ՈՒՐԲԱԹ
ԱՊՐԻԼ
1
VENDREDI
1er AVRIL
1977

LE NUMERO 1,30 F

ՀԱՐԱՉ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱԻԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 Ֆ.	Վեցամսեայ	90 Ֆ.
Արտասահման	Տար. 200 Ֆ.	Հատը	1 Ֆ. 30

52ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.825

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

52e ANNÉE — N° 13.825

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՈՂՋՈՒՅՆ «ԱԶԴԱԿ»Ի ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ

— o —

Պէյրութի մեր պաշտօնակիցը՝ «Ազդակ»՝ Մարտ 5ին թեւակոխեց իր հիմնադրութեան յիսնամեակը։

Կը յաջորդէր Փիւնիկի, զոր Լիբանանի մեր ընկերները կը հրատարակէին ղժուարին պայմաններու տակ եւ զոր կը ստիպուէին դադրեցնել ի վերջոյ։

Նախաձեռնութեան ոգիով օժտուած կիլիկեցի դաշնակցական երիտասարդ ուսուցիչ մը՝ Հայկ Պալեան, որ Որբանոցներու մէջ դաստիարակչական օգտակար աշխատանք էր կատարած, 1927 Մարտ 5ին հիմը կը դնէր Ազդակին, Պէյրութի կեդրոնական թաղամասի հնամենի մէկ շէնքին մէջ։

Իր հիմնադրութենէն քանի տարի ետք, 1941ին ունեցանք անճամբ տեսնելու տպարան – լմնաքարտուղը, որ կը համապատասխանէր դաղթական Հայու այդ օրերու նիւթական անճուկ վիճակին։ Գրասենեակը զուրկ հանգստաւէտութեան պայմաններէ։ Տպագրական մեքենան նախնական։ Զուներ տողաշար։

Ցետագային տպարանի շէնքը քանդուեցաւ, իբրեւ հետեւանք մայրաքաղաքի բարեզարդութեան յատակագծին։

Տարիներու ընթացքին Ազդակ աստիճանաբար բարգաւաճեցաւ, դառնալով Մերձաւոր Արեւելքի սիրուած ու փընտռուած օրաթերթը, որուն իրենց աշխատակցութիւնը կը բերէին մեր մտաւորականները։

1665ին հիմնական փոփոխութիւն կրեց Ազդակ, որուն տպարանը օժտուեցաւ արդիական մեքենաներով։ Կեանքի կոչուեցան խմբագրական եւ վարչական նոր մարմիններ։ Թերթը աննախընթաց վերելք արձանագրեց, երբ սկսաւ հրատարակուիլ մեծադիր ութ էջերով, պատկերազարդ։

Տպաքանակը գլեց անցաւ Պէյրութի մէւ երեք (ներկայիս երկու) օրաթերթերուն համագումար թիւը։

Հաւատարիմ իր առաքելութեան, Ազդակ իր հիմնադրութեան առաջին օրերէն սկսեալ առաջնորդի դեր կատարեց աւելի քան հարիւր հազար տարագիր Հայերու, որոնք ապաստաներ էին Սուրիոյ եւ Լիբանանի հիւրընկալ հողերուն վրայ, իբրեւ հետեւանք Կիլիկիոյ պարպումին, 1921ի վերջերը։

Հաստատուր տարածիչը եղաւ Հ. Ց. Դաշնակցութեան գաղափարաբանութեան, հազարաւոր պատանիներ ու երիտասարդներ տոգորելով հայրենասիրական ոգիով։ Քաջալերեց անոնց ձեռնարկները եւ արձագանգ հանդիսացաւ անոնց ճիգերուն ու փորձերուն։

Ջերմ պաշտպան Հայկական Դատին, իր էջերը լայնօրէն տրամադրեց ազգային ու կուսակցական մարմիններու կողմէ կատարուած բոլոր ձեռնարկներուն, խմբագրուած հաղորդագրութեանց եւ օտար Պետութեանց ու քաղաքական դէմքերու ղրկուած յուշագրերուն։

Մեծ եղեռնի յիսնամեակին եւ վաթսունամեակին առթիւ առաջնակարգ դեր կատարեց Հայ Դատի պաշտպանութեան համար երեք կուսակցութեանց մէջեւ միացեալ ճակատ կազմելու հայրենասիրական բացառիկ երեւոյթին մէջ։

Ու երբ երկու տարի առաջ Լիբանանի խաղաղ ու ազատ հողին վրայ ծայր առաւ աննախընթաց ծանօթ ողբերգութիւնը, միկուսակցական մթացեալ ճակատը կենսական դեր կատարեց հայ քաղաքացի – ներուն ապառնացող ահաւոր վտանգները մեղմելու համար։

Հակառակ ստեղծուած դժոխային կացութեան, Ազդակ հերոսաբար կանգնուն մնաց պատնէշին վրայ։ Ամէն վտանգ աչք առնելով, ռումբերու, հրթիռներու, դընդակիրներու մահասարսուռ պայթիւններ – րուն մէջէն չարունակեց իր առաքելու – թիւնը։ Անխափան հրատարակեց թերթը անհնարին պայմաններու տակ։ Հայու – թիւնը օրը օրին տեղեակ պահեց անցուդարձերուն։ Խարանեց բոլոր դասալիք – ները։ Կոչ ուղղեց չհեռանալու Լիբանանէն։ Հետացողները հրաւիրեց վերադառնալու։

Շատ լաւ կ'ըմբռնենք, որ իւնչ մեծ հերոսութիւն է թերթ հրատարակել նման պայմաններու տակ։ Զվհատիլ, Հայուսա – հատիլ։ Մանաւանդ յոյս ու հաւատք ներշնչել հայրենակիցներու, որոնք ամէն վայրկեան պատահական, կորսուած գընդակի մը, հրթիռի մը կամ ռումբի մը զոհ երթալու վտանգին առջեւ կը գտնուէին։

Ջերմօրէն կը գնահատենք ու կը շնորհաւորենք Պէյրութի մեր պաշտօնակցին առնական կեցուածքը։

Ու նորանոր յաջողութիւններ կը մաղթենք իրեն՝ վերածնելիք Լիբանանի մէջ։

Սրտագին ողջոյն Ազդակի յիսնամեակին։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՌԻ ԹԻՒ 2 ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

— o —

ԳԱՁՈՂՆԵՐԸ ԱԻԵԼԻ ԿԱՐԵՒՈՐ ԵՆ ՔԱՆ ԵԿՈՂՆԵՐԸ

— o —

Պառի կազմած դահլիճը մասնաւոր զգայացունց նորութիւն մը չբերաւ, քանի խորքին մէջ, նոր դէմքեր չկան բացի երկու հոգիէ, այլ տեղափոխութիւններ եւ ճամբու դրուածներ։ Նախատեսուած էր արդէն որ Պառ կ'ուզէր ազատիլ երեք պետական նախարարներէն, որոնք քաղաքական պարագլուխներ էին նաեւ։ Անոնք էին՝ Փոնիաթովսկի, Լըքանիւէ եւ Կիլառ։ Բայց երբ Պառ յայտարարած էր որ բացառիկ ձեռնհաս եւ արդիւնաւէտ մարդիկ պիտի կազմեն իր «փրկութեան կոմիտէն», կարելի էր աւելի ցնցիչ նշանակումներ ակնկալել։

Ուրեմն հետեւեալն է Պառի Թիւ երկու դահլիճը։—

Նախարարապետ, Տնտեսութեան եւ Ելմտական նախարար։— Պառ։

Արդարութիւն։— Ալէն Փէյրըֆիթ (Հ. Հ. Հ. նոր դէմք, աւելի ճիշդ՝ վերադարձ)։

Արտաքին։— Լուի տը Կէրէնկօ (անփոփոխ)։

Ներքին։— Քրիսթիան Պոնէ (Անկախ – Հանրապետական)։

Պաշտպանութիւն։— Իվոն Պուրժ (Հ. Հ. Հ., անփոփոխ)։

Համագործակցութիւն։— Ռ. Կալէ (Հ. Հ. Հ., անփոփոխ)։

Մշակոյթ եւ Շրջապատ։— Միշէլ տ'Օրնանօ (տեղափոխութիւն)։

Տնտեսութիւն։— Ռ. Պուլէն (տեղափոխութիւն), պատուիրակ – Նախարար Նախարարապետին մօտ։

Հողամասի կարգաւորում։ — Ժ. Փ. Ֆուրքատ (անփոփոխ)։

Լուսաւորութիւն։— Հապլի (անփոփոխ)։

Գիւղատնտեսութիւն։— Փ. Մեհէնեըրի (տեղափոխութիւն)։

Ճարտարուեստ, Առեւտուր եւ Արհեստ։ — Ռ. Մոնորոի (նոր)։

Աշխատանք։— Քրիսթիան Պէօլաք (անփոփոխ)։

Առողջապահութիւն եւ Ընկերային Ապահովութիւն։— Սիմոնն Վէյլ (անփոփոխ եւ «նուէր» մը աւելի, ընկերային ապահովութիւնը, որ կը բեռցուի իր վրայ եւ որ թուենաւոր նուէր մըն է)։

Արտաքին առեւտուր։— Անթրէ Ռոսէ (անփոփոխ)։

Ճամբու դրուած են նաեւ Տիկին Ֆ. Ժիրու եւ Մ. Տիւրաֆուր, երկուքն ալ նախ «Ընդերքում ծնուած երազանքներ» վիպակը, որ կը խօսի Արփի–Սեւան ջրատարի աշխատաւորներու մասին եւայլն։

Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան 60ամեակին առթիւ հրատարակութեան կը պատրաստուին բազմաթիւ գիրքեր, որոնց կարգին՝ Միքայէլ Ամիրբէկեանի «Վեր – Ջին հողակոտորի վրայ» վէպը, Հրանտ Բազրատեանի «Հրաբորբ խարոյկ» վիպակը, Նոր–Այրի «Պատմութիւն գրուած քարի վրայ» աշխատութիւնը, Միքայէլ Շաթիրեանի «Ցեղափոխութեան ծնունդ գեներալը» վէպը Ալ. Միասնիկեանի մասին, Սուրէն Մուրատեանի «Կարմիր աստեղը» պոէմը։ Կը հրատարակուին 13 հատորնոց երկու նոր մատենաշարեր՝ «Ռուսական դասական գրականութեան գրադարանը» եւ «Հայ դասական գրականութեան գրադարանը», որոնք լոյս կը տեսնեն հինգ տարուան ընթացքին։ Արդէն լոյս տեսած են Տոլստոյի «Պատերազմ եւ խաղաղութիւն» եւ Ալ. Շիրվանզադէի «Ֆաուս» վէպերը, «Սասունցի Դաւիթ» դիւցազնեոգութիւնը եւ այլ գիրքեր։ Ցառաջիկային ռուսերէն կը հրատարակուին Վալտէր Սրամեանի, Սիլվա Կապուտիկեանի, Ռաֆայէլ Սրամեանի, Հրանտ Մաթեւոսեանի, Զորի Բալայեանի, Մուշեղ Գալշոյեանի գործերը։

×

ԿԱՀԱԻՈՐՄԱՆ ՅՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Երեւանի կահաւորման մասնագիտական խանութին մէջ բացուած է «Կահոյք–77» ցուցահանդէսը, ուր ներկայացուած են 270 արտադրական տեսակներ, ննջարանի, ճաշասենեակի ու խոհանոցի, գրասենեակի ու վարչական կահաւորումներ։ Ապրիլին Երեւանի մէջ կը բացուի կահաւորման սրահը, ուր Մորհ. Մխիթեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով կը բանի ժողովրդական ստեղծագործութեան փայտեղէնի մնայուն ցուցահանդէսը։

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ ՀԵԹԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Հեռատիպ)

«ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ԳՐՈՂ» ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

«Սովետական Գրող» հրատարակչութեան հինգ լաւագոյն գիրքերը ընտրուած են Մոսկուայի մէջ տեղի ունեցած միջպետական առաջին տօնավաճառ – ցուցահանդէսին համար։ Կը ներկայացուին Ս. Մխիթեան պետական մրցանակի արժանացած Գէորգ Էմինի «Եօթ երգ Հայաստանի մասին» գիրքը, Գրիգոր Նարեկացիի բանաստեղծութիւններու հատորը, Ս. Աբովեանի «Վէրք Հայաստանի» վէպը, Ցովհ. Թումանեանի «Հէքեաթներ»ը եւ Գրիգոր Խանջեանի գործերուն նուիրուած ալբոմը։ Հրատարակչութեան տնօրէնը՝ Վիկտոր Բալայեան, խօսելով յառաջիկային հրատարակութիւնէ նոր գիրքերու եւ «Սովետական Գրող» հրատարակչութեան գործունէութեան մասին՝ ըսած է. «Մեր հրատարակչութիւնը պետրուեստական գրականութեան լոյս ընծայման մէջ մասնագիտացած հրատարակչութիւններէն ամէնէն երիտասարդն է։ Այդուհանդերձ քանի մը տասնեակ թարգմանութիւններ ձեռք ձգած ենք դիրքերու հրատարակութիւնը աւելցնելու եւ զանոնք ձեւաւորելու մարզերէն ներս։ Որոշացուցած ենք ուղղակի կապերը Հայաստանի Գրողներու Միութեան հետ, ինչ որ կարելիութիւն տուած է ստեղծելու եւ հրատարակելու ժամանակակից թեմաներով աւելի շատ գործեր, ինչպէս՝ Յաժակ Դիւշնազարեանի «Սիբիր» արձակ տաւութիւնը, որ նուիրուած է Բայկալ–Ամուր ճանապարհին, Գրիգոր Զանիկեանի «Ոսկի գետակ» վիպակը, որ կը խօսի Արփի–Սեւան ջրատարի աշխատաւորներու մասին։

Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան 60ամեակին առթիւ հրատարակութեան կը պատրաստուին բազմաթիւ գիրքեր, որոնց կարգին՝ Միքայէլ Ամիրբէկեանի «Վեր – Ջին հողակոտորի վրայ» վէպը, Հրանտ Բազրատեանի «Հրաբորբ խարոյկ» վիպակը, Նոր–Այրի «Պատմութիւն գրուած քարի վրայ» աշխատութիւնը, Միքայէլ Շաթիրեանի «Ցեղափոխութեան ծնունդ գեներալը» վէպը Ալ. Միասնիկեանի մասին, Սուրէն Մուրատեանի «Կարմիր աստեղը» պոէմը։ Կը հրատարակուին 13 հատորնոց երկու նոր մատենաշարեր՝ «Ռուսական դասական գրականութեան գրադարանը» եւ «Հայ դասական գրականութեան գրադարանը», որոնք լոյս կը տեսնեն հինգ տարուան ընթացքին։ Արդէն լոյս տեսած են Տոլստոյի «Պատերազմ եւ խաղաղութիւն» եւ Ալ. Շիրվանզադէի «Ֆաուս» վէպերը, «Սասունցի Դաւիթ» դիւցազնեոգութիւնը եւ այլ գիրքեր։ Ցառաջիկային ռուսերէն կը հրատարակուին Վալտէր Սրամեանի, Սիլվա Կապուտիկեանի, Ռաֆայէլ Սրամեանի, Հրանտ Մաթեւոսեանի, Զորի Բալայեանի, Մուշեղ Գալշոյեանի գործերը։

×

ԿԱՀԱԻՈՐՄԱՆ ՅՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Երեւանի կահաւորման մասնագիտական խանութին մէջ բացուած է «Կահոյք–77» ցուցահանդէսը, ուր ներկայացուած են 270 արտադրական տեսակներ, ննջարանի, ճաշասենեակի ու խոհանոցի, գրասենեակի ու վարչական կահաւորումներ։ Ապրիլին Երեւանի մէջ կը բացուի կահաւորման սրահը, ուր Մորհ. Մխիթեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով կը բանի ժողովրդական ստեղծագործութեան փայտեղէնի մնայուն ցուցահանդէսը։

Քանի մը տողով

ՄՈՍԿՈՒԱ. Մերժեց ամերիկեան առաջարկները ռազմագիտական զէնքերու վերաբերեալ, այսինքն հիւլէական ապազինման։

ՓՐԱՆՍԱՑԻ Արտաքին նախարարը Իրայէլ գնաց։ Պիտի սերտացնէ երկու երկիրներու յարաբերութիւնները։

ՓՐԱՆՍԱ. Օի դէմ մէկ կէտով պարտուեցաւ Իրլանտայի Փութպոլի խումբէն ինչ որ աւելի գժուար կը դարձնէ իր մասնակցութեան հաւանականութիւնը 1978ի համաշխարհային բաժակին։ Կը մնայ Ֆըրանսայի Պուլկարներուն յաղթել Նոյեմբերին, Արժանթին երթալու համար։

ԿԱԶ, ելեկտրականութիւն, ածուխ, հեռաձայն կը սղեն Ապրիլ 1էն 6,5 եւ 7,7 առ հարիւր հեռաձայնին համար։

ԵՐԿԱԹՈՒՂիի եւ սենեակներու բանակցութիւնները դադրեցան, տնօրէնութեան առաջարկները մերժուած ըլլալով։ Ապրիլ 15էն ետք «չարժումները» պիտի սկսին։

ԼՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԴԵՐՆ ՈՒ ՃԱԿԱՏԱԳԻՐԸ

(«ԱԶԴԱԿ»Ի 50ԱՄՕԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ)

Ց. Օշական իր աշակերտներուն երբեմն սովորութիւն ունէր ազդարարելու. «Ձըլայ քէ դազէթաճի դառնամ. լրագրու – քեան հետ ի հետ կեանքը կը խմէ, կը մեռցնէ մարդս: Ի. Զարդարեան ատոր զոհը եղաւ»:

Աշակերտական դրասեղաններուն վրայ լաւ չէի ըմբռներ Ց. Օշականի ըսածը: Ամբագիր ըլլալ, թերթ հանել, չարժուամ առեղծել, ամէն օր յօդուած գրել՝ ասկէ աղուոր բան.. ինչո՞ւ այսպէս լրագրութեան դէմ էր մեր վարպետը:

Ցետագային կեանքի պայմանները զիս ալ նետեցին լրագրութեան հոսանքին մէջ, երիտասարդ տարիքիս: Եւ ան ալ այսօրուան յօթելեար՝ «Ազդակ»ի գիրկը, երբ ան կը հրատարակուէր աւելի համեստ պայմաններու մէջ:

Ամբողջ տասնամեակ մը ես ճաշակեցի թերթին «խոհանոց»ին եւ «հիւրասրահ»ին բոլո՛ր վայելքները. այսինքն՝ հեռագիրներու թարգմանութենէն, ներքին էջերու կազմութենէն, սրբագրական աշխատանքներէն մինչեւ առաջնորդող յօդուածներու խմբագրութեան:

Ափսոսա՞լ թէ ուրախանալ լրագրութեան սեղանին վրայ զոհաբերուած այդ տասը տարիներուն համար:

Ց. Օշական իրաւունք ունէր:

Կը խոստովանիմ թէ ծանր, մաշեցնող եւ ապերախտ աշխատանքի վայր է խմբագրատունը: Կանգ առնել չկայ, չունչ քաշել չկայ, հիւանդանալն իսկ արգիլուած է: Մամուլը հոն կեցած՝ անկուշտ Մողոքի պէս չարունակ ուտելիք կը պահանջէ: Մամուլը պիտի դառնայ, հազարաւոր թուղթի էջեր ամէն օր պիտի լեցուին «սեւով ճերմակի վրայ», ցրուիչը պիտի վազէ թաղէ թաղ, տունէ տուն, ուր թերթի կը սպասեն, նոր լուրի, վերջին լուրի ծարաւով:

Բոլոր անոնք որ քրթմնջելով հարց կուտան. «ինչո՞ւ թերթը ուշացաւ», դիտե՞ն արդեօք թէ մինչեւ անոր չարունչն ու թխուիլը, թարմ հացի պէս, որքա՜ն քրտինք կը թափուի բազում ճակատներէ:

Իսկ յաջորդ օ՞ր... Այնքա՜ն խնամքով, այնքա՜ն յոգնութեամբ լոյս տեսած թերթին թիւը կը նետուի մէկ կողմ, մոռացման իր դժբախտ ճակատագրին անխուսափելի ոչնչացումը կրկնելու համար:

Այդ նետուող, այդ մոռցուող թիւին մէջ թերեւս հոյակապ խմբագրական մը կար, փառաւոր ոճով ու գաղափարներով չարաղրուած յօդուած մը, նոյնիսկ բանաստեղծութիւն մը. ի՛նչ փոյթ: Թերթը թիթեռնիկի պէս է. մէկ օր միայն կ'ապրի:

Այս տեսակէտէն՝ իսկապէս որ լրագրութիւնը սպառիչ եւ ապերախտ աշխատանք է: Թչնամի՝ մանաւանդ պէս ա – նոնց, որոնք օժտուած են գրական – գեղարուեստական խառնուածքով:

Այսուհանդերձ, ի՞նչպէս ուրանալ թերթին կենսական դերը՝ ժողովուրդներու հանրային վիճակին մէջ: Մամուլը աշխարհի մէջ առաջին կայսրութիւնն է, որ կ'իշխէ մտքերու եւ հոգիներու վրայ, հանրային կարծիք կը դարբնէ կամ կը քանդէ, նախագահներ վար կ'առնէ իրենց աթոռէն, յեղափոխութիւններ կրնայ բռնկեցնել, գաղափարներ սերմանել, սերունդներ դաստիարակել, լոյս ճառագայթել, արթնութեան կոչնակներ զարհարել, քաղաքական հոսանքներ վարել:

Ասոնք անշուշտ կը վերաբերի այն թերթերուն, որոնք կը պայքարին յանուն արդար գաղափարի մը յաղթանակին, որոնք անշեղ սկզբունքներ ունին եւ վճռին կը կրեն իրենց հանրային կոչումին բարձր գիտակցութիւնը:

Դժբախտաբար կեանքի մէջ չեն պակսիր նաեւ թերթեւ լրագիրներ, չահաբեր նպատակներու համար հրատարակուած, անդիմագիծ եւ գայթակղութիւններ յարուցանող:

Հայ մամուլը, Զարթօնքի շրջանէն սկսած, ընդհանրապէս գտնուած է իր դիրքի բարձրութեան վրայ: Միշտ ազգային վերածնունդը, մեր նոր լեզուին կազմութիւնը, մեր նոր գրականութեան ընդհանուր վաստակը չատ բան կը պարտին հայ մամուլին:

Կը բաւէ յիշել միայն քանի մը անուններ, Պոլսէն, Իզմիրէն եւ Թիֆլիսէն.— «Արեւելք», «Հայ Սիւնիք», «Բիւզանդիոն», «Արեւելեան Մամուլ», «Մշակ», «Նոր Դար», «Արձագանգ» եւայլն — անդրադառնալու համար թէ ի՛նչ կենսական դեր խաղացած է հայ մամուլը մեր ազգային վերականգնումի, լուսաւորութեան եւ յառաջդիմութեան չարժումին մէջ:

Հայ թերթերու նոյն կարեւոր դերը չարունակուեցաւ նաեւ սփիւռքի տարածքին, ուր մեր մամուլը ոչ միայն տէր կանգնեցաւ հայ լեզուի, այլ նաեւ եղաւ տեսակ մը դպրոց՝ բազմաթիւ երիտասարդներու համար, որոնք մատղաշ տարիքին ղրկուած էին ուսման բարիքէն:

«Ազդակ» արտասահմանի հայ մամուլի մեծ ընտանիքին մէջ իր չատ գնահատելի եւ պատուաւոր տեղը ունեցաւ: Ան ամբողջ կէս դար Սուրիոյ եւ Լիբանանի հայ գաղութի ազգային կեանքին կեդրոնական սիւնակներէն մէկը հանդիսացաւ, յարատեւ զարգացում արձանագրելով իր վերելքի դժուարին ճամբուն վրայ:

Բազմաթիւ խմբագիրներ մաշեցուց, բայց ինք չմաշեցաւ, որովհետեւ այն զգաստարն ու իտէալները, որոնցմէ կը սնանի, կը մնան կենսանորոգ եւ կը բխին մեր ժողովուրդի էութենէն:

Մ. ԻՇԽԱՆ

ՔԱԹՐԱՅԻ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՓԱՌԱՏՕՆԸ

Ա.

ՆԿԱՐԶԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Մարտ 24–28 երկարող Քաթրայի արուեստի փառատօնը մտածել տուող երեւոյթ մըն է մեր ազգային կեանքի թմրած, անղամալոյծ թէ արթուն, աշխոյժ կողմերուն վրայ: Ինչո՞ւ այս զեղեցիկ երեւոյթը ընդգծելու համար ընել, այսօր, ազի–լեզի դիտողութիւններ մեր ազգային կեանքի գործունէութիւններուն վրայ: Թող որ այս սիւնակին չի պատկանիր նման հարցեր արծարծելու տխուր պարտականութիւնը: Ուրեմն ձգենք զորշ զոյնը ու դիտենք այն ինչ որ մեզի հրամցուեցաւ բազմազոյն, կենդանի դրսեւորումով մը, Մարտ 24ին կալըրի Ֆրամոնի մէջ որպէս «նախաբան» Քաթրայի չորսօրեայ չարունակական, ան–դադար ձեռնարկներուն: Սոյն ցուցահանդէսին պարագային իսկ պէտք է խօսիլ յոդնակի, քանի ան եռամաս էր — ժամանակակից զեղանկարչութիւն, լուսանկարչութիւն եւ նախաճաշակ մը՝ մանրանկարչութեան:

Երեսունըվեց արուեստագէտներու ստեղծագործութիւններ, եւ կամ՝ ծանօթ, հանրածանօթ եւ հռչակաւոր անուններու չարք մը՝ յիսնեակ մը գործով: Ասոնց մեծամասնութիւնը սեփականութիւնը՝ Գ. Համբարձումեանի, որ տէրն ու տնօրէնն է կալըրիին: Ժամանակակից արուեստագէտներ բոլորն ալ, տարբեր սերունդներու պատկանող, սակայն իրենց երիտասարդութեամբ եւ տաղանդով չաղկապուած: Կան հռչակաւոր վարպետներ՝ փինտուած, գնահատուած նոր տաղանդներու կողքին: Այս ցուցահանդէսը չահեկան էր նաեւ այլապէս:

Օտար, ծանօթ անուններու հետ միացնել հայ տաղանդները եւ զանոնք միատեղ ներկայացնելը արուեստասէրներու՝ քաղաքականութիւն մըն է, որ մեզի միշտ պակսած է (պիտի չփորձուինք մեր նիւթէն հեռանալ): Եթէ ներկայ տասը հայ արուեստագէտներու մէկ կային մինչազդային համբաւներ — Գառզուն, Ժանսէմ — ու եթէ ասոնք է որ իրենց հանդիսաւոր ներկայութեամբ կուտային առաւել փայլ մը ցուցահանդէսին՝ կային նաեւ երիտասարդ նորեր — Ժան Գազանճեան, Ասատուր — որոնք իրենց արժանի տեղը կ'ուզէին գրաւել նման ցուցահանդէսներու մէջ: Պատկերը կը գառնար ամբողջական՝ այս երեւոյթով:

Ի՞նչ գրել հաւաքական ցուցահանդէսի մը պարագային ուր տեղ գտած արուեստագէտներու մասին գրուած է յաճախ, իւրաքանչիւրը անոնցմէ սարքած ըլլալով բազմիցս իր անհատական ցուցահանդէսը: Առաջին ակնթարթ կողմը այս ցուցահանդէսին կը պատկանի դարձեալ կազմակերպիչին ճաշակին եւ դիտութեան — այս բազմազան եւ բազմոճ գործե–

րուն տրուած էր միւթեան մը մթնոլորտը: Չկար զիրար խաչաձեւող, զիրար հակասող, դիտողը չուարեցնող տպաւորութիւնը որ կը ստացուի ընդհանրապէս նմանօրինակ ցուցահանդէսէ: Ու ասոր մէջ բաժին ունի նկարները դասաւորելու, ներկայացնելու ճարտար ձեւը: Այցելուին աչքը, այս ձեւով, անչմարելիօրէն կը սահի կիրամանէ մը եւ Շարթի մը գործերէն դէպի Զավարօ, ապա Քոնէնք, Քոթավազ, Կիրակոսեան, Լըսիէօր, Ասատուր: Ֆանթասթիք եւ դերիրապաշտ երանգը կը բերէ գազանճեան: Անկարելի է չընել նաեւ հետեւեալ նչմարը: Գառզուի ջրանկարը չունի իր նշանաւոր սուր, ցցուն գիծերու ցանցը: Նոյնիսկ իր կինը «փաթթուած» է ողորկ վարչամակով մը, ու սակայն կը մնայ նոյնքան ճանաչելի հեռուէն: Կը բաւէ ընդհանուր մթնոլորտը՝ որ բացառապէս իրն է միայն, վարպետինը:

×

Սենեակ մը կը պատկանի պոլսահայ լուսանկարիչ Կիւլէրի գործերուն: Քանեւէութ լուսանկարներ, որոնց նիւթը զեղուն տպաւորութիւնը կը կազմէ ժողովրդային պարզ մարդիկ իրենց բնական աղքատիկ չրջապատով եւ առօրեայով: Հետապնդում մը՝ լոյսը ստուերէն անջատելու, դրսեւորելու համար իւրաքանչիւրին առանձնապէս բաժինը: Նաեւ տրամադրութիւն մը՝ ճուլելու, միացնելու երկինք եւ գետին մշուշային մթնոլորտի մը մէջ, ինչպէս կովերու արջառը: Պատա՞մ. անիկա կը բխի ինքնաբերաբար ընդհանուր մթնոլորտէն: Կայ պատկեր մը, սակայն, ուր չեչտուած կը գտնուի անկա — թափուած իրեղէններ, նետուած թերթեր փողոցի մը մէջ ուր կը չիջին երեք պուպրիկներ որոնցմէ քիչ մը անդին, — նոյնպէս որպէս լքեալ գոյք — երկարած կը մնայ խեղճ աղջնակ մը — չնչաւոր պուպրիկ մը:

×

Ու վերջապէս 14 մանրանկարչական գործեր — աւելի ճիշդը անոնց լուսանկարների վերարտադրութիւնը — որոնց բնատիպը կը գտնուի Պոլսոյ Թոփդարըի Թանգարանը: Հայ մանրանկարչութեան ճոխ եւ փալփլուն նմոյշները չեն ասոնք, սակայն անբաւականալիօրէն մաս կը կազմեն մեր արուեստի պատմութեան իրենց տարբեր — գծային թէ յօրինումի — առորոգելիներով: Այս հայկական գործերը կը ծառայեն, միւս կողմէ, տալու այլ խորութիւն մը ցուցահանդէսի ընդհանուր պատկերին:

×

Ցուցահանդէս մը, որուն կ'արժէ վերադառնալ վերագնահատելու համար զայն:

ԳՐ. ՔԻՕՍԷԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԸ՝ ԱՐԵՒԵԼԱՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ 120ԱՄԵԱԿԻՆ ՄԱՍԻՆ

Երեւանի հեռատեսիլը Մարտ 15ին յատուկ յայտագիր մը ներկայացուցած է արեւելահայ առաջին թատրոնի հիմնադրութեան 120ամեակին նուիրուած: Վրաստանի Գրողներու Միութեան հայկական մասնաճիւղի նախագահ Բենիկ Սէյրանեան խօսած է Թիֆլիսի հայկական տեսամաթիք թատրոնի պարգացման եւ յառաջիկայ ծրագիրներու մասին: Հաղորդման ընթացքին արտայայտուած են նաեւ Վրաստանի կարգ մը անուանի դրողներ եւ բեմադիրներ: Մէջ ընդ մէջ ներկայացուած են հատուածներ Գ. Սունդուկեանի «Հին Թիֆլիսում», Բրոնիսլաւ Նուշիչի «Տիկին մինիստրուհին», Է. Լաճինակիի «Մի սիրոյ պատմութիւն» թատերախաղերէն:

ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ՝ ՊԱՏՐԱՍՏ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԵԼՈՒ

Ինքնաչարժով ճամբորդողներ, երբ Լիւսեռնէն դէպի Ալպեան բարձունքները կ'ուղղուին, 1500 մեթր երկարութեամբ նոր փապուղիէ մը կ'անցնին չրջանցելով քաղաքին խճողուած հին կեդրոնը: Անձանօթ վարորդին համար լուսաւորուած փապուղին պարզ երթուղի մըն է: Սակայն Զոննըվպէրկ (Աբեւտա լեռը) փապուղին Եւրոպայի ամէնէն աւելի խըճամքով չինուած պատսպարանն է:

Վտանգի պարագային, կրնայ արագ կերպով պատսպարել քաղաքի 70·000 բնակիչներէն 21·000ը: Հոն լայն դուռներ կը բացուին՝ երեւան հանելով ստորերկրեայ բնակավայրերը՝ 21 հազար անկողին, խոհանոց, հեռատեսիլ ունեցող ժամանցի վայրեր, ինչպէս նաեւ հիւանդանոց, առողջապահական սարքեր եւ, վերջապէս, հալահարութեան կամ օդի փոփոխութեան դրութիւն մը, որ յատուկ զտիչներու միջոցով կ'արգիլէ հիւլէական թափօններու մուտքը պատսպարան: Մինչ սարքաւորումը կ'արժէ 11 միլիոն տոլար:

Այս նոր փապուղին մաս կը կազմէ քաղաքացիական պաշտպանութեան ընդհանուր դրութեան, որուն իրագործումին համար տարեկան 100 միլիոն տոլար կը ծախսուի:

Այժմ, ծրագիրը, որ կը ձգտի Զուիցերիոյ 6·300·000 բնակիչներէն իւրաքանչիւրին ապահովել ապաստանարան մը, իրականութիւն դարձած է 80 տոկոս համեմատութեամբ:

Մինչեւ 1990, այսինքն՝ ծրագիրին տրողչական իրագործումը, 2,7 միլիառ տոլար ծախսուած պիտի ըլլայ քաղաքացիական պաշտպանութեան համար: Սակայն յաւելեալ դումար է, քանի բանակին պիւտճէն չուրջ մէկ միլիառ տոլար է, ամէն տարի:

Զուիցերիա չինուած ամէն բնակարան պէտք է ունենայ իր ապաստանարանը՝ յատուկ ճշդուած կանոններով: Մեծ մասը գործատեղիներու, ճարտարարուեստի գործատուներու, հիւանդանոցներու եւ դպրոցներու, ապաստանարաններով կը չինուին: Եւ դրեթէ ամէն հաւաքականութիւն իր առօրեկրեայ պատսպարանները կը հաստատէ:

Իւրաքանչիւր Զուիցերիացի իր տրամադրութեան տակ ունի առձեռն դրքոյկ մը, ուր մանրամասն արձանագրուած են ժամանակակից պատերազմին վտանգները՝ հիւլէական թէ ոչ, եւ թէ ի՞նչպէս պէտք է պաշտպանուի: Առձեռնը ցոյց կուտայ նոյնպէս յարձակման հաւանական ուղիները՝ մատնանչելով միեւնոյն ատեն հայրենասէր քաղաքացիներու պարտականութիւնները:

Զուիցերացիք իրենց առաջին ապաստանարանները չինեցին 1930ական թուականներուն, երբ Եւրոպայի կացութիւնը մթագնիլ սկսաւ: 1963ին ծրագիրը վերամշակուեցաւ՝ նոր կանոններու հաստատումով չինութիւններու համար: 1971ին նոր առաջադրութիւններ հրապարակ դրուեցան. նպատակն է՝ ամբողջ երկիրը պատել ապաստանարաններու ցանցով, 20 տարուան ընթացքին:

Օրէնքը կը սահմանէ, որ ապաստանարանները պէտք է տոկան ոչ միայն պայթուցիկներու ցնցումին, այլեւ հիւլէական եւ քիմիական վտանգներուն: Կառավարութիւնը կը հոգայ յաւելեալ ծախքին կէսը թէ՛ անհատական, թէ՛ հասարակական չէնքերու չինութեանց պարագային: Այսպէս, ուրեմն, գրեթէ բոլոր հաւաքականութիւններն ալ այժմ ունին իրենց անհատական թէ հաւաքական պատսպարանները: Առաւել, Զուիցերիոյ լեռները պինուորական ամրութիւններու ցանցով ծածկուած են, դէպ առորեայ հիմնական անցքերը եւ ուղիները պաշտպանող: 45 չրջաններ ամրացուած են՝ հովիտները պաշտպանող ամրոցներով, լեռներու կողքին հաստատուած եւ ատոնցմով պաշտպանուող օդակայաններով:

— Զափէն աւելի սուղ պիտի վճարէ յարձակողը, ո՛րքան ալ ահարկու ըլլայ ան, դիտել կուտայ բարձրաստիճան պաշտօնեայ մը:

Զուիցերիա պատրաստ է պաշտպանուելու:

Թ. Ա. Թ.

ԿԱՐՄԻՐ ՀԱՐՑ

ԱՂՋԻԿԸ ՈՒ ՄԱՀՎԱՆ ՏՈՒՓԸ

Գ. ՄԱՆՈՒ

Նախօրեին Ալիսի ծնունդն էր։ Ամբողջ առաւօտ ան ուրախ էր։ Ամբողջ առաւօտ ան կը պարէր եւ կ՚երգէր։ Ան գիտէր, որ իրիկուն իր հայրը իր համար նուէրներ պիտի բերէ։ Ան գիտէր, որ իրիկուն իր հայրը իր համար նուէրներ պիտի բերէ։ Ան գիտէր, որ իրիկուն իր հայրը իր համար նուէրներ պիտի բերէ։

Ալիս ուրախ է

Օր· Զարուհի Թորոսեան, ազգական – ներն ու բարեկամները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ քրոջ, ազգականին եւ բարեկամուհիին՝

ՀԱՅԿԱՆՈՑՇ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 29ին, Պրուսէ հիւանդանոցը։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ, Ապրիլ 1, ժամը 14·30ին, Փարիզի Ս· Ցովհ· Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փերլաշէզի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը։

Մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Գրիգոր Փաթթուկեան, Տէր եւ Տիկին Ժան – Լուի Քազառէ եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Տիէօ եւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ–հօր՝

ԳՐԻԳՈՐ ՓԱԹԹՈՒԿԵԱՆԻ

մահուան Բ· տարելիցին առթիւ, այս կիրակի առաւօտ, Ապրիլ 3, Փարիզի Ս· Ցովհ· Մկրտիչ եկեղեցին։

Ի դիտումն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Փակուած են արձանագրութիւնները Ջատկուան արձակուրդի կայանին

ՄԵԿՆՈՒՄ ԱՊՐԻԼ 3

ժամադրուիլ ժամը 14ին կառ Սէն–Լազառ, Մեծ Գիծեր, դէպի Պայէօ։

Թրէնին թիւն է՝ 3311

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, Rue du Perche — Paris (3e)

Ապրիլ 3, ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ, պահակալու – թեան պատարագ նորընտիր Առաջնորդ Է.ջգարք՝ ԳՐԻԳՈՐ ԵՊՍ· ԿԱՊՐՈՑԵԱՆի։ Ժամը 11ին։ Ուռօրհնէք։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Կիրակի, Ապրիլ 3, ժամը 9·30ին հեռատեսիլը Ա· կայանէն հայկ· յայտագիր վարդանանցի նուիրուած։

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԼՆ.— Հ· Յ· Դ· Ան կոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ, Ապրիլ 2, ժամը 21ին Գասպար Իփէկեան ակումբը։ Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

×

ՇԱՒԻԼ.— Հ· Յ· Դ· Արդուքեան խումբի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Լիոնի Հայ Արիներու դաշտահանդէսը կիրակի, Ցունիս 5, Քլօ Մոնտըրոլ–Պէնօ։ Ցետագային մանրամասնութիւնները։

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ

ՅՕԱՄԵԱԿԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԿԱՐԳԻՆ

ՀՐԱՉԵԱՅ ԱՃԱՌԵԱՆԻ

ԾՆՆԴԵԱՆ 100ԱՄԵԱԿԸ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՑԹ

Բարձր հովանաւորութեամբ ՍԵՐՈՎԲԷ Յ.Բ.Ի· ՄԱՆՈՒԿԵԱՆի
Հայր· Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց եւ Փարիզի առաջնորդ

Նախագահութեամբ ԷԼԻԶ ԱՑՎԱԶԵԱՆի
(նախկին տնօրէնուհի կեդրոնականի)

SALLE GAVEAU

45-47, Rue La Boëtie, Paris (8e) — Métro Miromesnil

Շաբաթ, Ապրիլ 16 ժամը 20·30ին

Բացման խօսք՝ ՎԱՀԱՆ ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ

ԱՃԱՌԵԱՆի մասին հայրենի մտաւորական մը

Արփինէ Փէհլիվանեան (*լիբանահայ երգչուհի*),

Դաշնակով կ'ընկերակցի ժաներ Մաֆեան

Սիւզանա Միլտոնեան (*տաւիղ*)

Ցասմիկ Սիւրմէլեան (*դաշնակ*), Անահիտ Տէվրիէնեան (*արտասանութիւն*)

Թաւջութակ՝ ժան – Վան – Պորն

(Փրոֆ· Պրիւսէլի երաժշտանոցէն)

Ջուլթակ՝ Նիֆոլա Մետա, նոյն երաժշտանոցէն

ՆԱՅԻՐԻ եւ Ս· ԽԱՉ երգչախումբերը *ղեկավարութեամբ* Գ· ԵԱՆՊՂԿԵԱՆի

Մուտք 10, 25 եւ 50 ֆրանք

Տոմսերը ապահովելու համար հեռաձանել Պերճ ՃԷզվէճհեանի 236–54–48 փոսք 15

– 62 ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁ ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ –

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներուն յիշատակը կ'ոգեկոչուի համահայկական ձեւով, հովանաւորութեամբ երեք համայնքներու հոգեւոր պետերուն, հետեւեալ յայտագրով.—

ԿԻՐԱԿԻ, ԱՊՐԻԼ 24

Առաւօտեան ժամը 10ին՝ ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ՝ Փարիզի Ս· Ցովհ· Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ

Կէսօրէ ետք ժամը 4ին՝ ՊԱՏԱՐԱԳ՝ Նոթր–Լը Տամ տը Փարիի մէջ։

Երեկոյեան ժամը 6ին՝ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ ԶԵՏԵԼՈՒՄ ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻՆ՝ Շարլ տը Կոլ – Էթուալի հրապարակ

Երեկոյեան ժամը 8·45ին՝ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ՝ պատշաճ յայտագրով՝ Սալ Կավոյի մէջ

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը խուռներամ մասնակցիլ այս ամբողջ յայտագրին՝ յարգելով յիշատակը մեր բիւրաւոր նահատակներուն։

Les Productions et le Restaurant

LA CAPPADOCE

3, rue Marivaux (derrière l'Opéra-Comique, M° Richelieu-Drouot) tél 742-83-65

vous présentent le premier 33 tours « ARMENIA IMMORTAL »

de MARTEN YORGANTZ

avec Bernard DEDEDJIAN

en vente à :

— LA CAPPADOCE 3 rue Marivaux, Paris 2e 742-83-65
— LIBRAIRIE PALOUYAN 9 rue de Trévise, Paris 9e 523-24-97
— TELE-CONDORCET (KAPIKIAN) Clamart (92)
— SUPER-MARCHE BAHADOURIAN 20 rue Villeroy, Lyon 60-32-10
— DISCO-MATIC 11 rue Pasteur, 26000 Valence

LE RESTAURANT **LA CAPPADOCE**
EST OUVERT TOUS LES JOURS
MIDI et SOIR
SAUF LE LUNDI

REPRESENTATION THEATRALE

Samedi 2 Avril 1977 à 20 h. 30

Mairie de Maisons-Alfort av. du Général de Gaulle

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՏԱՆ

«ԱԲԵԼԵԱՆ» ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

ԹԻԻ 5 ԽԵԼԱԳԱՐԸ

կատակերգութիւն 3 արար եւ 1 պատկեր

ՀԵՂԻՆԱԿ՝ Ց. ԱՄԻՐԵՆՑ

Ղեկ· ԺՈՐԺ ՊԱՏՕԼԵԱՆ

ՄՈՒՏՔ 30 ՖՐ· Ուսանողներուն 20 ՖՐ·

Տոմսերուն համար դիմել.—

ETS. MICHEL — 253, Rue P.-V. Couturier — Alfortville — Tél. 899-09-66

KOUYOUMDJIAN — Station SHELL — 18, Quai J. B. Clément — Tél. 375-28-37

ԲԱՑԱՌԻԿ ՁԱՇ

Կազմակերպուած Ֆրանսահայ նախկին մարտիկներու, իսկ լէ Մուլինոյի եւ Քլամարի մասնաճիւղին կողմէ, հովանաւորութեամբ Պ· Նուրհան Ֆրէնկեանի (Ֆրանսահայ նախկին մարտիկներու պատուոյ նախագահ), Շաբաթ Ապրիլ 2 ժամը 20·30էն մինչեւ առաւօտ, մասնակցութեամբ սուրիահայ ծանօթ երգիչ Մինաս Բալանճեանի եւ տեղական ուժերու, քաղաքապետարանի չքեղ սրահներուն մէջ, 25 Ավրիլ վիքթոր Քիւսօ, Իսի։

Տոմսերը առանալ.—

Kevork Bakerdjian, 35 rue de Trévise Paris — Tél. 770-07-25

Mihran Kehyaian, 124, Ave. H. Barbusse, Clamart — Tél. : 642-73-10

Librairie Palouyan, 9 rue de Trévise Tél. : 523-24-97

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱՒ

ՎԵՐԱԴԱՐՁ ԴԻՊԻ ՍՑՐԱՐԱՏԵԱՆ ԼԵՌՆԱՇԽԱՐՀ

գրեց՝ վեր.
Ճ· ԳԱՌՆՈՒԶԵԱՆ, Զուիցերիա

«Մարդն գիտակից Հայ, որուն համար Սփիւռքի ֆիզիքական գոյատեւումը եւ մեր պապենական հողերու ազատագրման պայքարը կեանքի նպատակ է, պէտք է անպայման կարդայ այս գիրքը»։

Գին 5·80 զուիցերական ֆր·

Առանալու համար դիմել հեղինակին

Rév. J. KARNUSIAN
3780 GSTAAD, SUISSE

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Բացուած են 1977 – 1978 ուսումնական տարւոյն արձանագրութիւնները։ Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքները դիմեն վարժարանի Տեսչութեան՝

26 Rue Troyon — 92310 SEVRES
Tél. 027-68-28

Ցարդ հասած խնդրանքներուն ընդառաջ երթալով, Տեսչութիւնը կը հաստատէ նաեւ ցերեկօթիկ աշակերտներու ընդունելութիւնը։

ՏԵՍՉՈՒԹԻՒՆ

ԽՆՋՈՑՔ ԵՒ ՁԱՇ

Կազմակերպուած Հայ Ուս· Օգն· Միութեան կողմէ, Ապրիլ 3 ժամը 13ին։ Կը խնդրուի մեր համայնքէն իր ներկայութեամբ պատուել եւ քաջալերել Միութեան գործունէութիւնը։

DEJEUNER DANSANT
organisé par
l'UNION d'AIDE aux ETUDIANTS ARMENIENS

Dimanche 3 Avril à 13 heures

Centre Culturel Alex Manoogian
118, Rue de Courcelles, 75017 PARIS
Métro Courcelles

Participation aux frais 75 F.

Réservations : Mme KERMEZIAN
15, Rue de Cléry, 75002 Paris
Tél. : 236-94-91

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» 83 rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՇԱԲԱԹ
ԱՊՐԻԼ
2
SAMEDI
2 AVRIL
1977

LE NUMERO 1,30 F

ՀԱՅԱՉԱՓ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 170 Ֆ·	Վեցամսեայ	90 Ֆ·
Արտասահման	Տար· 200 Ֆ·	Հատը	1 Ֆ· 30

ՀՐԿ ՏԱՐԻ Հ ԹԻԻ 13·826 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 52e ANNÉE — N° 13.826

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

— o —

Ինչպէս զարնան զարթօնքին հետ վերջ կը գտնեն ձմրան սառնաշունչ օրերը եւ տերեւազուրկ ծառերը կը ծլին ու կը ծաղկին, այնպէս ալ Ծաղկազարդին հետ քրիստոնէական եկեղեցին թօթափելով քառասնօրեայ Մեծ Պահոց ապաշխարու – թեան տխուր ու մռայլ օրերը, ծաղիկ – ներով կը զարդարուի եւ լոյսերով կը փողփողի։

Ծաղկազարդը կը խորհրդանչէ Քիստոսի փառաշունչ մուտքը Երուսաղէմ։ «Փա – ռաշուք» այն իմաստով, որ ժողովուրդի խոնարհ խաւերը իրենց անկեղծ, ինքնա – բուխ ովսաննաներով, արմաւենիի եւ ձի – թենիի ոստերով կ'ողջունէին ամբողջ ճամբու երկայնքին Ա՛ն, որ պիտի դառ – նար մարդկութեան փրկիչը։

Քիստոս Նազովրեցի կ'արհամարհէր փառք ու պատիւ։ Ծնած էր խոնարհ մը – սուրի մը մէջ։ Ապրած էր չքաւորութեան մէջ, աղքատներու եւ անժառանգներու ընկերակցութեամբ։ Արհեստաւորներու եւ աշխատաւորներու համեստ զաւակը – ղէն էր ընտրած իր աշակերտները, ո – րոնցմէ ոմանք Գալիլիոյ լիճէն ձուկ որ – սալով կ'ապահովէին իրենց օրապահիկը։

Ժողովրդական լեզուով կը քարոզէր խոնարհ մարդոց։ Հրաշքներ կը գործէր, նախանձը չարժելով հրեայ ականաւոր առաջնորդներու, որոնք իրենց ամբարտա – ւան կեցուածքով չէին կրնար սիրաշահիլ ու խանդավառել բազմութիւնները։

Երեսուներեք տարեկան էր։ Արդէն իսկ համբաւը տարածուած էր Պաղեստինի մէկ ծայրէն միւսը։ Հասած էր ժամա – նակը, որ անդամ մըն ալ այցելէր Երու – սաղէմ, Եբրայեցիներու միջնաբերդը, ուր կրօնքի վարդապետներ ու ռաբունապետ – ներ անկարող վսեմ գաղափարներով տո – գորելու ժողովուրդը, թոյլ կուտային, որ աղօթքի ու պաշտամունքի յատկացուած տաճարներն ու սրբավայրերը դառնային առեւտուրի եւ սեւ չուկայի կեդրոններ։

Երուսաղէմ երթալու համար ընտրեց կենդանիներու ամէնէն արհամարհուածը, «նստեալ ի վերայ էշոյ աւանակի»։

Ծաղկազարդի քրիստոնէական տօնով խորհրդանշուող այդ օրը — Երուսաղէմ մուտքը — պիտի հանդիսանար իր ամ – բողջ կեանքի ամէնէն փայլուն օրը։ Իր փառքի գագաթնակէտը։

Հասնելով Հրէութեան ոստանը, Քիստոս փութաց տաճարը եւ խարազանով դուրս հանեց «աղաւնավաճառներն ու գնողնե – րը», որոնք Աստուծոյ աղօթքի տունը դարձուցեր էին «այր աւազակաց»։ Վռնտեց բոլոր փարիսեցիները, դպիրները, մաքսաւորներն ու կեղծաւորները, որոնք կը պղծէին սուրբ տաճարը։

Ծաղկազարդը պիտի նչէր իր փառքի գագաթնակէտը։

Անոր անմիջապէս պիտի յաջորդէր Գեթսեմանին, ուր իր աշակերտներով ընթրած վերջին հակում կը կա – տարէր, կ'աղօթէր առ Աստուած խնդրե – լով անկէ, որ օգնութեան փութայ իրեն այդ նեղ ժամուն, «անցո՛ յինէն բաժակս այս» կ'աղերսէր, զգալով փոթորիկը, որ պիտի չուշանար։

Ու չուտով Թշնամիներուն ձեռքը կը յանձնուէր իր մէկ աշակերտին «համբոյ – ր»ով, երեսուն արծաթի փոխարէն։

Գեթսեմանին նախադուռը կազմեց Գող – գոթա տանող ճամբուն վրայ։

Հրեայ քահանայապետները չարչա – րանքներով, զանակոծութեամբ եւ անլուր վիրաւորանքներով դատեցին ա՛ն՝ որ կը կոչուէր «Քիստոս Նազովրեցի՝ Թագաւոր Հրէից»։

Դատավճիռը պէտք է տար հռոմէացի կուսակալը՝ Պոնտացի Պիղատոս, որ ո՛չ մէկ դատապարտելի արարք գտաւ ամ – բաստանեալին վրայ։ Ու ի վերջոյ տեղի տալով քահանայապետներու անդրդուելի պահանջներուն, ձեռքերը լուաց հանդի – սաւորապէս, Քիստոսի արեան պատասխա – նատուութիւնը ձգելով անոնց վրայ։

Մինչ քանի մը օր առաջ բազմութիւն – ները ովսաննաներով եւ դոհաբանական ա – ղօթքներով էին ողջունած զայն, հիմա նախանձոտ ռաբունիներու դրդումով ու – րիշ ամբոխ մը կը պոռար «ի խաչ հա՛ն զդա»։

Տարպեան ժայռը ո՛րքան մօտ է կապի – տովին։

Աչելութեան ու Թաղումին պիտի յա – ջորդէր հրաշափառ յարութիւնը։

Ծաղկազարդը նախադուռն է Զատիկին։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ ՀԵԹԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմենփրես, Մարտ 25–29)

ԱՐԱՐԱՏ ՁԱՂԹԵՑ ՊՐՈԳՐԷՍԻ 3–2

Երեւանի մէջ «Արարատ» բարեկամական հանդիպում մը ունեցած է Կիրովապատի «Պրոգրէս»ին հետ, որ կը մասնակցի խորհրդային ախոյեանութեան՝ երկրորդ Լիկայի մէջ։ Խաղին կէտերը նշանակած են Անդրէասեան, Խալայեան եւ Սամուէլ Պետրոսեան։ Խաղը վերջ գտած է 3–2 արդիւնքով՝ ի չահ «Արարատ»ի։

×

ՋԻՆԱՐԻՆԵՐՈՒ «ՆԱՀԱՊԵՏԸ»

Հեթանոսական շրջանին ձիւնապը սրբա – զան ծառ մըն էր Հայերուն համար։ Ղա – փանի շրջանը, Ծաւ գետի հովիտին մէջ կը գտնուի ձիւնարի անտառ մը որ հա – զարեամեակներու հնութիւն ունի։ Գրեթէ 60 հեկտար տարածութիւն ունեցող ծա – ռերու բուներուն սրամտիծը կը հասնի երկու մեթրի։ Սակայն այդ ծառերուն «նահապետ»ն է Օրդուբադի ձինարին, որ աճած է քաղաքին կեդրոնը։ Անոր բունին շրջագիծը 18 մեթր է։ Դարերու ընթաց – քին (ծառը երեք հազար տարեկան է) տարերային ուժերու ազդեցութեան տակ ծառի բունին մէջ հինգ քառակուսի մեթր մեծութեամբ խոռոչ մը գոյացած է, ո – րուն մէջ կօշկակարի արհեստանոց մըն ալ բանած է։

×

ԽՐԻՄԻ Ս. ԽԱՉ ՎԱՆՔԸ ՎԵՐԱՀԱՍՏԱՏՈՒՄ Է

Ուկրանիոյ Խրիմի մարզի արեւելեան մասին մէջ գտնուող հայ մշակոյթի օ – ջախ՝ Ս. Խաչ միջնադարեան հայկական վանքի վերահաստատման աշխատանքները վերջ գտած են։ Վանքը կառուցուած է ԺԴ դարու երկրորդ կէսին, Խրիմ գաղ – թած Հայերու կողմէ։ Ցեղապետին վան – քի շատ մը շինութիւնները խեղաթիւրուած են յարակից կառոյցներու պատճառով

կորսուած

եւ վնասուած՝ 1927ի երկրաշարժի հե – տեւանքով։ Շինութիւններէն մէկուն մէջ կը ցուցադրուին արեւելեան Խրիմի հայ – կական վանքերու եւ եկեղեցիներու մէջ գտնուած հին գիրքերը, տնային առար – կաները, աշխատանքի գործիքներ, հին դարերու հագուստներ եւ զարդեր։ Խրի – մի մէջ հայկ. ճարտարապետական 30 յու – շարձաններ կան, որոնք կը գտնուին պե – տութեան պահպանութեան տակ եւ կը վերահաստատուին պետական միջոցնե – րով։

×

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՑԱՍՏԱՆԻ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ՄՕՏ

Հայաստանի վարչապետ Ֆադէյ Սար – գսեան Մարտ 24ին ընդունած է ամերիկ – եան այն պատուիրակութիւնը, որ երե – ւան գացած էր մասնակցելու Խորհ. Մի – ութեան Նախարարաց Խորհուրդի գի – տութեան եւ գիտարուեստի պետական կո – միտէի եւ «Քոնթրոլ Տէյթա Քորփորէյ – շըն» ձեռնարկութեան համագործակցու – թեան նիստին։

×

Ե. ՉԱՐԵՆՑԻ «ԵՐԿԻՐ ՆԱՑԻՐԻ» ԳԻՐՔԸ ՄՈՍԿՈՒԱՑԻ ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Մոսկուայի գրականութեան պետական թանգարանին մէջ կը գտնուի Եղիշէ Չա – րենցի՝ ռուսերէն հրատարակուած առա – ջին գիրքը, «Երկիր Նայիրի»ն, որ Մոս – կուա լոյս տեսած է 1926ին, երեք հազար տպաքանակով։ Գիրքը պահուած է Թան – գարանի հազուագիւտ եւ ձօնագրուած գիրքերու բաժնին մէջ։ Արդարեւ, 1928ին Երեւան գալով՝ Մաքսիմ Գորկի հանդի – պում մը ունեցած է Հայաստանի գրող – ներուն հետ, որոնց մէջ էր Եղիշէ Չա – րենց, որ Մ. Գորկիի նուիրած է յիշեալ գիրքը, ձօնագրելով. «Թանկագին Մաք – սիմ Գորկուն. Եղիշէ Չարենց, Յուլիս 25, 1928, Երեւան»։

×

ՌՈՒՍԻՈՑ ՀԱՑԿ. ԳԱՂՈՒԹՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒՄ ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԷՍ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադե – միայի մէջ բացուած է «Հայ գաղթօճախ – ները Ռուսաստանում» խորագիրը կրող ցուցահանդէսը, ուր ցուցադրութեան դրուած են Խրիմի, Լվովի, Նոր Նախի – ջեւանի, Աստրախանի եւ հայկական միւս գաղութներու ստեղծման եւ անցեալին նուիրուած հայերէն եւ ռուսերէն գիր – քեր։

×

ՃԱՓՈՆՑԻ ԴԱՍԱԽՕՍԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Երեւան գացած է Եոքոհամայի (Ճա – փոն) համալսարանի տնտեսական գիտու – թիւններու Փրոֆ. Յունեաքի Սաթօ եւ Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադե – միայի տնտեսագիտութեան հիմնարկու – թեան մէջ կարդացած է դասախօսութիւն մը «Ճափոնի ժամանակակից տնտեսու – թիւնը» նիւթին շուրջ։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Քանի մը տողով

Վիէննայի մէջ բացուեցաւ Կիպրոսի ժողովը Վալտհայմի նախագահութեան ներքեւ։ Մէյցեալ Ազգերու ընդհ. քար – տուղարը կը գտնէ, որ կենսական պահն է կիպրական հարցին համար եւ թէ պատճառ կայ «խոհեմ լաւատեսութիւն» մը ունենալու քանի երկու ղեկավարնե – րը Մակարիոս եւ Տէնքթաշ համաձայ – նեցան անցեալ Փետր. 12ին «ոչ–ուղեկից, միջհամայնական դաշնակցային Հանրա – պետութեան» մը սկզբունքին շուրջ։ Ցոյն – կիպրական պատուիրակութիւնը կը գլե – խաւորեն Թասոս Փափատոփուլոս եւ Սիւլէյման Օնան, երկուքն ալ իրաւագէտ եւ Խորհրդարանի անդամ, Թուրքերու դէմքն է՝ Տէնքթաշ։ Սկիզբէն տարակարծութիւններու առաջքն առնելու համար, օրակարգի վրայ դրուած են նախ՝ հողային տարածութեան եւ սահ – մանադրական հարցերը։ Թուրքը կղզին մէկ երրորդը կ'ուզէ։ Կղզին ունի 650 հազար բնակիչ, որուն 4/5ը յոյն է…։

Հարա – Լիբանանի մէջ, թէպէտ գիւ – ղը գրաւուած է քրիստոնեաներու կողմէ։ Պաղեստինեան – յառաջդիմական ուժերը որոնք տէրն էին գիւղին, ծանր վնասներ կրած են 24 ժամ տեւող կռիւներու ըն – թացքին։ Գիւղը, որ մահմետական բնակ – չութիւն ունի, ռազմագիտական մեծ նը – շանակութիւն ունի, քանի միայն երկու քիլոմեթր է խորայելեան սահմանէն։

ԿՈՆՔՈՒՐ ակադեմիայի անդամ ընտր – ուեցան Ֆրանսուա Նուրիսիէ եւ Անտրէ Սթիլ փոխարինելու համար Ռեմոն Քընօ (մեռած) եւ Պերնար Քլավէլ (հրաժար – եալ)։

ԺՈՐԺ ՄԱՌՇԷ կոչ ըրաւ ձախի իր եր – կու ընկերներուն որպէսզի վերայժմէա – կանացնեն Հասարակաց Ծրագիրը։ Կը թուի թէ զօրացած համայնավար յաջո – ղութենէն թաղաապետական ընտրութեանց, Մառշէ կ'ուզէ նեղը դնել Միթերանը, ի նախատեսութիւն ձախի յաջորդ յաղթա – նակին։

ՇԻՒԱՔ, իր չարժումին խորհրդարա – նական նիստերու վերջաւորութեան վակ – ման ճառ մը խօսեցաւ (Պո–տը–Փրովանս) եւ չեչտեց թէ Հ. Հ. Հ.ն պարկէշտ պի – տի ըլլայ բայց՝ անզիջող։ Այս առթիւ ալ բառերը չծամծմեց եւ չվարանեցաւ ըսե – լու որ «բուն բարեփոխումները, այն բարեփոխումներն են որոնք կ'ըլլան, ոչ անոնք որ կը յայտարարուին, քանի եր – կիրն ալ ցոյց տուաւ որ ձանձրացած է բարեփոխումներու մասին խօսելու որոշ եղանակէ մը»։

ՎԱՂԸ՝

«ՅԱՈՒԱՋ»

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Ինչպէս ամէն ամառուան առաջին կիրա – կին, վաղը լոյս կը տեսնէ «Ցառաջ Միտք եւ Արուեստ»ի նոր թիւը, որուն իրենց մասնակցութիւնը բերած են.—

Հ. Ռափայէլ Անտոնեան
Մարբ Նշանեան
Գրիգոր Պըլտեան
Վահէ Օշական

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԱՐԽԻՎ

— Ո —

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ ՎԱՐՉԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԱՐԽԻՎԻ ՀԻՄՆԱԴՐՈՒՄԸ ԵՎ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅՈՒՆԸ

Հոդվածում լուսաբանվում է Հայկական ՍՍՀ Վարչապետության հանրային արխիվի հիմնադրման, նրա ֆոնդերի կազմավորման, գիտական նկարագրության և օգտագործման հարցերը։ Ներկայացվում են արխիվի ֆոնդերի ամփոփ նկարագրությունները, ինչպես նաև նրանց հիման վրա կատարված ուսումնասիրությունների արդյունքները։

Հոդվածը նախատեսված է պատմաբանների, արխիվագետների և լայն ընթերցողների համար։

Հեղինակ՝ Ա. Ա. Ղազարյան

Հրատարակչություն «Հայաստան»

Գինը 1 ռ. 50 կ.

— ՀՅՈՒՏ - ՀՅՈՒՏ —

Մեր ընտանիքը։

Գործերից մեկն էր նաև...

Պատիվ զորքին։

Ես ձեզ հետ եմ։

Ես ձեզ հետ եմ, եւ ի՛մ ոգին ամբողջ ուժով ձեզ հետ է։ Ես ձեզ հետ եմ, որ հիշեք ամեն ինչ, ինչ ես ասացի ձեզ, ինչ ես պատվիրեցի ձեզ, ինչ ես ուզում եմ, որ անեք։ Ես ձեզ հետ եմ, որ հիշեք ամեն ինչ, ինչ ես ասացի ձեզ, ինչ ես պատվիրեցի ձեզ, ինչ ես ուզում եմ, որ անեք։

×

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԱՐԳԵՐ

Ա. ՊԱՊ

ՆՈՐԱՀԱՐՍ ԿՈՒՍԱՆՈՒՀԻ

— Հո՛, Մեծդիր փոփ ինքնին դէշ մարդ մըն է, բայց ձգտումս ուրիշ բան էր... Ես, որ ամբողջ ճեմարանը վեց տարի առաջին համարով անցած եմ, հիմա ստիպուած եմ ամէն օր ուրիշներու հետ մրցիլ, որպէսզի ես ալ կարենամ ապրիլ...

Կիրակի, Մարտ 27, 1898, ժամը 16ին, տեղի ունեցաւ Ազգային Ժողովի « Հայ ճամբարական Ընդհանուր Միութեան » նիստին մէջ, որ 1857էն ի վեր նախագահ է Հ. Ա. Ալթունեան: Ներկայ էին Միութեան վարչութեան անդամներէն գրեթէ բոլորը: Ներկայ էին նաեւ Միութեան շրջանային ներկայացուցիչներ, որոնք Միութեան կեդրոնական վարչութեան հրաւէրով եկած էին Պոլիս, մասնակցելու համար Միութեան Ը. տարեկան ընդհանուր ժողովին:

Ներկայ էին նաեւ Միութեան պատուոյ անդամներ, որոնց մէջ կը նշանակենք Ս. Վրդ. Գալուստեան, Ա. Վրդ. Գալուստեան, Ա. Վրդ. Ալեքսանեան, Ա. Վրդ. Ղազարեան, Ա. Վրդ. Ղազիկեան, Ա. Վրդ. Ղազանճեան, Ա. Վրդ. Ղազանճեան, Ա. Վրդ. Ղազանճ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Բ. Տամլամեանի մահուան տխուր առթիւ, հայրենակիցներ՝ Տիկին Հայկուհի Տամլամեան 250 ֆր., Տէր եւ Տիկին Ստեփան Տամլամեան եւ զաւակները 250 ֆր. եւ Հայկ Պայրամեանի մահուան առթիւ, Լիոն – Պրոն բնակող հայրենակից Օննիկ Պէնէկեան 300 ֆր. կը նուիրեն կեսարիոյ եւ շրջանի Հայրենակցական Միութեան:

ՁԱԽԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Ծաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Ճրըգեանի եւ իրենց զաւակներուն իրենց մօր եւ մեծ–մօր՝ Անիծա Այթունեանի մահուան առիթով:

×

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Կապոյտ Ծաչի Լիոնի վարչութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերուհի Մանթարեանի՝ իր մօր Վերժին Թրքաչատեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի եւ 140 ֆր. կը նուիրէ Կապոյտ Ծաչի կայանին:

ԱԻԱԳ ՇԱԲԱԹ

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ

Երեքշաբթի, Ապրիլ 5, յիշատակ տասն կուսանաց, երեկոյեան ժամերգութիւն՝ ժամը 16·30ին:

ՎԱՀԱՆ — Ս. ԳՐԻԳՈՐ

Երեքշաբթի, ժամը 9ին ժամերգութիւն, յիշատակ տասն կուսանաց 18ին:

ՊՈՒՒՎ. ՕՏՏՕ – Ս. ՅԱԿՈԲ

Երեքշաբթի, յիշատակ տասն կուսանաց ժամը 18·30ին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ ամէն ամսուն առաջին Հինգշաբթին Հայ Մշակոյթի Տան մէջ ժամը 3ին, բացառաբար, Ապրիլին երկրորդ Հինգշաբթին (14ին) է ընդհ. ժողովը:

– 62 ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁ ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ –

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներուն յիշատակը կ'ոգեկոչուի համահայկական ձեւով, հովանաւորութեամբ երեք համայնքներու հոգեւոր պետերուն, հետեւեալ յայտագրով.—

ԿԻՐԱԿԻ, ԱՊՐԻԼ 24

Առաւօտեան ժամը 10ին՝ ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԴԻՍՏ՝ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ

կէսօրէ ետք ժամը 4ին՝ ՊԱՏԱՐԱԳ՝ Նոթր-Տամ տը Փարիի մէջ:

Երեկոյեան ժամը 6ին՝ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ ԶԵՏԵՂՈՒՄ ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻՆ՝ Շարլ տը Կոլ – Էթուալի հրապարակ

Երեկոյեան ժամը 8·45ին՝ ՈՒԵԿՈԶՈՒՄ՝ պատշաճ յայտագրով՝ Սալ Կավոյի մէջ

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը խուռներամ մասնակցիլ այս ամբողջ յայտագրին՝ յարգելով յիշատակը մեր բիւրաւոր նահատակներուն:

ARMENIE 77

DÉPARTS CHAQUE MOIS

du 7 Mai au 18 Mai
du 11 Juin au 25 Juin
du 13 Juillet au 25 Juillet
du 5 Août au 19 Août
du 1er Octobre au 15 Octobre
du 22 Octobre au 5 Novembre
du 23 Décembre au 6 Janvier 78

à partir de 2680 F

du 5 Août au 19 Août
(pour les jeunes de 16 à 35 ans)

Renseignements et inscriptions :

mondotours

2, Rue de Sèze — 75009 PARIS Tél. : 073-30-64, 073-32-64

sevan voyages

50 Cours de la Liberté - 69 LYON Tél. 60 13 66

SOUS L'EGIDE DU PATRIARCAT ARMENIEN DE JERUSALEM

La Semaine Sainte - Pâques à Jerusalem

DU 1er AVRIL AU 12 AVRIL

PRIX : PARIS/PARIS, Hôtel 3 étoiles 3.200 FRS.

Renseignements et inscriptions :

Mr. Haïk AGHABEKIAN
8, Rue Alfred Bruneau 75016 PARIS Tél. : 527-19-93

AU SECRETARIAT DE L'EGLISE ARMENIENNE, 15 Rue Jean-Goujon, 75008 PARIS — Tél. : 359-67-03

MONDOTOURS SEVAN VOYAGES

Voyage aux Etats-Unis

DU 2 AU 9 MAI 1977
NEY-YORK — WASHINGTON

PRIX : PARIS/PARIS, Classe Touriste : 2.750 FRS
1ère Classe : 2.950 FRS

Renseignements et inscriptions : MONDOTOURS

POUR TOUS VOS VOYAGES TOUTES DESTINATIONS, BILLETERIES, NOUS CONSULTER

Semaine Culturelle du

YAN'S

CLUB

12-20 AVRIL

MARDI 12 AVRIL, 21 HEURES :
Projection du Film « POINT LIMITE ZERO » de Richard Sarafian, suivi d'un débat sur « La création cinématographique arménienne en Diaspora »

VENDREDI 15 AVRIL, 21 HEURES :
Théâtre : l'ARMENOCHE de Reine Bartève, mise en scène par Jean-Luc Boutte.

LUNDI 18 AVRIL, 21 HEURES
Concert. — « Quator SEVAN » Janos Mate (violon), Emmanuel Kouyoumdjian violon), Hovhannès Anastasian (alto), Hans Mannès (violoncelle
Programme : Bethoven, Mozart, Komitas, Anastasian

MERCREDI 20 AVRIL, 21 HEURES
Conférence : LE GENOCIDE par le Dr. YVES TERNON
Ces manifestations ont lieu au Yan's Club, 5 Ave. Reille, Paris 14e
Le nombre des places étant limité, il est recommandé de réserver pour les soupers qui suivront : Tél. : 589-20-48

Cathédrale St. Michel, Bruxelles
ՁԱՏԻԿ

Ապրիլ 10, կիրակի, պատարագ ժամը 11·30ին, առաջին անգամ ըլլալով հոգեմտական կաթողիկէ ծէսով պատարագի մը ընթացքին՝

ՀԱՑ. ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ «Կոմիտաս» լարային համոյթը Պրիւքսէլի (16 նուագող) ՕՆՆԻԿ ՍԻՒՐՄԷԼԵԱՆԻ ղեկավարութեան տակ:

Յայտագիր.— Կոմիտաս, Վիվիանի, Ալան Յովհաննէս, Վարդան Սարգսեան, Եկմալեան:

ՄԽԻԹԱՐ ԱԲԲԱՅՕՐ ԵՐԵՓՀԱՐԻԻՐԱՄԵԱԿԸ

Նախաձեռնութեամբ
ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
վարժարանի տեսչութեան
ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆԻՍ 19
Նախագահութեամբ՝
Փարիզի Արքեպիսկոպոս՝
ԿԱՐԴԻՆԱԼ Ֆ. ՄԱՐԹԻ-Ի

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Հայ Առաք. եկեղեցւոյ Ազգ. Մութեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները զարոյկի ծախքերու համար, վարդանանց Հանդէսի առթիւ կիրակի, Մարտ 6ին.—

Պ.Պ. Ժաք Դաւիթեան եւ Ժաք Գազարեան 300ական, Պ.Պ. Տ. Զէքիեան, Ն. Ուզունեան, Ե. Մարկոսեան, Է. Յարութիւնեան, Աբ. Պահատուրեան, Նահմիրեան, Առաքելեան, Այտապիրեան, Ժ. Խաչատուրեան, Մ. Պօղոսեան, Յ. Մկրտիչեան, Հ. Պօյաճեան եւ Տիկ. Ճ. Ազըլեան 100ական, Պ.Պ. Շամլեան, Շէքէրեան, Մալճեան, Զ. Փեհլիվանեան, Տէրմոյեան, Բարսեղեան, Միրամեան, Պէրպէրեան, Պօղոսեան, Տիկիններ Ոսկերիչեան, Տէյիրմէնճեան, Տիւրմէճեան 50ական, Պ. Վ. Քէշիշեան 40, փոքրիկն Կոմօն 20, փոքրիկն Կիւլիւշեան 10: Ընդհ. գումար 2570 ֆր.:

×

Կապոյտ Ծաչի Պանեէօ – Քաչանի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 100 ֆր. Տիկ. Նուարդ Մաղաքեանէն, իր ամուսնոյն մահուան Բ. տարելիցին առթիւ:

ԴԱՇՆԱԿԻ ԴԱՍԵՐ

LEÇONS DE PIANO
Pierrette MOLINARI
23, Rue du Sentier
75002 Paris
Tél. 508-55-78 entre
18 et 22 heures
Նաեւ կիթառի դասեր պարոնի մը կողմէ, դիմել նոյն հասցէին:

ԶՐԻ ԲՆԱԿՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ՓՆՏՌԻ

Միջին տարիքի հայ կին մը, որ 21 տարեկան տղայ մը ունի, տրամադիր է տնական գործեր ընելու կամ երախայ պահելու ձրի բնակութեան փոխարէն:
Գրել՝ Ամիրխանեան
97, Rue Oberkampf — 75011 PARIS

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ՃԱՇԱՐԱՆ ՄԸ

PIZZA OSKIAN

139, rue Saint-Honoré 75001 Paris
tél. 260 23 80

ԲԱՑԱՌ Է ԻՐ ԴՌՆԵՐԸ
ՁԵՐ ՃԱՇԵՐՈՒՆ, ՆՇԱՆՏՈՒԿՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԻՐԱԽՃԱՆԿՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԸՆԴԱՐՁԱԿ ՍՐԱՀ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

ԿԻՐԱԿԻ
ԱՊՐԻԼ
3
DIMANCHE
3 AVRIL
1977

LE NUMERO 1,30 F

ՅԱՌԱՋ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 Ֆ.	Վեցամսեայ	90 Ֆ.
Արտասահման	Տար. 200 Ֆ.	Հատը	1 Ֆ. 30

52ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.827

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

52e ANNÉE — N° 13.827

ՓՆՆԱՎԵՐԼՈՒԾԱԿԱՆ ՄՕՏԵՑՈՒՄՆԵՐ

1

ՔՆՆԱԴԱՏՈՒԹԻՒՆԸ ԻԲՐԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՐԱՐՔ

Ջանի մը ամիս առաջ՝ վէճի մը առթիւ, որ ըստ երեւոյթին դրական քննադատութեան հարցերուն շուրջ կը դառնար, պատեհութիւնը ունեցանք ամերիկահայ երիտասարդ քննադատի մը զաղափարներուն հանգամանօրէն տեղեկանալու (տե՛ս մանաւանդ 1976 Յունիս 22էն 25 «Յառաջ»ի թիւերուն մէջ՝ «Ամենալաւ պաշտպանողականը հակայարձակումն է» խորագրուած յօդուածը)։ Կ'ուզեմ օգտուիլ այդտեղ արձա-նագրուած կարգ մը մխիթարու յստակ տարազամէն, ներածելու համար քննադատական խօսքի բնոյթին անդրադարձ-ող գրութիւններու շարք մը։ Այս շարքին մէջ՝ «Քննավերլուծական մօտեցումներ», կ'ուզեմ ներկայացնել եւ քննել արդիական քննադատութեան փրաթիքը, կիրառումը անոր մէջ ենթադրուած կամ պայմանաւած դրոյթները, ցոյց տալու համար մանաւանդ ներքին կապը որ այդ քննավերլուծական կիրառումը կը միացնէ դրուեթեան եւ լեզուի աշխատանքին։ Որովհետեւ չկան նոր մեթոտներ, հին խորք մը տալու, վերարտադրելու, նկարագրելու, նոր ձեւեր։ Կա՛յ պիտի հարմարակիմ ըսել դրուեթեան աշխատանքին ակնածանքը, անոր յառաջացուցած եւ յառաջացնելիք փոփոխութեան տարողութիւնը նկատի առնելու, չծածկելու փորձ մը, որ այսօրուան վերլուծական խօսքին յատկանիշներէն մէկն է։ Այս փորձն է որ Սփիւռքի գրողներու եւ (եթէ կան) մտածողներու կողմէ բոլորովին անտեսուած եւ արհամարհուած է։

Այդպիսի փորձի մը հետեւիլ չի նշանակեր ուրեմն պարզապէս կրկնել գոյութիւն ունեցող տեսութիւնները, զանոնք կիրարկել հայ դրականութեան՝ առանց իր մասնայատկութեան բուսական ուշադրութիւն ընծայելու։ Այդպիսի մեղադրանք մը բոլորովին անհեթեթ է, քանի որ դրական ըսուած գործերու սուրճ՝ կամ ընթերցումներն են որոնք չեն հետաքրքրուած ձեւերէն։

Գրականութիւն ըսուածը, եթէ իմաստ մը ունի, կ'աշխատի լեզուին մէջ, դարձնելով զայն իր փորձառութեան դաշտը, փորձելով հասնիլ, այո, հպատակութեան։ Բայց այդ հպատակութիւնը կամայականը չէ, անհատական քմահաճոյքներէ բխող կամ դիպուածական բառային փորձառութիւններէ։ Այլ՝ լեզուին մէջ պահուածը, ընթացիկ տարազներուն եւ տարազումներուն տակ թաղուածը, զոր որոշ աշխատանք մը եւ որոշ փորձարկում մը միայն կրնան լոյսին բերել։

Կը մնայ բացայայտել թէ ի՞նչ է լեզուականը հոս, երբ կը խօսիմ լեզուի մէջ թաղուածի մասին, կամ լեզուի աշխատանքի մասին։ Ժ. Քրիսթեվայի հետ է, եթէ չեմ սխալիր, որ աշխատանքի յղացքը ներմուծուեցաւ գրութեան արտադրութիւնը հասկնալու եւ բացատրելու համար իբրեւ իսկական արտադրութիւն, որով կը հակադրուէր արուեստի շուրջ սովորական խօսքին խտչալիսթ ձգտումներուն։ Լեզուի աշխատանքը կը ստանայ արդէն այսպէս քաղաքական ուժ մը, բայց ըստ երեւոյթին միայն վերնակառուցային մակարդակէ մը, այսինքն՝ ուժ մը որ կը վերարտադրուի իրեն, դուրսէն։ Գրական վերլուծումը կ'աշխատի հոս զաղափարաբանութեան վրայ, կը խանգարէ, կը չրջէ զայն, առանց սակայն կարենալ մասնակցելու լեզուին տակ թաղուածի, լեզուի տարազումներուն տակ կորսուած կարելիութիւններու լուսաբերումին։ Այնպէս որ քննական այս մօտեցումը լեզուն կը հասարեցնէ ընկերային իրականութեան մը, իր զանազան «քոտ»երով, որոնց հանդէպ դրականութիւնը եւ քերթողութիւնը, լեզուի մէջ իրենց աշխատանքով, վերիվայրող դեր մը կը խաղան։ Այս մօտեցումը (Պարթ, Քրիսթեվա. բայց անունները հոս դեռ անհրաժեշտ չեն, կ'ուզեմ ընդհանուր պատկեր մը տալ նախ դրուած հարցերուն, այնքան որոշ եւ որոշաղրուած) ուրիշ յատկանիշ մը ունի, եւեւութաբար ոչ մէկ կապ չունեցող առաջինին հետ, որ է լեզուաբանական դարձիկի ընդհանրացած գործածութիւնը, ինչ որ կ'ենթադրէ լեզուի առարկայացումը անշուշտ։

Գրական աշխատանք մը որ կը փորձէ հասնիլ, լեզուին մէջ, հպատակութեան, չի կրնար այս ընկերայնացումին եւ առարկայացումին վրայ, որոնք չեն կրնար ներկայացնել երբեք վերջնական դիրքորոշումներ։ Քննադատական խօսքը՝ ընդհակառակն՝ պարզ անդիտութեամբ, կը չփոթէ այդ դիրքորոշումները մէկը միւսին հետ, կը կուտակէ հապճեպով անունները, եւ՝ կուրացած իր իսկ երեւակայած դրոյթներէն, չի կրնար անցնիլ անդին իր մերժած ըմբռնումներէն։ Կը մնայ յափշտակուած իր մերժումին մէջ։ Այս իմաստով ալ, ժողովրդականացումի աշխատանք մը, ներկայ պայմաններուն տակ, բոլորովին ապարդիւն չեմ նկատեր։ Պէտք է բանալ այսօր հայ Սփիւռքին մէջ, դրականութեան եւ լեզուին մօտենալու նոր կարելիութիւններ, որոնք դիտնան վերջապէս չափուիլ հոս եւ հոն տարուած փորձառութիւններուն։ Չափուիլ, այո, եւ ոչ քննարկել եւ ուսուցանել դրական փորձերու ան-իմաստ չարունակութիւն մը եւ կրկնութիւն մը։ Չափուիլ, լեզուին համար։ Քննավերլուծական մօտեցում. — ներու ներկայացումը անկասկած պիտի չտայ անմիջական միջոցներ, մեթոտներ։ Բայց այդ չէ հարցը, գոնէ ներկայ տողերուն մէջ։ Շատ յայտնի եւ նոյնիսկ անպատկառ ձեւով, հոս եւ հոն, նոյն յարձակումներուն կը հանդիպինք, որ կը մասնակցին Սփիւռքի մէջ ընդհանրացած ծածկումի աշխատանքի մը։ Ծածկումը լեզուին մէջ կը դործէ, դժբախտաբար, մերժելով վերաքանալ տարածութիւնը տարազներուն տակին։ Առաջադրած յօդուածաշարքերս բոլորովին իմաստէ զուրկ պիտի մնար եթէ ամէնէն առաջ՝ չհետաքննէր այդ ծածկումին մատնանշումը։ Գլխաւոր նպատակս ի վերջոյ՝ այդ է։ Մնացեալը, օրինակ՝ հայ հասարակութեան ծանօթացնել այս կամ այն դրադատական ուղղութիւնը, պէտք է խոստովանիմ որ չատ երկրորդական կը նկատեմ։ Կը հաւատամ որ հայ հասարակութիւնը լինձի չէ սպասած, եթէ կը հետաքրքրուի այդպիսի խնդիրներով։ Բայց երբ հարցը քաղաքական հարց մըն է, երբ դիտենք որ որոշ ուժեր կը գործեն հայ Սփիւռքին մէջ, անկախաբար զանոնք գործադրող անձերէն, լուծելու համար գործադրող անձերէն, լուծելու համար գործադրող անձերէն, լուծելու համար

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

Բանաստեղծական փորձ ու բանաստեղծական փորձառութիւն

Իւ Պոնըֆուայի ամբողջ արտադրութիւնը իրրեւ հորիզոն ունի բանաստեղծութիւնը, հակառակ անոր որ «բանաստեղծական» էջերը կը կազմեն անոր մէկ չնչին մասը: 1946էն 1976 միայն հինգ միջին ծաւալով հատորներ որոնց քով կը դրուին նկարչութեան պատմութեան յատկացուած «խոսհներ» փորձեր (վերջինը կը կոչուի Հռոմ 1630) եւ կարեւոր ցանկ մը չէքօսլովեան թատերգութիւններու թարգմանութեան: Ռիմպոյի իր ընթերցումը (1961) մեղ կը մօտեցնէ այն դրութիւններուն ուր Պոնըֆուա վերլուծման կ'ենթարկէ բանաստեղծութեան իսկութիւնն ու պայմանները:

Պոնըֆուա այն բանաստեղծներէն է որոնց բանաստեղծական հատորներուն կ'ընկերակցի փորձը: Իր առաջին հատորին՝ Շարժում եւ Անշարժութիւն Տուվի (1953) հետ կը դրէ Ռաւեննայի Գերեզմանաքարերը արձակը. երէկ՝ Տիրող Ամպապատ հատորին քով՝ Արաբեն ու վայրը Բանաստեղծութեան (1), իսկ վերջին՝ Սեմի Հրապոյրին մէջ (1976) հատորը Ցետին–Երկիր դրութեան հետ: Բանաստեղծութեան կողքին՝ բանաստեղծական «խորհրդածութիւնը», կարծէք փորձը անհրաժեշտ ըլլար բանաստեղծական փորձառութեան:

Պոնըֆուայի այս կրկնակ, երկ–դիմի արտադրութիւնը կը չարունակէ աւանդութիւն մը, ծանօթ են Պօտլերի երկար վերլուծումները ռոմանթիք արուեստի մասին՝ ձեւ մը լուծելու վիպապաշտութիւնը: Ինչ որ սակայն Les Fleurs du Mal–ը կը դարձնէ «անկիւնադար» բանաստեղծութեան պատմութեան մէջ այնտեղ իրագործուած «բանաստեղծականութենէն» անդին, բանաստեղծութեան տուեալներուն, անոր իսկութեան մասին զարգացող դրողական կիրառումն է: Կը յայտնուի «բանաստեղծութեան» մտածողութիւնը, այնքան տարբեր «բանաստեղծական արուեստ» կոչուած հրահանգներէն տարբեր նաեւ «դրական հանգանակներէն»: Բանաստեղծութեան քիչ թէ շատ տարտամ ըմբռնումէ մը աւելի բանաստեղծութեան հիմերուն քննարկումն է խնդրոյ առարկայ:

Այս ծիրին մէջ կը դրուին Լօտրէամոնի զոյգ դրութիւնները «Բանաստեղծութիւններ» խորագրուած, ուր ընթերցողը ոչինչ պիտի գտնէ «բանաստեղծական»: Անոնք որոնք բանաստեղծութիւնը կը չփոթեն իրենց կարօտած մանկութեան երկին ու ծղրիթին հետ, կրնան միայն յուսախաբ ըլլալ այս ընթերցումէն: Առածանման հատուածներ են, ուր կը կազմաղեղուին փաստքալի մտածումները: Լօտրէամոն կը դրէ. «Բանաստեղծութեան մասին եղած դատումները աւելի մեծ արժէք ունին քան բանաստեղծութիւնը: Անոնք բանաստեղծութեան փիլիսոփայութիւնն են»: Լօտրէամոնի փիլիսոփայութիւն կոչածը, Պոնըֆուայի երկար փորձերը իմաստասիրական համակարգի մը չեն յղուիր, ո՛չ ալ գեղագիտական կազմածի մը: Արձակ փորձը բանաստեղծական փորձառութիւն մը կը դրէ, կը մտածէ տրամաբանական (discursif) միջոցներով: Աւելին՝ բանաստեղծութիւնը կը դրուի իրրեւ փորձառութիւն, երբ կը դառնայ մտածման ոչ թէ առարկան, այլ «ներկան»: Պէտք չէ մոռնալ որ վերիրապաշտներու écriture automatique–ը անգամ ու մա՛նաւանդ ան՝ կ'ենթադրէ (է՛ արդէն) théorie d'automatisme մը եւ Ա. Պրըթոնի «հանգանակները» կը տրամադրեն դրողական կիրառումի տեսութիւն մը:

Բանաստեղծութեան տուեալներուն, միջոցներուն, «իսկութեան» չուրջ դրուող փորձը կը ստեղծէ իւրայատուկ կացութիւն մը «բանաստեղծութեան» իսկ համար: Կը յայտնուին «դիտցող», քննադատ բանաստեղծը, «երկդիմի» դրութիւնը. խառնուրդ մը՝ ուր կարելի չէ այլեւս մտցնել աւանդական դատաւորումները երեւակայութեան ու կարելի չէ մտածումին, զգայութեան ու դատումին: Պատկերը եւ տարազը ինչպէս կ'ըսէ Պոնըֆուա կը կենան քով քովի, մէկը միւսին տակ:

ՏԱՐԱԶԻ ձամբան

Ժամանակակից բանաստեղծութիւնը կը տեղափոխուի հակասութիւններու ցանցի մը վրայ: Ան որ կ'առնէ տարազի ճամբան կը հանդիպի անզանցելի հակասութեան մը: Ազդարեւ՝ բանաստեղծութեան «իսկութեան» մօտեցումը երբ կ'անցնի յղացքէն ու տեսութենէն, երբ կը դադրի անմիջական «բանաստեղծութիւն» ըլլալէ, կը բախի արգելքի մը: Պոնըֆուայի համար «յղացային մտածումը» այդ արգելքն է «վերադարձի ճամբուն վրայ». «Ցղացքը կրնայ մահը ժխտել որովհետեւ մահը կը փախչի վերացականութենէն: Ցղացքը կ'ամրողջանայ մտածումի «յարակցութեամբ»: Իսկ համակարգը թումբ մըն է մահուան դէմ: Ցղացքը կը վերացականացնէ, կը տիեզերականացնէ ինչ որ «հոս է հիմա», անմիջականօրէն «ներկայ»: Այլ խօսքով՝ բանաստեղծական փորձը երբ կը դիմէ յղացքին, երբ կը յօրինէ «բառերու տուն մը, բայց յաւիտենական», այն ատեն բանաստեղծական փորձառութենէն կը բռնէ վերացականն ու անժամանակը: Փորձը կը դաւաճանէ փորձառութեան: Ահաւասիկ հակասութիւնը որուն զանցումը տեղի կ'ունենայ միայն, երբ յղացքը կը ջնջէ ինքզինք անմիջական առարկային պատկերին առջեւ:

Բանաստեղծութիւնը Պոնըֆուայի համար կապ մըն է «ներկայութեան» հետ որ կը յայտնուի այս ծառին, այս գլուխին, այս դէմքին մէջ: Անցնող ներկայութիւն մը, խուսափող, ջնջուող, մեռնող ու ծնող վայրկեան մը, ուր իրը կը յայտնուի իր եզակիութեան, թանձրացեալ զգայականութեան մէջ: Պոնըֆուայի բանաստեղծութեան թերեւս միակ ու անդադար ինքզինք պրկող զսպանակը այս ձգտումն է, այս «կարօտը» այս «յոյսը» անմիջականին, որ կ'անցնի գաղափարէն: «Պիտի ուզէի միացնել բանաստեղծութիւնն ու յոյսը» կը գրէ Պոնըֆուա: Ցոյսը գացող՝ յղացքէն անդին, դէպի իրերուն մէջ մնացող «մութ ջուրը» կամ «յետնահողը»: Ռաւէննայի գերեզմանաքարերը իրենց պարզ, անոճ մակերեսներով կը յայտնաբերեն «զգացականի իրականութիւնը» որուն մէջ կը բարձրանայ «հաւասար մատչումը» ներկայութեան: «Ուրիշ իւրանութիւն», ուրիշ ափ, ուրիշ լոյս, յետնահող, միւս կողմ, եւայլն՝ այս բոլորը Պոնըֆուայի դրութեան մէջ կ'ակնարկեն իրերու այն ներկայութեան որ կը դառնուի անոնց առօրեայ գործածութենէն անդին:

Ի՞նչպէս գտնուիլ սակայն իրերու այդ ներկայութեան մէջ, ի՞նչպէս ընել որ զարդէն ու յարդարանքէն անդին յանկարծ ներկայութիւնը բեկուի: Այս ներկայութիւնը արաբէ մըն է Պոնըֆուայի համար, արարք մը՝ որով անմեղականը կուտայ ինքզինք: Եւ արարքը միջարկում մըն է զոր Պոնըֆուա կը կոչէ ճամբորդութիւն. «Բանաստեղծութիւնն ու ճամբորդութիւնը կը սեւին նոյն գոյացութենէն, նոյն արիւնէն», ինչ որ բանաստեղծութեան իսկ սահմանումն է: Պոնըֆուա կը խօսի յաճախ «խորհրդածական իրատեսութեան» մը մասին, « un réalisme initiatique » որ կ'ներթայ «գաղափարի տունէն» դէպի անմիջական ներկայութիւնը: Այս խորհրդածութեան կը յղուին Պոնըֆուայի մթնոլորները, օրինակ Մովսէսի ճամբորդութիւնը Նեղոսն ի վար: Իսկ ճամբորդութիւն մը վայրերու հետազօտում մըն է, անցք մը սեմերէ ու քառուղիներէ, դէպի իսկական վայրը, դէպի «ճշմարտութիւնը». «Հոս, կը դրէ Պոնըֆուա, (– իսկական վայրը միշտ հոս մըն է –) հոս համր կամ հեռաւոր իրականութիւնը եւ գոյութիւնս կը միանան, կը փոխարկուին, կը ցնծան էութեան բաւարարութեան մէջ»: Վայրը վերադարձի վայրն է, հոս մը ուր մարմինը, միտքը, իրականութիւնը կը միանան բոպէի մը փակագիծին մէջ. բոպէ մը՝ որ վեր է ժամանակէն ու կը կազմէ «յաւիտենութեան կտոր մը»:

Լեզուի վտանգը

Իսկական դժուարութիւնը կը սկսի, եթէ չէր սկսած արդէն, երբ բանաստեղծական փորձառութիւնը կ'արձանագրուի: «Խօսքը» փնտռտուքն է այլ ներկայութեան, բայց իրրեւ փնտռտուք արդէն աքսոր մըն է, աքսոր մը ներկայութեան անմիջականութենէն: Պոնըֆուա դիտէ լեզուի անկարողութիւնը անմիջականը ըսելու, անոր յարատեւ ձգտումը հեռանալու այստեղէն ու հիմայէն, դառնալով «դրոշանկար» մը ուր ոչինչ կը պահուի «կրակէն»: Նման փորձառութիւնն է որ կը դրուի սա տողերուն մէջ.

« Un instant tout manqua,
Le fer rouge de l'être ne troua plus
La grisaille du verbe... »

Ամբողջ« արդիականութիւնը» կը մնայ լեզուի այս բանտին մէջ, ուր կը կարծէ հիմնել ինքզինք, կը կարծէ դատած ըլլալ վայրը: Պոնըֆուա անդադար կը դրէ աշխարհի կորուստը ,կը փորձէ ճեղքել մութը, բռնել «ջենքը պահուած քարին մէջ», խօսիլ «ջենքի դիւերը»: Ընել այնպէս որ «խօսքը փնտռտուքէ ներկայութիւնը, երդէ ներկայութեան արարքը, մեղ պատրաստէ անոր հանդիպումին»:

Եթէ խօսքը փնտռտուք մըն է, մոռացում մըն ալ է նոյն ատեն, մոռացում որ կը բխի անոր«իսկութենէն», այն հանգամանքէն որ խօսքը կը կապէ իր մասին: Լեզուին մէջ կայ «պահանջք մը» որ է «իմաստի վարկածը»: Լեզուն առաջին կազմակերպութիւնն է աշխարհին, առաջին յղացքը: Լեզու եւ յղացք նոյն արիւնէն կը սեւին պիտի ըսէի, այն չափով որ լեզուն «գոյութեան» ծայրագոյն կացութիւնները կը բերէ իմաստի տիրապետութեան:

Պոնըֆուա բանաստեղծութեան մէջ կը տեսնէ կարելի գարձը դէպի «խօսքին ճշմարտութիւնը»: Բանաստեղծութիւնն կը յղէ խօսքը կրակին ու մութին, հողին ու ջուրին, գայն կը «մաքրէ»: Որպէսզի լեզուն դառնայ թափանցում մը այդ միւս լոյսին, մուտք մը միւս երկրին մէջ, պէտք է որ անցնի ծայրագոյն այն վիճակէն որմահնչ ,այնվատնդէն որով իմաստը կը կտրի: Այս «պաղին» մէջ միայն կ'ելլէ կրակը.

Mais enfin le feu se leva
Le plus violent navire.
Entra au port.

Aube d'un second jour,
Je suis venu dans ta maison brûlante
Et j'ai rompu ce pain où l'eau lointaine coule.

Պոնըֆուայի համար բանաստեղծութիւնը իր հանգիստը կը գտնէ այդ հեռաւոր ջուրին մէջ որ կը հոսի լեզուի հացին մէջ, լեզուէն անդին: Այդ հանգիստով՝ ձայնը կը գադրի ինքն իր վրայ դառնալէ, կասկածի ու հարցումի խօսքը ըլլալէ որ իր «մեծութիւնը» կ'առնէր իր սպառումէն (տե՛ս Մալլարմէ): Խօսքը կը պահպի այսպէս ներկայութեան անմիջականութեան վրայ, այս երկրորդ օրուան մէջ:

Միւս երկիրը, միւս հողը, միւս լոյսը ըսող խօսքը կը տառապի սակայն անուանումի հարցէն, լեզուն զանցելու անկարողութենէն: Պոնըֆուա կ'ըսէ արդէն.

« Comment nommerons-nous cet autre jour, mon âme,
Ce plus bas rougeoiment mêlé de sable noir? »

Միւսը ըսել այս լեզուին մէջ, այս լեզուի բառերով կը նշանակէ գրել անդադար անանունը բառերու այլազանութեան տակ: Ոչ մէկ բառ կրնայ անցնիլ միւս կողմ եւ թերեւս միւս կողմը ուրիշ բան չէ եթէ ոչ «երազ» մը, «խոստում» մը. բանաստեղծութիւնը՝ սեմ մը, սեմին պատրանքն ու հրապոյրը:

Dans le Leurre du Seuil.

LE PONT DE FER

Il y a sans doute toujours au bout d'une longue rue
Où je marchais enfant une mare d'huile,
Un rectangle de lourde mort sous le ciel noir.

Depuis la poésie
A séparé ses eaux des autres eaux,
Nulle beauté nulle couleur ne la retiennent,
Elle s'angoisse pour du fer et de la nuit

Elle nourrit
Un long chagrin de rive morte, un pont de fer
Jeté vers l'autre rive encore plus nocturne
Est sa seule mémoire et son seul vrai amour.

Hier Régnant Desert
հատորէն

(1) Cf.- L'Improbable, *Mercure de France*, 1957

Yves Bonnefoy

DANS LE LEURRE DU SEUIL

Գրեց՝

Գ. ՊԼԻՏԵԱՆ

ԳԻՐՔԻ ՄԸ ԱՌԹԻԽ

ՏԵՂԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՔԱՆԴՈՒՈՂ ՔԱՂԱՔԻ ՄԸ ՀԱՄԱՐ

Եթէ պահ մը կեանքի մօտենանք հարցած բայց յստակատես, մէջին տարիքի խելափառի մը պէս՝ յանկարծ կը զգանք որ կամ հայելիի մէջ է որ կը նայինք՝ կամ ալ՝ որ մե՛նք ենք հայելին, պետակցութեան դէշ ադէկ պրկուած պատառին եւին: Ո՞րն է ճիշդը, ո՞ր կողմ դառնանք, անկեղծութեան այս հազուադիւտ վայրկեանին: Երկու պարագանէ – լուն ալ պատմութեան յոգնութիւնը մէկէն կը կոխէ մեր վրայ ու անմխիթարէս ետ մայթ կը բարձրանանք: Լէնկ թիմուրէն ի վեր ու առաջ խակ՝ մարդիկ կը տառապէին ու վար ի վերոյ նոյն անդօր դուռթով ու պայրոյթով ուրիշներու չարչարանքը կը դիտէին յուսալով բան մը սորվիլ որ պիտի պատմուէր այլ ողջերու որպէսզի կարելի ըլլար բազմոցի եզերքը դեռ տեղ գտնել: Նամիլ, կուզը տնկած, աչերը կզպած նայելով կօշիկին քիթին մինչեւ որ մէկիկ մէկիկ եկէին, ձեռք թոթվէին բան մը մռլտալով ու երթային կորսուէին, իրեն տեղ բանալով: Պէտք եղածը պատրուակ մըն է միայն Տաու ճոն–ին համար, հասարակաց յայտարար մը զոր բանաստեղծը կը մերժէ: Ուրիշներու հաշուոյն ապրելու հերոսութիւնը բան մըն է որմէ նոր ազատեցաւ ժամանակակից բանաստեղծութիւնը: «Տեղագրութիւնը» այս տագնապի վախն է որ ձեռք կ'առնուի:

Ինչպէ՞ս ողջ ողջ որսալ Լիբանանի ողբերգութիւնը, քննել, հասկնալ, յետոյ պատ արձակել նորէն: Պէյրութի մէջ մարդիկ պողոտաներէն ու դռիհներէն խուժեցին, անուշաբոյր Մսիէօ Անթուանի սաը հատոր գեղեցիկ Լարուսները պապ Իորիս չպրտեցին ու այրեցին, ուրիշներ մութ ու մխիթիք լռութիւններու բոլոր անկիւնները մրցեցին ու քաքնեցին մինչ անպործ, պարկեշտ բորենիներ, դիւանադէտի, լրագրողի ու պատմաբանի ծպտուռով եկան պոչ բռնել, սանտուիչը ձեռքը, ֆօթօ վէնիւսի դրան առջեւ, մանրուկ մարդոց մանրուկ խօսակցութեան համար ամէն հիւրասենեակ մոխրամանին քով պզտիկ գուռեր զետեղուեցան, քահանան անդամ սկսաւ Աստուածաշունչի իմաստութեան սեւ չուկայ սարքել: Տօնավաճառ, Պարոն Միսաք, կամ հերոս ես, կամ ոճրագործ կամ ալ բառի վաճառական: Ու ով որ Լիբանանի հրապարակներու ու Պարսկական գորգի ստորերկրայ չտեսած բաններու մակարդակին կը գեգերի ողբալով, ափսոսալով կամ առամները կըճռտելով՝ մեղսակից մը կը գառնայ այն ամէն ինչին որ կը կատարուի այդ երկրին մէջ: Ուրեմն, արուեստի տեսակէտէն՝ անարժէք կը գառնայ իր խօսքը: Ո՞ր մակարդակին իջնալու է· որովհետեւ այդ քրտնած անուններու, ազդմէջերու կրօտով, կամ յիշատակով կամ երեւակայութեամբ հալածական, չըշուն, մսեղէն, հում իրականութեան կեդրոնական քառուղիին տակի էն խորունկէն սողացող կոյտին մէջ՝ կը կոտտայ տարբեր, ահաւոր տրամաբանութիւն մը, Խորենացիին քունքի ցցուն կապոյտ երակին պէս օրէնք մը: Քանի քանի վարագոյր ու փէշ պատռելու է, խուճապի ու ահապարանքի երկվայրկեանի մը հեւքին մէջ ու կոտրած լոյսի արկածով՝ գտնելու համար, փիւնիկեցի քնատ հաշուապահներու տարմարներէն անդին՝ ինչ որ կը պահուը – ի···:

Ու հիմա՝ բանաստեղծը եկեր իր խօսքը կ'ըսէ: Գ. Պըլտեանի գիրքը ոչ մէկ ճշդիւտ հասցէի ուղղուած է: Դարձած է այնքան Լիբանանի 'որքան ընթերցողին' որքան իրեն, հեղինակին: Ինքը կարեւոր չէ, ոչ ալ մենք: Հիմնականը մարդոց անկարելի կեանքն է, ապրելու յուսահատ ճիգը, կրակմարէն առաջ կատր մը դուրս ելլելու, քիչ մը պարէն, երկու բառ խօսք: Ինչպէս կը թելադրուի անունէն՝ գիրքին նկարագրական ամբողջ քալէյտոսքոպը կը ձգտի բզկտուած քաղաքը, մարդիկը, մարդը ու իր առասպելը՝ կեանքի կանչել, ոտքի հանել ու քանդուղ քաղաքը մարդկային աւելի մեծ տեսքի մը պարունակին մէջ դնել: Ու այդ է միակ ձեւը դեռ փրկելու Լիբանանը: Բայց այս քերթուածը կը փորձէ փրկել նաեւ ինքզինքը, քերթուած գրելու կարելիութիւնը՝ երբ մարդ կը հանդիպի ոճիրին: Արուեստի մէջ միայն թեքնիք հարցեր կան, ոչ բարոյական, ոչ քաղաքական ոչ նոյնիսկ գեղագիտական, այս բառին տալով իր աւանդական նշանակութիւնը: Ու այսպէս է որ, ինքն իր հարցումներու թակարդին մէջ կ'իյնայ ու բանաստեղծութեան տողերէն կը փախի կ'երթայ՝ բուն իսկ կեանքի կաւը, անդուլ, չփոթ մղումը քիչ մը տակուբէին դեռ պահելու, քիչ մը հող ու երկինք իրար խառնելու, վանիկ մը իմաստ արտասանելու: Բանաստեղծութիւնը անդառնալի կերպով դէպի արձակ կ'երթայ: Ու մինչ կը ջանանք հասկնալ ինչո՞ւ ինչո՞··· թէ մարդիկ սկիզբն՛ն այսպէս էին թէ վերջը եղան՝ բանաստեղծը կը զոյգ իր Տեղագրութիւնը, հասած իր նպատակին:

Բարեբախտաբար, գիրքը առողջ, զուսպ, ուժեղ է իր կեցուածքին մէջ ու կը խնայուի մեղի յուզումնահեղձ պատ–

Գրեց՝
ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

կերները պուպրիկը կուրծքին սեղմած, մեռած երախաներու եւայլն եւ զգացումներու մուրացկանութիւնը: Գիրքը կը մեկնի մարդէն ու կը յանդի մարդուն: Ամբողջ բարդ ու չթեղ թեքնիքը լեզուին, իմացականութեան ու նուրբ ճաշակին՝ կը հասնի հին ու մին սարաֆի խանութին ուր Քերովբէ Աղա կը փորձէր, Պզտտոնէն ի վեր ու մինչեւ 21րդ դար՝ մարդ էակին տիպարը չարունակել, յաւերժացնել որ իր հարսը խէրով սէլամէթով զաւակ բերէ, իր աչքերը չզոցած: Այս պարագային, Հայ սարաֆ թէ ամերիկեան դէս – պան՝ չատ ալ տարբերութիւն չըներ: Մարդ, ի՞նչ կայ եսիդ: Քու ժառանգականութեան տառապանքիդ ու վաթսուն տարուան ողորմելի պալէիդ եսին ի՞նչ կայ: Արդեօ՞ք ի սկզբանէ յանցանքն էր, աննշան, ծիծաղելի պատրուակով մը մէջդ գրուած որպէսզի ամբողջ կեանքիդ տեւողութեան փորձես մաքրուիլ անկէ, առանց եր – բեք կարենալու: Վայ անոր որ մեղք չէ գործած, խիղճին չուրջ պլլուած քաղցկեղ չունի: Զո՞վ կը խաբէք Տիկնանց Օժանդակ Մարմին, թէյասեղան սարքելով, այտերը կարմրած, օդին մէկը կորսուած, ոտքի մատներու վրայ, զո՞վ կը փորձէք վախցնել, դաժան ու կատաղի, մահուան քօմանտոներ: Ոճիր ու Պատիժ – ասանկ բան մը ըլլալու է, անհասցէ, գոց պահարանին մէջ դրուածը: Ինչքան ուզէք հեգնեցէք, խնդացէք, ծափ զարկէք, հայ – կական պար պարեցէք՝ բայց ես դիտեմ, առանց ձեր աչերը նայելու՝ որ ամօթի յամառ, անասուած զգացում մը, անբուժելի ախտի մը նման, ձեզ ներսէն կը ախերեցնէ, ձեր լրջութեան պահերուն:

Այսպէս, եթէ մարդը դերասանն է՝ ո՞վ դրեց իր տողերը, ո՞վ է ինք բեմէն դուրս, ան ի՞նչ տենդ է ու զառանցանք: Պըլտեանի հատորը կը մօտենայ այդ կեդրոնականի վէրքին բայց չի դպնար անոր: Լեզուական ու բանաստեղծական հրավառութիւն մը կը լուսաւորէ լիբանանեան ողբերգութիւնը, արտակարգ յստակութեամբ ցայտք ու պարադիծ կուտայ դէպքերու ու վիճակներու — բայց փլատակներուն տակ ու մառաններուն մէջ կը կըծ–

ՔՆՆԱԴԱՏՈՒԹԻՒՆԸ ԻԲՐԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՐԱՐՔ

Շար· Ա· Էչէճ

Անգնելի՛նք: Հասնելու համար ամէնէն կարեւոր կէտին: Ըստ քննադատական խօսքին, միշտ նոյն ստորադրութեամբ ներկայացուած, լուրջ գրականութիւն մը կայ, և անշուշտ՝ անլուրջ մը: Եւ Հայերու դժբախտութիւնը այն է որ կարելի չէ զանազանել մէկը միւսէն, մինչդեռ միւս բոլոր լեզուներու եւ ժողովուրդներու համար, զանազանութիւնը եւ բաժանումը կարելի է եղեր, պետութեան մը գոյութեան շնորհիւ:

Ահաւասիկ· «մեծ գրականութիւնը» կարելի է միայն «հաստատ Պետութեան» մը մէջ (այո՛, դվխադիրով)· մեծ գրականութիւն, այսինքն՝ չարունակականութիւն ունեցող «մշակոյթ»: Կապ մը կայ ուրեմն, քաղաքական կապ մը, գրական սեռերու ոչ – խառնակութիւն մը ենթադրող մեծ գրականութեան եւ պետութեան մը գոյութեան միջեւ: Հայերը, ծանօթ է, Պետութիւն չունին, և հոն ուր ունին, դժբախտաբա՛ր ամբողջատիրական է: Սփիւռքի իրողութեան եւ ամբողջատիրութեան միջեւ բռնուած խեղճ բանաստեղծին վիճակը ի հարկէ դժուար է: Եւ այս սփիւռք –ամբողջատիրութիւն կրկնակ իրողութիւն է, չատ հասանաբար, քննադատին համար, «ինչո՞ւ բանաստեղծ չեմ» հարցումին պատասխանը:

Կը կրկնեմ հիմա· ո՞րն է շահը այս չարժուածքին որ գրական սեռերու խառնակութիւնը, անզանազանելիութիւնը, եւ մեծ գրականութեան կործեցեալ բացակայութիւնը կը վերագրէ սփիւռքեան իրողութեան: Պիտի առարկուի որ ատ ալ իր կարգին իրողութիւն մըն է· որ սեռերու զանազանութիւնը չի դիմանար սփիւռքեան անկայուն կացութեան պատճառաւ, որ այդ վերագրումը կարելի չէ դաղափարաբանական որակել:

Պատասխանս այս է որ կայ անոր մէջ նոյնքան անհրաժեշտութիւն եւ իրողութիւն քան այն միւս հաւաստումին մէջ որ «դռնապանը պոռնկապրութիւն կը կարդայ»: Կարծես թէ մտաւորականները, մանաւանդ իրենք, պոռնկապրութիւն չեն կարդար: Պոռնկապրութիւնը՝ որ գրական սեռ մըն է ի վերջոյ, միւսներու կարգին: Ինչո՞ւ դռնապանը: Սեռերու խառնուրդը դասակարգներու խառնուրդ մը չըլլա՞յ արդեօ՞ք: Կը տեսնէք ուր կը սկսի երեւիլ քաղաքական չահը, գրական քննադատին համար: Պահպանելով մեծ գրականութիւնը կը պահպանէ դասակարգներու բաժանում մը: Այս իմաստով՝ Պետութեան նպաստը գրականութեան նախ եւ առաջ քաղաքական նպաստ մըն է: Սփիւռքի հարցին եւ սփիւռք – գրականութիւն յարաբերութեան քննարկումը կարելի կը դառնայ այսպէս բոլորովին նոր տեսանկիւնէ մը, որ կը կրկնեմ, տեսանկիւն մըն է միայն:

Սփիւռքը այն վայրն է ուր դասակարգները անպատնազանելի կը դառնան հետզհետէ, ինչպէս գրական սեռերը: Դասակարգի յղացքը կրնայ հոս անտեղի ըլլալ: Բայց որպէսզի քննադատական խօսքը իր տերապետութեան պաշտօնը վարէ, պէտք ունի, յարակարծիք մը չէ, դասակարգի յղացքի պահպանումին, անշուշտ ներ – յայտ ձեւով: Քննադատական տիրապետութիւնը կը մնայ, կը զործէ, ի հեճունս Սփիւռքի քաղաքական իրականութեան: Միւս կողմէ՝ այս ժխտումի կեցուածքին համար, գրականութիւնը հետզհետէ կը դառնայ կարեւորագոյն տարրը, քանի որ Սփիւռքի գրականութիւնը ի յայտ կը բերէ Սփիւռքի քաղաքական իրականութիւնը, ոչ թէ իր բովանդակութեամբ, այլ՝ իր ներկայացուցած ձեւերու խառնուրդով: Դասակարգային ընկալումը եւ համապատասխան տիրապետութիւնը, որոնք կ'ենթադրեն բաժանումի, զանազանութեան սկզբնական արարք մը, կ'անցնին այսպէս զրոյ ֆենոմենական խօսքի մը պարտադրանքէն: Քննադատը կը զատորոշէ լաւ գրականութիւնը գէչէն· այս զատորոշումով, կը սատարէ դասակարգներու զանազանումի ձեռնարկին, քանի որ դասակարգերը կը բնորոշուին լրիւ ընթերցումներով (դռնապանը, պոռնկապրութիւնը··): Քննադատական տիրապետութիւնը ուրիշ բան չէ եթէ ոչ քաղաքական հեղձումի գործիք մը: Այս հեղձումի աշխատանքը կը գործէ սփիւռքի եւ անոր գրականութեան կրկնակ իրականութիւններուն դէմ:

Բայց ե՛ւ մէկուն, ե՛ւ միւսին մէջ, քննադատական զատորոշումները կարելի չէ այսօր պահպանել եւ երկարաձգել:

Որովհետեւ Սփիւռքի եւ գրականութեան սովորական իմաստները ի զօրու չեն այլեւս: Այդ իմաստները կը համապատասխանէին, եւ կը համապատասխանեն, քննադատական տիրապետութեան կամքին: Սփիւռքը օրինակ, ուրիշ բան չէր եւ չէ՛ այսօր դեռ եթէ ոչ ոչ–պետութեան զուտ վայրը, պետութեան բացակայութեան պարապ եւ վերացական իմաստով: Գրականութիւնը իր կարգին երկրորդական կամ պախարակելի նկատուած գրութիւններու եւ սեռերու վրայ տիրապետութեան նայուածք մը ունեցողն էր: Արժէքի հարցը անբաժանելի է հոս գրականութենէն, որ ներկայ ձեւով, իր սահմանումովն իսկ, իր արժէքի գրաւականին վրայ կը հիմնուի, մնացեալը իրմէ դուրս նետելով, ճնշելով զայն:

Անհրաժեշտ չէ նոր անուններ գտնել «քննադատական» կամքին չհամապատասխանող սփիւռքի եւ գրականութեան «նոր» իմաստներուն համար: Այդ իմաստներու երեւումը կ'անցնի սակայն քննադատական կամքի քննադատութենէն:

ՄԱՐՔ ՆՇԱՆԵԱՆ

կուի ուրիշ ճշմարտութիւն մը: Գիրքը կը փարատէ քաղաքակրթութեան պատրանքը՝ առանց սինիզմի ու սատիզմի, առանց այլափոխելու մարդկային վայրագութիւնը, բրտութիւնը՝ որոնք այնքան վաւերական են որքան անձրեւի տակ ժամադրութիւնը ու գերեզմանատունէն վերադարձի դանդաղ քայլերը: Ու ասիկա՝ պզտիկ արժանիք չէ:

Հատորը լուսարձակի տակ կը բերէ նաեւ Հայկական տառապանքը որ այսպէսով կը մտնէ մարդկութեան հիւանդին մէջ, կորսընցնելով իր իւրայատուկ դրեթէ բառնահատ բայց տարօրէն խռովիչ որակը: Շա՞հ՝ թէ կորուստ: Մեր 15ը մեզ մոռցնել տուած է գարակուտակ տառապանքը, ժամանակներու մթին բաւիղներէն: Մարդկային խորունկ ցաւը միշտ իր սպեղանին հետը կը բերէր ասկէ առաջ, որովհետեւ մեր կեանքի սէրը աւելի ուժով էր քան մահուան վախը, եւ որով – հետեւ առարկայական, անանուն ցաւ գոյութիւն չունի այլ կայ միայն այս կամ այն մարդուն ցաւը, իմ ցաւը ու քուկդ եւ որուն նկարագիրը կախում ունի անձէն, անձին բարոյական կորովէն: Այսպէս էին առաջ եւ ատոր չնորհիւ է որ դեռ մէջտեղներն ենք: Պըլտեանի գիրքը կը թուի թելադրել թէ 15–ը ողբերգական է ոչ թէ իր համեմատաբար չափազանց ահաւորութեամբ՝ այլ մանաւանդ իր մերկ, ստերջ վայրագութեամբ որ կարելիութիւն չի տար որեւէ ղղջումի, դարմանումի ու քաւութեան, զոհն ու զահիճը իրար կապած անպեղելի, եղերական ապրումով:

Տեղագրութիւն Քանդուող Քաղաքի մը Համար առաջին քայլն է որով Սփիւռքի ներկայ սերունդը կը փորձէ մարզկային ծայրագոյն չարիքին մօտենալ լրջութեամբ ու արուեստով: Հաւանաբար հեռու չէ օրը երբ մեր մխիթը կը հակի եղեռնի վրայ, զայն ազատագրելով յուշագրութիւններու եւ բրօքականտի ճախճախուտէն:

Փիլատելֆիա, Փետր· 20, 1977

ՊԵՏՔԱՐ ՎԻՃԱԿԸ...

Շար. Ա. Էջեն

Ներկայ պահուս Եվրոպայի մէջ տիրող ընդհանուր անորոշութեան եւ ապագայի մասին ամէն կողմէ յայտնուող կասկածներու մէջ, ամէն ոք կը զգայ, որ ներկայ վիճակը չի կրնար երկար տեւել։ Ամէն ոք կը զգայ, որ ներկայ վիճակը պէտք է փոխուի։ Ամէն ոք կը զգայ, որ ներկայ վիճակը պէտք է փոխուի, որպէսզի ապագայ մը ապահովուի։

Ներկայ վիճակը ինչպէ՞ս փոխել։ Ինչպէ՞ս ապահովել ապագայ մը։ Ինչպէ՞ս ապահովել խաղաղութիւն մը։ Ինչպէ՞ս ապահովել ազատութիւն մը։ Ինչպէ՞ս ապահովել ապրելու իրաւունք մը։ Ինչպէ՞ս ապահովել ապրելու պայմաններ մը։ Ինչպէ՞ս ապահովել ապրելու պայմաններ մը, որոնք արդար ըլլան բոլորին համար։

Ահա հարցերը, որոնք կը տանջեն ամէն ոք, որ կը զգայ, որ ներկայ վիճակը պէտք է փոխուի։ Ահա հարցերը, որոնք կը տանջեն ամէն ոք, որ կը զգայ, որ ներկայ վիճակը պէտք է փոխուի, որպէսզի ապագայ մը ապահովուի։

Ներկայ վիճակը պէտք է փոխուի, որպէսզի ապագայ մը ապահովուի։ Ներկայ վիճակը պէտք է փոխուի, որպէսզի ապագայ մը ապահովուի։

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԱՊՐԻԼ
5
MARDI
5 AVRIL
1977

LE NUMERO 1,30 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 Ֆ.	Վեցամսեայ	90 Ֆ.
Արտասահման	Տար. 200 Ֆ.	Հատը	1 Ֆ. 30

52ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.828

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

52e ANNÉE — N° 13.828

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՆԵՐԸ 4 ՓԻՂ ԵԻՍ ՓՐԱՒԵՑԻՆ

— o —

Իսրայէլեան սահմանին կից չորս գիւղեր եւս դատուած են քրիստոնեայ ուժերու կողմէ : Հարաւ – Լիբանանի այս գիւղերը ցարդ պաղեստինեան – յառաջդիմական ուժերու ձեռքն էին : Ասոնք են՝ Մարքապա, Մէյս-էլ-Ժապալ, Պլիտա եւ Տէյր-էլ-Սիրիան : Ըստ մամուլի ֆրան – սական գործակալութեան, թայլէէն եռք այս գիւղերու անկումը ծանր կացութիւն մը կը ստեղծէ պաղեստինեան– յառաջ – դիմական ուժերուն համար, այդ շրջանը, քանի անոնք սեղմուած են այլեւս տասը քիլոմեթրնոց սահմանակից գօտիի մը մէջ, որ Հուլա գիւղէն կ'երթայ Պենթ – ժպէյլ : Այս վերջինն ալ եթէ իյնայ, այլեւս ամբողջ շրջանը կ'անցնի քրիստոնեայ աջին ձեռքը :

15 ՆԱԽԱՐԱՐԷ ԵՏՔ՝ 25 ԵՆԹԱՆԱԽԱՐԱՐ

Ապրիլ մէկին, Պառ լրացուց իր երկրորդ կառավարութեան կազմութիւնը, 25 ենթանախարար աւելցնելով 15 նախարարներու կողքին : Շաբաթ առաւոտ Քո – թիւիէն տը Փարի կը խորագրէր այս առթիւ.— «Պառ 25 մուկ ծնաւ» : Արդարեւ երկու օր առաջ, Նախագահ Ժիսքար դաստական մամուլի պատասխանատուներուն կը յայտարարէր. «Հաճելի կերպով անակնկալի պիտի գաք» եւ 48 ժամ ետք պարզուեցաւ որ մանաւանդ անակնկալ մը չկար եւ ուր, համեմատաբար երիտասարդ, նոր ենթանախարարներու մուտքը չէ որ տակնուվրայ պիտի ընէ ամէն ինչ : Եթէ հարկ էր այս ամբողջացումն ալ ապրելու ակնյայտնի զարծուց այն լրագրութիւնը, որ այս ամբողջ լրարանցումին միակ նպատակն էր ճամբու դնել Փոնիատովսկին, Լըքանիւէն եւ Կիշառը, մնացեալը միայն պատրուակի ծառայեց : Տիկին Ժիրուի համար «կառավարական արկածախնդրութիւնը» վերջացած է եւ դառնութեամբ կրնայ լրագրութեան վերադառնալ : Տիկին Սօնիէ–Սէյթէ կը պահէ համալսարանները, Նորպէր Սեկար Թըզթասարը, ժաք Մեռըսէն զբօսաշրջիկութիւնը, Տիկին Սքրիվէնէր սպառումը, Պոր նախկին ռազմիկները եւն., եւն. : Մնացեալը մէջ, ոչ մէկ ցնցում կայ :

Քանի մը տողով

ՍԱՏԱՖ Փարիզէն Ուաշինկթըն անցաւ, ուր Քարթըր պիտի փորձէ լուծում մը գտնել Մերձաւոր Արեւելքի համար այնպիսի շրջանի մը երբ վէնս ճախողած առաքելութենէ մը ետք Մոսկուայէն տուն կը վերադառնայ : Մոսկուա չատ խիստ լեզու կը գործածէ Ամերիկայի դէմ, այս վերջինն ալ կը խոստովանի որ սխալ հաշիւ ըրած էր եւ յանցաւոր է... :

« ... Եւ գերմանական աւուրօր դատարանը անպարտ արձակեց ոճրագործը... »

ԵՐԲ ԹՈՒՐՔ ԼՐԱԳՐՈՂԸ ՀԱՑՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ Կ'ՈՒԶԵԿՈՂՔ

— o —

Թերեւիւմանի մէջ Ուլմի Ենալ Մարտ 31ին երկար յօդուած մը գրի առած է «Թուրք-եւհայ յարաբերութիւններուն» մասին, եւ նախ կը յիշէ «Հայ յեղուզակներու գործած ոճիրները», որով Լոս Անճէլըսի մէջ մահացուցին Թուրք հիւպատոսը եւ անոր օգնականը, անցեալ տարի ալ երկու մեծ դեսպանները, որոնք արժանաւոր դիւանագէտները էին :

— Այս ոճիրները գործող Հայերը, — կը գրէ Ուլմի Ենալ — յայտնեցին թէ այսուհետեւ ալ պիտի չարունակեն իրենց հաշիւները : Իրենց նպատակն է վրէժը լուծել առաջին աշխարհամարտին պատահած տարագրութիւններուն : Որ տե – սանկիւնէն ալ որ մօտենանք, այս փոր – ձութիւնը անըմբռնելի յիմարութիւն մըն է, վայրագութիւն : Իրենց բուն նպատակը վրէժ լուծել չէ, այլ Թուրքիան խռովութեան մատնել : Շատ լաւ գիտեն, թէ «այդ տեսրակը» վաղուց փակուած է եւ հաշիւները կարգադրուած :

Յօդուածագիրը յետոյ կ'անդրադառնայ պատմութեան ընթացքին Թուրքեւհայ յարաբերութիւններուն, թէ ինչպէս Հայերը Թուրքերուն հետ խաղաղութեան եւ անդորրութեան մէջ ապրեցան, բարձրագոյն պաշտօնները տրուեցան իրենց, բայց յետոյ անկախութիւն պահանջեցին այն հանգներուն վրայ, զորս Հայաստան կը նկատէին, բայց ուր իսլամ ժողովուրդը մեծամասնութիւն կը կազմէր : Այս առթիւ ճշդենք թէ Հայերը, միւս փոքրամասնութեանց մէջէն, նոյնիսկ մեր կրօնակից Արաբներէն աւելի, ամէնէն չատ մօտիկ եղած են Թուրքերուն, իրենցմէ հասած են նախարարներ, քաղաքական մարդիկ, բարձրաստիճան պաշտօնատարներ, ամէն մարզի մէջ արուեստագէտներ, եւայլն : Օրինակ մառեշալ Գաբրիէլ Արթին փաշա, Արտաքին Գործոց նախարար Գաբրիէլ Նորատունկեան, Գանձային նախարար Ցակոբ Գազազեան փաշա, Թղթատարական նախարար Ոսկան Մարտիկեան, — որ համբաւ կը վայելէր իր խիստ քննութիւններով, — քաղաքական

ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱԽՕՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ուրբաթ, Ապրիլ 1ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին լեցուն էր : Գուցէ ոչ ծայրէ ծայր, գուցէ ոչ այնքան լեցուն, որքան կ'ըլլային սրահները, անցեալին, երբ Հայկանոյշ Թորոսեան կ'երգէր :

Բայց, այսօր, ան պիտի չերգէր : Լոած էր վերջնապէս : Անոնք որոնք եկած էին, մեծ մասամբ, կը յիշէին հայկական Փարիզի փառքի օրերը երբ բեմին վրայ յաղթական մուտք կը գործէր Հայկանոյշ ու սրտերը կը լեցնէր իր «Հօյ Նար»ով : Հոն էր հայկ. Փարիզի երէց ու միջին սերունդը, որու վիճակուած է այլեւս մեր արժէքները թաղել : Այդ սերունդին անկիւններուն մէջ դեռ կ'արձագանգէր Հայկանոյշին ձայնը : Մենք այդ պահուն, երբ մուտք կը գործէր իր դաշտը, կը յիշէինք ուրիշ դաշտ մը, քսան տարիներ առաջ, որու վրայ անչափ յուզումով, Հայկանոյշ կ'երգէր «Տէր ողորմեա»ն :

Այսօր, ոչ ոք պիտի երգէր «Տէր ողորմեա»ն, այդպէս ուզած էր ինքը եւ լաւ էր որ այդպէս ըլլայ :

Փարիզի հայ գաղութէն զատ, կային նաեւ ուրիշներ, որոնք երբեք չէին լսած Հայկանոյշը, բայց գիտակից անոր վաստակին, եկած էին իրենց յարգանքը մատուցանելու : Անոնք երաժշտագէտներն էին մեր հայրենիքին ու կը կոչուէին՝ Եդուարդ Միրզոյեան, Ալ. Ցարութիւնեան, Առնօ Բաբաջանեան, Ադամ Խուդոյեան :

Արարողութեան կը նախագահէր Կաթ. Պատուիրակը՝ Սերովբէ Արք, իր կողքին ունենալով Գիւտ եպիսկոպոսը եւ քահանայից դասը :

Արարողութեան ատարին Սերովբէ Արք. կ'ոգեկոչէր Հայկանոյշի եւ անոր ընտանիքին կեանքն ու գործը : Կը յիշէր չորս քոյրերը, զաւակները Աբիսողոմ քահանայի, որ շրջան մը նաեւ պաշտօնավարած էր այս նոյն եկեղեցւոյ մէջ : Ներդաշնակ քառեակի մը կը նմանցնէր չորս քոյրերը, այնքան սերտօրէն կապուած իրարու, եւ որոնցմէ երիցագոյնը կը մնայ միայն, ամխնարէ ի վեր անկողնին զամուած, արկածի մը հետեւանքով :

Ապա, յանուն Հայաստանի Կոմպոզիտէօրների Միութեան, խօսք կ'առնէր նախագահը՝ Ե. Միրզոյեան. «Ցանուն Հայաստանի կոմպոզիտէօրների խոնարհում ենք բազմավաստակ եւ տաղանդաշատ երգչուհի Հայկանոյշ Թորոսեանի յիշատակի առաջ, որը սիրել ու գնահատել էք դուք եւ հնարաւորութիւնն էք ունեցել գնահատելու նրա մեծ ծառայութիւնը հայ երգի միջոցաւ հայրենիքի սիրոյն ու հայապահպանման : Դժբախտաբար առիթ չեղաւ որ, իր ծաղկման շրջանին Հայկանոյշ Թորոսեանը իր ձայնը կարողանար հընչեցնել հայրենիքում : Մեր կարծիքով, նա ինչ որ արեց, արեց ոչ միայն փրանսահայ գաղութի համար, այլեւ արեց՝ հայ ժողովրդի համար : Նրա պայծառ յիշատակը քող վառ մնայ նրանց մօտ, ովքեր մեր ժողովրդի երաժշտութիւնն են սիրել : Մենք կը ցանկանանք որ ամէն մէկս մեզ համար մտածենք, որ շատ համեստ է եղել Հայկանոյշ Թորոսեանը եւ փառքի չի տիրացել բայց անենք այնպէս որ դա նշանակութիւն չունենայ : Նրա հրաժեշտ ենք տալիս եւ ճորից խոնարհում ենք մեր գլուխները վաստակաշատ Հայկանոյշ Թորոսեանի յիշատակի առաջ» :

Արա Պարթեւեան ուզեց Փրանսահայ երաժիշտներու յարգանքը մատուցանել երգչուհիին յիշատակին եւ քանի մը խօսքով վերյիշեց անոր ասպարէզը :

×

Գարունը թաց էր ու անձրեւը կուգար չաղալէն երբ թափօրը մտաւ Փէռ – Լաչէզի գերեզմանատունը, ու Հայր Նորվան վերջին աղօթք մը արտասանեց, մինչ Հայկանոյշի դագաղը կ'իջնէր փոսը :

×

Հարազատներէն զատ, ծաղկեպսակ ղրկած էին «Հայաստանի երաժշտագէտներու Փարիզ գտնուող Պատուիրակութիւնը», «Ցառաջ»ի խմբագրութիւնը, «Հաւատարիմ բարեկամները» եւ անհատներ :

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ամէն մարդ ունի իր յարութիւնը, ամէն մարդ ունի իր Գողգոթան, ամէն մարդ ունի իր խաչը, ամէն մարդ ունի իր գերեզմանը, ամէն մարդ ունի իր յոյսը, ամէն մարդ ունի իր յուսահատութիւնը, ամէն մարդ ունի իր յաղթանակը, ամէն մարդ ունի իր պարտութիւնը, ամէն մարդ ունի իր ուրացութիւնը, ամէն մարդ ունի իր հաւատքը, ամէն մարդ ունի իր կասկածը, ամէն մարդ ունի իր ապրելու կամքը, ամէն մարդ ունի իր մահուան վախը, ամէն մարդ ունի իր ներողութիւնը, ամէն մարդ ունի իր ներելու կարողութիւնը, ամէն մարդ ունի իր ատելութիւնը, ամէն մարդ ունի իր սէրը, ամէն մարդ ունի իր ինքնասպանութիւնը, ամէն մարդ ունի իր ինքնասպանութեան փորձը, ամէն մարդ ունի իր ինքնասպանութեան ձախողութիւնը, ամէն մարդ ունի իր ինքնասպանութեան յաջողութիւնը, ամէն մարդ ունի իր ինքնասպանութեան ձախողութեան ամօթը, ամէն մարդ ունի իր ինքնասպանութեան յաջողութեան ամօթը, ամէն մարդ ունի իր ամօթը, ամէն մարդ ունի իր ամօթի զգացումը, ամէն մարդ ունի իր ամօթի զգացումի բացակայութիւնը, ամէն մարդ ունի իր ամօթի զգացումի բացակայութեան ամօթը, ամէն մարդ ունի իր ամօթի զգացումի բացակայութեան ամօթի զգացումը, ամէն մարդ ունի իր ամօթի զգացումի բացակայութեան ամօթի զգացումի բացակայութիւնը, ամէն մարդ ունի իր ամօթի զգացումի բացակայութեան ամօթի զգացումի բացակայութեան ամօթը, ամէն մարդ ունի իր ամօթի զգացումի բացակայութեան ամօթի զգացումի բացակայութեան ամօթի զգացումի բացակայութիւնը, ամէն մարդ ունի իր ամօթի զգացումի բացակայութեան ամօթի զգացումի բացակայութեան ամօթի զգացումի բացակայութեան ամօթը, ամէն մարդ ունի իր ամօթի զգացումի բացակայութեան ամօթի զգացումի բացակայութեան ամօթի զգացումի բացակայութեան ամօթի զգացումի բացակայութիւնը, ամէն մարդ ունի իր ամօթի զգացումի բացակայութեան ամօթի զգացումի բացակայութեան ամօթի զգացումի բացակայութեան ամօթի զգացումի բացակայութեան ամօթը, ամէն մարդ ունի իր ամօթի զգացումի բացակայութեան ամօթի զգացումի բացակայութեան ամօթի զգացումի բացակայութեան ամօթի զգացումի բացակայութեան ամօթի զգացումի բացակայութիւնը, ամէն մարդ ունի իր ամօթի զգացումի բացակայութեան ամօթի զգացումի բացակայութեան ամօթի զգացումի բացակայութեան ամօթի զգացումի բացակայութեան ամօթի զգացումի բացակայութեան ամօթը, ամէն մարդ ունի իր ամօթի զգացումի բացակայութեան ամօթի զգացումի բացակայութեան ամօթի զգացումի բացակայութեան ամօթի զգացումի բացակայութեան ամօթի զգացումի բացակայութեան ամօթի զգացումի բացակայութիւնը, ամէն մարդ ունի իր ամօթի զգացումի բացակայութեան

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹՅԱՆ
ՆԱՀԱՊԵՏԻ ՀՈԳԵՎՈՐ ՀԱՅՐԸ

— o —

ՄԱՀՎԱՆ ՀԱՐՅՈՒՐԸ

Մեր ազգային կենսագրության մեջ, թերևս ոչ մի ուրիշ ժամանակաշրջան այնքան հարուստ չէ իր ներքին ու արտաքին դեպքերով, որքան 1914-1918 թվականները։ Այդ տարիներին ազգի ճակատագրի վրա ազդող անձերի թիվը նույնպես շատ է։ Ամեն մի անհատ, որ ինչ-որ չափով ազդել է ազգի ընթացքի վրա, ունի իր տեղը պատմության մեջ։

Ահռելի ալեկոծություններ, որոնց մեջ ազգը ապրեց այդ տարիներին, ստիպեցին ամեն մի գործիչ, ամեն մի հասարակական ուժ ցույց տալ իր ամբողջ էությունը, ինչպես նաև ամբողջ ուժը։ Ինչպես ծովի մեջ ընկած մարդը, որ ուզում է ազատվել խեղդվելուց, ամբողջ ուժով ձգտում է դեպի ափ, այնպես էլ ազգը, որ ընկել էր ահռելի ալեկոծության մեջ, ամբողջ ուժով ձգտում էր դեպի ազատություն։

Ամեն մի գործիչ, ամեն մի հասարակական ուժ ստիպված էր

ՅԱՅՍՏՈՒՆ ԿԺՂՈՇՈՒՄՈՒՆ

ԱՆՈՒՎԱԾ ԿՈՂՄՈՒՄՈՏՆԸ

Բ. ՊԱՍ

Նման ապուշ դէպքերը հոս տեղի կ՚ունենան միայն այն ատեն, երբ մարդիկ կ՚ուզեն ինքզինքնին խաբել։ Ինչո՞ւ կ՚ուզեն։ Ասոր պատճառները շատ են։ Ամենէն կարեւորը կ՚ուզեմ ըսել։ Ամէն մարդ կ՚ուզէ ինքզինքը ուրիշներէ աւելի խելացի համարել։ Ամէն մարդ կ՚ուզէ ուրիշներուն աչքին մեծ երեւնալ։ Ամէն մարդ կ՚ուզէ ուրիշներուն վրայ ազդեցութիւն ունենալ։ Ամէն մարդ կ՚ուզէ ուրիշներուն վրայ իշխել։ Ամէն մարդ կ՚ուզէ ուրիշներուն հետ ինքզինքը կարեւոր զգալ։ Ամէն մարդ կ՚ուզէ ուրիշներուն հետ ինքզինքը ուրիշ մարդ

Տէր եւ Տիկին Աստուր Սարգիսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Միհրան Դաւիթեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Փաթրիք Սարգիսեան, Տէր եւ Տիկին Ժան Աստուրեան եւ զաւակները, Պ. Քլօտ Աստուրեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Նորտիկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ղուկաս Նորտիկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սերոբ Գիւլպեան եւ զաւակները, Օր. Նուէր Եսիլզարտաչեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր, մեծ–հօր, հօրեղբօր, քեռայրին եւ աղգականին՝

ՍԱՐԳԻՍ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Րպրիլ 2ին, Մոնթոր Հիւանդանոցը։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Շորեքշաբթի, Ապրիլ 6, ժամը 15·30ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՅԱՒԱՋ. — Մեր ցաւակցութիւնները ողբացեալին զաւակներուն։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Սերժ Ալթունեան Հայկ Պայրամեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 50 ֆր. կը նուիրեն Մոնմորանսիի Հանգստեան տան, նոյն տխուր առթիւ Տիկին Մարկոսեան 50 ֆր. կը նուիրէ «Ցառաջ»ին (Ստանալ «Ցառաջ»էն)։

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Ց. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ, Ապրիլ 8, ժամը 20·30ին Հայ Մշակոյթի Տունը։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, Rue du Perche — Paris (3e)

Ապրիլ 8, Աւագ Ուրբաթ, ժամը 16ին ժամերգութիւն եւ երկրպագութիւն Ս. Խաչի։

Ապրիլ 9, Աւագ Շաբաթ, ժամը 17ին ընթերցուածներ եւ հանդիսաւոր պատարագ։

Ապրիլ 10, ԶԱՏԻԿ, ժամը 11ին ճայնաւոր պատարագ յարութեան։

Ապրիլ 11, Օր Մեռելոց, ժամը 11ին պատարագ եւ հոգեհանգիստ համօրէն ննջեցելոց։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ ամէն ամսուն առաջին Հինգշաբթին Հայ Մշակոյթի Տան մէջ ժամը 3ին, բացառաբար, Ապրիլին երկրորդ Հինգշաբթին (14ին) ի ընդհ. ժողովը։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Recherche musicien professionnel arménien (accordéoniste...) sachant jouer musique et danses populaires arméniennes.

Tél. : 580-72-13
le soir après 20 heures.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբի ճաշարահանդէսը, որ տեղի պիտի ունենայ Շաբաթ Ցունիս 4 երեկոյեան ժամը 20ին։ Մանրամասնութիւնները յետագային։

Les Productions et le Restaurant

LA CAPPADOCE

3, rue Marivaux (derrière l'Opéra-Comique, M° Richelieu-Drouot) tél 742-83-65

vous présentent le premier 33 tours « ARMENIA IMMORTAL »

de MARTEN YORGANTZ

avec Bernard DEDEDJIAN

en vente à :

— LA CAPPADOCE 3 rue Marivaux, Paris 2e 742-83-65
— LIBRAIRIE PALOUYAN 9 rue de Trévise, Paris 9e 523-24-97
— TELE-CONDORCET (KAPIKIAN) Clamart (92)
— SUPER-MARCHE BAHADOURIAN 20 rue Villeroy, Lyon 60-32-10
— DISCO-MATIC 11 rue Pasteur, 26000 Valence

LE RESTAURANT **LA CAPPADOCE**
EST OUVERT TOUS LES JOURS
MIDI et SOIR
SAUF LE LUNDI

Voyages en Arménie

DU 14 AU 28 MAI — DU 9 AU 23 JUILLET

Prévoyant : logement en 1ère classe — excursions quotidiennes
Garni/Keghart — Sevan — Sardarabad.

Pour les prix et renseignements s'adresser à :

OPTIMA Tours

Sonia Coumryantz

6, Rue des Halles (2ème étage) — 75001 Paris — Métro Châtelet
Tél. : 236-03-65 — 236-03-66 — 236-03-67 (licence A 946

A LYON
MAGUY KALOUSTIAN
OPERATOURS, 45 Rue Edouard Herriot, 69002 Lyon, Tél. : 42-10-24

Pour vos vacances d'été, n'hésitez pas à nous consulter.

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ

Երեքշաբթի, Ապրիլ 5, յիշատակ տասն կուսանաց, երեկոյեան ժամերգութիւն՝ ժամը 16·30ին։

Աւագ Հինգշաբթի, յիշատակ ընթրեաց Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ աւետումն Ս. Աստուածածնի։ Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8ին, ընթրեաց պատարագ 10ին, ոտնլուայ՝ 16ին, խաւարում՝ 19·30ին։

Աւագ Ուրբաթ, յիշատակ չարչարանաց եւ խաչելութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի։ Երեկոյեան ժամերգութիւն եւ թափօր թաղման՝ ժամը 17ին։

Աւագ Շաբաթ, ճրագալոյց Զատկի։ Սկիզբ ժամերգութեան եւ ընթերցուածներու՝ ժամը 16ին, ճրագալոյցի պատարագ՝ 17ին։

ԱՌՆՈՒՎԻԼ
ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

Աւագ Հինգշաբթի, պատարագ 10·30ին, ոտնլուայ 16ին, խաւարում 20ին։

Աւագ Ուրբաթ, թափօր թաղման 17ին։

Աւագ Շաբաթ, ժամերգութիւն 16ին, պատարագ 17ին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ս. ՍԱՀԱԿ–ՄԵՍՐՈՊ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աւագ Հինգշաբթի, պատարագ եւ հաղորդութիւն փոքրիկներու 8–11, ոտնլուայ 16·30ին, խաւարում 19·45ին։

Աւագ Ուրբաթ, ժամերգութիւն 8·40, թաղում՝ 17։

Աւագ Շաբաթ, ժամերգութիւն 8·40, ընթերցուածք եւ պատարագ 16–18։

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Հինգշաբթի, պատարագ 10ին, ոտնլուայ 17ին, կարգ չարչարանաց 20ին։

Ուրբաթ, թաղում 18ին։

Շաբաթ, ժամերգութիւն եւ պատարագ 17ին։

ՍԷՆ–ԼՈՒ ԿՐԱՆ ՓԷՆ – Ս. ՄԱՐԿՐԻԹ

Հինգշաբթի (Սէն–Լու) փոքրերու հաղորդութիւն 10ին ոտնլուայ 16ին, խաւարում 20·30ին։

Ուրբաթ (Սէնթ Մարկրիթ) ժամը 17ին, Սէն–Լու՝ 18ին։

Շաբաթ (Սէն–Լու) պատարագ 18ին։

ՎԱԼԱՆՍ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Երեքշաբթի, ժամը 9ին ժամերգութիւն, յիշատակ տասն կուսանաց 18ին։

Հինգշաբթի, ժամերգութիւն 8ին, պատարագ 12ին, ոտնլուայ 18ին, խաւարում 20·30ին։

Ուրբաթ, թաղում 18ին։

Շաբաթ, Ճրագալոյց 9ին, խթում 17։

ՍԷՆԹ–ԱՆԹՈՒԱՆ — Ս. ԹԱԴԷՈՍ

Հինգշաբթի, հաղորդութիւն փոքրերու 9ին, ճաշու ժամերգութիւն 11ին, ոտնլուայ 17ին, խաւարում 20ին։

Ուրբաթ, թաղում 17ին։

Շաբաթ, Ընթերցուածք 16·30ին, խըթում 18ին։

ՍԷՆ–ԺԵՌՄ — Ս. ՍԱՀԱԿ–ՄԵՍՐՈՊ

Հինգշաբթի, մանուկներու հաղորդութիւն 9ին, պատարագ 10ին, ոտնլուայ 17ին, խաւարում 20·30ին։

Ուրբաթ, թաղում 17ին։

Շաբաթ, ճրագալոյց 17ին, պատարագ 18ին։

ԻՍԻ
Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Հինգշաբթի, պատարագ 10ին, ոտնլուայ 16ին, խաւարում 19·30ին։

Ուրբաթ, թաղում 17ին։

Շաբաթ, ճրագալոյց, ժամերգութիւն 16ին, պատարագ 17ին։

ՊՈՒԼ. ՕՍՍՕ — Ս. ՅԱԿՈԲ

Երեքշաբթի, յիշատակ տասն կուսանաց ժամը 18·30ին։

Հինգշաբթի, ժամերգութիւն 8·30ին, պատարագ 10ին, ոտնլուայ 17ին, խաւարում 20ին։

Ուրբաթ, թաղում 17ին։

Շաբաթ, ճրագալոյց 17ին։

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ — ՏԷՍԻՆ

Հինգշաբթի, ոտնլուայ 16·30, խաւարում 20։

Ուրբաթ, թաղում 18ին։

Շաբաթ, ճրագալոյց 16·30ին։

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ

90ԱՄԵԱԿԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԿԱՐԳԻՆ

ՀՐԱՉԵԱՅ ԱՃԱՌԵԱՆԻ

ԾՆՆԴԵԱՆ 100ԱՄԵԱԿԸ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Բարձր հովանաւորութեամբ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Հայր. Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց եւ Փարիզի առաջնորդ

Նախագահութեամբ ԷԼԻԶ ԱՃԵՄԱՆԻ
(Ճախկին տնօրէնուհի կեդրոնականի)

SALLE GAVEAU
45-47, Rue La Boëtie, Paris (8e) — Métro Miromesnil
Շաբաթ, Ապրիլ 16 ժամը 20·30ին

Բացման խօսք՝ ՎԱՀԱՆ ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ
ԱՃԱՌԵԱՆԻ մասին հայրենի մտաւորական մը
Արփիար ՓԷԼԻՎԱՆԵԱՆ (*Լիբանահայ երգչուհի*),
Դաշնակով կ'ընկերակցի ժանէք Մափեան
Սիւզանա Միլտոնեան (*տաւիղ*)
Յասմիկ Սիւրմէլեան (*դաշնակ*), Անահիտ ՏԷՎՐԷՆԵԱՆ (*արտասանութիւն*)
Թաւջութակ՝ ժան – վան – Պորն
(Փրոֆ. Պրիւսէլի երաժշտանոցէն)
Ջութակ՝ Նիֆոլա Մետա, նոյն երաժշտանոցէն
ՆԱՃԻՐԻ եւ Ս. ԽԱՉ երգչախումբերը *ղեկավարութեամբ* Գ. ԵԱՆՊԼԿԵԱՆԻ
Մուտք 10, 25 եւ 50 ֆրանք
Տոմսերը ապահովելու համար հեռաձայնել պերճ ՃԷԶվէՃեանի 236–54–48 *միջոց* 15

Imprimé sur les Presses du Journal «HAR ATCH» 83 rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ՋՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԱՊՐԻԼ
6
MERCREDI
6 AVRIL
1977

LE NUMERO 1,30 F

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 170 Ֆ. Վեցամսեայ 90 Ֆ.
Արտասահման Տար. 200 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 30

52ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻԻ 13.829
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
52e ANNÉE — N° 13.829

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅԵՐՈՒՆ ԱԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐԸ

Ա.

ԱՂԲԻՒՐՆԵՐԸ

— o —

«Հայ ժողովրդի ազատագրական պայքարի պատմութիւնը հարուստ է հերոսական դրուագներով : Այդ պայքարը ուժ ու կորով է հաղորդել հայ ժողովրդին՝ դիմակալելու օտար նուաճողներին, գոյատեւելու եւ բաղաքակրթութեան գանձարանում իր աւանդը ներդնելու» :

Այս յատկանշական տողերով կը սկսի «Առաջաբան»ը ստուար հատորի մը, որ կը կոչուի «Հայ ժողովրդի ազատագրական պայքարի պատմութիւնից», հրատարակուած 1976ին Հայաստանի Գիտութիւնների Ակադեմիայի Պատմութեան Ինստիտուտին կողմէ, մեծադիր 872 էջ : Հեղինակն է ակադեմիկոս Ծատուր Պաղտալի Աղայեան, որ օտարազօրծած է բազմաթիւ հայ եւ օտար աղբիւրներ, «արխիւային փաստաթղթեր, որոնց զգալի մասը առաջին անգամն է գիտական շրջանառութեան մէջ դրւում» :

Հայ ազատագրական շարժման մասին բազմաթիւ գրքեր, գրքոյկներ եւ ուսումնասիրութիւններ լոյս տեսած են սփիւռքի մէջ՝ մի քանի տասնամեակներէ ի վեր : Հեղինակը օգտագործած է զանոնք, «մի համեմատական պատմական վերլուծութեան ենթարկել է դրանք», ջանացեր է ներկայացնել «պատմագրութեան օբյեկտիւ պատկերը» :

Ծատուր Աղայեանի գրքին առաւելութիւնն այն է, որ այնտեղ մէջբերումներ են կատարուած ցարական Ռուսիոյ արտաքին պաշտօնատան «արխիւ»էն, որ հարուստ նիւթ կը պարունակէ արեւմտեան մեծ Պետութեանց քաղաքականութեան եւ Հայոց եւ օսմանեան լուծին ենթակայ քրիստոնեայ ազգերու ազատագրական պայքարին մասին : Հարուստ տեղեկութիւններ կը պարունակեն նաեւ Թուրքիոյ ռուս, անգլիացի, Ֆրանսացի, իտալացի, գերման, աւստրիացի եւ ամերիկացի դեսպաններու եւ հիւպատոսներու հաղորդագրութիւնները ու զեկուցագրերը : Ռուսականը աչքէ անցընելու առիթ է ունեցեր հեղինակը, որ նոյնպէս նիւթեր քաղեր է խորհրդային աղբիւրներէ՝ մանաւանդ Հայաստանի եւ Վրաստանի «համապատասխան ֆոնդերից» :

Անդրադարձ է դաշնակցական աղբիւրներու անտեսումը :

Իր առաջ Սորհ. Հայաստանի կարգ մը հեղինակներ ուսումնասիրութեան առարկայ են դարձուցեր հայ ազգի, մանաւանդ Արեւմտահայութեան ազատագրական շարժումները : Ասոնցմէ յիշենք՝ Լէօ, Հայոց պատմութիւն, Գ. հատոր Երեւան, 1946, Աշոտ Յովհաննիսեան՝ «Դրուագներ հայ ազատագրական մտքի պատմութեան», 2 հատոր, Երեւան, 1957–1959, Յակոբ Անասեան՝ Յովհաննէս Տէր-Յովհաննիսեանց ծանօթ նախկին «չափահաս որբ», հայրենադարձ, որ 1961ին Գիտութիւնների Ակադեմիայի հրատարակութեամբ լոյս ընծայեց «Մէկ դարի ազատագրական շարժումները Հայաստանում» խորագրով եւ բազմաթիւ անտիպ փաստաթղթեր պարունակող հատոր մը, 444 էջ :

Ծատուր Աղայեան կարեւոր նիւթեր է քաղած նաեւ Հայաստանի Գիտութիւնների Ակադեմիայի անդամ Մ. Գ. Ներսիսեանի խմբագրութեամբ հրատարակուած « Յեղասպանութիւնը Օսմանեան կայսրութեան մէջ » ռուսերէն դրքէն : Ներսիսեան հրատարակած է նոյնպէս հայերէն գիրք մը՝ «Հայ ժողովրդի ազատագրական պայքարը թուրքական բռնատիրութեան դէմ 1850, 1870», Երեւան, 1955 :

Արժէքաւոր հրատարակութիւն մըն է «Հայաստանը միջազգային դիւանագիտութեան եւ սովետական արտաքին քաղաքականութեան փաստաթղթերում 1828–1923), Երեւան, 1972, 812 էջ : Այս ժողովածոն կազմողներն են Պրոֆ. Յոն Սահակի Կիրակոսեան եւ Ռուբէն Գարեգինի Սահակեան, ներկայիս փարիզի խորհրդային դեսպանատան Ա. քարտուղար, որ 1970ին Երեւանի մէջ լոյս ընծայած էր «Թուրք – ֆրանսական յարաբերութիւններ եւ կիլիկիան 1919 – 1921» :

Յիշենք նաեւ Ռ. Փ. Յովհաննիսեան, Արեւմտահայ ազգային ազատագրական շարժումները եւ կարիճի «Պաշտպան Հայրենեաց» կազմակերպութիւնը (մի քանի 70–80 էջ», Երեւան 1965 : Հ. Գ. Վարդանեան, Արեւմտահայերի ազատագրութեան հարցը եւ հայ հասարակական–քաղաքական հոսանքները մի քանի դարի վեր – Ջինի խառնդում, Երեւան, 1967 : Հայ ժողովրդի պատմութիւն, հատ. Դ., Երեւան 1972, 1974 : Հ. Մ. Պօղոսեան՝ Զէյթունի պատմութիւնը, Երեւան, 1969 : Յոն Ս. Կիրակոսեան՝ Առաջին համաշխարհային պատերազմը եւ Արեւմտահայութիւնը 1914 – 1916, Երեւան, 1965 : Ա. Ն. Մնացականեան, Ե. Ղ. Սարգսեան, Վ. Ա. Պարսամեան, Հ. Մ. Ղազարեան, Մ. Վ. Արզումանեան եւ այլ Հայաստանեան հեղինակներ ուսումնասիրութեան առարկայ են դարձուցած հայ ազգի ազատագրական շարժումները 1890ական թուականներէն մինչեւ առաջին աշխարհամարտ եւ Զինադադարէն մինչեւ Լոզանի դաշնագիրը :

Ծատուր Աղայեան մանաւանդ կարեւորութիւն կ'ընծայէ ազգային շարժումներու եւ ազգային հարցի մասին մարքս – Էնկել – Լենինեան դասական տեսութիւններուն, որոնք անխուսափելիօրէն կ'ո – ներուն, դեկոչուին գրքի դրեթէ բոլոր պլուխներուն մէջ : Հեղինակը կարեւոր տեղ կը յատկացնէ «աշխատաւոր մասսաների սոցիալ – տնտեսական վիճակին, նրանց սոցիալական եւ ազգային – ազատագրական շարժումներին» : Ցոյց կուտայ այդ շարժումներու կապը Թրքական լուծին տակ հեծող պալքանեան, արաբական եւ միւս ժողովուրդներու պայքարին հետ : Կը մերկացնէ արեւմտեան աշխարհակալ Պետութեանց դիւանագիտական հնարքները՝ տիրելու համար ժողովուրդները ճնշելու եւ սորը – կացնելու ուղղութեամբ, ինչպէս նաեւ բուրժուա – ազգայնական կուսակցութիւնների քաղաքականութիւնը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ԿՌԻԽՆԵՐԸ ՍԱՍՏԿԱՑԱՆ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՀԱՐԱՒԸ

ՊԱՂԵՍՏԻՆՑԻՔ ՀԱԿԱՑԱՐՁԱԿՄԱՆ ԱՆՑԱՆ

— o —

Թէեւ Նոյ. 19ի հրադադարը երբեք բոլորովին չէր գործադրուած Լիբանանի հարաւը, բայց կը թուի թէ վերջին օրերը կռիւները աստիճանած են եւ կ'ըսուի թէ պաղեստինեան « Ալն Ժալութ » դունդէն 700 հայդուկները, որոնք ընդհանրապէս Եղիպտոս կը մնան, Լիբանան հասած են, ինչ որ, Շամունի համար «դէմ է Ռիատի եւ Գահիրէի համաձայնութեանց ինչ կը վերաբերի պաղեստինեան ներկայութեան Լիբանանի մէջ» : *Ամէն պարագայի պարզ է որ պաղեստինեան – յառաջդիմական ուժերը, որոնք պաշտպանողականի վրայ էին, հակայարձակման անցած են : Աւելին՝ սուրիացի զինուորները կը կռուին Պաղեստինցիներու կողքին, ինչ որ նոր երեւոյթ մը կուտայ կացութեան :*

Հակայարձակումը նպաստաւոր եղած է յառաջդիմական ուժերուն, որոնք վերագրաւած են Թայպէն եւ մերձաւոր բլուրը :

Քանի մը տողով

Վիէննայի մէջ խոր տարակարծութիւն կայ Թուրքերու եւ Ցոյներու միջեւ կիպրոսի չուրջ : Շաբաթ առաւօտ տարակարծութիւնը այնքան մեծ համեմատութիւններ առած էր որ Ընդհանուր Քէսսրէն վերջի եւ կիրակիի նիստերը : Թուրքը 32,8 առ հարիւր կ'ուզէ կղզիէն (եւ ինչո՞ւ ոչ՝ ամբողջը...) Ցոյնը՝ 20 առ հարիւր կ'առաջարկէ իբրեւ հիմ սակարկութեան, ինչ որ անընդունելի կ'որակուի Թուրքին կողմէ : Սահմանադրութեան չուրջ ալ երկու կողմերը համաձայն են որ... համաձայն չեն : Ցոյն – կիպրացիք դէմ չեն դաշնակցային դրութեան մը, որ ունենայ կեդրոնական գործաւոր կառավարութիւն մը, մինչ Տէնքթաշ, ընդհակառակն կ'ուզէ որ իւրաքանչիւր գօտի լայն իրատասութիւններով իշխանութիւն մը ունենայ, որ կարենայ համաձայնագրերը ստորագրել օտար Պետութեանց հետ : Միւս կողմէ Մակարիոս սրտի տագնապ մը ունեցած է առջի օր բայց վիճակը գոհացուցիչ կը նկատուի :

ՑՈՎՀԱՆՆԷՍ ԲԱԲԱՑԵԱՆ, օդանաւի ճարտարապետ, եւ Ս. Շավիձէ, օդանաւի փոխ – վարորդ, Մոսկուայի ամերիկեան դեսպանատան յանձնեցին նամակ մը՝ ուղղուած նախագահ Քարթըրի : Դիմումագիրով կը խնդրեն նախագահէն, որ նագիրով կը խնդրեն նախագահէն, որ խորհրդային իշխանութիւններուն յանձնէ Լիթուանացի այն երկու օդահէնները, որոնք 1970ին իրենց վարած օդանաւը Թուրքիա առաջնորդելով՝ փախուստ տըւած էին իրենց երկրէն : Տրուած բացատրութիւնն այն է, թէ երկու օդահէնները՝ հայր եւ որդի, պէտք է դատուին խորհրդային օրէնսդրութեամբ :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ Գրողներու Միութենէն արտաքսուած է Լեւ Կոպելեւ, 64 տարեկան, ծանօթ գերմանագէտ : Միշտ զօրավիզ կեցած էր բողոքողներուն եւ բարեկամն էր Սոլժենիցինի :

ՔԱՍԹՐՕ Մոսկուա հասաւ եւ օգտակայանն իսկ ընդունուեցաւ խորհրդային երրեակին կողմէ՝ Բրեժնեւ, Պոդգորնի, Կոսիգին : Այս առթիւ կրկին, Ամերիկացիք «մտահոգ» են Բրեժնեւի առողջութեամբ եւ պատկերները կը քննեն հիւանդութեան ախտաճանաչումն ընելու համար : Եւ Սի. Այ. Իյ.ի մասնագէտները (հեռուէն քննող) ճշդեր են որ Բրեժնեւ լաւ չէ եւ վերջերս ալ սրտի տագնապ ունեցեր է...:

ԹՈՒՐՔԻՈՑ ԵԻ ԻՐԱՔԻ միջեւ տարաձայնութիւնը այնքան մեծ համեմատութիւններ առած էր որ Ընդհանուր Քէսսրէն վերջի եւ կիրակիի նիստերը : Թուրքը 32,8 առ հարիւր կ'ուզէ կղզիէն (եւ ինչո՞ւ ոչ՝ ամբողջը...) Ցոյնը՝ 20 առ հարիւր կ'առաջարկէ իբրեւ հիմ սակարկութեան, ինչ որ անընդունելի կ'որակուի Թուրքին կողմէ : Սահմանադրութեան չուրջ ալ երկու կողմերը համաձայն են որ... համաձայն չեն : Ցոյն – կիպրացիք դէմ չեն դաշնակցային դրութեան մը, որ ունենայ կեդրոնական գործաւոր կառավարութիւն մը, մինչ Տէնքթաշ, ընդհակառակն կ'ուզէ որ իւրաքանչիւր գօտի լայն իրատասութիւններով իշխանութիւն մը ունենայ, որ կարենայ համաձայնագրերը ստորագրել օտար Պետութեանց հետ : Միւս կողմէ Մակարիոս սրտի տագնապ մը ունեցած է առջի օր բայց վիճակը գոհացուցիչ կը նկատուի :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ Գրողներու Միութենէն արտաքսուած է Լեւ Կոպելեւ, 64 տարեկան, ծանօթ գերմանագէտ : Միշտ զօրավիզ կեցած էր բողոքողներուն եւ բարեկամն էր Սոլժենիցինի :

ՔԱՍԹՐՕ Մոսկուա հասաւ եւ օգտակայանն իսկ ընդունուեցաւ խորհրդային երրեակին կողմէ՝ Բրեժնեւ, Պոդգորնի, Կոսիգին : Այս առթիւ կրկին, Ամերիկացիք «մտահոգ» են Բրեժնեւի առողջութեամբ եւ պատկերները կը քննեն հիւանդութեան ախտաճանաչումն ընելու համար : Եւ Սի. Այ. Իյ.ի մասնագէտները (հեռուէն քննող) ճշդեր են որ Բրեժնեւ լաւ չէ եւ վերջերս ալ սրտի տագնապ ունեցեր է...:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 40ՐԴ ԱԽՈՑԵՆՈՒԹԻՒՆ

ՍՐԱՐԱՏ – ՋԷՆԻԹ ՀԱՒԱՍԱՐ 2 – 2

— o —

Ապրիլ երկուքին, Փութպոլի խորհրդային ախոյեանութեան առաջին հանդիպումներու արդիւնքներն են.—

Ջարիա Կորնցուցած է Դնեպրէն 0ի դէմ մէկ կէտով : Երեւանի Սրարատը 2–2 հաւասար մնացած է Զէնիթի հետ Երեւանի մէջ : Չերնոմորեց 1–0 յաղթած է Մոսկուայի Լոկոմոտիւին : Նեֆթչի (Բաքու) եւ Մոսկուայի Դինամօն հաւասար մնացած են : Թիֆլիզի Դինամօն յաղթած է 4 – 2 Կռիլիա Սովետովին : Շախտեոր պարտուած է 0ի դէմ 2 Մոսկուայի Տորպեդոյին : Կիեւի Դինամօն 1–1 հաւասար մնացած է կարպատներու դէմ եւ Կայրաթ յաղթած է Մոսկուայի ԲԿՍԱին 1ի դէմ 2ով :

կարծութիւն կայ քարիւղի չուրջ եւ այդ պատճառով իսկ Իրաք – Թուրքիա – Մի – ջերկրական նաֆթուղին Ապրիլին բանիլ սկսի չսկսի, ինչպէս նախատեսուած էր :

Պերլինկոիէր կ'ուզէ ուղղակի դուրս ծակոիլ քրիստոնեայ – դեմոկրատներուն հետ, Իտալիան ղեկավարելու համար, բայց այս վերջինները մերժած են : Իտալիոյ համայնավար պարագլուխը նեղ կացութեան մատնուած է քանի մէն կողմէ յարձակման կ'ենթարկուի : Վերջերս խիստ ազդարարութիւն մըն ալ ստացած է Բրեժնեւէ, որ թելադրած է իրեն վերջ տալ «բազմատեսակի եւ եւրոհամայնավարութեան կատակերգութեան» :

Ֆրանսացի Դրամատուները նոր չխոշնոց մը հրապարակ հանած է Մօրիս Ֆանթէն տը լա Թուրի նկարիով :

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵԹԱՑԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Հեռատիպ)

«ԳԻՏԵԼԻՔ» ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ 30ԱՄԵԱԿԸ

Հայաստանի մէջ երեսուն տարի առաջ հիմնադրուած է «Գիտելիք» ընկերութիւնը Ա. Իսահակեանի, Մարտիրոս Սարեանի, Արարատ Ղարիբեանի, Զաքար Բաշինջաղեանի, Մարտին Կասեանի, Վարդան Պարսամեանի, Գուրգէն Զանի – բէկեանի եւ ուրիշներու կողմէ : Հիմնադրութեան օրէն ի վեր ընկերութեան նախագահն է Ակադ. Վիկտոր Համբարձումեան : «Գիտելիք» ընկերութիւնը ներկայիս իր մէջ կը հաշուէ աւելի քան քանի հազար դասախօսներ, որոնց կարգին՝ Սորհ. Միութեան եւ Հայաստանի ակադեմականներու 130 անդամներ ու թղթակից անդամներ, 800է աւելի դոկտորներ ու փրոֆեսէօրներ, հազարաւոր իրաւաբաններ, ճարտարապետներ, գրագէտներ եւ արուեստագէտներ : Ընկերութեան դասախօսները մշակոյթի տուներու, ճեմարկութիւններու եւ զանազան հաստատութիւններու մէջ տարեկան հարիւր հազար դասախօսութիւն կը կարդան, որոնց ներկայ կ'ըլլան 9 միլիոն ունկնդիրներ : Երեւանի մէջ Մարտ 24ին «Գիտելիք» ընկերութիւնը ունեցած է իր համագումարը, որու աւարտին Ակադ. Վիկտոր Համբարձումեան նախագահ վերընտրուած է :

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ

ՑՕԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՒՎ

— o —

Ինչ ես դու մեր իրականութեան մէջ։ Քար քարի վրայ դնուած պարզունակ չէ՞նք մը, թէ՛ չունչ ու ոգեվիզ չաղախուած իմացական լոյսի պատգամ մը ուղղուած հայ սերունդներուն։

Իննսուն տարիներ եկան ու անցան այն օրէն ի վեր երբ կրթական գաղափարականի պահանջը զգալի դարձաւ Պոլսոյ մէջ։ Պատկառելի պարբերաբեր Նեռէս Վարժարապետեան նախախնամային յղացում մը ունեցաւ վարժարան մը հիմնել քաղաքին կեդրոնը՝ ուսումնական լուրջ պատրաստութիւն չամբելու համար հայ մանուկին և հայ պատանիին։ Եւ այս ազգանուէր հիմնադրումի առաջադրութիւնը գործադրութեան դրուեցաւ ու վարժարանի բացումը կատարուեցաւ 1886ին։ Սակայն որքան ցաւալի է, որ մահը եկաւ զինքը զրկելու այդ հանդէպ սաւոր բացումի վայելքէն։ Կեդրոնական նով մշակութային գործակցութիւն մըն է որ կը ծագէր Աբեմատահայութեան առջեւ։

Կեդրոնակա՛ն, ի՞նչ ունիս դու, որ քու սեմէն անցնողներ Հայութեան հուր ու բոյրով կ՚օծուին եւ յաջորդական սերունդներ չղթայի օղակներու նման կը զօդուին եւ կը կազմեն կեդրոնականի մեծ ընտանիքը՝ ի սփիւռս աշխարհի։

Կեդրոնակա՛ն, եւ ինչպէս չսքանչանալ այն մտաւոր մեծ թռիչք ունեցող նուիրեալներու փաղանգին, որոնք պարծանքն են մեր ժողովուրդին եւ որոնց ներշնչումը հանդիսացար։ Հմայք ունիս եւ ամէնուս սրտերուն մէջ կարօտդ մեծ է։

Գիտեմ՝ դժնդակ օրեր անպակաս են, կը տառապիս, սակայն զօրեղ ես՝ հոգիդ կը փշրուի եւ դուն անմահանջ միշտ պիտի մնաս պատանէիի վրայ։

Կեդրոնակա՛ն, ի՞նչ բառերով արտայայտուիլ, ի՞նչպէս բացատրել այն ապրումները ու զգացումները, որ ես ունեցայ, երբ առաջին անգամ մուտք գործեցի քու պատմական սեմէն ներս։

Եւ պատահեցաւ անսպասելին։ Երկար վարանումներէ վերջ՝ ի վերջոյ որոշեցայ տուի, յանուն հայեցի կրթութեան ընդառաջել ինծի եղած ուսուցչական հրաւէրին։ Եւ սակայն այն որոշումը եկաւ վերիվայր ջրջելու գալիքիս ծրագիրը, որ կապուած էր ժրնեւ՝ համալսարանի մէջ կատարելիք կենսահոգեբանական աշխատանքներուն՝ ականաւոր Փրոֆ. Կլապարէտի առաջնորդութեամբ։

Տարինե՛ր, տարինե՛ր, իբրեւ ուսուցիչ դասախօսակ, աշխատեցայ քու յարկէդ ներս։ Փարոսս մեծ էր եւ նպատակով խանդավառ։

Եւ, ո՛վ ճակատագիր, երկրորդ պատերազմի դժնդակ տարիներուն՝ անապահովութեան ահուդողդի մէջ՝ տասը տարիներու ուսուցչական պաշտօնէ մը վերջ՝ ինծի վիճակուեցաւ Կեդրոնականի տեսչութեան պատասխանատու պաշտօնը։

Անշուշտ, անըմբռնելի չէ թէ ինչ պայմաններու մէջ այս յանձնառութեան տակ մտնելու յօժարեցայ։ Աւելորդ է ըսել թէ այդ շրջաններուն դպրոցի կենսունակութիւնը պահելու համար ինչպիսի մաքառում պէտք էր եւ որքան անապատ կոխով։ Եւ վարժարանը անապասելիօրէն լեցուեցաւ աշակերտներով։ Ցոյս ունինք թէ օր մը պատմութիւնը կ՚անդրադառնայ այս փոթորկայոյզ շրջաններու բոլոր անցուդարձերուն։

Կեդրոնակա՛ն, զաւակներդ ցիրուցան աշխարհի չորս ծագերուն՝ քեզի չեն մոռնար։ Եւ մի զարմանար, եթէ ըսեմ՝ փարիզի պէս լոյս քաղաքի մը մէջ քու չունչն ու ոգին կրող զարմերդ քեզի յաւերժացնելու համար նոր հանդրուան եւ նոր կայք մը հաստատելու ձեռնարկած են՝ քո անունը կրող՝ «Կեդրոնական»։

Ցանդուզն ծրագիր, քու ներշնչած եւ քու պատուասիրած բարոյական ոգին է, որ մղիչ ուժ ու նեցուկ պիտի դառնայ այս մեծ բաղձանքի իրագործման։

Նոր Կեդրոնական, խորապէս պիտակիդ հնք թէ դերդ որքա՛ն փրկարար պիտի ըլլայ եւ պիտի ըլլաս յոյսի ու լոյսի մըտաւոռ ճրագ։

Սիրելի Կեդրոնականցիներ, գիտեմ, ծանր է ձեր առանձնած յանձնառութիւնը։ ի սրտէ կը մաղթեմ յաջողիլ եւ յաղթանակել...։

Հոգիով, սրտով միշտ ձեզի հետ եմ։

ԷԼԻԶ ԳԱՎՈՒԿՃԵԱՆ–ԱՅՎԱԶԵԱՆ

ՔԱԹՐԱՅԻ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՓԱՌԱՏՕՆԸ

4·

ՀԱՅ ԵՐԳԻ ՈՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ԵՐԵԿՈՑԹ

Քաթրայի կազմակերպած արուեստի փառատօնի ամէնէն վայլուն երեկոյթը եղաւ Շաբաթ Մարտ 26ի գեղարուեստական յայտագիրը, նուիրուած ամբողջութեամբ հայկ· երաժշտութեան։

Յայտագիրը կը սկսէր Կարէն Խաչատրեանի Դաշնակի եւ թաւջութակի համար Սոնաթով։ Զորս պատկերներէ կազմուած երաժշտական այս երկը իր ներքին կառոյցով ցոյց կուտար հեղինակին որոնումներու աշխարհը, երաժշտական նոր ուղղութիւններու հետեւելու իր ճիգը եւ ժամանակակից հոսանքին մաս կազմելու իր տրամադրութիւնը, սակայն ակներեւ էր որ երաժիշտին ստեղծագործութիւնը քիչ մը հեռու էր արդի երաժշտական չարժումի ուղիէն։ Եթէ նկատի չառնենք Կարէն Խաչատրեանի Սոնաթին վերջ՝ ինծի վիճակուեցաւ կեդրոնականի տեսչութեան պատասխանատու պաշտօնը։

Անշուշտ, անըմբռնելի չէ թէ ինչ պայմաններու մէջ այս յանձնառութեան տակ մտնելու յօժարեցայ։ Աւելորդ է ըսել թէ այդ շրջաններուն դպրոցի կենսունակութիւնը պահելու համար ինչպիսի մաքառում պէտք էր եւ որքան անապատ կոխով։ Եւ վարժարանը անապասելիօրէն լեցուեցաւ աշակերտներով։ Ցոյս ունինք թէ օր մը պատմութիւնը կ՚անդրադառնայ այս փոթորկայոյզ շրջաններու բոլոր անցուդարձերուն։

Կեդրոնակա՛ն, զաւակներդ ցիրուցան աշխարհի չորս ծագերուն՝ քեզի չեն մոռնար։ Եւ մի զարմանար, եթէ ըսեմ՝ փարիզի պէս լոյս քաղաքի մը մէջ քու չունչն ու ոգին կրող զարմերդ քեզի յաւերժացնելու համար նոր հանդրուան եւ նոր կայք մը հաստատելու ձեռնարկած են՝ քո անունը կրող՝ «Կեդրոնական»։

Ցանդուզն ծրագիր, քու ներշնչած եւ քու պատուասիրած բարոյական ոգին է, որ մղիչ ուժ ու նեցուկ պիտի դառնայ այս մեծ բաղձանքի իրագործման։

Նոր Կեդրոնական, խորապէս պիտակիդ հնք թէ դերդ որքա՛ն փրկարար պիտի ըլլայ եւ պիտի ըլլաս յոյսի ու լոյսի մըտաւոռ ճրագ։

Սիրելի Կեդրոնականցիներ, գիտեմ, ծանր է ձեր առանձնած յանձնառութիւնը։ ի սրտէ կը մաղթեմ յաջողիլ եւ յաղթանակել...։

Հոգիով, սրտով միշտ ձեզի հետ եմ։

ԷԼԻԶ ԳԱՎՈՒԿՃԵԱՆ–ԱՅՎԱԶԵԱՆ

Քաթրայի կազմակերպած արուեստի փառատօնի ամէնէն վայլուն երեկոյթը եղաւ Շաբաթ Մարտ 26ի գեղարուեստական յայտագիրը, նուիրուած ամբողջութեամբ հայկ· երաժշտութեան։

Յայտագիրը կը սկսէր Կարէն Խաչատրեանի Դաշնակի եւ թաւջութակի համար Սոնաթով։ Զորս պատկերներէ կազմուած երաժշտական այս երկը իր ներքին կառոյցով ցոյց կուտար հեղինակին որոնումներու աշխարհը, երաժշտական նոր ուղղութիւններու հետեւելու իր ճիգը եւ ժամանակակից հոսանքին մաս կազմելու իր տրամադրութիւնը, սակայն ակներեւ էր որ երաժիշտին ստեղծագործութիւնը քիչ մը հեռու էր արդի երաժշտական չարժումի ուղիէն։ Եթէ նկատի չառնենք Կարէն Խաչատրեանի Սոնաթին վերջ՝ ինծի վիճակուեցաւ կեդրոնականի տեսչութեան պատասխանատու պաշտօնը։

Անշուշտ, անըմբռնելի չէ թէ ինչ պայմաններու մէջ այս յանձնառութեան տակ մտնելու յօժարեցայ։ Աւելորդ է ըսել թէ այդ շրջաններուն դպրոցի կենսունակութիւնը պահելու համար ինչպիսի մաքառում պէտք էր եւ որքան անապատ կոխով։ Եւ վարժարանը անապասելիօրէն լեցուեցաւ աշակերտներով։ Ցոյս ունինք թէ օր մը պատմութիւնը կ՚անդրադառնայ այս փոթորկայոյզ շրջաններու բոլոր անցուդարձերուն։

Կեդրոնակա՛ն, զաւակներդ ցիրուցան աշխարհի չորս ծագերուն՝ քեզի չեն մոռնար։ Եւ մի զարմանար, եթէ ըսեմ՝ փարիզի պէս լոյս քաղաքի մը մէջ քու չունչն ու ոգին կրող զարմերդ քեզի յաւերժացնելու համար նոր հանդրուան եւ նոր կայք մը հաստատելու ձեռնարկած են՝ քո անունը կրող՝ «Կեդրոնական»։

Ցանդուզն ծրագիր, քու ներշնչած եւ քու պատուասիրած բարոյական ոգին է, որ մղիչ ուժ ու նեցուկ պիտի դառնայ այս մեծ բաղձանքի իրագործման։

Նոր Կեդրոնական, խորապէս պիտակիդ հնք թէ դերդ որքա՛ն փրկարար պիտի ըլլայ եւ պիտի ըլլաս յոյսի ու լոյսի մըտաւոռ ճրագ։

Սիրելի Կեդրոնականցիներ, գիտեմ, ծանր է ձեր առանձնած յանձնառութիւնը։ ի սրտէ կը մաղթեմ յաջողիլ եւ յաղթանակել...։

Հոգիով, սրտով միշտ ձեզի հետ եմ։

ԷԼԻԶ ԳԱՎՈՒԿՃԵԱՆ–ԱՅՎԱԶԵԱՆ

Թաւջութակահար Շարլ Ռիմսկի կը ճանչնայ այս գործը, որուն առաջին ունկնդրութիւնը Փրանսայի մէջ իրեն կը պարտինք (անցեալ տարի)։ Այս անգամ ալ արուեստագէտը կրցաւ ցայտուն գործնել Սոնաթին քնարական չունչը։ Հեղինակը՝ Ազամ Խուդոյեան, յատկապէս վերջին տարիներուն ստեղծագործական վերելք մը կ՚ապրի։ Համանուագային պատկերներ, ռամանաներ, խմբերգներ, թաւջութակի սոնաթ եւ այլ գործեր կը կազմեն իր երաժշտական վաստակը։

Ալ· Յարութիւնեան դաշնակի վրայ նուագեց իր Իրիկնամուտը Արածանի դաշտավայրում, Սասունցիների պար եւ Հայկական պար (1935ին գրած) գործերը։ Երաժշտական պատկերաւոր եւ խօսուն ըստեղծագործութիւններ, արդարեւ։ Դաշնակի ստեղնաշարէն հոսող հնչիւններուն ընդմէջէն կը պարզուէր հայրենի դաշտերուն վրայ լծկող իրիկուան «ծիրանի լոյսը զուարթ»։ Առաւօտեան, արեւուն հետ սկիզբ կ՚առնէ Սասունցիներու պարը։ Դաշնակը կը յորդի ուժականութեամբ։ Ալ· Յարութիւնեան կը տիրէ դաշնակին, երգել կուտայ անոր իր այնքան պեղեցիկ ու ժայթքուն մեղեդիները։ Կը ներշնչէ նուագարանը իր երաժշտական տեսիլքներով։

Առնօ Բաբաջանեան մեկնաբանեց հայկական երաժշտական երկու գործեր, որոնք արդասիքն էին իր երաժշտական յղացումներու ազգային հունչին։

Ապա, բեմին վրայ են Առնօ Բաբաջանեան եւ Ալ· Յարութիւնեան որոնք միասնաբար, երկու դաշնակով պիտի նուագէին իրենց Տօնականը ու Հայկ· ռապսոտին, կազմելով երեկոյթին փառատօնը, կամ ինչպէս կ՚ըսէր Մոնտի աշխատակիցը՝ հրավառութիւնը։

Տօնականը երկու դաշնակի եւ հարղական գործիքներու համար գրուած գործ մըն է, ուր դաշնաւորման հարուստ բովանդակութեան վրայ կ՚աւելնայ նուրբ ղեզայնութիւն մը գեղեցիկ հնչիւններու հանդէպ, որոնք ինքնատիպ են եւ խորհրդանշական։ Գաղափարներու բազմազանութեամբ մշնոլորտ ստեղծող երկ մը։ Հայկական ռապսոտին, ինչպէս անուն իսկ ենթադրել կուտայ, առաւելաբար հայկական մեղեդիներով եւ ժողովրդական խաղերով համադրուած ստեղծագործութիւն մըն է, ուր կը փայլի զոյգ արուեստագէտներու երաժշտական հասուն մտածողութիւնը։ Դաշնակահարները, մէկ մէկ մխիթարով, նոյն չունչն ու հոգեկան վիճակը արտայայտելով, ապրումներու միահեղ դրսեւորումով խոր տպաւորութիւն եւ խանդավառութիւն ստեղծեցին սրահին ներս։ Տօնականը կրկնուեցաւ, կրկնակի խանդավառութիւն ստեղծելով ունկնդիրներուն մէջ։

Ստեղծուած խանդավառութիւնը բացառիկ կարելի էր նկատել։ Հայկական երաժշտութիւնը եւ երգը ի պատուի էին այդ իրիկուն։

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

ՍԱՀԱԿ ՀԱՅՐԱՊԵՏ ԵՒ ՄՇՈՑ Ս. ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ ՎԱՆՔԸ

Մինչ, բարկ Թոնիրին խաչերկաթներուն վրայ հանգչած, կը դղրդային ամէն օրեայ Թանապուրը եւ թթուած ջրէ կլուլիկը, որոնցմէ իր անցորդի բաժինը պիտի առնէր նաեւ կոյր աչուղը, օրհնելով չէն տունը, տաղով ու սազով։

Բազո՛ւմ փրկչական, խնամ տերունական,
Զորս գլուխ սաղմոս շարական,
Եօթ բերան աւետարան
Ս· Կարապետ բարեխօս էղնի ձեր տան ու տեղին,
Մալին, տավարաթին, զարիպ զուրպէրթին,
Դատողին, բանողին, անկաչ էնողին.
Շէ՛ն մնայ այս օճախ, գո՛ւր դատաստանին։

Զափնայէն, հոգիիս մէջ զրոսմուած է իրիկնամուտ մը։

Հայրենի գիւղին նախիրին վերադարձը փոշեթաթախ ճամբաներէն, պատանի նախրորդներ, վարոցը ձեռքերնին, անոնց եաեւէն։ Աղջիկ – տղայ, ուրախութեան կանչերով դիմաւորելու կ՚երթայինք նախիրը։ Անասունները մեր առջեւէն թրքելով կը յառաջանային, մենք անոնց եաեւէն։

Բաղտ՛ւմ փրկչական, խնամ տերունական,
Զորս գլուխ սաղմոս շարական,
Եօթ բերան աւետարան
Ս· Կարապետ բարեխօս էղնի ձեր տան ու տեղին,
Մալին, տավարաթին, զարիպ զուրպէրթին,
Դատողին, բանողին, անկաչ էնողին.
Շէ՛ն մնայ այս օճախ, գո՛ւր դատաստանին։

Զափնայէն, հոգիիս մէջ զրոսմուած է իրիկնամուտ մը։

Հայրենի գիւղին նախիրին վերադարձը փոշեթաթախ ճամբաներէն, պատանի նախրորդներ, վարոցը ձեռքերնին, անոնց եաեւէն։ Աղջիկ – տղայ, ուրախութեան կանչերով դիմաւորելու կ՚երթայինք նախիրը։ Անասունները մեր առջեւէն թրքելով կը յառաջանային, մենք անոնց եաեւէն։

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆ

(Շար· – 2)

ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՄՈՒՐՃՈՒՆ - ՊԱՀԱՊԱՆԱԿԸ

ՆԱԽՎԱՓՎԱՆ ՄԻՄԻՆ ՀԱՄԱՐ ՊԱՏՄՈՒՎԱԾՔ

— o —

ՁՈՒՈՒԹ

— o —

ՀԱՐՈՒՍՏԸ

Ի. ՊԱՊ

ՆԱՀԱՊԱՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱՐՈՒՆԸ

Իայց ոչ ոքի ուշադրութիւնը չէր գրաւում մի ծերունի մարդ, որ նախ ոտքի էր կանգնել, ապա նորից նստել էր, ինչպէս մի մարդ, որ ուզում է ինչ-որ բան ասել, բայց չի համարձակվում։ Ծերունին ոչ մեծ հասակի էր, ոչ էլ նիհար, ոչ էլ գեր։ Նա ունէր մի սովորական դէմք, որի վրայ կարելի էր տեսնել ինչպէս ուրախութեան, այնպէս էլ տխրութեան նշոյլներ։ Նրա հագուստը ևս ոչ մի առանձնայատկութիւն չէր ներկայացնում։ Նա հագել էր մի սովորական վերարկու, որ ժամանակին սև է եղել, բայց հիմա ունէր մոխրագոյն երանգ։ Ծերունին ոչ մի խօսք չէր ասում, այլ միայն ժպտում էր։

— Ինչո՞ւ, որդեակ, դու ինձ չես ճանաչում։ Ես քո հայրն եմ, որ ծնել եմ քեզ, սնել եմ, մեծացրել եմ, ուսում եմ տվել, որ մարդ դառնաս, ապրես ինձանից յետոյ։ Ես եմ, որ ամուսնացրի քեզ, որ ունենաս զաւակներ, որ ես էլ նրանց վրայ ուրախանամ։ Ես եմ, որ ամէն ինչ արեցի, որ դու ապրես ինձանից յետոյ։ Ես եմ, որ ամէն ինչ արեցի, որ դու ինձ չկորցնես։ Ես եմ, որ ամէն ինչ արեցի, որ դու ինձ չմոռանաս։ Ես եմ, որ ամէն ինչ արեցի, որ դու ինձ չդաւաճանես

Այբի Տիկին Հ. Աբրահեան, Տէր եւ Տիկին Ալէ, Տէր եւ Տիկին Պէքար եւ զաւակունք, Տէր եւ Տիկին Աբրահեան եւ զաւակունք եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց տալոջ, հօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ՕՐԴ. ՀԱՑԿԱՆՈՑՇ ԱՐՍԼԱՆԵԱՆԻ

(92 տարեկան)

մահը որ պատահեցաւ Սէն-Թռֆայէլի հանգստեան տան մէջ։

Ցուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ երեքշաբթի Մարտ 22ին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այբի Տիկին Հայկ Պայրամեան, Տէր եւ Տիկին Ժաք Պայրամեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Նշան Մարկոսեան եւ զաւակները, Սիմոն Պայրամեան չնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նըւէրներով, անձամբ, դրաւոր յաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ-հօր՝

ՀԱՑԿ ՊԱՑՐԱՄԵԱՆԻ

մահուան առթիւ։

×

Այս տխուր առթիւ, Տիկին Հ. Պայրամեան եւ զաւակները 500 ֆր. կը նուիրեն իրենց ամուսնոյն եւ հօր սիրելի՝ «Ցառաջ»ին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՇԷՆՔԻ ՀԻՄԵՐՈՒ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Փրատոյի Ս. Սահակ-Մեսրոպ մայր եկեղեցւոյ մէջ, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանէ ու կը քարոզէ Արեմտեան Եւրոպայի Կաթող. Պատուիրակ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Ապրիլ 17, Կրկնազատիկի Կիրակին։

Ցաւարտ պատարագի տեղի կ'ունենայ եկեղեցիի շրջափակին մէջ կառուցուող չէնքի հիմերու օրհնութիւն, ձեռամբ Պատուիրակ Սրբազանի, բոլորուած Ե. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ եպիսկոպոսի, վարդապետներու ու քահանայ հայրերու։

Ներկայ կ'ըլլան բարձրաստիճան հիւրեր Ֆրանսայի զանազան կողմերէն։

Կը հրաւիրուի ժողովուրդը ներկայ գտնուիլ այս հանդիսաւոր արարողութեանց։

Նոյն օրը, ի պատիւ սրբազան հայրերու ու բարձրաստիճան հիւրերուն տեղի կ'ունենայ ճաշ Գոնգորտ - Գոնինիշ ճաշարանին մէջ ժամը 13ին. ճաշագին 100 ֆրանք։

Ծանօթ.— Փափաքողները կրնան ապահովել իրենց տեղանները մինչեւ Ապրիլ 14ի երեկոն հեռաձայնելով 90-53-91 կամ 77-84-70։ Տոմսերը կը գտնուին կաշէվաճառ Պր. Վարուժանի մօտ՝ 28 Պուլվար տէ Տամ, Մարսէյլ։

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, Rue du Perche — Paris (3e)

Ապրիլ 8, Աւագ Ուրբաթ, ժամը 16ին ժամերգութիւն եւ երկրպագութիւն Ս. Խաչի։

Ապրիլ 9, Աւագ Շաբաթ, ժամը 17ին ընթերցուածներ եւ հանդիսաւոր պատարագ։

Ապրիլ 10, ԶԱՏԻԿ, ժամը 11ին ճայնաւոր պատարագ յարութեան։

Ապրիլ 11, Օր Մեռելոց, ժամը 11ին պատարագ եւ հոգեհանգիստ համօրէն ննջեցելոց։

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Ց. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ, Ապրիլ 8, ժամը 20·30ին Հայ Մշակոյթի Տունը։ կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Ց. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Մարսէյլի եւ շրջանի բոլոր ընկերները, Ուրբաթ, Ապրիլ 8, ժամը 20·30ին Մշակոյթի Տունը։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Ազնիւ Տամլամեանի մահուան առթիւ Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցւոյ պայծառութեան համար եղած են հետեւեալ նուէրները.— Տէր եւ Տիկ. Ստեփան Տամլամեան 250, Տիկ. Հայկուհի Տամլամեան 250 ֆր.։

ՑԱԽԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերուհի այբի Տիկին Ա. Բալուեանի, իր եղբօր՝ Ազատ Սերէնկիւլեանի կսկծալի մահուան առթիւ։

×

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը ցաւակցութիւններ կը յայտնէ Օրիորդ Զարուհի Թորոսեանի իր քրոջ՝ Հայկանոյշ Թորոսեանի մահուան առթիւ։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Recherche musicien professionnel arménien (accordéoniste...) sachant jouer musique et danses populaires arméniennes.

Tél. : 580-72-13
le soir après 20 heures.

Ա Խ Ա Գ Շ Ա Բ Ա Թ

ՓԱՐԻԶ
Ս· ՑՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

Աւագ Հինգշաբթի, յիշատակ ընթրեաց Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ աւետումն Ս. Աստուածածնի։ Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8ին, ընթրեաց պատարագ 10ին, ոտնլուայ՝ 16ին, խաւարում՝ 19·30ին։

Աւագ Ուրբաթ, յիշատակ չարչարանաց եւ խաչելութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի։ Երեկոյեան ժամերգութիւն եւ թափօր Թաղման՝ ժամը 17ին։

Աւագ Շաբաթ, ճրագալոյց Զատկի։ Սկիզբ ժամերգութեան եւ ընթերցուած - ներու՝ ժամը 16ին, ճրագալոյցի պատարագ՝ 17ին։

ԱՌՆՈՒՎԻԼ
ՎԱՐԱԳԱՑ Ս· ԽԱՉ

Աւագ Հինգշաբթի, պատարագ 10·30ին, ոտնլուայ 16ին, խաւարում 20ին։

Աւագ Ուրբաթ, թափօր Թաղման 17ին։

Աւագ Շաբաթ, ժամերգութիւն 16ին, պատարագ 17ին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ս· ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ
ՄԱՑՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աւագ Հինգշաբթի, պատարագ եւ հաղորդութիւն փոքրիկներու 8-11, ոտնլուայ 16·30ին, խաւարում 19·45ին։

Աւագ Ուրբաթ, ժամերգութիւն 8·40, Թաղում՝ 17։

Աւագ Շաբաթ, ժամերգութիւն 8·40, ընթերցուածք եւ պատարագ 16-18։

Ս· ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Հինգշաբթի, պատարագ 10ին, ոտնլուայ 17ին, կարգ չարչարանաց 20ին։

Ուրբաթ, թաղում 18ին։

Շաբաթ, ժամերգութիւն եւ պատարագ 17ին։

ՍԷՆ-ԼՈՒ ԿՐԱՆ ՓԷՆ - Ս· ՄԱՐԿՐԻԹ

Հինգշաբթի (Սէն-Լու) փոքրերու հաղորդութիւն 10ին ոտնլուայ 16ին, խաւարում 20·30ին։

Ուրբաթ (Սէնթ Մարկրիթ) ժամը 17ին, Սէն-Լու՝ 18ին։

Շաբաթ (Սէն-Լու) պատարագ 18ին։

ՇԱՎԻԼ
Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Աւագ Հինգշաբթի, ոտնլուայ՝ երեկոյեան ժամը 4ին, խաւարում՝ երեկոյեան 7·30ին։

Աւագ Ուրբաթ, թափօր Թաղման ժամը 17ին։

Աւագ Շաբաթ, պատարագ ժամը 17ին։

կիրակի,

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8ին, պատարագ ժամը 10ին։

ՎԱԼԱՆՍ
Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Հինգշաբթի, ժամերգութիւն 8ին, պատարագ 12ին, ոտնլուայ 18ին, խաւարում 20·30ին։

Ուրբաթ, թաղում 18ին։

Շաբաթ, ճրագալոյց 9ին, խթում 17։

ՍԷՆԹ-ԱՆԹՈՒԱՆ — Ս· ԹԱԴԷՈՍ

Հինգշաբթի, հաղորդութիւն փոքրերու 9ին, ճաշու ժամերգութիւն 11ին, ոտնլուայ 17ին, խաւարում 20ին։

Ուրբաթ, թաղում 17ին։

Շաբաթ, Ընթերցուածք 16·30ին, խըթում 18ին։

ՍԷՆ-ԺԵՌՄ — Ս· ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ

Հինգշաբթի, մանուկներու հաղորդութիւն 9ին, պատարագ 10ին, ոտնլուայ 17ին, խաւարում 20·30ին։

Ուրբաթ, թաղում 17ին։

Շաբաթ, ճրագալոյց 17ին, պատարագ՝ 18ին։

ԻՍԻ
Ս· ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Հինգշաբթի, պատարագ 10ին, ոտնլուայ 16ին, խաւարում 19·30ին։

Ուրբաթ, թաղում 17ին։

Շաբաթ, ճրագալոյց, ժամերգութիւն 16ին, պատարագ 17ին։

ՊՈՒԼ. ՕՏՏՈ — Ս· ՑԱԿՈԲ

Հինգշաբթի, ժամերգութիւն 8·30ին, պատարագ 10ին, ոտնլուայ 17ին, խաւարում 20ին։

Ուրբաթ, թաղում 17ին։

Շաբաթ, ճրագալոյց 17ին։

Ս· ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ — ՏԷՍԻՆ

Հինգշաբթի, ոտնլուայ 16·30, խաւարում 20։

Ուրբաթ, թաղում 18ին։

Շաբաթ, ճրագալոյց 16·30ին։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ ամէն ամսուն առաջին Հինգշաբթին Հայ Մշակոյթի Տան մէջ ժամը 3ին, բացառաբար, Ապրիլին երկրորդ Հինգշաբթին (14ին) ՏԸ ընդհ. ժողովը։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սիփան - Կոմիտաս երգչախումբի ճաշպարահանդէսը, որ տեղի պիտի ունենայ Շաբաթ Ցունիս 4 երեկոյեան ժամը 20ին։ Մանրամասնութիւնները յետագային։

RESTAURANT EREVAN

ՀԱՅԱՏՈՒՆ

ԵՐԵՒԱՆ

26, RUE BERGÈRE PARIS 9e Tél. 770 85 81

Հայկական մաքուր խոհանոց — Հայկական ջերմ մթնոլորտ

Մատչելի գիներ

Երկուշաբթի՝ կարսի տէօնէր

Չորեքշաբթի իրիկուն՝ ձիբապուր — մանթը

Հինգշաբթի իրիկուն՝ պատուէրին վրայ լահմաճուն ու չի-քէօֆթէ

Ուրբաթ իրիկուն՝ Սու-պէօրէկ

Եւ ամէն կիրակի առտու, պատուէրի վրայ՝ խաշ։

ՓԱԿ Է ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ

JACQUES CHELELEKIAN vous propose des

VOYAGES EN ARMENIE

Au départ de MARSEILLE

DU 10 AU 23 JUIN

DU 1er AU 14 JUILLET

Renseignements et Inscriptions

Jacques CHELELEKIAN VOYAGES WASTEELS

87, La Canebière 13001 MARSEILLE tél (91) 508912

et TOUTES AGENCES HAVAS VOYAGES Org Lic 97

Imprimé sur les Presses du Journal «HAR ATCH» 83 rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ԱՊՐԻԼ
7
JEUDI
7 AVRIL
1977

LE NUMERO 1,30 F

ՀԱՐԱՉ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 170 Ֆ. Վեցամսեայ 90 Ֆ.
Արտասահման Տար. 200 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 30

52ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.830 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 52e ANNÉE — N° 13.830

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՓԸ

ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅԵՐՈՒՆ ԱԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐԸ

Բ.

ՄԻՆՉԵՒ ՊԵՐԼԻՆԻ ՎԵՀԱԺՈՂՈՎԸ

— Օ —

Ակադեմիկոս Ծատուր Պ. Ազայեանի դրքին խորագիրն իսկ ցոյց կուտայ թէ հեղինակին նպատակն է եղած ոչ թէ լրիւ տալ Հայոց ազատագրական պայքարի պատմագիտութիւնը, այլ ներկայացնել կարգ մը դրուագներ այդ պատմութենէն:

Հեղինակը տասնչորս գլուխներու բաժնած է իր գիրքը՝ զանազան տեսորաբար ժամանակներով: Ազգիւրներու մատնանշը - չումը (յղում) կատարած է հատորի վերջաւորութեան, ինչ որ կը դժուարացնէ ընթերցումը: Աւելի լաւ պիտի ըլլար զանոնք նշանակել էջերու տակ: Երբեմն չեզոմներ կատարած է ժամանակագրական կարգէն, երբեմն ալ կրկին անդրադարձած՝ արդէն իսկ քննուած նիւթեր - ուն: Այնքան ծաւալուն հատորի մը մէջ անխուսափելի են նման մանր թերիներ:

Առաջին գլուխին մէջ հեղինակը հարթանցի ակնարկ մը նետելէ վերջ ժէ և ժԸ դարերու դէպքերուն վրայ, կը գրէ թէ Արեւելեան Հայաստանին Ռուսիոյ միացումով (1828) աւելի քան 130·000 Պարսկահայեր ու Արեւմտահայեր տեղափոխուեցան Արեւելեան Հայաստան, ուր պարզացաւ քաղաքային կեանքը, արդիւնագործութիւնը, առեւտուրն ու ճանապարհաշինութիւնը: «Դա խթանեց բնակչութեան դասակարգային շերտաւորման, հասարակական, քաղաքական մտքի աշխուժացմանը»: Հրապարակ հկան երեք տարբեր խումբեր: Ա) հին, աւատատիրական կարգերի պահպանման կողմնակիցներ, Բ) լիբերալ - բուրժուական շարժում, որը կապիտալիստական յարաբերութիւնների զարգացման ջատագովն էր, Գ) յեղափոխական - դեմոկրատական, որը պայքարում էր յեղափոխական ճանապարհով վերացնելու թէ՛ աւատատիրական կարգերը եւ թէ ցարական ինքնակալութիւնը: (Էջ 39):

Երկրորդ գլուխը կը խօսի 1877 - 78ի ռուսեւթուրք պատերազմին վրայ, երբ Հայկական Հարցը միջազգային դիւանագիտութեան օրակարգին վրայ դրուեցաւ՝ նախ Սան-Ստեֆանոյի (1878 Մարտ 3), յետոյ Պերլինի (1878 Յուլիս 13) դաշնագրերուն մէջ. առաջինին 16րդ յօդուածը փոխարինուեցաւ երկրորդին 61րդ չարաչուք յօդուածով, որ փորձանք պիտի դառնար Արեւմտահայութեան դէմ («Բարենորոգումներ»):

Արեւմտեան Հայաստանը, որ աշխարհագրապէս կը կոչուէր Էրմէնիստան Էյալէթի, 1864-1868ի վարչական նոր բաժանումով վերածուեցաւ քանի մը վիլայէթներու: Հայաբնակ չատ վայրեր միացուեցան Քիւրտիստանին: 1877-78ի պատերազմէն եաք 1880ին նոր բաժանումներ կատարուեցան: Արեւմտեան Հայաստան բաժնուեցաւ Էրզրումի, Խարբերդի, Տերսիմի, Բիթլիսի, Վանի, Հէքքեարիի, Տիարբէքիրի եւ Սեբաստիոյ նահանգներուն: Կիլիկիան մնաց Հալէպի եւ Ատանայի նահանգներուն մէջ:

1844ի թրքական առաջին մարդահամարի տուեալներով, Արեւմտահայութեան թիւը պաշտօնապէս կը հաշուուէր 2 միլիոն 400·000, որուն երկու միլիոնը ասիական մասերուն, 400 հազարը Կ. Պոլսոյ եւ եւրոպական նահանգներուն մէջ: 1878ի տուեալներով օսմանեան կայսրութեան Հայերուն թիւն էր չուրջ երեք միլիոն, — Պոլիս՝ 250·000, Փոքր Ասիա եւ Կիլիկիա՝ 600·000, Փոքր Հայք 670·000:

Պերլինի դաշնագրով օսմանեան լուծէն ազատագրուեցան պալքանեան քրիստոնեաները, Պուլկարիա, Ռումանիա, Սերպիա եւ Գարատաղ: Ռուսիոյ միացուեցան Կարսի, Արտահանի եւ Պաթումի նահանգները:

Սխալ է Աղայեանի այն տեսակէտը թէ «Բեռլին ուղարկուած Խրիմեան Հայրիկի դէսպատրած հայկական պատուիրակութիւնն, անտեսելով ռուսական դիւանագէտներին, դիմում էր ամբողջ վեհաժողովին: Ռուս. պատուիրակութեանը դառը չեկաւ, եւ նա անտարբեր դիրք բռնեց: Հայկական յուշագիրը ոչ ոքի ուշադրութեան չարժանացաւ եւ յատկապէս Անգլիայի ջանքերով, դէն նետուեց որպէս մի լաթի կտոր» (էջ 79):

Իրականութիւնն ա՛յն է, որ մինչ եւրոպա կը մեկնէր Խրիմեանի պատուիրակութիւնը, այս վերջնոյն անդամներէն կութիւնը, այս վերջնոյն անդամներէն Խորէն Եպիսկ. Նար Պէյ կը ղրկուէր Ռուսիոյ մայրաքաղաքը՝ Սէն - Պետերսբուրգ եւ ձեռնունայն կը վերադառնար՝ «ո՛չ կարեմք»ի հանդիպելով:

Մինչեւ այսօր չէ մոռցուած Նար-Պէյի ծանօթ երգը.

Ո՛չ, եղբա՛րք, ո՛չ, օտարներէն չկայ յոյս,
Մի՛ աչուընիդ դարձընէք յայս յայն կոյս:

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՐԱՒ - ԼԻԲԱՆԱՆ

ԻՍՐԱՑԷԼ Կ'ՈՒԶԷ ԱՆԳԻՏԱՆԱԼ ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Քրիստոնեաները սկսած են ծանր պարտութիւններ կրել կարգ մը յաջողութիւններ տանելէ եաք եւ հարաւ - Լիբանանի պատկերը մէկ օրէն միւսը փոխուած է: Մարոնի քաղաքազօրքերը անակնկալի եկած են Պաղեստինցիներու յարձակումներէն, որոնց զօրավիզ եղած են Սայքայի ուժերը: Քրիստոնեաները ծանր վնասներ կրած են խորհրդային կրակ հրթիռներու պատճառաւ, առաւելաբար: Իսրայէլեան սահմանի ամբողջ երկայնքին քրիստոնեաները կը նահանջեն եւ տեղւոյն վրայ իրենց արիւնալի բնոյթէն զատ այս կռիւները նաեւ զինուորական տագնապ մը ստեղծած են: Այնքան ռազմիկներ կը մասնակցին այս կռիւներուն, որ արդիւնքը կրնայ վճռական ըլլալ Պէյրութ, քաղաքական դեռնի վրայ եւ Սուրիացիներու ու քրիստոնեաներու յարաբերութիւնները կրնան աւելի վատթարանալ: Թէ՛ քրիստոնեայ, թէ՛ պաղեստինցի կ'ապահովեն ու Սուրիա - յիք կը մասնակցին կռիւներուն եւ մէկն չհատատացողը... Իսրայէլն է: Թել-Աւիվի զինուորական բանբերին համաձայն, փաստ չկայ այդ ուղղութեամբ:

Երեքշաբթի օր տեղատարափ անձրեւն ու սաստիկ ցուրտն է որ դադրեցուցած են կռիւները բայց գարունը չի կրնար չվերադառնալ...:

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Ապրիլ 4)

ԱՐԱՐԱՏ - ՉԻՆԻԹ ԽԱՂԸ (*)

Ս. Մխիթեան ոտնագնդակի 40րդ ախոյենութեան անդրանիկ խաղը «Արարատ» ունեցաւ Լենինգրադի «Զենիթ»ին հետ Հրազդան մարզադաշտին վրայ: Առաջին իսկ վայրկեաններէն պաշտպաններ Մարիոսեան եւ Մեսրոպեան հեռուէն հարուածներով վտանգաւոր պահեր ստեղծած են Լենինգրադցիներու բերդին առջեւ: 13րդ վայրկեանին իրաւարարը 22 մեթրէն տուգանքի հարուած մը չնորհած է Արարատցիներու: Անդրէասեան հարուածով մը գնդակը փոխանցած է Բոնդարենկոյի որ նշանակած է առաջին կէտը: Քանի մը վայրկեան եաք Լենինգրադցիներ անցած են դրոհի եւ «Արարատ»ի բերդին առջեւ ստեղծուած խառնակացութեան մը պահուն, երբ Մարտիրոսեան փորձած է գնդակը փոխանցել բերդապահին, Լենինգրադցիներ օգտուելով առիթէն նշանակած են իրենց առաջին կէտը: Նոյն պայմաններու մէջ նշանակուած է նաեւ երկրորդ կէտը: Երկրորդ կիսախաղին, երբ « Արարատ »ի կազմին մէջ մտած է Մինասեան, խաղը աւելի հետաքրքրական դարձած է: Դրոհներէն մէկուն ընթացքին Լենինգրադցիներ իրենց բերդին առջեւ դեռին փռած են Սամուէլ Պետրոսեանը եւ փենալթիին կէտի վերածած է Անդրէասեան: Խաղը վերջ գտած է հաւասար արդիւնքով (2-2):

«Արարատ» հետեւեալ կազմով դաշտ իջած է.— Աբրահամեան, Մարտիրոսեան, Սարգսեան, Փարսադանեան, Մեսրոպեան, Անդրէասեան, Բոնդարենկո, Քերոբեան (Մինասեան), Սամուէլ Պետրոսեան (Ճարուճիւնեան), Նազար Պետրոսեան եւ Խալայճեան:

(*) Այս խաղին արդիւնքը տուած էինք «Յառաջ»ի Ապրիլ 5ի թիւով:

×

ԽՈՐՀ. ԹԵՐԹԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Մոսկուա լոյս տեսնող «Սոցիալիստական Հայաստան» թերթը թիւ մը նուիրած է Հայաստանի, ներկայացնելով արձանագրուած նուաճումները եւ ընթացիկ հնգամեակի իրագործումները: Յօդուածներ ստորագրած են Հանրապետանի վարչապետը՝ Ֆադէյ Սարգսեան, Ակադ. Վիկտոր Համբարձումեան, Վարդգէս Պետրոսեան:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՄԻՆ ՄԸ ԿԱԶՄՈՒԵՐ Է ՀՍԿԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ՀԵԼՍԻՆԿԻԻ ՀԱՄԱԶԱՑՆԱԳՐԻ ԳՈՐԾԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՆԴԱՄՆԵՐՆ ԵՆ.—
Ե. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ, Ռ. ՆԱԶԱՐԵԱՆ, Ս. ՕՍԵԱՆ

Կը թուի թէ զպրոմը աւելի սուր բնոյթ առած է Մորհ. Մխիթեան մէջ եւ միաժամանակ կը ծաւալի ինչ որ խորհրդային իշխանութեանց համար՝ ընդդիմութիւն է, մինչ հաւանաբար միայն ու միայն արտայայտութեան ազատութեան աենչ է:

Ապրիլ 3ին Մոսկուայի մէջ ձերբակալուած է Ալեքսանդր Պոդրիարինեկ, որ անդամ էր քաղաքական նպատակներու համար չխմարաբուժութեան օգտագործման քննիչ յանձնախումբին: 23 տարեկան է եւ ձերբակալուած է երբ կը փորձէր արգելք հանդիսանալ ոստիկանութեան որ կը ցրուէր Մկրտչականներու մէկ հաւաքոյթը: Ըստ ուրիշ « հերձուած »ներու, որոնց կարգին Զօր. Գրիգորենկո, ուրիշ մկրտչական մըն ալ ձերբակալուած է անցեալ Մարտ 21ին եւ չխմարանոց դըրուած: Զօր. Գրիգորենկո ցաւ յայտնած է օտար թղթակիցներու ըրած իր յայտարարութեան մէջ որ «Համայնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը միացած ըլլայ այն արշաւին որ կը տարուի հերձուածներու դէմ: Ազգայնականներու հարցը, ըսած է զօրավարը, այսօր նոյնքան հրատապ է, որքան էր երեսունական թուականներուն: Սթալին հարցը լուծած էր մաքրագործելով ազգային ինտելիկենցիաները: Հաւանական չէ որ Բրեժնեւեան ղեկավարութիւնը նման արիւնալի ձեռնարկի մը դիմէ: Իմաստուն միակ լուծումը խորհրդային կառավարութեան համար նաիլ խօսքին է ընդդիմութեան հետ եւ զսպել ղահիճները փոխանակ բողոքողները հալածելու»:

Մոնտէ հասած Ֆրանսական Մամուլի գործակալութեան (Ա. Էֆ. Փէ.) հեռագիրը կ'ըսէ նաեւ թէ Հելսինկիի համա - ձայնագրի գործադրութեան հսկելու համար հայկական խումբ մը կազմուած է Երեւան: Այս խումբը որ ունի երեք անդամ.— Եդուարդ Ճարուճիւնեան (48 տարեկան տնտեսագէտ), Ռոպէր Նազարեան (29 տարեկան, ճարտարագէտ) եւ Սամուէլ Օսեան (25 տարեկան, ուսանող), յայտարարած է որ «քաղաքական կամ կրօնական ոչ մէկ նպատակ ունի» եւ կը յարգէ խորհրդային օրէնքները: Ումբը, հաստատելէ եաք թէ 18 հայ հերձուածներ դատապարտուած են 1973ին եւ 1974ին 6էն 10 տարուան բանտարկութեան, դնդակ դատավարութեանց ընթացքին, Երեւան, կը պահանջէ քանի մը բանտարկեալներու, զորս « քաղաքական » կ'որակէ ազատագրումը: Անոնց կարգին՝ Պաւել Այբուկեան (Պարոյր Հայրիկեա՞ն), Ռազմիկ Զակրապեան, Ռազմիկ Մարկոսեան եւ Բագրատ Շահվերդեան:

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ ՀԵԹԱՏԻՊ

Մեթրէն տուգանքի հարուած մը չնորհած է Արարատցիներու: Անդրէասեան հարուածով մը գնդակը փոխանցած է Բոնդարենկոյի որ նշանակած է առաջին կէտը: Քանի մը վայրկեան եաք Լենինգրադցիներ անցած են դրոհի եւ «Արարատ»ի բերդին առջեւ ստեղծուած խառնակացութեան մը պահուն, երբ Մարտիրոսեան փորձած է գնդակը փոխանցել բերդապահին, Լենինգրադցիներ օգտուելով առիթէն նշանակած են իրենց առաջին կէտը: Նոյն պայմաններու մէջ նշանակուած է նաեւ երկրորդ կէտը: Երկրորդ կիսախաղին, երբ « Արարատ »ի կազմին մէջ մտած է Մինասեան, խաղը աւելի հետաքրքրական դարձած է: Դրոհներէն մէկուն ընթացքին Լենինգրադցիներ իրենց բերդին առջեւ դեռին փռած են Սամուէլ Պետրոսեանը եւ փենալթիին կէտի վերածած է Անդրէասեան: Խաղը վերջ գտած է հաւասար արդիւնքով (2-2):

«Արարատ» հետեւեալ կազմով դաշտ իջած է.— Աբրահամեան, Մարտիրոսեան, Սարգսեան, Փարսադանեան, Մեսրոպեան, Անդրէասեան, Բոնդարենկո, Քերոբեան (Մինասեան), Սամուէլ Պետրոսեան (Ճարուճիւնեան), Նազար Պետրոսեան եւ Խալայճեան:

(*) Այս խաղին արդիւնքը տուած էինք «Յառաջ»ի Ապրիլ 5ի թիւով:

×

ԽՈՐՀ. ԹԵՐԹԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Մոսկուա լոյս տեսնող «Սոցիալիստական Հայաստան» թերթը թիւ մը նուիրած է Հայաստանի, ներկայացնելով արձանագրուած նուաճումները եւ ընթացիկ հնգամեակի իրագործումները: Յօդուածներ ստորագրած են Հանրապետանի վարչապետը՝ Ֆադէյ Սարգսեան, Ակադ. Վիկտոր Համբարձումեան, Վարդգէս Պետրոսեան:

Քաւի մը տոդով

Ա.ԻԱԳ ՇԱԲԹՈՒԱՆ առթիւ հակակրօնական պայքար սկսած է Մոսկուայի մէջ, ուր չարժանկարներ կը ներկայացուին ինչպէս կը հաղորդէ խորհրդային չարժանկարի չաբաթաթերթը՝ կինոնիէդիե - լա: Հակակրօնական այս ֆիլմերու կարգին է «Ձակատագիրս կը փնտռեմ», որ ձաղկումն է պաշտօնական կղերին, կը ներկայացուին նաեւ զանազան փաստանկարներ:

Վիէննայի մէջ կիպրոսի ժողովը տեղքայլ կ'ընէ: Ցոյն - կիպրական կողմի պատասխանատուն՝ Փափատոփուլոս կ'ըսէ թէ տարակարծութիւնները անյաղթահարելի կը թուին իրեն:

- ԴԵԳԵՐՈՒՄՆԵՐ -

ՍՓԻՒՌՔԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ

ԱԾՈՒՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ՌՈՊԵՐ ՀԱՏՏԷՃԵԱՆ (1926)

— « Որքան ալ փուարթ եւ գեղեցիկ թուի մարդուն ապրումը, այդ ապրումը ողբերգութիւն մըն է խորքին մէջ: Ողբերգութիւն մը, գրուած՝ մահուան ձեռքով: Բայց երգիծական շունչով: Երգիծական՝ բանի որ այդ ողբերգութեան խոժոռ դէմքին անցուած է հեգնանքի ժպտուն դիմակ մը: Կեանքը այդ հեգնանքն է, եւ այդ հեգնանքը լայնօրէն կ'արձագանգէ այս հատորէն », կը գրէ Հատտէճեան, պատմուածքներու իր հատորին՝ «Բառասխալ»ի ներածական քանի մը խօսքին մէջ:

Ու ասով ալ տուած կ'ըլլայ արդէն մտածումի մարդու ցայտուն այն նկարագիրը, որով կը յատկանշուի ինք գրականութեան թէ հրապարակագրային ասպարէզին մէջ՝ դէմ յանդիման մարդոց եւ երեսոյ արարքներուն, — այն բոլոր հակազդեցութեանց՝ որոնք հեղինակի մը կը վերածեն կեանքը եւ նոր օրերու աշխարհակործանութեան բաբելոնեան պատկեր մը կը պրկեն մարդկային իրականութեան մէջ: Մարդիկ չեն հասկնար զիրար, հակառակ անոր որ նոյն լեզուն կը խօսին եւ նոյն հաւաքականութեան մաս կը կազմեն. չեն հասկնար՝ որովհետեւ նոյն բառը ուրիշ իմաստ մը ունի միւս կողմերուն համար:

— « Նոյն բառը մէկուն համար մահ կը նշանակէ, միւսին համար՝ կեանք. մէկուն համար գոյութիւն կը նշանակէ, միւսին՝ ոչնչութիւն. մէկուն համար սկիզբ, միւսին համար վախճան, որովհետեւ մարդը միեւնոյն ատեն թէ՛ կեդծ է, թէ՛ իրական: Թէ՛ հայր է եւ թէ զաւակ: Մէկուն համար ժամանակը դէպի յառաջ կը հոսի, միւսին համար ետ: Որովհետեւ մարդը թէ՛ իմքնագլուխ է եւ թէ ուրիշին ենթակայ: Թէ՛ կը սիրէ եւ թէ կ'ատէ՝ որովհետեւ նոյն բառը մէկուն համար սէր կը նշանակէ, միւսին համար ատելութիւն: Այսպէս՝ երկու հոգի զիրար չեն հասկնար, որովհետեւ բառասխալ մը կը տիրէ ամէն կողմ. որովհետեւ կեանքը կը ծպտայ ամբողջական բառասխալի մը վրայ »...:

Թատերագրային իր բոլոր փորձերուն, պատմուածքներուն, վերլուծական էջերուն եւ հրապարակագրային սեւեռումներուն մէջ՝ այս անունը ինքզինք կ'արժեւորէ ժամանակակից կեանքի անհատասարութիւնները, հակամարտութիւնները, անհամակցողութիւնները եւ անհանդուրժողութիւնները լմնատասիրա-կան ժամանցներու վերածելու փոյթով մը: Ըսինք « ժամանց », որովհետեւ հաչա չէ ողբերգակ մը դառնալու մտածումին հետ, դատախազութեան որեւէ յատկնութիւն չունի եւ չի հաւատար դատաւորութեան ալ իրաւունքին: Մարդկային ու ընկերային կեանքի հակազդութիւններուն մէջ ինք հետաքրքրողը որոնումն է ու պեղումը, եւ հեղինակը այն միակ ապաւէնն է՝ որ մեր օրերու մտածող մարդը ընդունակ կը դարձնէ ապրելու:

Անմիջական մեր դրականութեան 1948-1970ական թուականներու վերջին դէպուազին մէջ, Ռոպէր Հատտէճեան ամէնէն աւելի խորամտած՝ հետեւաբար, նաեւ, դրականութեան արարքին մէջ ամէնէն աւելի զուսպ անուններէն մէկն է՝ որուն ստեղծագործական կարողականութեան չարաբերաբար սահմանափակ հունձքը կը վկայէ դրողի ու դրագէտի կոչումէն խուսափումի մը իր ներքին մղումին, խրտչումին մասին: Կը թուի ըլլալ... ակամայ մտաւորականի մը տիպարը՝ որ հասած է այն եզրակացութեան թէ պէտք է « խաղալ » կեանքին հետ, չխորանալ ողբերգութեան մէջ. ժպտիլ ու լացը ծիծաղի վերածել. առանց թեթեւնալու՝ բայց նաեւ առանց թանձրանալու: Իրական կեանքին ճանաչումը եւ մտածական ու հոգեկան կեանքին հարստութիւնը, իր մէջ, դրական իր վաստակը ընտանի կը դարձնեն բոլոր անոնց՝ որոնք պիտեն դիմակներու եռեւ ծածկուած լինքնութիւնները տեսնել անխաբօրէն, մարդկայնօրէն, մարդ-կայնօրէն, մտքի հակակշռին տակ սակայն անանձնականօրէն, այնպէ՛ս, ինչպէս կեանքը կը չինէ կամ կը ստեղծէ զանոնք:

Ծնած է Պոլիս, Պագրդիւղ եւ նախակրթութիւնն ու երկրորդական ուսումը ստացած է Վիեննա. Մխիթարեաններու Լիկէոնին մէջ (Բանկալթի):

Ակամայ դրի առած իր ինքնակենսագրականին մէջ, դրական եւ հրապարակագրային իր կեանքին առընչաբար կուտայ հետեւեալ մանրամասնութիւնները.

— « Բնաւ չեմ սիրեր այն, ինչ որ մենք ինքակենսագրութիւն կը կոչենք: Մարդիկ իրենց կեանքը պէտք է շինեն, բայց պէտք չէ իրենց կեանքը գրեն, որովհետեւ անխուսափելիօրէն պիտի հեռանան իրականութենէն եւ անուղղակի կերպով վիպականն ու անիրականը պիտի աւել-ցնեն անոր վրայ: Բայց, վերջին հաշուով, հայ դրողը՝ այն ապերախտ կալուածին մէջ, որուն նուիրուած է՝ դիտէ թէ ոչ ոք պիտի ելլէ իր կեանքը դրելու, իր կեանքը ուսումնասիրելու, եթէ ոչ ի՛նքը, նոյնինքն հեղինակը:

« Ի՞նչպէս հանդիպեցայ դրականութեան եւ սիրահարեցայ անոր, չեմ յիշեր. բայց վստահ դիտեմ որ ոչ ոք ձեռքս բռնեց, գիս անոր տանելու համար: Որքան որ ալ ետ երթամ հիմա յիշողութեանս մէջ, որքան ալ յիշատակներս սակնուելոյ ընեմ, չեմ դտներ մեր առաջին հանդիպումին մանրամասնութիւնները այլ կը գտնեմ միայն պզտիկ խենթ մը, որ իր բարձին տակ գիրք մը կը պահէր անպայման, քնանալէ առաջ:

« Եթէ չեմ յիշեր դրականութեան հետ առաջին հանդիպումիս մանրամասնութիւնները, գոնէ յստակ կերպով կը յիշեմ անակնկալ հանդիպումս հայ դրականութեան հետ: 1948ին էր ան, երբ արդէն չատոնց աւարտեր էի Մխիթարեան լիսէն եւ կը հետեւէի Պոլսոյ համալսարանի փիլիսոփայութեան ճիւղին: Այդ թուա-կանին Աշիկ Ամիրեան մէկ պատմուածքս հայերէնի թարգմանեց եւ հրատարակեց «Անիւ»ի մէջ: Իր այդ չարժումով հայ դրականութիւնը լ'ինչ չհահեցաւ չեմ դիտեր, բայց դիտեմ թէ ես չհահեցայ հայ դրականութիւնը:

« Այդ օրուընէ ասդին, ան՝ հայ դրականութիւնը եւ ես, ոչ իսկ օր մը յստակօրէն ըրինք միրար: Անհաւատարիմ չեղանք նուիրեցանք երարու հանդիպ: Իրարու կապուեցանք անխառն սիրով՝ ինչպէս կը կապուին կեանքի երկու ընկերներ: Ան լինձի տուաւ աւելին, քան ինչ որ կրնար տալ, եւ ես իրեն չանցայի տալ՝ ինչ որ կրնայի տալ կեանքի ներկայ պայմաններուն մէջ: Կասկած չկայ որ, բոլոր հայ դրողներուն նման, ես ալ աւելի կրնայի տալ, եթէ աւելի չամառօրէն աշխատէի, եթէ տարբեր ըլլային Հայոց դրական կեանքի պայմանները: Բայց այսքանն ալ բաւ է արդէն, եթէ մէկը կը դրէ իր անձնական հաճոյքին եւ հայ դրականութեան սիրոյն համար »:

Հայ դրականութեան հետ իր « հանդիպում »էն մինչեւ այսօր, ուրեմն 1948-1977, Ռոպէր Հատտէճեանի գործերէն անջատ հատորներով հրատարակուած են թատերգութիւն մը՝ « կեանքի մը երեք կիրակիները » (1959), վերլուծական աշխատասիրութիւն մը՝ « Յակոբ Պարոնեանի մտերմութեան մէջ » (1965) եւ պատմուածքներու հատոր մը՝ « Բառասխալ » (1972):

Հարկ է ճշդել թերեւս, որ Հատտէճեան պատմուածքով մուտք գործեց հայ դրականութեան անդաստան: 1972ին հրատարակուած իր վերջինեկ գործին մէջ մէկտեղուած պատմուածքները կուգան չատ աւելի կանուխ տարիներէ, քան վերլուծական եւ թատերագրային միւս երկու գիրքերը: « Բառասխալ »ի մուտքին՝ հեղինակը հարկ կը տեսնէ իր կարգին հաստատելու այս պարագան. « Բանասեղծ բարեկամիս՝ Զարեհ Խրախունիի յամառ պնդումներուն տեղի տալով, աւելի քան քանի տարիներու փոշի մը կը վերցնեմ այս պատմուածքներուն վրայէն »:

Ի մի բերուած քանի պատմուածքները այս հատորին՝ օրթոթերթերու, շաբաթաթերթերու եւ պարբերականներու հատուածներէն փրկուած են ու բոլորն ալ 1950ական տարիներուն հրատարակուած: Բոլորին ալ խորքը կեանքի ողբերգութիւնն է, «այդ ողբերգութեան խոժոռ դէմքին անցուած ժպտուն դիմակով մը»: Տիպարներ կան մեր առօրեայէն, տիպար կայ յաճախ. կան դէպք եւ չարժատակայն սիրականօրէն ներկայ է մտածող մարդուն, խմաստասիրող մարդուն, աւելի մտածող՝ քան խօսող մարդուն սեւեռումը, կեանքի խաղերուն, սեւ ու սպիտակ կատակներուն, չար ու բարի անակնկալներուն վրայ, — առարկայական ու իրական կեանքէն դէպի մտածական չածումներ եւ հոգեկան խորացումներ անցնելու մղումով ու ծարաւով:

Հատտէճեան կ'ապրի զարուն խոովքը, կ'ուզէ քանդուած տեսնել անխորտակելի, անքննաբարելի այն բերդը՝ որ բարձրացած է մարդոց միջեւ, զանոնք բաժնելու համար իրարմէ եւ դատապարտելու համար առանձնութեան: Կ'ուզէ խորտակել մարդկային եւ ընկերային անհատասրութիւններու, հակադրութիւններու, հակամարտութեանց այն ցանցը՝ որուն մէջ բռնուած են մարդիկ, զիրար չհասկնալու երդումով մը կարծես: Համոզուած է որ փուլ կուգանք այս ընթացքով. եւ որպէսզի չողբայ՝ կը փորձէ ծիծաղիլ բոլոր դոյապաշտներուն նման՝ կը հակի մարդկային տաշտնապանքին, ընկերային խոցերու, խմացական պայքարներով եւ թեքնոլոժիէ յառաջդիմութիւններով ծանրացող մթնոլորտին վրայ եւ կ'ուզէ որ անդորրի կարօտ, պարզութեան եւ անկեղծութեան ակնկալու մարդոց էութիւնը փրկուի անդհանքէ:

Հատորի բերուած իր պատմուածքներէն չատ աւելին ունի օրթոթերթային եւ պարբերական մամուլի հատաքածոներուն մէջ ցանուցիր, ինչպէս նաեւ թարգմանական վաստակ մը՝ որ նոյնպէս կը մնայ անտէր:

Ցայտուն առանձնայատկութիւնը՝ որով իր արտայայտութեան կերպը կը զատորոշուի սերնդակիցներ եւ նորութապաշտ ուրիշներու ստեղծագործութիւններէն, մտքի այն յատակութիւնն է որ կը ճառագայթէ անխտիր իր բոլոր էջերէն՝ դրական տարողութիւն ունենան անոնք թէ հրապարակագրային քնոյթ: Գիտէ զգացական եւ մտածական չիշերու եղրայրութիւն մը հաստատել՝ գաղափար մը, յղացք մը, տեսակէտ մը, բարդ ու կնճռոտ հանգոյց մը վտխանցելու իր ընթերցողին մէջ: Չես չփոթիր, չես կորսուիր, չես խրտչիր: Հանդարտ, տրամաբանական, հաղորդական լեզու մը՝ որ կը վկայէ ապրումին, պատկերին, խմացական կամ

ՍԱՀԱԿ ՀԱՅՐԱՊԵՏ ԵՒ ՄՇՈՅ Ս. ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ ՎԱՆՔԸ

Նախիրին մուտքը գիւղին մէջ կը փոքացնէր իրարանցում: Մատակներ, կովեր ու խեղաւ հօրթիկներ, իրարու խառնուելով, կը բառաչէին. յետոյ, իրաքանչիւր անասուն, ճանչնալով իր տիրոջ ձայնը եւ տունը, վազելով կը մտնէր ախոր: Նախրապետը չունէր մը կը քաշէր: Կը գադրէին ձայները ու մթնշաղին հետ, խաղաղութիւն մը կ'իջնէր գիւղին վրայ:

Ընթրիքի պահն էր:

Աչխարհ պոլսեցայ, բազմաթիւ օտար ախոռներ մտայ ու ելայ, բազմաթիւ անասուններ տեսայ, սակայն անոնցմէ ոչ մէկը ունէր բոյրը, մեր հայրենի գոմերուն եւ տեսքը մեր անմահ անասուններուն...:

Ամերիկայի մէջ, հայրենակարօտ Մշեցի մը, իրաւացիօրէն կը գոչէր.

«Ա՛խ, ես մեռնիմ մ'ըր երկրի ոչխարներու խորտա զմակներուն ու սեւ փչկուլներուն»:

Երկու չաբաթ վերջ մեր եաին ձգած Զափնան եւ հարազատները, ուղղուեցանք դէպի Աչխիչատ: Մեղրափետի եղերքին մեր սայլը սկսաւ կրկին ճռնչել եւ հօր եղբօրս քաղցր ձայնը կրկին հնչել: Բանական յառաջացած էինք, երբ երեւցաւ Խորեր գիւղը եւ դաշտը՝ լեցուած անհամար մարախներով, որոնք կը ցատկրոտէին չորս դին եւ կ'աւերէին չրջակայ արտերը: Մարախները առհասարակ մեծ վնաս կը հասցնէին Մշոյ դաշտին, իսկ Խորեր գիւղը անոնց հայրենիքն էր...: Առակի կարգ անցած էր այլեւս եւ ժողովուրդը իրաւացիօրէն կ'երգէր այսպէս.

Աճտէ՛ր կիտուռ,
Կոտրի՛ բռւ ճուռ.
Կիտուռ իչաւ աւեր խորեր,
Կերաւ գիատիկ,
Թողեց գչօփեր...:

Խորերու ռէսին տան առջեւ կեցանք պահ մը, չրելու թաչկած եղները եւ մէյ մէկ անմահական թանչուր խմելու: Ապա, մնաք բարով ըսինք ու չուտով ճամբայ ելանք գիւղէն: Կէս օրը անցած էր երբ հասանք Աչխալտախ գիւղը եւ իջանք գիւղին քահանային, յեղափոխական Տէր Խաչատուրի տունը:

Կը յիշեմ, հապճեպով սապ մը մորթեցին, եփեցին ու սեղան պատրաստեցին, տանը սաքուին մէջ: Սեղանին վրայ կար նաեւ հաւկիթով ու մածնով, աւելնաթ, ժախով ձուազեղ:

Այդ գիշեր, մնացինք Տարօնի արժանաւոր քահանային, նահատակ Տէր Խաչատուրի տունը, իբրեւ հիւր: Ցաչօրդ առաւօտ կանուխ, համբուրելով տէրտրոջ աչքը, իբխկինն ու ճժերը, մնաք բարով ըսինք գեղ - գեղացիին, տեղատուրուե - ցանք մեր սայլին վրայ ու ճամբայ ելանք վերատին: Աչխալտախի փողոցներուն մէջ տեսանք բազմաթիւ հաւեր, որոնց - մով համբաւաւոր զարճած էր գիւղը, արդարեւ, անուն հանած էին Մշոյ դաշտին մէջ, իբրեւ «Աչխալտախու ծուռտա հաւեր»:

Չեմ յիշեր անունները այն գիւղերուն, զորս հանդիպեցանք մեր ճամբուն վրայ, Աչխալտախէն վերջ: Սակայն, մխաքս մնացած է Աչխիչատի աւերակներու մօտ, Ցաւրան գիւղը, ուր հասանք կէսօրին:

Ցաւրան, ծննդավայրն էր Մշոյ արժանաւոր առաջնորդ Ներսէս Եպիսկ. Խարախանեանի: Հայրենասէր կղերականը, Սահմանադրութենէն առաջ, աքսորական դառն բաժակը ըմպելէ վերջ, բախտը ունեցաւ իր բնական մահով վախճանելու եւ մեծ չուքով թաղուելու իր ծննդավայր Ցաւրան գիւղը, Տարօնի կոտորածէն քանի մը ամիս առաջ:

Ցաւրան ծննդավայրն էր նոյնպէս, անուանի յեղափոխական Արամի, որ 1915ի եղեռնին, Տարօնի ինքնապաշտպանութեան հերոսներէն եւ նահատակներէն մէկը եղաւ:

Գիւղին ռէսը մեզ դիմաւորեց եւ տարաւ իր տունը: Մէկ երկու ժամ հանգստանալէ եւ հիւրասիրուելէ յետոյ, ուզեցինք այցելել մօտակայ Սահակ հայրապետի գերեզմանին եւ կատարել մեր ուխտը:

Ուօտի, բոլորս, գիւղին քահանային հետ ճամբայ ելանք քալելով:

Դժբախտաբար, չատ փոքր էի այն ժամանակ, անտեղեակ մեր դարաւոր անցեալին եւ զուրկ, զայն գնահատելու կարողութենէն: Գիտեմ միայն, որ մեր ճամբուն վրայ հանդիպեցանք աւերակներու, մամռապատ եւ սրբատաչ քարերու: կը գտնուէինք պատմական Աչխիչատի մէջ:

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆ

(Շար. – 3)

ՍԻՐՏ ԻՄ ՍԱՍԱՆԻ ԵՒԳԸ

— o —

Մխիթար Վրդ. Այրիվանեցի ԺԹ դարու հայ ծանօթ երաժիշտներէն է։ Այդ մասին վկայութիւնները կան իր իսկ վարքագրական աշխատութիւններուն մէջ։ Սահմանուած Սիւնեցիի վկայաբանութեան մէջ, բացի Սիւնեցիի երաժշտական գործունէութեան վերաբերող տեղեկութիւններէն, կը գտնենք նաեւ իր երաժիշտ – բանաստեղծ քրոջ՝ Սահակադուխտի, ինչպէս նաեւ երգահան Գրիգոր Գազիկ վարդապետի մասին թանկագին տեղեկութիւններ։ Վկայաբանութիւնը, ուր Այրիվանեցի կը յիշատակէ նաեւ իր սեփական երաժշտական – ստեղծագործական աշխատանքներէն մէկը, հրատարակած է Գարեգին Արք. Յովսէփեանց՝ 1931ին։

Երեւանի մէջ, Ն. Թահմիզեան տարիներէ ի վեր նուիրուած է հայ եկեղեցական երաժշտութեան ուսումնասիրութեան, պատարագի, շարականներու եւ տաղերու մանրազնիւ վերլուծման։ Երաժշտագէտը յաճախ հին հոգեւոր մեղեդիները նոր դաշնաւորումի ենթարկե – լով հրատարակած է՝ անոնց համար մնայուն տեղ մը ապահովելով հայ եկեղեցական երաժշտութեան գանձարանին մէջ։

Օգտուելով Գարեգին Արք. Յովսէփ – եանցի հրատարակած « Մխիթար Այրի – վանեցի » (1931) աշխատութենէն եւ Երեւանի Մատենադարանին մէջ գտնուող համապատասխան ձեռագիրներէն (թիւ 6261, էջ 628ա), Ն. Թահմիզեան հրատարակած է Գրիգոր Գազիկի վարքը, որ շահեկան նիւթեր կը բովանդակէ հայկ. եւ բիւզանդական երաժշտութեան պատմութեան համար («Բանբեր Երեւանի Համալսարանի», 1968, թիւ 3)։

Վերջերս Ն. Թահմիզեան հետաքրքրական յօդուած մը ստորագրած է «Էջմիածին» ամսագրի 1977 Յունուարի թիւին մէջ՝ «Մխիթար վարդապետ Այրիվանեցին եւ Աւագ Հինգշաբթի օրուան Սիրտ իմ սասանի գանձ – երգը» խորագրով։ Երաժշտագէտը վերլուծման ենթարկած է գանձին բովանդակութիւնը եւ երաժշտական կառոյցը։

Ի դէպ, յիշենք որ մեր հոգեւոր երգերը ունին հետեւեալ անունները՝ կցորդ, Շարական, Տաղ, Գանձ։ Գանձերը եկեղեցւոյ մէջ կ'երգուին ընդհանրապէս պատարագէն ետք, կամ կարգ մը ժողովներու առթիւ՝ առաւօտեան եւ երեկոյեան ժամերգութեան ընթացքին։

Ն. Թահմիզեան անդրադառնալով Մխիթար Այրիվանեցիի գանձերուն կ'ըսէ թէ Այրիվանեցիի գանձերէն առնուազն երեք – չորս տասնեակ պատկերներ հայ եկեղեցիներուն մէջ ժամանակին հնչած են գանձ – երգերու ձեւով։ Սակայն, ղժբախտաբար, անոնցմէ՝ եղանակներով հանդերձ, աւանդութեան ուժով մինչեւ մեր օրերը հասած են ղվխաւորաբար երկու գանձ – երգեր՝ Այս խորհուրդ լցաւ եւ Սիրտ իմ սասանի։ Երկուքն ալ Այրիվանեցիի՝ Աւագ Հինգշաբթի օրուան գանձերէն են։ Երկու գանձ – երգերն ալ ձայնագրած են թէ՛ Ն. Թաշճեան, թէ՛ Ե. Տնտեսեան եւ թէ մանաւանդ կոմիտաս վարդապետ։ «Սիրտ իմ սասանի» երգը, յատկապէս կոմիտասի ձայնագրութեամբ, քնարական լայնաշունչ եւ հազուագիւտ կոթող մըն է։

Երաժշտագէտը վերլուծելով «Սիրտ իմ սասանի» գանձ – երգը կը գրէ. «Գաղափարական բովանդակութեամբ այդ երգը հայ հոգեւոր երաժշտական արուեստին մէջ կը ներկայացնէ Յուդայի սարսռազդեցիկ կերպարի եւ անոր դատաճանու – թեան ու մատնութեան վերաբերող նիւթը։ Ներքին ապրումը հոս (յատկապէս երաժշտութեան ընծայած միջոցներով) տրուած է հոգեբանական նոր խորացումով եւ անհատականացման նոր աստիճանի վրայ։ Զգալի է, որ հեղինակը ծանօթ է Նարեկացիի, Շնորհալիի, Տարօնեցիի եւ ուրիշներու գործերուն եւ իր երկին տուած է ժԹ դարուն վայել զգիտարուեստական եւ գեղարուեստական մակարդակ։ Ամբողջ մեղեդին (կամ մեղեդիական տունը) կը համապատասխանէ գրական բնագիրի մէկ տողին եւ կը ներկայացնէ ներքնապէս ընդլայնուած երաժշտական պարբերութիւն մը, յուզելով աւարտական կարճ յանդի ձեւով։ Պարբերութիւնը բաղկացած է երեք նոյնատեսակ նախադասութիւններէ, որոնք յաջորդաբար կը զուգորդուին գրական տողի հնգավանկ երեք ոտքերու կամ անդամներու հետ («Սիրտ իմ սասանի, սարսափ զիս ունիս, վասն Յուդայի»)։ Երաժշտական կառոյցի հիմքն է առաջին նախադասութիւնը, որ նոյնութեամբ կը կրկնուի տողի երկրորդ անդամին հետ՝ առեղծելով սպասողական լարուած վիճակ մը, իսկ երրորդ անդամի զուգոր – դութեամբ ընդլայնելով բարձրագոյն կէտին կը հասնի եւ աստիճանաբար կը մարի ու վերջ կը գտնէ »։

Ն. Թահմիզեան նոյն ամսագրին մէջ հրատարակած է նաեւ «Սիրտ իմ սասանի» գանձ – երգի կոմիտասեան ձայնագրութիւնը, զոր ներշնչական է ինք։

Հ. Ա.

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՆՈՐ ԹԱՓ ՋԻՆԱՐՇԱԻԻՆ...

— o —

Քարթըրի առաջին կապը Մոսկուայի հետ ձախողութիւն արձանագրեց։ Ինչպէս նախատեսելի էր, Քարթըրի քաղաքականութիւնը՝ պաշտպանել մարդկային իրաւունքներու պահպանումը, Բրեժնեւի բուռն պարսաւին արժանացաւ։ Ուելի ծանրակշիռն այն եղաւ, որ Կրեմլինի ղեկավարները սառնութեամբ մերժեցին Վէնսի այն երկու առաջարկները, որոնք Ամերիկացիներու կարծիքով կըրնար նոր համաձայնագրի մը կնքումի դուռ բանալ՝ հիւլէական զէնքերու սահմանափակման շուրջ։ Անշուշտ, նոր հանդիպումի թուական մը նշանակուեցաւ Մայիսին, որովհետեւ, երկուստեք, նոր առաջարկներ կը մերժեն ներկայացնել։ Իրաց այս կացութեան մէջ դժուար է նախատեսել, թէ ի՛նչպէս նոր համաձայնագիր մը կարելի կը դառնայ իրականացնել Հոկտեմբերին, այսինքն՝ 1972ի առաջին համաձայնագրի պայմանաժամի աւարտէն առաջ։ Եթէ ձախողութիւնը ակներեւ դառնայ՝ վինարշաւի նոր թափը անխուսափելի կ'ըլլայ։

Վէնսի երկու առաջարկները զուրկ չէին թէ՛ տրամաբանութենէ, թէ՛ ճարտարութենէ։ Տասը տարիէ ի վեր Ուաշինկթընը համահաւասար թիւի մէջ պահած էր իր ռազմագիտական արձակզէնքերը, սակայն տեսական կերպով կատարելագործած էր զանոնք որակով, ճշգրտութեան եւ այլազանութեան ձեւով։ Մոսկուա, ուշ ճամբայ ելլելով, փորձեց, ընդհակառակն, թեքնոլոգիի մարզէ ներս իր արձանագրած յապաղումը, — առնուազն հինգ տարիով ետ կը մնայ Ամերիկացի – ներէ, — հակակշռել թիւի քանակով եւ ուժի տարողութեամբ։ Ի դէմ շատ արտակարգ ճիգի, Մոսկուա « չուկայ » կը հանէ հրթիռներ, ինչպէս՝ Էս. Էս. 18, ցամաքային, որոնք կրնան հիւլէական 8 ռումբեր միաժամանակ արձակել, իւրաքանչիւրը՝ մէկական մեգաթոն, կամ Էս. Էս. 8, ընդհովկայ հրթիռներ։ Ասոնք իրենց համարժէքը չունին զոյութիւն ունեցող զինարանները մէջ, առաջինը՝ իր տարողութեամբ, երկրորդը՝ արձակման հեռաւորութեամբ։

Ասոր ի պատասխան, Ամերիկա հրապարակ դրաւ Քրիւզ կոչուած ծրագիրը մշնոր հրթիռ մը աւելի հշդրիտ, աւելի ճկուն եւ աժան։ Միեւնոյն առեն դրեթէ անկարելի է զայն երեւան հանել թռիչքի պահուն։ Զեռքի տակ ունենալով այս զօրաւոր խաղաթուղթը, Ամերիկացիք դժուար ընտրութեան մը առջեւ դրին իրենց խօսակիցները։ Արդարեւ, խորհրդային ղեկավարները կամ Քրիւզի սահմանափակումը ձեռք կը ձգեն, ինչպէս արդէն իրենց փափաքն է անկասկած, կամ կը նախընտրեն Վլադիվոստոկի մէջ սահմանուած « հանդստաւէտ » ատիճանաչափը պահպանել՝ զայն փոփոխութեան չենթարկելով։ Առաջին պարագային հարկադրուած են վճարել ամերիկեան դիջումի սակը՝ « մեծ տարողութեամբ » նուազեցնելով պահեստի իրենց զէնքերը, ինչպէս նաեւ լայն ատիճանի վրայ սահմանափակելով միջցամաքային զօրաւոր հրթիռները, այլ խօսքով իրենց հիմնական ուժը։ Երկրորդ պարագային Ուաշինկթընի մղում կուտայ իր ծրագիրներուն, մէջն ըլլալով Քրիւզին։

Այս « առեւտուր »ն էր, որ մերժուեցաւ Բրեժնեւի եւ Պոլիտբիւրոյի իր ընկերակիցներու կողմէ։ Անկասկած այս վեր – ջիններէն պատրանքներով օրօրուելնայուսալով, թէ կրնային սահմանափակել, նոյնիսկ արգիլել Քրիւզի ծրագիրը, առանց նուազեցնելու իրենց ռազմագիտական ուժը։

Բանակցութեանց ձախողութեան պատասխանատուները, Մայիսին, Ամերիկացիք, ինչպէս արդէն յայտնեցին իրենց նպատակները, պիտի զարգացնեն Քրիւզի ծրագիրը։ աւելին՝ իրենք եւս մրցադաշտ պիտի իջնեն քանակի մարզէ ներս՝ հրապարակ հանելով առաւել զօրաւոր հրթիռներ (էմ. Էքս) եւ ռմբածիդ օդանաւ մը՝ Պի–1, որ նշանաւոր Պի–52էն աւելի, կատարելագործուած պիտի ըլլայ։ Կրեմլին, արդեօ՞ք հարկադրանքի տակ պիտի գտնուի հազարաւոր հրթիռներ եւ տասնեակ հազարաւոր հիւլէական « սրածայրեր » աւելցնելու իր ունեցածին վրայ, որպէսզի ետ չմնայ Ամերիկացիներէն։ Պէտք է յուսալ, թէ Վէնսի ձախողութիւնը առժամեայ բնոյթ կը կրէ եւ թէ երկու մեծերը խելքի կուգան ոլորապտոյտ նոր վազքի մը մէջ նետուելէ առաջ, վազք մը, որ երկար առենէ ի վեր արդէն խելագար արշաւի բնոյթ ստացած է։

Թ. Ա. Թ.

ԿԻՉ ՄԸ ԼՊԻՏ

Բարին Աստուած սովորութիւնն ունէր ոտքի կանգնելու ամէն անգամ որ երկինք կը ժամանէր Պետութեան նախագահ մը։ Այս մէկը տարբական քաղաքավարութիւն մը կը նկատէ Ան։ Բայց երբ աստուածային պահուն ներկայանալու կարգը կու – գայ Տը Կօլի, Աստուած տեղէն անգամ չի շարժիր։ Ս. Պետրոս կամացուկ մը կը մօտենայ երկնաւոր Տիրոջ ականջին.

— Տէր իմ, Ֆրանսայի Հանրապետութեան նախագահն է այս եւ մի մոռնաք որ Ֆրանսան եկեղեցւոյ աւագ դստեր է։ Պէտք է որ ոտքի ելլէք։

Աստուած կը պատասխանէ.

— Անկարելի է։ Անմիջապէս որ ելլեմ, իմ տեղս կը գրաւէ ան։

(28)

ՄԻՆԱՍ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

ԱՆՏԱՌԱԲՆԱԿ ՃԻՒՂԸ

Մօրուասուր դեւը արեան ճապաղիք – ներու մէջ դեռին փոուեցաւ, իսկ ճո – վանոս ղողղալով իր նշանածին գիրկը նետուեցաւ։

Այս միջոցին սրահին տախտակամածը ճեղքուեցաւ, գորշ մուխի բոցավառ սիւն մը դուրս ժայթքեց տախտակամածէն եւ Սատանան մուխին մէջէն դուրս ելլելով Մօրուասուր Դեւին վրայ ծռեցաւ եւ ըսաւ.

— Ես քեզի ի՞նչ ըսած էի։

— Իրաւունք ունիս եղեր, մոլոգ Քաթինաչիօ հոգեւորքի խլրտիւնավ մը։ Իրարու հետ համաձայնած էինք արդէն որ մահէս վերջը հոգիս քուկդ պիտի ըլլար։ Երթանք ուրեմն։

— Վա՛յ, կաղկանձեց սատանան։

Եւ ոտքերը զետին զարնելով, Քաթինաչիօյի մազերէն բռնած, իր բեռան հետ անհետացաւ։

Անիծեալ բերդին պատերը երկրաշարժէ բռնուածի պէս սասանեցան, քանդուե – ցան... եւ ակնթարթի մը մէջ ծովուն ջուրերը զալով լափեցին ամբողջ փլատակը...։

Սուրբ Մարկոս եւ Ճովաննա հրաշքով նաւակի մը մէջ գտան ինքզինքնին, որ պիրենք Վենետիկ առաջնորդեց։

Վենետիկցիները յաղթական ընդունելութիւն մը ըրին անոնց... հոն ամուս – նացան իրարու հետ եւ շատ մը զաւակներու տէր եղան...։

Ահա այս է անտառաբնակ ճիւաղին առասպելը։

Բայց ճիւաղին հոգին մահէն վերջը իր ապրած տեղերուն վրայ չրջիլ սկսաւ... անշուշտ ըստ առասպելի...։

Բերդը անտառ եղաւ, ապառաժները ծառերու փոխուեցան եւ Քաթինաչիօյի հոգին դարերով հոն ապրեցաւ։

Առասպելը իրրեւ եզրակացութիւն եւ իբրեւ տեսակ մը քարոյական, կ'ըսէր թէ ով որ այդ անտառէն անցնէր, Քաթինաչիօյի հոգիէն կը հետապնդուէր։

Կ'ըսուէր նաեւ թէ շատ մը մանկամարդ կիներ անհետացած էին այդ անտառին մէջ...։ Հաւանաբար անտառաբնակ ճիւաղն էր զանոնք առեւանգողը։

. . . . . .

Ըսինք թէ Պիանքա ծունկի էյնալով ղէմքը երկու ձեռքերուն մէջ առած, սոսկումով կը մրմնջէր.

— Անտառաբնակ ճիւա՛ղը, անտառաբնակ ճիւաղը պիս կը հետապնդէ։

Քանի՛ ժամ այդպէս մարած վիճակի մէջ մնաց... թերեւս երեք – չորս ժամ։

Երբ ինքզինքին եկաւ, ժամը առաւուան չորսն էր։

Երերտակալով ոտքի ելաւ, ականջները սրեց եւ քալել սկսաւ։

Ցանկարծ եռեւէն ոտքի ձայն մը լսեց։ Այո, արագ քայլերով զինքը կը հետապնդէին... եւ այս անգամ պատրանք մը չէր, խաբկանք մը չէր... իր եռեւէն կը վազէին։

Պիանքա իր բոլոր ուժերը ի մի հաւաքելով սկսաւ վազել։

Բուի մը ողբը լսուեցաւ։ Երբ Պիանքա այդ չարաշուք կենդանիին թօթաքեր վայնինը լսեց, ինքն ալ աղաղակ մը արձակեց եւ երկրորդ անգամ ըլլալով ծունկի եկաւ...։

Ոտքերը վախէն բռնուած էին։

Իր եռեւէն վազող մարդը ակնթարթի մը մէջ իր քովը հասաւ, վերարկուին տակէն լապտեր մը հանեց եւ լոյսը Պիանքայի վրայ արձակեց։

Աստ վրայ, մօրուասուր դեւին դէմքին վրայ ուրախութեան ժպիտ մը նշմարուեցաւ։

Եթէ Պիանքա այդ միջոցին աչքերը վեր բարձրացուցած ըլլար, ինքզինքը Քաթինաչիօյի մարմնացեալ հոգիին առջեւը գտնելով պիտի սոսկար անշուշտ։

Մօրուասուր դեւ մը, անճոռնի դէմքով ճիւաղ մը, սարսափազդու կերպարանքով հրէշ մը ցանկավառ աչքերով լպրշօրէն իրեն կը նայէր։

ՄՕՐՈՒՍԱՒՈՐ ԴԵՒԻՆ ԹՈՒՆԻԿԸ

Ժամը տասնուվեցին, էմփերիայի հիւրերը սկսան պալատ մտնել։

Նուագախումբը անմիջապէս սկսաւ իր սիրաշունչ շեշտերովը օրօրել ներկաները։

Ութ հարիւր հոսա ու հսկայ կերոն – ներով լուսաւորուած էր մեծ հիւրասրահը։

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԱՄՈՒՐՋԸ

Բ. ՄԱՍ

ԱՆՏԱՌԱԲՆԱԿ ՃԻՒՂԸ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Զապէլ Թեվեքէլեան, Պ. Գէորգ Թեվեքէլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արշակ Թեվեքէլեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց թոռան, զաւկին եւ զարմիկին՝

ՖԻԼԻՊ ԹԵՎԵՔԷԼԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, ինչպէս նաեւ Թեվեքէլեան գերդաստանի համայն ննջեցեալց յիշատակին, այս երկուշաբթի Ապրիլ 11, Փարիզի Ս. Ցովհ. Մկրտիչ եկեղեցին։

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն։

×

ՊՐՈՆ.— Այրի Տիկ. Վիքթորիա Աւագեան, Տէր եւ Տիկին Գալուստ Աւագեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արամ Աւագեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժերար Առաքելեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Մօրիս Լափերուզ եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ալէն Լափերուզ եւ զաւակը կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Երկուշաբթի, Ապրիլ 11, Մեռելոց, Լիոնի Ս. Ցակոբ եկեղեցին

ՍԱՀԱԿ ԱՒԱԳԵԱՆԻ

յիշատակին։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի նախկին աշակերտներէն խումբ մը իրենց վաղամեռիկ ընկերին, ողբացեալ Ռոպէր Պէրպէրեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի վարժարանին կը նուիրեն 2·150 ֆր.։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Ղորղորեան կը նուիրեն 100 ֆր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի օգնափոխութեան կայանին, փոխան ծաղկեպսակի, Հայկ Պայրամեանի մահուան տխուր առիթով։

Bail à céder

Atelier de confection 60 m2 plus appartement de 3 pièces, salle de bains. Confort.

Noisy-le-Sec 3 kms de l'église de Pantin
Tél. : 872-95-58 de 9 h. à 14 h.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՊԱՏԱՐԱԳ

ԵՒ ՇԷՆՔԻ ՀԻՄԵՐՈՒ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Փրատոյի Ս. Սահակ – Մեսրոպ մայր եկեղեցւոյ մէջ, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանէ ու կը քարոզէ Արեմտեան Եւրոպայի Կաթող. Պատուիրակ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Ապրիլ 17, Կրկնազատիկի կիրակին։

Ճաշարան պատարագի տեղի կ'ունենայ եկեղեցիի չրջափակին մէջ կառուցուող չէնքի հիմերու օրհնութիւն, ձեռամբ Պատուիրակ Սրբազանի, բոլորուած Ե. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ եպիսկոպոսի, վարդապետներու ու քահանայ հայրերու։

Ներկայ կ'ըլլան բարձրաստիճան հիւրեր Ֆրանսայի զանազան կողմերէն։

Կը հրաւիրուի ժողովուրդը ներկայ գտնուիլ այս հանդիսաւոր արարողութեանց։

Նոյն օրը, ի պատիւ սրբազան հայրերու ու բարձրաստիճան հիւրերուն տեղի կ'ունենայ ճաշ Գոնգորտ – Գոռնիշ ճաշարանին մէջ ժամը 13ին. ճաշագին 100 Ֆրանք։

Ծանօթ.— Փափաքողները կրնան ապահովել իրենց տեղանները մինչեւ Ապրիլ 14ի երեկոն հեռաձայնելով 90–53–91 կամ 77–84–70։ Տոմսերը կը գտնուին կաչէվաճառ Պր. Վարուժանի մօտ՝ 28 Պուլվար տէ Տամ, Մարսէյլ։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ

ՕԳԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՑԱՆԸ

Կապ. Խաչի Պելճոնթէնի կայանի արձանագրութիւնները կը բացուին Մարտ 26ին։ Մնողքներէն կը խնդրուի դիմել տեղական մասնաճիւղերուն։

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, Rue du Perche — Paris (3e)

Ապրիլ 8, Աւագ Ուրբաթ, *ժամը 16ին ժամերգութիւն եւ երկրպագութիւն Ս. Խաչի։*

Ապրիլ 9, Աւագ Շաբաթ, *ժամը 17ին ընթերցուածներ եւ հանդիսաւոր պատարագ։*

Ապրիլ 10, ԶԱՏԻԿ, *ժամը 11ին ձայնաւոր պատարագ յարութեան։*

Ապրիլ 11, Օր Մեռելոց, *ժամը 11ին պատարագ եւ հոգեհանգիստ համօրէն ննջեցելոց։*

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ Պ. Վարդան Քիւրքէլեան 100 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին Խաչիկ Դաշտենցի «Ռանչպարներու» հրատարակութեան իրրեւ գնահատանք։

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼԷՆ Պ. Ալպէր Սարգիսեան 100 ֆր. կը նուիրէ իր հօրը մահուան ի յիշատակ։

Հ. Ց. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Ց. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ, Ապրիլ 8, ժամը 20·30ին Հայ Մշակոյթի Տունը։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Ց. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Մարսէյլի եւ շրջանի բոլոր ընկերները, Ուրբաթ, Ապրիլ 8, ժամը 20·30ին Մշակոյթի Տունը։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները զանազան առիթներով.— Տէր եւ Տիկ. Արամ Տէրտէրեան, այրի Տիկ. Գոհար Սինանեան, Պր. Կարապետ Մէհլէմճեան 50ական, Պր. Ցարութիւն Մէհլէմճեան 30, Մէհլէմճեանի հոգեհանգստեան առթիւ. Տ.Արաքսի Փափազեանի թաղման առթիւ Գ. Գրիգորեան, Մ. Գրիգորեան, 10ական, Տիկ. Արմենուհի Վարդեվառեանի թաղման առթիւ Տէր եւ Տիկ. Ժաք Քասապալեան 50, Տէր եւ Տիկ. Կիրակոս Կիրակոսեա Ն20, Թոմիկեանի հոգ. առթիւ այրի Տիկ. Ս. Թոմիկեան 50, Պր. Գրիգոր Կերկէրեանի թաղման առթիւ Տէր եւ Տիկ. Նշան Քեհէեան 20, Տէր եւ Տիկ. Գ. Գալուստեան, Տէր եւ Տիկ. Ս. Գալուստեան 30ական, Պր. Հայկ Միւզիքեանի թաղման առթիւ Պր. Աւետիս Եղեան Գրիգոր, Պր. Պզտիկեան 20ական, Պր. Շարլ Կուրտիկեան 50 Ֆր.։

ՁԱՏԻԿ

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՑՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

Կիրակի, ԶԱՏԻԿ, *յարութիւն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի։ Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8ին, պատարագ 10ին։ Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝*

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Կաթ. Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց

Երկուշաբթի, *յիշատակ է Մեռելոց։ Պատարագ՝ ժամը 10ին, յաւարտ պատարագի հոգեհանգիստ կը կատարուի վասն համօրէն ննջեցելոց։*

Ծանօթ.— *Ապրիլ 10ին, պատարագի երգեցողութիւնք կը կատարուին քառաձայն դիւղիս համանուն երգչախումբին կողմէ, առաջնորդութեամբ Պ. Վազգէն Փէչտիմալճեանի։*

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի, ԶԱՏԻԿ, *յարութիւն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի։ Առաւօտ. ժամերգ. նախաժօնակ եւ անդաստան 7·40, պատկական հանդիսաւոր պատարագ 9·40, ընթերցում Հայրապետական շնորհաւոր թուղթին եւ քարոզ 11·15։*

Երկուշաբթի, *Մեռելոց, պատարագ եւ հոգեհանգիստ։*

Ս. ՑԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Կիրակի, ԶԱՏԻԿ, *պատարագ առաւօտեան ժամը 10ին։*

Երկուշաբթի, *Մեռելոց, պատարագ առաւօտեան ժամը 10ին։*

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ ամէն ամսուն առաջին Հինգշաբթին Հայ Մշակոյթի Տան մէջ ժամը 3ին, բացառաբար, Ապրիլին երկրորդ Հինգշաբթին (14ին) է ընդհ. ժողովը։

Offrez un Foulard Arménien pour PAQUES

d'Avril à Octobre
TRANSTOURS organise plusieurs voyages à EREVAN

ԳԱՐՆԱՆ, ԱՄՐԱՆ ԹԷ ԱՇՆԱՆ ՁԵՐ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴՆԵՐԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

ԱՊՐԻԼ 20ԷՆ ՄԱՑԻՍ 5

ԱՑԺՄԻՆ ԻՍԿ ԱՊԱՀՈՎԵՑԷՔ ՁԵՐ ՄԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԹՐԱՆՍԹՈՒՐԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԱՅ ԽՈՒՄԲԵՐՈՒՆ
ԱՊՐԻԼ, ՄԱՑԻՍ, ՅՈՒԼԻՍ, ՕԳՈՍՏՈՍ, ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ ԵՒ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
Մարսէյլէն՝ ՕԳՈՍՏՈՍԻՆ ԵՒ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻՆ
Երթ ու դարձ օդանաւով։ «Արմենիա»յի կամ «Անի»ի մէջ, առաջին կարգի սպասարկութեամբ։ Կը գործադրուի հայրենի տեսարժան վայրերու այցելութեան լրիւ յայտագիրը

Արձանագրութեանց համար դիմել՝
TRANSTOURS, 22 Rue du 4 Septembre — PARIS, Tél. 742-77-40
ուր կարելի է ներկայանալ ամէն երեքշաբթի և Ուրբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18
Մարսէյլ՝ *դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ*
11, Rue du Bassin — SAINT-JULIEN, Tél. 93-04-90 et 08-31-55
Վալանս՝ *դիմել Ն. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ*, Ալֆորվիլ՝ *դիմել Ց. ՊՕՑԱՃԵԱՆԻ։*

ՍԷՆ-ԼՈՒ ԿՐԱՆ ՓԷՆ – Ս. ՄԱՐԿՐԻԹ

Կիրակի, *Սէն-Լուի, պատարագ։ Ժամերգութիւն ժամը 9ին, պատարագ 10ին։*

Երկուշաբթի, *յիշատակ Մեռելոց Սէնթ Մարկրիթ, պատարագ ժամը 10ին, հոգեհանգիստ 11·30ին։*

Ծանօթ.— *Երկուշաբթի Զատկուան Մեռելոցի առիթով ժամը 14էն սկսեալ Տէր Հայրը Սէն-Փիէռի գերեզմանատունը կը գտնուի, գերեզմանօրհնէքի համար։*

ՇԱՎԻՒ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Աւագ Հինգշաբթի, *ոտնլուայ՝ երեկոյեան ժամը 4ին, խաւարում՝ երեկոյեան 7·30ին։*

Աւագ Ուրբաթ, *թափօր Թաղման ժամը 17ին։*

Աւագ Շաբաթ, *պատարագ ժամը 17ին։*

Կիրակի,
Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8ին, պատարագ ժամը 10ին։

ՎԱԼԱՆՍ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Կիրակի, *սկիզբ ժամերգութեանց առաւօտեան ժամը 8ին, պատարագ 10ին, ժամերգութիւն երեկոյեան ժամը 6ին։*

Երկուշաբթի *սկիզբ ժամերգութեանց առաւօտեան ժամը 9ին, պատարագ 10ին։*

Նոր Կիրակի, *Ապրիլ 17, սկիզբ ժամերգութեանց առաւօտեան ժամը 8·30ին։*

Հոգեհանգստեան պաշտամունք կը կատարուի Ապրիլ 11–24ի ընդհ. նահատակաց յիշատակին Ապրիլ 24ին։

ՍԷՆԹ-ԱՆԹՈՒԱՆ — Ս. ԹԱԴԷՈՍ

Կիրակի, *սկիզբ ժամերգութեանց եւ անդաստան 8ին, հանդիսաւոր պատարագ 10ին, պատգամ Հայրապետական եւ քարոզ 11ին։*

Երկուշաբթի, *Մեռելոց, ժամերգութիւն ժամը 8ին, պատարագ 10ին, հոգեհանգիստ 11ին։ Կէսօրէ ետք գերեզմանօրհնէք։*

Ապրիլ 17, Նոր Կիրակի, կրկնազատիկ։ *Յիշատակ բիւրաւոր նահատակացն մերոյ համաչխարհային Ա. եւ Բ. պատերազմաց։ Ամենայն Հայոց Հայրապետի հրահանգին համաձայն, Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ մէջ կը կատարուի պատարագ եւ հոգեհանգիստ։*

ՍԷՆ-ԺԵՌՄ — Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ

Կիրակի, ԶԱՏԻԿ։ *Առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 8·30ին, հանդիսաւոր պատարագ 10ին։*

Երկուշաբթի, *յիշատակ Մեռելոց, առաւօտեան ժամերգութիւն 8·30ին, պատարագ 9·45ին, հոգեհանգիստ համար ննջեցելոց 11·10ին։*

Ծանօթ.— *Գերեզմանօրհնէքի համար երկուշաբթի պատարագէն ետք Տէր Հայրը Սէն-Փիէռի գերեզմանատունը կ'երթայ ներկայ կ'ըլլայ ժամը 14·30ին Սէնթ Լուսիի գերեզմանատունը, երեքշաբթի ժամը 14·30էն 17, Լը Գանէի գերեզմանատունը։*

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ — ՏԷՍԻՆ

Կիրակի առաւօտ, *Զատկուան տօնի առթիւ հանդիսաւոր պատարագ։ Երգեցողութիւնք՝ տեղւոյն երգչախումբին կողմէ։*

ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Կիրակի, ԶԱՏԻԿ, *յարութիւն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի։ Պատարագ ժամը 10ին։*

Երկուշաբթի, *յիշատակ Մեռելոց, պատարագ ժամը 10ին։*

ՊՈՒԼ. ՕՏՏՕ — Ս. ՑԱԿՈԲ

Կիրակի, *առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 8·30ին, հանդիսաւոր պատարագ 10ին։*

Երկուշաբթի, *յիշատակ Մեռելոց, առաւօտեան ժամերգութիւն 8·30ին, պատարագ 9·45ին, հոգեհանգիստ համար ննջեցելոց 11·10ին։*

Ծանօթ.— *Գերեզմանօրհնէքի համար երկուշաբթի պատարագէն ետք Տէր Հայրը ներկայ կ'ըլլայ ժամը 14·30ին Սէնթ Լուսիի գերեզմանատունը, երեքշաբթի ժամը 14·30էն 17, Լը Գանէի գերեզմանատունը։*

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ՈՒՐԲԱԹ
ԱՊՐԻԼ
8
VENDREDI
8 AVRIL
1977

LE NUMERO 1,30 F

ՀԱՐԱՉ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 Ֆ.	Վեցամսեայ	90 Ֆ.
Արտասահման	Տար. 200 Ֆ.	Հատը	1 Ֆ. 30

52ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.831 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 52e ANNÉE — N° 13.831

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅԵՐՈՒՆ ԱԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐԸ

Գ.

ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ակադեմիկոս Ազայեանի մխա բանին, իր գրքի սկիզբէն մինչեւ վերջ, ա՛յն է թէ «ոուս մեծ ժողովուրդը» անկեղծ բարեկամ է եղած Հայերուն, ամէն վարչա – ձեւի տակ եւ օգնութեան հասած անոնց: Մինչդեռ հակառակը հաստատող բազ – մաթիւ պատմական դէպքեր անպակաս են Մեծն Պետրոսէն մինչեւ Լենին ու Ստա– լին:

Գերլինի վեհաժողովին պատճառած հիասթափութիւնը մղում տուաւ այն մը– տայնութեան, որ պէտք է կազմակերպ – ուիլ եւ պայքարով ձեռք բերել ազա – տութիւնը: Բաֆֆի վէպերէն Խեճքը, կայծերը, Զալալէդդինը հոգ պատրաս – տեցին ազատագրական չարժումներու հա– մար: Երկրէն ներս թէ արտասահմանի մէջ ստեղծուեցան յեղափոխական զաղա– նի ընկերութիւններ, ինքնապաշտպանու– թեան կոմիտէներ զէնքով պայքարելու համար համիտեան ծանր բռնակալու – թեան դէմ: Եւ ոուս վտարանդիներուն պէս գրիչը միացնելով սուրին, գաղափա– րական լայն քարոզչութիւն ծաւալեցին արտասահմանի մէջ:

Մկրտիչ Փորթուգալեան 1885ին Մար– սիլիոյ մէջ հիմնեց Արմենիան հայերէն: Լոնտոնի «Անգլօ – Հայկական Կոմիտէ »ն 1888ին սկսաւ հրատարակել Հայաստան թերթը: Ռուսիոյ մէջ կազմուեցան չարք մը քաղաքական գաղտնի խմբակներ, ինչ– պէս Ուժ (Շուչի, 1888), Հայրենասէր – ների Միութիւն (Պետերբուրգ, 1883), Նոյնը՝ Մոսկուա, 1889, Երիտասարդ Հա– յաստան (Թիֆլիս 1889) եւայլն:

1887ին Ժընեւի մէջ հիմնուեցաւ Հնչակ թերթը, որուն հիմնադիրները՝ Աւետիս Նազարբէկ, Մարօ Ռուբէն Խանազատ եւ ընկերները կը գտնուէին ոուսական նա– րոդնիկներու եւ սոցիալ – դեմոկրատնե– րու ազդեցութեան տակ:

Ազայեան իր գրքի 82–87 էջերը նուի – րած է Հնչակեան կուսակցութեան, որուն ծրագիրը կը պարզէ համառօտակի: Ցե– տոյ կ'անցնի Հ. Յ. Դաշնակցութեան, որուն հանդէպ բացասական դիրք բռնած է սկիզբէն եւ եթէ: Գիտական աշխատու– թեան մը մէջ աններելի է ենթակայական կեցուածք: Ակադեմիկոսը իր գրքի նա– խաբանին մէջ մարքսեան պատմափիտու– թեան դիրքերէն մեկնելով, իրաւամբ դի– տել կուտայ, որ պատմական իրադար – ձութիւններու առաջացման առարկայա – կան ու ենթակայական պայմանները ան– հրաժեշտ է ենթարկել պատճառաբան – ուած մեկնաբանութիւններու: Մինչդեռ իր մենագրութեան մէջ որոշ ճգտում ցոյց կուտայ անտեսելու քաղաքական կու – սակցութեանց, մասնաւորաբար Հ. Յ. Դաշնակցութեան դեկավար մասնակցու – թիւնը ժամանակի իրադարձութիւննե – րուն:

Սասունի դէպքերուն առթիւ մանրա – մասնօրէն կը խօսի Աղբրանիկի, Գէորգ Զավուշի, Աղբիւր Սերոբի, Արաբոյի, Մուրատի եւ այլ հերոսներու մասին, սակայն գրիչը առաջ չերթար ըսելու հա– մար, որ այդ անձնազոհ հայդուկները կը գործէին Հ. Յ. Դաշնակցութեան դեկա – վարութեամբ եւ հսկողութեամբ: Այս երեւոյթին դէմ ընդվզած է նոյնիսկ Ստե– փան Կուրտիկեան, որ Սովետական Գրա– կանութիւն ամսագրի 1976 Օգոստոսի թի– ւին մէջ ակադեմիկոսի գրքին նուիրուած դրախօսականով դիտել կուտայ.

«Բայց չէ՞ որ բոլորին յայտնի է այդ ազգային – ազատագրական շարժումների ամենից ականաւոր դէմքերի՝ մեծ հայ – դուկների ո՛ր կուսակցութեան պատկա – նելը եւ ում կողմից դեկավարուիլը» (Ցա– ռաջ, 18–19 Սեպտեմբեր 1976):

Ցետոյ կ'աւելցնէ.

« Մեր կարծիքով, գիտականութիւնից զուրկ է Դաշնակցութիւն կուսակցութեան գոյատման օրից՝ 90ական թուականներից մինչեւ մեր օրերը նրա գործունէութիւնը միագիծ ներկայացնելը, միագիծ գնահա– տելը, ազգային – ազատագրական շարժ– ման նրա բոլոր դեկավարներին մի ստան– դարտ, անփոփոխ բնութագիր տալը հրա– ժարուելով երեւոյթներին ու մարդկանց գործունէութեանը պատմական մօտեցում ցոյց տալու մարքս – լենինեան միակ ճիշդ մեթոդից »:

Կուրտիկեան նոյն դիտողութիւնը կ'ընէ գրքի հեղինակին, երբ կը գրէ.

« Նման չպատճառաբանուած բնոր – չումներ են արուում նաեւ Ս. Դ. Հնչակ – եան կուսակցութեան գործունէութեանն ու առանձին գործիչներին՝ կրկին անտե– սելով պատմական մօտեցումը »:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՐԱՒ – ԼԻԲԱՆԱՆ

ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՆԵՐԸ ԿՂԶԻԱՑԱԾ ԵՆ

ԿԱՏԱՂԻ ԿՌԻԻՆԵՐԸ ԿԸՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ

— o —

« Իսկական Ջարդ մըն է » կ'ըսէ քրիս– տոնեայ զինուոր մը եւ կը պարզուի որ կատաղի բախումներ տեղի կ'ունենան ու պահպանողական ուժերը առանձնացած են, անակնկալի եկած նաեւ քանի չնո– հիւ Սայքայի բերած օժանդակութեան է յառաջդիմական – Պաղեստինցիներուն, որ քրիստոնեաները կը Ջարդուին: Սայ– քա սուրիամիտ կեռիլլան է, որ ցարդ կը կռուէր քրիստոնեաներու կողքին եւ պարզ է բոլորին (Սուրիայէն զատ, Սա– ուտի Արաբիա, Եգիպտոս) հաւանու – թեամբ: Ինչո՞ւ սուրիական այս յետ – դարձը, շատ յստակ չէ, կը կարծուի թէ պատճառը հետեւեալն է.— Քրիստոնեայ աչքը, գլխաւորաբար Շամուն մերժած է սուրիական առաջարկը վերջ տալու լի– բենց գործակցութեան Իսրայէլի հետ, հարաւի մէջ:

Ներկայիս, մշուշի մէջ թաղուած է Մարժայուն գիւղը եւ ուրուականի պէս յանկարծ մէջտեղ կ'ելլեն Պաղեստինցի – ները: Ֆիկառօի թղթակիցը կը պատմէ թէ ծերուկ մը որ իր մէկ տղան կորսըն– ցուցած է, երկրորդը կը փնտռէ, որու համար լսած է թէ վիրաւոր է բայց երբ կը հասնի անոր ալ դիակն է զոր կը գտնէ: Ուրիշ մը կը պատմէ որ Թայպէհի կռիւը իսկական Ջարդ մըն էր մինչ քրիստոն – եաները կ'ըսեն.— «Վարժապետներ ենք, գիւղացիներ, ուսանողներ, անոնք (Պա– ղեստինցիները) մաղզուած գինուորներ են: Ցոզնած ենք, գրեցէք որ ալ չենք դիմանար»: Անդին վիրաւոր քրիստոնեայ մըն է որ կը պոռայ Իսրայէլացիներուն. «Բան մը ըրէք, բոլորիս վիզը պիտի կտրեն»:

«Բայց չէ՞ որ բոլորին յայտնի է այդ ազգային – ազատագրական շարժումների ամենից ականաւոր դէմքերի՝ մեծ հայ – դուկների ո՛ր կուսակցութեան պատկա – նելը եւ ում կողմից դեկավարուիլը» (Ցա– ռաջ, 18–19 Սեպտեմբեր 1976):

Ցետոյ կ'աւելցնէ.

« Մեր կարծիքով, գիտականութիւնից զուրկ է Դաշնակցութիւն կուսակցութեան գոյատման օրից՝ 90ական թուականներից մինչեւ մեր օրերը նրա գործունէութիւնը միագիծ ներկայացնելը, միագիծ գնահա– տելը, ազգային – ազատագրական շարժ– ման նրա բոլոր դեկավարներին մի ստան– դարտ, անփոփոխ բնութագիր տալը հրա– ժարուելով երեւոյթներին ու մարդկանց գործունէութեանը պատմական մօտեցում ցոյց տալու մարքս – լենինեան միակ ճիշդ մեթոդից »:

Կուրտիկեան նոյն դիտողութիւնը կ'ընէ գրքի հեղինակին, երբ կը գրէ.

« Նման չպատճառաբանուած բնոր – չումներ են արուում նաեւ Ս. Դ. Հնչակ – եան կուսակցութեան գործունէութեանն ու առանձին գործիչներին՝ կրկին անտե– սելով պատմական մօտեցումը »:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՏԽՐՈՒՆԻ.-

ԼԵՒՈՆ ԹԻՒԹԻՒՆՃԵԱՆ

ԼՕԶԱՆԷՆ (հեռաձայնով) կը հաղորդեն թէ Ապրիլ 6ի առաւօտեան իր մահկանա– ցուն կնքած է Լեւոն Թիւթիւնճեան, շուրջ 85 տարեկան:

Ողբացեալը, ընիկ Պոլսեցի, գաղնակ– ցական չարքերը մտած էր կանուխէն եւ Ցովհ. Տէվէճեանի եւ Ցակոբ Զօրեանի հետ անցած Պուլկարիա տաժանակիր ճամբորդութենէ մը ետք (տե՛ս Ցովհ. Տէվէճեանի յուշերը «Ազդակ Շաբաթօր – եակ»): Ապա անցած է Կովկաս, հեռա–ցած Դաշնակցութենէն եւ ժամանակ մը դրագիրը եղած է Անդրանիկի Վահան Թո– թովենցի հետ եւ աշխատակցած Անդրա– նիկի «Հայաստան» թերթին: Զինադա – դարէն ետք կրկին Պոլիս վերադարձած է եւ խմբագրութեան մաս կազմած է «Ժո– ղովուրդի Ձայն» ամսկավար թերթին: Ամուսնացած էր զուիցերացի կնոջ մը հետ եւ հաստատուած Զուիցերիա, ուրկէ վերջին տարիներուն իր յուշերը լոյս ընծայած է ամսկավար մամուլի մէջ:

Ցուղարկաւորութիւնը կատարուած է Հինգշաբթի, Ապրիլ 7ին:

ԱՐԱՐԱՏ ԿՈՐՍՆՅՈՒՅ 0–2 ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԴԻՆԱՄՕՑԷՆ

Ապրիլ 6ին, Երեւանի Հրազդան մար – զադաշտին մէջ, Արարատ 0–2 կորսնցուց Մոսկուայի Դինամօ էն: 40րդ ախոյեանու– թեան երկրորդ մրցումն էր Արարատի համար:

Քանի մը տողով

ՎԻՆՆԱՑԻ մէջ Թուրք – Կիպրացիները մերժեցին յոյն – Կիպրացիներու առա – ջարկները, որոնք կը նախատեսեն դաշ – նակցային Պետութիւն մը, երկու գօտի– ներով, անկախ եւ ոչ–ուղեկից: Արտա– քին քաղաքականութիւնը, պաշտպանու – թիւնը եւ տնտեսութիւնը կը վարէ կեդ– րոնական կառավարութիւն մը: Պէտք է մէկ բանակ ըլլայ եւ հանրաքուէով ըն– տրուած նախագահ մը եւ կառավարու – թիւն մը ընտրուած Թուրքերու եւ Յոյ – ներու թիւին համեմատութեամբ: Կրթու– թիւնը, մշակոյթը, ոստիկանութիւնը եւ հանրային աշխատանքները կը տարուին իւրաքանչիւր գօտիի տեղական իշխանու– թեանց կողմէ: Թուրքը կը պատասխանէ. «անընդունելի է»:

ԻՏԱԼԻՈՑ մէջ առեւանգուած է Ընկեր– վարական կուսակցութեան նախկին ընդ – հանուր քարտուղարին տղան՝ Կուիտո տէ Մարթինօ, 34 տարեկան: Առեւանգումի պատասխանատուութիւնը կը պահանջեն ձախակողմեան խումբերը, որոնք հաւանաբար ծայրայեղ – ձախ բանտարկեալներու ա– զատագրումը պահանջեն:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ կառավարութիւնը ի վեր– ջոյ հրաժարեցաւ (գոնէ մինչեւ 1979) յա– ւելեալ – արժէքի օրէնքի գործազրութե– նէն: Ամիկա ըրաւ որովհետեւ Փարիզի սակարանը «քէն» ըրած էր ամխաներէ ի վեր եւ այս լուրէն անմիջապէս յետոյ ար– ժեթուղթերը 4 առ հարիւր յաւելում կրե– ցին:

ԵՒՐՈՊԱՑԻ ֆութպոլի ախոյեան ա – կումբներու կէս–աւարտականներուն, Ցիւրիխի մէջ Լիվըրփուլ 1ի դէմ 3ով յաղթեց տեղւոյն խումբին: Միւս կողմէ Կիեւի Դինամօն 0ի դէմ մէկով միայն յաղ– թեց Մէօնխընկլատպախի:

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔ

ՀԱՅԿ. ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆՑ ՆԵՐԿԱՑԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐԸ ՆԱԽԱԳԱՀ ՍԱՐԳԻՍԻ ՄՕՏ

— o —

Հայկ. երեք կուսակցութեանց ներկա– յացուցիչները, Ս. Դ. Հնչակեան կու – սակցութեան կողմէ Պր. Ա. Տեմիրճեան եւ Պր. Մ. Ադամեան, Ռ. Ա. կուսակցու– թեան կողմէ Պր. Ե. Պապայեան եւ Պր. Վ. Պահատրեան, Հ. Ց. Դաշնակցու – թեան կողմէ Տօքթ. Մ. Էպլիղաթեան, մասնաւոր ժամադրութեամբ ընդունուե– ցան Լիբանանի Հանրապետութեան նա – խագահ Իլիաս Սարգիսի կողմէ Զորեք – շաբթի, 1977 Մարտ 16, կէսօրէ առաջ ժամը 11.15ին եւ ունեցան չահեկան խո– սակցութիւն՝ մասնաւորաբար Լիբանանը յուզող այժմէական հարցերու շուրջ:

Մօտ կէս ժամ տեւող երկոյ տեսակ – ցութեան ընթացքին հայ կուսակցութիւն– ներու ներկայացուցիչները նախագահին պարզեցին Լիբանանի ամբողջականու – թեան եւ միութեան հանդէպ հայ ժողո– վուրդին ունեցած դրական կեցուածքը, շեշտեցին նախագահին անձին հանդէպ հա– յութեան ունեցած ամբողջական համակ– րանքն ու վստահութիւնը եւ ընդգծեցին Հայութեան անվերապահ պատրաստա – կամութիւնը՝ կարելի բոլոր միջոցներով աջակցելու Լիբանանի վերաշինութեան եւ բարգաւաճման:

Նախագահը, իր գոհունակութիւնը յայտնելէ ետք հայ ժողովուրդի միաս – նականութեան եւ հայ երեք կուսակցու – թիւններու համադործակցութեան հա – մար, մաղթեց որ տեւական ըլլան այդ միասնականութիւնն ու համադործակցու– թիւնը: Անդրադառնալով Լիբանանը հար– ուածող ծանր փոթորիկին յաղորդող ան– խուսափելի դժուարութիւններուն, հաս – տատ կերպով յայտնեց իր լաւատեսու – թիւնը Լիբանանի ապագային նկատմամբ: Դժուարին այս հանդրուանը նուաճելէ ետք, ըսաւ նախագահը, պիտի սկսի Լի– բանանի իրական վերականգնումը: Ապա իր վստահութիւնը յայտնեց լիբանանցի ժողովուրդին ձեռներէցութեան եւ կեն – սունակութեան մասին, որոնց չնորհիւ, ըսաւ նախագահ Իլիաս Սարգիս, մեր սի– րելի հայրենիքը պիտի վերականգնի ու պիտի բարգաւաճի անպայման: Ան իր վստահութիւնը յայտնեց նաեւ հայ ժո – ղովուրդին հանդէպ, զոր նկատեց ան– բաժան մէկ մասը ամբողջական Լիբանա– նին եւ յոյս յայտնեց թէ ինչպէս անցեա– լին, այսօր եւս Հայերը իրենց իրական աշխատանքով պիտի նպաստեն Լիբանանի յառաջդիմութեան:

«ԱԶԴԱԿ», ՄԱՐՏ 17

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱՒ
VIENT DE PARAITRE

LES ARMÉNIENS
HISTOIRE D'UN GÉNOCIDE
par
Yves TERNON

Ed. SEUIL, Paris, Avril 1977

ՔԱՂՔԱ

Իբրեւ Երեւոյթ եւ Առաքելութիւն

(ՊԻԵՆՆԱԼԷ 77Ի ԱՌԹԻԻ)

Գրիգոր Համբարձումեան հինգ տարի է կը շահի գլուա մը, զոր ըրած է ինքն իրեն հետ: Փաստը տուաւ, որ յամառութիւնը գրական բան մըն է. փաստը տուաւ նաեւ որ ինչ որ «խենթութիւն» կ'որակուի իրապաշտ տրամաբանողներու կողմէ, շատ խելօք արդիւնքներ կուտայ յաճախ, զոնէ այդպէս եղաւ իր պարագային: Եւ ի՞նչ լաւ բան է քիչ մը «խենթ» ըլլալ արհեստագիտական այս չոր ու ցամաք ժամանակաշրջանին մէջ:

Քալաւերանք քիչ գտաւ, վասնզի ոչ ոք հասկցաւ կամ քիչեր հաս – կըցան թէ Հայ Արուեստի Զարգացման այս Միութիւնը աւելորդ բան մը չէր, լիւքս մը չէր Սփիւռքի մը համար, որ անշուշտ պարտաւորութիւնն ունի իր գործունէութիւնը դասաւորելու կարիք – ներու կարգով եւ « առաջնահերթ »ներու մէջ չէր կրնար դնել արուեստը երբ կայ ծանօթ թեթրալոժին՝ հայ եկեղեցի, հայ դպրոց, հայ Մշակոյթ, հայ Դատ, այս չորսը կարելի է դասաւորել անշուշտ որեւէ կարգով ըստ հայեցողութեան:

Հինգ երկար տարիներ հարկ եղան որպէսզի օրէ օր չատնայ թիւը անոնց, որոնք վերջապէս սկսան համոզուիլ որ եղածը օգտակար բան մըն էր, մանաւանդ Ֆրանսահայ գաղութին համար, որ նկարչական հաստատուն կառոյց ունի եւ տակ ալ դիտէ, հակառակ իր համբաւին: Միայն, տուողը ընդհանրապէս ժողովուրդն է եւ չտուողը կամ քիչ տուողը հարուստը, վասնզի քիչ հարուստներ ունինք, այս բառին ազնուական իմաստով եւ հոսկէ մեկնելով պէտք չէ հարուստ որակել ամէն գրամ ունեցող:

Ամէն պարագայի մէջ, եթէ ցարդ կային անձեր, որոնք խորապէս չէին հասկցած եղածին արժէքը, Մարտ 24էն 27ի օրերը պէտք է բաւած ըլլան, համոզելու համար վերջին ալերժիքները:

Արդարեւ, Հայաստան – Սփիւռք այս անմախրնթաց (անգամի մը համար տեղին կը գործածուի այս ածականը, մանաւանդ ա՛յս թեթրին մէջ, որ ժլատ է ածականներու) փառատօնը բազմաթիւ եւ տարբեր երեսներով չահեկան է եւ մանաւանդ կարեւոր: Կարեւոր է Հայաստանի համար, կարեւոր է՝ Սփիւռքի համար:

Փորձենք քննել այս զանազան երեւոյթները: Նախ չատ հազուագիւտ է, որ Սփիւռքի հասարակութեան ներկայացուին Հայաստան – Սփիւռք խառն եւ այլազան յայտագրեր: Ընդհանրապէս՝ կամ մէկն է կամ միւսը եւ եթէ Սփիւռքը բազմաթիւ տաղանդներ ունեցաւ եւ ունի զնահատելու Հայաստանի հեղինակներն ու արուեստագէտները, այս վերջինները նման չատ առիթներ չունին: Կը պատահի երբեմն, որ լսեն Երեւանի մէջ կարգ մը արուեստագէտներ ,ընդհանրապէս ընտրուած եւ ոչ միշտ լաւագոյնները: Մենք այս երեք օրերու երկայնքին վայելեցինք հայրենի երաժշտագէտներու ստեղծագործութիւնները (առաւել կամ նուազ յաջող, այդ՝ տարբեր հարց է) բայց միաժամանակ լսեցինք Սփիւռքի հեղինակներ, որոնք կ'ապրեցնեն հայ երաժշտութիւնը դժուար պայմաններու մէջ: Եւ հոս, վակապիծի մէջ, կ'ուզենք չնորհաւորել Անժել Կարապետեանը, որ իր երգացանկին վրայ հայրենի հեղինակներու կարկին լայն տեղ տուած էր Կանաչեանի, Ալէմշահի եւ երբ ստիպուեցաւ կրկնել աւելցուց՝ Ալան Ջովհաննէս (չենք յիշեր մեծն Կոմիտասը, աղբիւրը՝ բոլորին):

Այս հիմնական աշխատանքին կողքին, որ պզտիկ բան չէ, հինգ տարիէ ի վեր տարաւ նաեւ գաստիարակչական գործունէութիւն մը: Արդարեւ երաժշտութեան ճաշակը տուաւ գաղութի մը, որ հանդէպ եւ պարահանդէսի անդին չատ չէր անցած: Արուեստով գաղութ մը գարգացնելը առաքելութիւն մըն է, զոր քիչեր կը ստանձնեն, մանաւանդ ի դին այսքան զոհողութեանց: Եւ հասարակու – թեան երաժշտական կրթութիւնը հոն հասաւ վերջապէս, որ այլեւս ծափահարութիւն չենք լսեր կտորի մը ամէն մէկ «չարժուամ»էն եառ:

Քաթրա նաեւ ծանօթացուց Սփիւռքի յօրինողներ եւ արուեստագէտներ: Գա – ղութէ գաղութ ծանօթ անուններ դարձան պարսկահայ երաժիշտները, լիբանահայ, թրքահայ, աւստրահայ, գերմանահայ, անգլիահայ բազմաթիւ արուեստագէտ – ներ: Ու չվարանեցաւ «առաջին ունկն – դրուածքները» ներկայացնել, ինչ որ ապերախտ եւ յանդուգն գործ մըն է:

×

Հինգ տարիներու դրական հաշուեկշռի մը փառապսակն էր այս փառատօնը, որ չատ յանդուգն ձեռնարկ մըն էր: Չէր կրնար կատարեալ ըլլալ, կամ նոյնիսկ անթերի: Բոլոր յայտագրերը չէին կըրնար, ի հարկէ, նոյն մակարդակն ունենալ եւ ամէն ինչ չէր կրնար ընթանալ ժամացոյցի ճշդրտութեամբ: Ո՛չ անակնկալ – ները պակաս են նման պարագաներու, ոչ ալ անշուշտ բացակայ արուեստագէտնե – րու քմահաճոյքները: Փորձը, սակայն թիւ առիթներ ունեցաւ եւ ունի զնահատելու Հայաստանի հեղինակներն ու արուեստագէտները, այս վերջինները նման չատ առիթներ չունին: Կը պատահի երբեմն, որ լսեն Երեւանի մէջ կարգ մը արուեստագէտներ ,ընդհանրապէս ընտրուած եւ ոչ միշտ լաւագոյնները: Մենք այս երեք օրերու երկայնքին վայելեցինք հայրենի երաժշտագէտներու ստեղծագործութիւնները (առաւել կամ նուազ յաջող, այդ՝ տարբեր հարց է) բայց միաժամանակ լսեցինք Սփիւռքի հեղինակներ, որոնք կ'ապրեցնեն հայ երաժշտութիւնը դժուար պայմաններու մէջ: Եւ հոս, վակապիծի մէջ, կ'ուզենք չնորհաւորել Անժել Կարապետեանը, որ իր երգացանկին վրայ հայրենի հեղինակներու կարկին լայն տեղ տուած էր Կանաչեանի, Ալէմշահի եւ երբ ստիպուեցաւ կրկնել աւելցուց՝ Ալան Ջովհաննէս (չենք յիշեր մեծն Կոմիտասը, աղբիւրը՝ բոլորին):

Այս հիմնական աշխատանքին կողքին, որ պզտիկ բան չէ, հինգ տարիէ ի վեր տարաւ նաեւ գաստիարակչական գործունէութիւն մը: Արդարեւ երաժշտութեան ճաշակը տուաւ գաղութի մը, որ հանդէպ եւ պարահանդէսի անդին չատ չէր անցած: Արուեստով գաղութ մը գարգացնելը առաքելութիւն մըն է, զոր քիչեր կը ստանձնեն, մանաւանդ ի դին այսքան զոհողութեանց: Եւ հասարակութեան երաժշտական կրթութիւնը հոն հասաւ վերջապէս, որ այլեւս ծափահարութիւն չենք լսեր կտորի մը ամէն մէկ «չարժուամ»էն եառ:

Քաթրա նաեւ ծանօթացուց Սփիւռքի յօրինողներ եւ արուեստագէտներ: Գաղութէ գաղութ ծանօթ անուններ դարձան պարսկահայ երաժիշտները, լիբանահայ, թրքահայ, աւստրահայ, գերմանահայ, անգլիահայ բազմաթիւ արուեստագէտներ: Ու չվարանեցաւ «առաջին ունկն – դրուածքները» ներկայացնել, ինչ որ ապերախտ եւ յանդուգն գործ մըն է:

×

Հինգ տարիներու դրական հաշուեկշռի մը փառապսակն էր այս փառատօնը, որ չատ յանդուգն ձեռնարկ մըն էր: Չէր կրնար կատարեալ ըլլալ, կամ նոյնիսկ անթերի: Բոլոր յայտագրերը չէին կըրնար, ի հարկէ, նոյն մակարդակն ունենալ եւ ամէն ինչ չէր կրնար ընթանալ ժամացոյցի ճշդրտութեամբ: Ո՛չ անակնկալ – ները պակաս են նման պարագաներու, ոչ ալ անշուշտ բացակայ արուեստագէտնե – րու քմահաճոյքները: Փորձը, սակայն

ԳԵՐՄԱՆՆԵՐՈՒ ԳԵՐՄԱՆԻԱՆ

— o —

Արեւելեան Գերմանիոյ իշխանութիւն – ներու խիստ դիրքը ընդդիմադիր տարրի դէմ, լոյս կը սփռէ գերման հարցի հոլովոյթին վրայ: Ցայսօր, երկու Գերմանիաները, համաձայն խորհրդային ճակատին եւ ՄԱԿի անդամ բազմաթիւ երկիրներու, ոչ միայն անջատ Պետութիւններ կը ներկայացնէին, այլեւ՝ առանձին ազգութիւններ: Հակառակ իրենց հասարակաց ծագումին, որ, անշուշտ, դժուար էր անտեսել, եւ նաեւ առկէ բխող հպարտութեան, — ճարտարարուեստի զարգացում, ողիմպիական մրցանիշներ, — երկու Գերմանիաներու յարաբերութիւնները օտար Պետութեանց ձեւով կը կատարուէին: Այսօր, ընդհակառակն, Գերմանիոյ հարցը, որ երկար տարեն այսպէս կոչուած սառած պատկեր կը ներկայացնէր, տեղաշարժի մէջ է:

Արձանագրուած փոփոխութիւններէն երկուքը յատուկ ուշադրութեան արժանի են: Առաջինը ցոյց կուտայ այն խոր կապը, որ գոյութիւն ունի երկուքին միջեւ, Ռայխի բաժանումէն 32 տարի ետք: Երկրորդը Արեւելեան Գերման պզտութեան ըմբռնումին դիւրաբեկ նկարագիրն է. անջատ պզտութիւն մը, որ ի վիճակի պիտի ըլլար իւրայատուկ մշակոյթ մը եւ մտայնութիւն մը զարգացնել, անբեկանելի կերպով:

Առաջին անգամ ըլլալով Արեւմտեան Գերմանիայէ եւ Պերլինէ օրինաւոր ճամբով Արեւելեան Պերլին եւ Գերմանիա ճամբորդած Գերմաններու թիւը 1976ին լինը միլիոնէ աւելի եղած է: Ասոր մէկ չկան անոնք, որ մէկ օրէն նուազ կամ նոյն

ղրական էր իր ամբողջութեան մէջ ու աւելորդ կը նկատենք ծանրանալ տակաւ մասերուն վրայ, որոնց պվհաւորն էր հանրաբար «ժամ մը հայ բանաստեղծներուն հետ», որ «չանցաւ» եւ չկրցաւ բանաստեղծութեան ճաշակ մը տալ: Այս ուղղութեամբ տարբեր աշխատանք մը անհրաժեշտ է, անկասկած:

×

Ընդհանուր առմամբ յաջող ձեռնարկ մը, որ պէտք է հարկ եղած զոհացումը տուած ըլլայ Գր. Համբարձումեանի եւ իր գործակիցներուն, որպէսզի չվհատին, չարունակեն, տակաւ, համոզուած՝ որ իրենց առաքելութիւնը որակաւոր աշխատանք մըն է, քալ նախաձեռնութիւն մըն է, մեծապէս արդիւնաւոր Հայրենիքի եւ Սփիւռքի համար միաժամանակ:

Վարձքդ կատա՛ր, Քաթրա:

ԱՐՓԻԿ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

վիզայով բազմաթիւ այցելութիւններ կատարած են: Եթէ տասնք եւս նկատի առնուին, կը նշանակէ, թէ տասը միլիոն Գերման, այսինքն՝ Պելժիոյ բնակչութեան հաւասար թիւ մը, Արեւմուտքէ Արեւելք անցած է: 1971ի բաղդատմամբ քառապատկուած կ'ըլլայ տասնմանը անցնողներու թիւը: Մէկնողն տաեն, անցեալ տարի, հեռաձայնի 11 միլիոն հաղորդակցութիւններ արձանագրուած են Արեւմտեան եւ Արեւելեան Գերմանիաներու եւ հինգ միլիոն ալ երկու Պերլիններու միջեւ: 1971ին՝ ոչ մէկ կապ հաստատուած էր:

Թափը տառւել չէ տուած է հակառակ ուղղութեամբ, թէեւ թուական տեսակէտով պարզ է, որ նուազ է, քանի Արեւելեան Գերմանիոյ բնակչութեան թիւը 17, իսկ Արեւմտեանինը 61 միլիոն է: Այսպէս, անցեալ տարի տասնուաչն 1·400·000 Արեւելեան Գերմաններ Դաշնակցային Գերմանիա այցելած են իրենց իշխանութեանց վիզաներով, երբ 1971ին այդպիսիներուն թիւը 91·000 եղած էր: Միւս 1976ին, Արեւելեան Գերմանիոյ իշխանութիւնները 46·000 Գերմաններու « յատուկ արտօնութիւն » չնորհած են ընտանեկան լուրջ պատճառներու հիման վրայ: 1971ին՝ ոչ մէկ: Անցնող տարին 5·800 ընտանիքներու բաժանումին վերջակէտը հանդիսացած է: 1971ին՝ 540:

Մէկ–գերման առեւտուրն ալ 11 տարուան ընթացքին եռապատկուած է: Հիմնուելով հարիւրի ցուցանիշը 1965ի համար, կ'ունենանք հետեւեալ պատկերը: 1970ին 179, 1973ին 229, 1975ին 295, իսկ անցեալ տարի՝ 326 տոկոս յաւելում: Նկատելի է, որ Դաշնակցային Գերման նիոյ արտաքին առեւտուրը, այնքան կենսունակ, մէկ–գերմանէ նուազ բարձրացած է:

Ուրեմն, մէկթափանցումը ակներեւ է: Եւ եթէ այս հոլովոյթը արձանագրուած է առանց մէկջզդային ուշադրութեան առանցքը կազմելու, պատճառն այն է թերեւս, որ ընտրած է Պեռութինէ Պեռութիւն աստիճանաբար կնքուած համաձայնութիւններու ճամբան: Այլ խօսքով՝ արտակարգ երեւոյթ չներկայացնող ուղին:

Միւս կողմէ, Արեւելեան Գերմանիան՝ համոզուած թէ անջատ պզտութիւն մը կը ներկայացնէ եւ աշխարհ կը ճանչնայ Գերմանիոյ սահմանային բաժանումը, առաւել եւս Պրանտի Օսթփոլիթիքը, կը կարծէր ի վիճակի ըլլալ մերթ տէր դառնալու կացութեան եւ մերթ բանակցելու: Սակայն իրողութիւնն այն է, որ հոլովոյթը մնայուն կերպով չէշտը դրաւ հասարակաց ժառանգութեան մը վրայ: Մինչեւ մօտաւոր թուական մը խօսք կ'ըլլար երկու Գերմանիաներու մասին: Եւ ահա՛, հիմա, — թէկուզ զգուշութեամբ եւ խոհեմութեամբ, — կը վերածագին Գերմաններու Գերմանիան:

Արդարեւ, ի՛նչպէս մոռնալ, որ երկուտեք կը խօսին նոյն լեզուն եւ ժէ դարու գերման աշխարհը, եթէ ոչ Սրբազան Կայսրութիւնը, ծագում առած 1356ի Ոսկեկնդակով, մշակոյթով միացած էր

ՍԱՀԱԿ ՀԱՅՐԱՊԵՏ ԵՒ ՄՇՈՅ Ս. ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ ՎԱՆՔԸ

Բաւական քալելէ վերջ կեցանք փոքրիկ, հին եւ համեստ սրբավայրի մը առջեւ, որ կը կոչուէր Սահակ Հայրապետ եւ ուր թաղուած էր մեր մշակոյթի մեծագոյն դէմքերէն Ս. Մեսրոպի արժանաւոր ընկերը, աշնուատոհմ Սահակ Պարթեւը:

Խաչակնքեցինք մեր երեսները, հաւատքով եւ երկիւղածութեամբ սկսանք յառաջանալ: Քահանան բացաւ մատուռին դուռը եւ մենք ներս մտանք յուշիկ...: Քառակուսի փոքրիկ սրբավայրին մէջ կը տիրէր խորհրդաւոր լռութիւն: Անկիւն մը կը պլպլար կանթեղ մը եւ հազիւ կը լուսաւորէր մատուռին մէջտեղը դանուած Սահակ հայրապետի սպիտակ, մարմար գերեզմանը, որուն չուրջ ծունկի եկանք բոլորս: Համբուրեցինք, աղօթեցինք ու լացինք...:

Անցորդներ էինք եւ անակնկալ ուխտաւորներ. տօնական օր մը չէր, ոչ ալ կիրակի, սակայն մեր հետ բերած էինք

խունկ ու մոմ, կար Տարօն Աչխարհի չինական քահանան, որ բարձրացուց խաչը, սրտաբուխ օրհնեց չիրիմը, բուրվառը եղեցուց, խնկարկեց առատ...: Մոմերը վառեցինք, խաչհամբոյր գրինք եւ կրկին համբուրելով չիրիմը սուրբին, յուզոմով բաժնուեցանք անցեալի այդ փառաւոր կոթողէն:

Դեռ մինչեւ այսօր, չեմ կրցած հասկնալ թէ՝ ի՞նչպէս Սահակ հայրապետի պէս հսկայի մը գերեզմանը, որ պատմական մեծ արժէք կը ներկայացնէ դարերու ընդմէջէն մնացած էր անչուք, Մշոյ դաշտին մէկ անկիւնը եւ Տարօնի միւս վանքերու նման, արժանավայել ուխտատեղիի մը չէր վերածուած:

Մեր ուխտը կատարած՝ հոգեկան մեծ բաւարարութեամբ վերադարձանք Ճառըան. չնորհակալ եղանք եւ համբուրե – ցինք ափերորդ անգ, մնաք բարով ըսինք ոչխին եւ պիւղացիներուն, որոնք մեզ ճամբու դնելու եկած էին:

Հօրեղբայրս լծեց եզները, նստեցանք մեր սայլին վրայ եւ ուրախ տրամադրութեամբ ճամբայ ելանք կրկին: Անցնելով Դէրըք գիւղի մօտէն, իրիկնամուտին, արեգակի վերջին չողերու հետ, մտանք Գոմս գիւղը եւ իջանք Իսոյի տունը:

Անմոռանալի հայդուկ, Գոմսա Իսօ–Կորիւնը, մեծ հօրեղբօրս կնոջ, Դալալի եղբայրն էր եւ հարազատի մը նման կապուած էր մեր գերդաստանին: Կորիւն, ունէր բազմանդամ ընտանիք. հինգ աղջիկ եւ մէկ հատիկ մանչ զաւակ մը. Սարգիս, որ կ'ուսանէր Ս. Կարապետի վանքը: Կատորածէն մէկ – երկու տարի առաջ, տարաբախտ Սարգիս, Ս. Կարապետի վանքին բակին մէջ, ընկերներու հետ լամլակ խաղացած մէջոցին, դիմացէն նետուած սրածայր փայտին կտորը կը մտնէ աչքին մէջ եւ կը վիրաւորէ զայն: Կարելի չեղաւ աչքը փրկել և դեղեցիկ պատանին, դարձաւ միականի, խոր վիշտ պատճառելով իր ծնողքին եւ շրջապատին:

Կորիւն ունէր նաեւ արաբական ընտիր ձի մը. մանկութեանս, քանի՛ քանի անդամներ նստած եմ այդ հրեղէն ձիուն քամակին, ամուր փակած Կորիւնի մէջքին, երբ միասին ուխտի կ'երթայինք Ս. Կարապետի վանքը, ուր, վարդավառի տօնակատարութեան, մեծ բակին մէջ խռնուած ուխտաւորներու ներկայութեան, Կորիւն նստած իր կեծակ ձիուն վրայ, կը խաղար չրինդ եւ ճընճղուկ նման թռչելով ձիուն փորին տակէն, դեռ-նէն դանակ կը թռցնէր, արժանանալով բոլորի հիացմունքին:

1914ի ձմրան, կոտորածէն վեց ամիս առաջ, երբ թուրք ոստիկանները, յայտնի վիզայով բազմաթիւ այցելութիւններ կատարած են: Եթէ տասնք եւս նկատի առնուին, կը նշանակէ, թէ տասը միլիոն Գերման, այսինքն՝ Պելժիոյ բնակչութեան հաւասար թիւ մը, Արեւմուտքէ Արեւելք անցած է: 1971ի բաղդատմամբ քառապատկուած կ'ըլլայ տասնմանը անցնողներու թիւը: Մէկնողն տաեն, անցեալ տարի, հեռաձայնի 11 միլիոն հաղորդակցութիւններ արձանագրուած են Արեւմտեան եւ Արեւելեան Գերմանիաներու եւ հինգ միլիոն ալ երկու Պերլիններու միջեւ: 1971ին՝ ոչ մէկ կապ հաստատուած էր:

Թափը տառւել չէ տուած է հակառակ ուղղութեամբ, թէեւ թուական տեսակէտով պարզ է, որ նուազ է, քանի Արեւելեան Գերմանիոյ բնակչութեան թիւը 17, իսկ Արեւմտեանինը 61 միլիոն է: Այսպէս, անցեալ տարի տասնուաչն 1·400·000 Արեւելեան Գերմաններ Դաշնակցային Գերմանիա այցելած են իրենց իշխանութեանց վիզաներով, երբ 1971ին այդպիսիներուն թիւը 91·000 եղած էր: Միւս 1976ին, Արեւելեան Գերմանիոյ իշխանութիւնները 46·000 Գերմաններու « յատուկ արտօնութիւն » չնորհած են ընտանեկան լուրջ պատճառներու հիման վրայ: 1971ին՝ ոչ մէկ: Անցնող տարին 5·800 ընտանիքներու բաժանումին վերջակէտը հանդիսացած է: 1971ին՝ 540:

Մէկ–գերման առեւտուրն ալ 11 տարուան ընթացքին եռապատկուած է: Հիմնուելով հարիւրի ցուցանիշը 1965ի համար, կ'ունենանք հետեւեալ պատկերը: 1970ին 179, 1973ին 229, 1975ին 295, իսկ անցեալ տարի՝ 326 տոկոս յաւելում: Նկատելի է, որ Դաշնակցային Գերմանիոյ արտաքին առեւտուրը, այնքան կենսունակ, մէկ–գերմանէ նուազ բարձրացած է:

Ուրեմն, մէկթափանցումը ակներեւ է: Եւ եթէ այս հոլովոյթը արձանագրուած է առանց մէկջզդային ուշադրութեան առանցքը կազմելու, պատճառն այն է թերեւս, որ ընտրած է Պեռութինէ Պեռութիւն աստիճանաբար կնքուած համաձայնութիւններու ճամբան: Այլ խօսքով՝ արտակարգ երեւոյթ չներկայացնող ուղին:

Միւս կողմէ, Արեւելեան Գերմանիան՝ համոզուած թէ անջատ պզտութիւն մը կը ներկայացնէ եւ աշխարհ կը ճանչնայ Գերմանիոյ սահմանային բաժանումը, առաւել եւս Պրանտի Օսթփոլիթիքը, կը կարծէր ի վիճակի ըլլալ մերթ տէր դառնալու կացութեան եւ մերթ բանակցելու: Սակայն իրողութիւնն այն է, որ հոլովոյթը մնայուն կերպով չէշտը դրաւ հասարակաց ժառանգութեան մը վրայ: Մինչեւ մօտաւոր թուական մը խօսք կ'ըլլար երկու Գերմանիաներու մասին: Եւ ահա՛, հիմա, — թէկուզ զգուշութեամբ եւ խոհեմութեամբ, — կը վերածագին Գերմաններու Գերմանիան:

Արդարեւ, ի՛նչպէս մոռնալ, որ երկուտեք կը խօսին նոյն լեզուն եւ ժէ դարու գերման աշխարհը, եթէ ոչ Սրբազան Կայսրութիւնը, ծագում առած 1356ի Ոսկեկնդակով, մշակոյթով միացած էր ռճրագործ Մէհմէտ Շէրիֆի առաջնորդութեամբ կուգան նենգամտօրէն զայն ձերբակալելու, կարճ իսօն կռահելով անոնց միտքը, աւելի ճարպիկ կը փրթի, դաւադիր հիւրերը կը ձգէ սեղանին, կը դոյզ տան դուռն ու պատուհանները, կը բարձրանայ տանիք եւ կրակի կուտայ իր տունը, նախապէս հեռացուցած ըլլալով ընտանիքը:

Ոստիկանապետը, բոցերու մէջէն, վտարար կ'աղաչէ, կուլայ եւ չնորհ կը խնդրէ Կորիւնէն, որ վեհանձնաբար կ'պատէ պինդ:

Այդ օրուընէ սկսեալ Կորիւն կը դառնայ փախստական եւ կը բարձրանայ Սասուն, բուռ մը քաջերու հետ: Սակայն, երբ 1915ի Վարդավառին, ծուխը կը սկսի բարձրանալ Մշոյ դաշտի եկեղեցիներէն եւ մարագներէն, երբ մարդկային մարմնի ճենճռոցը կը հասնի երկինք, եւ երբ իր աչքին առջեւ, թնդանօթի կը բռնուի Մուշ քաղաքը... Կորիւն, անկարող օգնութեան հասնելու, այլեւս չուզեր դիմադրել եւ... փոխանակ չատերու նման նահանջելու, կ'ուզէ մեռնիլ իր ժողովուրդին հետ... գրեթէ անձնասպանութեան դիմելով, հերոսաբար կ'իյնայ Աւտոքի լերան կատարին...:

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵԻՈՆԵԱՆ

(Շար. – 4)

ՍՈՒՐՃԻ ՄԵԾ ՏԱԳՆԱՊԸ

— o —

Առաջին ազդանշանը, որ զգացուց թէ սուրճին դինը անհակակշռելի սկսած է դառնալ, արուեցաւ վաղ 1977ին, երբ առեւտուրի մարդիկ անդրադարձան որ իրենց գործի խօսակիցութիւններուն կամ հանդիպումներուն ընթացքին դիւրին էր սուրճի առաջին գաւաթը հրամցնել, բայց կացութիւնը նոյնը չէր երկրորդին անցնելու պարագային: Նմանապէս, անոնք անդրադարձան որ այլեւս կարելի չէր դիւրութեամբ գաւաթ մը սուրճ հրամցնել իրենց կիներուն, բայց անչուշտ այն պարագաներէն՝ ուր գործի նման հանդիպումներու ընթացքին պայման նը կատուէր կիներու ներկայութիւնը: Քանի մը ամիսէն, սուրճը գաւաթելու պերճանքի նիւթերու չարքին եւ կը հրամցուէր միայն չքեղ ճաշարաններու մէջ: Գաւաթ մը սուրճին դինը բարձրացաւ 30 տոլարի, այն աստիճան՝ որ կարգ մը ճաշարաններ սկսան ձրի ճաշ խոստանալ իրենց յաճախորդներուն, եթէ ճաշէն եաք գաւաթ մը սուրճ անպայմանի առնէին (իսկ սուրճը էքեմոլ կամ չաքարով առնելու պարագային, յաճախորդը կ'արժանանար բացառիկ մեծարանքի):

Շուտով, ճաշէն եաք գաւաթ մը սուրճ հրամցնելու սովորութիւնը վերապահուեցաւ յատուկ առիթներու, ինչպէս՝ հարսանիք, տարեդարձ, խնջոյք կամ նոր տարուան դիշեր... Այլեւս ընթացիկ բան մը չէր սուրճ խմելու արարողութիւնը: Մարդիկ սկսան սուրճով իրարու կենաց խմել: Իսկ սպասեակները սուրճը հրամցնելէ առաջ, ցոյց կուտային անոր արտադրութեան տուի – վաճառանիշը եւ ապա միայն զայն կը լեցնէին յատուկ թաշկինակով փաթթուած գաւաթներու մէջ:

Սուրճի արտադրիչները սկսան տարբերքի նշումներ կատարել իրենց արտադրած տուփերուն վրայ, իսկ միւս կողմէ հրապարակ եկան ճաշակաւոր քիմքի տէր քննադատներ որոնք կ'արժեւորէին սուրճի այս կամ այն տեսակի որակը: Այդ քննադատները կը գործածէին հետեւեալ ձեւի արժեւորումներ. «Մոմսէլ Հաուզի արտադրութիւն մըն է, որ հակառակ իր պարզութեան որոշապէս վայելք կ'առաջէ»: Կամ՝ «Այս Զոճ Փուլ Օ'Նաթս տիպի սուրճը ունի ազնուականութիւն մը, որուն դժուար է հանդիպիլ տեղական տրամադրութեան մէջ»:

Հիւրընկալը կամ հիւրընկալուհին կը նային որոշ հպարտութեամբ ըսել իրենց հիւրերուն. «Իմ խանութպանս յանձնա – րարեց որ Նեսմաֆէին տեղ գործածեմ այս մէկը, պայմանաւ որ խմուի երբ թարմ է ու իր համին գագաթնակէտին վրայ կը գտնուի»:

Մարդիկ սկսան «սուրճի մթերանոց – ներ» ստեղծել եւ զանոնք հպարտութեամբ ցուցադրել իրենց բարեկամներուն: Այս պահեստներուն մէջ կարելի էր հանդիպիլ Մեսակլիօ 1974, Ուիլքին 1976, Սէյֆուէյ Օլիըրիըս Կրէնա 1970 եւ Է–Էնտ–Փի'զ Փերֆիւլէյթըր Կրաունտ արտադրութիւն – ներուն, որոնք պատրաստուած են Ռիո Տէ Ճանէյրոյի բացերը գտնուող յատուկ չրջանի մը մէջ մշակուած սուրճի հատիկներէ:

Սուրճը պերճանքի առարկայ դարձաւ այն աստիճան, որ քուէարկող քաղաքացիները սկսան դատապարտել իրենց ընտրած քոնկրէսմէնները ու ծերակուտականները, ըսելով թէ անոնք չահադրգռուած են միայն «սուրճով, կիներով եւ երգերով»:

Հուքհիտ ընկերութեան կաշառք բաժնող պատասխանատուները սկսան իրենց նըւէրները բաշխել սուրճով՝ դրամի փոխարէն: Մինչ արաբ միջնորդները սկսան պահանջել որ զուիցերական Ֆրանքի փոխարէն իրենց վճարումները կատարուէին իտալական Էսփրեսօով:

Բռնատէրերն ու զօրավարները սկսան սուրճի մեծ քանակութեամբ գաղտնի հաչիւներ չահարկել Ժընեւի եւ Ցիւրիխի մէջ, ուր բազմազգեան ու համաչխարհային դրամատուները, սկսան սուրճի պարկեր պահել, իրենց ստորերկեայ անթափանցելի գանձարկղներուն մէջ: Մինչեւ իսկ Խորհրդային Միութիւնը սկսաւ ոսկիի իր պահեստը փոխարինել սուրճի պահեստով:

Իրանի Շահը ջնջեց Միացեալ Նահանգներուն տուած Ֆ–10 ճէթերու իր ապրանքը զայն փոխարինեց Եուպան սուրճով բեռնաւոր վեց փոխադրանաւերու պահանջով:

Փոխարէնը՝ Պրազիլիա ինքը գնեց Ֆ–10 ճէթերը, սուրճի մշակման իր դաշտերը էքուադորի ախորժակներուն դէմ պաշտպանելու համար:

Բայց ամէնէն ցաւալին պատահեցաւ այն առեն երբ աշխարհի վրայ ամէն տեղ գործաւորները այլեւս չունեցան սուրճի «քաֆիի պրէյք»ի ազատ պահեր: Փոխարէնը, անոնց տրուեցաւ գինիի «Ուայն Պրէյք»ի ազատ պահեր: Հակառակ անոր որ գինին ունէր աժանի կը նստէր անոնց վրայ, այսուհանդերձ պատճառ կը դառնար լինքնաչարժներու ահաւոր արկած – ներու եւ արտադրողական քառասային սը – խալմունքի:

Կացութիւնը յուսահատական դարձաւ այն աստիճան, որ նախագահ Քարթըր խնդրեց Շլեսինկըրէն որ մէկ կողմ ձգէ ուժանիւթի նոր աղբիւրներու որոնման իր յայտագիրը – ծրագիրները եւ ձեւ մը գտնէ՝ ածուխէն սուրճ հանելու համար:

Երրորդ աշխարհամարտը գրեթէ ան – խուսափելի դարձած էր, սուրճի անբա – ւարարութեան այս տագնապին լուծում մը գտնելու համար, երբ յանկարծ՝ Պրազիլիա, Քոլոմպիա, Քենիա եւ Անկոլա սուրճի առատ բերք ունեցան, սուրճի համաշխարհային գիները ետ անկում կրեցին ու վերադարձան իրենց նախկին վիճակին՝ փաուընտը մէկ տոլարի:

Ճաշարաններու եւ սրճարաններու վրայ դարձեալ սկսան երեւիլ յայտարարու – թիւններ որոնք կ'ըսէին «սուրճի երկրորդ գաւաթը ձրի է»: Մարդիկ իրենց սուրճի մթերանոցները վերածեցին օդանաւային յարձակումներու դէմ ինքնապաշտպանութեան ապաստարաններու: Իսկ «քաֆիի պրէյք»ի դրութիւնը վերստին կիրարկուեցաւ Ամերիկայի ամբողջ տարածքին:

ԱՐԹ ՊՈՒԽՈՒԱԼՏ

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Բ. ՄԱՍ

ՄՕՐՈՒՍԱՒՈՐ ԴԵՒԻՆ ԹՈՌՆԻԿԸ

Ամէն կողմ անոյշ հոտեր ցանուած եւ դոյնզդոյն ծաղիկներէ կամարներ կազմուած էին:

Էմփերիա ուրիշ անգամներ երբոր իր պալատին մէջ այդպիսի խնջոյքներ սարքէր, զանազան թատերական ներկայացումներ կուտար, բայց այդ օրուան խընջոյքին առաջուընէ յայտարարած էր թէ ոչ պար պիտի ըլլար եւ ոչ ալ թատերական ներկայացում տեղի պիտի ունենար: Այս անգամուան երեկոյթը պաշտօնական հաւաքոյթ մըն էր ուր իր աղջիկը եւ փեսացուն պիտի ներկայացնէր հիւրերուն:

Էմփերիա անպաճոյճ այլ խիստ վայելուչ արդուզարդ մը տալէ յետոյ աղջիկը յարկաբաժինը մտաւ:

Հոն զարմացումով տեսաւ որ նրբանցքին դուռը բաց է:

Պիանքայի հազնելիք ճերմակ շրջազգեստը եղածին պէս բազմոցին վրայ մնացած էր: Գոհարեղէնները սեղանին վրայ էին:

— Չէ հագուեր, կ'երեւի թէ պիտի չգայ, մտածեց Էմփերիա: Միտքը փոխած ըլլալու է:

Պիանքայի սենեկապանուհիներուն բը – նակավայրը եղող յարկաբաժինին կողմը վազեց, դուռը դոց էր. Էմփերիա զա – նոնք կանչեց. կիները ներսէն պատաս – խանեցին: Տեսաւ որ բանալին դրան վրայ էր, բացաւ:

— Պիանքան ո՞ւր է, հարցուց:

— Ջիչ մը առաջ ներսն էր, տիկին, պատասխանեց սենեկապանուհիներէն մին:

— Բայց հիմա ներսը չէ, ըսաւ Էմփերիա մտահոգութիւն ձեւացնելով:

Մինչդեռ իրականութեան մէջ ուրախութիւն զգաց: Այլեւս կասկած չէր մնացած, Պիանքա փախած էր:

Սպասուհիները սկսան զարմացական ճիչեր արձակել, բայց Էմփերիա լռու – թիւն պատուիրեց:

— Բնաւ բերանդիդ մի բանաք եւ այս խնդրին վրայ բնաւ մի խօսիք ըսաւ ան:

Եւ աւելի ապահով ըլլալու համար, Պիանքայի ըրածին պէս, սպասուհիներուն վրայէն դուռը կղպելով, տունին եռեւի մասին մէջ քաշուարկեց զանոնք:

Ցետոյ, պահ մը իր սենեակին մէջ առանձնանալէ եւ իր ուրախութիւնն ու յուզումը պարտկելու համար հանդարտելէ վերջ ընդունելութեանց սրահը մտաւ:

Այնքան զեղեցկացած էր, այնքան եւրիտասարդացած էր որ, ամէն ոք, զինուցած, սկսաւ ծափահարել զինքը:

Սանտրիկս վազելով անոր թեւը մտաւ որպէսզի զինքը թիկնաթոռի մը քով առաջնորդէ:

Էմփերիայի թիկնաթոռը տեսակ մը գահ էր, ճերմակ մետաքսէ ծածկոյթով ծածկուած զմայլելի գահ մը, որուն վրայ հանդչեցաւ օրուան թագուհին:

Սանտրիկս անոր քովը նստաւ եւ երկդիմի խօսակցութիւնները սկսան, որոնց մասնակցեցաւ նաեւ բանաստեղծ Արթիմոս:

Դիմակաւոր մարդ մը մօտեցաւ իրեն եւ բաներ մը փսփսաց:

Էմփերիա ճանչցաւ զայն եւ նշան ընելով Սանտրիկոյի որ իրեն սպասէ, ոտքի ելաւ:

Դիմակաւոր մարդը ձեռքը էմփերիայի երկարեց:

Հրաւիրեալները խումբեր կազմած, ոմանք նստած մոխիկ'ընէին եւ ոմանք կը սիրաբանէին:

Էմփերիա դիմակաւոր մարդուն թեւը մտած՝ պտոյտ մը կատարեց սրահին մէջ եւ երկուքին միջեւ սա խօսակցութիւնը տեղի ունեցաւ.

— Պիանքան ո՞ւր է, հարցուց դիմակաւոր մարդը խեղդուկ ու սպառնական ձայնով մը:

— Պիտի չկրնայ գալ, պատասխանեց Էմփերիա:

— Համաձայնութիւնիս չես մոռցած անշուշտ, շարունակեց դիմակաւոր մարդը սպառնական չեշտով մը: Հարսնիքէն վերջը Պիանքա իմս է:

— Հարսնիքը առայժմ տեղի պիտի չունենայ, կտրեց Էմփերիա:

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզես... մերժե՞ց, կատզեց դիմակաւորը իր դիմակին տակէն դեռ – դեղին ըլլալով:

ՄԻՇԵԼ ԶԵՎԱԿՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Զապէլ Թեվեքէլեան, պ. Գէորգ Թեվեքէլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Աբշալ Թեվեքէլեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի երեկոյ թոռան, զաւակին եւ զարմիկին՝

ՖԻԼԻՊ ԹԵՎԵՔԷԼԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, ինչպէս նաեւ Թեվեքէլեան եւ Եկաւեան ընդարձակ հարազատներու համայն ննջեցեալց յիշատակին, այս երկուշաբթի Ապրիլ 11, Փարիզի Ս. Ըոլհ. Մկրտիչ եկեղեցին։

Ի դիտումն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Կարօ Պահչէճեանէ 100 Ֆր., Հայկ Պարամեանի յիշատակին, պ. Լեւոն Գապայէ 150 եւ Տիկ. Ա. Պարթեւեանէ 50 Ֆր. կայանին, իրենց մօր եւ քրոջ Անժէլ Գապաքեանի մահուան 40րդ տարելիցին առթիւ։ Նոյն նպատակին Տիկ. Ա. Պարթեւեան 30 Ֆր. նուիրած է ողբացեալ Հայկանոյշ Թորոսեանի յիշատակին։

×

Վիէնի Հայ Ազգ. Մխիթեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 250 Ֆր. այրի Տիկ. Աբաքսի Թադէոսեանէ իր սիրեցեալ ամուսնոյն՝ Աւետիս Թադէոսեանի մահուան տարելիցին առթիւ։ Նոյն առիթով ստացած է Հայկազ Յակոբեանէ 50 Ֆր.։

Նոյնպէս բարեկամական այցելութեան մը առթիւ ստացած է 50 Ֆր. Պօղոս Խօջասիւզեանէ։

Ա.Ղ.Ք.Ա.Տ.Ա.Ն.Ա.Մ

ՀՐԱՒԻՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Փարիզի Աղքատախնամ ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ Հինգշաբթի Ապրիլ 21, ժամը 20ին, Ընկերակցութեան կեդրոնը՝ 77 Ռիւ Լափայէթ, Փարիզ 9րդ։

Կը հրաւիրուին Ընկերակցութեան բոլոր անդամները։

ՄԱՀԻԹԱՐ ԱԲԲԱՀՕՐ ԵՐԵՔՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ

Նախաձեռնութեամբ

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

վարժարանի տեսչութեան

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆԻՍ 19

Նախագահութեամբ՝

Փարիզի Արքեպիսկոպոս՝

ԿԱՐԴԻՆԱԼ Ֆ. ՄԱՐԹԻ-Ի

TRADUCTIONS
INTERPRETATIONS

Anglais, Arabe, Arménien, Italien Turc,
TECHNIQUES, Economiques,
par TRADUCTEUR - INTERPRETE
— Arménien —
(sérieuses références)
Tél. (de préférence le soir) 886-40-45

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Բացուած են 1977 – 1978 ուսումնական տարւոյն արձանագրութիւնները։ Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքները դիմեն վարժարանի Տեսչութեան՝

26 Rue Troyon — 92310 SEVRES
Tél. 027-68-28

Յարդ հասած խնդրանքներուն ընդառաջ երթալով, Տեսչութիւնը կը հաստատէ նաեւ ցերեկօթիկ աշակերտներու ընդունելութիւնը։

ՏԵՍՉՈՒԹԻՒՆ

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Անահիկ Փափազեան 100 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին ի յիշատակ իր ամուսնոյն՝ Յարութիւն Փափազեանի մահուան Գ. տարելիցին։

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, Rue du Perche — Paris (3e)

Ապրիլ 9, Աւագ Շաբաթ, *ժամը 17ին ընթերցուածներ եւ հանդիսաւոր պատարագ։*

Ապրիլ 10, ԶԱՏԻԿ, *ժամը 11ին ձայնաւոր պատարագ յարութեան։*

Ապրիլ 11, Օր Մեռելոց, *ժամը 11ին պատարագ եւ հոգեհանգիստ համօրէն ննջեցելոց։*

ԶԱՏԻԿԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Զատիկի առթիւ (Ապրիլ 10 կիրակի առաւօտ ժամը 9ին կը մատուցուի հայկական պատարագ Սէնթ-Անտրէ Լը Օ եկեղեցին։ Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ԳԱԼՈՒՍՏ ՔՀՆՑ. ԹԻՒԶԱՆ

Սիրով կը հրաւիրուի Վիէնի Հայութիւնը։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՑԱՆԸ

Կապ. Խաչի Պելճոնթէնի կայանի ախտանգրութիւնները կը բացուին Մարտ 26ին։ Մնողքներէն կը խնդրուի դիմել տեղական մասնաճիւղերուն։

ՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ՌԱՄԿԻՆԵՐՈՒ ԵՒ ԿԱՄԱՈՐՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐԸ

8 եւ 15 Հոկտեմբեր։

ÉTUDE de Maître Lévon DJOLAKIAN

Notaire à NEUVILLE AUX BOIS (Loiret). Rue de la Pichardière
Tél. : (38) 91-02-17

Vente par adjudication aux enchères publiques, à l'extinction des feux

au plus offrant et dernier enchérisseur à la requête de
l'Hôpital Pierre LEBRUN

LE SAMEDI 23 AVRIL 1977 à 14 h. 30 en l'étude de Maître Lévon DJOLAKIAN et par son ministère.

D'UNE PROPRIETE sise à NEUVILLE AUX BOIS (Loiret)
4, Route d'Orléans, consistant en :

Trois corps de bâtiments, savoir : LE PREMIER en façade sur la rue, comprenant : au rez-de-chaussée : une entrée, cuisine et trois grandes pièces.
AU PREMIER étage une pièce mansardée et un grenier

LE DEUXIEME perpendiculaire au premier et lui faisant suite à droite, comprenant :
Au rez-de-chaussée : une entrée et une grande pièce.
Au premier étage : deux grandes chambres et une penderie.
A la suite de ce bâtiment W. C. remise et poulailler.

LE TROISIEME : à gauche du premier, consistant en une buanderie et diverses remises.

Le tout cadastré section « P » No 309 lieudit « RUE D'ORLEANS » pour une contenance de 9a 59 ca, et « P » No 310 même lieudit, pour 6 ares 01 centiare.

Libre de location et d'occupation

MISE A PRIX : CENT VINGT MILLE FRANCS (120.00 Frs.)

Consignation pour enchérir : 20.000 F. par chèque certifié déposé à l'étude

Pour tous renseignements et visites, s'adresser à Maître DJOLAKIAN notaire dépositaire du cahier des charges.

CELIGNY

a le plaisir de vous annoncer la création d'un très BEAU FOULARD ARMENIEN
C'est le cadeau à offrir à ceux que vous aimez, à ceux que vous voulez honorer, et faites-vous plaisir en l'achetant pour vous-même.

Prix promotionnel du foulard en tergal

"Alphabet Arménien"

80 cm×80 cm, en 4 couleurs sur fond naturel, Fr. 75. — ttc.

Quantité limitée

Ce foulard est en vente à la LIBRAIRIE PALOUYAN
9, Rue de Trévise
75009 PARIS

et envoi contre-remboursement Fr.75 + Fr 7 frais d'envoi.
Vous pouvez nous écrire pour tout renseignement à
CELIGNY, BOITE POSTALE 9, 94130 NOGENT-SUR-MARNE

Հ. Յ. Դ.

ԻՄԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ, Ապրիլ 8, ժամը 20·30ին Հայ Մշակոյթի Տունը կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Մարսէյլի եւ շրջանի բոլոր ընկերները, Ուրբաթ, Ապրիլ 8, ժամը 20·30ին Մշակոյթի Տունը։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկեր – ընկերուհիները Ապրիլ 15, ժամը 20·30ին, « Ախթամար Սոցիալ Փերմանանը, 23, Ռիւ Պելֆոր, Անիէռ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՊԱՏԱՐԱԳ

ԵՒ ՇՔՆՈՒԻ ՀԻՄԵՐՈՒ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Փրատոյի Ս. Սահակ – Մեսրոպ մայր եկեղեցւոյ մէջ, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանէ ու կը քարոզէ Արեւմտեան Եւրոպայի Կաթող. Պատուիրակ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Ապրիլ 17, Կրկնազատիկի Կիրակին։

Ցաւարտ պատարագի տեղի կ'ունենայ եկեղեցիի շրջափակին մէջ կառուցուող չէնքի հիմերու օրհնութիւն, ձեռամբ Պատուիրակ Սրբազանի, բոլորուած Ե. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ եպիսկոպոսի, վարդապետներու ու քահանայ հայրերու։

Ներկայ կ'ըլլան բարձրաստիճան հիւրեր Ֆրանսայի զանազան կողմերէն։

Կը հրաւիրուի ժողովուրդը ներկայ գտնուիլ այս հանդիսաւոր արարողութեանց։

Նոյն օրը, ի պատիւ սրբազան հայրերու ու բարձրաստիճան հիւրերուն տեղի կ'ունենայ ճաշ Գոնգորտ – Գոռնիշ ճաշարանին մէջ ժամը 13ին. ճաշագին 100 ֆրանք։

Ծանօթ.— Փափաքողները կրնան ապահովել իրենց տեղանները մինչեւ Ապրիլ 14ի երեկոն հեռաձայնելով 90–53–91 կամ 77–84–70։ Տոմսերը կը գտնուին կաչվաճառ Պր. Վարուժանի մօտ՝ 28 Պուլվար տէ Տամ, Մարսէյլ։

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ

ՅՕԱՄԵԱԿԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԿԱՐԳԻՆ

ՀՐԱՉԵԱՅ ԱՃԱՌԵԱՆԻ

ԾՆՆԴԵԱՆ 100ԱՄԵԱԿԸ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Բարձր հովանաւորութեամբ ՍԵ ՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Հայր. Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց եւ Փարիզի առաջնորդ

Նախագահութեամբ ԷԼԻԶ ԱՅՎԱԶԵԱՆԻ

(նախկին տնօրէնուհի կեդրոնականի)

SALLE GAVEAU

45-47, Rue La Boëtie, Paris (8e) — Métro Miromesnil

Շաբաթ, Ապրիլ 16 ժամը 20·30ին

Բացման խօսք՝ ՎԱՀԱՆ ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ

ԱՃԱՌԵԱՆԻ մասին հայ րենի մտաւորական մը

Արփիէ Փէհլիվանեան (*լիբանանահայ երգչուհի*),

Դաշնակով կ'ընկերակցի ժանէք Մափեան

Սիւզանա Միլտոնեան (*տաւիղ*)

Յասմիկ Սիւրմէլեան (*դաշնակ*), Անահիտ Տէվրէնեան (*արտասանութիւն*)

Թաւջութակ՝ ժան – վան – Պորն

(Փրոֆ. Պրիւսէլի երաժշտանոցէն)

Ջութակ՝ Նիֆոլա Մետա, նոյն երաժշտանոցէն

ՆԱՅԻՐԻ եւ Ս. ԽԱՉ երգչախումբերը ղեկավարութեամբ Գ. ԵԱՆՊԼԿԵԱՆԻ

Մուտք 10, 25 եւ 50 փրանք

Տոմսերը ապահովելու համար հեռաձայնել Պերճ ՃԷզվէՃեանի 236–54–48 թուր 15

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» 83 rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՇԱԲԱԹ–ԿԻՐԱԿԻ
ԱՊՐԻԼ
9-10
SAMEDI-DIMANCHE
9-10 AVRIL
1977

LE NUMERO 1,30 F

ՀԱՐԱՉ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

52ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻԻ 13·832

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 170 Ֆ·	Վեցամսեայ	90 Ֆ·
Արտասահման	Տար· 200 Ֆ·	Հատը	1 Ֆ· 30

52e ANNÉE — N° 13.832

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՋԱՏԿՈՒԱՆ ՔԱՐՈԶԸ

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԱԾ Ս· ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐՈՒՄ 1977 Թ·Ի ԱՊՐԻԼԻ 10Ի ԱՌԱՒՕՏԵԱՆ

ՅԱՆՈՒՆ ՀՕՐ ԵՒ ՈՐԴՒՈՑ ԵՒ ՀՈԳՒՈՑՆ ՍՐԲՈՑ· ԱՄԷՆ։

«Ձի խնդրէք զկենդանիս ընդ մեռեալս։ Չէ աստ՝ այլ յարեաւ» (Ղուկ· ԻԴ· 6)։
«Ինչո՞ւ էք փնտռում նրան մեռելների մէջ, որը կենդանի է։ Նա այստեղ չէ, այլ յարութիւն առաւ»։

Սիրելի հաւատացեալներ,

Ղուկաս աւետարանչի վկայութիւնն է այս Յիսուսի մասին։ Վկայութիւն, որ դարեր ու սերունդներ բազում իրար փոխանցեցին մինչեւ մեր օրերը որպէս մեծագոյն աւետիս։ Անցնող երկու հազար տարիների մարդկային ոգեկանութեան ու ողջ պատմութեան առանցքը՝ անխմանալի հրաշքն է Յիսուսի յարութեան։

Գողգոթայի բարձունքում, չարչարա – նոյ խաչի վրայ, Յիսուս աւանդել էր իր վերջին շունչը, ապա նրա մեռեալ մարմինը յանձնուել էր հողին, գերեզմանը թաղելով ծանր մի քարի տակ եւ հոո – մէացի զինուորներին թողել այնտեղ որպէս պահակներ։ Կատարուել էր մի մեծ ողբերգութիւն։ Բոլոր արդար սրտերը ողբում էին Յիսուսի մահը եւ դրանում տեսնում չիջումը իրենց երազանքների իրականացման, որովհետեւ դարերով սպասուած ու գտնուած մեսիան խորտակուել էր ու գերեզմանուել։ Ինչպէս մարդկանց հոգիների երկնքում յանգել էին աստղերը յոյսի։ Խաւարն ու յուսահատութիւնն էր տիրում արդարութեան ծարաւի խոնարհ բազմութիւնների սրտե – րում։ Այս հոգեմաշ ապրումներով ալեկոծ բարեպաշտ կանայք եղան առաջինները, որ միաշաբաթի վաղ առաւօտեան եկան Յիսուսի գերեզմանին խունկ եւ իւղ բերելու։ Բայց հապա՛ւ մօտեցած, զարհուրանքով տեսան, թէ գերեզմանի մեծ քարը թաւալուած է մի կողմ, եւ ինքը գերեզմանը դատարկ է մնացել։ Այդ պահին է, որ երեւացին նրանց, ինչպէս երանելի մի երազի մէջ, լուսաւոր կերպարանքներով երկու մարդիկ, որոնք մեղմիկ, սակայն պայծառ ձայնով ասացին նրանց· «Ձի խնդրէք զկենդանիս ընդ մեռեալս· չէ աստ՝ քանզի յարեաւ· յիշեցէք որպէս խօսեցաւ ընդ ձեզ մինչ էրն ի Գալիլիայ և ասէր թէ պարտ է Որդւոյ Մարդոյ մատնիլ ի ձեռս մարդոց մեղաւորաց եւ ի խաչ ելանել եւ յերրորդ աւուր յառնել»։

Յիսուս մեռելներից յարութիւն էր ա – ռել Մահը պարտուել էր յաղթութեամբ, ինչպէս պիտի ասէր յետոյ Պօղոս առաքեալը։ Յաղթութիւն՝ ընդդէմ մեղքի, ընդդէմ անարդարութեան։ Յաղթութիւն՝ որ մարդկային հոգու ազատ աշխարհում բացեց մի նոր ճանապարհ, ճանապարհը՝ նիւթի կապանքներից ազատուելու, ճանապարհը մահը հեղնելու, ճանապարհը փրկութեան, ճանապարհը յաւերժ ապ – րելու։

Գիշերին այն ժամանակ երուսաղեմա – յիք, եւ յիշում ենք մենք էլ այսօր, մարգարէական խօսքը Յիսուսի, թէ՝ «Ես կենդանի եմ եւ դուք կենդանի լինելոց էք»։

Հոգու աշխարհի բարձունքներում, Յիսուսի յարութիւնը դարձաւ աւելի քան իրական, քան ինքը նիւթական իրականութիւնը։ Անխմանալին դարձաւ ստուգութիւն, դարձաւ հաւատք, դարձաւ ստեղծարար ուժականութիւն, դարձաւ մարդու կեանքը իմաստաւորող փարոս, դարձաւ առաջնորդող լոյս։ Դարձաւ անկարելիի ու կարելիի սահմանների վրայ բարձրացած նիւթեղէն պարիսպը տապալող փոթորիկ։ Դարձաւ կերտիչ մարդկային պատմութեան։

Եւ չմոռանանք, որ մարդը իր մարդկային էութեամբ ամէն բանից վեր՝ ոգե – կան մի իրականութիւն է, բնութեան նիւթականութեան ծոցում։ Իր բոլոր նիւթական պայմանաւորումներով հան – դերձ, մարդը բարձրանում է իր հոգե – կանով նոր մակարդակի վրայ, ստեղ – ծում է նոր որակ նիւթի տիեզերքում։ Այդ նոր որակով է, որ բնորոշւում է մարդու մարդկայնութիւնը։

Յիսուս Իր գերբնական յարութեամբ մանաւանդ, յաւիտենական երաշխիքն է հանդիսանում ոգեկանի, այսինքն՝ մարդկայինի իրականութեան։

Մարդիկ եւ սերունդներ բազում հաւատային եւ պիտի հաւատան միշտ, որ Յիսուսի գերեզմանի քարը տապալող անհեսանելի եւ անխմանալի ուժը, կը տապալի եւ միշտ պիտի տապալի բոլոր արգար յոյսերի եւ երազանքների վրայ ծանրացած գերեզմանաքարերը, ինչքան էլ անհնար թուայ այդ, գերեզմանող անիրաւ ձեռքերին։

Մեր հինաւուրց ժողովուրդը, հայ ազգը, դարեր առաջ, քրիստոնէութեան արշալոյսի առաջին իսկ չողարձակումների օրերին, հաւատաց յարութեան հրաշքին, հաւատաց Քրիստոսի յարութեան չնորհներով մարդկային կեանքը յեղաշրջելու եւ պայծառակերպելու աշխարհասատան ստեղծարար գաղափարին։

Նոր կազմաւորուող ու իր լինելութեան ուղին փնտռող հայ հոգին, յարուցեալ Քրիստոսի աւետարանով գտաւ իմաստը իր գոյութեան եւ ձեւերը իր ոգեկանութեան։ Աւետարանի լոյսով չաղախուեց ու արգասաւորուեց իր հոգին։ Մշակոյթը եւ պատմութիւնը Հայոց՝ արգասիքներն են այդ լոյսի, ազգային ինքնատիպ ձեւերի ու կաղապարների մէջ։ Լեզուն եւ գրականութիւնը, գիտութիւնը եւ դպրութիւնը, ճարտարապետութիւնն ու քանդակագործութիւնը, երաժշտութիւնն ու նկարչութիւնը, այլեւ գիտակցութիւնը բարոյականի, ծարաւը ճշմարիտի ու արդարի, տենչը ազատ ապրելու, զգացումը ընտանեկան սրբութեան, հերոսականն ըմբռնումը հայրենիքի սիրոյ, — ահա անկորնչելի արժէքներ, որոնք Քրիստոսի չնորհներով աճեցին ու ծաղկեցին Հայոց ողջ պատմութեան ընթացքում։ Ինչքան խոր ճշմարտութիւն կայ՝ Աւա – րայրի ճակատամարտի նախօրեակին Ս· Վարդան զօրավարի արտասանած ճառի մէջ, թէ՝ «Ցաղկերտը կարծում է թէ մենք քրիստոնէութիւնը իբրեւ զգեստ ենք կրում· բայց այն մենք չենք կարող փոխել, ինչպէս դոյնը մեր մարմնի»։

Եւ ահաւասիկ մենք եւս, այսօրուայ Հայերս, կանգնած ենք մեր քրիստոնէական ազգային ոգեկանութեան նոյն պատուանդանի վրայ, նոյն լինելութեան ու արգասաւորման ճանապարհին, նոյն հաւատքով, նոյն ստեղծարար կամեցողութեամբ, նոյն բարոյական ու հայրենասիրական իդէալներով ոգեշնչուած։ Մենք նոյն Հայերն ենք, ինչպէս Տիգրան Մեծի, Վահան Մամիկոնեանի օրերին։ Մեզանից ամէն մէկը Հայ է երեք հազար տարիներից ի վեր։

Այս զգացումներով, այս մտորումներով ու տենչանքներով մենք՝ հայ քրիստոնեաներս ողջունում ենք մի անգամ եւս հրաշքը Քրիստոսի յարութեան եւ վերանորոգում մեր սրբազան ուխտը հաւատարիմ մնալու մեր լուսաբնակ նախնեաց հրաշագործ հաւատքին, միշտ բարձր պահելու աշխարհի եւ պատմութեան առջեւ Յիսուսի հայկական ոգեկանութեան, միշտ կեն – դանի ու պայծառ պահելու մեր մայրենի հարազատ լեզուն, մեր հոգիները միշտ անելու եւ ազնուացնելու հայ հոգեւոր մշակոյթի արժէքներով, միշտ ամէն բանից թանկ գնահատելու վերածնուած արդի Մայր երկիրը մեր՝ յաւիտենական Հայաստանը ամենայն Հայոց, որ իր նոր կեանքով, իր նոր լոյսերով, իր նոր սքանչանքներով ու իդէալներով, ուղիղ գծով համաշրջումն է հայ ազգային ոգեկանութեան եւ չարունակութիւնը Հայոց պատմութեան հերոսական երթի։ Դուք բոլորդ, բոլորդ անխտիր, սիրեցեալ զաւակներ Մեր, Հայաստանից թէ Սփիւռքի ճամբաներից, Սուրբ Զատկի աւետաբեր այս պահին լայն բացէք դռները ձեր սրտերի եւ ընդունեցէք Աստուծոյ օրհնութիւնը Սուրբ Էջմիածնի նուիրական սեղաններից եւ կարօտալի ողջոյնը Մայր Հայրենիքի, ձեր հաւատակից եղբայրների եւ քոյրերի։

Զատիկ է այսօր, սիրելիները, ցնծացէք եւ ուրախ եղէք, ի դատարկ է դերեզմանը խաչեալ Քրիստոսի։ Ցնծացէք եւ ուրախ եղէք նաեւ, ի դատարկ է նոյնպէս դերեզմանը մեր նահատակուած ժողովրդի։

Փա՛ռք Քրիստոսի հրաշափառ յարութեան։

Փա՛ռք Հայոց ազգի ու հայրենիքի լուսաշող վերածնունդին։

Եւ արդ, «Գնացէք սիրով որպէս եւ Քրիստոս սիրեաց մեզ եւ մատնեաց զանձն իւր վասն մեր պատարագ», «զի թէպէտ եւ երբեմն էիք խաւար, արդ լոյս էք ի Տէր, իբրեւ զորդիս լուսոյ գնացէք» (Եփես· Ե 2, 8)։

«Ձի յարեաւ Քրիստոս ի մեռելոց, մահուամբ զմահ կոխեաց եւ յարութեամբն իւրով մեզ զկեանս պարգեւեաց»· ամէն։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Քաւիւ մի տողով

ԻՍՐԱՑԼԻ նախարարապետը քաչուե – ցաւ Աչխատաւորական կուսակցութեան ղեկավարի պաշտօնէն, դրամական գայթակղութեան մը պատճառով։ Ռապին, իր կնոջ անունով, միչտ Ամերիկա հաչիւ մը պահած էր 20 հազար տոլարի ինչ որ լացարժականպէս արգիլուած է իսրայե – լացի ոեւէ քաղաքացիի։ Ռապին այդ դումարը ունէր Միացեալ Նահանգները դեսպան եղած օրէն եւ մոռցած էր նե – րածելու։ Ռապին հեռատեսիլէն իր մէա fault-ը ըրաւ բայց չի կրնար վարչա – պետի պաշտօնէն ալ քաչուիլ որովհետեւ Սահմանադրութիւնը չարտօներ որ հրա –

լինչպէս Ս· Մեսրոպ Մաշտոցի եւ Վար – դան Մամիկոնեանի օրերին։ Մեզանից ա – մէն մէկը Հայ է երեք հազար տարիներից ի վեր։

Այս զգացումներով, այս մտորումներով ու տենչանքներով մենք՝ հայ քրիստոնեաներս ողջունում ենք մի անգամ եւս հրաշքը Քրիստոսի յարութեան եւ վերանորոգում մեր սրբազան ուխտը հաւատարիմ մնալու մեր լուսաբնակ նախնեաց հրաշագործ հաւատքին, միչտ բարձր պահելու աշխարհի եւ պատմութեան առջեւ Յիսուսի հայկական ոգեկանութեան, միչտ կեն – դանի ու պայծառ պահելու մեր մայրենի հարազատ լեզուն, մեր հոգիները միչտ անելու եւ ազնուացնելու հայ հոգեւոր մշակոյթի արժէքներով, միչտ ամէն բանից թանկ գնահատելու վերածնուած արդի Մայր երկիրը մեր՝ յաւիտենական Հայաստանը ամենայն Հայոց, որ իր նոր կեանքով, իր նոր լոյսերով, իր նոր սքանչանքներով ու իդէալներով, ուղիղ գծով համաշրջումն է հայ ազգային ոգեկանութեան եւ չարունակութիւնը Հայոց պատմութեան հերոսական երթի։ Դուք բոլորդ, բոլորդ անխտիր, սիրեցեալ զաւակներ Մեր, Հայաստանից թէ Սփիւռքի ճամբաներից, Սուրբ Զատկի աւետաբեր այս պահին լայն բացէք դռները ձեր սրտերի եւ ընդունեցէք Աստուծոյ օրհնութիւնը Սուրբ Էջմիածնի նուիրական սեղաններից եւ կարօտալի ողջոյնը Մայր Հայրենիքի, ձեր հաւատակից եղբայրների եւ քոյրերի։

Զատիկ է այսօր, սիրելիները, ցնծացէք եւ ուրախ եղէք, ի դատարկ է դերեզմանը խաչեալ Քրիստոսի։ Ցնծացէք եւ ուրախ եղէք նաեւ, ի դատարկ է նոյնպէս դերեզմանը մեր նահատակուած ժողովրդի։

Փա՛ռք Քրիստոսի հրաշափառ յարութեան։

Փա՛ռք Հայոց ազգի ու հայրենիքի լուսաշող վերածնունդին։

Եւ արդ, «Գնացէք սիրով որպէս եւ Քրիստոս սիրեաց մեզ եւ մատնեաց զանձն իւր վասն մեր պատարագ», «զի թէպէտ եւ երբեմն էիք խաւար, արդ լոյս էք ի Տէր, իբրեւ զորդիս լուսոյ գնացէք» (Եփես· Ե 2, 8)։

«Ձի յարեաւ Քրիստոս ի մեռելոց, մահուամբ զմահ կոխեաց եւ յարութեամբն իւրով մեզ զկեանս պարգեւեաց»· ամէն։

ժարի փոխանցման դահլիճ մը (ընթացիկ հարցերով կը զբաղի եւ ընտրութիւնները կը պատրաստէ)։

ԿԱՐԼՍՌՈՒՀԷԻ մէջ (Դաշնակցային Գերմանիա) ահաբեկիչներ սպաննեցին ընդհատախազը՝ Պուբաք, գլխաւոր պայքարողն էր ահաբեկչութեան դէմ եւ պատէրի խմբակին։ Այս սպանութիւնը վերջդովում պատճառած է։

ՎԻԵՆՆԱՑԻ մէջ թուրք եւ յոյն կիպրացիներու բանակցութիւնները վերջ գտած են առանց որեւէ լուծումի յանգելու։ Տարակարծութիւնները նոյնքան խոր են։ Նոր չփումներ նախատեսուած են Մայիսի կիսուն։

ՀԱՐԱՒ – ԼԻԲԱՆԱՆի պաղեստինցիները սաստկացուցած են իրենց յարձակումը եւ Սայքան կը չարունակէ կռուիլ պաղեստինցիներու կողքին։ «Լիբանանեան ճակատ»ը, որ քրիստոնեայ չարժումները կը համախմբէ բողոք բարձրացուցած է ա – րաբ ղեկավարներուն մօտ, արաբ–պաղեստինեան այս դաւադրութեան դէմ։ Մինչ այդ պաղեստինցիք քրիստոնեայ նոր գիւղեր գրաւած են։

ՖԻԿԱՌՕ – ՍՈՖՐԷՍ հանրային կարծիքի նոր քննութիւն մը ցոյց կուտայ որ Ֆրանսացիք դէչ տրամադրուած են եւ օրէ օր կը կասկածին Պառ Մրազրի յաջողութենէն։ Մեծամասնութեան մէջ Շիրաքն է որու ժողովրդականութիւնը կը բարձրանայ։

ՄԻԹԵՐԱՆ համաձայն է Մառչէի առաջարկին ինչ կը վերաբերի Հաւասարակաց Շրագրին այժէամականացման, բայց ոչ երբեք՝ նոր բանակցութիւններ տանելու։

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ Ընդհանուր Համադաշնակցութիւնը (ԱԿ· ԺԷ· ԹՇ·) եւ ԱԿ· էֆ· ՏԷ· ԹՇ·ն համաձայնած են գործադուլ – ներու չարժումի մը ձեռնարկելու համար Ապրիլի վերջ հանրային սպասարկութեանց մէջ։

(Շար·)

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆի հարաւ – արեւմուտքը նոր երկրաշարժ մը պատահած է եւ առաջին առթիւ իսկ 500 մեռեալի խօսք կայ։

ՄՈՍԿՈՒԱՑի մէջ Բրեժնեւ ընդունած է ՊԱԿի պարագլուխը՝ Եասըր Արաֆաթ։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆի վարչապետը Փարիզ կուգայ Ապրիլ 25ին։ Գարամանլիս պիտի ընդունուի Հանրապետութեան Նախագահին կողմէ։

ԻՏԱԼԻՈՑ Ընկերվարական կուսակցութեան նախկին քարտուղարին գաւկին առեւանգումը միչտ խորհրդաւոր կը մնայ։ Ծայրայեղ ձախերէն եռք, ծայրայեղ աջերն ալ ուզեցին այդ առեւանգման պատասխանատուութիւնը ստանձնել։

ՓԱՐԻԶի խորհրդային կարգ մը հաստատութիւններու կամ դրասենեակներու դէմ եղեռնափորձեր եղած են։ Մեծ վնաս չկայ։ Արարքներուն հեղինակութիւնը կը պահանջէ «Պալեթեան երկիրներու ազատագրման ճակատը»։

ՁԱՏԿՈՒԱՆ տօնին առթիւ « Յառաջ » լոյս չի տեսներ երկուշաբթի (երեքշաբթի թիւ)։ Մեր յաջորդ թիւը՝ Չորեքշաբթի Ապրիլ 13։

ՆԱԽՈՒՆ ՎԱՂՈՒՆԻՑ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏՉՅԱՆԻ ՎՐԱ ՏՊԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ ԿՈՒՆԻ

Երբ փաթի էն, ժայռս ինձ պատահական՝ մեկ տարի առաջ, Կոլա քաղաքում էր տարիք ունեի մեկ տասնհինգ տարեկան, բայց, մեկ էլ տեսի մեկ Ծ Յոհաննես Մկրտչյան անունով հայ մարդու, վրան մի սպիտակ շապիկ էր, վրեն էլ մի սև ժիլետ, ոտքերին էլ՝ սև տրեխներ։ Ցնծության ոգով էր լցված։ Ինձ տեսավ, ուրախությունից ձեռքերը շփեց իրար, ինձ գրկեց, համբուրեց, ասաց՝ «Ինչպես եկար, ո՞նց եկար, ո՞ր ճամփով եկար, ո՞ր ճամփով գնացիր, ո՞ր ճամփով կգնաս, ո՞ր ճամփով կգաս, ո՞ր ճամփով կերթաս, ո՞ր ճամփով կդառնաս, ո՞ր ճամփով կդիմես, ո՞ր ճամփով կհասնես, ո՞ր ճամփով կհանդիպես, ո՞ր ճամփով կհանդչես, ո՞ր ճամփով կհանգչես, ո՞ր ճամփով կհանգստանաս, ո՞ր ճամփով կհանգստանաս, ո՞ր ճամփով կհանգստանաս

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՆՑՅԱԼԸ

Ռ. ՊԱՊԱ

ՆԿԱՐԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ ՀՍՏԱՆՈՒՀԱՅՈՑ

— Մեկ էլ՝ տկ, պահպ, ուրիշը չլսե– ցավը դիմիր, սա մեր վախը ըսեր... բայց վախը վախի տեղ մի՛ տա, սա հետդ չի մեռնիր, սա քեզի մնալու է, ինչ որ տան մեր մեջ ապրած ենք, ինչ որ ունինք, ինչ որ կրնանք ունենալ... ասոր համար ենք ապրած։

Ծանր օրերուն ներկայացուցած իր վիրավորական անտարբերութեան համար ներողութիւն կը խնդրէ ինձմէ։ Ես ալ կը ներեմ։ Ի՞նչ ընեմ, ներելու բացի ուրիշ ոչինչ ունիմ։ Ներելու ատակ եմ։

— Ինչպէ՞ս կ՚ըլլայ, որ ամբողջ տարի մեզի հետ ապրեցաք, մեզի հետ հացը կերաք, մեզի հետ ջուրը խմեցիք, մեզի հետ ամէն ինչ կիսեցիք, ու հիմա կ՚ըսէք, որ մենք ձեզ չենք ճանչնար։ Ինչպէ՞ս կրնաք ըսել, որ մենք ձեզ չենք ճանչնար։ Ինչպէ՞ս կրնաք ըսել, որ մենք ձեզ չենք ճանչնար։

Ես ալ կը կրկնեմ նոյն հարցումը։ Ինչպէ՞ս կրնանք ըսել, որ մենք ձեզ չենք ճանչնար։ Ինչպէ՞ս կրնանք ըսել, որ մենք ձեզ չենք ճանչնար։

La Section Cultuelle de l'U.G.A.B. de Marseille
présente

ARMÉNIE 1915

par le Théâtre d'Expression Arménienne
(Troupe de Lyon)
avec montage audio-visuel au Palais des Congrès le Samedi 16 Avril à 21 heures.
Réservation : au Club, 33 Cours Pierre-Puget les Mardis et Vendredis à partir de 21 heures.
Agence Wasteels, 87, la Canebière
Jeans Haig, 4 Rue de la République
Entrée : 20 F.

De retour d'expédition en Amazonie
PASCAL MANOUKIAN
expose, en compagnie de ses compagnons d'aventure Hugues et Patrice ses photos et des objets indiens au Centre Commercial de Vélizy II.

Un film sur les indiens Macuje d'Amazonie Colombienne, que les trois jeunes explorateurs furent les premiers blancs à contacter, est régulièrement et gratuitement projeté durant l'exposition qui se prolongera jusqu'au 14 Avril.
Un extraordinaire document !

Ամազոնիայէն վերադարձին՝
ՓԱՍՔԱԼ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
իր երկու ընկերներուն հետ կը ցուցադրէ իր բերած նկարներն ու հնդիկ առարկաները Վելիզի 2ի առեւտրական կեդրոնը։ Մինչեւ Ապրիլ 14, ձրի եւ կանոնաւոր կերպով կը ցուցադրուի նաեւ փաստաթուղթ մը քոլոմպական Ամազոնիայի Մաքուժէ Հնդիկներու մասին, որոնց հետ երեք երիտասարդները առաջին սպիտակները եղած են չփման մէջ մտնելու։

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿ
ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ
ԽՈՒՄԲԻ

Հ. Ը. Դաշնակցութեան Շաւիլի «Արղութեան» խումբը կը ոգնէ իր հիմնադրութեան Յիսնամեակը, Ապրիլ 17, Նոր Կիւրակէի օրը, հովանաւորութեամբ Փարիզի Հ. Ը. Դ. Երջ. Կոմիտէին եւ մասնակցութեամբ տեղւոյն Կապ. Խաչի եւ Հ. Ը. Դ. Նոր Սերունդին։

Առաւօտուն Շաւիլի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի 50 տարիներու մէջ մահացած «Արղութեան» խումբի հետեւեալ ընկերք – ընկերուհիներուն յիշատակին։—

Սաթենիկ Արղութեան, Սաթենիկ Տէր-Դաւթեան, Զաւօ Շանթ, Լէօլա Սասունի, Պերճուհի Բարսեղեան, Սաթօ Յակոբեան, Իշխան Յովսէփ Արղութեան, Բժ. Յով-սէփ Տէր-Դաւթեան, Սիմոն Վրացեան, Վահան Փափազեան (Կոմս), Մկրտիչ Տէր-Ստեփանեան, Սուրէն Նաւասարեան, Օննիկ Տէմիրճեան, Հրանդ Աթանեան, Յակոբ Աբէլեան, Սարգիս Գասպարեան, Թորոս Սարեան, Միսաք Սարգիսեան, Արմենակ Թորիկեան, Յովսէփ Դպիրեան, Թովմա Թումանեան, Խաչատուր Ար-թինեան, Մասիս Սայլանճեան։

Եկեղեցական արարողութենէն յետոյ ժամը 13ին ընկերահամակրական հոգեճաշ եւ հանդէս հայ դպրոցի սրահը։

Կը խնդրուի ողբացեալ ընկերներու յիշատակը յարգող բոլոր ընկերներէ, համակիր բարեկամներէ եւ ողբացեալներու ընտանեկան պարագաներէն ներ-կայ ըլլալ այս կրօնական արարողութեան եւ հոգեճաշի հանդէսին։

Ճաշի ծախքերու մասնակցութիւն։

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ ՆԱՀԱՆԳԻ
ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ՃԱՇ - ԽՆՋՈՑՔ

Կիրակի, Ապրիլ 17, ժամը 13·30ին
Օթէլ Օփերա – Լաֆայէթ, 80 Ռիւ Լաֆայէթ։

ՊԱՐ – – ՋԱՆԱՋԱՆ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ
Խնջոյքը կը տեւէ մինչեւ ժամը 6։

Ճաշագին 40 ֆրանք

Semaine Culturelle du
YAN'S
CLUB
12-20 AVRIL

MARDI 12 AVRIL, 21 HEURES :
Projection du Film « POINT LIMITE ZERO » de Richard Sarafian, suivi d'un débat sur « La création cinématographique arménienne en Diaspora »

VENDREDI 15 AVRIL, 21 HEURES :
Théâtre : l'ARMENOCHE de Reine Bartève, mise en scène par Jean-Luc Boutte.

LUNDI 18 AVRIL, 21 HEURES
Concert.— « Quatuor SEVAN » Janos Mate (violon), Emmanuel Kouyoumdjian violon), Hovhannès Anastasian (alto), Hans Mannès (violoncelle
Programme : Beethoven, Mozart, Komitas, Anastasian

MERCREDI 20 AVRIL, 21 HEURES
Conférence : LE GENOCIDE par le Dr. YVES TERNON
Ces manifestations ont lieu au Yan's Club, 5 Ave. Reille, Paris 14e
Le nombre des places étant limité, il est recommandé de réserver pour les soupers qui suivront : Tél. : 589-20-48

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ
ՅԱՂԹԱԿԱՆ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ
62ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան «Վասպուրական սրահի մէջ՝ 12-14 Ռիւ Սէն Պազիլ
Ապրիլ 17, Կիրակի ժամը 16·30ին
Մասնակցութեամբ Վիէնի եւ Տէսինի մասնաճիւղերու
Հովանաւորութեամբ
Միութեան առենապետ Վ. ՊԱՆՏԻԿԵԱՆԻ
Կը նախագահէ Միութեան փոխ-նախագահ Պ. Ալ. ՊԱՊԱՑԵԱՆ
Կը խօսի Պ. Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ
Գեղարուեստական ճոխ եւ խնամուած բաժին
Կ'երգեն ՕՐ. ԺՕԶԼ-ՎԻՄԵԱՆ (Օփերա) եւ Տիկին Տէր – Պօղոսեան
Կը նուագեն Գ. Պուզաքլեան — Կ. Թերզեանի Ուրարտու նուագախումբ
Հանդէսէն յետոյ ճաշ, պարարատուած Տիկնանց յանձնախումբին կողմէ
Ճաշագին 40 ֆր.
Արձանագրուելու համար հեռաձայնել՝
Ատոյեան· — 72-02-33, — Պապայեան 66-01-21
Պանտիկեան 66-17 46 — Կրասեան 93-32-18

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
DINER et BAL DE NUIT
de l'École Tebrotzassère

Samedi 7 Mai de 21 h. 30 à l'aube
dans les salons « CONCORDE - LA FAYETTE » PALAIS DES CONGRES
PORTE MAILLOT — PARIS
avec le grand orchestre HARRY HOUGASSIAN
ATTRACTIONS — CONCOURS D'ELEGANCE

Pour les billets, téléphoner après 20 heures :
Mme Kouyoudjian 757-57-64 — Mme Aghamian 893-15-65
Mme Tcherpachian 033-91-35
Tenue de Soirée

ARMENIE *77*
DÉPARTS CHAQUE MOIS

du 7 Mai au 18 Mai
du 11 Juin au 25 Juin
du 13 Juillet au 25 Juillet
du 5 Août au 19 Août
du 1er Octobre au 15 Octobre
du 22 Octobre au 5 Novembre
du 23 Décembre au 6 Janvier 78

à partir de 2680 F

du 5 Août au 19 Août
(pour les jeunes de 16 à 35 ans)

Renseignements et inscriptions :

mondotours
2, Rue de Sèze — 75009 PARIS Tél. : 073-30-64, 073-32-64

sevan voyages
50 Cours de la Liberté - 69 LYON Tél. 60 13 66

Voyage aux Etats-Unis

DU 2 AU 9 MAI 1977
NEY-YORK — WASHINGTON
PRIX : PARIS/PARIS, Classe Touriste : 2.750 FRS
1ère Classe : 2.950 FRS
Renseignements et inscriptions : MONDOTOURS
POUR TOUS VOS VOYAGES TOUTES DESTINATIONS, BILLETERIES, NOUS CONSULTER

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

Le Centre Culturel Alex Manoogian présente en son sein un
CLUB PHILATELIQUE :
S.A.P. (Section Arménienne Philatélique)
Animateur responsable
ARMAND ANOUCHIAN
Beaucoup d'Arméniens sont attirés par les timbres-poste et voudraient se rencontrer afin d'effectuer les échanges amicaux.
Grâce à l'U.G.A.B. cela vous sera désormais possible, en venant au :
Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles Paris 17
Pour assister à la première réunion d'information, le MARDI 12 AVRIL de 20 h. 30 à 22 h.

VENEZ NOMBREUX :

ԱՂՔԱՏԱՆՔ
ՀՐԱՒԻՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Փարիզի Աղքատախնամ ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ Հինգշաբթի Ապրիլ 21, ժամը 20ին, Ընկերակցութեան կեդրոնը՝ 77 Ռիւ Վաֆայէթ, Փարիզ 9րդ։

Կը հրաւիրուին Ընկերակցութեան բոլոր անդամները։

ՋԱՏԻԿԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Զատկի առթիւ (Ապրիլ 10 Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին կը մատուցուի հայկական պատարագ Սէնթ-Անտրէ Լը Օ եկեղեցին։ Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ
ԳԱԼՈՒՍՏ ՔՀՆԾ. ԹԵՒԵԱՆ
Սիրով կը հրաւիրուի Վիէնի Հայութիւնը։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկեր – ընկերուհիները Ապրիլ 15, ժամը 20·30ին, « Ախթամար Սոցիալ »ի վերմանանը, 23, Ռիւ Պէլֆոր, Անիէռ։

×

ՍԵԲԱՍՏԻՈՑ Դաւրայի Հայր. Միութեան վարչութիւնը իր բոլոր անդամ-անդամուհիները եւ ոչ-անդամ հայրենակիցները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Ապրիլ 17 Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան Սեբաստացի Մուրատ – Խրիմեան սրահին մէջ։ Օրակարգ.— Տարեկան հաշուետուութիւն, նոր վարչութեան ընտրութիւն եւ զանազան հարցերու լուծում։ Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Ճշդապահ ըլլալ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՊԱՏԱՐԱԳ
ԵՒ ՇՂՆԿԻ ՀԻՄԵՐՈՒ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Փրատոյի Ս. Սահակ-Մեսրոպ մայր եկեղեցւոյ մէջ, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանէ ու կը քարոզէ Արեւմտեան Եւրոպայի Կաթող. Պատուիրակ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
Ապրիլ 17, Կրկնազատիկի Կիրակին։

Ճաւարտ պատարագի տեղի կ'ունենայ եկեղեցիի չորքափակին մէջ կառուցուող չէնքի հիմերու օրհնութիւն, ձեռամբ Պատուիրակ Սրբազանի, բոլորուած Ե. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ եպիսկոպոսի, վարդապետներու ու քահանայ հայրերու։

Ներկայ կ'ըլլան բարձրաստիճան հիւրեր Ֆրանսայի զանազան կողմերէն։

Կը հրաւիրուի ժողովուրդը ներկայ գտնուիլ այս հանդիսաւոր արարողութեանց։

Նոյն օրը, ի պատիւ սրբազան հայրերու ու բարձրաստիճան հիւրերուն տեղի կ'ունենայ ճաշ Գոնգորտ – Գառնիշ ճաշարանին մէջ ժամը 13ին. ճաշագին 100 ֆրանք։

Ծանօթ.— Փափաքողները կրնան ապահովել իրենց սեղանները մինչեւ Ապրիլ 14ի երեկոն հեռաձայնելով 90-53-91 կամ 77-84-70։ Տոմսերը կը գտնուին կաւէմառ Պր. Վարուժանի մօտ՝ 28 Պուլվար տէ Տամ, Մարսէյլ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅՈՑ ԵՐԿԻՐ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱԻԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՋՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԱՊՐԻԼ
13
MERCREDI
13 AVRIL
1977

LE NUMERO 1,30 F

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 Ֆ.	Վեցամսեայ	90 Ֆ.
Արտասահման	Տար. 200 Ֆ.	Հատը	1 Ֆ. 30

52ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.833

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

52e ANNÉE — N° 13.833

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅԵՐՈՒՆ ԱԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐԸ

Գ.

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ԴԵՐԸ

Մենագրութեան մէջ մեծ տեղ է յատկացուած Անդրանիկին, որուն հան-ղէպ պաշտամունք ունի ակադեմիկոսը: Նիւթեր հաւաքած է զանազան աղբիւր-ներէ, որոնց շարքին կարեւոր թիւ մը կը կազմեն հակազաշնակցական հեղինակնե-րը: Ուշագրաւ է, ամէն անգամ որ Անդրանիկի անունը կը յիշէ, առիթը կը դտնէ յարձակելու Դաշնակցութեան վը-րայ, որուն դէմ հիւանդագին ատելու թեմբ լեցուած է: Կ'ուրանայ, որ Անդրանիկ երբեւիցէ դաշնակցական եղած ըլլայ...: Կը յիշէ ազգային հերոսին նը-ւիրուած կարգ մը երգեր, սակայն կը մոռնայ ամէնէն ժողովրդականը.

Դաշնակցական խումբ գնացիք մեզիք
Սասուն,
Մեր հայ եղբայրներ մեզ են ըսպասում,
Անդրանիկը բաջ իւր զինուորներով,
Կ'ուզէ պատերազմ, կը սպասէ գարնան:

Դաշնակցական Աղբիւր Սերոբի եղե-բական սպանութենէն ետք Անդրանիկն է ստանձնած հայդուկային չարժման ղեկա-վարի դերը: Իր կեանքի վերջին շրջանին հետու մնաց Դաշնակցութենէն: Աղայեան չի բացատրեր պատճառները:

Ստ. Կուրտիկեան կը գրէ թէ «Անդրա-նիկի գործունէութիւնը վիճելի չատ հար-ցեր է առաջացրել մեր պատմագրութեան մէջ»: Ցետոյ նաեւ՝ «նման մեծածաւալ աշխատութեան մէջ կան վիճելի հարցեր, թերիներ, ուսումնասիրութեան պատմա-դիտական մակարդակի խախտող մանրա-մասնութիւններ, անհաւասար ոճ... Հայ-դուկային չարժումից ազգայնական կու-սակցութիւնների գործունէութիւնը սահ-մանազատելու միտում, համաւորական չարժման ոչ պարզ ու որոշակի գնահա-տում» (Սով. Գրականութիւն, Օգոստոս 1976):

Ահա՛ թէ ինչ կը գրէր Աւետիս Ահա-րոնեան.

«Անդրանիկ հայ ժողովրդի համար ան-հատ չէ, այլ մարմնացումն է մի հզօր ու անսասան զաղափարի: Եւ իրրեւ այդ-պիսին՝ նա ժողովրդի երեւակայութեան մէջ անանձնացած, դիւցազնացած է: կուզէ Անդրանիկը, որ մեր ժողովուրդն է կռւել, կոփել ու քանդակել համապա-տասխան իր իղձերի, ձգտումների, ամ-բողջ խռչակին, արդարութեան եւ իրա-ւունքի ծարաւ իր հոգու պահանջներին (Հայրենիք ամսագիր, 1927, Թիւ 2):

Իսկ ակադեմիկոս Աղայեանի համար Անդրանիկը առիթ մըն է վարկաբեկելու Հ. Ց. Դաշնակցութիւնը:

Ակադեմիկոս Աղայեանի գրքին նուիր-ուած գրախօսականով մը («Ազատագրա-կան շարժման խորքերում», Գրական թերք, 1977 Յունուար 28), Սուրէն Աղա-թաեան կը գրէ.

«Հակասական, բարդ, « անգաղտնիք » խառնուածք չվինելով, Անդրանիկը, այ-նուամենայնիւ, ունեցել է եւ մոլորու-թիւններ՝ ազատագրական չարժման որոն-ման ուղիներում, եւ ժամանակաւոր պատրանքներ ու սպասելիքներ Դաշնակ-ցութիւնից (որի հետ, ինչպէս վկայում են փաստերը, դանուում էր մշտական

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՁԱՏԻԿԸ ԵՐԿՐԷ ԵՐԿԻՐ

Ս. Պետրոսի հրապարակին մէջ խըր-նուած աւելի քան երկու հարիւր հազար հաւատացեալներու ներկայութեան, Պօ-ղոս Զ. Պապը զատկական իր պատգամը ուղղեց քրիստոնեաներուն՝ 14 լեզունե-րով: Պապը պատարագեց բացօդեայ՝ հրապարակին վրայ յատկապէս պատ-րաստուած խորանի մը վրայ: Պատարա-գի ընթացքին հաղորդութիւն ստացան

օպողիցիայի մէջ), եւ՝ ակամայ, «պար-տադրուած» սխալներ (Ղարաքիլիսայի անցքերը) »:

Շարունակութեան մէջ Աղաբաբեան դիտել կուտայ.

«Ներկայացնելով Անդրանիկի կեանքի հերոսական դրուագների շղթան, բերե-լով նորանոր մանրամասնութիւններ նրա գործից, Ծ. Աղայեանը չի «սրբագրում» այդ գործի մէջ եղած կնճիռները, այլ պատմում է իրականութիւնը, ուր տեղ ունեն եւ՛ մոլորութիւնները, եւ՛, մանա-ւանդ Անդրանիկի ողբերգութիւնը՝ կապ-ուած համաւորական չարժման փլուզման հետ»:

×

Զենք ուզեր աւելի երկարել մեր այս դրախօսականը գրքի մը մասին, որուն մէջ մանրամասնօրէն քննուած են Հայ-կական Հարցը եւ մեծ Պետութեանց բըռ-նած բացասական դիրքը, «Հայաստանի ինքնավարութեան» գաղափարը, կամա-ւորական ջոկատներու ստեղծումը, երի-տասարդ Թուրքերու ցեղասպանական ծը-րագիրը, Մեծ Եղեռնը, զան-դուածային Լարդերը, Հայե-րու ինքնապաշտպանութիւնը, տարագ-րութիւնը, հայ գաղթականութեան բե-կորները, համիտեան համատարած ջար-դերը, Կիլիկիոյ կոտորածը, Հոկտեմբեր-եան յեղափոխութիւնը, Զինադադարը, Սեւրի դաշնագիրը, քէմալական չար-ժումը, Հայաստանի խորհրդայնացումը, Սղեքանդրապոլի դաշնագիրը, Հայկա-կան Լեգէոնը, Ֆրանսացիներու կողմէ կիլիկիոյ դրաւումը, Մարաշի, Այնթապի, Ուրֆայի եւ Հաճընի եղերական դէպքերը եւ այլ յարակից խնդիրներ, Կիլիկիոյ պարպումը եւ հետեւանքները:

Վիճելի են իր տեսակէտները:

Աղայեանի եղրակացութիւնն այն է, որ չնորհիւ 1917 Հոկտեմբերի բոլշեւիկեան յեղափոխութեան փրկուեցաւ հայ ժողո-վուրդը:

«Սովետական Հայաստանն, իրօք, դար-ձաւ աշխատաւոր Հայութեան երազած հայրենիքը, նրա գիտութեան ու մշակոյ-թի կենտրոնը: Դա սովետական կարգերի եւ լենինեան ազգային քաղաքականու-թեան յաղթանակն է» (էջ 832):

Ակադեմական պատմագիտ մը կը սպասուէր աւելի գիտական, անաչառ, անկողմնակալ եւ առարկայական մօտե-ցում Արեւմտահայերու ազատագրական չարժումներուն առընչուող դէպքերու եւ դէմքերու վերլուծման համար, հիմնուած պատմական անհերքելի փաստերու վրայ:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

հինգ աշխարհամասերը ներկայացնող խումբ մը հաւատացեալներ:

Երուսաղէմի մէջ, Արեւմտեան և Լատին եկեղեցիներու մօտ երեսուն հազար ուխ-տաւորներ հետեւած են զատկական արա-րողութիւններուն մատուցուած յոյն, հայ, ղպտի, ասորի եւ լատին ծէսերով:

Լենինգրատի մէջ, Շաբաթ, հինգ հա-զար հաւատացեալներ ներկայ եղած են կէս գիշերուան պատարագին՝ Ս. Նիկո-դոս եկեղեցիին մէջ: Բազմաթիւ հաւա-տացեալներ, տեղ չգտնելով եկեղեցիին մէջ, դուրսէն հետեւած են պատարագին: Երկար տարիներէ ի վեր առաջին ան-դամն էր որ Ռուս 30 միլիոն հաւատաց-եալներ Քրիստոսի Յարութիւնը կը տո-նէին Արեւմուտքին հետ:

Լոզանի մէջ մօտ 2500 աւանդապաշտ կաթողիկէները, մեծ մասով Ֆրանսացի, մասնակցած են հաւաքոյթի մը՝ նիւթ ունենալով «Ընկերվարական փորձութիւ-նը, պատրանք՝ որ պէտք է ցնդի»:

Փարիզ կարդինալ Մարթին է որ կը մատուցանէր պատարագը՝ Նոթրը Տամի մէջ, երբ երկու երիտասարդուհիներ կը փորձէին խանգարել արարողութիւնը:

1959էն ի վեր, երբ կիպրոս անկախու-թիւն կը ստանար, առաջին անգամ ըլլա-լով Մակարիոս արքեպիսկոպոս, հիւանդ, չկրցաւ մատուցանել զատկուան պատա-րագը:

ՀԱՐԱՒ – ԼԻԲԱՆԱՆ

ԿՌԻԻՆԵՐԸ ԿՂ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ ՀԱԿԱՌԱԿ ԱՐԱՖԱԹԻ ԿՈՉԻՆ

— o —

Հակառակ բախումներուն վերջ տալու Եասէր Արաֆաթի հրահանգին, կռիւ-ները, աւելի բուռն, կը շարունակուին հարաւային Լիբանանի մէջ, Մարժայուն քաղաքին չուրջ, զոր պաղեստինեան ու-ժերը կը փորձեն գրաւել: Տակաւին անո-րոշ կը մնան բախումներուն վերջ տալու Արաֆաթի դրդապատճառները, մասա-ւանդ երբ պաղեստինեան եւ յառաջդէ-մական ուժերը յաղթանակ մը տանելու ի վիճակի կը թուէին: Ըստ լիբանանեան մամուլին, Սուրիան է, որ Հարաւի այս վերջին բախումներուն ընթացքին պա-ղեստինցիներուն օգնելէ ետք, միջամտած է որ այլեւս վերջ տան կռիւներուն: Սու-րիա նախապէս ապահովութիւն ստացած է քրիստոնեայ ուժերէն, թէ ներկայ դո-յավիճակը պիտի պահուի հարաւի մէջ: Պէյրութի մէջ այն կարծիքը կը տիրէ թէ նախագահ Ասատ, աջակողմեան ուժերուն դաս մը տալէն ետք, այլեւս աւելորդ կը նկատէ կռիւները չարունակել: Կ'ըսուի նաեւ թէ Դամասկոս կը խուսափի իսրա-յէլեան միջամտութիւններէ. այն պարա-գային որ պաղեստինցիները գրաւեն սահ-մանակից կարեւոր դիրքերը՝ Մարժայուն եւ Քէֆյա: Արաֆաթ կռիւներուն վերջ տալու հրահանգը կուտար Մոսկուայէն վերադարձին, Դամասկոսի մէջ նախա-գահ Ասատի հետ տեսակցելէն ետք:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԲԵՌՆԱՏԱՐ ՕԴԱՆԱՒԵՐ՝ ՋԱՅԻՐԻ ՀԱՄԱՐ

— o —

Զայիր, Զատկուան չաբաթավերջին, դարձաւ միջազգային քաղաքական դէպ-խաւոր թատերաբեմը: Ընդառաջելով նա-խագահ Մոպուտուի կոչին, Մարոք, Շա-բաթ օր արդէն, 1500 վայրաչուներ կը ղրկէր Քոլվեսի: Ֆրանսա, իր կարգին, 11 բեռնատար «Թրանսալ» օդանաւներ կը փութացնէր Ռապաթ: Այս օդանաւերը, ըստ Էլիզէի զեկոյցին, միմիայն մարոք-եան զինուորական կազմածներ կը փո-խադրեն եւ Ֆրանսացի ոչ մէկ զինուոր կը մասնակցի գործողութիւններուն: Զա-յիրին իրենց օժանդակութիւնը խոստացան Սուտան եւ Եգիպտոս եւս: Յարդ Մոս-կուա կը հաստատէ միայն կատարուած իրողութիւնը՝ առանց մեկնաբանութեան, մինչ Սպիտակ Տան բանբերը կը նշէ, թէ «Զայիրի կապակցութեամբ ոչ մէկ համա-գործակցութիւն ունեցած ենք, Ֆրան-սայի թէ ուրիշ որեւէ երկրի հետ»:

Ֆրանսայի այս « օժանդակութիւնը » չուտով իր հակազդեցութիւնը կ'ունենար, Փարիզ: Մինչ ընկերվարականները վախ կը յայտնեն թէ «այս միջամտութիւնը զինուորական քանի մը բեռնատար օգա-նաւերէ անդին կրնան անցնիլ», համայ-նավարները արդէն «մտահոգուած են ու գայթակղած»: Ըստ Քուլ տը Միւրվիլի Ֆրանսա դէմ է «Ափրիկէի մէջ զինու ու-ժով յեղաշրջման եւ կ'ուզէ վստահու-թիւն ներշնչել Ֆրանսախօս երկիրներուն՝ որոնք մտահոգուած են տիրող կացու-թենէն»: Անկախ Հանրապետական պա-րագլուխ Ռոժէ Շինօ եւս «բնական կը գտնէ այս օժանդակութիւնը՝ որ կը մի-տի Զայիրի անկախութեան պահպանման»:

ԵՐԵՒԱՆ ⟷ ՓԱՐԻԶ ՀԵԾՈՒԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Ապրիլ 7)

ԱՐԱՐԱՏ – ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԴԻՆԱՄՕ ԽԱՂԸ (*)

Խորհ. Միութեան ոտնագնդակի 40րդ ախոյենութեան մրցումներու չարքին «Ա-րարատ»ի երկրորդ խաղը տեղի ունեցաւ Ապրիլ 6ին, Մոսկուայի «Դինամօ»ի դէմ՝ Երեւանի մէջ: Խաղի 12րդ վայրկեանին Գերչկովիչ արագ յառաջխաղացքով մը ճեղքած է «Արարատ»ի պաշտպանողական դիծը եւ մօտեցած բերդին. այդ պահուն Աբրահամեան ձգելով իր բերդը յառա-ջացած է կասեցնելու համար գրոհը, սակայն Մակսիմենկով առանձին մնա-լով պարապ բերդին առջեւ՝ նշանակած է առաջին կէտը: 82րդ վայրկեանին Գերչ-կովիչ նշանակած է երկրորդ կէտը: Խա-ղը վերջ գտած է 0–2 արդիւնքով ի նը-պաստ Մոսկուայի «Դինամօ»ին:

(*) Այս խաղին արդիւնքը տուած էինք «Ցառաջ»ի Ապրիլ 8ի թիւով:

Քանի մը տողով

ԺԱՒՔ ՓՐԵՎԷՐ մեռաւ 77 տարեկանին, Շէրպուրկի մօտ փոքրիկ գիւղի մը մէջ, ուր քաշուած կ'ապրէր: Իր անունը կապ-ուած է քանակի թուականներուն գեր-իրապաշտութեան ծնունդին հետ: Թա-տերագիր, բայց մանաւանդ ժողովրդա-կան սիրուած քանաստեղծ, իր քերթուած-ներէն չատեր, հոմային երաժշտու-թեամբ եւ Իվ Մոնթանի երգով, տակա-ւին կը հնչեն բոլոր շրթունքներուն վրայ:

ՍՊԱՆԻՈՑ վարչապետ Աւոլֆօ Սուա-րես անձամբ օրինաւոր յայտարարեց Սպանիոյ Համայնավար կուսակցութիւնը՝ վերջ տալով քառասուն տարիներու փը-րանքիզմին, զօրավարին մահէն 18 ամիս-ներ ետք: Ցառաջիկայ Յունիսին, Սպա-նիոյ համայնավարները պիտի կարենան ապատորէն մասնակցիլ երեսփոխանական ընտրութիւններուն:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ «ԳԻՏԵԼԻՔ» ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հայաստանի «Գիտելիք» ընկերութեան 10րդ համագումարը տեղի ունեցաւ Մարտ 24ին, Երեւան (*):

Բացումը կատարեց ընկերութեան վարչութեան նախագահը՝ Ակադ. Վ. Համբարձումեան: Գործունէութեան հաշուետուութիւնը ներկայացուց նախագահին առաջին տեղակալը՝ Լ. Քալաչեան, իսկ կեդր. կոմիտէի կողմէ խօսեցաւ քարտուղար Կ. Դալլաքեան:

Վերյիշեալ ընկերութիւնը հիմնուեցաւ 1947ին եւ այդ թուականին իր չարքերուն մէջ կը հաշուէր 175 անդամ: Ցիշեցնենք, թէ հիմնադիր ժողովին մասնակցեցան ծանօթ գիտնականներ եւ մտաւորականներ՝ Վ. Համբարձումեան, Աւ. Խահակեան, Ա. Տէրտէրեան, Մ. Սարեան, Գ. Բորեան, Հ. Սիրաս եւ ուրիշներ: Առաջադրուած ծրագիրն էր « բաւարարել ժողովրդական լայն զանգուածների աճող հոգեւոր պահանջմունքները գիտելիքների տարբեր բնագաւառներում, պրոպագանդել գիտութեան եւ մշակոյթի, տեխնիկայի եւ առաջաւոր փորձի նորագոյն նուաճումները, ցպատեղ կոմունիզմը կառուցող մարդու աշխարհայեացքի ձեւաւորմանը », *ինչպէս կը յիշեցնեն Հայաստանի մամուլն եւ պատկան մարմինները պարբերաբար:*

Տասնամեակներէ ի վեր կատարուած աշխատանքներու առանցքը մարքս – լենինեան դաստիարակութեան քարոզչութիւնը կը կազմէ, անշուշտ, պատշաճեցուած օրուան իշխանաւորներու ճըշդած եւ վարած քաղաքականութեան: Արդէն Յարհ. Միութեան Համամիութեան կուսակցութեան կեդր. կոմիտէն «ՍՄԿԿ 25րդ համագումարի որոշումների կատարման գործում բաղաֆական բանուոր ագիտացիայի դերի բարձրացման մասին» *անունով իր առած որոշումով վերջերս կը ճշդէր քարոզչական բնոյթի աշխատանքներուն ոչ միայն կարեւորութիւնը, այլեւ կը սահմանէր գործադրութեան միջոցներն ու եղանակները, ինչպէս նաեւ նիւթերն ու կէտերը:* Գլխաւոր առաջադրութիւններն են պրոլետարական ինտերնացիոնալիզմի, Մոսկուայի ներքին եւ արտաքին քաղաքականութեան, գիտական աթէիզմի, այլ խօսքով՝ անաստուածութեան եւ նմանօրինակ դաստիարակներու տարածումը քարոզչութեան ճամբով: Ներկայիս՝ այլ կարեւոր առաջադրութիւններ եւս հրապարակ կը դրուին: Այսպէս, Կ. Դալլաքեան դրեթէ տասնօրի կրկնելով Բրեժնեւի արտայայտած տեսակէտները Յարհ. Միութեան Արհես – տակցական միութիւններու 26րդ համագումարին, Մարտ 21ին, դիտել տուաւ, թէ անհրաժեշտ է « ուժեղացնել բուրժուական գաղափարախօսութեան, ռեվիզիոնիզմի եւ դոգմատիզմի դէմ մղուող պայքարը: Անհրաժեշտ է առաւել յարմակողմանիօրէն հանդէս գալ բուրժուական գաղափարախօսութեան ամէն տեսակի ներթափանցման դէմ, լենինեան սկզբունքայնութեամբ պաշտպանել յեղափոխական տեսութեան անսասան հիմքերը, փաստարկուած մերկացնել դասակարգային հակառակորդների կողմից մեր իրականութեան խեղաթիւրումը »: *Սակայն առաւել կարեւորը օրուան հարցերէն մէկն է՝ մարդկային իրաւունքներու բռնաբարումը Յարհ. Միութեան մէջ:* Արդ, Բրեժնեւ, Արհմիութիւններու համագումարին, առաջին անգամ ըլլալով անդրադարձաւ Արեւմուտքի մեղադրանքներուն պատասխանելով, թէ « մեր հակառակորդները··· կեղծ ռեկլամի միջոցով ստեղծում են սոցիալիստական երկիրներում «մարդու իրաւունքների խախտման» մասին »: *Համաձայն Բրեժնեւի՝* « մեզանում չի արգելւում «խորհել այլ կերպ», բան մեծամասնութիւնն է խորհում »: *Սակայն օրէնքով նախատեսուած միջոցները դատաստանութեան կը դրուին եւ այսուհետեւ եւս պիտի դրուին այն քանի մը անձերու դէմ, որոնք* « ակտիվօրէն հանդէս են գալիս սոցիալիստական կարգերի դէմ, կանգնում են հակասովետական գործունէութեան ուղու վրայ, խախտում օրէնքները եւ յեղաբար չունենալով երկրի ներսում, աջակցութիւն ստանալու են դիմում արտասահման, իմպերիալիստական պրոպագանդիստական եւ հետախուզական էյէնթեաներին »: (*Սովետական Հայաստան, Մարտ 22*):

Պարզ է, որ Բրեժնեւի հատատումը ճիշդ չէ եւ վերյիշեալ պատրուակներով բռնի լռութեան կը դատապարտուին Ա. քարտուղարին «այլախոհները»:

Կ. Դալլաքեան իր կարգին, անդրադարձաւ այս հարցին հիմնականին մէջ կրկնելով Բրեժնեւի խօսքերը:

Հայաստանի « Գիտելիք » ընկերութեան կարեւոր եւ օգտակար աշխատանքները կը մնան անկատար այսպէս կոչուած ժողովրդական համալսարաններու կազմակերպումը, գիտական, մանաւանդ կան եւ յարակից նիւթերու դասախօսութիւնները, որոնք կոչուած են մղում տալու մասնագիտացումներուն, նոր թեքնոլոգիի ծանօթացումներու, որակի բարձրացման, գեղագիտական հայեացքներու ձեւաւորման եւայլն:

Ներկայացնենք քանի մը ցայտուն տուեալները, զանոնք քաղելով Լ. Քալաչեանի զեկուցումէն: Ներկայիս 433 ժողովրդական համալսարաններ կը գործեն Հայաստան. *ասոնք աշխատաւորներու ահմանուած դասընթացքներ են՝ դասախօսութիւններու ձեւին տակ. այս ան ուանումը կրող համալսարանները կը յաճախեն մօտ 165·000 հոգի: Միայն անցեալ տարի մօտ ութ հազար դասախօսութիւն կատարուած է տնտեսագիտական հարցերու մասին:* Դասախօսութիւններու ընդհանուր թիւը հարիւր հազարի կը հասնի, *ինչպէս դիտել կուտայ « Սովետական Հայաստան » օրաթերթը խմբագրականով մը:*

Թիւով եւ որակով պատկառելի պատկեր կը ներկայացնէ «Գիտելիք» ընկերութիւնը: Շարքերը ընդգրկած են աւելի քան 20·000 հոգի՝ բարձրագոյն ուսման հաստատութիւններու դասախօս, տնտեսական հարցերու մասնագէտ, գիտահետազօտական հիմնարկութիւններու աշխատակիցներ, դրականութեան, մշակոյթի եւ արուեստի գործիչներ: Ասոնց շարքին են Յարհ. Միութեան եւ Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի 63 ակադեմականներ եւ 66 թղթակից–անդամներ, 520 դոկտորներ եւ փրոֆեսէօրներ, 2·550 թեկնածուներ եւ դոցենտներ եւն.:

Ա. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(*) Տե՛ս «Յառաջ» Ապրիլ 6 (հեռատիպ):

ՃԻՆ ԹՈՐՈՍ

Ճին Թուրքերէն մակդիր մըն է՝ հերոսի մը տրուած, սակայն ճին բառը Թուրքերու կողմէ Թորոսին տրուած էր իր կատարած բազմաթիւ սխրագործութիւններու համար, իսկ Կիլիկիոյ Հայերը պինք կոչած են հերոս:

Ճին Թորոս բնիկ Հաճընցի էր, բուն անունով՝ Թորոս Տարտաղանեան: Սահմանադրութեան հռչակումէն եառք ձիաւոր ոստիկան եղած էր Գարսպազարի մէջ: Գարսպազար կը գտնուի Հաճընէն 40 քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ՝ դէպի Հարաւ: Ճին Թորոս իր ճարպիկութեամբ եւ խելացութեամբ ստոյգ ջարդէ ազա – տեց Գարսպազարի եւ շրջակայքի 800 ընտանիքները:

1909ին, Օսմանեան Սահմանադրութիւնը հռչակուելէն եառք, կը յուսացուէր որ Թուրք կառավարութիւնը «Հիւրիւէթ»ի սկզբունքները յարգելով Հայերուն տար ազատութեան չունչը. սակայն հակառակը պատահեցաւ: Կիլիկիոյ Հայութիւնը գոհ դնաց Իթթիհատ Թէրաքքը արիւնարբու կուսակցութեան գաղտնի ծրագիրներուն, որովհետեւ Հայութիւնը մեծ խանդավառութեամբ փարած էր ազատութեան գաղափարին եւ Կիլիկիոյ Հայութիւնը կը բազմանար ամէն կողմէ եկող հայրենակիցներով, տնտեսապէս լաւագոյն դիրքերու կը հասնէր: Հետեւաբար, Թուրքը, վախնալով որ Հայութիւնը կրնայ նոյնիսկ անկախութեան պահանջ ներկայացնել, ուզեց այդ ուժը խեղդել իր սաղմին մէջ. կազմակերպեց Կիլիկիոյ 1909 Ապրիլի ջարդը, որուն 30 հազար անմեղ Հայեր զոհ դացին, որոնցմէ 3000ը Հաճընցի արհեստաւորներ՝ որոնք իրենց ապրուստը չահելու համար գացած էին Կիլիկիոյ հայաշատ քաղաքները:

Հաճընի ինքնապաշտպանութեան շուրջ 30 հազար Հայեր ազատեցան ստոյգ ջարդէ: Սիս կաթողիկոսանիստ քաղաքը, շնորհիւ առաջնորդ Ներսէս Եպիսկ. Դանիէլեանի մէկ հեռագրին, կը փրկուի 500 դինեալ Հաճընցի երիտասարդներու օգնութեամբ: Զոք Մարզուան ինքնապաշտպանութեան շնորհիւ կրցաւ ազատիլ, իսկ Գարսպազար ստոյգ ջարդէ ազատեցաւ ճին Թորոսի մէկ հնարամտութեան շնորհիւ:

Գարսպազարի գայմագամին փոխանորդը ոստիկան տասնապետի մը հրամանատիր կուտայ չրջակայ Թրքական գիւղերը կարգադրելու համար: Տասնապետը երկու ոստիկան կ'առնէ իրեն հետ, որոնցմէ մէկը ճին Թորոսն էր: Հրամանատարի բովանդակութեան անծանօթ էին: երբ կը կարգադրէ դիւղապետներուն, կը պարզուի հոն գրուածը, այն է՝ թէ Առաջնայի մէջ Հայերը դէրբէ վերցուցած են եւ դասերնին առած, հիմա կարգը մերն է Գարսպազարի Հայութիւնը ջարդելու: Նոյն օրը ճիաւոր երկու ոստիկաններ կը հասնին, որոնց բերած նամակին մէջ ըսուած էր որ ճին Թորոս պէտք չէ իրենց հետ չորչի: Տասնապետը անմիջապէս քաղաք կը վերադառնայ եւ կը փոխէ ճին Թորոսի ձեռքէն դէնքը առնելէ: Այս վերջինը կ'ընդդիմանայ: Կ'ուզեն զինաթափել: ճին Թորոս ճարպիկութեամբ մը Թուրք խուժանին մէջ խառնուելով իր հետքը կը կորսնցնէ եւ կ'երթայ եղելութիւնը կը պատմէ երեւելի Հայերու: կը թելադրէ ժողովուրդին դիմել զայմագամին եւ կեանքի ապահովութիւն խնդրել: Գայմագամը հասկնալով, որ դիմումը եղած էր ճին Թորոսի դրդումով, զինք բանտարկել կուտայ: ճին Թորոս բանտապահի ձեռքէն դէնքը խլելով կը փախի եւ Հայոց մօտ երթալով կը թելադրէ բոլոր կարասիները Թողուլ ապահով տեղ եւ քաշուիլ քարակերտ դպրոցը, քանզի փայտէ կառոյցները, պէտք ուտեստեղէն ամբարել: 26 մարթէն հրացաններով եւ քանի մը հնամաշ ու ժանգոտած դէնքերով ու զործիքներով ժողովուրդը կը պատրաստուի դիմադրութեան: Հայեր, տեսնելով վտանգը եւ կռահելով բազմազահար խուժանին մօտենալը, իրենց Թաքստոցներէն դուրս ելլելով փողոցներուն մէջ պաշտպանութեան պատնէշներ կը կանգնեն եւ իրենց չորի գտնուող դիւրավառ փայտերը կը քակեն, որպէսզի Առաջնայի պէս չհրկիզուին:

ճին Թորոս ձեռք կ'առնէ դեկավարութիւնը եւ կը պատուիրէ նախապարսկ չըլլալ ու երբ իրենց վրայ կրակ տեղայ քաշուիլ ներս, պարապ տեղը պղտակ չըպատռել: Զէնք բռնող երիտասարդները դիրք կը գրաւեն պատնէշներու երկայքին ու կը պատրաստուին արիւնարբու խուժանը եառ մղելու:

Հետեւեալ օրը, առաւօտեան ազօթքէն առաջ ճին Թորոս ամբողջ ուժով կը յարձակի թշնամիին վրայ եւ կը ցրուի զանոնք: Թշնամին, զէմ դիմաց կեցած, իրարու հրելով կը հարնէին, պատրաստելու համար անարատ, սպիտակ կարագ. իսկ մնացեալ Թանչուրէն ալ կ'եփէին չինականին ամէնօրեայ օրհնեալ Թանապուրը: Զրծումի առընչութեամբ կը յիշեմ գիւղի հարսներու մէկ օրօրը, երբ չալկած իրենց երախաները ձրծումի պէս կ'օրօրուէին ու կ'երգէին.

Հա՛, ձրձո՛ւմ, հա՛, ձրձո՛ւմ,
Կարմիր սօղեր հագնեցում,
Շալկի՛մ սարեր օղըրցում,
Պապօն իգայ չը ցուցում,
Մամօն ի գա՛յ կը՛ ցուցում:

Երկայն եւ ցից սանդուխ մը կ'առաջնորդէր « քէօշք »ի վերի յարկը, որուն ջուխտակ պատուհաններէն կ'երեւար հայրենի գեաղը Արաճանին: Աւելի հեռուն, Սուրբ Յովհաննու վանքին բարձունքները: Այս յարկին մէջ կը բնակէր ճղիչէ հօրեղբայրս իր ընտանիքով:

Հօրեղբայրս ճղիչէն, ուսած Ս. Կարապետի ժառանգաւորաց վարժարանը, օժտուած գեղեցիկ ձայնով, կը պաշտօնավարէր Մշոյ կեդրոնական վարժարանին մէջ: Իսկ տօնական օրերուն կը վարէր Ս. Կարապետի վանքին երգչախումբը: Իր զմայլելի «Յորհուրդ խորին»ը այսքա՛ն տարի վերջ, դեռ կը ծփայ հոգիիս մէջ: Վանահայր Վարդան Վրդ.ի սիրական եղիչէն էր, իսկ Արմենակ Շահմուրատեանի մտերիմ ընկերը: Դեռ մանուկ օրերէն կը յիշեմ հօրեղբօրս սենեակին պատէն կախ, սեւ պեխերով, երկայն մազերով, վառվռուն աչքերով երիտասարդի մը պատկերը, որ չատ տպաւորած էր զիս: Այդ անգամ որ գիւղ երթայի եւ մանչի հօրեղբօրս սենեակը, ժամերով հիացած կը դիտէի անծանօթը:

Օր մը հարցուցի եղիչէին. «Հօրեղբայր, ո՞վ է այս մարդը»: եղիչէն ժպտաց, ակնոցներուն տակէն քթթելով իր կարճատես աչքերը, կէս լուրջ կէս կատակ ըսաւ.

«Մեր Արմենակն է,
«Շաքար Ատոյի տղան է,
«Մեր Տարօնի սոխակն է···»:

Հայրենի «քէօշք»ին տափարակ տանիքը ներսէն չորս անկիւններուն վրայ բոյն դրած էին արագիլները, որոնք Մարտ ամսուն սկիզբը, ծիծեռնակներու հետ, կուգային հեռուներէն եւ աշնան վերջերը միայն կը դաղթէին օտար հորիզոններ:

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆ

(Շար. – 6)

ՍԱՀԱԿ ՀԱՅՐԱՊԵՏ ԵՒ ՄՇՈՑ Ս. ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ ՎԱՆՔԸ

«Ուրուհ բէկ»ի սարսափէն, լման եօթը չարաթ դիւղին փոքրիկ տղաքը, մեծ – րու հետաոսր պահք կը բռնէին: Երդիքէն կախուած սոխը, յաճախ տանը տարքունէնէն եւ չոդիներէն կը ծլէր· այդ ծիլերն ալ իբր դեղ կը կերցնէին յօդացաւէ տառապողներուն···:

Թոնրատան մէջ, աղ կողմը, կը տես – նուէին քարէ սանդուխներ, ուրկէ բարձրանալով, կը մտնէինք խորշրդաւոր ու փոքր սենեակ մը որ իր լոյսը կը ստանար քառակուսի փոքրիկ լուսամուտէ մը: Այս խուցը կը նմանէր ճգնարանի մը: Անկիւն մը զետեղուած էր փայտէ անչուք մահիճը: Ցիսուս մանուկը դիրկը, Աստուածածնայ դունաւոր, հինաւուրց պատկեր մը եւ փայտէ խաչ մը կը զարդարէին պատը: Ցուցին դրան մօտ, պատին մէջ փորուած, կար փոքրիկ պահարան մը, որուն մէջ կը հանգչէր, կաւիճ սեւ կողքով, վրան ապուցուած արծաթեայ խաչով ազօթագիրք մը եւ անոր քով, փոքրիկ ու զեղեցիկ արծաթէ մատուռի մը, կանանչ ապակուէ չղարշի մէջ փաթթուած: Այդ խուցը պատկանած էր տանը նահապետ, հոզելոյս Տէր Կարապետ քահանային, ուր ան յաճախ կը քաշուէր, իր ծոմապահութեան օրերուն եւ կ'ազօթէր վերացած···:

Տանը բակին միւս կողմը, դէպի աջ, կը կանգնէր սպիտակ, երկյարկանի նոր բաչէն «քէօշք»ը, որու վարի յարկը վերածուած էր մառանի: Դրան աջ կողմը չարուած էին թթուի խոշոր կարասներ, որոնց մէջ լեցուած էին խառնիխուռն, քալամ, պտտիճան, վարունգ, սոխ, սխտոր, ձմերուկներ, սեխեր, պլոմներ եւ կլորներ:

Ամրան տօթերուն, գիւղին անմահացականն Թանչուրին հետ, այս թթուի ջրերը իբր զովացուցիչ կը ծառայէին չի – նականին մեծին ու պզտիկին:

Մառանին մէջտեղը, առաստաղին պեբառներէն կախուած էր ձրձումը:

Ձրձումը, դաւառի վարպետ բրուտներու ձեռագործ, երկայն ու կլոր, խոշոր հոդէ աման մըն էր· երկու ողորկ փայտեր կապուած առաստաղին պերաններէն մէկուն, կանեփէ հաստ թելերէ չինուած օղակներով, կը գրկէին ձրձումը, որուն մէջ կը լեցնէին մածուն եւ ջուր: Երկու ժամ ետք, երբ կարագը կը սկսէր երեւիլ, ձրձումը կը սկսէին շարժել ետ ու առաջ, մինչեւ որ կարագը կը հաւաքուէր ձրձումին վերի մասը, ուրկէ կը հանէին ու կը դնէին մեծ ամանի մը մէջ: Ապա կը սկսէին նոր ծեփ մը ընել: Ամանը լեցուելէ ետք, կը տանէին տունը, ուր կը հալեցնէին, կը զտէին եւ կը դնէին ամանի մը մէջ, որ կը պահէին մառանին մէջ, մինչեւ ձմրան օրերը:

Ցաճախ կը պատահէր որ ձրձումը կը տրաքէր, ինչպէս որ պատահեցաւ Սահակ Հայրապետ եւ Մշոյ Ս. Յովհաննու վանքին:

Սահակ Հայրապետ, Մշոյ Ս. Յովհաննու վանքի հոգեւոր հովիւն էր, երբ Ուրուհ բէկ, Մշոյ դաւառի ամիրան, իր հարեմին համար կարագ կը պահանջէ վանքէն: Սահակ Հայրապետ, որ ամէն տարի կարագ կը ղրկէր Ուրուհ բէկին, այդ տարի չկրցաւ ղրկել, որովհետեւ ձրձումը տրաքած էր եւ կարագը ամանին մէջ չէր հաւաքուած: Ուրուհ բէկ, որ կարագը կը սիրէր ինչպէս իր աչքի լոյսը, կը զայրանայ եւ կը սպառնայ Սահակ Հայրապետին, որ եթէ կարագը չղրկէ, ինքը կու գայ եւ կը կողոպտէ վանքը:

Սահակ Հայրապետ, որ ամէն տարի կարագ կը ղրկէր Ուրուհ բէկին, այդ տարի չկրցաւ ղրկել, որովհետեւ ձրձումը տրաքած էր եւ կարագը ամանին մէջ չէր հաւաքուած: Ուրուհ բէկ, որ կարագը կը սիրէր ինչպէս իր աչքի լոյսը, կը զայրանայ եւ կը սպառնայ Սահակ Հայրապետին, որ եթէ կարագը չղրկէ, ինքը կու գայ եւ կը կողոպտէ վանքը:

(Շար. – 6)

ՍՊԱՐՏԱԿՈՍ ԲԵՄԱՊԱՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

— o —

Փալէ տը Գոնկրէի լայնատարած այս սրահին մէջ, որ աւելի նպատակաւոր է համագումարներու կամ պեղարուեստական այլ ձեռնարկներու համար, Պալշոյի պարողները առիթ տուին մեզի ներկայ ըլլալու Արամ Խաչատրեանի Սպարտակոս բեմապարին:

Բեմապարին նիւթը ծանօթ է: Սարուկները՝ Սպարտակի գլխավորութեամբ, Հռոմէական հռոմէական բռնակալութեան դէմ: Սպարտակոս, որ կը սիրէ սարուկ պեղուհի մը՝ Փռիւգիա, պահ մը յաղթանակներ ապահոված ըլլալ կը թուի, բայց իր մարդկայնութիւնը պատճառ կը դառնայ իր կորուստին: Բռնակալ Կրասոսի կեանքը խնայած ըլլալուն համար, կ'ենթարկուի հռոմէացի բռնակալի վրէժխնդրութեան եւ նեռահար կ'իյնայ՝ հռոմէացի լեգէոնականներու կողմէ:

Բեմապարը ունի երեք արար, տասնեկու պատկերներ եւ գլխաւոր գործարներու « մենախօսութիւն »ները՝ Սպարտակոս, Փռիւգիա, Կրասոս եւ իր հարճը Եգինա, որ կը նախանձի սարուկ պեղուհի Փռիւգիայէ: Պատկերները բաղկացած են բազմամարդ չարժումներէ՝ հռոմէացի լեգէոններ, որոնք կը խորհրդանշեն բանակը, գերիներ եւ կլատիա - ռապանքի աշխարհը, որ կը գտնուի բռնակալի լուծին տակ:

Բեմապարի այս կառոյցը, որ կերպարներուն եւ վիճակներուն խորհրդանշական

եաք «Մոհամէտի սալավաթ»ի ազդակ - ներով խուժանը կը յարձակի, կը թալանէ Հայոց տուները, կրակի կուտայ զանոնք եւ կը յարձակի ժողովուրդին վրայ: Հայերը չեն դիմադրեր, մինչեւ որ խուժանը կը պաշարէ զիրենք: Ձին Թորոս կը հրամայէ կրակ բանալ: Թուրքերը անակնկալի եկած կը փորձեն դարձեալ կրակի տալ, բայց չեն յաջողիր: Այն որ կը մօտենայ՝ տեղն ու տեղը կը սպաննուի: Թուրք խուժանը չկարենալով գործադրել իր ոճրային ծրագիրը՝ կը ցրուի, անէծք կարդալով ձին Թորոսի հասցէին: Հայերը երեք չաբաթ իրենց պատնէշին եռեւ կը մնան եւ դուրս չեն ելլեր, մինչեւ որ կառավարութիւնը հարկ եղած ապահովութիւնը կուտայ իրենց կեանքին:

Հայերը կը վերաչինեն իրենց բոյները, իսկ ձին Թորոս դատի կը քաշուի, իր վնասի համար ոսմիկական պաշտօնէն կ'արձակուի:

Ահա այսպէս է որ Գարասպաղարի Հայութիւնը ազատեցաւ հայ հերոսի մը ճարպիկութեամբ:

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ԳՐԱՃԵԱՆ

ԿՈՉ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԻ ՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐՈՒ, ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ԵՒ ԴԻՄԱԴՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

— o —

Փարիզի Թաղապետական Խորհուրդը, չնորհիւ իր հայասէր նախագահ Հանդուցեալ Պեռնար Լաֆէյի ջանքերուն, հող մը յատկացուց Փեռ – Լաշէզի գերեզմանատան մէջ, որպէսզի հայ նախկին ռազմիկները յուշարձան մը կանգնեցնեն, յաւերժացնելու համար յիշատակը երկու մեծ պատերազմներուն Ֆրանսայի եւ հայ ժողովուրդին համար ինկած հերոսներուն:

1914–1918 պատերազմի սկիզբէն կամաւորական չարժումը ծայր կ'առնէ Փարիզէն: Հայ երիտասարդներ, գլխաւորապէս ուսանողներ, համախմբուած Հայոց մայր եկեղեցիին մէջ միաձայնութեամբ կ'որոշեն զինուորագրուիլ, նոյնը կ'ընեն Մարսէյլի հայ երիտասարդները:

Կը կազմուի գլխաւորապէս Հայերէ բաղկացած հետեւակային կամաւորական զօրագունդը (ռեժիման տը մարշ տը լա Լեժիոն էթրանժէր), որ հռչակաւոր կը դառնայ իր անձնազոհութեամբ եւ անհամ հերոսութեամբ եւ քաջագործութիւններով: Հայ կամաւորները կը մասնակցին բոլոր ճակատամարտերուն մասնաւորապէս աչքի կ'իյնան Վերտէօնի, Շամփանեի, Սոմի եւ Արթուայի կռիւներուն: Այս արիւնալի ճակատներուն վրայ է որ կը զոհուին 2000 հայ կամաւորներէն 1700 քաջամարտիկ հերոսներ:

Իսկ անդին սկսած էր գարուս առաջին ցեղասպանութիւնը անպաշտպան հայ ժողովուրդին դէմ, ծրագրուած ու գործադրուած թուրք պետութեան կողմէ, դիտակցութեամբ եւ մեղսակցութեամբ Քայզերական Գերմանիոյ:

Պատերազմի ճակատագրական օրերուն 1916ին Պօղոս Նուպար փաշայի, Քլեմանսոյի, Արիսթիտ Պրիանի նախաձեռնութեամբ կը կազմուի հերոսական Հայկական Լեգէոնը եւ կը մտնէ զօրավարներ՝ Կուրոյի, Տիւֆոյէ, Պրեմոնի հրամանատարութեանց տակ գտնուող զօրաբանակներու կազմին մէջ:

Ցաւիտենական փա՛ռք եւ պատիւ Հայկական Լեգէոնին, որ փառապանծ յաղթանակներ տարաւ թուրքեւգերմանական ուժերուն դէմ:

Հոն ուր անգլիական զօրաբանակի ուժերը երկու անգամ ձախողած էին, հայ կամաւորներու լեգէոնը Պաղեստինի ճակատին վրայ կը ճեղքեն թուքեւգերման պաշտպանութեան դիրքերը եւ փառաւոր յաղթանակ մը կը տանին ու կը մաքրեն պաղեստինեան ճակատը:

1917ին է որ հիմը կը դրուի Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ Կամաւորներու Միութեան:

Երկրորդ համաչխարհային մեծ պատերազմին ստուարաթիւ հայ զաղութը տուաւ 20·000 մարտիկներ Ֆրանսահպատակ կամ ոչ բոլորն ալ պինուորագրուեցան Ֆրանսական մայր բանակին մէջ 1928 Մարտ 31ի 3րդ յօդուածին համաձայն:

Հայ պինուորները մասնակցեցան Սըտանի, Տէօնքէրքի: Ուազի, Լուառի, Արտէնի եւ ուրիշ ճակատներու վրայ մղուած մարտերուն, տալով բազմաթիւ զոհեր, վիրաւորներ եւ մանաւանդ գերի – ներ, որոնք հինգ տարի չարունակ իրենց Ֆրանսացի եղբայրներուն հետ մնացին գերմանական գերիներու կայաններուն մէջ, հաւատարիմ մնալով Ֆրանսական հայրենիքին որուն դրօշին տակ կռուած էին, հակառակ Գերմանացիներու տարած վրոփականային եւ ըրած խոստում – ներուն որպէսզի Հայերը ուրանան Ֆրանսան:

Մեծ կ'ըլլայ Հայերու մասնակցութիւնը դիմադրական պայքարին: Ամբողջու – թեամբ բաժնելով Ֆրանսայի ժողովուրդի տառապանքն ու վիշտը: Հայերը կուտան հարիւրաւոր զնդակահարուածներ եւ գերմանական մահուան ճամբարները տարուածներ, ինչպէս Մանուչեան, Հայկ Դպիրեան, Լուիզա Ասլանեան:

Սեվէնի լեռներուն մէջ կը կազմուի հայկ. փարթիզանական առաջին դունդը, որուն մարտական սխրագործութիւնները կը գնահատէ Զօր. Տը Կօլ, մանաւանդ հրամանագրով, ինչպէս եւ Զօր. Զել – լէր եւ ուրիշներ: Շնորհիւ զունդի մղած մարտերուն, կ'ազատագրուին Մանտ, Ֆլորաք, Ալէս, Նիմ եւ ուրիշ հարիւրաւոր գիւղեր ու քաղաքներ: Փառք եւ պատիւ Հայութեան եւ իր զաւակներուն, որ անխնայ իրենց արիւնը թափեցին յանուն Ֆրանսայի ազատութեան եւ Ֆրանքհայ բարեկամութեան:

Սրտ, պէտք է կանգնեցնենք Փեռ–Լաշէզի գերեզմանատան յուշարձանը, պէտք է յաւերժացնենք մեր նահատակ հայ հերոսներու յիշատակը, որպէսզի ամէն ոք, երիտասարդներն ու գալիք սերունդները հպարտ ըլլան, որպէսզի մեր եղբայրներու ու քոյրերու թափած ազնիւ արիւնը ի զուր չանցնի:

Այս նպատակի իրագործման համար կազմուած է կեդրոնական Յանձնախումբ մը նախագահութեամբ Պարոներ Նուբհան Ֆրէնկեանի, փոխ–նախագահ՝ Սուրէն Ճերմակեանի եւ գանձապահ Գէորգ Պազըրճեանի: Այս մարմնին մաս կը կազմեն նաեւ Ֆրանսացի գինուորական եւ քաղաքական անձնաւորութիւններ իրենց պատուոյ անդամներ:

Այս արձանի շինութեան համար պիտի ձեռնարկուի ազգային հանգանակութեան: Կը հրաւիրենք մեր հայրենակիցները ըլլայ Ֆրանսայի եւ Սփիւռքի, որ անգամ մը եւս կատարեն իրենց բարոյական ու մանաւանդ նիւթական պարտականութիւնը, առատաձեռնութեամբ մասնակցելով այս ազգային հանգանակութեան, ամէն ոք ըստ իր կարողութեան:

Մեր հայրենակիցները պէտք է պատուոյ խնդիր ընեն այս յուշարձանը, որ Փեռ–Լաշէզի մէջ միջազգային հանգամանք պիտի ունենայ: Բոլորը՝ Ֆրանսացի կամ օտար, պիտի տեսնեն հայ հերոսներուն նուիրուած կոթողը:

Նուիրատուներու անունները պիտի հրատարակուին:

Դրամական առաքումները հետեւեալ հասցէներուն.—

M. N. FRINGHIAN
60, Rue La Boétie — 75008 PARIS

M. K. BAKERDJIAN
35, Rue de Trévise — 75009 PARIS

COMITE ERECTION
C.C.P. La Source No 31-492-66 F.

COMITE ERECTION
Société Générale
Agence SN ST PHILIPPE DU ROULE
67, Rue La Boétie — 75008 PARIS
No 00037261613/86

ՀԱՌԱՋԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Բ. ՄԱՍ

ՄՕՐՈՒՍԱԻՈՐ ԴԵՒԻՆ ԹՈՌՆԻԿԸ

Երբ նաւը ծովաբերանին առջեւ ցամաքին մօտեցաւ, Պէմպօ նաւավարին հրամայելէ վերջ որ հոն իրեն սպասէ, վազելով Մէսթրի ճամբան բռնեց:

Քովը միայն դաշոյն մը ունէր եւ նաւավարէն ալ լապտեր մը առած էր:

Շատ չանցած անտառին առջեւ հասաւ:

– Ասանակին մէկն եմ եղեր, մոլորած մէկ կողմէն վազելով եւ միւս կողմէն մեծ նախօսելով: Մէսթր հասանք, այլ աղէկ, բայց քաղաքին ո՞ր տունը պիտի մտնեմ գլխքը գտնելու համար: Տխմարօրէն դուրս խոյացայ, պէտք էր որ էմբէրիային հարցնէի:

Վերջապէս ճամբուն վրայ անոր եռեւէն հասնելու միտքով առանց չունչ առնելու չարունակեց իր վազքը:

Մէսթր գացող երկու ճամբայ չկար, պիանքա չէր կրնար տարբեր ճամբէ մը գացած ըլլալ:

— Բայց եթէ ճամբան իր եռեւէն հասնելու ըլլամ, ի՞նչ պիտի ընեմ, մտածեց յանկարծ:

Քունքերը զարնել սկսան: Պիանքան իր թեւերուն մէջ զգաց, հոն անտառին, խորհրդաւոր ծառերուն տակ, հովէն օրօրւելով եւ տերեւներու չնչոցէն սարսռալով:

Բայց յետո՞յ...:

Ցետոյ չէր գիտեր թէ ինչ պիտի ընէր ... կամ Մէսթր պիտի տանէր զայն եւ կամ Վենետիկ...:

Ակռաները սեղմած, աչքերը դուրս ինկած, վերարկուին տակ պահած լապտերը ճամբան լուսաւորելու համար երբեմն դուրս հանելով եւ չորս կողմը նայուածք մը պտըտցնելով, սկսաւ վազել:

Ցանկարծ կանգ առաւ եւ դեպի–դեղին եղաւ, ակռաները իրար զարնուիլ սկսան:

Պիանքա իրմէն քսան քայլ անդին դէմը կը գտնուէր:

Այո, Պիանքայէ ուրիշ ոչ ոք կրնար ըլլալ· ինքը զայն չտեսաւ բայց զուշակեց:

Ցուզումը այնքան մեծ եղաւ որ, արձանացած, եղած տեղը մնաց:

Երբ մանկամարդ աղջիկը զարձեալ իր առջեւէն անհետացաւ, այն ատեն միայն ընելիքը որոշեց, եւ առանց չունչ առնելու, խելակորոյս, սկսաւ անոր եռեւէն վազել:

Քանի մը րոպէի մէջ անոր հասաւ եւ երբ աչքերը բացաւ, տեսաւ որ մանկամարդ աղջիկը ծունկի եկած վախէն ու սարսափէն կը դողար իր առջեւ:

Պեմպոյի չրթունքներուն վրայ վաւաշոտ հրէշի մը յաղթանակին ժպիտը ծագրուեցաւ:

Այլեւս այս անգամ Պիանքա իրը պիտի ըլլար:

Մօրուսաւոր դեւին թոռնիկը հրեշտակ մը բռնած էր...:

ՄԻՇԷԼ ՉԵՎԱԽՕ

(Շար.)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՉԵԹԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պր· Լութֆիկ Վարդեվառեան, Տէր եւ Տիկին Երուանդ Տօրումեան եւ զաւակ – ները, Տիկին Անժէլ Վարդեվառեան եւ զաւակները եւ համայն ընտանեկան պա– րագաները կը ծանուցանեն թէ, հոգե – հանգստեան պաշտօն կը կատարուի երեկոյ նորոգ հանգուցեալ կնոջ, մօր եւ մեծ–մօր

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ՎԱՐԴԵՎԱՌԵԱՆԻ

յիշատակին, Ապրիլ 17, կիրակի առաւօտ, Պօտոնի Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեց– ւոյ մէջ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

×

Կապոյտ Ծաչի Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ հոգե– հանգստեան պաշտօն կը կատարուի կի– րակի առաւօտ, Ապրիլ 17 Փարիզի Ս· Ցովհ· Մկրտիչ եկեղեցին՝ մահացած բո– լոր ընկերուհիներուն եւ ընկերներուն։

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշա – տակը յարգողներուն։

Հոգեհանգ ժամը 13·30ին, Մշակոյթի Տան սրահը՝ 17 Ռիւ Պլէօ։

Կը հրաւիրուին ընկերուհիները եւ հա– մակիրները։

Հ. Ց. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ·— Հ· Ց· Դ· «Ս· Մինաս – եան» ենթակոմիտէն ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ չրջանի բոլոր ընկերները, Ուր– բաթ Ապրիլ 15 ժամը 21ին Մշակոյթի Տունը։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Կա– րեւոր օրակարգ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ս· ՍԱՀԱԿ–ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ, Ապրիլ 17, հանդիսաւոր պա– տարագ, նախագահութեամբ Արեւմտեան Եւրոպայի Հայրապետական Պատուիրակ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ· ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

որ յետ պատարագի ժամը 11·30ին կ'օրհ– նէ մայր եկեղեցւոյ կողքին չինուող հո– գեւոր մշակոյթի տան հիմնաքարը։

Ի պատիւ Սրբազան Հօր եւ բարձրաս – տիճան հիւրերու կը տրուի ճաշ Քոնֆորտ– Տորնիշի ճաշարանին մէջ։

Ճաշին կը նախագահէ Ն· Փրէնկեան։

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ ՆԱՀԱՆԳԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՃԱՇ - ԽՆՋՈՅՔ

Կիրակի, Ապրիլ 17, ժամը 13·30ին Օթէլ Օփերա – Լաֆայէթ, 80 Ռիւ Լա– ֆայէթ։

ՊԱՐ – – ՋԱՆԱՋԱՆ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

Խնջոյքը կը տեւէ մինչեւ ժամը 6։

Ճաշագին 40 ֆրանգ

La Section Cultuelle de l'U.G.A.B. de Marseille
présente

ARMÉNIE 1915

par le Théâtre d'Expression Arménienne
(Troupe de Lyon)
avec montage audio-visuel au Palais des Congrès le Samedi 16 Avril à 21 heures.
Réservation : au Club, 33 Cours Pierre-Puget les Mardis et Vendredis à partir de 21 heures.
Agence Wasteels, 87, la Canebière
Jeans Haig, 4 Rue de la République
Entrée : 20 F.

ՑԻՄՆԱՄԵԱԿ ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ ԽՈՒՄԲԻ

Հ· Ց· Դաշնակցութեան Շաւիլի «Ար– ղութեան» խումբը կը տօնէ իր հիմնադ– րութեան Ցիսնամեակը, Ապրիլ 17, Նոր Կիւրակէի օրը, հովանաւորութեամբ Փա– րիզի Հ· Ց· Դ· Շրջ· կոմիտէին եւ մաս– նակցութեամբ տեղւոյն Կապ· Ծաչի եւ Հ· Ց· Դ· Նոր Սերունդին։

Առաւօտուն Շաւիլի Ս· Գր· Լուսաւո– րիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի 50 տարիներու մէջ մահացած «Արղութեան» խումբի ընկեր – ընկերուհիներուն յիշատակին։

Եկեղեցական արարողութենէն յետոյ ժամը 13ին ընկերասիրական հոգե – ճաշ եւ հանդէս հայ դպրոցի սրահը։

Կը խնդրուի ողբացեալ ընկերներու յի– շատակը յարգող բոլոր ընկերներէ, հա – մակիր բարեկամներէ եւ ողբացեալներու ընտանեկան պարագաներէն ներ – կայ ըլլալ այս կրօնական արարողութեան եւ հոգեճաշի հանդէսին։

Ճաշի ծախքերու մասնակցութիւն։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Անկէտ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղը ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկեր – ընկերուհիները Ապրիլ 15, ժամը 20·30ին, « Ախութանթ Սոցիալ »ի վերմանանոը, 23, Ռիւ Պելֆոր, Անկէտ։

×

ՍԵԲԱՍՏԻՈՑ Դաւրայի Հայր· Մխու – թեան վարչութիւնը իր բոլոր անդամ – անդամուհիները եւ ոչ–անդամ հայրենա– կիցները ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ Ապ– րիլ 17 Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան Սեբաստացի Մուրատ – Խրիմեան սրահին մէջ։ Օրա – կարգ·— Տարեկան հաշուետուութիւն, նոր վարչութեան ընտրութիւն եւ զանա– զան հարցերու լուծում։ Բոլորին ներ– կայութիւնը անհրաժեշտ է։ Ճշդապահ ըլլալ։

— 62 ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁ ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ —

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներուն յիշատակը կ'ոգեկոչուի համահայկական ձեւով, հովանաւորութեամբ երեք համայնքներու հոգեւոր պե– տերուն, հետեւեալ յայտագրով·—

ԿԻՐԱԿԻ, ԱՊՐԻԼ 24
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Առաւօտեան ժամը 10ին՝ ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ՝ Փարիզի Ս· Ցովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ

Կէսօրէ ետք ժամը 4ին՝ ՊԱՏԱՐԱԳ՝ Նոթր-Տամ տը Փարիի մէջ։

Երեկոյեան ժամը 6ին՝ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ ԶԵՏԵՂՈՒՄ ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻՆ՝ Շարլ տը Կոլ – Էթուալի հրապարակ

Երեկոյեան ժամը 8·45ին՝ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ՝ պատշաճ յայտագրով՝ Սալ Կավոյի մէջ

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը խուռներամ մասնակցիլ այս ամբողջ յայտա– գրին՝ յարգելով յիշատակը մեր բիւրաւոր նահատակներուն։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Դատի Ցանճնախումբին։—

ՈՒՐԲԱԹ, ԱՊՐԻԼ 22ԻՆ·—

ՀԱՆՐԱԺՈՂՈՎ

Հայ Դատի Ցանճնախումբի ժապաւէնի ցուցադրութիւն

ՇԱԲԱԹ, Ապրիլ 23էն 24, հսկում Մարսէյլի յուշարձանին

ԿԻՐԱԿԻ, Ապրիլ 24, տողանցք Քանըպիէռի վրայ։

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ՊԱՏԱՐԱԳ

Լիոնի Ֆուրվիէրի Աստուածամօր տաճարին մէջ Ապրիլեան նահատակաց յիշա– տակին համար հոգեհանգստեան պատարագ կը մատուցանէ ու կը քարոզէ Ֆրան– սայի կաթողիկէ Հայոց Նորընծայ առաջնորդ՝

ԳԵՐՊ· ԳՐԻԳՈՐ ԵՊՍ· ԿԱՊՐՈՑԵԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ, Ապրիլ 17ին առաւօտեան ժամը 11ին։

Ներկայ կ'ըլլայ կարդինալ ՌԸՆԱՌ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ԿԻՐԱԿԻ, Ապրիլ 24 պետական թատրոնը

Օրուան յայտագիր·—

ԿԻՐԱԿԻ առաւօտեան պատարագ եւ հոգեհանգիստ Վալանսի Ս· Գրիգոր Լու– սաւորիչ եկեղեցին։ — Կէսօրէ վերջ, ժամը 15·30ին տողանցք, Մեզոն տը Թու– րիզմին առջեւէն, զետեղելով ծաղկեպսակը Մեռեալներու յուշարձանին։

Թափօրէն անմիջապէս յետոյ ոգեկոչման հանդիսութիւնը ժամը 17ին, պետա– կան թատրոնին մէջ։

Օրուան բանախօս՝

ԲԻՒԶԱՆԴ ՎԱՂԻՆԱԿ (Մարսէյլէն)

Ցայտագրին մաս կը կազմեն տեղւոյն լաւագոյն ուժերը։

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՅԱՂԹԱԿԱՆ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ

62ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան «Վասպուրական սրահի մէջ՝ 12–14 Ռիւ Սէն Պազիլ

Ապրիլ 17, Կիրակի ժամը 16·30ին

Մասնակցութեամբ Վիչենի եւ Տէսինի մասնաճիւղերու

Հովանաւորութեամբ

Միութեան առեներապետ Վ· ՊԱՆՏԻԿԵԱՆԻ

Կը նախագահէ Միութեան փոխ–նախագահ Պ· Ա.Լ· ՊԱՊԱՑԵԱՆ

Կը խօսի Պ· Կ· ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ եւ խնամուած բաժին

Կ'երգեն ՕՐ· ԺՕԶԻ–ՎԻՄԵԱՆ (Օփերա) եւ Տիկին Տէր – Պօղոսեան

Կը նուագեն Գ· Պուզաքլեան — Կ· Թերզեանի Ուրարտու նուագախումբ

Հանդէսէն յետոյ ճաշ, պատրաստուած Տիկնանց յանձնախումբին կողմէ

Ճաշագին 40 ֆր·

Արձանագրուելու համար հեռաձայնել՝

Աւտոյեան· — 72–02–33, — Պապայեան 66–01–21

Պանտիկեան 66–17 46 — Կրասեան 93–32–18

Voyages en Arménie

DU 14 AU 28 MAI — DU 9 AU 23 JUILLET

Prévoyant : logement en 1ère classe — excursions quotidiennes
Garni/Keghart — Sevan — Sardarabad.

Pour les prix et renseignements s'adresser à :

OPTIMA Tours
Sonia Coumryantz

6, Rue des Halles (2ème étage) — 75001 Paris — Métro Châtelet
Tél. : 236-03-65 — 236-03-66 — 236-03-67 (licence A 946

A LYON
MAGUY KALOUSTIAN
OPERATOURS, 45 Rue Edouard Herriot, 69002 Lyon, Tél. : 42-10-24

Pour vos vacances d'été, n'hésitez pas à nous consulter.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» 83 rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ

90ԱՄԵԱԿԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԿԱՐԳԻՆ

ՀՐԱՉԵԱՅ ԱՃԱՌԵԱՆԻ

ԾՆՆԴԵԱՆ 100ԱՄԵԱԿԸ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՑԹ

Բարձր հովանաւորութեամբ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ· ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Հայր· Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց եւ Փարիզի առաջնորդ

Նախագահութեամբ ԷԼԻՋ ԱՃՎԱՃԵԱՆԻ

(նախկին տնօրէնուհի կեդրոնականի)

SALLE GAVEAU

45-47, Rue La Boëtie, Paris (8e) — Métro Miromesnil

Շարաթ, Ապրիլ 16 ժամը 20·30ին

Բացման խօսք՝ ՎԱՀԱՆ ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ

ԱՃԱՌԵԱՆԻ մասին հայրենի մտաւորական մը

Արփիճէ Փէհլիվանեան (*լիբանահայ երգչուհի*),

Դաշնակով կ'ընկերակցի ծանէք Մափեան

Սիւզանա Միլտոնեան (*տաւիղ*)

Ցասմիկ Սիւրմէլեան (*դաշնակ*), Անահիտ Տէվրէնեան (*արտասանութիւն*)

Թաւջութակ՝ ժան – վան – Պորն

(Փրոֆ· Պրիւսէլի երաժշտանոցէն)

Ջութակ՝ Նիֆոլա Մեոտա, նոյն երաժշտանոցէն

ՆԱՃԻՐԻ եւ Ս· ԽԱՉ երգչախումբերը ղեկավարութեամբ Գ· ԵԱՆՊԼԻԿԵԱՆԻ

Մուտք 10, 25 եւ 50 ֆրանգ

Տոմսերը ապահովելու համար հեռաձայնել Պերճ ՃԷզվէճեանի 236–54–48 *փոսթ* 15

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ԱՊՐԻԼ
14
JEUDI
14 AVRIL
1977

LE NUMERO 1,30 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 Ֆ.	Վեցամսեայ	90 Ֆ.
Արտասահման	Տար. 200 Ֆ.	Հատը	1 Ֆ. 30

52ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.834

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

52e ANNÉE — N° 13.834

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԿԱՆԽԱՀԱՍ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՏԻՄԻՐԻԼ ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ
ԲԱՐԵՓՈԽՄԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿԵՑ

Ապրիլ 5ին, Թուրքիոյ Ազգ. Ժողովը 350 ներկայ երեսփոխանի վրայ 342 ձայնով քուէարկեց կանխահաս ընտրութիւններու առաջարկը: Այս որոշումին դէմ էր վարչապետ Միլլի Սէլամէթ կուսակցութիւնը, որ ամէն ջանք թափած էր առաջքն առնելու համար նման կարգադրութեան մը, որ վճռաւորապէս Առաջլեթի եւ Տէմիրելի գործին կուգայ: Նիստին ընթացքին բուռն քննաղատութեան ենթարկուած է Առաջլէթը, որ ըստ դէմոկրատիք երեսփոխան Վէտար Էօնսալի, այս մէկոցին դիմած է իրեն վերագրուած պատասխանատուութենէն խուսափելու համար:

Ի վերջոյ քուէարկութեան չէ մասնակցած Միլլի Սէլամէթը եւ որոշումը ընդունուած է սոսկ մեծամասնութեամբ: Ընտրութիւնները տեղի կ'ունենան ուրբաթ 5ին եւ որովհետեւ ըստ Սահմանադրութեան, Ներքին, Արդարութեան եւ Հաղորդակցութեանց նախարարները պէտք է փոխարինուին « անկախ » անձնաւորութիւններով նման որոշումէ մը հինգ օր յետոյ, Տէմիրէլ երեք խորհրդարանական նախարարներ նշանակեց այդ նախարարութեանց գլուխը:

Միւս կողմէ, ընտրական Գերագոյն Խորհուրդը, որ պէտք է հսկէ ընտրութեանց կարգ ու կանոնին հրապարակած է ցանկը այն կուսակցութեանց, որոնք օրինաւոր պայմանները կը լրացնեն ընտրութեանց ներկայանալու համար: Բացի այն եօթը կուսակցութիւններէն, որոնք ներկայացուած են Խորհրդարանը, թուրք հանրապետական կուսակցութիւնը պարագրեալ անհետացումէ մը եռք (1971–1975) պիտի ներկայանայ հանրութեան քուէին, իր վերակազմութենէն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով:

×

Պոլսոյ մէջ ուսանող մը սպաննուած է եւ ութ ուրիշներ վիրաւորուած են, առ–ջի օր հակամարտ հոսանքներու ծանր բախումի մը ընթացքին: Այս մահով, 19ի կը հասնի սպաննուած ուսանողներու թիւը Մարտի սկիզբէն ի վեր:

ՖՐԱՆՍԱ

ԺԻՍՔԱՐԻ ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

— o —

Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահը ծանրացաւ երկրին արտաքին քաղաքականութեան վրայ ասուլիսի մը ընթացքին, զոր չնորհած էր հորս լրագրողներու, երեքշաբթի իրիկուն:

Նախագահը առաւելաբար բացատրեց Ֆրանսայի օժանդակութեան պատճառները Զայիրի: Կառուղ Ֆրանսացի չկայ հոն, բայց Ֆրանսա պէտք է ապահովութեան եւ համախոհութեան աղբանչաններ տայ: Նախ Ֆրանսայի բարեկամ ափրիկեան երկիրները պէտք չէ իրենք զիրենք առանձին զգան եւ Զայիրի մէջ ապըն – տամբութիւն չկայ այլ դուրսէն եկած տարրեր են որ խառնակութիւն կը ստեղծեն:

Այս հարցէն զատ, որ հրատապ բնոյթ առած էր մէկ օրէն միւսը, մինչ արտաքին քաղաքականութեան չուրջ ասուլիսը նախատեսուած էր հինէն, ժիսքար Լա – սեցաւ ապաստանի հողին մասին որ է Ֆրանսա եւ ուր այսօր քաղաքական 140 հազար ապաստանեալ կայ, խօսեցաւ ապաստութեան հողին մասին, որ է Ֆրանսա եւ ուր Ֆրանսայի համայնավարները, ինչպէս ոեւէ քաղաքացի իրաւունք ունին հանդիպելու օտար ոեւէ անձնաւորու – թեան, նոյնիսկ ամերիկացի բայց Ֆրանսա չի կրնար ընդունիլ որ Միացեալ Նահանգները մեր երկիրը դատեն, որեւէ մարզի մէջ:

Նախագահին յայտարարութեանց առ–թիւ հակազդեցութիւնները չատ խանդա – վառ չեն եւ կը վերաբերին մանաւանդ Զայիրի տրուած օժանդակութեան, որու չուրջ տարակարծութիւնները չատ են:

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՍԱՐԳԻՍ ԴԻՐՔԸ Կ'ԱՄՐԱՊՆԴԷ

— o —

Նախագահ Սարգիս կ'ուզէ օրէ օր ամրապնդել կեդրոնական իշխանութիւնը եւ այդ ուղղութեամբ հարաւային Լիբանանի համեմատական հանդարտութիւնը օգտակար է իրեն: Արդարեւ Պաղեստինցիք ի վերջոյ հնազանդեցան Արաֆաթի հրամանին: Իրաց այս կացութեան մէջ է որ Սարգիս նշանակումներու ձեռնարկած է եւ նաեւ պաշտօնազրկումներու: Զոհերէն մէկը կը նկատուի Անթուան Տահտահ, որ կ'ամբաստանուի չատ խիստ գրաքննու – թեան համար: Իրեն կը յաջորդէ մարոնի փաստաբան մը՝ Ապելամա իբրեւ Ապահովութեան ընդհ. տնօրէն, անչուք եւ ապաքաղաքական անձ մըն է:

Հրապարակ գաչուած է նաեւ Բ. Գրաւենեակի նախկին անդամ մը՝ Սամի Խաթիպ, որ հրամայատար նշանակուեցաւ արաբական տարհամոզման ուժերուն: Ուրիշ Շեհապական մըն ալ Գնդ. Հաճիէ ապահովութեան ներքին ուժերուն գլուխը նշանակուեցաւ:

Քաւի մը տոպրակ

ԻՍՐԱՑԷԼԻ Աշխատաւորական կուսակցութեան գլուխը ընտրուեցաւ Փարէս, Ռապինի տեղ, որ հրաժարած էր Ամերիկա պահած դրամական իր հաշիւին հետեւանքով:

ԹԻՖԼԻՋի մէջ ձերբակալուած են երկու բողոքողներ՝ կամաթուարտիա, 38 տարեկան, պատմութեան եւ անդլերէնի դասախօս, որ անցեալ տարի պաշտօնազրկուած էր եւ արտաքսուած Վրաստանի Գրողներու Միութենէն եւ կոստավա: Երկուքն ալ հակախորհրդային քարոզչութեամբ ամբաստանուած են: Վրաստանի քաղաքական ապաստանեալներու փարիզ գտնուղ երեք կազմակերպութիւնները բողոք բարձրացուցած են:

"ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՊԷՏՔ Է ԸՆԴՈՒՆԻՆ ԻՐԵՆՑ ՅԱՆՑԱՆՔԸ"

Կ'ԸՍԷ ՍԱԼՅՊԵՐԿԷՐ
ԵԻ ԴԷՄ Կ'ԱՐՏԱՑԱՑՏՈՒԻ
Ա.ՀԱԲԵԿՋԱԿԱՆ ԱՐԱՐՔՆԵՐՈՒՆ

— o —

Շաբաթ–Կիրակի (Ապրիլ 9–10) Ինքնեկշընըլ Հերբլտ Թրիպիւնի մէջ Սալյպերկէր յօդուած մը ստորագրած է հայկ. ահաբեկչութեան չուրջ, ուր առաւելաբար կ'անդրադառնայ «Հայկ. Գաղտնի Բանակ»ին սպառնալիքներուն եւ «յեղափոխական ընդհ. հրամանատարութեան» մէկ զեկոյցին, ուր կը յայտնուէր թէ զանազան յարձակումներ պիտի գործուին Ապրիլ 10էն սկսեալ թրքական հաստատութեանց, օդանաւերուն կամ անձերուն դէմ (տե՛ս «Յառաջ» Մարտ 4): Ամերիկացի լրագրողը, որ քալ ծանօթ է հայկ. պատմութեան եւ Հայերուն ընդհանրապէս (վէպ մըն ալ գրած է հայ «հերոսներով») այս չարժումը կրկնութիւնը կը նկատէ 1916ի իբրլանեան ապստամբութեան: Ապա, կ'անդրադառնայ դարուս առաջին ցեղասպանութեան երբ «քրիստոնեայ Հայերը չարդուեցան, ամբաստանուած ըլլալով որ կ'օգնեն քրիստոնեայ Ռուսերուն»:

Սալյպերկէր կը յիշէ Ժան – Մարի Գաւզուլի մէկ ճառը արտասանուած 1972ին եւ լոյս տեսած «Հայաստան» ամսաթերթին մէջ, ուր ճառախօսը հրաւէր կը կարդար Թուրքիոյ դէմ պայքարելու:

Իր յօդուածին վերջաւորութեան Սալյպերկէր կը գրէ.— Կասկած չկայ թէ

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Ապրիլ 11)

ԱՐԱՐԱՏ ՊԱՐՏՈՒԵՑԱԻ
ԵՒ ԴՈՒՐՍ ՄՆԱՑ
ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԲԱԺԱԿԻ
ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԷՆ

— o —

Ապրիլ 10ին ոտնագնդակի Խորհ. Բաժակի 1/16 աւարտական մրցումներուն « Արարատ » պարտուած է Իվանօ–Ֆրանկովսկի « Սպարտակ »էն: Խաղը վերջ գտած է հաւասար արդիւնքով (1–1) եւ հինգական փենալթիներու չնորհիւ Սպարտակցիները յաղթած են (5–4): Միւս խաղերուն արդիւնքներն են՝ Դինամօ (Թիֆլիս) – Պախտակոր (Տաշքենդ) 0 – 1, Նեֆթչի (Բաքու) – Դինամօ (Մինսկ) 0–5, Կոլիհա Սովետով – Իսկրա (Լենոկ) 1 – 3, Լոկոմոտիվ (Մոսկուա)–Սպարտակ (Մոսկուա) 1–3, Չերնոմորեց (Օդեսա) – Կիեւի բանակի մարզական ակումբ 0–2: Այս – պէսով 1/8 աւարտական մրցումներու չարքէն դուրս կը մնայ Արարատ:

Ս. ՊԱՐԱՃԱՆԵՑԻՆ
ՀՐԵՂԷՆ ՁԻԵՐԸ

Ապրիլ 13էն ի վեր եւ մինչեւ 19, Մարսէյլի Լը Պըլք էօյլ չարժասրահին մէջ կը ներկայացուի Սարգիս Պարաճանեանի « Հրեղէն Ձիերը », նախաձեռնութեամբ «Քոլեկթիֆ Սերկէյի Պարաճանօֆ»ի, որ կազմուած է Մարսէյլ: Այս մարմինը ձեռնարկած է նաեւ ստորագրութիւններ ժողվելու (Քոլեկթիֆ Ս. Պարաճանօֆ, 33 Պուլ. Ֆիլիփոն, Մարսէյլ 4) բեմա – դիրին ազատագրումը պահանջելու համար: Այս ստորագրութիւնները պիտի յանձնուին Արտաքին Նախարար Լուի տը Կէրէնկոյի, որպէսզի Պելկրատի ժողովին ներկայացնէ: Տեղական մամուլը, ի չարս որոնց կը Մոնտ (Ապրիլ 10–11) արձա – գանգ հանդիսացան այս ձեռնարկին:

ՀԱՅԿ. ՍՊԱՌՆԱԼԻՔՆԵՐԸ ԵՒ ԹՐՔԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ

Հիւրրիյէթ կը գրէ հայկ. սպառնալիքներու առթիւ (Ապրիլ 7) :—

« Սոֆիայէն եւ Արեւմտեան Պերլինէն Ֆրանսայի մէջ չինուած պահարաններով նամակներ զացած էին Լոնտոնի Ֆրանսական Գործակալութեան, «Ցեղաշրջիկան Հրամանատարութիւն» ստորագրութիւնով: Այդ նամակներուն մէջ Ապրիլ 11ին «Թուրքերուն մահ» հռչակուած էր, բայց հայ մարտիկները այդ թուականին ալ չեն սպասած եւ չարժման անցած են Ամերիկայի մէջ: Հայկական Սպառնալիքները նկատի առնելով՝ ահազանգ տըրուած է Եւրոպայի ամբողջ ոստիկանական կազմակերպութիւններուն: Զուիցերական ոստիկանութիւնը ճչցած է թէ հայ ահաբեկչական կազմակերպութիւնները վերջին անգամ մահուամբ սպառնացած են Պէրնի թուրք մեծ դեսպան Փրոֆ. Սուատ Պիլկէի: Այս սպառնալիքը հետաձայնով եղած էր Միլանոյէ, անծանօթի մը կողմէ եւ թուրք Արտաքին նախարարութեան լուր տրուած էր: Զուիցերական գաղտնի ոստիկանութիւնը անպատեհ դըտած էր «մանրամասնութիւն տալ» այս մասին: Միւս կողմէ խիստ միջոցներ ձեռք առած էր հաւանական սպանութիւններու կամ առեւանգումներու դէմ: Ցիւրիխի մէջ 500 հայ ընտանիքներ կ'ապրին եւ ոստիկանական քննիչ կոստէր յայտնեց թէ ամէն միջոց ձեռք առած է:

« Հայկական այս կազմակերպութիւն – ներուն կ'օժանդակեն մեծահարուստ Հայեր, հեղինէ գործի մարդիկ եւ խոհարարները, որոնք կ'ուզեն Թուրքիոյ ան – դորրութիւնը խանգարել »:

- ԴԵԳԵՐՈՒՄՆԵՐ -

ՍՓԻՒՌՔԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱԾՈՒՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ԶԱՐԵՀ ԽՐԱԽՈՒՆԻ, — ԱՐԹՕ ՃԻՄՊԻՇԵԱՆ (1926)

«Կը սիրեմ որդեգրած ուղղութիւնս սահմանել
իբրեւ առարկայական խորհրդապաշտութիւն մը» (*):

Ա.

Անմիջական սերունդը, գրական կազմաւորումի ճամբով՝ ապրեցաւ ձգողութեան տակ իր պատանեկան տարիներու եւ երիտասարդութեան օրերու օտար տիրական անուններուն, մտածողական եւ ստեղծագործական ուղղութիւններուն:

Զենք ուզեր գործածել ազդեցութիւն բառը՝ Խրախունիի եւ Զահրատի նման անուններու պարագային, եթէ նոյնիսկ իրենք չվարանին հաստատելու տեսակ, որովհետեւ ասոնք (ու ասոնց նման քանի մը ուրիշներ՝ համեմատաբար տարեց Չանճեանէն մինչեւ Վահէ Օշական եւ կրտսերագոյն Գ. Պըլտեան) կրցան իրենց գիրքերը ըլլալ ու մնալ, — կրել ներգործութիւնը շրջանի չարժումներուն, իմացական հոսանքներուն, ընկերային շրջափոխութիւններուն եւ յեղաշրջական զարմարներու, սակայն ընդհանրապէս ղերծ մնալ հետեւորդութեան որեւէ փաստէ:

Բոլորին ալ գործերուն մէջ հառադայթում մը կայ օրուան «արեւ»ներէն, անոնցմէ՝ որոնք վերջին երեսուն – քառասուն տարիներու տեւողութեան մէջ համաշխարհային գրականութեան հոլովոյթին վրայ դրոշմ մը դրին, բերին վկայութիւնը նոր աշխարհահայեցքի մը, գրականութեան ու արուեստի նոր երակի մը: Վալերի, Պրակոն, Փրեվէռ, Էլիառ, Իլիոթ, Սէն–Ճոն Փերս, Ժան–Փօլ Սարթր, Անդրէ Գամիւ, Սէնթ Էկզիւփերի եւ ուրիշներ (աւելի հիներէն եւ անմիջական նորերէն) կ'երկարաձգուին մեր ալ ժամանակներու նորագոյն հոսանքներուն մէջ — Խրախունիի քառով՝ իրերականչումներ կ'ըլլան, գիրար կը ծնին, գրական լայն դեռերուն հարկաւոր թիւերը ստեղծելու համար առաւելապէս իմացապաշտ համակումներու ընդունակ արժէքներու շրջապատին մէջ: Այս անուններուն մէջ առաւելապէս ժամք Փրեվեռի ձգողութիւնն է որ պոլսահայ նորագոյնները պատրաստ կը գտնէ ընկալչութեան: Նոյնինքն թուրք բանաստեղծութիւնը կ'ազդուի արեւմուտքէն, երկրորդ աշխարհամարտէն եռք ազատական եւ յեղաշրջական զարմարներու հետամուտ երիտասարդ մը– տաւորականութիւնը մղելով իմաստասիրական, ընկերային եւ մարդկայնական հոսանքներու ճանաչումին, — թափ տալով թարգմանական ծաւալուն աշխատանքներու՝ որոնք 1930ական տարիներէն իսկ թուրք գրականութեան ամէնէն հարուստ մարզը կը կազմեն: Խրախունի – ներու սերունդը, իր նախորդներէն անհամեմատօրէն աւելի մօտիկ՝ տեղական չարժումներուն, համալսարանական պատրաստութեան տեսակէտով լայն հնարաւորութիւններու տէր, պատերազմի հետեւանքով Գերմանիայէն եւ եւրոպական այլ գօտիներէ դէպի Պոլիս ապատանի խուժող մտաւորական դէմքերու հետ ուսուցիչ – ուսանող յարաբերութեանց մէջ՝ տաղանդին կը յաջողի զուգորդել գրական առողջ կազմաւորումի մը կարելիութիւնները:

Իր գրոյցներէն մէկուն մէջ, Զարեհ Խրախունի քերթողական իր ուղղութեան առընչաբար հետեւեալ բնորոշումը կ'ընէ.

— «Ես»ը, որ բերքուածներուս մէջ կը խօսի, անպայման անձնական եսս չէ, կրնայ ուեւէ մարդ մը ըլլալ. կրնայ ըլլալ ընկերութիւնը կամ մարդկութիւնը: Ամէն պարագայի, քնութեան հանդէպ ունիմ շատ առարկայական կեցուածք մը: Բնութեան շրջափոխութիւնը կը նկատեմ իրրեւ էական մէկ տարրը մարդկային գոյութեան. հետեւաբար՝ իրրեւ կեանքի ծագումը: Փիլիսոփայութեան ւսարտուեաս գրած էի Պերկսոնի մասին, որ յատկապէս ազդած է վրաս: Նմանապէս ազդուած եմ գերման գոյութենապաշտութեամբ եւ երեւութաբանութեամբ. կրնամ ըսել թէ իւրացուցած եմ քնութեան հանդէպ անոնց ընդհանուր կեցուածքը »:

Քերթողական իր վէց հատորներուն մէջ՝ այս բանաստեղծը իր սերնդակիցներէն կ'անջատուի իմացականութիւնը զգայնութեան հետ եղբայրացնելու եւ երեւակայութիւնը տրամաբանութեան հետ հաշտ պահելու ստեղծագործական յատկանիշով մը, չօշափելիէն ու առարկայականէն դէպի ներանձնական ապրումներ, ընկերային ու մարդկային յզացքներ բարձրանալու անընդհատ «իրերականչում»ներով, բայց մանաւանդ լեզուական անխոցելի որակով մը՝ որ կը պահպանի նորագոյններու բացարձակ մեծամասնութեան: Ի՛նչքն է պարծեալ, որ «առարկայական խորհրդապաշտութեան» իր ուղղութիւնը պարզաբանելու փոյթով մը, «Սան»ի իր նչմարին մէջ կ'ընդգծէ.

— « Իր բնոյթով, նպատակով, գործածած տարրերով եւ յանգած արդիւնքներով՝ նմանութեան եզրեր ունենալով հանդերձ էքսփրէսիոնիզմի եւ իմաժիզմի հետ՝ առարկայական խորհրդապաշտութիւնը (սենպոլիզմ օպժեքթիվ) հաւասար զուգահեռի վրայ է անոնց նկատմամբ, խուսափելով առաջինին ձեւազեղծական ծայրայեղութիւններէն եւ երբեմն խորքնախնականութենէն ու երկրորդին պատկերներու յաճախ թոյլ ու անկապակից (գուցէ ենթագիտակցական) շարայարումէն: Առարկայական խորհրդապաշտ երթուած մը՝ ամէն քանէ առաջ տրամաբանական զօրաւոր կառոյց մը կ'ուներ եւ հետեւողական կը մնայ իմիջն իր մէջ, որքան ալ որ յանդուգն երեւակայութեան մը ծնունդն ըլլայ »:

Խրախունի կը պատկանի արուեստագէտներու այն դասին՝ որ կը մերժէ արուեստի ազատութիւնները չարաչահել եւ կը դիտակցի թէ ազատութենէն ոչ չատ հեռու տեղ մը... անիշխանութիւնն ու ոչնչականութիւնը կը սպասեն էքզիստենսիալիզմի ծայրայեղականներուն կամ պատկերամոլներու, իմաժիստներու խօլարշաւին: Բառը, լեզուն ու իմաստը կեանքէն պէտք չէ խլուին. քերթողական արուեստի մէջ՝ ապրումին մտածական թէ զգացական էատարրերը պէտք չէ անէանան երեւակայութեան անսանձ թափին տակ. բայց մանաւանդ բանաստեղծութեան անօթին բաժինը (ձեւը, արտայայտութեան արտաքին գործօնները) պէտք չէ դադրի խորհիլ հարապատելէ, լեզուականօրէն ըլլալէ ա՛յն՝ ինչ որ անխաթար, ամբողջ, անմիջական հաղորդակցութիւնը մը կը ստեղծեն մխքն ու հոգին: Մենք պիտի նախընտրէինք որ « առարկայական »ին տեղ «առարկայածին» կամ «առարկայաբուխ» վերագիրը գործածէր Խրախունի՝ իր խորհրդապաշտութեան իրրեւ որոշիչ, որովհետեւ մեկնելով հանդերձ « առարկայ »էն (քնութենէն, իրականութենէն, անվերացական նկէն)՝ իր սեւեռումները կը յանդին իմացումներու, խորհուրդներու, զգայնութեան եւ ապրումի բիւրեղներու, որոնք առարկայ չեն այլեւս. « տրամաբանական զօրաւոր կառոյցի մը » կարդապահական ամրութեամբ պայծառութիւն ստացած ներանձնական եւ մտածողական վկայութիւններ են կեանքէն, մարդերէն, ընկերութենէն, ընդհարականութենէն:

Ըսինք քիչ անդին, որ այս քերթողին եւ իր սերնդակիցներուն միջեւ ակնբախ է արտայայտութեան ու ձեւի մտահոգութիւն մը՝ որ խրախունեական ստեղծումները կը հարստացնէ թեքնիքի ինքնատպութեամբ, — լեզուն կը հասցնէ խորքին, բացայայտիչը կարենալ ըլլալու ներզօրութեան, առանց արուեստէն դէպի արհեստ սահելու կամ սայթաքելու վտանգին: Երբեմն տարածուելու, երկարելու, ծաւալելու փորձութեան կը հակի, սակայն կը պահէ ներքին խտութեան հատարակչռութիւն մը՝ որովհետեւ արտայն բարձրացող աւիշը կը հասնի նոյնիսկ յեփին ճիւղերուն: Իմացական – մտածողական պեղումներու հետամուտ արձակագիրներէ եւ քերթողներէ չատեր՝ կը տատապին չամբողջացած, անղամահատ (չըսելու համար հաշմանդամ), պակասաւոր ծնունդներէ, ու կը զատանիին անչուշտ որ... նորութեապաշտութեան արժանիքներէն մէկն է ասիկա: Խրախունի չի սիրեր ինքնախախտութիւնները. կը սիրէ սպառել լեզուին բոլոր կարելիութիւնները, — խորհրդանիշներուն, պատկերներուն, սեւեռելի երեւոյթներուն եւ ընկալելի բոլոր զգայնութեանց անդրադարձները մարդուն իմացական աչխարհին փոխանցելով «ուրիշներուն» քառին:

Ա.Հաւասիկ իր «Ձեռնածու»ն, մատնեբու եւ ձեռքերու աճպարարային իր խաղով «մեր աչքերուն աստղափոշի փչող» հերոսը, որ Լուսնա Փարքի մը («Լուսնապարտէզ») բեմին վրայ՝ մարդկային կեանքի ողբերգական, զաւեչտական, արկածախնդրային, ճակատագրական, իրական՝ որքան պատրանային անթիւ վիճակներէն մէկը միայն կը հանդիսադրէ (կը խորհրդանչէ).

— Գլխարկէն
Աղաւնիներ դուրս կը հանէ
որ թեւ կ'առնեն ու կը թռչին
Նապաստակներ վեր կը հաչէ
որ կը վազեն ու կը փախչին
Եւ դեռ ինչեր —
Ինչ որ կ'անցնի ձեր մտքէն
Ան գլխարկէն կը հանէ
Սակայն իրեն կը պահէ
Եւ ոչ մէկուն բան չի տար...

Միայն ինչ որ մեր մտքէն
կ'անցնի մի'այն մեր սրտէն
Չելլեր անոր գլխարկէն...
Պահ մը յանկարծ կը յուսադրէ
— պիտի հանէ կը կարծենք
Երբ գոյնզգոյն լաթեր էուրթեր
ժապաւէններ ու ժանեակներ կը դիպչէ
Սակայն յետոյ
Մեր աչքերուն աստղափոշի կը փչէ...

— Պարոն կախարդ
մեծապատիւ ձեռնածու
հրաշագործ աճպարար
Աստուա՞ծ իմ
ինչ անուն որ կ'ուզես՝ տանիմ
ինչ արիւն որ կ'ուզես՝ լանիմ
միայն հանէ՛
այն որ խոցուած մեր հոգիին
ծաղիկն է
մի՛ տար մեզի Ա մեր հոգը չէ —
միայն տեսնենք՝ կը բաւէ...:

Կը տեսնե՞նք «առարկայածին խորհրդապաշտութիւն»ը՝ լուսնապարտէզի ձեռնածուէն մեր մտքի ու հոգիի ալքերուն

ՍԱՀԱԿ ՀԱՅՐԱՊԵՏ ԵՒ ՄՇՈՑ Ս. ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ ՎԱՆՔԸ

Սրարիւը գիւղացիին համար գարնան աւետիսն էր: «Մարտա ընկին՝ լակլակ ընկին», կ'ըսէր ժողովուրդը: Իսկ գեղին փոքր երախաները կեցած ցուփքներու տակ, ուրախութեամբ կը գոչէին.

«— Լակլըկո՛, հասի՛ բէկօ,
Ուստի՞ց կուգաս.
— Սեւ սարերուց.
Ի՞նչ ես բերի
— Թուղթ մը սապոն.
«Վի՞ր կը տանիս
«— Իմ ճժերուն.
«Լուա՛ լաչին,
«Թալէ՛ գլխուն
«Զարկէ՛ տատիկ,
«Էլնի՛ գարուն...»:

Մէկ ամիս մնացինք հայրենի տունը, մեր կարօտը առնելով հարազատներէն, գիւղէն եւ Արածանիէն...:

Մուշ վերադառնալէ առաջ, ուզեցինք ուխտի երթալ Ս. Յովհաննու վանքը: Ձուզումով ու արցունքով բաժնուեցանք մեր սիրելիներէն եւ հայրենի Եէյլաեան գիւղէն, ուր, աւա՛ղ, այլեւս երբեք պիտի չվերադառնայինք:

1914 Օգոստոսին, Աստուածածնայ տօնին, հօրեղբօրս Եղիչէի ընկերակցութեամբ, մայրս եւ ես, ճամբայ ելանք դէպի Ս. Յովհաննու վանքը: Մայրս նստած էր գորշ ձիու մը վրայ, իսկ ես հօրեղբօրս սպիտակ ձիուն քամակին: Քիչ վերջ երեւցաւ հայրենի Մուրատ գետը որ արծաթի նման կը փեղկատար արեւու ճառագայթներու տակ:

Կամուրջ չկար մօտակաները. ուստի, կամաց – կամաց ուղղուեցանք դէպի գետափ: Աւազներուն վրայ նստած էին քանի մը գիւղացի հետիոտն ճամբորդներ, այրեր եւ կիներ, որոնք բոպիկացած, քըշտած իրենց անթարիներն ու չալմաները, ճամբրուկը իրենց ուսերուն, կը պատրաստուէին մտնել ջրի մէջ, երբ յանկարծ, գետեզրի մօտակայ բլրակէն աղմուկով եւ արագ վար իջաւ երկու եզներով լծուած սայլ մը, որուն վրայ դրուած հորսելիին ու փոցխին քով, կը չողար դերանդի մը՝ արեւու ցոլքերուն տակ:

Սայլապանը մեր ազգականներէն, Եէյլեանցի «քելէքճի» Մարտօն էր, որ մեզ տեսնելով բարեւեց ու խնդաց:

Այս առթիւ յիշեմ թէ, «քելէքճի»ութիւնը, սերունդէ սերունդ, Մարտոյին ժառանգ մնացած էր իր պապերէն: «Քելէքճի»ը խոչոր, վրան բաց, առանց առաստի ու կայմի, նախնական, լաստի նմանող փայտաշէն նաւ մըն էր, խոչոր թի մը միայն զայն չարժման մէջ կը դնէր: Ձմրան ըուք բորանին, կամ գարնան, երբ առատ անձրեւներէն վերջ գետը կը յորդէր, Մարտօն, դարձած նաւապետ, իր քելէքը նետած Արածանիի ջրերուն, ճամբորդները կ'անցընէր մէկ ափէն միւսը:

Գիւղացիները ուրախութեան կանչերով ողջունեցին զինք: «Տօ՛, Մարտօ՛, դու բարով ու խերով էկար, Ս. Կարապե՞տ ճամբեց զքեզի, ղուրպան, կեցի՛, կեցի՛»:

Մարտօ սայլը կեցուց: Ճամբորդները հաւաքեցին իրենց արեխները, աճապարեցին բարձրանալ սայլին վրայ եւ հանգիստով ու զուարթ, բոլորս միասին յառաջացանք ու մտան Արածանիի ջրերու մէջ:

Գետը երթալով կը խորունկնար, ջուրը բարձրացած ու ծածկած էր Մարտոյի սայլին անիւները եւ հասած մեր ոտքերուն, եզներն ու ձիերը կխաւվին թաց – ուած ջրի մէջ, կը հեւային ու մաքառէին գետին յորձանքներուն եւ իրենց երեսին անընդհատ չրըխկացող ձրի ապտակներուն դէմ:

Երբ կտրեցինք Արածանիին կէսը եւ հետզհետէ մօտեցանք դիմացի ափին, Մարտօն եւ չէն ու զուարթ գիւղացիները սկսան երգել.

Նա՛յ, նա՛յ, նաբիւա՛ նիւնայ նիւնա է...
Համբարձմա՛ն երկուշաբթին,
Առա՛յ, գփոշխն ու գերանդին,
Ընկա՛յ, հըտ գետի ափի՛ն,
Զորեցի, ձորբ-ըփեցի՛,
Ջանծեղ, հօտաղ էրեցի՛,
Եարոջ, պագ մը տուեցի՛... նա՛յ:

Այսպէս, խմբովին երգելով, վերջին անգամ անցանք պատմական Արածանիէն, հայրենի Մուրատ գետէն, որուն երեսը երբեք պիտի չտեսնէինք այլեւս...:

Հասնելով դիմացի ափին, մնաք բարով ըսինք Մարտոյին ու Տարօնցի չինականներուն եւ չարունակեցինք մեր ճամբարհը բաց դաշտին մէջէն, առանց կանգ առնելու մօտակայ գիւղերը:

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵԻՈՆԵԱՆ

(Շար. – 7)

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՄԱՔՍԱՆԵՆԳՆԵՐՈՒ ՔԱՂԱՔԸ՝ ԿԱԶԻԱՑՆԹԷՊ

— o —

Քաղաքի մեծ չուկային մէջ, ոտիկանական կեդրոնատեղիին չատ մօտը, յաճախորդ մը կրնայ գնել էնական խաղալիքներ, իտալական օճառ, ճափոնական ձայնասփիւռներ, ռուսական լուսանկարչական գործիքներ, գերմանական սալի նուագարաններ, անգլիական թէյ, չեխ ակնոցներ, զուիցերական չոքոլաներ, ամերիկեան սուրճ եւ ֆրանսական անուշահոտեր: Ասոնց մեծ մասը մաքսանենգութեամբ ապահովուած է:

Մաքսանենգութիւնը ապրելու եղանակ մըն է Թուրքիոյ հարաւ – արեւելքը եւ այս դաւառական քաղաքը, որ նահանգին կեդրոնատեղին է 300·000 բնակչու – թեամբ, մաքսազերծ մեծ խանութ մը դարձած է· աշխարհի մեծագոյն օղակա-

---

փոխանցուող լուռ ողբերգութեան մը սա «վկան»···:

Բայց, անցնինք իր կեանքին ու գործունէութեան:

ՄԻՆԱՍ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

(29)

(*) Սենսոլիզմը խորհրդապաշտութիւնն է, էքսփրէսիոնիզմը՝ արտայայտչապաշտութիւնը, լմաժիզմը՝ պատկերապաշտութիւն, սիւռռէալիզմը՝ գերիրապաշտութիւն, էքսփրէսիոնիզմը՝ տպապաշտութիւն, էկզիսթանսիալիզմը՝ գոյապաշտութիւն կամ գոյութենապաշտութիւն: Ցառաջապահ ամէն գրագէտ եւ արուեստագէտ, իր տաղանդին հետ դէպ-ի ոչ մը կը բերէ, մակնիշով մը կը քննութագրէ ստեղծագործական իր ուղղութիւնը, իր ինքնայատուկ նկարագիրը: Ո՞վ կրնայ արգիլել որ խրախուսինն ալ վերադիրով մը մկրտէ ստեղծագործական իր դաւանանքը···:

— «Բանաստեղծական իմ ուղիս առարկայական խորհրդապաշտութիւնն է, կ'ըսէ· սենսոլիզմ օժտեցիով: Օգտագործել անանձնական եւ ոչ ենթակայական խորհրդանշաններ եւ անոնց էութենական վերլուծումին եւ տրամաբանական զարգացումին ճամբով ձեռք բերուած ուղղակի եւ անուղղակի իրերականչումներու միջոցաւ՝ բարդ այլ յատակ իմաստներու ամբողջութիւն մը կերտել: Տարբեր խօսքով «մեկնիլ անանձնական խորհրդանշաններէ եւ յանդիլ անձնական զեղագիտական ապրումներու» (Տե'ս «Սան», 1968 Հոկտեմբերի թիւ Պոլսոյ Մխիթարեան սաներու միութեան երկամսեայ գրական հանդէսի, էջ 45):

ՀԱՑՈՑ ՄԱՏՈՒՑԱԾ ԾԱՌԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

ԹՈՒՐՔ ԴԱՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԻՆ

ՔԱՂԱՔԱՑԻՆ ՕՐԷՆՔԸ ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԱԾ ԷՐ ՆԱԶԱՐԷԹ ԽԱՉԵՐԵԱՆԻ ԿՈՂՄԷ

— o —

Փոլիքիւրա Թերթին մէջ, վէհապի պէլկիլ ուսումնասիրական յօդուած մը նուիրած է Թուրք Քաղաքային Օրէնքին, (մէտէնի գաւառ), որուն յիսնամեակը տօնուեցաւ վերջերս մասնաւոր հանդիսութիւններով եւ լուսամիտ մտաւորականներու մասնակցութիւնով: Յօդուածագիրը նախ կը յիշէ մոլեռանդ տարրերու ընդվզումը այդ օրէնքին դէմ, եւ յետոյ հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ.—

«Այդ Օրէնքին պատրաստութեան եւ ընդունելութեան մէջ մեծ դեր ունեցաւ այն ատենուան գատական Գործավարը, Մահմուտ Խատա Պողդուրլի, որ Զուիցերիա լրատարանութիւն ուսած էր եւ լրջայդ լուծացուցած էր այդ երկրին Քաղաքային Օրէնքը, եւ կ'ուզէր զայն կիրարկել մեր երկրին մէջ: Զայն պատշաճ կը նկատէր Թուրք հաւաքականութեան նորաստեղծ պայմաններուն եւ 1926ին փութացուց այս գործը, ի հեճուկս վինք մեղադրողներուն:

Միայն թէ Մահմուտ Խատէ չատ առաջ, Թուրք լրատարանները ծանօթ էին զուիցերական Քաղաքային Օրէնքին: 1914ին այդ օրէնքը Թրքերէնի թարգմանուած էր Նազարէթ Խաչերեանի կողմէ, որ օրէնքէն զատ անոր գործադրութեան տրամադրութիւնները եւ յարակից յօդուածներն ալ Թրքերէնի թարգմանած եւ ամբողջութեամբ հրատարակած էր Դատական Նախարարութեան պաշտօնաթերթին մէջ (թիւ 104էն մինչեւ 126):

Իր թարգմանութեան սկիզբը, Նազարէթ Խաչերեան նախաբան մըն ալ գրած էր եւ իրհանդամանքն ալ հետեւեալն էր·

— Տօքթ· Խաչերեան, լրատարանութեան դասախօս եւ նախկին անգամ Սելանիկի Վերաքննիչ Ատեանին: Թարգմանութեան նախամտածին, Պետական Խորհուրդի նախկին դիւանապետ Սայիտ պէյ սապէս գրած էր·

— Մեծայարդ վարպետ Խաչերեան էֆէնտի, մեծ ձեռնհասութիւնով թարգմանած էք Զուիցերիոյ Քաղաքային Օրէնքը, որուն սեւագրութիւնները լինդի ղըկելու բարեհաճութիւնը ունեցած էք: Շնորհակալ եմ: Զերդ հարգութեան յարգանքներս կը յայտնեմ յանուն հայրենիքին եւ խօսքս կը վերջացնեմ, հայցելով որ դեռ չատ ու չատ ծառայութիւններ մատուցանէք այսպէս:

Խաչերեան իր թարգմանութեան յառաջաբանին մէջ կը բացատրէ թէ ինչ նպատակով Թրքերէնի թարգմանած է Զուիցերիոյ Քաղաքային Օրէնքը, թէ ինչպէս պատրաստուած է ան, իբրեւ դիտական յանձնաժողովներ կազմուած են եւ Եւրոպայի զանազան կողմերէն օրէնսգէտներ հրաւիրուած, եւ ինչ կատարած է անոր թարգմանութիւնները իրատարանական բացատրութիւններու ըզ – ծանրագիր պրպտումներով: Խաչերեանի այս գործը չատ յարգող թարգմանութիւն մըն է:

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՁԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Բ· ՄԱՍ

ՍԻՐՈՑ ԵՒ ՄԱՀՈՒԱՆ ՏԱՓԱՆԱԻԸ

Լմփերիա եւ Սանտրիկօ Թաւիչէ բարձերու կռթնած, պատուհանէն դուրս կը նայէին:

Երբեմն երբեմն մէկ – երկու խօսք կը փոխանակէին անոնք:

— Ըսել է այնպէս չուզե՞ց այս խըն – ջոյքին ներկայ դտնուիլ, չարունակեց Սանտրիկօ կէս ձգած խօսք մը լրացնելով:

— Շատ ազաչեցի բայց օդուտ չըրաւ, պատասխանեց Լմփերիա: Այլեւս ատոր վրայ չխօսինք, սիրելիս, ձգէ որ այս պիչեր ալ երջանիկ վայրկեաններ ապրիմ քովդ· վաղը Պիանքան քուկդ պիտի ըլլայ, բայց այս գիշեր դուն իմս պիտի ըլլաս:

— Թող ատանկ ըլլայ···:

— Ցիմարութիւն ըսէ, ինչ կ'ուզես ըսէ այսօրուան խնջոյքը լինդի տաղտուկ կը պատճառէ: Անհամբեր քեզի հետ առանձին մնալուն ժամուան հասնելուն կը սպասեմ:

— Աղէկն ժամը մէկը եղած է···

— Այո: Գիտե՞ս թէ այդ տաղտկալի բազմութեան մեկնելէն ետքը ինչ ընել մտադրած եմ···:

— Ըսէ որ գիտնամ···:

— Բայց կը խոստանա՞ս որ այդ վայելքը պիտի չզլանաս լինդի:

— Ըսէ տեսնենք ի՞նչ է···:

Այս միջոցին իրենց ետեւէն վարպետ մը կվսովին բացուեցաւ որուն ճեղքուածքէն ղիմակաւոր պլուխ մը երեւցաւ:

Լմփերիա անտեղեակ թէ իրենց ետեւէն գիրենք դիտող եւ իր ըսածները լսող մը կար, պլուխը Սանտրիկոյի ուսին կռթնցնելով ըսաւ·

— Զիս մտիկ ըրէ: Պաշտօնական մեծ տափանաւս, որուն վրանը ճերմակ չանչիլէ է, մեզի համար պատրաստել տըւած եմ: Ճերմակ արջի երկու մորթերու վրայ թաւիչէ բարձեր դետեղել տուած եմ վրանին տակը· սիրային քաղցր դիրկընդխառնութեան յարմարագոյն բոյն մըն է ան, ուր երկնային երազի մը մէջ, օրօրուելով քաղցրաչունչ զեփիւռէն ու ծիծաղկոտ ալիքներէն, ամբողջ մարմնովս ու հոգիովս քուկդ պիտի ըլլամ այս գիշեր··· միայն քուկդ, ով իմ սրտիս ու մարմնիս սէրը:

Թաւիչէ վարպետին ետեւէն երեւցող դիմակաւոր պլուխը այս խօսքին վրայ ետ քաշուելով անհետացաւ···:

Դիմակաւոր մարդը տասը վայրկեան անհետանալէ յետոյ երբ հիւրասրահ մըտաւ, տեսաւ որ Լմփերիա խնդալով երիտասարդ պատրիկներու հետ կը խօսէր:

Փեթրոս Արաթիմոս, հիացողներէ չըրջապատուած, իր ատենդերեան ձայնովը կը ջանար համոզել զինքը մտիկ ընողները թէ մեծ բանաստեղծ Թասէ որեէ տադանդ չունէր:

— Ատոր ամէնէն մեծ փաստը այն է որ Թասէի բերանը անօթութենէ կը հոտի, կը գոռար բանաստեղծ Արաթիմոս: Եթէ տաղանդ ունենար, մինչեւ հիմա չատոնց հարստացած պիտի ըլլար: Խեղճ անիծածս, չէ՞ք գիտեր թէ Պզատոն Ալզոնի գերին է:

Լմփերիայի եւ Սանտրիկոյի մէջեւ տեղի ունեցող սիրային խօսակցութիւնը մըտիկ ընող խորհրդաւոր դիմակաւորը Արաթիմոսի մօտենալով ձեռքը անոր ուսին դրաւ եւ նշան ըրաւ որ իրեն հետեւի:

Արաթիմոս այնպէս կարծելով թէ մեծահարուստի մը հետ էր գործը եւ տակէն կրծօն մը պիտի ելլէր, առանց բերանը բանալու դիմակաւոր մարդուն հետեւեցաւ:

Երբ երկու մարդիկը բազմութեան մէջ անտեսանելի դարձան, դիմակաւոր մարդը ցած ձայնով Արաթիմոսի ականջին բաներ մը փսփսալէ յետոյ անոր օձիքը ձգեց:

Արաթիմոս, սարսափահար, խորհրդաւոր անծանօթէն բաժնուելէ յետոյ ձեւով մը Լմփերիայի մօտենալով ցած ձայնով բաներ մը ըսաւ անոր:

Լմփերիա անմիջապէս ոտքի ելլելով Արաթիմոսի հետ դուրս ելաւ ընդունելութեան սրահէն:

Դիմակաւոր անծանօթը քայլ առ քայլ անոնց հետեւեցաւ:

Լմփերիա երեք ամայի սենեակներէ անցնելէ յետոյ, պալատին մէկ անկիւնը գտնուող արդուզարդի սենեակը մտաւ:

ՄԻՇԷԼ ՋԵՎԱՓՕ

(Շար·)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կապոյտ Աչի Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի առաւօտ, Ապրիլ 17 Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին՝ մահացած բոլոր ընկերուհիներուն եւ ընկերներուն:

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

Հոգեհանգիստը ժամը 13·30ին, Մշակոյթի Տան սրահը՝ 17 Ռիւ Պլէօ:

Կը հրաւիրուին ընկերուհիները եւ համակիրները:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Նուարդ Արամ Պասմաճեան իր սիրելի ամուսնոյն Արամ Պասմաճեանի մահուան 5րդ տարելիցին ի յիշատակ, 50 Ֆր. կը նուիրէ Աղքատախնամին (ստացնալ «Յառաջ»էն) եւ 100 Ֆր. «Յառաջ»ին:

"ՅԱՌԱՋ" կը հաւիրեն

Ռիխըճէն Տիկին Էլիզ Մկրտիչեան իր ամուսնոյն մահուան 6րդ տարելիցին առթիւ մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր փեսային՝ Յակոբ Օհանեանի:

La Section Cultuelle de l'U.G.A.B. de Marseille
présente

ARMÉNIE 1915

par le Théâtre d'Expression Arménienne
(Troupe de Lyon)
avec montage audio-visuel au Palais des Congrès le Samedi 16 Avril à 21 heures.

Réservation : au Club, 33 Cours Pierre-Puget les Mardis et Vendredis à partir de 21 heures.

Agence Wasteels, 87, la Canebière
Jeans Haig, 4 Rue de la République
Entrée : 20 F.

— 62 ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁ ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ —

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ՊԱՏԱՐԱԳ

Լիոնի Ֆուրվիէրի Աստուածամօր տաճարին մէջ Ապրիլեան նահատակաց յիշատակին համար հոգեհանգստեան պատարագ կը մատուցանէ ու կը քարոզէ Ֆրանսայի Կաթողիկէ Հայոց Նորընտիր առաջնորդ՝

ԳԵՐՊ. ԳՐԻԳՈՐ ԵՊՍ. ԿԱՊՐՈՑԵԱՆ

Կիրակի, Ապրիլ 17ին առաւօտեան ժամը 11ին:

Ներկայ կ'ըլլայ Կարդինալ ՌԸՆԱՌ

Exposition de Tapis d'Orient
ARMÉNIENS ANCIENS

du 15 au 30 Avril 1977
Organisée par la Maison

König

25, RUE DU RHONE, EN PLEIN CENTRE DE GENEVE

Occasion unique pour amateurs et connaisseurs de se procurer des pièces rares à des prix très avantageux

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՅԱՂԹԱԿԱՆ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ

62ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան «Վասպուրական սրահի մէջ՝ 12-14 Ռիւ Սէն Պափլ
Ապրիլ 17, Կիրակի ժամը 16·30ին
Մասնակցութեամբ Վիէննի եւ Տէսինի մասնաճիւղերու
Հովանաւորութեամբ
Մխիթեան առենապետ Վ. ՊԱՆՏԻԿԵԱՆԻ
Կը նախագահէ Մխիթեան փոխ-նախագահ Պ. Ալ. ՊԱՊԱՑԵԱՆ
Կը խօսի Պ. Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ
Գեղարուեստական ճոխ եւ խնամուած բաժին
Կ'երգեն ՕՐ. ԺՕԶԷ-ՎԻՄԵԱՆ (Օփերա) եւ ՏԻԿԻՆ ՏԷՐ – ՊՕՂՈՍԵԱՆ
Կը նուագեն Գ. Պուզաքլեան — Կ. Թերզեանի Ուրարտու նուագախումբ
Հանդէսէն յետոյ ճաշ, պատրաստուած Տիկնանց յանձնախումբին կողմէ
ճաշագին 40 ֆր.
Արձանագրուելու համար հեռաձայնել՝
Ատոյեան· — 72–02–33, — Պապայեան 66–01–21
Պանտիկեան 66–17 46 — Կրասեան 93–32–18

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինաս – եան» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ չորեքի բոլոր ընկերները, Ուրբաթ Ապրիլ 15 ժամը 21ին Մշակոյթի Տունը: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Կարեւոր օրակարգ:

Les Amis de la FONDATION MARIE NUBAR, le Directeur, les Etudiants vous invitent à une évocation illustrée de projections :

EN ASIE MINEURE
SUR LES PAS DE L'HISTOIRE
présence des minorités
par Messieurs
GERARD BRUN
GABRIEL DEVILDER
RAPHAEL DEVILDER
le Jeudi 21 Avril, à 20 h. 45
à la Fondation Marie Nubar (Maison des Etudiants Arméniens)
57, Bld. Jourdan — 75014 PARIS

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ ՆԱՀԱՆԳԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՃԱՇ - ԽՆՋՈՅՔ

Կիրակի, Ապրիլ 17, ժամը 13·30ին Օթէլ Օփերա – Լափայէթ, 80 Ռիւ Լաֆայէթ:

ՊԱՐ – – ՋԱՆԱՁԱՆ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ
Խնջոյքը կը տեւէ մինչեւ ժամը 6:
ճաշագին 40 ֆրանք

AMITIE FRANCE-ARMENIE

ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Ամէն ամսու Ա. եւ Գ. Երկուշաբթին, ժամը 20·30ին Պարոյր Սեւակ գրադարան, 32 Ռիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ 9րդ:

Առաջինը՝ Ապրիլ 18ին, դասախօս
ՄԻՀՐԱՆ ՄԱՎԻԵԱՆ
Նիւթ՝ Հայկական Հարցի զարգացումը
1868 – 1896
Խօսք կը տրուի ներկաներուն:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Պ. Ղուկաս Փիլիկեան 100 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին իր ընկերոջ՝ Սարգիս Սարգիսեանի մահուան առթիւ:

ՊԱՏԱՐԱԳ
ՊԻՎԼԻՐԻ ՄԷՋ

Զատկուան առթիւ պատարագ կը մատուցանէ տեղւոյն հոգեւոր հովիւ Գարեգին Վրդ. Պեքճեան, Ապրիլ 18ին, Պիվլիրի Փրանսական եկեղեցւոյ մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Բ. Ը. Մխիթեան Կարտանի մասնաճիւղին եւ օժանդակութեամբ Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան:

Սկիզբ պատարագի՝ ժամը 9·30ին:

ՅԻՇՆԱՄԵԱԿ
ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ
ԽՈՒՄԲԻ

Հ. Ը. Դաշնակցութեան Շաւիլի «Արղութեան» խումբը կը տօնէ իր հիմնադրութեան 6իսնամեակը, Ապրիլ 17, Նոր Կիւրակէի օրը, հովանաւորութեամբ Փարիզի Հ. Ը. Դ. Շրջ. Կոմիտէին եւ մասնակցութեամբ տեղւոյն Կապ. Խաչի եւ Հ. Ը. Դ. Նոր Սերունդին:

Առաւօտուն Շաւիլի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի 50 տարիներու մէջ մահացած «Արղութեան» խումբի ընկեր – ընկերուհիներուն յիշատակին:

Եկեղեցական արարողութենէն յետոյ ժամը 13ին ընկերահամակրական հոգեճաշ եւ հանդէս հայ դպրոցի սրահը:

Կը խնդրուի ողբացեալ ընկերներու յիշատակը յարգող բոլոր ընկերներէ, համակիր բարեկամներէ եւ ողբացեալներու ընտանեկան պարագաններէն ներկայ ըլլալ այս կրօնական արարողութեան եւ հոգեճաշի հանդէսին:

Ճաշի ծախքերու մասնակցութիւն:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Ը. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէութեան բոլոր ընկերները իրենց վշտակցութիւնները կը յայտնեն Տէր եւ Տիկին Ասատուր Սարգիսեանի, Տէր եւ Տիկին Մխրան Դաւիթեանի, Տէր եւ Տիկին Փաթրիք Սարգիսեանի, Տէր եւ Տիկին Սերոբ Գալբրեանի, ինչպէս նաեւ բոլոր զաւակներուն եւ ընտանեկան պարագաններուն իրենց տարաբախտ հօր, մեծ–հօր, հօրեղբօր եւ քեռայրին՝ Սարգիս Սարգիսեանի մահուան առթիւ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկեր – ընկերուհիները Ապրիլ 15, ժամը 20·30ին, « Ախթանթ Սոցիալ »ի փերմանանը, 23, Ռիւ Պելֆոր, Անիէռ:

×

ՍԵԲԱՍՏԻՈՑ Դաւրայի Հայր· Միութեան վարչութիւնը իր բոլոր անդամ – անդամուհիները եւ ոչ–անդամ հայրենակիցները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Ապրիլ 17 Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան Սեբաստացի Մուրատ – Խրիմեան սրահին մէջ: Օրա – կարգ.— Տարեկան հաշուետուութիւն, նոր վարչութեան ընտրութիւն եւ զանազան հարցերու լուծում: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Ճշդապահ ըլլալ:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

EXPOSITION

ՄԱՍԻՍ ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ

կը ցուցադրէ
իր առաջին գծանկարները

GALERIE « LA GALERE »
97, rue Monge — 75005 PARIS

Massis ALEXANIAN

DESSINS
Vernissage le 21 Avril de 18 à 20 h
Ouvert tous les jours de 14 à 20 h.

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ

90ԱՄԵԱԿԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԿԱՐԳԻՆ

ՀՐԱՉԵԱՅ ԱՃԱՌԵԱՆԻ
ԾՆՆԴԵԱՆ 100ԱՄԵԱԿԸ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԻԿՈՅԹ

Բարձր հովանաւորութեամբ ՍԸ ՐՈՎԲԼ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Հայր. Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց եւ Փարիզի առաջնորդ
Նախագահութեամբ ԷԼԻԶ ԱՃԵՄԱՉԵԱՆԻ
(Նախկին տնօրէնուհի կեդրոնականի)
SALLE GAVEAU
45-47, Rue La Boëtie, Paris (8e) — Métro Miromesnil
Շաբաթ, Ապրիլ 16 ժամը 20·30ին
Բացման խօսք՝ ՎԱՀԱՆ ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ
ԱՃԱՌԵԱՆԻ մասին հայրենի մտաւորական մը
Արփիկ ՓԷՔԻԼԻՔԵԱՆ (*լիբանահայ երգչուհի*),
Դաշնակով կ'ընկերակցի ԺԱՆԷՔ ՄԱՓԵԱՆ
Սիւզանա Միլտոնեան (*տաւիղ*)
Ցասմիկ Սիւրմէլեան (*դաշնակ*), Անահիտ ՏԷՎՐԻԿԵԱՆ (*արտասանութիւն*)
Թաւջութակ՝ ԺԱՆ – ՎԱՆ – ՊՈՐԻ
(Փրոֆ· Պրիւսէլի երաժշտանոցէն)
Ջութակ՝ Նիֆոլա Մետա, ևոյն երաժշտանոցէն
ՆԱՑԻՐԻ եւ Ս. ԽԱՉ երգչախումբերը ղեկավարութեամբ Գ. ԵԱՆՊԷԿԵԱՆԻ
Մուտք 10, 25 եւ 50 ֆրանք
Տոմսերը ապահովելու համար հեռաձայնել Պերճ ՃԷՂՎԷՏԵԱՆի 236–54–48 ֆրոսք 15

ՈՒՐԲԱԹ
ԱՊՐԻԼ
15
VENDREDI
15 AVRIL
1977

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱԿԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար· 170 Ֆ· Վեցամսեայ 90 Ֆ·
Արտասահման Տար· 200 Ֆ· Հատը 1 Ֆ· 30

LE NUMERO 1,30 F

52ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·835 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 52e ANNÉE — N° 13.835

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՓԱՌՔ ԴԻՒՑԱԶՆԱԿԱՆ ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻՆ

— o —

Հայոց մարտիրոսագրութեան տարե – գրութեանց մէջ սեւ թուական մը կը կազմէ Ապրիլ ամիսը:

1909 Ապրիլ 1/14ին է, որ սկսաւ կիլիկիոյ ջարդը, որուն զոհ պիտի երթային 30·000 անմեղ Հայեր: 1915 Ապրիլ 11-24ին կը հնչէր ահազանգը Մեծ Եղեռնին, որ պիտի փորձէր Արեւմտահայութեան դերեզմանը:

Նոր ժամանակներուն 1975 Ապրիլին է, որ ծայր պիտի տար Լիբանանի քաղաքային պատերազմը, պատճառ դառնալով «փոքրիկ Հայաստան»ի ազգային կեանքի խանգարման:

Եւ սակայն Ապրիլին է, որ տեղի պիտի ունենար Վասպուրականի յաղթական հերոսամարտը, փրկելով Հայութեան պատիւը:

Պատմական այդ դէպքին 62րդ տարեդարձը այս տարի եւս կը տօնուի Մարսիլիոյ Հայ Մշակոյթի Տան Վասպուրականի սրահին մէջ, նախաձեռնութեամբ տեղւոյն Հայրենակցական Միութեան եւ մասնակցութեամբ Վիէնի եւ Տէսինի մասնաճիւղերուն՝ կիրակի Ապրիլ 17 կէսօրէ վերջ:

Ցեղասպան Թուրքը չատ կանուխէն վճռած էր բնաջնջել Արեւմտահայութիւնը, միանգամ ընդմիշտ ձերբազատելու համար Հայկական Հարցէն, որ օսմանեան կառավարութեան աչքին փուշ էր դարձած՝ 1877–78 ռուսեւթուրք պատերազմէն եւ անոր իբրեւ հետեւանք Սան-Ստեֆանոյի եւ Պերլինի զոյգ դաշնագրերէն ի վեր:

Ժ դարուն Պալքանի քրիստոնեայ ազգերուն օսմանեան անարգ լուծէն ազատագրումը խիստ ծանր հարուած մըն էր եղած սուլթաններու կառավարութեան համար: «Եւրոպայի հիւանդ մարդը» անդամահատութեան էր ենթարկուած: Իր մարնին փտախտ դարձած մասերը հետզհետէ կը բաժնուէին իրմէ՝ չնորհիւ ժողովրդական լայնածաւալ ապստամբական շարժումներու, որոնց գործնապէս կ'ակնկալէին արեւմտեան կարգ մը մեծ պետութիւնները, — Ռուսիա, Մեծն Բրիտանիա եւ Ֆրանսա:

Ազատագրական շարժումը վարակած էր նաեւ Հայութիւնը, որ յուսահատ երազ – խաւոր վեց մեծ Պետութեանց անտարբերութենէն, նոյնիսկ ոմանց քաջալերու – թենէն, որոշած էր ձեռքի ուժով տիրանալ ազատութեան:

Կարմիր սուլթանը երաշխաւոր Պետութեանց թեթեւ, անմեղ բողոքներուն պատասխանած էր ոչ թէ «Բարենորոգումներ»ով, ինչպէս յանձն էր առած Պերլինի դաշնագրի 61րդ չարաչուք յօդուածով, այլ համատարած ջարդերով, որոնք խլած էին 300·000 զոհեր Թուրքիոյ ամբողջ տարածքին, արեւելեան նահանգներէն մինչեւ Կիլիկիա:

1908ի Օսմանեան Սահմանադրութիւնը փոխանակ « ազատութիւն » բերելու Հայութեան, հրապարակ կը նետէր Թուրքական թունդ ազգայնամոլ դաւադրականը՝ «Թուրքքան Թուրքերուն» նշանաբանով, եւ Հայաստանի վրայէն անցնելով մինչեւ կեդրոնական Ասիա համաթրքական մեծ կայսրութիւն մը հիմնելու հեռատես նպատակով:

1914ի մեծ պատերազմը լաւագոյն առիթն էր իրագործելու իր ցնորական ծրագիրը: 1914 Փետր· 26 – Մարտ 8ի Բարենորոգումներու համաձայնագրին մեջտեղը չէորցած՝ իթթիհատի ոճրագործ կառավարութիւնը սկսաւ սաստկացնել Հայ – բնակ նահանգներու հարստահարութիւնները: Իսկ երբ նոյն տարուան Հոկտեմբերին օսմանեան կառավարութիւնը պատերազմ յայտարարեց համաձայնական Պետութեանց դէմ՝ արդէն ամէն խոչընդոտ վերցած էր եւ կարելի էր անպատիժ գործադրել հայկական ցեղասպանութեան ծրագիրը, որ, ըստ կարգ մը փաստաթուղթերու, արդէն իսկ վճռուած էր 1910ին Իթթիհատի Սելանիկի համագումարին մէջ:

1914ի աշունէն սկսեալ հայաբնակ ներքին գաւառներու մէջ անզէն, անպաշտպան գիւղերու վրայ յարձակումները, կողոպուտն ու բռնաբարումները աւերներ կը գործէին: Մանաւանդ մեծապէս կը տուժէին Վասպուրականի չրջանի հայկական գիւղերը:

1915ի գարնան կարգը եկած էր բուն իսկ Վան քաղաքին, որուն յեղափոխականն անցեալը մղձաւանջ մըն էր դարձած ցեղասպան Իթթիհատի կառավարութեան համար: Ականատես եւ փորձառու ոճրագործ կուսակալ Ճէվտէթ փաչա Թրքական նենգամտութեամբ գլխատելէ առաջ Վանի Հայութեան ղեկավար դէմքերը, կ'ուզէր ամբողջովին բնաջնջել Վանի քաղաքամէջի եւ Այգեստանի Հայերը:

Վամեանի նենգ ձերբակալութիւնն ու Իշխանի գաւազիր սպանութիւնը այլեւս կասկած չէին ձգեր ճէվտէթի յետին մտքին մասին: Դառն իրականութեան առջեւ Վանի Հայութիւնը մէկ – սիրտ մէկ – հոգի զէնքի փարեցաւ՝ յանուն ինքնապաշտպանութեան: Նախնական միջոցներով եւ անբաւարար զէնքերով հրապարակ նետուեցան Վանեցի երիտասարդները, առանց զաւանական եւ կուսակցական, սեռի ու տարիքի խտրութեան: Թշնամիին կատարելագործուած զէնքերով, թնդանօթներով, գնդացիրներով եւ մարդէր – ներով սպառազինուած կանոնաւոր բանակներուն դէմ, Վանի անճնաղոհ երիտասարդները ամբողջ մէկ ամիս՝ իրենց կուրծքը վահան դարձուցած՝ ճակատեցան անվհատ ու տարին յաղթանակը: Ապրիլ 7/20ին սկսած պատերազմը վերջացաւ Մայիս 4/17ին, երբ պարտուած թշնամին՝ գլխիկոր փախաւ Վանէն՝ լեռնագաստառ՝ ռուսական հարթիչ գլանին տակ ճզմուելու սարսափէն:

Վասպուրականի հերոսամարտը անջնջելի տառերով արձանագրուեցաւ Հայոց ազատագրական շարժումներու Ոսկեմատեանին մէջ:

Ցետագայ տխուր դէպքերը երեւան պիտի հանէին չատ մը դառն իրականութիւններ: Ցուսախաբութիւն: Հիասթափութիւն: Գաղթ, սով ու համաճարակ: «Հայաստանն առանց Հայու» նշանաբանի ստուգութիւն:

Վասպուրականի վերապրող քաջարի գաւակներն ու թոռները այսօր՝ դիւցազնամարտէն 62 տարի վերջ՝ Հայաստանի եւ սփիւռքի մէջ նախանձելի դիրքերու տիրացած՝ իրենց հերոսական հայրենիքի փառաշուք յիշատակով հպարտ՝ ապագային կը նային լաւատեսութեամբ, հաւատքով եւ յոյսով:

Փա՛ռք դիւցազնական Վասպուրականի:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ

ԸՆԿԵՐԱՑԻՆ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄ

Առողջապահութեան եւ քանի մը չափաթէ նաեւ Ընկերային Ապահովութեան նախարար՝ Տիկին Սիմոնն Վէյլ պարզեց այն միջոցները զորս ձեռք կ'առնէ պակասեցնելու համար ընկերային ապահովութեան բացը, որ 12 միլիառ էր եւ պիտի իջնէ 400 միլիոնի: Կառավարութիւնը չբարձրացուց ընկերային ապահովութեան սակերը ոչ ալ ընդլեց սահմանափակումը (վլաֆոն) այդ սակերուն համար, այլ նախընտրեց խնայողութեան միջոցներ ձեռք առնել: Այսպէս մինչ կարգ մը դեղեր, անփոխարինելի եւ չատ սուղ ամբողջութեամբ պիտի հատուցուին, ուրիշներ, (լուծիչ, կենսանիւթ, եւն·), նուազ չափով պիտի հատուցուին, նման դեղերու թիւը մօտաւորապէս հազարի կը հասնի: Միւս կողմէ որոշուած է նաեւ հիւանդանոցներու «չափաւորող տոմս»ը փոխարինել ուրիչ դրութեամբ մը: Այսպէս, ասկէ ետք բոլոր հիւանդները նուազագոյն չափաւոր վճարում մը պիտի ընեն իրենք (փորփէ) հիւանդանոցի մը որեւէ սպասարկութեան մէջ:

Այս որոշումները բախեցան անշուշտ սենատքաներու վրդովումին եւ Իւմանիթէ կը խորագրէր արդէն Հինգշաբթի «Ցարձակում առողջութեան վրայ»:

Քանի մը տողով

ԼԻԲԱՆԱՆ՝ երկու տարի անխնայ պատերազմ, խորագրով յօդուած մը լոյս տեսած է Ֆիկարօի մէջ, ուր յօդուածագիրը կը յիշէ քարուքանդ երկիր մը, 50 հազար մեռեալներով: Դեռ կան հաշմանդամները, վիրաւորները, տեղահանները: Պէյրութէն ուրիչ թղթակից մը յիշելով թէ մէկուն զժբախտութիւնը միւսին երջանկութիւնը կ'ընէ, կ'անդրադառնայ հնախոյզներու ուրախութեան, քանի պէյրութ այլեւս իր աւերակներով լաւ առիթ կուտայ ստորերկրեայ դիւաեր եւ յայտնութիւններ ընելու: Այսպէս պիտի փնտռուին փիւնիկեան, բիւզանդական, հռոմէական, արաբական եւ օսմանեան հետքեր:

ՖՐԱՆՍԱ – ՖԻԱԹի ընդհ· տնօրէնը – նախագահը առեւանդուեցաւ Փարիզի իր բնակարանին առջեւ, ուր ան փոնի երբ տուն կը հասնէր: Զորս հոգի եղած են առեւանդողները: Առաջին առթիւ այս արարքին իրենք զիրենք տէր կը հռչակեն «Ֆրանսայի իտալացի բանուորներ – րու» պաշտպանները, որոնք կոմիտէ մը կազմեր են եւ ազատագրման փոխարէն երեք միլիոն կը պահանջէին Հինգշաբթի առտու: Բայց նման պարագաներու մէջ ոչ մէկ բան ապահով է:

ԺԱՒՔ ՓՐԵՎԷՐ կը հանդիսի այլեւս ծովուն դիմաց: Թաղուեցաւ նորմանտական գիւղակի մը գերեզմանատունը, պարզ ձեւով: Ոչ ցուցակութիւն, ոչ դամբան – նական եւ ոչ մէկ պաշտօնական անձնաւորութիւն: Փոքրիկ աղջնակ մը արտասանեց Օմոնովիլի այդ գիւղին երախտաւորին նուիրուած փրեվէրի մէկ քերթուածը՝ Լուսինին Օփերան ու չիրիմին վրայ թափեցին իր սիրած կարմրածաղիկները:

ՀԱՅՐԵՆԱԿԱՆ

Կայ մի աշխարհ դիւթական,
Երկիր մի հեռու,
Երգել, երգում եմ նրան
Ես իմ գրքերում:
Այնտեղ՝ լեռներ անառիկ,
Հովիտներ պայծառ,
Երկնքի լայն կամարին
Շողուն ծիածան...
Այնտեղ՝ հաւքեր անանուն,
Ծաղիկներ պէս-պէս,
Երեկոներ լայնահուն,
Ցերեկներ բեհեզ:
Այնտեղ՝ երանգ ու երանգ,
Հոտաւէտ մրգեր,
Այնտեղ՝ երգ ու մրգահունչ
Հնամեայ գրքեր:
Այդ հերկերն եմ ես հերկել
Ոսկեձոյլ խոփով,
Այդ երկիրն եմ ես երգել
Եղեգան փողով...
... Ծուխ բարձրացաւ թեւաւոր,
Աչքիս հաւասար...
— Վա՛ռ իմ, վա՛ռ իմ սեւաւոր,
Իմ վարագայ սար...:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Ապրիլ 11)

ԵՐԳԻՉ ԴԱՒԻԹ ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆ ՀԱՑԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Սփիւռքի երգիչ Դաւիթ Վարժապետեան Երեւանի օփերային մէջ հանդէս եկած է «Թրաւիաթա»ի ներկայացման մէջ, ժերմոնի դերով: Հանդիսականներ դնահատած են Դաւիթ Վարժապետեանը, Նելլի Քարիմեանը (Վիոլեթթա) եւ Թուբէն Քիւրկեանը (Ալֆրետ): Դաւիթ Վարժապետեան Երեւանի մէջ Գոհար Գասպարեանի մօտ ձայնամարզութեան հետեւելէ ետք երգահանդէսներ տուած է Լիբանան եւ Փարիզ: 1973էն ի վեր Թորոնթոյի օփերայի մենակատարն է: Տեղւոյն վրայ կատարած է «Անի» երգչախումբը, ուր հայկական եւ ժամանակակից երգերը կը ծանօթացնէ օտար ունկնդիրներու: Երգիչը Հայաստանի մէջ քանի մը երգահանդէսներ ալ կուտայ:

×

Ե· ՉԱՐԵՆՑ ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ ՆՈՐ ՆԻՒԹԵՐ ՍՏԱՑԱԾ Է

Եղիչէ Չարենց գրականութեան եւ արուեստի թանգարանը ստացած է Միացեալ Նահանգներէն գրող եւ երաժիշտ Ցակոբ Սատուրեանի դիւանը, որ կը պարունակէ նամակներ, յօդուածներ, գեղարուեստական գործեր, սալերը եւ այլ նիւթեր՝ չուրջ 1500 փաստաթուղթ: Թանգարան ղրկուած են նաեւ գրող Սուրէն Մանուէլեանի գործերը, նամակները, ամերիկահայ գործիչներու մասին նիւթերը, ինչպէս նաեւ Ալիս Օտեան – Գասպարեանի, Նուարդ Փեսկինի, Աղան Ենգոյեանի եւ Լեւոն Մարտիրոսեանի գործերը: Ներկայիս Չարենց թանգարանը ունի 200 հեղինակներու ֆոնտեր: Ֆոնտին հիմը դրուած է 1957ին Արշակ Զօպանեանի դիւանով:

ԴՐՈՒԱԳ ՄԸ՝
ԱՅԳԵՍՏԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԷՆ

ՀԱՄՈՒՏ ԱՂԱՅԻ ԶՕՐԱՆՈՑԻՆ ՔԱՆԴՈՒՄԸ

Այգեստանի արեւելահիւսիսը, հայկ· ղէրքերուն ղրեթէ մէջտեղը, նստած էր Համուտ Աղայի Թրքական հսկայ զօրա – նոցը, աւելի սպառնական՝ քան թշնամի որեւէ ղէրք: Այդ զօրանոցին մերձակայ հայկ· ղէրքերը կենդանի սարսափի մատ – նուած էին, որովհետեւ, իրօք, այդ ղէր – քը կ'իշխէր եւ կը զարնէր ամէն տեղ: Հոն հաստատուած էին ձէվտէթի ամէնէն մարզուած եւ յանդուգն չէթէները, որոնց գնդակները առհասարակ անվրէպ էին···

Համուտ Աղայի զօրանոցի ոչնչացման ծրագիրը, սակայն, ամէնէն աւելի կը փայփայէր Վանի ինքնապաշտպանութեան եւ դաշնակցական ղեկավարներէն մէկը՝ Բուլղարացի Գրիգոր: Համեստ, լուռ, միշտ ինքնիր մէջ խորասոյզ, միշտ գործ – նական ծրագիրներ որոճացող եւ միշտ անձամբ գործադրող՝ Բուլղարացի Գրի – գոր, կռուի առաջին իսկ վայրկեանէն, կը ծրագրէ Համուտ Աղայի զօրանոցի ոչընչացման գործը: Իր ծրագիրը, քանի մը կարճ բացատրութեամբ, կը հաղորդէ Ա – բամին եւ սառնասրտով անոր հաւանութիւ – նը, կ'անցնի յամառ ու անդադար աշխա – տանքի: Կը ճարէ քանի մը ձեռնհաս, ա – րագաշարժ եւ զգուշաւոր վարպետ – քանքաններ· կը մտնէ Համուտ Աղայի զօրանոցէն 5–600 քայլ հեռաւորութեան վրայ հայկ· ղէրք մը, իր ծրագիրը կը հաղորդէ միայն ղէրքի խմբապետին եւ շրջանապետ Մելիքսէթ Էյնաթեանի ու ներքնասենեակ մը մտնելով վարպետ քանքանները գործի կը լծէ: Պէտք է հո – ղը փորել, ներքնուղի մը բանալ եւ բո – ղորովին աննկատ հասնիլ մինչեւ զօրա – նոցը եւ այդ հսկայ չէնքին չորս անկիւն – ներու տակ հարիւրաւոր քանակութեամբ ուժանակ զետեղել, վառել պատրոյգը, հեռանալ եւ սպասել բռնութեան դղեակի կործանման: Եւ այդ մրջնային յամառ աշխատանքը Բուլղարացի Գրիգոր գլուխ բերաւ ընդամէնը երկու օրուան մէջ՝ ղիշեր ու ցերեկ, անընդհատ· միշտ զգոյշ, համբերատար եւ ինքնավստահ աշխա – տելով···:

Վերջապէս: Ներքնուղին փորուած էր եւ հասցուած մինչեւ զօրանոցը: Հիմա անհրաժեշտ էր զօրանոցի յատակագիծն ու հիմերը որոշել՝ ուժանակը զետեղե – լու եւ պայթեցնելու համար: Գրիգոր, ղրեթէ ամենայն ճշդութեամբ, այդ գործ – ուարին աշխատանքն ալ գլուխ կը բերէ: Ամէն ինչ պատրաստ է, հարկաւոր է մի – այն ուժանակները զետեղել եւ պատրոյ – գը վառել: Այս անգամ արդէն Գրիգորի վարպետ քանքանները կը վախնան ներք – նուղիին մէջ մնալ եւ կը հրաժարին պատրոյգը վառելէ: Ժպտուն ու սառնա – սրտութեամբ Գրիգոր ետ կը ճամբէ քանքանները ու պատրոյգները կը վառէ անձամբ, մէկ, երկու, երեք, չորս··· ու անիսկի, սու – լոյը չրթունքին, հանդարտօրէն կը վե – րադառնայ ներքնուղիի մութ ու մոլորուն ճամբաներով··· Հիմա արդէն պէտք է սպասել: Մօտաւոր հաշուով կէս ժամէն պիտի լսուի ահագնադղրդիռ որոտումը մեծ քանակութեամբ ուժանակներու եւ բոցաճարճատ ոչընչացումը բռնութեան դղեակին···:

Անձկութեան ժամը, դանդաղ ու տրո – փուն, կ'անցնի: Գրիգոր, միշտ ժպտուն եւ հաւատաւոր՝ անվերջ կը ծխէ, եւ քաղցր զրոյցի բռնուած է զոյգ ընկեր – ներու, խմբապետի եւ շրջանապետի հետ: Արդէն հրահանգուած է եւ դրացի ղէր – քերէն քանի մը տասնեակ մարտիկներ աւելցուած են հայկ· ղէրքերուն վրայ, ուժանակի պայթումի եւ զօրանոցի կոր – ծանման պահուն փախչող թուրք զին – ուորները շրջապատելու եւ կրակի բըռ – նելու համար: Արդէն Գրիգորի ծրագրին գաղտնիքը երեսուն հանոռեւած է եւ բոլոր մարտիկները մասնուած են բուռն անձ – կութեան եւ զեհինը գոփելով կը սպասեն ռումբի օրհնաբեր որոտին···:

Ժամանակը կ'անցնի··· Բայց ոչ մէկ որոտ, ոչ մէկ աղմուկ, տարաբախտա – բար: Աղմուկ ու քրքիջ կը լսուի զօրա – նոցի թուրք զինուորներէն, ու ապա սուր, քրքջալիր ձայն մը զօրանոցէն կը ծաղրէ՝

— *Հէյ էրմէնիլէր, պօմպաները չիւրիւմ չըքմըը···:*

Հայ մարտիկները, իրենք իսկ վհատ, այնուամենայնիւ կը պատասխանեն, ի – րենք ալ չհաւատալով իրենց խօսքերուն·

— *Եարըն չըքմար սէսի···:*

Եւ ամէնէն նուաղ յուսահատողը նորէն Գրիգորն է:

Կէս գիշեր է· ժամը 12· անասող եւ անլուսին, մութ, դժոխային գիշեր: Ահա սակայն Այգեստանի արեւելահիւսիսը կարմիր ու հրաշատեսիլ բոցերով ողող – ուած եւ երկինքը արնավարար ամպերով բեռնաւորուած: Ահա նաեւ դժոխային ե – րաժշտութիւնը՝ տասնեակ հազարաւոր գնդակներու: Ահա խառն խուռն աղմուկ երգի, աղօթքի, բացագանչութիւններու, ու այդ բոլորի մէջ, ամէնքի չրթունքի վրայ զամուած միակ նախադասութիւնը՝

— *Համուտ Աղայի գլխան կը վառի···*

Ուժանակը իր գործը տեսած է: Գրի – գորի նախատեսութիւնները նոյնութեամբ կատարուած են: Միակ սխալը եղած է, զգուշութեան համար, ուժանակները չատ աւելի խորը թաղելը: Ուժանակը միայն թեթեւ ցնցում մը յառաջ բերած է, բայց կրակները նետելով զօրանոցի ներքնայար – կերը դիզուած յարդանոցին մէջ, ատոր – ճանաչար վառած է զօրանոցը վարչն վեր եւ երկար ժամերով մխալէ ետք, ժամը 12ին կրակը հասած է առաջին յարկի տախտակամածին ու ապա ամբողջ զօրա – նոցը ճարակած է յանկարծական հրդեհով մը:

Թուրք զինուորները նախ կը փորձեն հրդեհը մարել, բայց նկատելով որ զօ – րանոցը չորս կողմէն կը բոցավառի, լա – ւագոյն կը համարին դուրս նետուիլ եւ փախիլ: Զօրանոցին մերձակայ հայկ· ղէրքերը կը սկսին անխնայ կրակի բռնել փախչող թուրքերը: Մաս մը յանդուգն ու կորիճ չէթէներ անյուսահատ կը մնան ճարճատող չէնքին մէջ, կը կռուին մին – չեւ վերջին շունչը եւ կը թաղուին զօրա – նոցի փլատակներուն տակ: Շահպէնտէր – եանի այգիէն խոյս տուող թուրք զին – ուորներէն քանի մը տասնեակ հոգի կը սպաննուին: Կռուի ընթացքին իր ղէրքէն դուրս կը նետուի անհպեհոնա ու յան – դուգն հայ երիտասարդ մը, Դուման – Տիգրան, Հոգւոց վանքի պահակ, կով – կասահայ, դաշնակցական, եւ ճակատէն զարնուելով կը սպաննուի: Առաւան ղէմ հայ գիւղուրի մը պատահական գնդակէն կը սպաննուի նաեւ Այգեստանցի երիտա – սարդ մարտիկ մը:

Ցաղթանակի դինովութեան մէջ, հայ մարտիկները կը սկսին ծրագրուած սահ – մանէն դուրս գալ ու իրենց ղէրքերէն դուրս նետուելով հետապնդել փախչող թշնամին բայ դաշտի եւ Ցանկոյսներու բլուրներուն վրայ: Շրջանապետ Մելիք – սէթ Էյնաթեան եւ խմբապետ Ցուվ· Զա – քարեան, թշնամին հալածելով, կը հաս – նին մինչեւ Թօփրաք–Քալէի բարձունք – ները եւ վտանգաւոր կէտի մը վրայ կռուի կը բռնուին թուրք անհաւասար ուժերու հետ· գինուորական խիստ հրաման մը կը պարտաւորեցնէ երկու անլեհեր մարտիկ – ները վերադառնալու:

(Դաղուածաբար առնուած
Օննիկ Մխիթարեանի
«Վանի հերոսամարտը» գիրքէն):

ՎԱՆ - ՔԱՂԱՔԱՄԷՋԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ

— o —

Վանի ինքնապաշտպանութեան քնոյթի հերոսամարտը, որ սկսաւ 1915 Ապրիլ 7/20ին, առաւօտ, ժամը 9ին, թատերա – վայր կ'ունենայ Այգեստանն եւ Քաղա – քամէջը՝ իրարմէ բաժնուած թրքաբնակ ընդարձակ թաղամասով մը, 5–6 քիլո – մեթր հեռաւորութեամբ: Այգեստան կը դանուէր Քաղաքամէջի արեւելքը, ըն – դարձակ եւ ծառազարդ փողոցներով եւ պարտէզներով: Քաղաքամէջը՝ պատմա – կան Վան – Շամիրամաւերան էր՝ ծովա – փէն մէկուկէս քիլոմեթր հեռու: Բերդի երկայնքին տարածուած Քաղաքամասը արեւելքէն հայաբնակ, արեմտուքէն՝ թրքաբնակ էր: Քաղաքամէջը ունէր 400 տուն հայ՝ 2·500 հոգիով, իսկ Թուրքե – րը 250 տուն ունէին 1250 հոգիով: Հայերը հոն ունէին իրենց Աղգ· Առաջնորդարա – նը, եօթը եկեղեցիները, Ցիսուսեան – Շու – շանեան երկսեռ ծխական դպրոցը, Հայ – ս իկեան եւ Աւետիսեան դրադարան – ըն – թերցարանները եւայլն: Քաղաքամէջի ինքնապաշտպանութեան պատասխանա – տուութիւնը առաջին օրէն իսկ կը ստանձ – նէ Հ· Ց· Դաշնակցութեան տեղական ին – թակոմիտէն: Զինուորական մարմինը կը կազմուի եօթը անձերէ: Իր գինապահես – տին մէջ կ'ունենայ 101 հրացան եւ 90 տասնոց մաուզէր, ինչպէս նաեւ որոշ հրացաններ· ընդամէնը՝ 60·000 փամ – փուշտ:

Ապրիլ 4/17, կէսօրէ առաջ կ'ընդհատի քաղաքի եւ Այգեստանի կապը: Կառա – վարութիւնը խոստ միջոցներ գործադրե – լով կը պաշարէ երկու շրջանները՝ ան – ջատաբար: Ինքնապաշտպանութեան պէ – տոց խումբերը կազմ ու պատրաստ են:

Ապրիլ 7/20, առաւօտ կանուխ, թուր – քերը կը յարձակին Այգեստանի վրայ՝ Քիչ եառ՝ Քաղաքամէջի վրայ: Ցարս եւ այլ խմբապետները, գլուխն անցած իրենց գինուորներուն, յանդուգն խոյանքով կը փորձեն պրաւել կամ կրակի տալ Թէքա – լիքի Հարպիյէի չէնքը: Կը յաջողին պրա – ւել: Արեւելեան ճակատի վրայ կը լա – ցնեն Հայկավանքի դերեզմանատունէն կը – րակող թնդանօթը՝ սպաննելով երկու թնդանօթաձիգները:

Թշնամիի առաջին յարձակումին հա – յերը կը պատասխանեն գիշերային հա – կայարձակումով մը, նպատակ ունենալով այլեւս թշնամիին յենակէտ եղող տան – ղերքերը: Բուռն բախումներէ ետք հա – ձիզները յաջողաբար հրոյ ճարակ կը դարձնեն Վանի նահանգային պատարան, Թէրզիպաշեան Խանը, ուր կը գտնուի Ռէմժին, Թղթատար – Հեռագրատուն, Պանք Օթթոմանը, Հանրային Պարտուցի Առողջապահութեան Մարմինները: Այ – նուհետեւ միշտ յանդուգն յարձակում – ներով հրդեհի կը մատնուին Թէքալիքի Հարպիյէի մթերանոցը, քաղաքի ամբող – ոստիկանատունը եւ պետական Վարժա – պետանոցը: Ցարձակողմականին փոխա – պարկը կը կազմէ յաջորդ գիշերուան ծ – բագրին իրականացումը՝ փճացնել պե – տական Զինարանը: Շրջանապետ Ցար – խոմբ մը մարտիկներով եւ ընկերակցու – թեամբ հրձիգ Կապարուխեանի կը յար – ձակին՝ պաշտպանութեանը տակ ղէրքէն արձակուած զօրաւոր համազարկերու: Հրձիգը կը վազէ դէպի Զինարան եւ քա – րիւղով կրակի կուտայ զայն՝ «տղերք, վառեցի, վառեցի գոչելով»:

Այսպիսի հերոսական դրուագներու չա – րան մը կ'արձանագրուի Քաղաքամէջի երեսնօրեայ դոյամարտի ընթացքին, մին – չեւ Թշնամիին նահանջի օրը՝ Մայիս 3:

Մայիս 3: Այգեստանի մարտիկները կը հրկիզեն Համի – Պէքիրի զօրանոցը: Քա – ղաքամէջի Զինուորական Մարմինը կը հրահանգէ անցնիլ յարձակողականի եւ կրակի տալ բոլոր Թրքական ղէրքերը: Ցարձակողականը երկու թեւով կը կա – տարուի· խումբ մը կը յառաջանայ դէ – պի քանտ եւ կառավարչատուն, ալ խումբ մըն ալ դէպի Ազիզէի զօրանոց: Առաջին խումբը կը մտնէ Քաղաքապե – տարան եւ դահլիճէն կրակի կուտայ չէն – կը դնէ: Գիշեր մը վանքին միաբան վար – դապետներէն մէկը իր խուցէն կը նշմարէ կանթեղի նման լոյս մը, կախուած ծա – ռէն: Առաւօտուն կ'երթան կը տեսնեն որ, դողցուած խաչափայտին մասունքն է· երկիւղածութեամբ եւ մեծ արարողու – թիւններով կ'առնեն կը բերեն եւ կրկին կը զետեղեն տաճարին մէջ: Այդ օրուընէ սկսեալ Ս· Ցովհաննու վանքը կը կոչուի նաեւ Աբծուաբեր: Տեղացիները կ'երդ – ուընային անոր անունով· «Եա, մեռնիմ քէզի, Աբծուաբեր Ս· Խաչ» կամ «Աբ – ծուաբեր քօռցու, ղիմ աչիդ լոյս···»:

Տեսած ու համբուրած եմ Աբծուաբեր Ս· Խաչը եւ եղրտուտ կոչուած այն փոք – րին ծառը, որուն վրայ արծիւը բերած ղրած էր ղողցուած մասունքը: Վանքին պարտէզին անկիւնը մեկուսացած եւ ցան – կապատով մը շրջապատուած այդ մոխ – րագոյն փոքրիկ ծառը ունէր մանր տե – րեւներ, զոր կը փրցնէին եւ իբր բուժիչ դեղ կը կերցնէին, առաւելապէս փորի ցաւ ունեցողներուն:

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆ

(Շար· – 8)

ՍԱՀԱԿ ՀԱՅՐԱՊԵՏ ԵՒ ՄՇՈՑ Ս. ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ ՎԱՆՔԸ

Իրիկուան, արեւը մարը չմտած, հա – սանք Կուրտիկ լերան ստորոտը գտնուած Գոմեր գիւղը եւ իջանք լուսահոգի մեծ մայրիկիս, Իրիկնկին Սալվարի պապենա – կանԳոմերու Տէր Հազարի տունը:

Վերջալոյսի արեգակով օծուած էին գե – ղին փողոցները, տանիքները եւ մօտակայ արտերը: Գիւղին տուներուն առջեւ եւ բակերուն մէջ, իրարու վրայ շարուած, բուրգերու նման կանգնած էին նոր ու կարմիր հողէ ամաններ, որոնք ինքնա – տիպ նախշ մը կուտային Գոմեր գիւղին եւ կը զարդարէին բակերը: Գոմերցի – ներ, արհեստով բրուտ էին, կը շինէին փեթակներ, թոնիրներ, ձրձումներ, կա – րասներ, ծաղիկիկներ, կուժեր, բզիկներ, բզբզիկներ, փարչեր, տաշտեր, պու – տուկներ, ճլուճներ, լանկառիներ, կո – տիկներ եւ սափաններ ու կը տանէին ծա – խելու զանոնք Մուշ եւ շրջակայ գիւղերը:

Երկու – երեք օր մնացինք Գոմեր, Սալ – վար մամիկիս հօրեղբայրական, Տէր Ղազարի տունը:

Կիրակի առաւօտ մը, հեծած մեր ձիե – րը, մնաք բարով ըսինք Գոմեր գիւղին եւ ճամբայ ելանք դէպի Սուրբ Ցովհան – նու վանք: Այդ շրջանին մէջ կը գտնուէին նաեւ Քարձոր եւ Փեթար գիւղերը:

Վերջին անգամ կ'անցնէինք հայրենի սարերու ոլոր մոլոր ճամբաներէն, կը մագլցէինք Սասնոյ լեռներէն: Ցորս կող – մէն անհամար ջրվէժներ կը խուժէին դէ – պի դաշտ, ոռոգելով ստորոտը գտնուող ընդարձակ արօտավայրերը:

Տարօնի աշխարհը հռչակաւոր էր իր հնադարեան վանքերով եւ պատմական յիշատակարաններով:

Համբաւաւոր Մշոյ Սուլթան Կարապե – տէն զատ, կային Առաքելոց կամ Թարգ – մանչաց, Սուրբ Աղբերկայ, Սուրբ Ցով – հաննու, Սահակ Հայրապետի, Մատնա – վանքի, Անգանիոյ եւ Սասնոյ· շրջանի մէջ գտնուող անհամար սրբավայրերը:

Իրաքանչիւր վանք ունէր իր հրաշա – պատում աւանդութիւնները:

Ս· Կարապետը յայտնի էր իր Կաղ Դեւի առասպելով: Ս· Աղբերիկ վանքը ան – ուանի էր իր «Գործելարոյց» Ս· Խաչով: Ս· Ցովհաննու վանքը կը կոչուէր նաեւ Եղերտուտի վանք, կամ Աբծուաբեր, հե – տեւեալ աւանդութեան պատճառաւ·—

*Ժամանակին, վանքին անտառապահ քիւրտ մշակը, գիշերանց կը յաջողի գող – նալ տաճարին ոսկեզօծ խաչը, Ս· Նշան, որուն մէջտեղ զետեղուած է Ցիսուսի կե – նաց խաչափայտէն մասունք մը: Քիւրտ մշակը, մեռաքսէ շղարշներու մէջ փաթ – թուած խաչը կը տանի իր տունը, ուրա – խութեամբ կը սկսի քակել զանոնք, գոյն – ղգոյն շուշպայները կուտայ իր կնոջ, կը քանդէ խաչին վրայի ոսկիները, իսկ մը – նացեալը, մասունքով միասին, կը նետէ թոնիրը, այրելու: Գիշերը, Աստուծոյ հը – րամանաւ, թոնիրը կը վառի, Քիւրտին տունը կրակ կ'առնէ, իսկ կենաց փայտը անաղարտ կ'ելլէ թոնիրին մէջէն եւ կ'ել – թայ կը հանդչի կէս այրուած գերանի մը վրայ: Քանի մը օր վերջ, դարձեալ Աստ – ծոյ հրամանաւ, արծիւ մը կուգայ, այդ մասունքը կրծելով կը վերցնէ եւ կը բերէ Ս· Ցովհաննու վանքին դրան առջեւ, եղերտուտ կոչուած պզտիկ ծառի մը վրայ կը դնէ: Գիշեր մը վանքին միաբան վար – դապետներէն մէկը իր խուցէն կը նշմարէ կանթեղի նման լոյս մը, կախուած ծա – ռէն: Առաւօտուն կ'երթան կը տեսնեն որ, դողցուած խաչափայտին մասունքն է· երկիւղածութեամբ եւ մեծ արարողու – թիւններով կ'առնեն կը բերեն եւ կրկին կը զետեղեն տաճարին մէջ: Այդ օրուընէ սկսեալ Ս· Ցովհաննու վանքը կը կոչուի նաեւ Աբծուաբեր: Տեղացիները կ'երդ – ուընային անոր անունով· «Եա, մեռնիմ քէզի, Աբծուաբեր Ս· Խաչ» կամ «Աբ – ծուաբեր քօռցու, ղիմ աչիդ լոյս···»:

Տեսած ու համբուրած եմ Աբծուաբեր Ս· Խաչը եւ եղերտուտ կոչուած այն փոք – րին ծառը, որուն վրայ արծիւը բերած ղրած էր ղողցուած մասունքը: Վանքին պարտէզին անկիւնը մեկուսացած եւ ցան – կապատով մը շրջապատուած այդ մոխ – րագոյն փոքրիկ ծառը ունէր մանր տե – րեւներ, զոր կը փրցնէին եւ իբր բուժիչ դեղ կը կերցնէին, առաւելապէս փորի ցաւ ունեցողներուն:

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆ

(Շար· – 8)

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ԳԱԻԱՌՆԵՐՈՒ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏՆԵՐԸ

Արճակ

Արճակի շրջանի Հայութիւնը վերկուէ – ցաւ ջարդէ գլխաւորաբար գեղջուկ յետզտիհականի մը կորովի չանքերուն՝ Շիրին Եղիազարեան: Սարայի գայմագամ Ֆեամիլ պէյ՝ Արճակի շրջանի ջարդի կազմակերպիչը, փորձեց դաւադրաբար սպանել երիտասարդ յեղափոխականը, Ապրիլ 5ին հրաւիրելով այս վերջինը իր մօտ: Շիրին հեռատեսութիւնն ունեցաւ ծուղակը չիյնալու: Նախատեսելով վե – րահաս վտանգը, շրջակայ գիւղացիներն եւ անոնց մարտական ուժերը կեդրոնա – ցուց Խառակոնիս գիւղը՝ պատրաստ գի – մադրելու: Ապրիլ 6–7, Ֆեամիլ պէյ 150 զինուորով, մէկ թնդանօթով, ընդհէնց նաեւ Խանասորցի Շարաֆ պէկի, Մու – կուցի Նաճիպ Աղայի եւ Շաւղի Արիֆ պէկի զէրա հրոսակներով յարձակեցաւ Խառակոնիսի վրայ: Շիրին 100 մարտիկ – ներով երկու օր յաջողութեամբ դէմ դրաւ յարձակումներուն: Այսուհանդերձ, գիւղին դիմադրութիւնը դժուար նկա – տելով, գիշերանց ամբողջ ժողովուրդը Արճակ լճակի հիւսիսի ափերէն առաջ – նորդեց կըզըլճա լեռը: Հոն հասան նոյն – պէս Բերկրիի եւ Վերին Թիմարի վախըս – տականները: Ապրիլ 9ին հարիւրաւոր ֆիւրտեր յարձակեցան, սակայն պար – տուելով հեռացան: Յաջորդ օր նոյնպէս յաղթական դիմադրութիւն: Բազմահա – զար ժողովուրդը լերան վրայ պատսպա – րելը անկարելի դառնալով՝ Շիրին մար – տիկներու պաշտպանութեան տակ գիշե – րանց ժողովուրդը առաջնորդեց Թիմարի Աւերակ գիւղը: Աւերակ կը պաշարուի Ապրիլ 11ին: Ամբողջ օր բուռն եւ հե – րոսական դիմադրութիւն, որու հետեւան – քով թշնամին կը հեռանայ: Շիրին ութ հազարի հասնող ժողովուրդը կ'առաջ – նորդէ Այգեստան: Այս ճեւով կը փըր – կուին:

Թիմար

Բերկրիի գայմագամ Զիա պէյ չար – դելէ եռաք շրջանի փոքր թիւով Հայերը, հարիւրաւոր զինուորներով, Արճէչէ ե – կած թուրք հրոսակամբերով եւ քիւրտ խուժանով ամէնէն առաջ կը յարձակի Վե – րին Թիմարի Տիրամէր ծովափնեայ հա – յաշատ գիւղին վրայ: Քանի մօտ երի – տասարդներ անակնկալի եկած անկազ – մակերպ դիմադրութիւն ցոյց կուտան ամբողջ օրը: Մէկ առ մէկ կը սպաննուին հերոսաբար: Շրջանի մօտ տասը գիւղերու բազմահազար ժողովուրդը, մարտական ուժերու պաշտպանութեան տակ, կը դի – մէ ծովափ՝ Լիմ կղզին ապաստանելու համար: Հետապնդող թշնամի ուժերը բուռն դիմադրութեան կը հանդիպին Լիմ – Անապատի եւ Խժիլկ գիւղի միջեւ երկա – րած բլուրներու վրայ գիրք գրաւած կռուողներու կողմէ: Կռիւը կը տեւէ մին – չեւ ուշ գիշեր: Ցամառ դիմադրութեան հանդիպելով Թուրքերը կը հեռանան: Ծովափին խոնուած 12·000 ժողովուրդը հնարաւորութիւն կ'ունենայ քանի մը օր – ուան ընթացքին Լիմ – Անապատ փոխա – դրուելու: Հոն կ'ապաստանի մինչեւ հայ կամաւորական գունդերու ժամանումը: Այս ճեւով կը փրկուի ջարդէ:

Լեւնապար

Լեւնապարի հարաւ – արեւմտեան հինգ դաւառակներու մէջ քիւրտ տարրը մեծա – մասնութիւն կը կազմէր: Շրջանի Դաշ – նակցութեան մարմինները մինչեւ վերջ լայն աշխատանք կը կատարեն, որպէսզի երկուստեք բարեկամական կապեր հաս – տատուին եւ պահպանուին: Միւս կողմէ Թուրք կառավարութիւնը յամառ չանք ի դործ կը դնէ Քիւրտերը Հայերու դէմ հանելու համար:

ԿԱՐԿԱՄ.— Շէնճոլի Թուրք միւտիրը, քիւրտ Սէյիտ Ալի աղա, հայատեաց Հա – ճի Տարվիշ էրենց չոկաններով եւ հոր – դաներով կը ծրագրեն հրոյ ճարակ դար – ձընել շրջանի հայ գիւղերը: Դաշնակցա – կան գործիչ Գալօ կը կազմակերպէ ինք – նապաշտպանութիւնը: Հայերու համար ամէնէն դժուար պաշտպանելի դիրքը Ցարկենց գիւղը կ'ըլլայ, քանի քիւրտ հրոսակներն ու կառավարական կանոնա – ւոր զօրքը էրենց ամբողջ ուժը այդ դիր – քին վրայ կը կեդրոնացնեն: Եօթը օրուան կատաղի կռիւներէ եաք գիւղի պաշտ – պանութիւնը կը դառնայ անկարելի: Հա – յերը կը նահանջեն երկու ուղղութեամբ դիշերանց կարելով բարձրաբերձ ձիւնա – ծածկ լեռները: Նահանջողները կը տեղա – ւորուին Շէնճոր, Սպարկերտ, մասամբ նաեւ Մոկս եւ Գաւաշ գաւառները:

ՄԱՄՐՏԱՆԳ.— Անկազմակերպ դիմադ – րութեան հետեւանքով մէկ օրուան կռիւ – ներէ եաք Հայերը կ'ապաստանին Մոկս եւ Սպարկերտ:

ՄՈԿՍ, ՍՊԱՐԿԵՐՏ, ՇԷՆԶՈՐ.— Հայա – սէր Մուրատուլահ պէյի եւ գաւառի կու – սակցական ղեկավարներու բարեկամական կապին շնորհիւ, շրջանի փոքրաթիւ Հա – յութիւնը կ'ազատի ջարդէ մինչեւ հայ կամաւորներու ժամանումը եւ թշնամի ուժերու փախուստը:

Հայոց Ձոր

Ապրիլ 5ին Թրքական չոկատ մը՝ եր – կու թնդանօթներով կը պաշարէ Պլթենց գիւղը: Հակայարձակումի կ'անցնին հայ մարտիկները փախուստի մատնելով ա – նակնկալի եկած թշնամին: Ուժերը ան – հաւասար ըլլալով, յարմար կը նկատեն ապաստանիլ մօտակայ Ալթանանց գիւղը, ապա՝ տեղացիներուն եւ Սպիտակ վանքի ժողովուրդին հետ Խարականց գիւղը: Հոսկէ ալ կը նահանջեն դէպի Քէօշկ, Խորդոմ եւ Իշխանաց Գոմ գիւղերը: Ա – սոնց կը հետեւին Թրքաշէն եւ Մարկս գիւղերու հայ բնակիչները: Զորսկ հինգ հազար զինուորներ եւ Քիւրտեր Ապրիլ 7ին կը յարձակին Իշխանի Գոմի վրայ: 70 մարտիկները ամբողջ օրը կը դիմադ – րեն: Ապա ժողովուրդին մէկ մասին հետ կ'ապաստանին լեռները վարագայ վանք մեկնելու միտքով: Մէկ մասը կը յաջողի փրկուիլ:

Շատախ

Շրջանի 110 գիւղերէն 50 հայաբնակ էր, մնացեալը՝ քրտաբնակ: Գաւառի կեդրոնն էր Թաղ աւանը, բաղկացած 200 տունէ, զուտ հայաբնակ: Կը գտնուէր երեք ամէնի ձորերու միացած կէտին վրայ: Զինուորական նախապատրաստա – կան աշխատանքներ կը կատարուին՝ կըռ – ուի յստակ նախագիծով: Շրջանի հայ – կական գիւղերը իրարու հետ կապելու մտադրութեամբ երկու թռուցիկ խում – բեր կը կազմուին: Առաջին նպատակը կ'ըլլայ քանդել Սեւտիսի հայ գիւղին Թրքական պահակախումբին, քան հոգի, կեդրոնատեղին: Ապրիլ մէկին Բաղիկ եւ Արշակ իրենց խումբերով կը պաշարեն պահականոցը եւ կարճ կռիւէ մը եաք կը սպանեն հրամանատարը: զինուորները անձնատուր կ'ըլլան: Շահրուբա բերդի լերան ստորոտի Ծանի եւ Գոմերի Թուրք պահակախումբերը փախուստ կուտան, երբ կ'իմանան, թէ Հայերը յարձակման պիտի անցնին: Այս ճեւով կը մաքրադոր – ծուին Թաղէն հիւսիս տարածուող Թըր – քական կայանները: Սակ գիւղի ոստ – կաններն ալ պաշարուելով կը սպանուին: Թշնամին ընդհանուր յարձակումի եւ գաւառի հայկական գիւղերու վրայ ծայր կուտայ Ապրիլ 4ին: 42 օր Շատախ – ցիք, Զինուորական Մարմնի ղեկավարու – թեան տակ, յամառ դիմադրութիւն ցոյց կուտան, յաճախ անցնելով յարձակումի: Նախնական միջոցներով շինուած Թնդա – նօթը կը քանդէ Թրքական դիրքերը Թա – ղի առջեւ: Մայիս 12ին, կիրակի առա – ւօտ, Շատախ ցնծութեան մէջ է: Դրօ իր կամաւորական գունդով աղատագրուած Շատախ մուտք կը գործէ:

Փէսանդաշտ

Փէսանդաշտ 13 քիլոմեթր երկարու – թեամբ եւ մօտ ութ քիլոմեթր լայնու – թեամբ աւազան մը կը ներկայացնէր: Շրջապատուած էր լեռներով՝ Արտօս, Կարաբախլար եւ Բադրադօտիկ: Այս աւա – զան – դաշտը ունէր չորս հայկական գիւ – ղեր՝ Առեղ, Կայնամերան, Շիտան եւ Կաղաղիզ: Շրջանը վարչական բաժանու – մով կը պատկանէր Շատախի, բայց ո – րովհետեւ սահմանակից էր Ռշտունիքի (Գաւաշ), կուսակցական բաժանումով են – թակայ էր Գաւաշի կոմիտէութեան: Այս շրջանի ապրիլեան հերոսամարտի ղեկա – վար ոգին կը հանդիսանայ Խարականցի Լեւոն Շաղոյեան: Կռիւներու նախօրէին, զինական ուժը կը ներկայացնէր 150 հրա – ցան եւ 70 արճանակ: Պաշտպանութեան դօրին չորս դիրքերէ կը բաղկանար՝ Բա – րադօտիկ, Շահրուբա բերդ, Կարաբլախ եւ Նոռ գիւղ: Ցատկապէս առաջին դիրքն է, որ Թիրախ կը հանդիսանայ Թուրքե – րու յարձակումներուն, բոլորն ալ ապար – դիւն: Ցիշատակութեան արժանի է Ապ – րիլ 17ի վերջին յարձակողականը, երբ Թուրքերը կը փորձեն Արտօսի բարձունք – քէն Հայերու թիկունքը անցնել: Ծուղակ կ'իյնան՝ մեծ կորուստներ տալով: Ինք – նապաշտպանութեան բնոյթի կռիւներուն առընթեր մարմինները կը հոգան Փէսան – դաշտ ապաստանած վեց հազարէ աւելի հայ փախստականներու առօրեան: Մին – չեւ Մայիս 10 Փէսանդաշտ անպարտելի կը մնայ: Կը հասնին կամաւորական գունդերը, թշնամին խուճապահար կը հեռա – նայ:

ՔԱՂՀԱՆ

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Բ. ՄԱՍ

ՍԻՐՈՑ ԵՒ ՄԱՀՈՒԱՆ ՏԱՓԱՆԱԻԸ

Աբրահամոս պերճաղիճին եռեւէն ներս մտնելու համար քայլ մը առաւ, բայց դի – մակաւոր անծանօթը անոր թեւէն բռնե – լով կեցուց եւ բանաստեղծին տեղը ինքը ներս մտելով, դուռը վրայէն կղպեց:

Խմփերիա կռնակը դրան դարձուցած ըլլալով այս փոփոխութիւնը տեսած չէր, բայց երբ դրան կղպուելուն ձայնը լսեց, ապշին դառնալով ըսաւ.

— Առանձին ենք, սիրելի բանաստեղծս, քիչ մտիկ կ'ընեմ:

Բայց Աբրահիմոսի տեղ դիմակաւոր անծանօթի մը դէմը գտնելով ինքզինքը, սարսափահար դրան կողմը խոյացաւ:

— Տիկին, եթէ քայլ մը եւս առնէք եւ կամ բերաննիդ բանալու ըլլաք, եղած տեղերնիդ կը սպաննեմ ձեզ, ըսաւ դի օ մակաւոր մարդը կատարեալ պաղարիւ – նութեամբ:

— Ո՞վ էք դուք, հարցուց Խմփերիա սարսռալով:

Խորհրդաւոր անծանօթը դիմակը վար առաւ:

Խմփերիա, սարսափահար, ետ–ետ քաշ – ուելով գնաց թիկնաթոռի մը մէջ փլաւ:

— Տիկին, ապահով եղէք որ դահիճին պատկանող գլուխը չեմ պիջամիր իմ ձեռ – քովս կարել, չարունակեց Ռոլան ինքն ալ իր կարգին նստելով: Եւ եթէ հաւանիք դիս մտիկ ընել, ձեր մաղին թելին անգամ պիտի չդպիմ:

— Խօսեցէք, ըսաւ Խմփերիա:

— Տիկին, ձեր պալատին մէջ զմայլելի խնջոյք մը կազմակերպեցիք որուն վրայ կը հիանամ, բայց կարծեմ թէ այդ խըն – ջոյքը որոշ նպատակի մը համար սար – քուած է:

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզէք:

— Այսինքն սա թէ այս խնջոյքը պար – զապէս ձեր աղջիկը՝ Պիանքան Վենետիկի ընկերական շրջանակին ներկայացնելու նպատակաւ էր որ սարքեցիք, այնպէս չէ՞:

— Ճիշդ է, ըսաւ Խմփերիա սարսռալով:

— Եւ եթէ չեմ սխալիր, ձեր նպա – տակը միայն զայն ներկայացնել չէր, այլ՝ միանգամայն զայն նշանուած հռչակել տեղակալ Սանտրիկոյի հետ:

— Ա՛ռ ալ ճիշդ է:

— Ձեր սրահներէն անցնելով պարոն նը – շանածը տեսայ, բայց օրիորդ նշանածու – հին չտեսայ եւ միտքս ղրի որ ձեզի հար – ցնեմ թէ ինչո՞ւ Պիանքան իրեն համար սարքուած նշանախօսութեան հանդէսին ներկայ չէ եղած:

Խմփերիա դողալ սկսաւ: Նախանձը օձի մը պէս իրմէ ներս մտած էր. վստահաբար Ռոլան Քանտիանօ Պիանքան կը սիրէր որ անոր բացակայութեան պատճառը կը հարցնէր:

— Պարոն, թոյլ տուէք որ հարցնեմ ձե – զի թէ ի՞նչ իրաւամբ այդ տեսակ հար – ցումներ կ'ուղղէք ինծի, գոչեց Խմբէրիա խրոխտաբար:

— Կարծեմ թէ այդ իրաւասութեան խնդիրին մասին ուրիշ անգամ ալ վիճաբա – նած ենք իրարու հետ, Տիկին: Գիտցած եղէք որ ձեր մտքէն անցածները գիտեմ:

— Ուրեմն գիտցէք նաեւ թէ աղջիկս չուզեց ներկայ գտնուիլ այս հանդէսին եւ ատոր համար է որ բացակայ է:

— Կը տեսէք, Տիկին, ըսաւ Ռոլան կա – տարեալ հանդարտութեամբ:

Խմբէրիա ամօթէն գլուխը խոնարհե – ցուց եւ այդպէս, խոնարհած ու հա – մեստ, թոթովեց.

— Ներեցէ՛ք, Պարոն, ատեցի, ատեցի անոր համար որ ատկէ ուրիշ բան չէի կըր – նար ընել:

— Պէտք է խօսինք սակայն, տիկին, պէտք է ըսէք թէ ի՞նչ եղաւ Պիանքան, չարունակեց Ռոլան սպառնական կըտ – րուկ չեշտով մը:

— Ո՛հ, ուրեմն գայն ի՞րաւ կը սի – րէք, իրա՞ւ կը սիրէք զայն, գոչեց պոռ – նիկը սուլելու նմանող ձայնով մը: Է՛հ ուրեմն, է՛հ, հիմա լաւ պիտի խնդանք իրարու հետ…: Պատրաստուէ՛, Ռոլան Քանտիանօ, պատրաստուէ՛ աչխարհի ա – մէնէն ծանր տանջանքով տանջուելու… ինչ որ ցանեցիր, ահա գայն հնձել պիտի տամ քեզի…: Զիս արհամարհեցիր, զիս ոանկակոխ ըրիր, զիս մերժեցիր, այնպէս չէ՞: Դուն զիս ուրիշ մարդիկներ սիրե – լու եւ զանոնք մէկ նայուածքով իմ զե – րիս դարձնելու զատապարտեցիր, այն – պէս չէ՞, բայց դուն զիս չսիրեցիր…:

ՄԻՇԵԼ ՋԵՎԱԽՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Մաքսուտ Պէրպէրեան, այրի Տիկին Կուրչումլուեան, այրի Տիկին Պէրպէր – եան, Տօքթ. Միհրան Կուրչումլուեան, Տէր եւ Տիկին Գիպիրեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Ապրիլ 17, Փարիզի Ս. Ցովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, իրենց զաւկին, եղբօր զաւկին եւ զարմիկին՝

ՌՈՊԻՐ–ՆՇԱՆ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

×

Հ. Մ. Ը. Մ.ը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի, Ապրիլ 17, Փարիզի Ս. Ցովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իր պատուոյ նախագահին՝

ՕՆՆԻԿ ԴԱՐԲԻՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի գիտութիւն իր յիշատակը յարգող – ներուն։

Հոգեճաշ մըն ալ կը տրուի ճաշարան Ցարութ, 22 Ռիւ Մուֆըթար։ Արձանագրուիլ Սեմիրամ–Ֆրանս (Պ. Ալթունեան) 567–61–12, մասնակցութիւն 60 Ֆր.։

×

Կապոյտ Աչի Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի առաւօտ, Ապրիլ 17 Փարիզի Ս. Ցովհ. Մկրտիչ եկեղեցին՝ մահացած բոլոր ընկերուհիներուն եւ ընկերներուն։

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն։

Հոգեճաշ ժամը 13·30ին, Մշակոյթի Տան սրահը՝ 17 Ռիւ Պլէօ։

Կը հրաւիրուին ընկերուհիները եւ համակիրները։

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

Երէցկին Տէր–Պարսամեան 100 Ֆր. կը նուիրէ Տարօն – Տուրուբերանի Հայր. Միութեան Նաչիկ Մկրտիչեանի մահուան տարելիցին առթիւ (Մտանալ «Ցառաջ»էն)

ՊԱՏԱՐԱԳ

ՊԻՎԷՐԻ ՄԷՋ

Ջատկուան առթիւ պատարագ կը մատուցանէ տեղւոյն հոգեւոր հովիւ Գարեգին Վրդ. Պէքճեան, Ապրիլ 18ին, Պիվէրի Ֆրանսական եկեղեցւոյ մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Բ. Ը. Միութեան Կարմանի մասնաճիւղին եւ օժանդակութեամբ Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան։

Սկիզբ պատարագի՝ ժամը 9·30ին։

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Ց. Դ. «Ս. Մինաս – եան» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ շրջանի բոլոր ընկերները, Ուրբաթ Ապրիլ 15 ժամը 21ին Մշակոյթի Տունը։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Կարեւոր օրակարգ։

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ ՆԱՀԱՆԳԻ
ՀԱՑՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՃԱՇ - ԽՆՋՈՑՔ

Կիրակի, Ապրիլ 17, ժամը 13·30ին Օթէլ Օփերա – Լաֆայէթ, 80 Ռիւ Լաֆայէթ։

ՊԱՐ – – ՋԱՆԱՋԱՆ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

Խնջոյքը կը տեւէ մինչեւ ժամը 6։

Ճաշագին 40 ֆրանք

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

ON DEMANDE

Jeune vendeur ou vendeuse pour magasin de chaussures.

Téléphoner tous les jours sauf Dimanche après-midi et Lundi

752-04-25

3, Place Jean-Jaurès — 93200 St. DENIS

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

La Section Cultuelle de l'U.G.A.B. de Marseille
présente

ARMÉNIE 1915

par le Théâtre d'Expression Arménienne
(Troupe de Lyon)
avec montage audio-visuel au Palais des Congrès le Samedi 16 Avril à 21 heures.
Réservation : au Club, 33 Cours Pierre-Puget les Mardis et Vendredis à partir de 21 heures.
Agence Wasteels, 87, la Canebière
Jeans Haig, 4 Rue de la République
Entrée : 20 F.

ՑԻՄՆԱՄԵԱԿ ԱՐՁՈՒԹԵԱՆ ԽՈՒՄԲԻ

Հ. Ց. Դաշնակցութեան Շաւիլի «Արշութեան» խումբը կը տօնէ իր հիմնադրութեան Ցիսնամեակը, Ապրիլ 17, Նոր Կիւրակէի օրը, հովանաւորութեամբ Փարիզի Հ. Ց. Դ. Շրջ. Կոմիտէին եւ մասնակցութեամբ տեղւոյն Կապ. Աչի եւ Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդին։

Առաւօտուն Շաւիլի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի 50 տարիներու մէջ մահացած «Արշութեան» խումբի ընկեր – ընկերուհիներուն յիշատակին։

Սաթենիկ Արշութեան, Սաթենիկ Տէր–Դաւթեան, Ջաւս Շանթ, Լէօլա Սասունի, Պերճուհի Բարսեղեան, Սաթօ Ցակոբեան, Իշխան Ցովսէփ Արշութեան ,Բժ. Ցովսէփ Տէր–Դաւթեան, Սիմոն Վրացեան, Վահան Փափազեան (Կոմս), Մկրտիչ Տէր–Ստեփանեան, Սուրէն Նաւասարեան, Օննիկ Տէմիրճեան, Հրանդ Աթանեան, Ցակոբ Աբէլեան, Սարգիս Գասպարեան, Թորոս Սարեան, Միսաք Սարգիսեան, Աբրահամ Թորիկեան, Խաչատուր Աբթինեան, Մասիս Սայլանճեան, Ցովսէփ Դպիրեան, Թովմա Թումանեան։

Եկեղեցական արարողութենէն յետոյ ժամը 13ին ընկերահամակրական հոգեճաշ եւ հանդէս հայ դպրոցի սրահը։

Կը խնդրուի ողբացեալ ընկերներու յիշատակը յարգող բոլոր ընկերներէ, համակիր բարեկամներէ եւ ողբացեալներու ընտանեկան պարագաներէն ներկայ ըլլալ այս կրօնական արարողութեան եւ հոգեճաշի հանդէսին։

Ճաշի ծախքերու մասնակցութիւն։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՑ Դաւրայի Հայր. Միութեան վարչութիւնը իր բոլոր անդամ – անդամուհիները եւ ոչ–անդամ հայրենակիցները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Ապրիլ 17 Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան Սեբաստացի Մուրատ – Խրիմեան սրահին մէջ։ Օրա – կարգ.— Տարեկան հաշուետուութիւն, նոր վարչութեան ընտրութիւն եւ զանազան հարցերու լուծում։ Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Ճչդապահ ըլլալ։

ԵԼԵՒՄՈՒՏՔԻ ՀԱՅՈՒԵՑՈՑՑ Ս. ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՏԱՆ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

ՄՈՒՏՔ

Փարիզի մայր եկեղեցիէն ստացուած	85·000 *Ֆր.*
Ալֆորվիլի եկեղեցիէն ստացուած	151·660 *Ֆր.*
Հանգանակութենէ գոյացած	74·330 *Ֆր.*
Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութենէն ստացուած նպաստ	100·000 *Ֆր.*
Փոխ առնուած գումար	20·000 *Ֆր.*
Տոկոսներէն գոյացած	493·32 *Ֆր.*
Գումար	431·483,32 *Ֆր.*

ԵԼՔ

Յանձնակատար Ֆրանքոր ընկերութեան վճարուած ընդհ. գումար՝ զանազան թուա – կաններուն	321·052 *Ֆր.*
Յատակագիծի տպագրութեան, դրամատան և այլ ծախք.	12·861,76 *Ֆր.*
Գումար	333·913,76 *Ֆր.*
Դրամատան մէջ պատրաստ	97·569,56 *Ֆր.*
Ընդհ. գումար	431·483,32 *Ֆր.*

– 62ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁ ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ –

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներուն յիշատակը կ'ոգեկոչուի համահայկական ձեւով, հովանաւորութեամբ երեք համայնքներու հոգեւոր պետերուն, հետեւեալ յայտագրով.—

ԿԻՐԱԿԻ, ԱՊՐԻԼ 24
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Առաւօտեան ժամը 10ին՝ ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ՝ Փարիզի Ս. Ցովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ

Կէսօրէ ետք ժամը 4ին՝ ՊԱՏԱՐԱԳ՝ Նոթր–Տամ տը Փարիի մէջ։

Երեկոյեան ժամը 6ին՝ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ ԶԵՏԵՂՈՒՄ ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻՆ՝ Շարլ տը Կոլ – Էթուալի հրապարակ

Կիրակի, Ապրիլ 24, ժամը 17·30ին հաւաքուիլ Թրամփլէյն Շան ղ'Էլիզէ – Ավընիւ տը Ֆրիէտլանտ։

Շան ղ'Էլիզէ եւ Էթուալ ըստ օրէնքի

Պանտըրոլ եւ յուշատախտակ արգիլուած ոստիկանապետութեան կողմէ։

COMMEMORATION DU 24 AVRIL
à
L'ARC DE TRIOMPHE
Dimanche, 17 h. 30, Tremplin Champs-Elysées, Ave. de Friedland.
Banderoles et pancartes interdites par la Préfecture.

Երեկոյեան ժամը 8·45ին՝ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ՝ պատշաճ յայտագրով՝ Սալ Կավոյի մէջ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ
ՊԱՏԱՐԱԳ

Լիոնի Ֆուրվիէրի Աստուածամօր տա Ճարին մէջ Ապրիլեան նահատակաց յիշատակին համար հոգեհանգստեան պատարագ կը մատուցանէ ու կը քարոզէ Ֆրանսայի Կաթողիկէ Հայոց Նորընտիր առաջնորդ՝

ԳԵՐՊ. ԳՐԻԳՈՐ ԵՊՍ. ԿԱՊՐՈՑԵԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ, Ապրիլ 17ին առաւօտեան ժամը 11ին։

Ներկայ կ'ըլլայ Կարդինալ ՌԸՆԱՌ

JACQUES CHELELEKIAN vous propose des

VOYAGES EN ARMENIE

Au départ de MARSEILLE

DU 10 AU 23 JUIN

DU 1er AU 14 JUILLET

Renseignements et Inscriptions

Jacques CHELELEKIAN VOYAGES WASTEELS

87, La Canebière 13001 MARSEILLE tél (91) 508912

et TOUTES AGENCES HAVAS VOYAGES Org Lic 97

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ

90ԱՄԵԱԿԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԿԱՐԳԻՆ

ՀՐԱՉԵԱՅ ԱՃԱՌԵԱՆԻ

ԾՆՆԴԵԱՆ 100ԱՄԵԱԿԸ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՑԹ

Բարձր հովանաւորութեամբ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Հայր. Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց եւ Փարիզի առաջնորդ

Նախագահութեամբ ՏԷԻՋ ԱՃԵՄԱՃԵԱՆԻ

(նախկին տնօրէնուհի կեդրոնականի)

SALLE GAVEAU

45-47, Rue La Boëtie, Paris (8e) — Métro Miromesnil

Շաբաթ, Ապրիլ 16 ժամը 20·30ին

Բացման խօսք՝ ՎԱՀԱՆ ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ

ԱՃԱՌԵԱՆԻ մասին հայրենի մտաւորական մը

Արփիէ Փէլիվանեան (*Լիբանահայ երգչուհի*),

Դաշնակով կ'ընկերակցի ժանէթ Մափեան

Սիւզանա Միլտոնեան (*տաւիղ*)

Յասմիկ Սիւրմէլեան (*դաշնակ*), Անահիտ Տէվրիէնեան (*արտասանութիւն*)

Թաւջութակ՝ ժան – վան – Պորն

(Փրոֆ. Պրիւսէլի երաժշտանոցէն)

Ջութակ՝ Նիֆոլա Մետա, ևոյն երաժշտանոցէն

ՆԱՃԻՐԻ եւ Ս. ԽԱՉ *երգչախումբերը ղեկավարութեամբ Գ. ԵԱՆՊՂԿԵԱՆԻ*

Մուտք 10, 25 եւ 50 ֆրանք

Տոմսերը ապահովելու համար հեռաձանել Պերճ ՃԷզվէճեանի 236–54–48 *փոսք* 15

ՇԱԲԱԹ–ԿԻՐԱԿԻ
ԱՊՐԻԼ
16-17
SAMEDI-DIMANCHE
16-17 AVRIL
1977

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,30 F

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 Ֆ.	Վեցամսեայ	90 Ֆ.
Արտասահման	Տար. 200 Ֆ.	Հատը	1 Ֆ. 30

52րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.836

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

52e ANNÉE — N° 13.836

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀՐԱՉԵԱՅ ԱՃԱՌԵԱՆ

(Ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ)

— o —

Հայ մշակոյթի պատմութեան մէջ ոսկի տառերով արձանագրուած է անունը խնամքս վաստակաւոր, բազմաբեղուն եւ վաւերական բանասէր, հայագէտ, լեզուարան ու կրթական մշակ Հրաչեայ Աճառեանի, որուն ծննդեան հարիւրամեակը կը տօնուի ամենուրեք — Հայաստանի եւ սփիւռքի մէջ, համապատկային չափանիշով:

Ծնած էր 1876 Մարտ 8–20ին Սամաթիոյ մէջ, Ռոտոսթոյի ծնողքէ: Նախակրթութիւնը ստանալէ ետք Պոլսոյ Ազգային եւ Սահակեան վարժարաններուն մէջ, 13 տարեկանին մտած է Ղալաթիոյ Նորայր կեդրոնական երկրորդական վարժարանը, որուն հիմնադրութեան (1886) 90ամեակը տօնուեցաւ վերջերս Պոլսոյ մէջ, պատշաճ հանդիսաւորութեամբ:

Աճառեան 1893ին կ'աւարտէ կեդրոնականը, ուր, ի մէջ այլոց, իրրեւ դպրոցակից կ'ունենայ դաշնակցական երիտասարդ հերոս Բարսէղեն Սիւնին (Բինկեանցի Պետրոս Փարեան, նահատակուած 1896 Օգոստոս 14–26ին Օսմանեան Դրամատան մուտքին, ռումբի պայթումով) եւ Զէյթունի հերոս Պարոն Աղասին (Կարապետ Թուրաբդիսեան, Հաճընցի), որոնց մասին հետագրգռական տեղեկութիւններ կուտայ իր ինքնակենսագրութեան մէջ (« կեանքիս յուշերից », յետմահու հրատարակուած Երեւան՝ 1967ին):

Պզտիկ տարիքէն իր մէկ աչքը կորսընցուցած, Աճառեան ամբողջ մատենադարան մը լեցնելու կարող իր աւելի քան երկու հարիւր մեծ ու փոքր հատորներն ու ուսումնասիրութիւնները գրի առած է մէկ աչքով, ինչ որ զինքը աստիճան մը աւելի հիացումի արժանի կը դարձնէ:

Կեդրոնականի գրասեղաններէն իսկ հայրենասիրութեան եւ բանասիրութեան հասկումն ցոյց տուած է, նիւթեր հաւաքելով իր ապագայ հոյակապ գործին՝ Արմատական Բառարանին համար:

1894 – 95 ուսումնական տարին իրրեւ ուսուցիչ կը պաշտօնավարէ Կարնոյ Սանասարեան վարժարանը եւ առիթէն օգտուելով կը կազմէ այս վերջնոյն հայերէն ձեռագրերու ցուցակը (լոյս տեսած 1896ին մաս առ մաս «Հանդէս Ամսօրեայ»ի մէջ եւ իրրեւ դիրք հրատարակուած Վիէննա 1900ին):

1895ին Պոլիս վերադառնալով կ'ուղեւորի Փարիզ, ուր երեք տարի կը հետեւի աշխարհահռչակ լեզուաբան Անթուան Մէյեէի դասընթացքներուն, ապրուստը հոգալու համար Սէն Միշէլի սրճարաններու յաճախորդներուն դեռնապիտակ առա – ջարկելով: Նախնական շրջանն այս առեւտուրը ի գլուխ էր այդ օրերուն — եւ մինչեւ առաջին աշխարհամարտ — Փարիզի հայ ուսանողներուն մօտ, որոնք ապրուստի հաստատուն աղբիւրներէ զուրկ էին:

Օրթոերթի նեղ սիւնակներուն մէջ կա-

ՀՐԱՉԵԱՅ ԱՃԱՌԵԱՆ

1876 – 1953

րելի չէ տալ լրիւ պատկերը Աճառեանի բերած թանկագին նպաստին՝ հայ մշակոյթի անդաստանին: Շուրջ քառասուն տարիներու անխոնջ աշխատանքի արդիւնք է Արմատական Բառարանը, որուն մասին իր ուսուցչին՝ Անթուան Մէյեէի գովքը անձամբ լսեցինք Փարիզի Հայկական Ուսումնասիրութեանց Ընկերութեան ժողովին մէջ, — «Ո՛չ մէկ լեզու ունի ա՛յսքան ճոխ, ա՛յսքան կատարեալ ստուգաբանական բառարան»:

Աճառեան ուսումնասիրած է հայերէն – նպաիտութեան բոլոր ճիւղերը: 1913ին Էմինեան Ազգագրական ժողովածուին մէջ (Թ. հատոր) հրատարակած է իր Գաւառական Բառարանը, որ կը պարունակէ շուրջ 30·000 բառ: Ցետագային լոյս ընծայեց մենագրութիւններ Ղարաբաղի, Մարաղայի, Առտիալի, Վանի, Կիլիկիոյ, Սուեդիոյ, Աւստրալիոյ, Վաղարշապատի, Համշէնի, Նոր Նախիջեւանի (Ռուսիա), Նոր Ջուղայի եւայլն գաւառաբարբառներուն մասին:

Հոյակապ գործ է «Լիակատար բերականութիւն Հայոց լեզուի՝ համեմատու – թեամբ 562 լեզուների» տասը հատոր – ներէ բաղկանալիք աշխատասիրութիւնը, որուն վեց հատորները լոյս տեսան ցարդ, առաջինը միայն իր կենդանութեան (1952): Վերջինը՝ Զ՝ 1971ին: Այս երկին ներածութիւնը՝ 655 էջ, լոյս տեսաւ յետմահու, 1955ին: Երուսաղէմի եբրիասարդ միաբաններէն Անուշաւան Վրդ. Զղջեանեան 1960ին այս հատորին նուիրեց «Վերլուծական եւ քննական փորձ մը», Երուսաղէմ, 338 էջ:

Հիացումի առարկայ ուրիշ երկասիրութիւն մըն է «Հայոց անձնանունների Բառարան»ը, հինգ հատոր (1946–1962), որ կը պարունակէ Հայոց հին գրականութեան մէջ գործածուած բոլոր անձնանունները՝ իրենց ստուգաբանութեամբ ու վկայաբանութեամբ:

Լեզուաբանական զանազան հատորներէ զատ՝ 1947ին հրատարակած է Պետրոս Դուրեանի երկերը, 441 էջ, Պատմութիւն հայ նոր գրականութեան (1906 – 1912): Կոչումով կրթական մշակ՝ ուսուցչական պաշտօնները վարած է Կարին (1894–95), Նոր Նախիջեւան (տասը տարի), Բազու (1918), Թեհրան, Նոր Ջուղա, Թաւրիզ: 1923ին կառավարութեան հրաւէրով գացած է Հայաստան, ուր ապրեցաւ մինչեւ մահը (1953, Ապրիլ 16), իբրեւ դասախօս պետական համալսարանի: Դարձաւ ակադեմիկոս:

«Անհատի պաշտամունք»ի օրերուն, երբ « հանճարափայլ »ը միջամուխ եղաւ բանասիրութեան, լեզուաբանութեան, երաժշտութեան եւ դիտութեան զանազան մարզերուն, Աճառեան եւս, — ինչպէս Արամ Պաչաոերեան — հռչակուեցաւ «հակամարքսեան»: Ամբաստանուեցաւ իրրեւ «բուրժուա լեզուաբան» եւ կախակայուեցաւ որոշ շրջան մը: Շուտով վերահաս – տատուեցաւ սակայն իր պաշտօնին մէջ:

Ներկայիս ի պատուի է Հայոյն մեծատաղանդ այս զաւակը Հայաստանի մէջ, ուր Պետութիւնը կանգնած է իր յուշարձանը: Եւ լեզուաբանական ինստիտուտը կը կրէ իր անունը: Պոլսէն ետք, այսօր Փարիզի կեդրոնականցիներն են որ կ'ոգեկոչեն իր յիշատակը:

Ցաւէտ անմոռանալի պիտի մնայ իր անունը Հայոց մշակոյթի պատմութեան մէջ:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՏԵՂԵՐԻՆԻ.-

ՏՈՔԹ. ՅԱԿՈԲ ՊՈՒՊԷՍԷՐԵԱՆ

Ցաւով կ'իմանանք թէ Վենետիկի մէջ, ուր կարճ ամբողջութիւն մը կը կատարէր, Ապրիլ 8ին յանկարծամահ եղած է Փարիզի գաղութին ծանօթ ու սիրուած բժիշկը՝ Ցակոբ Պուպէսէրեան:

Ողբացեալը, մօտ 80 տարեկան, ծնած էր Ատանա Թալասոյի ծնողքէ: Իր հայրը՝ Լութվիկ Պուպէսէրեան թարգման էր Ատանայի Ֆրանսական հիւպատոսարանը: Ինք աւարտելէ ետք տեղւոյն Ֆրէրներ – րու վարժարանը, տարագրուած է Երուսաղէմ Ա. աշխարհամարտին եւ 1918ին մտած Հայկ. Լեգէոն: Ապատ արձակուած է Փարիզ եւ յաճախած ու աւարտած բժշկական համալսարանը: Մասնագէտ բժիշկ էր չինական ասեղի (աֆիւփէօնփիւռ):

Մեր ցաւակցութիւնները իր այրիին, զաւակներուն՝ Փաթրիքի եւ Ֆիլիփի, ինչպէս նաեւ Տիկին Արաքսի Պուպէսէրեանի, Տէր եւ Տիկին Շ. Վահանեանի եւ համայն ընտանեկան պարագաներուն:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Քաւի մը տողով

ՀԱՐԱՒ – Լիբանանի կացութիւնը չի բարելաւուիր եւ քրիստոնեաներու կացութիւնը ալ Դամասկոսի հետ չատ հաշտ չեն: Արտաքին նախարարէն ետք, փաստաբանի պետը՝ ձէմայէլ իր կարգին Դամասկոս գացած է ու տեսնուած նախագահ Ասատ հետ: Ձէմայէլ եւ «Լիբանանեան ճակատ»ը դժգոհ են որ Սուրիա իրենց կը վերագրէ հարաւային Լիբանանի պիտուրական կացութեան վատթարացումը: Քրիստոնեաները դժգոհ են նաեւ Սայքայէն, որ ձեռք տուած է յառաջդիմական – պաղեստինեան ուժերուն:

ԳԱՀԻՐԷի մէջ Սատաթ ընդունած է Եասէր Արաֆաթը: Կ'ըսուի թէ Արաֆաթ կրնայ պաշտօն ունենալ (Սատաթի կողմէ) բարելաւելու Եգիպտոս – Խորհ. Միութիւն յարաբերութիւնները:

ՖԻԼԹ – ՓՐԱՆՍի ընդհ. նախագահ – տնօրէնէն լուր չկար Ուրբաթ առտու: Իտալիայէն Ֆիլթի երեք պատասխանատուներ Փարիզ եկած էին բանակցելու համար բայց առեւանգողները դեռ ոչ մէկտեղ եկած էին ոչ ալ անշուշտ պահանջ ներկայացուցած: Ֆիլթ իտալական ճարտարուեստի կարեւորագոյն հատուածներէն է իր 250 հազար պաշտօնեա – ներով եւ բազմազան ճիւղերով աշխարհի ամէն կողմը: Տէրը՝ Անեիէլի իր վրայ հսկող 200 պահակ ունի եւ կ'ըսուի թէ ծախած է բոլոր ապարանքներն ու վիլլաները եւ երբեք նոյն ժամուն գործի չերթար նուազագոյնի իջեցնելու համար ալ իրեն ապառնացող վտանգը: Ֆրանսական ճիւղը 9 հազար հոգի կ'աշխատցնէ եւ տարեկան երեք միլիառի գործառնութիւն ունի:

ԲՐԵԺՆԵԻ Փարիզ կուգայ մինչեւ ամառ: Լուրը հաստատուեցաւ Փարիզի խորհրդային դեսպանին կողմէ առջի օր:

ԺԻՄՓՄԱՐ Տ'ԷՍԹԷՆ, Սենեկալ կ'այցելէ Երեքշաբթի:

ՀՐԱՉԵԱՅ ԱՃԱՌԵԱՆ

ԻՄ ՈՒՍՄԱՆ ԸՆԹԱՑՔԸ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆՈՒՄ

...Վերեւում խօսել եմ իմ ուսման ընթացքի մասին, երբ դեռ աշակերտ էի Սամաթիայի դպրոցում: Սկզբում պատմութեան պրահար, յետոյ թեքուեցի դէպի լեզուները, ուր հաստատուեցի վերջապէս:

Լեզուաբանութեան մասին ես առաջին անգամ դաղափար կազմեցի Մատթէոս Մամուրեանի «Հին աղբոց պատմութեան» Ա. մասի նախաբանից, ուր կէս երեսի չափ մի հատուածում խօսւում է հնդեւրոպական նախալեզուի մասին եւ մի քանի բառերի համեմատական աղիւսակն է տրուած զանազան լեզուներով:

Հայրս մի ծանօթ ունէր: Նա կահա-դործ էր, միջակ ուսման տէր, բայց իրրեւ կոստանդնուպոլսեցի բանուոր շատ ուսումնասէր: Այդ միջոցին Վիէննայի Մխիթարեան միաբանութեան կողմից սկսել էր հրատարակուել «Հանդէս ամսօրեայ» ամսագիրը, հայագիտական մի ամսաթերթ, որ մինչեւ այսօր իր մրցակիցը չունեցաւ հայ իրականութեան մէջ: Նա սկսեց հրատարակուել 1887 թուա-կանին եւ այդ հատարակ բանուորը այդ թերթին բաժանորդ դրուեց. ամէն ամիս բերում էր թերթը եւ տալիս էր ինձ կարդալու: Բացի բանասիրական յօդուածներից, կային նաեւ լեզուաբանական յօդուածներ: Մինչեւ այժմ մտքիս մէջ սեւեռուած մնում են Հայր Սերովբէ Տէր-Վիշեանի յօդուածները պարսկական բեւեռադրերի մասին, նրանց լուծման պատմութիւնը դեռմանացի մի դիտնա-կանի միջոցով՝ մարդկային մտքի հնա-րագիտութեան ամենամեծ արդիւնքներից մէկը եղած է: 11 տարեկան հասակումս կարդացի այդ դրուածքը, մինչեւ անգամ բեւեռագիր տառերը սովորելով՝ հայե-րէնի հետ համեմատելու ցնորքն եմ ու-նեցել: Տէր-Վիշեանի անունը սեւեռուեց մտքիս մէջ:

Երբ Կեդրոնական մտայ, լեզուաբանութեան սէրը աւելի զարգացաւ իմ մէջ: Դ. դասարանում, իրրեւ դասարանական դը-րադարան ունէինք միայն երեք դիրք՝ Նոր Հայկազեան բառարանի երկու հա-տորները, Նորայր Բիւզանդացու Ֆրան-սահայ բառարանը եւ Սուրբ Գրքի Վե-նետիկեան հրատարակութիւնը՝ հայր Աբսէն Բագրատունու ձեռքով: Այդ դըր-քերը իմ ամէնօրեայ ընթերցման առար-կաները դարձան: Ծայրից ծայր կարդա-ցել եմ Նոր Հայկազեան բառարանը, մեծ մասամբ նաեւ Աստուածաշունչը:

Մի օր ընկերներիցս մէկը յայտնեց ինձ, թէ չուկայում ինչ-որ խանութում ծախ-ւում է Հ. Ս. Տէրվիշեանի «Հնդեւրոպա-կան նախալեզուն» անունով դիրքը: Գնա-ցինք եւ երկուսս էլ գնեցինք այդ դիրքը հինգական դրուշ վճարելով (40 կոպեկ):

Անհնարադրելի եղաւ իմ ուրախութիւ-նը, երբ ձեռք բերի այդ դիրքը: Սկսեցի կարդալ անյագուրդ: Սովորեցի ինչ-որ աւանդուած է այնտեղ: Հնդեւրոպական լեզուաբանութեան մասին արդէն ամբող-ջական դաղափար կազմեցի:

Ինչպէս օտարներն էլ վկայում են՝ Տէրվիշեանի այդ դիրքը իր նմանը չունի եւրոպական լեզուաբանական դրականու-թեան մէջ. մէկ – երկու հարիւր էջերի մէջ տալ հնդեւրոպական լեզուաբանու-թեան ամփոփումը, նրա ծագումը եւ պատմութիւնը, Հնդեւրոպացիների քա-ղաքակրթութեան պատմութիւնը, նախա-լեզուի արմատները եւ նրանցից ծագած հայ եւ օտար բառերը, քերականութիւնը — մեծ գործ էր: Այսօր էլ Եւրոպացիք նմանօրինակ աշխատութիւն չունեն. նոյն-իսկ Մերձնժէի դրքոյկը չի հասնում նը-րան: Սովորելով ինչ-որ աւանդում է նա այդ դրքում, ես մինչեւ անգամ սկսեցի հնդեւրոպական նախալեզուով նախադա-սութիւններ յօրինել:

Այսպիսով, Հ. Ս. Տէրվիշեանի այդ դիրքը եղաւ իմ առաջին ուսուցիչը լեզ-ուաբանութեան մէջ: Իրեն ես չեմ տեսել. միայն կեդրոնականը աւարտելուց յե-տոյ, մի օր պատահմամբ գնացել էի դըպ-րոց եւ տեսայ մի սեւազգեստ կրօնաւոր, որ սանդուխքի վերեւից ցած իջաւ: Գըր-խին զցած շղարշից իմացայ, որ նա Մխի-թարեան միաբաններից է, դեղնած երե-սով, հիւանդագին հայեացքով, յուսական սրբի կերպարանքով մի մարդ էր: Իջաւ սանդուխքներից, ես ճանապարհ տուի նրան, զդալով որ մի վեհութիւն է, եւ նա անցաւ գնաց: Ինձ ասացին, թէ Հ. Ս. Տերվիչեանն է: Այդ րոպէն այս րոպէիս էլ մտքիս առաջն է, բայց ես երբեք առիթ չեմ ունեցել իրեն տեսնելու, իրեն հետ խօսելու կամ գոնէ ձեռքը համբուրելու: Ամենամեծ երախտագիտութեամբ պէտք է յիշեմ Եղիա Տեմիրճիպաշեանին, որ մեր մի խումբ աշարկաների ուսուցիչն էր: Պարապում էր եռանդով եւ յուսմունքով: Իրրեւ ջղային հիւանդ յաճախ լաց էր լինում եւ պատմում էր մեզ իր կեանքի տխուր դէպքերի մասին: Նա մեր մէջ մեծ սէր զարթեցրեց դէպի Արեւելքը մանա-ւանդ դէպի Հնդկաստանը, որ ինքը պաշ-տում էր:

Շատ դրքեր է տուել ինձ կարդալու:

Շարաթական գոնէ մի անգամ գնում էի իր բնակարանը եւ ընթերցման համար մի որեւէ կարեւոր դիրք դրկելով տուն էի դալիս: Իր չնորհիւ սացել եմ լեզ-ուաբանութեան հիմնադիր Պոփի քերա-կանութեան Ֆրանսերէն թարգմանութիւ-նը Միչէլ Պրէալի ձեռքով (չորս ստուար հատոր): Չեմ կարող նկարադրել այն հրճուանքը, երբ ես ունեցայ ձեռքիս տակ այդ դիրքը: Արագութեամբ կարդացի, լափեցի ամբողջը առանց մի փոքր ծա-նօթութիւն քաց թողնելու: Ես թարգմա-նեցի մինչեւ անգամ այն բոլոր հատ-ուածները, ուր հեղինակը խօսում էր հա-յերէնի մասին:

Պոփը կարդալով ես կարող էի ասել, թէ ես լեզուաբանութիւն սովորել եմ, որովհետեւ այն ժամանակ Պոփից լաւագ դիրք չկար:

Տեմիրճիպաշեանը, ի միջի այլոց, սո-վեց նաեւ սանսկրիտ լեզուով մի հատըն-տիր Ֆրանսերէն թարգմանութեամբ, բա-ռարանով եւ կանոնների բացատրու-թեամբ: Վերջապէս, յիշում եմ, որ նա նուիրեց ինձ հնդկական սուրբ դրքերից մէկը (Բհագաւադգիթա), Ֆրանսերէն թարգմանութեամբ միասին, որ նաեւ փարիզում ինձ իրր դասագիրք ծառայեց: Շատ տարիներ յետոյ բանաստեղծ Ա.Բ-տիք Իսահակեանի առաջարկով այդ դիրքը թարգմանեցի հայերէնի, որ եւ տպուեց Էջմիածնում: Իր նուիրած հատորի շապ-կի վրայ Տեմիրճիպաշեանը իր ձեռքով արձանագրել է հետեւեալը.

« Մահուանէս յետոյ այս գիրքը կը պատկանի Հրաչեայ Աճառեանին, Եղիա Տէմիրճիպաշեան »:

1926 թուականին այս գիրքը ես նուի-րեցի մեր համալսարանի գրադարանին, ինչպէս նուիրել եմ շատ ու շատ գրքեր: Դրանցից շատերը կորել են... Անցեալ տարի (1952 թ.) ուզեցի տեսնել կարօ-տալի ուսուցչիս ձեռագիրը. գիրքը գտան եւ բերին. ապուշ կազմարարը ներքին շապիկը կտրելով, ոչնչացրել էր նրա գրածը:

Ասացի, որ Տեմիրճիպաշեանը մեր մէջ մեծ սէր է զարթեցրել դէպի Հնդկաստա-նը եւ դէպի հին աշխարհը: Իր թարգմա-նութիւնները Ռիգ-վեդայից այնպիսի պերճ հայերէնով էին գրուած, որ մենք, թերեւս մեր պատանեկան ճաշակով, ա-մենամեծ հիացմամբ էինք կարդում:

Քիչ բան ունեմ ասելու Գարագաշի մա-սին, որովհետեւ բացի դրաբարից, այս-ինքն ոսկեդարեան հայերէնից եւ հին հայ մատենագրութիւնից մեզ տալու ուրիչ նիւթ չունէր: Դժբախտաբար նա բեւեռա-դրութեան չէր հաւատում. չէր հաւա-տում նաեւ հնդեւրոպական լեզուաբանու-թեան, եւ աւելի շատ էր հաւատում Հիւն-քեարպէյէնեանի ողորմելի լեզուա-բանական դրութեան: Այս ոճով էլ ուսու-ցանում էր նա մեզ. օրինակ՝ վեց բառից ծագում է վէգ, որովհետեւ վեց կողմ ունի: Վէգ խաղալու ժամանակ իրար հետ կռւում են, ուստի վէգ նշանակում է նաեւ « վէճ » եւ վէճ բառն էլ նրանից է ծա-գում: Ամէն վէճ մի վերջ կ'ունենայ եւ այդ վէճը կը վերջանայ մի վճիռով, ուս-տի վճիռ եւ վճարել նոյն բառից են. նաեւ նոյն է վաճառել, որովհետեւ երբ ապ-րանքը վաճառես՝ ապրանքը կը վճարի (կը ապառուի): Այս բոլորը ես լսում էի, բայց առանց արհամարհելու յիշեցնում էի, թէ պարսկերէնով կամ ուրիշ լեզու-ների համեմատութեամբ ուրիշ աւելի յարմար բացատրութիւններ կարելի էր տալ այդ բառերին: Ծերունի Գարագաշը նոյնպէս չէր արհամարհում ինձ եւ ըն-դունում էր ասածներս եւ ասում էր ըն-կերներիս. «Ադ բաները Վարդանին հար-ցուցէ՛ք»:

Դ եւ Ե դասարաններում ես բաւական աշխատութիւններ կատարեցի: Չեռքս էր անցել Դուրեանի առաջին տպագրութիւ-նը, որ սատիկ արդելուած էր: Կար – պացի ամբողջը եւ նրա տպերը ընդօրի-նակեցի: Ութ անդամ արտագրել եմ այդ տպերը եւ սրան նրան նուիրել: Ամբողջը բերան եմ արել եւ այսօր էլ մեծ հա-ճոյքով կարող եմ արտասանել: Չեռք անցրի նաեւ Նալբանդեանի « Երկրագործ – ծուխիւն »ը, որ թէ՛ Տաճկաստանում եւ թէ Ռուսաստանում խստիւ արդելուած էր: Ամբողջ դիրքը երկու անդամ կար-պացել եմ: Շատ հաճելի էր նաեւ ինձ համար կարդալ Նար-Պէյի « Ստուերք հայկականք »ը, որ այժմ էլ երբեմն մեր հանրային դրադարանից վերցնելով կար-դում եմ մեծ հաճոյքով:

Ես էլ էի դրականութեամբ պարապում. մի առանձին հատուկի տետրակ էի կազ-մել տուել Բայրլ Հաուզի կազմատան մէջ եւ չարունակ ոտանաւորներ եւ արձակ բանաստեղծութիւններ դրելով օրինակում էի այնտեղ: Ռիգ-վեդայի օրինակով կազ-մել էի բանաստեղծութիւնների մի ժողո-վածու, որի վերնագիրն էր «Թուրիյ ու Բուրիյ»: Այդ ոտանաւորներից առաջինը՝ « Առ Նանէ դիցուհին », մի օր չարադրու-թեան դասին կարդացի Տեմիրճիպաշեանի մօտ: Դիամամբ, առանց յառաջաբանի սկսեցի՝ «Թուրիյ ու Բուրիյ»էն առ Նա-նէ դիցուհին: Ոչ ոք ոչինչ չհասկացաւ, նաեւ ուսուցիչս: Ես այն ժամանակ բա-ցատրեցի, թէ երեւակայում եմ, որ մեր հին Հայերը Ռիգ-վեդայի նման մի երգա-րան են ունեցել, ուր հաւաքուած են ե-ղել մեր աստուածներին նուիրեալ երգեր: Այդ գիրքը կոչուել է «Թուրիյ ու Բու-րիյ» եւ առաջին երգը նուիրուած է եղել Լուսնին, որ է Նանէ դիցուհին: Ուսուցիչս բնականաբար հրճուեց եւ ասաց. « Այդ քու նոր մտքիդ համար կը դնեմ 10 թուա-նշան »: Սկսել էի դրել նաեւ « Քննադա-տութիւն Ս. Գրքի », ուր մի կողմից Ս. Գիրքը կարդալով, միւս կողմից քննա-դատելի կէտեր դտնելով՝ հաւաքում էի մի առանձին տետրակում: Օրինակ՝ Ս. Գրքում դրուած է, թէ Աստուած ստեղ-ծեց լոյսը. «եւ եղեւ առաւօտ եւ եղեւ երեկոյ, օր առաջին »: Այդպէս գնում է մինչեւ չորրորդ օրը, իսկ արեւը եւ լու-սինը ստեղծուել են չորրորդ օրը: Ու-րեմն եթէ արեւ եւ լուսին չկային, ի՞նչ-պէս առաւօտ եւ երեկոյ եղան այն երեք օրերը:

Ադամի խարուելուց յետոյ Աստուած ասում է. « Ահա Ադամ եղեւ իրրեւ մի ի մէնջ »: Ուրեմն մի քանի աստուածներ կային: Եւ Աստուած չտապում է Ադա-մին վռնտել դրախտից, որպէսզի Աստու-ծու տեղը չդրաւի...: Շատ տղեղ է Ծննդոց դրքի Լէ դլուխը, ուր բոլն սա-կարկութիւն է նկարագրուած: Այնտեղ է նաեւ Օնանի պատմութիւնը եւ նման շատ անպարկեշտ կէտեր, որոնք այսօր նոյն-իսկ ցենդորը (առնսիւր) թոյլ պիտի չտար տպագրել:

Ամէն ականակ պատանու նման ես էլ սկսեցի « հրատարակել » մի պարբերա-կան հանդէս « Ասպարէզ » անունով, ուր դրում էի ոտանաւորներ եւ աստւածաբա-նական յօդուածներ. օրինակ՝ թէ աղ եւ հող նոյնարմատ են, ինչպէս ֆրանսերէն սէլ եւ սոլ կամ պարսկերէն նէմէք եւ սէմէք: Ցիչելու արժանի է նաեւ կապակ-ցութիւնը... եւ նման եւ-րեւելեան բաներ:

Աւելի արժէքաւոր եղաւ հայերէնի ար-մատ բառերի բառարանը: Կարդալով ամ-բողջ « Հայկազեան »ը եւ դուրս դրելով բարդ եւ ածանց բառերը, հաւաքեցի բո-լոր արմատ բառերը. 50 երեսանոց երկ-սիւն մի տետրակ եղաւ: Ե դասարանում այս արմատների դէմ համառօտ կերպով նշանակելով նրանց ծագումը, արդէն պատրաստ ունեցայ Արմատական բառա-րանի առաջին ուրուագիծը: Չեռնարկեցի նաեւ Գաւառական բառարանին: Արդէն Բ դասարանից սկսել էի հաւաքել Կոստանդ-նուպոլսի բարբառի գաւառական բառ-րը, որ լսում էի մօրիցս: Ե դասարա-նում խնդրեցի իմ գաւառացի ընկերնե-րից օրական գոնէ հինգ գաւառական բառ բերել. նրանք յօժարութեամբ լսեցին եւ կատարեցին առաջարկս, Այս ընկերներս են՝ Արամ Նիկողոսեան եւ Համբարձում Թոսունեան՝ սերաստացի, Պետրոս Փար-եան՝ բինկեանցի եւ մանաւանդ Սարգիս Մինասեան՝ չենկիլիբցի, որ ինքն էլ սի-րող էր գաւառական բառերի: Այնուհե-տեւ տպագրուած դործերից սկսեցի ար-տագրել զանազան գաւառական բառեր եւ այսպիսով կազմուեց բաւական ստուար մի տետրակ:

Անցայ Թուրքերէնի արմատական բա-ռարանին: Աբիկեանի բառարանից դուրս դցելով պարսկերէն, արաբերէն, ինչպէս նաեւ յունարէն եւ իտալերէն փոխառու-թիւնները, կազմեցի Թուրքերէնի արմատ բառերի ցուցակը իրենց ածանցներով: Պոփի քառահատոր քերականութիւնը այնպէս էր ազդել իմ վրայ, որ ես աշ-կերտական ոգեւորութեամբ ուզեցի կազ-մել ուգրօ – ֆիննական եւ ուրալ – ալթա-յական լեզուների համեմատական քերա-կանութիւնը: Իմ նիւթական սուղ միջոց-ներով Եւրոպայից բերել տուի հունգա-րերէնի, ֆիններէնի եւ Թունդուզերէնի քերականութիւններ Ֆրանսերէն լեզուով: Տաճկերէն արդէն դիտէի: Այս չորս լե-զուների քերականութեան վրայ համե-մատութիւններ անելով տեսայ, որ ինչ-պէս քերականութեան, նոյնպէս եւ բա-ռամթերքի համար ընդհանուր բան չկայ: Այսպիսով ես եզրակացրի, թէ այդ լե-զուները մի ընտանիք չեն կազմում եւ իմ նպատակից հրաժարուեցի: Շատ ու շատ տարիներ յետոյ գիտունները դտան, որ այդ լեզուների մէջ կապ չկայ:

Ե դասարանում տեղի ունեցաւ մի շատ հետաքրքիր տեսարան: Մի օր մեր ուսու-ցիչ Գարագաշը մի ընդարձակ դրուածք բերեց եւ սկսեց կարդալ մեզ մօտ: Այդ դրուածքում նա ուզում էր հաստատել, թէ Յովհաննէս Ե դարի հեղինակ չէ, այլ Թ դարի: Գրուածքը կարդալուց յե-տոյ ես մատ բարձրացրի եւ ասացի. «Գարագաշ էֆէնդի, Յովհաննէս ի՞նչպէս կարող է Թ դարին ըլլալ, երբ է դարու հեղինակ Մովսէս Կաղանկատուացին պին-քը կը յիշէ»: Գարագաշը այլայուեց եւ չկոթուած հարցրեց. «Հէ՞, քեղի ո՞վ բսաւ, թէ Կաղանդկատուացին կը յիշէ պինքը»: «Դուք սորվեցուցիք մեզի մա-տենագրութեան պատմութեան մէջ»:

Գարագաշը մի րոպէ կանդ առաւ, մը-տածմունքի մէջ ընկաւ եւ ասաց. «Դուն ասոր բան մը ըրէ»: Ուզում էր ասել, թէ մի հնարքով պատասխանը գտիր:

Ես խնդրեցի, որ յաջորդ անդամ կա-նդնացուին բերէ, որպէսզի կարդամ եւ «բան մը ընեմ»:

Ցաջորդ դասին չմոռացաւ, փարիզում տպուած երկհատոր կաղանկատուացին մի կարմիր թաշկինակի մէջ փաթաթած բե-րեց ինձ յանձնեց: Տուն տարի, մի գի-շերուայ մէջ ամբողջը կարդացի եւ գը-տայ, որ Կաղանկատուացու անունով ծա-նօթ պատմութիւնը մի արխիւ է, ուր դանազան դարերից դրուածքներ են ամ-փոփուած, նոյնիսկ գրողների լեզուով, օրինակ՝ «Եւ Վիրոյ կաթողիկոս Աղուա-

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

Այրի Տիկին Յակոբ Խուպէսէրեան,
Տօքթ. Փաթրիկ Խուպէսէրեան,
Պ. Ֆիլիփ Խուպէսէրեան,
Տիկին Մաքրուհի Համբարձումեան եւ զաւակը,
Տիկին Արաքսի Խուպէսէրեան,
Տէր եւ Տիկին Քերովբէ Գույումճեան եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Շահան Վահանեան,
Տէր եւ Տիկին Արիս Նալպանտեան եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Կի Նալպանտեան եւ աղջիկը,
Տիկին Վահրամ Քեհեայեան եւ զաւակները,
Ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները, խնամիները եւ բարեկամները սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, մօրեղբօր, աներձագին, քեռայրին, ազգականին եւ բարեկամին՝

ՏՕՔԹ. ՅԱԿՈԲ ԽՈՒՊԷՍԷՐԵԱՆԻ

Պատուոյ նախագահ Ֆրանսայի ապահովագրութեան (ասիւփէօնիք-իւռ) բժիշկներու գիտական ընկերութեան

յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ, Ապրիլ 8ին, Վենեսիկ:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երկուշաբթի, Ապրիլ 18, ժամը 14·30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, 15, Ռիւ Ժան Կուժոն:

Թաղումը կը կատարուի մտերիմ շրջանակի մէջ Մոն-Շօվէի դերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը (Իվըլին):

Որեւէ մահազդ ղրկուած չընդունելով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

16, Rue Théodore de Banville
75017 Paris
223, Ave. de Tervuren
Bruxelles 1150
Mont Chauvet, 78111

ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ

ԿՈՒՋՈՒԻ

Առանձին կէն մը, 40–45 տարեկան երկու երախաներով զբաղելու համար, սենեակ եւ ընթրիք ապահովուած:

Դիմել:— ՏԻԿԻՆ ԳԱՐԹՈՑԵԱՆ
33, Rue de Nice, Alfortville
Tél. : 375-63-72

Պ. Ժան Գոյունեան (օղաչու) խոր ցաւով կը ծանուցանէ իր հօր՝

ԳՐԻԳՈՐ ԳՈՑՈՒՆԵԱՆԻ
(խուլ–համր, կօշիկի նախկին գործարանատէր)

մահը, որ պատահեցաւ 80 տարեկանին, զօրացած Ս. Խորհուրդներով, Փարիզի իր բնակարանը, 6 Ռիւ Թաքէ:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ, Ապրիլ 16, ժամը 10·30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, 15 Ռիւ Ժան Կուժոն, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փանթէն – Փարիզիենի գերեզմանատունը (93րդ բաժանում) ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

L'U. G. A. B. présente

deux films en couleur :

« FLASH SUR L'ARMENIE »
réalisé par Bédros KURKDJIAN
« DOUZE JOURS EN ARMENIE »
pélerinage à St-Etchmiadzine pour « Sourp Muron »
(Septembre-Octobre 1976)
réalisé par le Centre de Recherches sur la Diaspora Arménienne
Jeudi 21 Avril à 21 heures
Participation aux frais : 10 Fr.
(5 Fr. pour les étudiants et les moins de 20 ans)

×

CONFERENCE

« Histoire de l'Arménie Contemporaine : le début du 20ème siècle »
par Rouben SAHAKIAN
premier secrétaire de l'Ambassade d'URSS en France
Vendredi 22 Avril, à 21 heures
Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles Paris 17

pour vos vacances d'été 77

Varoujan SARKISSIAN
sevan voyages lyon

VOUS PROPOSE : ses voyages pour toutes destinations à des prix très étudiés

Week end Ascension en Tunisie
du 18 au 22 Mai 77
Hôtel première catégorie
pension complète
Excursions + transferts compris
Prix : LYON/LYON = 1.190 FR

Beyrouth Liban
Départs en groupes de Lyon
Juillet et Août
Prix intéressants
Nous consulter

Voyages aux Etats-Unis
Tous les mois
Pour deux, trois, quatre ou cinq semaines
A partir de 1.750 FR

Arménie
Départs chaque mois
Prix à partir de 2.680 FR
Groupe du 05 au 19 Août :
accompagné
par Varoujan SARKISSIAN

Catalogues à votre disposition sur demandes pour toutes destinations

RENSEIGNEMENTS ET INSCRIPTIONS :

sevan voyages
50, Cours de la Liberté — 69 Lyon — Tél. : 60-13-66
Licence Br 72 056 — Téléphone 60-13-66 — Téléx 900287
Licence organisatrice : A 529

— 62ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁ ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ —

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներուն յիշատակը կ'ոգեկոչուի համահայկական ձեւով, հովանաւորութեամբ երեք համայնքներու հոգեւոր պետերուն, հետեւեալ յայտագրով.—

ԿԻՐԱԿԻ, ԱՊՐԻԼ 24

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Առաւօտեան ժամը 10ին՝ ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ՝ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ

Կէսօրէ ետք ժամը 4ին՝ ՊԱՏԱՐԱԳ՝ Նոթր-Դը Տամ տը Փարիի մէջ:

Երեկոյեան ժամը 6ին՝ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ ԶԵՏԵՂՈՒՄ ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻՆ՝ Շարլ տը Կոլ – Էթուալի հրապարակ

Կիրակի, Ապրիլ 24, ժամը 17·30ին հաւաքուիլ Թրամփլէն Շան զ'Էլիզէ – Ավընիւ տը Ֆրիէտլանտ:

Շան զ'Էլիզէ եւ Էթուալ ըստ օրէնքի

Պանդրոլ եւ յուցատախտակ արգիլուած ոստիկանապետութեան կողմէ:

COMMEMORATION DU 24 AVRIL
à
L'ARC DE TRIOMPHE
Dimanche, 17 h. 30, Tremplin Champs-Elysées, Ave. de Friedland.
Banderoles et pancartes interdites par la Préfecture.
Երեկոյեան ժամը 8·45ին՝ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ՝ պատշաճ յայտագրով՝ Սալ Կավոյի մէջ

Les Amis de la FONDATION MARIE NUBAR, le Directeur, les Etudiants vous invitent à une évocation illustrée de projections :

EN ASIE MINEURE
SUR LES PAS DE L'HISTOIRE
présence des minorités
par Messieurs
GERARD BRUN
GABRIEL DEVILDER
RAPHAEL DEVILDER
le Jeudi 21 Avril, à 20 h. 45
à la Fondation Marie Nubar (Maison des Etudiants Arméniens)
57, Bld. Jourdan — 75014 PARIS

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Հայկ Պայրամեանի *մահուան առթիւ Տիկին Ե. Դաւիթեան 50 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի:*

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ Կամաւորներու Միութեան ձեռնարկները՝ 8 եւ 15 *Հոկտեմբեր:*

ARMENIE 77

DÉPARTS CHAQUE MOIS

du 7 Mai au 18 Mai
du 11 Juin au 25 Juin
du 13 Juillet au 25 Juillet
du 5 Août au 19 Août
du 1er Octobre au 15 Octobre
du 22 Octobre au 5 Novembre
du 23 Décembre au 6 Janvier 78

à partir de 2680 F

du 5 Août au 19 Août
(pour les jeunes de 16 à 35 ans)

Renseignements et inscriptions :

mondotours
2, Rue de Sèze — 75009 PARIS Tél. : 073-30-64, 073-32-64

sevan voyages
50 Cours de la Liberté - 69 LYON Tél. 60 13 66

Voyage aux Etats-Unis

DU 2 AU 9 MAI 1977
NEY-YORK — WASHINGTON
PRIX : PARIS/PARIS, Classe Touriste : 2.750 FRS
1ère Classe : 2.950 FRS
Renseignements et inscriptions : MONDOTOURS
POUR TOUS VOS VOYAGES TOUTES DESTINATIONS, BILLETERIES, NOUS CONSULTER

Semaine Culturelle du
YAN'S
CLUB

LUNDI 18 AVRIL, 21 HEURES

Concert.— « Quatuor SEVAN » Janos Mate (violon), Emmanuel Kouyoumdjian violon), Hovhannès Anastasian (alto), Hans Mannès (violoncelle

Programme : Beethoven, Mozart, Komitas, Anastasian

MERCREDI 20 AVRIL, 21 HEURES

Conférence : LE GENOCIDE par le Dr. YVES TERNON

Ces manifestations ont lieu au Yan's Club, 5 Ave. Reille, Paris 14e
Le nombre des places étant limité, il est recommandé de réserver pour les soupers qui suivront : Tél. : 589-20-48

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԱՊՐԻԼ
19
MARDI
19 AVRIL
1977

LE NUMERO 1,30 F

ՀԱՐԱՉ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 Ֆ.	Վեցամսեայ	90 Ֆ.
Արտասահման	Տար. 200 Ֆ.	Հատը	1 Ֆ. 30

52րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.837

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

52e ANNÉE — N° 13.837

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԵԼՃԻՒ

ԹԻՆՏԵՄԱՆՈՍ ՇԱՀԵՑԱՒ

—o—

Պելճիոյ ընտրութիւնները մասնաւոր նորութիւն մը չբերին այլ վարչապետը՝ Թինտէմանոս ամրապնդեց իր դիրքը, իր կուսակցութեան (Ընկերային – Քրիստոնեայ) յաղթանակով։

Ծանօթ է որ Պելճիոյ մէջ քուէարկութիւնը պարտաւորիչ է եւ օրէնքը տուգանք կը նախատեսէ թերացողին։ Պե – ժիացիք նաեւ այս առթիւ ոչ թէ սեւ այլ կարմիր մատիտ մը գործածած են լեցնելու համար քուէաթուղթը։ Ըստ 1894ի արքայական հրամանագրին, այդ մատիտը պէտք է մայրիի փայտէ ըլլայ, 18 սանթիմեթր երկարութիւն ունենայ եւ կապուած ըլլայ քուէատեղանին 50էն 60 սանթիմեթր չղթայով մը։ Ապահովելով ձայներու 41,60 առ հարիւրը ընկերային – քրիստոնեաները 9,3 առ հարիւրի բարելաւում արձանագրած են 1974էն ի վեր թէեւ չեն կրնար անուշտ մեծամասնութիւն ապահովել երեսփոխանական ժո – ղովին 212 աթոռներուն համար։ Կը մնայ Թինտէմանսի կրկին համախմբման դահլիճ մը կազմել։

Քանի մը տողով

ԱՇՈՐՀՐԴԱՑԻՆ բոլոր աշխատաւորները ձրի աշխատեցան Շաբաթ օր։ «Սուրոտնիկ»ը կամ «Համայնավար Օր»ը ամէն տարի կը նշէ Լենինի ծննդեան տարեդարձը։

ՉԱՑԻՐԻ համար Ֆրանսական օդանաւերում դերը վերջ գտած է։ Մարտք զինուորներով կը չարունակէ օժանդակել։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ ԱՌՏՈՒ դեռ ոչ մէկ լուր կայ Ֆիաթ – Ֆրանսա հաստատութեան նախագահ ընդհ. տնօրէնէն, որ առեւանգուած էր Ուրբաթ օր։

ՍՊԱՆԻՈՑ մէջ ազատ առաջին ընտրութիւնները տեղի կ'ունենան Յունիս 15ին։ Համայնավար կուսակցութիւնը ընդունեցաւ երկրին ներկայ դրօշակը (արիւն եւ ոսկի) որ մինչեւհիմա էր։ Ընդհ. ձեւով համայնավարները բաւական ջուր կը խառնեն իրենց դինիին, քանի դիտակից որ ժողովրդականները չատ են տակաւին եւ հարկ է խոհեմութեամբ չարժիլ։

ՓԱՐԻ – ՌՈՒՊԻ հեծանիւի մրցումը, որ կարեւորագոյններէն կը նկատուի, չափեցաւ Պելճիացի մը՝ Ռիժէ տը Վլամինք։

ՓԻՐՈՆՏի նահանգապետը ձեռնարկեց խիստ պայքարի մը «սեւ աշխատաւոր»ին դէմ, բարելաւելու համար գործազուրկներու վիճակը։ Ասոնց թիւը մէկ միլիոնը անցած է մինչ կը հաստատուի որ Ֆրանսայի մէջ 300 հազար «սեւ աշխատող» կայ, այսինքն ապօրինի։ Նման աշխատանք տանողներու մէջ կան նաեւ պաշտօնական գործազուրկներ, որոնք աշխատավարձի 90 առ հարիւրը դանձելէ ետք, ձեռքի տակէ ալ կ'աշխատին։

ԱՐԱՐԱՏ ՇԱՀԵՑԱՒ 2 – 1 ԿՈՒԻԼԻՍ ՍՈՎԵՏՈՎԻ ԴԷՄ

—o—

Խորհ. Միութեան Ֆութպոլի ախոյեան – նուիրեան մրցումներու չարքին Արարատ, Շաբաթ օր, կը խաղար Կուիլիա – Սովետական դէմ, Կոյբեչեւի մէջ։ Խաղը վերջ գտաւ Արարատի յաղթանակով (2–1)։

ԵՐԵՒԱՆ ⇐⇒ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Ապրիլ 4–11)

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՀԱՄԵՐԳ՝ ՄՈՍԿՈՒԱՑԻ ՄԷՋ

Կրեմլինի համագումարներու պալատին մէջ՝ Ապրիլ 4ին, տեղի ունեցած է Հայաստանի արուեստի վարպետներու հանդիսութիւնը, մասնակցութեամբ՝ խումբերու եւ մեկնաբաններու։ Համերգի ընթացքին հնչած են Հայաստանի երաժշտական լաւագոյն գործերը, դասական եւ ժամանակակից, ինչպէս նաեւ մեկնաբանուած են ժողովրդական երգեր ու պարեր։

×

Մ. ԳԱԼՇՈՑԵԱՆԻ ԳԻՐՔԸ ՌՈՒՍԵՐԷՆ ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԾ Է

Մոսկուայի մէջ ռուսերէն լոյս տեսած է Մուշեղ Գալշոյեանի «Քարերի հով – ուամ» գիրքը, որ կ'ընդգրկէ «Բովատուն» վէպը եւ «Ձորի Միրօն» վիպակը։ Գիրքի յառաջաբանը գրած է Ալլա Մարչենկո՝ ներկայացնելով հեղինակի կեանքն ու գործը։ Անդրադառնալով «Ձորի Միրօն» վիպակին՝ ան գրած է. «... Գալշոյեան սեւեռուն կերպով ներթափանցելով Միրոյի կերպարին մէջ, կը փորձէ հասկնալ հայկական ազգային բնաւորութեան բուն էութիւնը, անոր, այսպէս ըսած, «մէջուկը»։ Գիրքը լոյս ընծայած է «Իզվեստիա» հրատարակչութիւնը 200 հազար տպաքանակով։

×

ՑՈՒՇ – ԵՐԵԿՈՑԹ՝ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ Դ. ԴԵՄԻՐՃԵԱՆԻ

Հայաստանի գրողներու տան մէջ տեղի ունեցած է յուշ–երեկոյթ մը՝ նուիրուած Դերենիկ Դեմիրճեանի։ Ներկայ եղած են գրագէտներ եւ արուեստասէրներ։ Երեկոյթին բացումը ըրած է Ռաֆայէլ Ադամեան։ Դ. Դեմիրճեանի մասին յուշեր պատմած են Ռոբեր Ամատեան, Գարեգին Յովսէփեան, Սերօ Խանզադեան, նշելով այն մեծ ծառայութիւնները, զորս ան ընծայած է հայ գրականութեան, լեզուաբանութեան, պատմագրութեան եւ արուեստագիտութեան մարզերէն ներս։ Երեկոյթը վերջ գտած է գրողներու տան գրական թատրոնի դերասաններու խաղարկութեամբ։

×

Ա. ՍԻՐԱՆՈՍԵԱՆ ՂԵԿԱՎԱՐԱԾ Է ՀԱՑԱՍՏԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՍԻՆՖՈՆԻԿ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԸ

Հայաստանի պետական սենֆոնիկ նը – ւագախումբը, ղեկավարութեամբ Ալեք – սանդր Սիրանոսեանի, մեկնաբանած է Պրամսի 4րդ եւ Սէն–Սանսի 3րդ համանուագները։ Այս վերջինը առաջին ան – գամն է որ կը հնչէ Հայաստանի մէջ։ Ա. Սիրանոսեան ծնած է Լիոն, տարած է՝ տեղւոյն երաժշտանոցի դասընթացքը, ապա հետեւած է Ժընեւի երաժշտանոցի դասընթացքնե – րուն, ի վերջոյ կատարելագործած է դասավարի իր ուսումը Փիէր Պուլէզի, Իկոր Մարքեւիչի չունչին տակ։ Իբրեւ ղեկավար եւ դաշնակահար նուագահանդէսներ տուած է Ֆրանսա, Սպանիա, Սուրիա, իսկ Երեւանէն ետք հանդէս կուգայ Յունաստանի եւ Կիպրոսի մէջ։

×

ԳԻՏԱԿԱՆ ՆՈՐ ՓՈՐՁ ՄԸ

Երեւանի Բազմարուեստից հիմնարկութեան մէջ դիտական հետաքրքրական փորձ մը կատարուած է։ «Նայիրի–2» էլեկտրոնիք մեքենայի «յիշատահատուածք»ի մէջ ներմուծած են 93 հայկական ժողովրդական երգերու մասին տուեալներ եւ մեքենան պատասխանած է ուղղուած հարցումներու։ Դարեր շարունակ ժողովրդական երգերն ու նուագները գրի կ'առնուէին երգողներու եւ ունկնդիրներու յիշողութեամբ։ Տարուէ տարի կը բազմանան ձայնագրութիւնները ու հրապարակումները եւ ժողովրդական ստեղծագործութեան վերաբերող տուեալները, անհրաժեշտ տեղեկութիւններ տրամադրել գիտնականներու։ Էլեկտրոնիկ հաշուիչ մեքենաները կրնան երկվայրկեանի մը ընթացքին «աչքէ անցը» նել բազմապիսի տեղեկութիւններ, զորս կը պարունակէ «յիշատահատուածք»ը։

ՏՈՄՍԵՐ

ԳԱՌԶՈՒ

Չկարծուի թէ նկարիչին եւ նկարչական արուեստի մասին վերլուծումներ ընելու կ'ելլեմ։ Բաւ լիցի։ Դեղեցիկ նկարները կը սիրեմ — ո՛վ չի սիրեր — բայց *սիրելը* ու *հասկնալը* տարբեր բաներ են, երբեմն նոյնիսկ իրար ժխտող եւ հակասող իրողութիւններ։ Այսպէս։ Երկու նկարներ ներկայացուած են ինծի — ո՞ր մէկը կ'ուզես։ Առաջինը՝ կարմիր վերջալոյս մըն է կապոյտ լիճի մը վրայ, ափերուն ծառեր, լիճին մէջ նաւակ մը, վերը՝ թռչուններու եդամ մը, եւ... մնացեալը։ Երկրորդ նկարը, իմիճաշարժի արկածէ մը ջարդփշուր եղած մարդկային մարմին մը կը յիշեցնէ, տարօրինակ գոյներով։ Իսկ նկարները ցուցադրող մարդը կը պնդէ — ո՞ր մէկը կ'ուզես։ Անշուշտ որ առաջինը կ'ուզեմ, որովհետեւ վերջալոյսը – ծառերը – լիճը – թռչունները կը սիրեմ։ Կ'առնեմ ու կ'երթամ։

Օր մը չանցած, ամբողջ բաղաքը վրաս կը խնդայ, մատով ցոյց կուտայ.— «Ասիկա այն ապուշն է, որ տափակ նկարիչի մը կտաւը առեր տուն տարեր է, փոխանակ... փիքասօն տանելու»։ Կարծ՝ ես նկարչութենէն այնքան կը հասկնամ, որքան դուք կը հասկնաք... ոգեհարցութեան։

Գալով Գառզուին, քառ մը ստուգելու համար Լառուսը կը թղթատէի (այս տարուանը) երբ պատահաբար կարդացի.

ԳԱՌԶՈՒ.— Ֆրանսացի նկարիչ ծնած Ալէբ 1907ին։ Գերիրապաշտութենէն ծնունդ առած իր ոճը երեւակայութիւնը կ'ընկերացնէ իրականին նկարներու մէջ ուր գծագրութիւնը կը տիրապետէ գոյնին։

Երբ գիտէք այլեւս թէ որքան կը հասկնամ նկարչական արուեստէն, անշուշտ իրաւունք չէք տար ինծի որ ըսեմ թէ որքան ճիշդ է Լառուսի այս բնորոշումը։ Ինծի համար — ու վստահ եմ նաեւ շատ շատերուն համար — անակնկալը՝ ծնունդեան թուականն է։ Կրնայի գրաւի գալ — եւ աւա՛ղ, կորսնցնել — թէ Գառզուն 60էն աւելի չէ։ Զինք ճանչցողները ան – շուշտ կը մերժէին գրաւս, բայց խորա – մանկին մէկը եթէ Լառուսը բացած ըլլար, վա՛յ ինծի։

Հաւատանք կամ ոչ, իրողութիւնը մէջտեղ է սակայն, եւ ստիպուած եմք 60ի կայտառութեամբ 70ին հասած մեր բարեկամը շնորհաւորել սխրագործութեան մը համար որ ամէնուն տրուած չէ, եւ ընդունիլ՝ թէ ինքնատպութիւնը, Գառզուի մօտ, միայն իր նկարիչի տաղանդով չէ որ կ'արտայայտուի...։

Կը մնայ ինչ մը մտածել Լառուսի մասին։ Գառզուն «ֆրանսացի նկարիչ»՝ այս մասին ոչ մէկ առարկութիւն։ Դպրոց մըն է՝ Ֆրանսայի նկարչութեան մէջ։ Իր Հայ ըլլալը չյիշել՝ դարձեալ մեղք մը չէ առանձին բառարանի մը համար, որ լման կենսագրութիւններ տալու տեղը չէ։ Բայց երբ կը յիշուի ծննդավայրը, Ալէբ, խընդիրը ինչ մը կը փոխուի, որովհետեւ նոյն Լառուսին մէջ կայ նաեւ Հալէպը։

Ալէբ.— Քաղաք Սուրիոյ հիւսիս – արեւմուտքը, 562800 բնակիչ։ Մեծ մզկիթ 8րդ դարէն։

Ընթերցողը եթէ Հալէպին ո՛ւր եւ ի՛նչ ըլլալը չգիտնար, հաւանօրէն Ալէբ ծնած «ֆրանսացի նկարիչ» Գառզուին ծննդավայրն ալ փնտռէր հարաւային Ֆրանսա... Ալփ–Մարիթիմի որեւէ մէկ շրջանին մէջ։ Բայց երբ գիտէ թէ Հալէպը սուրիական քաղաք է իր մեծ մզկիթով, իրաւունք ունի մտածելու թէ նկարիչն ալ պէտք է... արաբական ծագում ունեցած ըլլայ։ Տասը տարի առաջուան նոյն Լառուսը (1967ի հրատարակութիւնը) աւելի հաւատարիմ էր ինք իրեն — եթէ ոչ նըշմարտութեան — երբ կը գրէր թէ «ֆրանսացի նկարիչ Գառզու ծնած է... Փարիզ»։ Եւ «նրբին բանաստեղծութիւն» մըն ալ կը տեսնէր Գառզուի մէջ։

Ազգային դիւրազգացութիւն չէ, կը կարծենք, եւ ոչ ալ անիմաստ պահանջ մը, երբ պնդենք, թէ պէտք է յիշուէր — յիշուի՛ — «ֆրանսացի նկարիչին» հայկական ծագումը, շփոթը կանխելու համար։ Ծննդավայրը չյիշելը այնքան մեծ թերացում մը պիտի չըլլար Լառուսին համար, որքան յիշելով եւ այդ ծննդավայրը գետեղելով հանդերձ մեծ մզկիթով քաղաքին մէջ՝ մոռնար նշդել նաեւ նկարիչին հայկական ծագումը։

Մաղթենք որ 1978ի Լառուսին մէջ կատարուի այդ նշդումը եւ բանի Գառզուն 70ին մէջ է, ու դեռ տարի մըն ալ չէ բարդուած վրան, անգամ մը եւս շնորհաւորենք իր եօթանասունեամեակը, չհաւատալով մեր լսածին, հաւատալով մեր տեսածին, եւ հիանալով իր... գաղտնապահութեան։

ԱՐԵՒԵԼՔՑԻ

ՀՈ՛Ց ՀՈ՛Ց ՀՈ՛Ց...

(ՊԱՏՄՎԱԾՔ ԺԱՂՈՎՈՒՐԴԻ)

Բ. (*)

— Էհ, ես կոչ եմ ինչ՝ ասա ես պատ-ճառը, որ ինձ ստիպեցիր ամուսնանալ քո հետ: Ես քեզ չէի սիրում, ես քեզ չեմ սիրում, ես քեզ երբեք չեմ սիրելու, ես քեզ ատում եմ, ատում եմ, ատում եմ: Ես ատում եմ քո ամբողջ ընտանիքը, քո հարազատներին, քո ազգականներին, քո ծանոթներին, քո ընկերներին, քո հարևաններին, քո գյուղացիներին, քո ամբողջ գավառը, քո ամբողջ երկիրը, ես ատում եմ քո ամբողջ ցեղը, ես ատում եմ քո ամբողջ ազգը, ես ատում եմ քո ամբողջ ժողովուրդը, ես ատում եմ քո ամբողջ ռասան, ես ատում եմ քո ամբողջ ռասայի ամբողջ ցեղերը, ես ատում եմ քո ամբողջ ռասայի ամբողջ ցեղերի ամբողջ ազգերը, ես ատում եմ քո ամբողջ ռասայի ամբողջ ցեղերի ամբողջ ազգերի ամբողջ ժողովուրդները, ես ատում եմ քո ամբողջ ռասայի ամբողջ ցեղերի ամբողջ ազգերի ամբողջ ժողովուրդների ամբողջ աշխարհը, ես ատում եմ քո ամբողջ ռասայի ամբողջ ցեղերի ամբողջ ազգերի ամբողջ ժողովուրդների ամբողջ աշխարհների ամբողջ տիեզերքը, ես ատում եմ քո ամբողջ ռասայի ամբողջ ցեղերի ամբողջ ազգերի ամբողջ ժողովուրդների ամբողջ աշխարհների ամբողջ տիեզերքների ամբողջ գալակտիկաները, ես ատում եմ քո ամբողջ ռասայի ամբողջ ցեղերի ամբողջ ազգերի ամբողջ ժողովուրդների ամբողջ աշխարհների ամբողջ տիեզերքների ամբողջ գալակտիկաների ամբողջ համակարգերը, ես ատում եմ քո ամբողջ ռասայի ամբողջ ցեղերի ամբողջ ազգերի ամբողջ ժողովուրդների ամբողջ աշխարհների ամբողջ տիեզերքների ամբողջ գալակտիկաների ամբողջ համակարգերի ամբողջ աստղերը, ես ատում եմ քո ամբողջ ռասայի ամբողջ ցեղերի ամբողջ ազգերի ամբողջ ժողովուրդների ամբողջ աշխարհների ամբողջ տիեզերքների ամբողջ գալակտիկաների ամբողջ համակարգերի ամբողջ աստղերի ամբողջ մոլորակները, ես ատում եմ քո ամբողջ ռասայի ամբողջ ցեղերի ամբողջ ազգերի ամբողջ ժողովուրդների ամբողջ աշխարհների ամբողջ տիեզերքների ամբողջ գալակտիկաների ամբողջ համակարգերի ամբողջ աստղերի ամբողջ մոլորակների ամբողջ արբանյակները, ես ատում եմ քո ամբողջ ռասայի ամբողջ ցեղերի ամբողջ ազգերի ամբողջ ժողովուրդների ամբողջ աշխարհների ամբողջ տիեզերքների ամբողջ գալակտիկաների ամբողջ համակարգերի ամբողջ աստղերի ամբողջ մոլորակների ամբողջ արբանյակների ամբողջ ատոմները, ես ատում եմ քո ամբողջ ռասայի ամբողջ ցեղերի ամբողջ ազգերի ամբողջ ժողովուրդների ամբողջ աշխարհների ամբողջ տիեզերքների ամբողջ գալակտիկաների ամբողջ համակարգերի ամբողջ աստղերի ամբողջ մոլորակների ամբողջ արբանյակների ամբողջ ատոմների ամբողջ էլեկտրոնները, ես ատում եմ քո ամբողջ ռասայի ամբողջ ցեղերի ամբողջ ազգերի ամբողջ ժողովուրդների ամբողջ աշխարհների ամբողջ տիեզերքների ամբողջ գալակտիկաների ամբողջ համակարգերի ամբողջ աստղերի ամբողջ մոլորակների ամբողջ արբանյակների ամբողջ ատոմների ամբողջ էլեկտրոնների ամբողջ պրոտոնները, ես ատում եմ քո ամբողջ ռասայի ամբողջ ցեղերի ամբողջ ազգերի ամբողջ ժողովուրդների ամբողջ աշխարհների ամբողջ տիեզերքների ամբողջ գալակտիկաների ամբողջ համակարգերի ամբողջ աստղերի ամբողջ մոլորակների ամբողջ արբանյակների ամբողջ ատոմների ամբողջ էլեկտրոնների ամբողջ պրոտոնների ամբողջ նեյտրոնները, ես ատում եմ քո ամբողջ ռասայի ամբողջ ցեղերի ամբողջ ազգերի ամբողջ ժողովուրդների ամբողջ աշխարհների ամբողջ տիեզերքների ամբողջ գալակտիկաների ամբողջ համակարգերի ամբողջ աստղերի ամբողջ մոլորակների ամբողջ արբանյակների ամբողջ ատոմների ամբողջ էլեկտրոնների ամբողջ պրոտոնների ամբողջ նեյտրոնների ամբողջ քվարկները, ես ատում եմ քո ամբողջ ռասայի ամբողջ ցեղերի ամբողջ ազգերի ամբողջ ժողովուրդների ամբողջ աշխարհների ամբողջ տիեզերքների ամբողջ գալակտիկաների ամբողջ համակարգերի ամբողջ աստղերի ամբողջ մոլորակների ամբողջ արբանյակների ամբողջ ատոմների ամբողջ էլեկտրոնների ամբողջ պրոտոնների ամբողջ նեյտրոնների ամբողջ քվարկների ամբողջ էներգիան, ես ատում եմ քո ամբողջ ռասայի ամբողջ ցեղերի ամբողջ ազգերի ամբողջ ժողովուրդների ամբողջ աշխարհների ամբողջ տիեզերքների ամբողջ գալակտիկաների ամբողջ համակարգերի ամբողջ աստղերի ամբողջ մոլորակների ամբողջ արբանյակների ամբողջ ատոմների ամբողջ էլեկտրոնների ամբողջ պրոտոնների ամբողջ նեյտրոնների ամբողջ քվարկների ամբողջ էներգիայի ամբողջ ալիքները, ես ատում եմ քո ամբողջ ռասայի ամբողջ ցեղերի ամբողջ ազգերի ամբողջ ժողովուրդների ամբողջ աշխարհների ամբողջ տիեզերքների ամբողջ գալակտիկաների ամբողջ համակարգերի ամբողջ աստղերի ամբողջ մոլորակների ամբողջ արբանյակների ամբողջ ատոմների ամբողջ էլեկտրոնների ամբողջ պրոտոնների ամբողջ նեյտրոնների ամբողջ քվարկների ամբողջ էներգիայի ամբողջ ալիքների ամբողջ մասնիկները, ես ատում եմ քո ամբողջ ռասայի ամբողջ ցեղերի ամբողջ ազգերի ամբողջ ժողովուրդների ամբողջ աշխարհների ամբողջ տիեզերքների ամբողջ գալակտիկաների ամբողջ համակարգերի ամբողջ աստղերի ամբողջ մոլորակների ամբողջ արբանյակների ամբողջ ատոմների ամբողջ էլեկտրոնների ամբողջ պրոտոնների ամբողջ նեյտրոնների ամբողջ քվարկների ամբողջ էներգիայի ամբողջ ալիքների ամբողջ մասնիկների ամբողջ էությունը, ես ատում եմ քո ամբողջ ռասայի ամբողջ ցեղերի ամբողջ ազգերի ամբողջ ժողովուրդների ամբողջ աշխարհների ամբողջ տիեզերքների ամբողջ գալակտիկաների ամբողջ համակարգերի ամբողջ աստղերի ամբողջ մոլորակների ամբողջ արբանյակների ամբողջ ատոմների ամբողջ էլեկտրոնների ամբողջ պրոտոնների ամբողջ նեյտրոնների ամբողջ քվարկների ամբողջ էներգիայի ամբողջ ալիքների ամբողջ մասնիկների ամբողջ էության ամբողջ գոյությունը, ես ատում եմ քո ամբողջ ռասայի ամբողջ ցեղերի ամբողջ ազգերի ամբողջ ժողովուրդների ամբողջ աշխարհների ամբողջ տիեզերքների ամբողջ գալակտիկաների ամբողջ համակարգերի ամբողջ աստղերի ամբողջ մոլորակների ամբողջ արբանյակների ամբողջ ատոմների ամբողջ էլեկտրոնների ամբողջ պրոտոնների ամբողջ նեյտրոնների ամբողջ քվարկների ամբողջ էներգիայի ամբողջ ալիքների ամբողջ մասնիկների ամբողջ էության ամբողջ գոյության ամբողջ ոչնչությունը, ես ատում եմ քո ամբողջ ռասայի ամբողջ ցեղերի ամբողջ ազգերի ամբողջ ժողովուրդների ամբողջ աշխարհների ամբողջ տիեզերքների ամբողջ գալակտիկաների ամբողջ համակարգերի ամբողջ աստղերի ամբողջ մոլորակների ամբողջ արբանյակների ամբողջ ատոմների ամբողջ էլեկտրոնների ամբողջ պրոտոնների ամբողջ նեյտրոնների ամբողջ քվարկների ամբողջ էներգիայի ամբողջ ալիքների ամբողջ մասնիկների ամբողջ էության ամբողջ գոյության ամբողջ ոչնչության ամբողջ հակադրությունները, ես ատում եմ քո ամբողջ ռասայի ամբողջ ցեղերի ամբողջ ազգերի ամբողջ ժողովուրդների ամբողջ աշխարհների ամբողջ տիեզերքների ամբողջ գալակտիկաների ամբողջ համակարգերի ամբողջ աստղերի ամբողջ մոլորակների ամբողջ արբանյակների ամբողջ ատոմների ամբողջ էլեկտրոնների ամբողջ պրոտոնների ամբողջ նեյտրոնների ամբողջ քվարկների ամբողջ էներգիայի ամբողջ ալիքների ամբողջ մասնիկների ամբողջ էության ամբողջ գոյության ամբողջ ոչնչության ամբողջ հակադրությունների ամբողջ միասնությունը, ես ատում եմ քո ամբողջ ռասայի ամբողջ ցեղերի ամբողջ ազգերի ամբողջ ժողովուրդների ամբողջ աշխարհների ամբողջ տիեզերքների ամբողջ գալակտիկաների ամբողջ համակարգերի ամբողջ աստղերի ամբողջ մոլորակների ամբողջ արբանյակների ամբողջ ատոմների ամբողջ էլեկտրոնների ամբողջ պրոտոնների ամբողջ նեյտրոնների ամբողջ քվարկների ամբողջ էներգիայի ամբողջ ալիքների ամբողջ մասնիկների ամբողջ էության ամբողջ գոյության ամբողջ ոչնչության ամբողջ հակադրությունների ամբողջ միասնության ամբողջ հավերժությունը, ես ատում եմ քո ամբողջ ռասայի ամբողջ ցեղերի ամբողջ ազգերի ամբողջ ժողովուրդների ամբողջ աշխարհների ամբողջ տիեզերքների ամբողջ գալակտիկաների ամբողջ համակարգերի ամբողջ աստղերի ամբողջ մոլորակների ամբողջ արբանյակների ամբողջ ատոմների ամբողջ էլեկտրոնների ամբողջ պրոտոնների ամբողջ նեյտրոնների ամբողջ քվարկների ամբողջ էներգիայի ամբողջ ալիքների ամբողջ մասնիկների ամբողջ էության ամբողջ գոյության ամբողջ ոչնչության ամբողջ հակադրությունների ամբողջ միասնության ամբողջ հավերժության ամբողջ անսահմանությունը, ես ատում եմ քո ամբողջ ռասայի ամբողջ ցեղերի ամբողջ ազգերի ամբողջ ժողովուրդների ամբողջ աշխարհների ամբողջ տիեզերքների ամբողջ գալակտիկաների ամբողջ համակարգերի ամբողջ աստղերի ամբողջ մոլորակների ամբողջ արբանյակների ամբողջ ատոմների ամբողջ էլեկտրոնների ամբողջ պրոտոնների ամբողջ նեյտրոնների ամբողջ քվարկների ամբողջ էներգիայի ամբողջ ալիքների ամբողջ մասնիկների ամբողջ էության ամբողջ գոյության ամբողջ ոչնչության ամբողջ հակադրությունների ամբողջ միասնության ամբողջ հավերժության ամբողջ անսահմանության ամբողջ հարաբերությունները, ես ատում եմ քո ամբողջ ռասայի ամբողջ ցեղերի ամբողջ ազգերի ամբողջ ժողովուրդների ամբողջ աշխարհների ամբողջ տիեզերքների ամբողջ գալակտիկաների ամբողջ համակարգերի ամբողջ աստղերի ամբողջ մոլորակների ամբողջ արբանյակների ամբողջ ատոմների ամբողջ էլեկտրոնների ամբողջ պրոտոնների ամբողջ նեյտրոնների ամբողջ քվարկների ամբողջ էներգիայի ամբողջ ալիքների ամբողջ մասնիկների ամբողջ էության ամբողջ գոյության ամբողջ ոչնչության ամբողջ հակադրությունների ամբողջ միասնության ամբողջ հավերժության ամբողջ անսահմանության ամբողջ հարաբերությունների ամբողջ ներդաշնակությունը, ես ատում եմ քո ամբողջ ռասայի ամբողջ ցեղերի ամբողջ ազգերի ամբողջ ժողովուրդների ամբողջ աշխարհների ամբողջ տիեզերքների ամբողջ գալակտիկաների ամբողջ համակարգերի ամբողջ աստղերի ամբողջ մոլորակների ամբողջ արբանյակների ամբողջ ատոմների ամբողջ էլեկտրոնների ամբողջ պրոտոնների ամբողջ նեյտրոնների ամբողջ քվարկների ամբողջ էներգիայի ամբողջ ալիքների ամբողջ մասնիկների ամբողջ էության ամբողջ գոյության ամբողջ ոչնչության ամբողջ հակադրությունների ամբողջ միասնության ամբողջ հավերժության ամբողջ անսահմանության ամբողջ հարաբերությունների ամբողջ ներդաշնակության ամբողջ գեղեցկությունը, ես ատում եմ քո ամբողջ ռասայի ամբողջ ցեղերի ամբողջ ազգերի ամբողջ ժողովուրդների ամբողջ աշխարհների ամբողջ տիեզերքների ամբողջ գալակտիկաների ամբողջ համակարգերի ամբողջ աստղերի ամբողջ մոլորակների ամբողջ արբանյակների ամբողջ ատոմների ամբողջ էլեկտրոնների ամբողջ պրոտոնների ամբողջ նեյտրոնների ամբողջ քվարկների ամբողջ էներգիայի ամբողջ ալիքների ամբողջ մասնիկների ամբողջ էության ամբողջ գոյության ամբողջ ոչնչության ամբողջ հակադրությունների ամբողջ միասնության ամբողջ հավերժության ամբողջ անսահմանության ամբողջ հարաբերությունների ամբողջ ներդաշնակության ամբողջ գեղեցկության ամբողջ կատարելությունը, ես ատում եմ քո ամբողջ ռասայի ամբողջ ցեղերի ամբողջ ազգերի ամբողջ ժողովուրդների ամբողջ աշխարհների ամբողջ տիեզերքների ամբողջ գալակտիկաների ամբողջ համակարգերի ամբողջ աստղերի ամբողջ մոլորակների ամբողջ արբանյակների ամբողջ ատոմների ամբողջ էլեկտրոնների ամբողջ պրոտոնների ամբողջ նեյտրոնների ամբողջ քվարկների ամբողջ էներգիայի ամբողջ ալիքների ամբողջ մասնիկների ամբողջ էության ամբողջ գոյության ամբողջ ոչնչության ամբողջ հակադրությունների ամբողջ միասնության ամբողջ հավերժության ամբողջ անսահմանության ամբողջ հարաբերությունների ամբողջ ներդաշնակության ամբողջ գեղեցկության ամբողջ կատարելության ամբողջ իդեալը, ես ատում եմ քո ամբողջ ռասայի ամբողջ ցեղերի ամբողջ ազգերի ամբողջ ժողովուրդների ամբողջ աշխարհների ամբողջ տիեզերքների ամբողջ գալակտիկաների ամբողջ համակարգերի ամբողջ աստղերի ամբողջ մոլորակների ամբողջ արբանյակների ամբողջ ատոմների ամբողջ էլեկտրոնների ամբողջ պրոտոնների ամբողջ նեյտրոնների ամբողջ քվարկների ամբողջ էներգիայի ամբողջ ալիքների ամբողջ մասնիկների ամբողջ էության ամբողջ գոյության ամբողջ ոչնչության ամբողջ հակադրությունների ամբողջ միասնության ամբողջ հավերժության ամբողջ անսահմանության ամբողջ հարաբերությունների ամբողջ ներդաշնակության ամբողջ գեղեցկության ամբողջ կատարելության ամբողջ իդեալի ամբողջ գաղափարը, ես ատում եմ քո ամբողջ ռասայի ամբողջ ցեղերի ամբողջ ազգերի ամբողջ ժողովուրդների ամբողջ աշխարհների ամբողջ տիեզերքների ամբողջ գալակտիկաների ամբողջ համակարգերի ամբողջ աստղերի ամբողջ մոլորակների ամբողջ արբանյակների ամբողջ ատոմների ամբողջ էլեկտրոնների ամբողջ պրոտոնների ամբողջ նեյտրոնների ամբողջ քվարկների ամբողջ էներգիայի ամբողջ ալիքների ամբողջ մասնիկների ամբողջ էության ամբողջ գոյության ամբողջ ոչնչության ամբողջ հակադրությունների ամբողջ միասնության ամբողջ հավերժության ամբողջ անսահմանության ամբողջ հարաբերությունների ամբողջ ներդաշնակության ամբողջ գեղեցկության ամբողջ կատարելության ամբողջ իդեալի ամբողջ գաղափարների ամբողջ ստեղծագործությունը, ես ատում եմ քո ամբողջ ռասայի ամբողջ ցեղերի ամբողջ ազգերի ամբողջ ժողովուրդների ամբողջ աշխարհների ամբողջ տիեզերքների ամբողջ գալակտիկաների ամբողջ համակարգերի ամբողջ աստղերի ամբողջ մոլորակների ամբողջ արբանյակների ամբողջ ատոմների ամբողջ էլեկտրոնների ամբողջ պրոտոնների ամբողջ նեյտրոնների ամբողջ քվարկների ամբողջ էներգիայի ամբողջ ալիքների ամբողջ մասնիկների ամբողջ էության ամբողջ գոյության ամբողջ ոչնչության ամբողջ հակադրությունների ամբողջ միասնության ամբողջ հավերժության ամբողջ անսահմանության ամբողջ հարաբերությունների ամբողջ ներդաշնակության ամբողջ գեղեցկության ամբողջ կատարելության ամբողջ իդեալի ամբողջ գաղափարների ամբողջ ստեղծագործության ամբողջ հրաշքը, ես ատում եմ քո ամբողջ ռասայի ամբողջ ցեղերի ամբողջ ազգերի ամբողջ ժողովուրդների ամբողջ աշխարհների ամբողջ տիեզերքների ամբողջ գալակտիկաների ամբողջ համակարգերի ամբողջ աստղերի ամբողջ մոլորակների ամբողջ արբանյակների ամբողջ ատոմների ամբողջ էլեկտրոնների ամբողջ պրոտոնների ամբողջ նեյտրոնների ամբողջ քվարկների ամբողջ էներգիայի ամբողջ ալիքների ամբողջ մասնիկների ամբողջ էության ամբողջ գոյության ամբողջ ոչնչության ամբողջ հակադրությունների ամբողջ միասնության ամբողջ հավերժության ամբողջ անսահմանության ամբողջ հարաբերությունների ամբողջ ներդաշնակության ամբողջ գեղեցկության ամբողջ կատարելության ամբողջ իդեալի ամբողջ գաղափարների ամբողջ ստեղծագործության ամբողջ հրաշքների

ՀԱՅՏՆԻ ԱՂՋԿԸ

Գ. ՄԱՍԻՍ

ՆԱԽՈՐԴ ԻՐ ՄԱՀՈՒՆ ՏՍՓՈՒՆԻՆ ՎՐԴ ՅՈՒՍԱՀԱՏ

Իր հայրն արեւի ուղեկցությամբ...

Հո՞, պիտի ուրախանար, որ իր զաւակը ամուսնանում է հինգ տարի ապրած կնոջ հետ, որ ինքն էլ գիտէ, թէ ինչ է ասում ու ինչ է անում, եւ որ ամէն ինչ ինքն է կանխատեսում, ամէն ինչ ինքն է ուզում...

Ինչ-որ տեղ մի ծանր քար կար նրա սրտի վրայ, որ ոչ մի կերպ չէր ուզում հեռանալ, ոչ մի կերպ չէր ուզում տեղ տալ ուրախութեան, որ ինքն էլ ուզում էր ունենալ

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տոքթ. Յակոբ Խուպէհէրեանի կնկածալի մահուան առթիւ Քանէն Ստեփան Վա – հանեան ընտանիքը 300 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին, փոխան ծաղկեպսակի:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ԿՐԸՆՈՊԼԷՆ ընկ. Ղեւոնդ Թորոսեան 60 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին « բանաի » իր սիրելի ընկերոջ Սարգիս Ղուկասեանի (Կարնեցի) մահուան Գ. տարելիցին առթիւ:

×

Տիկին Վ. Դարբինեան (Պօմոն) ի յիշատակ իր ամուսնոյն Նշան Դարբինեանի եւ մօր՝ Տիկին Սաթենիկ Տէր-Ղուկասեանի 130 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգա – ւաճման:

ՋԱՏԿՈՒԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

ԼՔՕՍ – ԱՆ – ՓՐՈՎԱՆՍԻ մէջ Ջատկուան առթիւ, տեղւոյն հոգեւոր հովիւ Գաբրիէլ Վրդ. Պելքճեան, Ապրիլ 24ին, ժամը 10ին, պատարագ կը մատուցանէ Էքս–Ան–Փրովանսի Սէնթ Ֆաթիըրին տէ Սիէն Ֆրանսական եկեղեցւոյ մէջ, 20 Ռիւ Մինիէ:

Ձեր յաջորդ արձակուրդներուն համար կը թելադրենք այցելել՝

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

18 օրուան ծրագրով
Մեկնումը եւ վերադարձ փարիզ
Գին՝ 3790 ֆրանիֆ
Ցաւելեալ տեղեկութիւններ ստանալու համար դիմեցէք.—

ORIENTOURS
30, RUE M. LE PRINCE PARIS 6
Tél. : 326-92-26 — 329-49-00
Lic. A. 762

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՎԻԵՆ.— Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Աւետիս Մաղաքեանի, Տէր եւ Տիկին Ասատուր Մաղաքեանի, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Բալօեանի, այրի Տիկին Հեղնար Բալօեանի, Տէր եւ Տիկին Արմէն Թաշճեանի (Տէսին), Տէր եւ Տիկ. Էլէն – Ռէյմոնի (Սայան), իրենց եղբօր, հօրեղբօր Ահարոն Մաղաքեանի մահուան առթիւ, որ մահացած է Ամերիկա (Ամերիկա):

×

Կապ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղը իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկ. Գամէր Տէր–Վարդանեանի, ինչպէս նաեւ ընտանեկան պարագաներուն, իրենց սիրեցեալ եղբօր եւ աներձափին Ազատ Սէրէնկիւլեանի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Յովակիմ Էմիրճեան, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Ժամկոչեան եւ զաւակները, եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոք անձամբ կամ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց կնոջ, մօր եւ մեծ–մօր՝

ՏԻԿԻՆ ՀԱՅԿՈՒՀԻ ԷՄԻՐՃԵԱՆԻ
(ծնեալ Տումանեան, Չէնկիլէրցի)
մահուան առթիւ (մեռած Վալանս Փեռուար 3):

UNION GENERALE ARMENIENNE
DE BIENFAISANCE

L'U. G. A. B. présente

deux films en couleur :

« FLASH SUR L'ARMENIE »
réalisé par Bédros KURKDJIAN
« DOUZE JOURS EN ARMENIE »
pélerinage à St-Etchmiadzine pour
« Sourp Muron »
(Septembre-Octobre 1976)
réalisé par le Centre de Recherches
sur la Diaspora Arménienne
Jeudi 21 Avril à 21 heures
Participation aux frais : 10 Fr.
(5 Fr. pour les étudiants et les moins
de 20 ans)

×

CONFERENCE

« *Histoire de l'Arménie Contemporaine : le début du* 20ème *siècle* »
par Rouben SAHAKIAN
historien
Vendredi 22 Avril, à 21 heures

Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles Paris 17

Les Amis de la FONDATION MARIE NUBAR, le Directeur, les Etudiants vous invitent à une évocation illustrée de projections :

EN ASIE MINEURE
SUR LES PAS DE L'HISTOIRE
présence des minorités
par Messieurs
GERARD BRUN
GABRIEL DEVILDER
RAPHAEL DEVILDER
le Jeudi 21 Avril, à 20 h. 45
à la Fondation Marie Nubar (Maison des Etudiants Arméniens)
57, Bld. Jourdan — 75014 PARIS

ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Առանձին կին մը, 40–45 տարեկան երկու երախաներով զբաղելու համար, սրճունդ եւ բնակութիւն ապահովուած:
Դիմել.— ՏԻԿԻՆ ԳԱՐԹՈՑԵԱՆ
33, Rue de Nice, Alfortville
Tél. : 375-63-72

Le LIONS CLUB INTERNATIONAL
organise

Une soirée commémorative du Génocide Arménien d'Avril 1915

Un dîner-conférence aura lieu le 26 AVRIL, à 20 heures au :
CLUB HOUSE D'ASNIERES - BOIS COLOMBES
16, Rue Félix Faure
92600 ASNIERES
(*Place de l'Hôtel de Ville à Asnières*)
Le lions, Docteur DINANIAN, a invité :
JEAN - MARIE CARZOU
à traiter ce sujet si douloureux.
Il s'agit d'un dîner mixte. En raison du nombre limité de places, les personnes désireuses de participer à cette soirée, peuvent s'inscrire auprès du :
SECRETAIRE DU CLUB D'ASNIERES
M. JEAN MATISSART — 192, Bld St-Denis
92400 COURBEVOIE — Tél. : 333-18-98

— 62ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁ ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ —

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներուն յիշատակը կ'ոգեկոչուի համահայկական ձեւով, հովանաւորութեամբ երեք համայնքներու հոգեւոր պետերուն, հետեւեալ յայտագրով.—

ԿԻՐԱԿԻ, Ա ՊՐԻԼ 24

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Առաւօտեան ժամը 10ին՝ ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ՝ փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ

Կէսօրէ ետք ժամը 4ին՝ ՊԱՏԱՐԱԳ՝ Նոթրը Տամ տը Փարիի մէջ:
Երեկոյեան ժամը 6ին՝ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ ԶԵՏԵՂՈՒՄ ԱՆԾԱՆՕԹ ՁԻՆՈՒՈՐԻՆ՝ Շարլ տը Կոլ – էթուալի հրապարակ

Կիրակի, Ապրիլ 24, ժամը 17·30ին հաւաքուիլ Թրամփլէն Շան զ'Էլիզէ – Ալընիւ տը Ֆրիէտլանտ:

Շան զ'Էլիզէ եւ էթուալ ըստ օրէնքի պանտըրոլ եւ ցուցատախտակ արգիլուած ոստիկանապետութեան կողմէ:

COMMEMORATION DU 24 AVRIL
à
L'ARC DE TRIOMPHE
Dimanche, 17 h. 30, Tremplin Champs-Elysées, Ave. de Friedland.
Banderoles et pancartes interdites par la Préfecture.

Երեկոյեան ժամը 8·45ին՝ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ՝ պատշաճ յայտագրով՝ Սալ Կավոյի մէջ 45, *Ռիւ Լա Պօէսի, Փրիզ 8րդ (Մէթրօ Միրոմէնիլ) ժամը 20·45ին:*

Գեղարուեստական պատշաճ բաժին: Բանախօսութիւններ:

ՄԱՐՍԷՅԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Դատի Յանձնախումբին.—
ՈՒՐԲԱԹ, ԱՊՐԻԼ 22ԻՆ.—
ՀԱՆՐԱԺՈՂՈՎ
Հայ Դատի Յանձնախումբի կողմէ կը ներկայացուի
ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԻ ՓԻԼՄԸ
կը խօսի.— Իվ Թերնոն

ՇԱԲԱԹ, Ապրիլ 23էն 24, հսկում Մարսէյլի յուշարձանին
ԿԻՐԱԿԻ, Ապրիլ 24, տողանցք Քանըպիէռի վրայ:
Օթոքառները կը մեկնին ժամը 9ին հետեւեալ վայրերէն.—

ՍԻՆ – ԺԵՐՈՄ (Յակոբ Էսկիճեան, Մ. Աւտոյեան), ՊՈՒՒՎ. ՕՏՏՕ (Հայկ Սարգիսեան, Յովհ. Յուսիկեան), ՍԻՆ–ԼՈՒ (Գէորգ Գեորգեան), ՍԻՆԹ–ՄԱՐ – ԿՐԻՒ (Վարդան Մուրատեան, ԼԱ ՓՈՆ (Գր. Փիլիկեան), ՊՕՄՈՆ (Աւետիս Եօթնեղբայրեան):

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան եւ մասնակցութեամբ երեք յարանուանական պետերուն:

Ապրիլ 24ին, Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, հոգեհանգստեան պատարագ կը մատուցանէ Գալուստ Քհնյ. Թեւեան Սէնթ–Անտրէ լը Օ եկեղեցին: Պատարագի աւարտէն յետոյ, ծաղկեպսակի զետեղում 1915 Ապրիլ 24 փողոցը:

Ժամը 15·30ին, «Թէաթրը Միւնիսիփալ»ի սրահը հրապարակային ոգեկոչում: Կը նախագահէ Պ. ԱՒԱԳ ԼՈՒՍԱՐԵԻԵԱՆ
Կը խօսին՝
Վեր. Յ. Հելվաճեան (Հայերէն եւ Պր. ԱՐԱ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ (Ֆրանսերէն)
Օրուան պատշաճ գեղարուեստական բաժին

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Համազգային ոգեկոչում, կազմակերպութեամբ 1915ի Մեծ Եղեռնի Տէսինի Յուշարձանի Յանձնախումբին,

Կիրակի առաւօտ հոգեհանգստեան հանդիսաւոր պատարագ Տէսինի Հայոց եկեղեցւոյ մէջ: Ցետ պատարագի ժամը ճիշդ 12ին մասնաւոր թափօրով մեկնում եկեղեցիէն եւ ծաղկեպսակի զետեղում Տէսինի Յուշարձանի վրայ:

Խօսք կ'առնէ Պ. ԱՐՍԷՆ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ, Տէսինի փոխ – քաղաքապետ
Յարգանքի խօսք Յուշարձանի Յանձնախումբին կողմէ:

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Լիոնի հայ երեք յարանուանութեանց եւ կազմակերպութեամբ Լիոնի Հայ Առաք. եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան վարչութեան, Կիրակի Ապրիլ 24:

Առաւօտեան ժամը 10ին պատարագ եւ հոգեհանգիստ՝ Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ: — ժամը 12·30ին ծաղկեպսակի զետեղում Վէյէօր տը Փիէր յուշարձանին վրայ, Փլաս Պելգուր: — Երեկոյեան ժամը ճիշդ 4ին ոգեկոչում՝ պատշաճ յայտագրով՝ Լիոնի 3րդ Թաղապետարանի սրահին մէջ, 215 Ռիւ Տիվիճըլէն, Լիոն 3

HAIGANOUCH

ECHANGES CULTURELS FRANCO - ARMENIENS

poursuivant son but : faire connaître l'Histoire et la Culture Arméniennes
organise

le SAMEDI 23 AVRIL à la Salle des Fêtes du Raincy, 9, Bld. du Midi, Le Raincy
sous le patronage de la Municipalitté une réunion consacrée à
LA QUESTION ARMENIENNE

— à 14 heures : Inauguration de l'EXPOSITION
à 15 heures : projection, pour la première fois dans la région du film: « CRIME SANS CHATIMENT » prêté par le C.D.C.A. et débat.

— en permanence de 14 à 19 heures, exposition-vente de livres, disques, photographies, reproductions de miniatures, alimentation, tee-shirts, bijoux et tapis de fabrication artisanale.

Le Bureau de « Haïganouch » sera heureux de vous accueillir à cette occasion

Imprimé sur les Presses du Journal «HAR ATCH» 83 rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՋՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԱՊՐԻԼ
20
MERCREDI
20 AVRIL
1977

LE NUMERO 1,30 F

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770 - 86 - 60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 170 Ֆ·	Վեցամսեայ	90 Ֆ·
Արտասահման	Տար· 200 Ֆ·	Հատը	1 Ֆ· 30

52րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·838

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

52e ANNÉE — N° 13.838

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՒՐՈՊԱ ԵՒ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ

Ֆ. Մառէյի յայտարարութիւնը, առջի իրիկուն Եւրոպա 1 ձայնասփիւռի կայանէն Եւրոպայի Խորհրդարանին վերաբերեալ օրերէ ի վեր կը չարունակէ մեզմէ հոսեցնել: Այդպէս, Մառէյի այս նոր դիրքաւորումը չէր կրնար ուշադրութիւն չգրաւել: Մինչ, ցարդ, Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութիւնը անդիջող էր այս ուղղութեամբ, այս անգամ տարբեր կ'ըսէ ընդհ· քարտուղարը: «...եթէ, ի հարկին, ընտրական օրէնքին մէջ հանդիսաւոր եւ պարտադրող ձեւով յանձնառութիւն մը ըլլայ ընտրուողներուն համար, այն ատեն կրնանք կացութիւնը քննել, պայմանաւ կը կրկնեմ, կ'ըսէ Մառէյ, որ այդ կէտը պարզուի ընտրական օրէնքին մէջ եւ թէ ընտրուողները երբեք չկրենան խնդրոյ առարկայ ընել անկախութիւնը եւ ազգ· գերիշխանութիւնը, այլ խօսքով, որ երբեք Ֆրանսան Ազգ· ժողովին առանձնաչնորհում – ները — ըսենք մեր Սահմանադրութիւն – նը — խնդրոյ առարկայ չըլլան»:

Համայնավար կուսակցութեան այս նոր դիրքորոշումը Եւրոպայի Խորհրդարանի հանրաքուէով ընտրութեան մասին, անմիջապէս առիթ տուաւ զանազան հակազդեցութեանց: Ալէն Փէյրֆիթի համար, կարելի է ըսել թէ ժորժ Մառէյ ամէն բան ընելու տրամադիր է չահելու համար բայց պիտի չըսէ այլ կը գտնէ որ Համայնավար կուսակցութիւնը պատասխանած է Հանրապետութեան Նախագահին կոչին, յայտնելով թէ ցաւալի կ'ըլլար եթէ ազգ· համաձայնութիւն մը չըլլար նման հարցի մը շուրջ: Ընկերվարականներուն համար, համայնավար դիրքը մեծ քայլ մըն է եւ միայն կարելի է ուրախանալ: Կոլիստներուն համար (Հ· Հ· Հ·) պարզապէս խաղ մըն է եւ կուսակցութեան քաղաքական պատուիրակը՝ Իվ Կենա կը չեշտէ դառնութեամբ· «Համայնավար կուսակցութեան մէկ ոտքմավա – րութիւնն է: Կը փորձէ խուսափիլ Ընկերվարական կուսակցութենէն կտրուելու: Աչուշտ պիտի չեշտուի Համայնավար կուսակցութեան եւ Հ· Հ· Հ·ի տեսակէտներու նոյնութիւնը: Հաճելի վիճակ մը չէ:

Թանօթ է որ կոլիստները չեն ծածկած իրենց վերապահութիւնը Եւրոպայի Խորհրդարանի ընտրութեան ձեւին նկատմամբ:

Քանի մը տողով

ԼԻԲԱՆԱՆ ներս չառներ արաբական անցագրեր (քուէյթեան, սաուտական, յորդանանեան կամ այլ) կրող Պաղեստինցիները, մերժելով նոյնիսկ 72 ժամուան ընթացիկ վիզան, որ կը չնորհուի բոլոր օտարականներուն:

ՍՈՒՐԻՈՑ Հանրապետութեան նախագահը Մոսկուա հասած է եւ ընդունուած է օդակայանը Բրեժնեւի կողմէ:

ԻՒՍՒՔԱՐ Տ'ԷՍԹԷՆ Սենեկալ մեկնեցաւ երեքշաբթի օր:

ՖԻԱՌ – ՖՐԱՆՍԱՑԻ նախագահ ընդհ· անօրէնին մասին լուր ելած է ի վերջոյ երկուշաբթի օր: Առեւանգողները հեռաձայնած են կնոջը եւ Ֆրանսացի ոստիկանները ալ Իտալիա մեկնած:

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵԹԱՑՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Ապրիլ 5էն 14)

ԵԴ· ՄԻՐԶՈՅԵԱՆ՝
ՔԱԹՐՈՑԻ ՓԱՌԱՏՈՆԻՆ ՄԱՍԻՆ

Երեւան վերադարձած է Հայաստանի երաժիշտներու պատուիրակութիւնը, որ Փարիզ եկած էր մասնակցելու Հայ Արուեստի Զարգացման Միութեան (Քաթրա) 5րդ տարեդարձին նուիրուած երաժշտական փառատօնին: Պատուիրակութեան ղեկավարը՝ Հայաստանի Երաժիշտներու Միութեան վարչութեան նախագահ Եդուարդ Միրզոյեան, «Արմէնփրէս»ի թղթակցին հետ ունեցած հանդիպումի մը ընթացքին ըսած է· «Համերգի ընթացքում Ֆրանսիական կամերային անսամբլը կատարեց Ա.Ս· Յարութիւնեանի «Սիմֆոնիետա»ն, Ադամ Խուդոյեանի թաւջութակի սոնատը նուագեց Շառլ Ռիշոն: Ա.Ս· Յարութիւնեանը եւ Առնօ Բաբաջանեանը նուագեցին երկու դաշնամուրի համար իրենց ստեղծագործութիւնները, ինչպէս նաեւ Ա· Բաբաջանեանը հանդէս եկաւ իր մի քանի պիէսների կատարումով: Ֆրանսիացի թաւջութակահար Ֆիլիփ Միւլէը եւ ես կատարեցինք իմ թաւջութակի եւ դաշնամուրի սոնատը: Փառատօնի ծրագրում հնչեցին նաեւ Մոցարտի, Հայդընի, Տըպիւսիի, Պէթհովէնի, Պախի, Փրոքոֆիեւի, Կոմիտասի, Սաթեանի, ափիւռքի հայ երաժիշտներ՝ Կանաչեանի, Ջամբազեանի, Ճգնաւորեանի, Ալէմշահի ստեղծագործութիւնները: Դրանք կատարեցին Ֆրանսահայ եւ Ֆրանսացի երաժիշտները, այլ երկրներից ժամանած արուեստագէտներ»:

×

ԱՐՄԷՆ ՋԻԳԱՐԽԱՆԵԱՆ՝ ԼԱՒԱԳՈՑՆ ԴԵՐԱՍԱՆԸ, ՊԵԼԿՐԱՏԻ ՓԱՌԱՏՈՆԻՆ

Պելկրատի մէջ տեղի ունեցած Շարժանկարի Փառատօնին լաւագոյն դերասանը նկատուած է Արմէն Ջիգարխանեան: Ցուցադրուած են հարիւր ժապաւէններ: Խորհրդային շարժանկարի արուեստը ներկայացուած է «Կապոյտ թռչուն», «Թափառախումբը հեռանում է երկինք», «Երբ գալիս է Սեպտեմբերը» եւ այլ ժապաւէններով: Արմէն Ջիգարխանեան լաւագոյն դերասանի կոչումին արժանացած է «Երբ գալիս է Սեպտեմբերը» ժապաւէնի մէջ Լեւոն Պօղոսեանի դերին համար: Այս առթիւ Արմէն Ջիգարխանեան՝ Մոսկուայի «Տրուդ» թերթի թղթակցին հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրած է· «Ցաջողութիւնը ինծի համար անսպասելի էր: Կը մտածէի՝ ինչո՞ւ ես եւ ոչ թէ՝ վարպետ Լօրընս Օլիվըրը, Նինօ Մանֆրէտին, Ճէյք Նիքըլսընը կամ հոյակապ Մարլըն Պրանտօն: Ու այդ պահուն յիշեցի իմ հերոս Լեւոն Պօղոսեանի տարեկից ծերունիի մը խօսքերը, զորս ուղղեց ինծի՝ ժապաւէնը դիտելէ ետք, թէ՝ լաւ է որ տակաւին կան Լեւոն Պօղոսեանի պէս մարդիկ: Եւ ես հասկցայ, որ չարժա – նկարը դիտողները հաւնած են այդ բարի ծերունիին՝ Պօղոսեանին եւ ընդունած անոր ջերմութիւնը, անոր բարութեան ջերմութիւնը»:

×

ՀԱՑԱՍՏԱՆԻ ՀԻՒՐԵՐԸ

Երեւան գացած են խումբ մը դանիացի ոստիկաններ՝ էնթերփոլի անդամներ, որոնք Խորհրդային Միութիւն այցելած էին իբրեւ պատասխանատուներ: Հիւրերը այցելած են Երեւանի զանազան վայրերը եւ ծանօթացած են երթեւեկութեան կարգաւորման աշխատանքին:

×

Քանի մը օրով Երեւան գացած են Արեւմտեան Գերմանիոյ ուսումնական հաստատութիւններու խումբ մը դասախօսներ եւ ուսանողներ, որոնք այցելած են ուսումնական հաստատութիւնները եւ ծանօթացած դաստիարակչական եղանակներուն: Երեւանի փոխ – քաղաքապետը Նադեժդա Միրզոյեան հիւրերուն կարգ մը տեղեկութիւններ տուած է ըսելով թէ ներկայիս Երեւանի դպրոցներու եւ միւս ուսումնական հաստատութիւններու մէջ կ'ուսանին աւելի քան 500 հազար աշակերտներ, որոնց դաստիարակութեամբ կը զբաղին 50 հազար մանկավարժներ: Ն· Միրզոյեան դիտել տուած է նաեւ որ Պետութեան հաշուոյն տասնեակ հազարաւոր երախաներ ամէն տարի իրենց արձակուրդը կ'անցընեն պիոներական ճամբարներու եւ առողջարաններու մէջ, ինչպէս նաեւ կ'այցելեն խորհրդային միւս երկիրները: Հիւրերը այցելած են նաեւ Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիան:

×

ՀԱՑԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՔԱՑԻՆ ՋՈՒՐԵՐԸ

Հայաստանի հիւսիս – արեւելքը, իջեւան քաղաքին մօտ, յայտնաբերուած է ջերմուկի աղբիւր մը, որ մէկ երկվայրկեանի մէջ 30 լիթր բուժիչ հանքային ջուր կուտայ: Մասնագէտներու կարծիքով, այդ ջուրը՝ որուն տրուած է «կուծախ» անունը, ունի բազմաթիւ բուժիչ յատկութիւններ: Անոր բաղադրութեան մէջ մտնող տարրերը կրնան նպաստել հաստաղիքի, լեարդի բորբոքման եւ այլ հիւանդութիւններու բուժման: Կուծախ աղբիւրը կը գտնուի Ազատէի լեռնային գետի ափը: Հայաստանի մէջ յայտնաբերուած եւ հետազօտուած են աւելի քան 300 տեսակ հանքային ջուրեր: Հազարէ աւելի ջերմուկներ կան Հայաստան:

ՏՈՄՍԵՐ

"ՆԵԿՐ" Ի ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ...

Կարճուկ տումսի մը ի պատասխան՝ անվերջանալի յօդուածով մը կը պատուէ մեզ Տիար Թագուր Գամէր, Պոլսոյ «ժամանակ» թերթին մէջ: Սկսելէ առաջ՝ կաթուոր ճշդում մը: Ըստ մեր ունեցած ստոյգ տեղեկութեան, այս Թագուր Գամէրը, այլապէս գործունեայ եւ ազգօգուտ անձնաւորութիւն մը, հայերէն լեզուով յօդուած գրելու կարող մարդ չէ, եւ ուրիշ մըն է որ կը գրէ իր անունով հրատարակուող յօդուածները: Այդտեղ՝ ոչ ամօթ կայ, եւ ոչ ալ անմոռոգ երեւոյթ է: Շատ մը պետական մարդիկ, նոյնիսկ հանրային գործիչներ ու երեսփոխաններ, ուրիշին գրել կուտան իրենց ճառերը ու ոչ ոք կ'առարկէ: Կը բաւէ որ ստորագրողը ստանձնէ պատասխանատուութիւնը:

Միայն թէ, ահաւասիկ:

Պ· Թագուր Գամէր շատ ձախաւեր «նեկր» մը ընտրած է որպէս աշխատակից: Այս մէկը գործին մարդը չէ: Բարեկամաբար կը թելադրենք որ ուրիշ մը գտնէ: Պոլիս ապրող մը մեզմէ շատ աւելի լաւ պէտք է գիտցած ըլլայ քրքական սբանչելի առածները·– «Եթէ յառաջապահը ագռաւն է, երամին բիթը միշտ աղբին մէջ կը մնայ»:

Բայց ինչ որ գրուած է գրուած է: Եւ որովհետեւ գրուած է Թագուր Գամէրին անունով, պէտք է խօսինք իրեն հետ: Ի՞նչ ըսած էինք: Ըսած էինք, թէ Պոլսոյ Հայութիւնը ճնշումի տակ է, իր ազգային մշակոյթը զարգացնելու անկարող, թէ ոչ իսկ արտօնութիւն կայ փլուզման ենթակայ եկեղեցիները նորոգելու: Ասոնց պէս բաներ: Նմոյշ մը, մեզի տրուած պատասխաններէն·

« Մարդը կը հարցնէ թէ հայ մշակոյթը ազատօրէն կը զարգանա՞յ: Նախ, պզտիկ դաս մը: Մշակոյթին Հայը, Անգլիացին, Իտալացին, կամ « չեմպիոներուրտեղացին » չըլլար: Մշակոյթը մշակոյթ է: Կան մշակուած մարդիկ ու չմշակուած մարդիկ »:

Կարելի՞ է առարկել: Երաժշտութիւնը սիրողը մշակուած մարդ է: «Ծիրանի ծառ» երգողին եւ «Չիփքէ թելլի» երգողին միջեւ ի՞նչ տարբերութիւն: Մշակուած մարդիկ···:

Այս «պզտիկ դաս»ին մէջ՝ մեր տուած հարցումին պատասխանը չկայ անշուշտ — հա՛յ մշակոյթը — բայց նման բաներ գրող — կամ գրել տուող — Գամէրը մշակուա՞ծ պէտք է համարինք, թէ չմշակուած: Մեր կարծիքով, ոչ մէկը, ոչ միւսը: Եզ մը արօր մը տալ իրեն ու դրկել արտերը, որպէսզի դառնայ իբա – կան մշակ:

Հատ մըն ալ·

« Աբեւելեան խորամանկութեամբ հարցում մը եւս·— Վտանգուած եկեղեցիները կը վերաչինուի՞ն: Կը պատասխանենք·— Մինչեւ այսօր, Իսթանպուլի բազմաթիւ հայ եկեղեցիներէն քանի՞ն փակուեցան»:

Սողոմոն անունով աշակերտ մը ունէինք: Զարմանալի տղայ մը:

— Սողոմո՛ն, պատմութիւնդ ինչո՞ւ չես սորված:

— Բայց, պարոն, հայերէնի դասս սորված չէի՞:

Այս Գամէրը բիչ մը կը յիշեցնէ մեր երանելի Սողոմոնը: Մեծ հարց կը դնենք·— Ինչո՞ւ եկեղեցիներուն նորոգութիւնը կ'արգիլուի: Պատասխան·— Եկեղեցի մը փակեցի՞ն: Բայց ճշմարտութիւն մը կայ իր անմոռոգութեան մէջ: Կը հաւատանք որ այսօրուան Թուրբերը աւելի խելացի են քան անցեալին մեզ ջարդող Թուրբերը: Ի՞նչ պէտք ունին եկեղեցի փակելու: Կը բաւէ խարխլած պատի մը նորոգութիւնը արգիլել, եւ պատն ու կամարը իրենք իրենց օր մը «կը փակուին»: Ընդունինք՝ «մշակուած մարդիկ», այս նոր Թուրբերը:

Վերջին նմոյշ մը եւս·

« Այս ժողովուրդը քիչ չտառապեցաւ օտարին մոլկերուն տակ: Առաջ Պարսիկներն էին որ անհամար զոհեր խլեցին մեզմէ: Յօթներորդ դարուն եկան արիւնարբու Արաբները: Եւ ինչո՞ւ համար այս բոլորին դէմ այսօր չենք պոռար ու չենք կանչեր »:

Ինչո՞ւ: Որովհետեւ «այս բոլորին» վրայէն հազարամեակ անցած է, բարեկամ եւ անցեալի «արիւնարբու Արաբին» հետ այսօր Հայը եղբայրօրէն կ'ապրի ու կը տեւէ: Եւ ո՞վ ըսաւ թէ օր մը Թուրբին հետ եւս պիտի չկարենանք խաղաղ ապրիլ, եթէ ընդունինք իրենց սխալը եւ չուշացնենք հատուցումի ժամը մեր արդար իրաւունքին: Հազար տարի մըն ալ հոդ սպասենք···:

Թագուր Գամէրները աւելի լաւ կ'ընեն որ ա՛յս ուղղութեամբ խօսին իրենց թուրբ բարեկամներուն, թաֆթով, խելքով եւ անկեղծութեամբ, փոխանակ տխմարութիւններ գրելու հայ թերթին մէջ: Այդպէս, աւելի օգտակար ըլլան թերեւս Հայուն ալ, Թուրբին ալ···:

Ու անգամ մը եւս, «նեկրօն» փոխել անպայման:

ԱՐԵՒԵԼՔՑԻ

ԾՆՆԴԵԱՆ 70ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ

ԳԱՌԶՈՒ

«ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ – ՆԿԱՐԻԶՆԵՐԻ ԻՇԽԱՆԸ»

———o———

Ճանաչ է պատահում, երբ արուեստագէտներն ու արուեստասէրները, անկեղծ ոգեւորութեամբ բռնկուած, մեծարում են իրենց սիրած գրողին կամ արտիստին, նկարչին կամ երաժշտին, թէպէտ իրենք էլ դիտեն, որ ոգեւորութիւնը միշտ չէ, որ կշիռք ունի ձեռքին: Բայց ահա երջանիկ առիթ՝ մեծարելու եւ հաւատարմութիւնը յայտնելու, որ սա այն դէպքերից է, երբ հաւատում ես արժանին: Չէ՞ որ խօսքը վերաբերում է Գառզուին:

1907ի առաջին օրուան հետ Հալէպում աշխարհ եկած, Գահիրէի Գալուստեան վարժարանում ստեղծագործական վաղ քայլերն արած Գառնիկ Զուզումեանն արդէն չորս տասնամեակ է, ինչ նուաճել է Փարիզը, համընդհանուր ճանաչում դտել բովանդակ Արեւմուտքում ու Արեւելքում, իր անհատական մօտ չորս տասնեակ ցուցահանդէսներով նորից ու նորից հաւատել իր ձիրքի ու գործի մեծութիւնը եւ այսօր, փառքով ու պատուով պսակուած, իր կեանքի ութերորդ տասնամեակն է թեւակոխում:

Ինչպէս նախորդ դարերի, այնպէս էլ մեր դարի արուեստը մեծեր քիչ չունի: Եւ նրանցից իւրաքանչիւրը մեծ է նրանով, որ արուեստում հաստատել է իր ուրոյն տեղն ու դերը: Իսկ ո՞րն է Գառզուի տեղն ու դերը: Գառզուն, աւելի քան նրա համբաւաւոր վրձնակիցներից շատերը, ի դարի հարազատ որդին է եւ, որպէս այդպիսին, խօսում է բացառապէս մեր դարի լեզուով:

Մի կարճատեւ տուրք տալով վերացականութեանը, 1930ական թուականների կէսերից նա սկսում է, ինչպէս ինքն է ասում, պատկերել աշխարհն այնպէս, ինչպէս տեսնում է արուեստագէտի իր աչքերով: Մէկ ուրիշին գուցէ դա յանդգնէր էպիգոնութեան կամ անցեալի զարդուեստական ձեւերի տաղտալի կրկնութեան: Սակայն բնութեան պարզեւած հուժկու տաղանդը եւ նորի սուր զգացումը նրան հնարաւորութիւն են տալիս դրսեւորելու իր բացառապէս սեփական անհատականութիւնը, սեփական ոճը եւ երբեք ոչ ոքի չպատկանած գոյներին ու գծերին սեփական անունը պարտադրելու: Ուրիշ անուններ հետ աբեմաեան արուեստագիտութիւնը չի կատարել նման զուգորդումներ — « Գառզուի կանաչը », « Գառզուի կապոյտը », « Գառզուի կարմիր »ը, « Գառզուի գծախրձերը », եւ նոյն արուեստագիտութիւնը քանիցս նշել է, որ եթէ Գառզուն ոչ ոքի չկրկնեց, նրան կրկնեցին շատերը:

Գառզուն, ասես ոչինչ չվրիպելու բարի « ապահովութեամբ » իր սեփական ձեռագիրն ու ակնառու պրոֆեսիոնալ վարպետութիւնը հաւասար փայլով կիրառեց թէ՛ երփնագրում, թէ՛ դրաֆիկայում, ընդամին կերպարուեստի գրեթէ բոլոր ժանրերում լինի դա դիմանկար թէ բնանկար, գրքի ձեւաւորում թէ թատերանկարչութիւն, կամ յատուկ գառզուական ժանրի թեմատիկ պատկեր:

Գառզուի սեփականը ոչ միայն հակադրուեց իրականին, այլեւ չհակամարտեց դասականի դէմ, իր ընդերքում պահպանեց խելացի հոգեհարազատութիւն նրա հետ եւ դրանով զարձաւ ոչ թէ կղզի, այլ նոր ու անհրաժեշտ օղակ մշակոյթի պատմութեան շղթայում:

Սակայն արուեստի իրապաշտական ճշմարտութիւնը միայն կատարողական ձեւով չի պայմանաւորուած. կարելի է մարդուն մարզակերպ պատկերել, բայց չլինել ճշմարտապատում ու իրական: Անչուշտ, առաջնահերթը վերաբերմունքն է դէպի կեանքն ու աշխարհը, այն, թէ նկարիչն ի՞նչ է ասում իր ժամանակի ու չըջապատի մասին, դէպի ո՞ւր է առաջնորդում մարդկանց: Այստեղ Գառզուն դարձեալ ի դարի հարազատ որդին է, նրան յատուկ հիացմունքների ու տագնապների թարգմանը:

Սկսած ժի դարի վերջերից՝ Արեւմուտքի արուեստում ծայր է առնում ու հետզհետէ զանգուածային զառնում փախուստը իրականութիւնից, ժամանակի յարուցած հրատապ հարցերից դէպի անիրական աշխարհները, չէզոք թեմաները, հողից ու մարդուց կտրուած « վիլլիսո – փայտական » խաղկալաղերը: Գառզուն սակայն, խիզախում է իրականութեան աչքերի մէջ չիտակ նայել, չիտակ վերաբերմունք դրսեւորել իր չըջապատի լաւի ու վատի նկատմամբ:

Խօսքը բոլորի հայեացքին մատչելի իրականութիւնը տեսնելու եւ պատկերելու մասին չէ: Գառզուն խորն է տեսնում, ըմբռնում է երեւոյթների էութիւնն ու սրամտանական ընթացքը եւ կատարում է մեծերին արժանի ընդհանրացումներ: Նա տեսնում էր ղրամատիրական աշխարհում ճարտարարուեստի բերած աղէտները քաղաքին, բնութեանը, մարդուն, երկաթուղիների ու մեքենալարերի հիւսած դժնի սարդոստայնը՝ բնական զեղեցիկն աղաւաղող, մարդուն խճողող: Նա տեսնում է մարդկութեան ներկայի եւ ապագայի վրայ մռայլ ամպեր կուտակող, ժամանակակից քաղաքակրթութեան պիտակի տակ քօղարկուող վայրենութիւնը, որ ճշմարիտ քաղաքակրթութեան ոխերիմ թշնամին է եւ հրթիռային ու ատոմային ամենակործան պատերազմ է նիւթում: Ի՞նչպէս նորից ու նորից չյիշել Գառզուի ցասկոտ « Ապոկալիպս » շարքը եւ Պօլ Վալերիի խօսքերը՝ « Այսօր մենք գիտենք, որ քաղաքակրթութիւնը մահկանացու է: Հիրոշիմայի վրայ նետուած ռումբը մի ուրիշ յուսախարութիւն էր, յանկարծ մարդն ըմբռնեց, որ պիտութիւնը կարող է նաեւ հանդիսանալ վատի ուժ՝ մարդկանց մղելով անդունդի եզրը »:

Եւ Գառզուն, որպէս արուեստագէտ – քաղաքացի, իրեն պատասխանատու զգալով իր խղճի ու պատմութեան առաջ, ահազանգում է այդ սարսափելի վտանգը, մարդկանց աչալրջութեան ու խոհեմութեան կոչ է անում: Եւ ինքն էլ լաւատեսօրէն հաւատում է բանականութեան յաղթանակին, նոյնիսկ ա՛յդ չարքի սարսափների կողքին տալով նաեւ յոյսի ճառագայթը:

Սակայն այդ ճառագայթը համատարած լոյս ու լաւատեսութիւն է զառնում Գառզուի ընանկարներում, որոնցում նա բանաստեղծական խորը տոգորումով երգում է բնութիւնը, գեղջուկի աշխատանքը, մարդկային հանճարի սքանչելի կերտուածքները Վենեսիկում ու գրքային քարէ ժանեակներում:

Բնութեան պատկերներում Գառզուն աւելի « աւանդապահ » է, աւելի մօտ է կանգնած դասական սկզբունքներին: Դա բոլորովին էլ չի նշանակում, թէ նա փորձել է նմանուել դասական վարպետներին: Նա պարզապէս տեսել է այն, ինչ բնութիւնը յաւերժականօրէն ունեցել է եւ ունի (ուրեմն եւ տեղ է գտել դասականների մօտ), ինչպէս նաեւ այն, որ բնութեան մէջ իր միանգամայն իւրօրինակ ընկալումով տեսել է ժամանակակից մարդը, ներկայ դէպքում՝ Գառզուն, այդ մեծօրեայ « կախարդական սրնգահարը »: Ահա թէ ինչու նրա բնանկարները եւս յիրաւի ճանաչուել են նորարարական, կարեւորագոյն երեւոյթներ առեմտեան արուեստում, հիացական ղրուազատանքների տարաբնոյթ վաստակել արժէք եւ ահեակից: Իսկ «Իմանիթէ»ն 1960ի Դեկտեմբերին նրան անուանել է « Բանաստեղծ – նկարիչների իշխանը »:

Երեւի Գառզուի դիրքն ու կշիռն են « մեղաւոր », որ նրա մասին յօդուածներ եւ հատորներ հրապարակած հեղինակները, նրա անձի ու գործի շատ դռներ բաց անելով հանդերձ, մի դուռ գրեթէ միշտ փութաջանօրէն փակ են պահել: Դա Գառզուի ազգային պատկանելութեան հարցն է: Մեզ՝ Հայերիս համար, ի հարկէ, այդ դուռը միշտ էլ բաց է եղել: Հարկ կա՞յ, միթէ, ասելու, որ նկարիչը միշտ մօտ է եղել իր հարազատ ժողովրդին, նրա կեանքի ու արուեստի ուղին դիմը, նրա կեանքի ու արուեստի ուղին – ները իրենց բոլոր իրաղարձութիւններով միշտ էլ եղել են հայ մտաւոր տեսադաշտում, արձանագրուել են եւ արձագանգուել, իսկ ինքը՝ նկարիչը, միշտ էլ եղել է սփիւռքի հայ մշակութային կեանքի մասնակիցը:

Որպէս իր որդիական սիրոյ եւ նուիրումածութեան առհաւատչեան, Գառզուն 1966ին այցելեց Խորհրդային Հայաստան, հարազատ մարդկանց առջեւ հանդէս եկաւ իր վիմագրութիւնների մի հարուստ ցուցահանդէսով, այն նուէրը թողնելով հայրենի պատկերասրահին՝ վերադարձաւ Փարիզ, մէկ տարի յետոյ նորից եկաւ, եւ այնուհետեւ նրա կապերը հայրենի երկրի ու հայրենաբնակ արուեստագէտների հետ զարձան աւելի ամուր ու անմիջական:

Այս ամէնով հանդերձ, անշուշտ, ճիշդ չի լինի Գառզուին անջրպետել Ֆրանսական կերպարուեստից, որի հետ նա կապուած է հազար ու մի թելերով եւ որի արժանաւոր ներկայացուցիչ է ճանաչուած նա Ֆրանսիայում, թէ այլուր: Բայց նոյնքան անխոհեմ կը լինէր նկարչին անջրպետել հայ արուեստից, որի հետ նոյնպէս ընդհանուր շատ բան ունի նա: Իրական հանգամանքներով թելադրուած նման երկակի պատկանելութիւնից Գառզուի արուեստը բնաւ էլ չի երկփեղկւում, այն մնում է միասնական ու անբաժանելի, որ պատկանում է երկու ժողովուրդներին էլ, եւ երկուսի համար էլ ուրախութիւն է, որ ունի Գառզու:

ՎԱՀԱՆ ՑԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

«Հայրենիքի Ձայն»

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԱՄԵՆՈՒՐ ԿՈՂՈՊՈՒԻՑ

———o———

Գողութիւնները ու կողոպուտները ըրամատուներու, բնակարաններու եւ այլ սեփականութիւններու մէջ, վերջին երեք տարիներուն, 300է 500 առ հարիւր աւելցած են, համաճայն Ազահովութեան կեդրոնի բարձրաստիճան պաշտօնեայի մը: Ոստիկանական վիճակագրութիւնները ցոյց կուտան, թէ անցնող 15 տարիներուն 35 ըրամատուներ կողոպտուած են միայն Պոլիս, եւ ասոնցմէ 12ը տեղի ունեցած է այս տարեշրջանին: Կողոպտողներու մեծամասնութիւնը դեռ չէ ձերբակալուած:

Մինչեւ 1961 ոչ մէկ ըրամատուն կողոպուտ արձանագրուած էր, երբ նոյն տարին դիմակաւոր մը, ատրճանակի սպառնալիքով, 220 տոլարի համարժէք դրամ մը առեւանգած է Պոլիս, ըրամատունէ: Քիչ ժամանակ անց ուրագակ մը կողոպտած է Իշ-Պանքասըլի մէկ ճիւղը· ամերիկեան չքեղ կառքով փախուստ տուած է՝ առնել – տանելով 10·000 տոլար: Մինչեւ 1970 որոշ խմաւորով հանգարտութեան շրջան մը արձանագրուած է· այդ թուականին սկսեալ ճախողաչա ուսանողներ սկսած են ըրամատուներ կողոպտել երկու առաջադրութիւններով· նախ՝ նիւթական միջոցներ ապահովել իրենց համբակներուն, երկրորդ՝ անհանդարտ կամ՝ ըսենք խառնակ մթնոլորտ ստեղծել ընկերութեան մէջ: Աստոց գործունէութիւնը սանձուած է պաշարման վիճակի հռչակումով եւ խիստ միջոցներու չնորհիւ: Այսուհանդերձ, դեռ ըրամատուներ թիւրախ կը դառնան կողոպուտներու ծայրայեղ ճախողաչաներու կողմէ: Այսպէս, անցեալները, Թուրք Ժողովուրդի Ազատագրութեան Բանակը, որ օրէնքէ դուրս նկատուած մաօյական խմբակ մըն է, կողոպտած է պոլսական ըրամատուն մը՝ սպանելով չորս հոգի, երկուքը՝ ոստիկան: Նոյն օրը, Ուրհայի կոչուած փոքր քաղաքին ըրամատան մը դռնապանը սպաոած է, որ ամէն ոք դուրս ելլէ չէնքէն, բացի արկղակալէն, ապա հրամայած է այս վերջինէն, տրճանակի սպառնալիքի տակ, որ արկղներու մէջէ ի պահ դրուած ըրամները պարկուսակի մը մէջ դնեցնէ: Փախուստ տուած է 15·000 տոլարի համարժէք դրամարով մը:

Անդարայի մօտերն է, որ, վերջերս, երկաթուղիի ամէնէն մեծ կողոպուտը տեղի ունեցած է Թուրքիոյ պատմութեան մէջ, երբ հինգ զինուած մարդիկ յաջողած են ձեռք անցընել աշխատավարձերու ահմանուած 160·000 տոլարի համարժէք գրամարկղ մը: Դեռ չեն ձերբակալուած, հակառակ ոստիկանական խիստ միջոցներու:

Ոստիկանութեան համաճայն, միջին

— Ինչո՞ւ — հարցրեց Ազամեանը:

— Փոխարինողը չկայ — ասաց Սիրանոյշը:

Մի վարդապոյն ամպ եկաւ եւ ծածկեց մեծ արուեստագէտներին:

×

Շատ եմ գրել, շատ են գրել ու դեռ շատերը պիտի գրեն այս պայծառատիպ մեծ դերասանի մասին, բայց պիտի չկարողանան լրիւ պատկերել նրա ամբողջ հոգին:

Մարդիկ հասան լուսնկին: Իջան խորքը ովկիանների, բայց չկարողացան գտնել մի այնպիսի գիւտ, որպէսզի կարողանային նային իջնել մարդ արարածի հոգու խորքը եւ կարդային նրա մտածումները եւ ապրումները: Շատեր իրենց հետ տարել են, իրենց ապրած կեանքի մեծ ողբեր – դութիւնները, որոնց համար տառապել են լուռ· յուզուել են, փոթորկուել, բայց չեն կարողացել ճչալ ու ասել···:

Զարիֆն էլ մի գաղտնիք ունէր: Մի օր Մարսէյլում, 1927 թուին, հիւանդ էր: Ես նստել էի նրա կողքին: Յանկարծ նըստեց անկողնում եւ ասաց.

— Մանուէլ, ուզում եմ քեզ մի գաղտնիք յայտնել, բայց նախ երդուիր, որ այդ գաղտնիքը հետդ գերեզման ես տանելու:

— Եթէ հետս գերեզման եմ տանելու, էլ ինչո՞ւ ես ինձ յայտնում:

— Որպէսզի հոգիս թեթեւնայ··· Սըրտիս ծանրութիւնը ուզում եմ կիսել···:

Ես երդուեցի: Ու նա յայտնեց: Պահել եմ խոստումս ու հետս գերեզման եմ տանելու: Բայց ես ո՞ւմ պիտի յայտնեմ իմ տառապանքի գաղտնիքը, որպէսզի իմ բեռը թեթեւնայ, ինչպէս ասեց Զարիֆեանը:

Տարիներ առաջ, Թաւրիզում ապրում էր մի քահանայ, եթէ չեմ սխալւում նա կոչւում էր Տէր Ղեւոնդ: Իւրայատուկ բանաստեղծութիւններ էր գրում: Նրան կարելի է համարել մեր ներկայ ռեալական բանաստեղծների նախահայրը: Եթէ չեմ սխալւում, բանաստեղծութիւնների այդ փոքրիկ տետրակի խորագիրն էր· Խեղճ Մշեցու խելօք խօսքեր: Չնայած որ 55 տարի է անցել, բայց դեռ յիշողութեանս մէջ մնացել է նրա բանաստեղծութիւնից մի պատառիկ·

Մարդ կայ մարդ է,
Մարդ կայ սարդ է
Մարդ էլ կայ յարդ է···:

Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ

(Շար· – 1)

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՉԱՐԻՖԵԱՆ

(Ծննդեան 100ամեակի
եւ մահուան 40ամեակի առթիւ)

Եթէ նա ապրած լինէր, մեծ չուքով պիտի նշէինք նրա ծննդեան 100ամեակը, բայց նա հազիւ հասած վաթսունի չեմքին, մեկնեց դէպի յաւերժութիւն:

Արքայութեան դռների առաջ նրան դիմաւորեց ընդունելին Պետրոս Ագամեանը, Սիրանոյշը, Ազնիւ Հրաչեան, Օվի Սեւումեանը, Ջմշկեանը եւ ուրիշներ:

— Համլէտի ծիրանին, որ ես կրում էի եւ դու ինձանից յետոյ կրեցիր, ո՞ւմ յանձնեցիր — հարցրեց Ագամեանը:

— Նա կարծեմ հիմա դանուում է Հայաստանի Արուեստի թանգարանում, — պատասխանեց Ջմշկեանը:

— Իսկ քեզանից յետոյ, ո՞վ պիտի խաղայ Տոկերամոն եւ Ժան Բուլը, — հարցրեց Սիրանոյշը:

— Չգիտեմ, — պատասխանեց Զարիֆեանը:

— Այդ պիէսանները այլեւս չեն խաղացուելու — ասաց Հրաչեան:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՆՏԱՌ

Գ. ՊԱՊ

ՅԱՂՈՒՂՎԱԾ ՏՈՒՀՄԱՆ ՎՐԱ ՅՈՒԴԱ

Ասում են, որ աշխարհի միապետները — ամենահզոր եւ ամենաերջանիկ մարդիկ են, որովհետեւ ունեն ամեն ինչ, ինչ կարող է ցանկանալ մարդը։ Նրանք կարող են ամեն ինչ գնել իրենց ոսկով, ամեն ինչ ձեռք բերել իրենց զորքերի ուժով։ Նրանք կարող են ամեն ինչ անել, ինչ ուզում են։ Նրանք ազատ են ամեն ինչից, ինչ կաշկանդում է սովորական մարդկանց։ Նրանք ազատ են նաեւ մահից։ Նրանք կարող են ամեն ինչ, բայց չեն կարող մեռնել։

Ահա թե ինչու Ասորեստանի թագավոր Սենեքերիմը, որ ամեն ինչ ուներ, ամեն ինչ կարող էր անել, ամեն ինչ կարող էր ձեռք բերել, ամեն ինչից ազատ էր, բացի մահից, ամեն ինչից ավելի էր վախենում մահից։ Նա ամեն ինչ արեց, որ չմեռնի։ Նա ամեն ինչ արեց, որ ապրի հավիտյան։

Նա հրամայեց, որ ամբողջ երկրում — ամենահեռավոր եւ ամենաանմատչելի վայրերում — հավաքեն ամենահմուտ կախարդներին, ամենահմուտ կախարդներին, ամենահմուտ կախարդներին, որոնք գիտեին, թե ինչպես կարելի է հետաձգել մահը։ Նա հրամայեց, որ կախարդները գան իր մոտ, եւ նրանք եկան։ Նրանք եկան ամբողջ բազմությամբ, եկան ամենուրեք, եկան ամեն կողմից, եկան ամեն ճանապարհներով, եկան ամեն ինչ իրենց հետ բերելով, ինչ կարող էր անհրաժեշտ լինել։ Նրանք եկան ամենաանհավանական միջոցներով։ Նրանք եկան ամենաանհավանական ժամանակներում։ Նրանք եկան ամենաանհավանական ձեւերով։ Նրանք եկան ամենաանհավանական հագուստներով։ Նրանք եկան ամենաանհավանական կառքերով։ Նրանք եկան ամենաանհավանական ձիերով։ Նրանք եկան ամենաանհավանական ուղտերով։ Նրանք եկան ամենաանհավանական ոտքերով։ Նրանք եկան ամենաանհավանական ինքնաթիռներով։ Նրանք եկան ամենաանհավանական նավերով։ Նրանք եկան ամենաանհավանական ամենաանհավանական ամենաանհավանական

Տիկին Հեղինէ Թորոսեան, Տէր եւ Տիկին Բանջենկօ եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հրայր Թորոսեան եւ զաւակները, Տիկին Զարմիկ Թորոսեան եւ զաւակը եւ բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց քրոջ, մօրաքրոջ, մեծմօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ՕՐ. ՍՈՖԻԱ ՈՒՆԱՆԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Ապրիլ 14ին, Մէօտոնի հիւանդանոցը։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ երկուշաբթի Ապրիլ 18, Մէօտոնի եկեղեցին։

ՑԱՒԱՋ. — Մեր ցաւակցութիւնները Տիկին Հ. Թորոսեանի եւ զաւակներուն։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Համբարձում Ներսէսեան, զաւակները եւ թոռները, Տէր եւ Տիկ. Յարութիւն Էկէքեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Ղազար Պօղոսեան եւ զաւակները, Հայկազ Պօղոսեան եւ զաւակները, Էկէքեան եւ Կիրակոսեան ընտանիքները (Տէսին), Մարտիրոսեան ընտանիքները (Հայաստան), ինչպէս նաեւ ազգականները եւ պարագաները կը ծանուցանեն թէ Կիրակի Ապրիլ 24ին հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան

ԳՈՀԱՐ ՆԵՐՍԷՍԵԱՆԻ

(ծնեալ Էկէքեան)

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ս. Սահակ-Մեսրոպ մայր եկեղեցին, Փրատօ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

×

Գոհար Ներսէսեանի քառասունքի առթիւ «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար կը նուիրեն.— Համբարձում Ներսէսեան եւ զաւակները իրենց մօր եւ մեծմեր յիշատակին 100 ֆր., Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Էկէքեան եւ զաւակները իրենց մօր եւ մօրաքրոջ Թամամի յիշատակին՝ 100 ֆր., Տէր եւ Տիկին Ղազար Պօղոսեան եւ զաւակները իրենց մօր եւ մօրաքրոջ Թամամի յիշատակին 100 ֆր., Հայկազ Պօղոսեան եւ զաւակները իրենց հօրաքոյրներուն Սուլթանի եւ Թամամի յիշատակին 100 ֆր.։

ՋԱՏԿՈՒԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

ԷՔՍ – ԱՆ – ՓՐՈՎԱՆՍԻ մէջ Զատկուան առթիւ, տեղւոյն հոգեւոր հովիւ Գարեգին Վրդ. Պելճեան, Ապրիլ 24ին, ժամը 10ին, պատարագ կը մատուցանէ Էքս-Ան-Փրովանսի Սէնթ Քաթէրին տէ Սիէն Ֆրանսական եկեղեցւոյ մէջ, 20 Ռիւ Մինիէ։

Notre-Dame de Paris

Այս Կիրակի, Ապրիլ 24, ժամը 16ին պատարագ կը մատուցուի Ապրիլեան նահատակներուս յիշատակին։

Կը պատարագէ
ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿ. ԿԱՊՐՈՅԵԱՆ

Կը քարոզէ
Փարիզի Արքեպիսկոպոս
ԿԱՐԴԻՆԱԼ Ֆ. ՄԱՐԹԻ

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ, ԼԻՈՆ

Սամուէլ Հայգազործեանի հետ չորս հանդիպումները կազմակերպուած են Լիոնի Հայ Աւետ. եկեղեցւոյ մէջ, 4 Ռիւ Տոֆք. Փոլ Տիտէ, Լիոն 3րդ, Դշ. 20ին Շաբաթ 23 Ապրիլ, ամէն երեկոյ ժամը 8.30ին։

Սիրալիր հրաւէր ամէնուն։

Մուտքը ազատ է։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Ապրիլ 24, յիշատակ բիւրաւոր նահատակաց մերոց որք կատարեցան յընթացս համաշխարհային առաջին պատերազմի։

Մեծ եղեռնի 62րդ տարեդարձին առթիւ կը կատարուի հանդիսաւոր պատարագ եւ յաւարտ պատարագի մասնաւոր հոգեհանգիստ մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներուս հոգիներուն համար, որուն ընթացքին նահատակաց Ցուչարձանին առջեւ կը զետեղուին ծաղկեպսակներ։

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉ

Մայիս 14ին, Շրջ. վարչութեան ձեռնարկը՝ Ժորժ Ե.ի մէջ։

ԷՍԱՅԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ԶԲՕՍԱՊՏՈՑՏԸ

Դէպի Պանեօլ – մը լ'Օռն ջերմկային դեղատեսիլ կայանը, Մայիս մէկ Կիրակի ամբողջ օրը, օթոքառով։

Մեկնում՝ առաւօտեան ժամը 7ին կառտիւ Նոռի դիմաց Քաֆէ Քիւրվէօրի առջեւէն։ Վերադարձ ժամը չուրջ 22ին։

Մասնակցութիւն 60 ֆր.
ուսանողաց 35 ֆր.

Արձանագրութեանց համար հեռաձայնել առաւօտ մինչեւ ժամը 10՝ 343-04-20 երեկոյեան ժամը 18էն սկսեալ՝ 842-08-57

– 62ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁ ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ –

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներուն յիշատակը կ'ոգեկոչուի համահայկական ձեւով, հովանաւորութեամբ երեք համայնքներու հոգեւոր պետերուն, հետեւեալ յայտագրով.—

ԿԻՐԱԿԻ, ԱՊՐԻԼ 24

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Առաւօտեան ժամը 10ին՝ ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ՝ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ

Կէսօրէ ետք ժամը 4ին՝ ՊԱՏԱՐԱԳ՝ Նոթր-Տամ տը Փարիի մէջ։
Երեկոյեան ժամը 6ին՝ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ ԶԵՏԵՂՈՒՄ ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻՆ՝ Շարլ տը Կոլ – Էթուալի հրապարակ

Կիրակի, Ապրիլ 24, ժամը 17.30ին հաւաքուիլ Թրամփլէն Շան ղ'Էլիզէ – Ավընիւ տը Ֆրիէտլանտ։

Շան ղ'Էլիզէ եւ Էթուալ ըստ օրէնքի
Պանտերոլ եւ յուցատախտակ արգիլուած ոստիկանապետութեան կողմէ։

COMMEMORATION DU 24 AVRIL
à
L'ARC DE TRIOMPHE

Dimanche, 17 h. 30, Tremplin Champs-Elysées, Ave. de Friedland.
Banderoles et pancartes interdites par la Préfecture.

Երեկոյեան ժամը 8.45ին՝ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ՝ պատշաճ յայտագրով՝ Սալ Կավոյի մէջ 45, Ռիւ Լա Պօէսի, Փրիզ 8րդ (Մէթրօ Միրոմէնիլ) ժամը 20.45ին։

Գեղարուեստական պատշաճ բաժին։ Բանախօսութիւններ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Դատի Յանձնախումբին.—
ՈՒՐԲԱԹ, ԱՊՐԻԼ 22ԻՆ.—

ՀԱՆՐԱԺՈՂՈՎ

Հայ Դատի Յանձնախումբի կողմէ կը ներկայացուի

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԻ ՓԻԼՄԸ

Կը խօսի.— Իվ Թերնոն

ՇԱԲԱԹ, Ապրիլ 23էն 24, հսկում Մարսէյլի յուշարձանին

ԿԻՐԱԿԻ, Ապրիլ 24, տողանցք Քանըպիէռի վրայ։

Օթոքառները կը մեկնին ժամը 9ին հետեւեալ վայրերէն.—

ՍԷն – ԺԵՐՕՄ (Յակոբ Էսկիճեան, Մ. Աւտոյեան), ՊՈՒԼՎ. ՕՏՏՕ (Հայկ Սարգիսեան, Յովհ. Յուսիկեան), ՍԷՆ–ԼՈՒ (Գէորգ Գերիքեան), ՍԷՆԹ–ՄԱՐ – ԿՐԻԹ (Վարդան Մուրատեան, Լև. ՓՈՆ (Գր. Փիլիկեան), ՊՕՄՈՆ (Աւետիս Եօթնեղբայրեան)։

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վիէնի Հայ Ազգ. Մխիթեան եւ մասնակցութեամբ երեք յարանուանական պետերուն։

Ապրիլ 24ին, Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, հոգեհանգստեան պատարագ կը մատուցանէ Գալուստ Քհնյ. Թեւեան Սէնթ–Անտրէ լը Օ եկեղեցին։ Պատարագի ատարէն յետոյ, ծաղկեպսակի զետեղում 1915 Ապրիլ 24 փողոցը։

Ժամը 15.30ին, «Թէաթրը Մինիսթիվալ»ի սրահը հրապարակային ոգեկոչում։
Կը նախագահէ Պ. ԱՒԱԳ ԼՈՒՍԱՐԵԻԵԱՆ
Կը խօսին՝
Վեր. Յ. ՀԵԼՎԱՃԵԱՆ (Հայերէն եւ Պր. ԱՐԱ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ (Ֆրանսերէն)
Օրուան պատշաճ գեղարուեստական բաժին

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Համազգային ոգեկոչում, կազմակերպութեամբ 1915ի Մեծ Եղեռնի Տէսինի Ցուչարձանի Յանձնախումբին,

Կիրակի առաւօտ հոգեհանգստեան հանդիսաւոր պատարագ Տէսինի Հայոց եկեղեցւոյ մէջ։ Ցետ պատարագի ժամը ճիշդ 12ին մասնաւոր թափօրով մեկնում եկեղեցիէն եւ ծաղկեպսակի զետեղում Տէսինի Ցուչարձանի վրայ։

Խօսք կ'առնէ Պ. ԱՐՍԷՆ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ, Տէսինի փոխ – քաղաքապետ
Յարգանքի խօսք Ցուչարձանի Յանձնախումբին կողմէ։

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Լիոնի հայ երեք յարանուանութեանց եւ կազմակերպութեամբ Լիոնի Հայ Առաք. եկեղեցւոյ Ազգ. Մխիթեան վարչութեան, Կիրակի Ապրիլ 24։

Առաւօտեան ժամը 10ին պատարագ եւ հոգեհանգիստ՝ Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ։ — ժամը 12.30ին ծաղկեպսակի զետեղում Վէյէօր տը Փիէր յուշարձանին վրայ, Փլաս Պելգուր։ — Երեկոյեան ժամը ճիշդ 4ին ոգեկոչում՝ պաշտամ յայտագրով՝ Լիոնի 3րդ Թաղապետարանի սրահին մէջ, 215 Ռիւ Տիւկէքլէրն, Լիոն 3

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ԿԻՐԱԿԻ, Ապրիլ 24 պետական Թատրոնը
Օրուան յայտագիր.—

ԿԻՐԱԿԻ առաւօտեան պատարագ եւ հոգեհանգիստ Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին։ — Կէսօրէ վերջ, ժամը 15.30ին տողանցք, Մեզոն տը Թուրիզմին առջեւէն, զետեղելով ծաղկեպսակը Մեռեալներու յուշարձանին։

Թափօրէն անմիջապէս յետոյ ոգեկոչման հանդիսութիւնը ժամը 17ին, պետական Թատրոնին մէջ։

Օրուան բանախօս՝
ԲԻՒԶԱՆԴ ՎԱՂԻՆԱԿ (Մարսէյլէն)
Յայտագրին մաս կը կազմեն տեղւոյն լաւագոյն ուժերը։

Exposition de Tapis d'Orient
ARMÉNIENS ANCIENS
du 15 au 30 Avril 1977
Organisée par la Maison
König
25, RUE DU RHONE, EN PLEIN CENTRE DE GENEVE
Occasion unique pour amateurs et connaisseurs de se procurer des pièces rares à des prix très avantageux

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE
L'U. G. A. B. présente
CONFERENCE
« *Histoire de l'Arménie Contemporaine : le début du 20ème siècle* »
par Rouben SAHAKIAN
historien
Vendredi 22 Avril, à 21 heures
Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles Paris 17

EXPOSITION
ՄԱՍԻՍ ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ
կը ցուցադրէ
իր առաջին գծանկարները
GALERIE « LA GALERE »
97, rue Monge — 75005 PARIS
Massis ALEXANIAN
DESSINS
Vernissage le 21 Avril de 18 à 20 h
Ouvert tous les jours de 14 à 20 h.

Imprimé sur les Presses du Journal «HAR ATCH» 83 rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ԱՊՐԻԼ
21
JEUDI
21 AVRIL
1977

LE NUMERO 1,30 F

ՀԱՅԿԱԿԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 170 Ֆ·	Վեցամսեայ	90 Ֆ·
Արտասահման	Տար· 200 Ֆ·	Հատը	1 Ֆ· 30

52րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·839

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

52e ANNÉE — N° 13.839

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ՊԱՅ ԿՈՒԶԷ ՓՐԿԵԼ ԻՒԶԻՆՈՐԻ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐԸ

—o—

Ազգ· ժողովին առջեւ, Նախարարապետը պարզեց կառավարութեան որոշումները ինչ կը վերաբերի երկաթգործութեան, տրուած ըլլալով մանաւանդ որ Լորէնի վիճակը, այդ ուղղութեամբ աւելի քան մտահոգիչ է։ Արդէն դուրսը 15 հազար (կամ 5000 ըստ աղբիւրներուն) բանուորներ, երկաթգործութեան, ցոյց մը կ'ընէին և ընդհանրապէս Ազգ·ժողովը չի սիրեր փողոցին ճնշումին տակ վճիռ տալ։ Թէև Փալէ Պուրպոնը լաւ պաշտպանած էր եւ բանթողները չէին կրցած յաղթահարել։ Նոյն կար ամէնէն հրատապ հարցը, որ Իւզինորի խնդիրն է կամ Լորէնի պողպատ եւ երկաթի ամբողջ խընդիրը։ 12 միլիառի օժանդակութիւն մը, տարիներու վրայ բաշխուած պիտի ծառայէ ֆրանսական երկաթգործութեան արդիականացման։ Պատ չծածկեց թէ անկարելի է պաշտօնապէս առաջքն առնել բայց չանք պիտի թափուի որ պաշտօնազրկումներու թիւը նուազագոյնի իջնէ եւ ատոնց չորսի վրայ երեքը, կամ այլ աշխատանք պիտի գտնէ կամ կան – խոհաս հանգստեան կոչում։ Ամէն պարագայի մէջ, Լորէնի բանուորները որ դաշտահանդէս ալ ըրին էյֆէլի աշտարակին տակ, մասամբ գոհացում ստացան քանի Պատ յայտնեց նաեւ թէ Իւզինորի 0-ֆըւրնօն պիտի չփակուի։

Պատի այս ծրագիրն ալ չատ խանդավառ ընդունելութեան չարժանացաւ։ Քննադատութիւնները չատ էին ոչ միայն ընդդիմութեան այլեւ մեծամասնութեան կող – մէ։ Հ· Հ· Հ·ի կողմէ կենա կ'ըսէ թէ լաւ մտքեր կան բայց հարկ է գիտնալ թէ բաւարա՞ր են։ Վստահ չէ։ Նախ պէտք է որ Լորէնը չզոհուի։ Կան մարդիկը ու պողպատը, պէտք է փորձել երկուքն ալ փրկել։ Ընկերվարականներու համար (Մօրուա) Ազգ· ժողովը այլեւս կարո – ղութիւնը չունի որեւէ բան բարեփոխել։ Ֆրանսական երկաթգործութիւնը կէս – դարէ մը ի վեր կը գտնուի ճգնաժամի մէջ եւ ատիկա քսան տարուան սխալներու եւ անճնառուս – թիւններու արդիւնքն է։ Ընկերվարականները կ'ուզեն որ Պետութիւնը ուղղակի եւ ամբողջութեամբ հակակշռի տակ առնէ հօղտիճկնգերը եւ հաստատութիւնները։ Ամէն պարագայի մէջ լուծուած չէ 16·133 պաշտօնազրկումներու հարցը։

Քանի մը տողով

Լիբանանեան ֆալանժներու կեդրոնական հրամանատարութեան քաղաքական խորհրդատուն՝ Ռիզկ, առջի օր կոչ մը ըրած է Իսրայէլի որ օգնէ իրենց։ Մտածելի ատելութիւնի մը ընթացքին, Թել – Ավիվ, ամբաստանած է Պաղեստինցիները որ նպաստ եւ ծանր հրեւտանի կը զործածեն։ Միւս կողմէ, լիբանանեան Զախի պատասխանատուներէն մը, լրատուութեան ղեկավար մը կը կատարէ Եւրոպա։ Ֆէմատի աշխատակիցը տեսնուած է Սա – միր Սապահի հետ, որ յայտնած է թէ ըստ իրենց «նոր ժընեւ» մը չի կրնար ըլլալ։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ Ասատ եւ խորհրդային ղեկավարները համաձայնեցան որ Մերձաւոր Արեւելքի համար ամբողջական կարգադրութիւն մը պէտք է։ Ասատ Ուկրայինիա եւ Վրաստան պիտի այցելէ Դամասկոս վերադառնալէ առաջ։

ԵՐԵՒԱՆ ⟷ ՓԱՐԻԶ ՀԵԹԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Ապրիլ 10–18)

«ԱՐԱՐԱՏ» – «ԿՈՒԼԻԱ ՍՈՎԵՏՈՎ» ԽԱՂԸ (*)

Ապրիլ 16ին, Խորհ· Միութեան ոտնակնդակի 40րդ ախոյենութեան մրցումներու չարքին՝ «Արարատ» Կոյբիշեւի մէջ հանդիպում ունեցաւ տեղւոյն «Կուիլիա Սովետով» ակումբին հետ։ Խաղի առաջին վայրկեանին կոյբիշեւցիները անցած են դրոհի։ «Արարատ»ի մարզիչը՝ Եդուարդ Մարգարով, այս անգամ դաշտ իջեցուցած է երիտասարդ խաղացողներ· բերդապահը եղած է Գագիկ Ղազարեան, պաշտպանը՝ Ցարուհի Մինասեան, յարձակման գծին վրայ՝ Անդրանիկ Խաչատեան, երկար դադարէ մը եւք դաշտ իջած են Ալեքսանդր Մխրզոյեան եւ Խոբէն Ցովհաննիսեան։ Մինչեւ կիսախաղ ոչ մէկ կոլ նշանակուած է։ Երկրորդ կիսախաղին « Կուիլիա Սովետով » դարձեալ անցած է դրոհի, որուն երեւանցիները պատասխանած են հակադրոհով· այդպիսի դրոհի մը ընթացքին է որ Անդրանիկ Խաչատրեան նշանակած է առաջին կէտը 61րդ վայրկեանին։ Արարատցի – ները զօրացուցած են իրենց յարձակում – ները եւ քիչ անց Անդրանիկ Խաչատրեան դարձած է երկրորդ կոլի հեղինակը, Սերգէյ Բոնդարենկոյի հետ։ Խաղի վերջաւորութեան, չնորհիւ փենալթիի մը, կոյբիշեւցիները նշանակած են կոլ մը եւ խաղը վերջ գտած է 1–2 արդիւնքով, ի նպաստ «Արարատ»ի։ Ցաջորդ խաղը՝ Մայիս 2ին, Բաքուի մէջ, տեղւոյն «Նեֆթչի» խումբին դէմ։

(*) Արդիւնքը տուած էինք «Ցառաջ»ի Ապրիլ 19ի թիւով։

×

ՆԿԱՐԻՉ Ս· ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ ՈՐՄՆԱՆԿԱՐՆԵՐՈՒ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՄԷՋ

Հայաստանի պետական պատկերասրահի էջմիածնի մասնաճիւղի սրահին մէջ կազմակերպուած է Հնդկաստանի տաճարներու որմնանկարներու ցուցահանդէսը։ Որմնանկարներու հեղինակն է նկարիչ Սարգիս Խաչատուրեան։ Ցուցահանդէսը այցելած են աւելի քան տասը հազար արուեստասէրներ։ Հնդկաստանի հնամեայ տաճարներու որմնանկարներու վերարտադրութիւնը Ս· Խաչատուրեան ըրած է 1937ին։ Տ.քնալեան աշխատանքով ան հետազօտած է եւ վերարտադրած Հնդկաստանի հռչակաւոր տաճարներու՝ Աջանթայի (6–Զ դար), Բահիի (Զ դար), Բահամիի (Զ դար), Սիթաննա Ասամի (է դար), Ցէյլոնի տաճարներու որմնանկարները։ Հնդկաստանի որմնանկարներու հաւաքածոն առաջին անգամ ցուցադրուած է Լուվրի մէջ, ապա՝ Եւրոպայի, Ամերիկայի, Մերձաւոր Արեւելքի շատ քաղաքներու մէջ, մխիթարեան մարդոց կարելիութիւն ընծայելով ծանօթանալու Հնդկաստանի միջնադարեան դեղանկար – չութեան։ Եւրոպացի արուեստաբանները, ծանօթանալով Հնդկաստանի տաճարներու որմնանկարներու՝ Սարգիս Խաչատուրեանի ըրած վերարտադրութիւնները, իր աշխատանքը սխրագործութիւն նկատած են։ Սարգիս Խաչատուրեան ծնած է Մալաթիա (Թուրքիա)։ 1908ին աւարտած է Կարինի Սանասարեան վարժարանը եւ անցած՝ Հռոմ, ուր ոսկէ մետալով շրջանաւարտ եղած է Գեղարուեստի Ակադեմիային։ Այնուհետեւ վերադառնալով Կարին, նկարչութիւն դասաւանդած է նոյն վարժարանին մէջ։ Գեղարուեստին նկարչութեան արուեստին մէջ կատարե – լագործելու նպատակով յաճախած է Փարիզի Զարդարուեստի Բարձրագոյն դպրոցը զոր աւարտած է դերազանց վկայականով։ 1915ի Եղեռնէն եւք սկսած են նկարիչին դեգերմները Եւրոպայի քաղաքներուն մէջ՝ Վիէննա, Փարիզ, Հռոմ, Պերլին, Ժընեւ։ 1921ին ան ցու – ցահանդէսներ տուած է Պոլիս, Եգիպտոս, Իտալիա, Միացեալ Նահանգներ եւ Հայաստան, ուր կարգ մը հայ նկարիչներու հետ միասին կազմակերպած է ցուցա – հանդէս մը։ Էջմիածնի մէջ բացուած այս ցուցահանդէսը երրորդն է, որ նուիրուած է Ս· Խաչատուրեանի գործերուն։ Ող – բացեալ նկարիչին այրին՝ Վավա Խաչատուրեան (Միացեալ Նահանգներ) իր ամուսնոյն պատկանող մօտ հարիւր գործեր նուիրած էր Հայաստանի պետական պատկերասրահին։

×

ԻՏԱԼԱՑԻ ԼՐԱԳՐՈՂԻՆ ԱՑՑԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

«Լիտերատուրնայա Գազետա»էի («Գրական Թերթ») հրաւէրով Խորհ· Միութենէն զատ իտալացի լրագրող էնցօ Ռավա այցելած է Հայաստան եւ ծանօթացած տեղւոյն կեանքին ու մշակոյթին։ Իտալացի լրագրողը, որ նոյն ատեն Իտալիոյ Համայնավար կուսակցութեան անդամ է, «Արմէնփրէս»ի թղթակցին հետ ունեցած հանդիպումի մը ընթացքին հետեւեալը ըսած է Հայաստանէն ունեցած իր տպաւորութիւններու մասին· «Առաջին անգամն է որ կը գտնուիմ Հայաստան եւ տպաւորութիւնները այնքան չատ են որ չեմ կրնար ծոցատետրիս մէջ արձանագրել բոլորը։ Հայաստանէն կ'անցնիմ Վրաստան։ Կ'ուզեմ իտալացի ընթերցողին համար չարք մը ակնարկներ գրել այդ երկու Հանրապետութիւններու մասին»։ Էնցօ Ռավա այցելած է Հայաստանի տեսարժան վայրերը՝ պատմական յուշարձաններ, մշակոյթի հիմնարկութիւններ, արդիւնաբերական ձեռնարկութիւններ։ Իտալացի լրագրողը հանդիպում մը ունեցած է նաեւ Հայաստանի լրագրողներու միութեան վարչութեան հետ եւ ծանօթացած՝ տարուող աշխատանք – ներուն։

×

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԵՐԵԿՈՑԹՆԵՐ ՍԻՆԿԱՓՈՒՐԻ ՄԷՋ

Սինկափուր գացած են խորհրդային արուեստագէտներ՝ որոնք երգի ու նուագի երեկոյթներ տուած են, արժանանալով հանդիսականներու գնահատանքին։

Սինկափուրցիները ջերմ ծափահարած են Ուկրանիոյ, Հայաստանի եւ Լատուիոյ բեմադարձի արուեստագէտներու մեկնաբանութիւնները։

×

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆԸ ՈՒԿՐԱՆԱԿԱՆ ԲԵՄԻՆ ՎՐԱՑ

Խարկովի Պուշկինի ակադեմական թատրոնին մէջ ներկայացուած է «Աչխարհն, այո, չուտ է եկել» թատերախաղը, որ բեմադրուած է Աբրամչուտ Պապայեանի թատերգութեան հիման վրայ։ Գեղարուեստական ձեւաւորումը եւ պարերու բեմադրութիւնը կատարած են Վասիլի Վարդանեան եւ Զարեհ Մուրադեան (Երեւանէն)։ Ուկրանացի հանդիսականներ ջերմօրէն դնահատած են ներկայացումը։

×

ԽՈՐՀՐԴԱՑԻՆ ՀԱՆԴԷՍԸ ՀԱՑԱՍՏԱՆԻ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՉԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՄԱՍԻՆ

Խորհ· Միութեան Լրագրողներու Միութեան «Սովետսկոյէ Ֆոթօ» («Խորհրդային Լուսանկարչութիւն») հանդէսը իր Մարտ ամսուան թիւին մէջ լայն տեղ յատկացուցած է Հայաստանի նուաճում – ներուն։ Ներկայացուած են Անդրանիկ Քոչարի «Հայուհի» նկարներու չարքը, Մարտիրոս Սարեանի, նկարիչ Ռ· Ադալեանի եւ Փրոֆ· Աբշարունիի դիմանկարները։ Տպագրուած է Առնօ Բաբաջանեանի «Լուսագրութեան երաժշտութիւնը» յօդուածը՝ նուիրուած լուսանկարիչ Ա· Քոչարի գործերուն։ Հանդէսին մէջ յօդուածներ ստորագրած են նկարիչ–լրագրող Նեմրութ Բաղդասարեան, իր լուսանկարներով, Արկադի Աղաջանեան, Հայաստանի Լրագրողներու Միութեան վարչութեան նախագահ Արտաւազդ Խաչիկեան։ Հանդէսի յատուկ թղթակիցը՝ Ա· Պոկրովովա, «Ցուցահանդէս Երեւանում» խորագրով իր յօդուածին մէջ անդրադարձած է Երեւանի մէջ վերջերս տեղի ունեցած համամիութենական փառատօնին։

×

ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ԿԱՌՈՑՑՆԵՐ

Երեւանի Բազմարուեստից հիմնարկութեան էլեկտրոնիքի ճիւղի ուսումնական տարրալուծարանի չէնքը իր դռները բացած է ուսանողներու առջեւ։ Հայաստանի բարձրագոյն եւ միջնակարգ մասնագիտական կրթութեան նախարարութիւնը յայտնած է որ ընթացիկ հնգամեակին, ուսումնական չէնքերու եւ հանրակացարանններու շինարարութեան համար, 23 միլիոն ռուբլի պիտի ծախսուի։ Երեւանի ուսանողները Չէյթուն թաղամասին մէջ կ'ունենան ուսանողական երկրորդ աւանը, Նորքի 18 յարկանի հանրակացարանը, մինչեւ տարեվերջ կը բացուին Երեւանի երաժշտանոցի համերգներու սրահը եւ համալսարանի լսարանի չէնքը եւ կ'աւարտին բազմարուեստից հիմնարկութեան Լենինականի եւ Կիրովականի ուսումնական չէնքերու երկրորդ բաժինները։

×

ՍԵՒԱՆԻ ԵՒ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԻՋԵՒ ՀԵՌԱ – ՁԱՅՆԻ ԿԱՊԸ ԻՆՔՆԱՇԽԱՏ ԴԱՐՁԱԾ Է

1976–77 տարեշրջանին Սեւանի քաղաքային հեռաձայնի ցանցը 500 թիւի յաւելում մը արձանագրած է։ Ներկայիս Սեւան հեռաձայնի կապ ունի Երեւանի, Հայաստանի 15 շրջաններու, ինչպէս նաեւ Մոսկուայի եւ Թիֆլիսի հետ։ Վերջերս ալ ստեղծուած է Սեւան–Երեւան միջքաղաքային ինքնաշխատ հեռաձայնի կայանը, որու շնորհիւ այսուհետեւ Սեւանցիներ եւ Երեւանցիներ կրնան հեռաձայնի ուղղակի կապ ունենալ իրարու հետ։

- ԴԵԳԵՐՈՒՄՆԵՐ -

ՍՓԻՒՌՔԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱԾՈՒՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ԶԱՐԵՀ ԽՐԱԽՈՒՆԻ, — ԱՐԹՕ ՃԻՄՊԻՇԵԱՆ (1926)

Բ.

Բուն անունով Արթօ Ճիմպիշեան (*) Զարեհ Խրախունի ծնած է Պոլսոյ Երբեմնի հայաշատ արուարձաններէն Եշիլ-պիւղի մէջ (պատմական Սան Ստեֆանօն)։ Ծննդավայրի Գափամաճեան վարժարանէն անցած է Վիէննայի Մխիթարեաններու Բանկալթիի լիսէն՝ որուն ընթացքը լրացնելէ ետք հետեւած է Պոլսոյ համալսարանի գրական ֆաքիւլթէէի իմաստասիրութեան ճիւղին եւ պսակուրի տիտղոս ստացած է 1951ին։

Պատանութեան տարիներէն գրականութեան հակամէտ՝ իր առաջին քերթուածը հրատարակած է Մխիթարեաններու ուսանողական պաշտօնաթերթ «Ան»ի մէջ, 1948ին։ Այդ թուականէն ասդին, ուրեմն մօտ երեսուն տարիէ ի վեր կ'աշխատակցի առաւելաբար Պոլսոյ «Մարմարա»յին (որուն գրական էջերու խմբագրութեան մաս կը կազմէ), ինչպէս նաեւ պոլսական եւ արտասահմանեան գրական պարբերաթերթերու, — «Հանդէս Մշակոյթի», «Շողակաթ», «Թօ», «Պայքար» շաբաթաթերթ (յաջորդական այս չորս հրատարակութիւնները Պոլսէն, ոմանք դադրած), «Ահեկան» (Պէյրութ, դադրած) եւ «Գարուն» (Երեւան)։

Առանձին հատորներով եւ դրքոյկներով հրատարակուած են քերթուածներու հետեւեալ փունջերը. «Գար կաթիլներ» (1964, Պոլիս), «Ես եւ ուրիշներ» (1964, Պոլիս), «Վուսնապարտէզ» (1968, Պէյրութ), «Հատընտիր» (1970, Փարիզ), «Ստուեր եւ արձագանգ» (1973, Փարիզ), «Տօնակարգ» (1973, Փարիզ)։ Հրատարակութեան կը սպասեն երկու գործեր՝ «Զբօսապտոյտ» եւ «Ուխտիններ»։

Հայ եւ եւրոպական գրականութենէ ազատահայերէնի վերածումներ ու թարգմանութիւններ են Կրիմ Եղբայրներու «Աճտահին տնակը», Անտերսընի «Վայրի կարապներ»ը, Յովհ. Թումանեանի «Քաջ Նազար», «Գիխորը», «Փարւանա», «Կաթիլ մը մեղր» եւ «Անբախտ վաճառականներ»ը, ինչպէս նաեւ արտասահմանեան – ներու հատընտիր մը՝ «Գարնան ծաղիկներ»։ Խմբագրած է յուշամատեաններ Յովհ. Թումանեանի հարիւրամեակին (1969), Պետրոս Դուրեանի մահուան հարիւրամեակին (1973) եւ Ներսէս Շնորհալիի ութհարիւրամեակին (1973) առիթներով։ Հրապարակագրային եւ ուսումնասիրական աշխատանքներ ունի Վիէննի Մխիթարեաններու լիկէոնի շրջանաւարտ – ութը հատիկս «Ան»ի, Պոլսոյ «Մարմարա» օրաթերթին եւ Թուրքիոյ Հայոց պատրիարքարանի պաշտօնաթերթ «Շողակաթ»ի մէջ։

*Իրեն համար իբրեւ կեանքի ու գործունէութեան նպատակ ընտրած է գրականութիւնը, ինչպէս նաեւ ուսուցչութիւնը։ Ան կը հաւատայ, որ գրականութիւնը ունի ազգային, հասարակական եւ մարդկային մեծ առաքելութիւն մը

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆՑԻՆԵՐՈՒ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Կասկած չկայ որ վերջին տարիներուն Ֆոլսեցիները նոր շունչ մը բերին Փարիզի յղացած գաղութին: Կեդրոնականցիները եւ Եսաեանցիները իրենց զանազան ձեռնարկներով, մշակութային, գեղարուեստական, կենսունակութիւն մը ստեղծեցին, նոր փայլ մը տուին պարահանդէսներուն իսկ եւ այս գետնի վրայ արժանի են բոլորին գնահատանքին: Կեդրոնականցի – ները չատ յանդուգն նպատակ մըն ալ կը հետապնդեն, քանի կ'ուզեն դպրոց մը վինել Փարիզի մէջ: Նման ծրագիր մը, որքան ալ խոչընդոտներ ներկայացնէ, ակզբունքով իսկ անոր գաղափարին դէմ չի կրնար ըլլալ անշուշտ թերթ մը, որ առանմանակներէ ի վեր, ափիւռքի կարեւորագոյն նախաձեռնութիւնը նկատած է հայկ. վարժարանը: Բայց, այս մասին, ուրիշ առթիւ:

Շաբաթ իրիկուն, Ապրիլ 16ին, կավօ սրահը լաւ լեցուած էր եթէ նոյնիսկ ոչ ծայրէ ծայր: Բայց այսքանն ալ գոհա – ցուցիչ երեւոյթ էր եթէ նկատի առնենք, ցաւով, թէ խումներամ հասարակութիւն – ներ ապահովելու համար 1977ին, ան – հրաժեշտ են կերուխումը կամ «Զարշելը Աթթին Աղայ»ի ներկայացումները: Կը մնայ սակայն պիտանալ թէ ի՞նչ էր Շա –

Մարդուն... որո՞ւն ալ որ ողբերգու – թիւնը կամ փառերգը կարենանք գտնել վից առորաբաժանումներէն այս երկուքին մէջ՝ չէք կրնար չտեսնել «առարկայական խորհրդապաշտութեան» սա գոհարին ե– ռեւ թաքուն խմաստուն քերթողը, — մեծ լերան սեւեռուն փոքր մարդուն լեռնացած ապրումներու այն անդնդախոր աշխարհը՝ որ կը բերուի մեզի խտացած այլ մշտա– հաս արիւնի կայլակներով· բառերով՝ որոնք կեանք եւ աւիշ ունին, տողերով՝ որոնք ներքին կշռոյթով մը իրենց խմաստական եւ յուզական տարերքը ուղղակի հաղորդութեամբ մը կը փոխանցեն ընթերցողին, քերթուածը յօրինող արուեստագէտին «ես»ը պահելով անաղարտ՝ սա– կայն անոր մէջ պեղելով մե՛ր ալ, ա– մէնու՛ս ալ «մենք»եան ապրումը, հատա – կեան տրոփը:

Արխունի քիչ արժանաւորներէն մէկն է, անկասկած, 1948–1977 երեսնամեակի նորագրներու փաղանգին մէկը:

ՄԻՆԱՍ ԹՕԼԼՕԼԵԱՆ

(30)

(*) Ձիւմպիւշեան՝ «ճիւմպիւշ» բառէն (քրքերէն), կը նշանակէ խրախճանք (f), ուրախութիւն, կերուխում, — *խրախ* արմատէն (ուրախ): Խրախուճի՝ ճիւմպիւշեան:

Փարիզ, Սալ Կավոյի մէջ Մայիս 6ին, նուագահանդէս մը կուտայ երիտասարդ դաշնակահարուհի՝ ՇՈՒՇԱՆ ՀԱՅԱ – ԳՈՐԾԵԱՆ: Ցայտագրին մէջ՝ Պէթհովէնը, Ռավէլ, Շոփէն:

Երիտասարդ Հայուհին նաեւ օժտուած է գրական շնորհով եւ աչնան լոյս կը տեսնէ իր առաջին հատորը՝ հինգ պատմուածքներու համար:

ուեստագիտութիւնները եւ որքան մեծ է իր տաղանդը, այնքան պարզ կը մնայ Սիւզաննա Միլոնեանը: Շատ տաղանդաւոր դաշնակահարուհի մըն է Յասմիկ Սիւր – մէլեան, որու նուագած Պօղոս Ճէլալ – եանի սոնաթէն եաք, լսեցինք նաեւ նոյն Պօղոս Ճէլալեանի Թաւլուժակի էլեժին, ապա Ջուժակի, դաշնակի եւ Թաւլուժակի Թրիօն, Գայեանէ Չեպոտարեանի:

Կարդը եկած էր Արփինէ Փեհլիվան – եանի, որու այդքան ճոխ երգացանկի մը ընտրութիւնը չհակակցանք: Այն տպաւո – րութիւնը թողուց թէ գեղարուեստական երեկոյթի մը մասնակցութիւնը չփոթած է անձնական ռեսիթալի մը հետ:

Արփինէ Փեհլիվանեան արդարօրէն զբ– նահատուած ու սիրուած երգչուհի մըն է, որ լաւ կ'ընէր եթէ այդքան չհշտա– ցնէր մեզ եւ ձգէր մեր ծարաւին վրայ: Ցաջորդաբար երգեց.— Հայոց աշխարհ (Տիգրանեան), Աղջիկ (Դոլուխանեան), Վրացական երգ (Ռախմանինօֆ), Նայ – քենկէ (Ալապէկֆ), Քաւաքին սը Նորի– նա (Տօնիձէթթի), Առիա տը Սանաո (Պարթեւեան), Լ'եվլա տը ռիռ (Մանոն– լէսքօ, Օպէռ), Հայաստան (Կոմիտաս), Նազեր (Ալէմշահ), Արարատ (Ա. Ծով – հաննէս), Եար Ճազան (Ա. Ծովհան – նէս), եւ վերջապէ՛ս Անոյշի խելագարու– թեան տեսարանը:

Հոս խօսք չկայ իր տաղանդին մասին, որ կասկած չի վերցներ: Բայց թող ներէ մեզի եթէ ըսենք որ ցանկին կէսը լուռի բաւարար էր եւ կրնար թոյլ տալ որ պիտի մը տեղ ձգէ: Նաեւ իր ապնիւ ուշադրու– թեան կը յանձնենք որ թաֆթի պակաս էր բեմին չնորհակալութիւն յայտնել Քանա– տայէն, Ամերիկայէն, Պարսկաստանէն եւ– կած իր բարեկամներուն կամ իր փարիզաբնակ զարմիկին եւ սրահին դուռն ալ բաժնել տալ երգարան մը, կողքի իր նկա– րով: Ի վերջոյ այն տպաւորութիւնն ու– նեցանք որ մխակ սխալողը, այս պատ – մութեան մէջ «Յառաջ»ն էր, որ այս առ– թիւ, թիւ մը նուիրած էր... Հրաչեայ Ա.Ճառեանի:

ԱՐՓԻԿ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

ՍԵԲԱՍՏԱՀԱՅԵՐՈՒ
ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

—o—

Համասեբաստահայ Վերաշինաց Մի– ութեան Ամերիկայի Կեդրոնական Վար – չութիւնը, Հայաստանի մէջ, Նոր Սե – բաստիա աւանին հիմնադրման 50ամեա– կին առթիւ դէպի Հայաստան ուխտա – դնացութիւն մը կազմակերպած է: Այս ուղղութեամբ մեր հայրենիքի առաջնորդ– ները նամակներով եւ հեռագիրներով կը հրաւիրեն ափիւռքի Սեբաստացիները: Ամերիկայի Համասեբաստահայ Վերաշի– նաց Միութեան Կեդրոնական Վարչութիւ– նը արդէն իսկ արձանագրած է 200 Սե – բաստացիներ այս ճամբորդութեան հա – մար:

Կեդրոնական Վարչութիւնը ցանկու – թիւն կը յայտնէ նաեւ, որպէսզի Ֆրան– սայի Սեբաստացիները եւս մասնակից դառնան վերոյիշեալ փառապանծ տօնա – կատարութեանց: Այս բացառիկ առիթով հայրենիքի տեսարժան վայրերու այցե – լութիւնները եւս հնարաւոր պիտի ըլլան:

Ուխտագնացութիւնը կը կատարուի 1977 Սեպտեմբեր 16 – 29 թուականին եւ թռիչքը տեղի կ'ունենայ Մարսէյլ – Մոս– կուա : երեւան դիծով:

Մարսէյլի Համասեբաստահայ Վերաշէ – նաց Միութեան վարչութեան անդամները արդէն իսկ արձանագրած են բազմաթիւ հայրենակիցներ եւ բարեկամներ:

Արդարեւ այս ճամբորդութեան մաս – նակցիլ փափաքողները այժմէն պէտք է արձանագրուին վարչութեանս հետեւեալ անդամներուն մօտ.—

Kevork Minassian
12, Bd. Ararat — St. Jérome
13013 Marseille — Tél. 66-18-45

Maurice Minassian
11, Bd. Grands Pins
13010 Marseille — Tél. 42-87-85

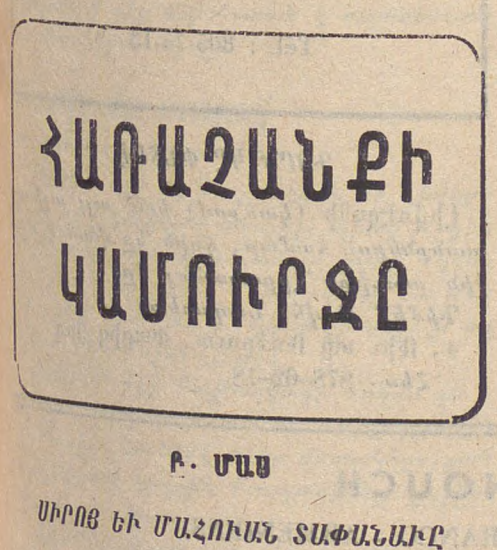
Ciné-Photo, Hampartzoum Yenovkian
21-23 Léon Gambetta
13001 Marseille

Haiazad Meserian
Chem. des Campanelles
Villa « Erevan » 13012 Marseille

Yervant Baboyan
3, Camp. Perrier — St. Antoine
13015 Marseille — Tél. 60-62-50

Բնական է ոչ–Սեբաստացի բարեկամներ ալ մաս կրնան կազմել այս ուխտագնա – ցութեան: Արձանագրութիւնները վերջ կը գտնեն Յուլիս 30ին:

«ԾԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (325)

ՍԻՐՈՑ ԵՒ ՄԱՀՈՒԱՆ ՏԱՓԱՆԱԻԸ

— Բայց...
— Էհ, անուշս, մխաքէդ ի՞նչ անցաւ:
— Բայց Պիանքան ե՞րբ պիտի տեսնեմ: Այս անունը այնքան անյարմար առե– նին արտասանուած էր որ, Էմփերիա ապրուստ:

Պահ մը մայրական զգացումները ար– ձնցան պոռնիկին մէջ եւ ապստամբեցան իրեն դէմ:

Դողաց: Ջղայնացաւ: Հակառական մը– տածումներով տակնուվրայ եղաւ ուղե– ղը: Ի՞նչ եղած էր արդեօք հիմա Պիան – քան... ի՞նչ եղած էր Պեմպօն: Ո՞ւր էր Ռոլան: Ի՞նչ ահռելի տեսարաններու ներ– կայ եղած էր պահ մը առաջ եւ հիմա ո՞ւր կը գտնուէր եւ որպիսի՛ պայմաններու մէջ:

— Պիանքա՞ն, գոչեց ջղային քրքիջ մը արձակելով:

— Այո, թոթովեց Սանտրիկօ մտահո – դութեան մատնուելով:

— Ջայն առպտման տեսնե՞լ կ'ուզես, հարցուց պոռնիկը:

— Իրաւունքս է, չէ՞:

— Սակայն այս ժամուն պինքը տեսնե– լու համար պինքը արթնցնել պէտք պիտի ըլլայ:

— Ան իմ նշանածս է եւ պիտի ներէ այդ անակնկալ քմահաճոյքը ինծի: Սա ալ ը– սեմ քեզի որ, ինծի անանկ կուգայ որ չուզեց այս երեկոյթին ներկայ գտնուիլ:

— Բայց ատոր պատճառը կ'ուզես պիտնալ, սիրելիս, մէջ բերաւ Էմփերիա չարունակելով իր ջղային քրքիջը: Պիան– քան այս պիչերուան նշանախօսութեան հանդէսին ներկայ չգտնուեցաւ անոր հա– մար որ ան քեզ կ'ատէ, քենէ կը զարշի, մինչդեռ ես կը պաշտեմ քեզ: Ինծի նա– յէ, երեսս նայէ անգամ մը... կ'ուզեմ որ քու ամբողջ սէրդ ու մտածումդ իմ վրայ կեդրոնանան, մարմինդ ու հոգիդ իմս ըլլալու են: Ոհ, չե՞ս տեսներ թէ որքա՞ն կը սիրեմ քեզ, պիս պիտի տան– չե՞ս, պիս պիտի մեռցնե՞ս... պիս նա– խանձէս պիտի խեղդե՞ս...:

Այս ըսելով, ձիւնասպիտակ մերկ թեւե– րովը Սանտրիկոյի փաթթուեցաւ:

Բայց Սանտրիկօ այս անգամ զայն հրեց եւ կատուկ չեշտով մը ըսաւ.

— Պիանքան տեսնել կ'ուզեմ:

— Ջայն տեսնե՞լ կ'ուզես, բացագան– չեց պոռնիկը խեղդուկ ձայնով մը: Հա՞, զայն տեսնե՞լ կ'ուզես: Վազէ ուրեմն, դուն ալ միւսին հետ անոր ետեւէն վազէ:

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզես, կակազեց Սան– տրիկօ անոր ձեռքերէն բռնելով:

— Սա ըսել կ'ուզեմ թէ Պիանքան վե– նեւիկ չի գտնուիր այժմ, խորշոց պոռ– նիկը սիրահարին վիզին փաթթուելով: Փախաւ, հասկացա՞ր, փախաւ: Եւ այս վայրկեանին թերեւս Պեմպօյի պիրկն է:

Սանտրիկօ կատաղութեան եւ յուսա – բեկումի մռնչիւն մը արձակելով պոռ – նիկին վրայ խոյացաւ, գրկեց զայն եւ գետին պառկեցուց:

— Սպաննէ զիս, գոչեց Էմփերիա յիմա– րական խնդուքով մը:

— Ո՞ւր է, թշուառական, ո՞ւր է, խո– սէ, գոռաց Սանտրիկօ:

Եւ իր սիրուհիին կոկորդէն բռնելով սկսաւ սեղմել:

— Կ'երդնուս որ չեմ գիտեր, կիսմայ Էմփերիա խեղդուկ ձայնով մը:

— Հապա Պեմպօն:

— Մէօթը գնաց:

— Մէօթը, Մէօթը: Հը, հիմա հաս– կըցայ, հիմա հասկցայ, մռլտաց Սան – տրիկօ ոստումով մը վեր ցատքելով:

Եւ նաւավարին դառնալով մռնչեց.

— Ցամաք, ցամաք առաջնորդէ:

Եւ դեպ – դեղին եղած, աչքերը խոչոր– խոչոր բացած, վրանին վարագոյրները պատռելով բացաւ:

Բայց նոյն վայրկեանին իսկ ահռելի մռնչիւն մը թռաւ բերնէն, նաւավարը վրանին առջեւ հոգեառ հրեշտակի մը պէս իր դէմը ցցուած էր...:

— Ուրուական, ուրուական, անիծա՛լ ուրուական, կակազեց ատազակը աչքերը չփելով եւ տեսածին հաւատալ չուզելով:

Նաւավարը առանց բերանը բանալու, ձեռքը վեր վերցուց եւ այնպիսի հար – ուած մը իջեցուց անոր կուրծքին որ, ձեռքի դաշոյնը մինչեւ կոթը ատազակին սիրտը մխուեցաւ:

ՄԻՇԵԼ ԶԵՎԱԿՕ

(Շար.)

— 62 ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁ ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ —

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներուն յիշատակը կ'ոգեկոչուի համահայկական ձեւով, հովանաւորութեամբ երեք համայնքներու հոգեւոր պետերուն, հետեւեալ յայտագրով.—

ԿԻՐԱԿԻ, ԱՊՐԻԼ 24

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Առաւօտեան ժամը 10ին՝ ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ՝ փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ

Կէսօրէ ետք ժամը 4ին՝ ՊԱՏԱՐԱԳ՝ նոքբը Տամ տը Փարիի մէջ:
Երեկոյեան ժամը 6ին՝ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ ԶԵՏԵՂՈՒՄ ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻՆ՝ Շարլ տը Կոլ – Էթուալի հրապարակ

Կիրակի, Ապրիլ 24, ժամը 17·30ին հաւաքուիլ Թրամփլէն Շան զ'Էլիզէ — Ավընիւ տը Ֆրիէտլանտ:

Շան զ'Էլիզէ եւ Էթուալ քստ օբէնքի

Պահպանող եւ յուշատախտակ արգիլուած ոստիկանապետութեան կողմէ:

COMMEMORATION DU 24 AVRIL

à

L'ARC DE TRIOMPHE

Dimanche, 17 h. 30, Tremplin Champs-Elysées, Ave. de Friedland.
Banderoles et pancartes interdites par la Préfecture.

Երեկոյեան ժամը 8·45ին՝ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ՝ պատշաճ յայտագրով՝ Սալ կավոյի մէջ 45, *Ռիւ Լա Պօէսի, փրիզ 8րդ (Մէթրօ Միրոմէնիլ) ժամը 20·45ին:*

Գեղարուեստական պատշաճ բաժին: Բանախօսութիւններ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Դատի Յանձնախումբին.—
ՈՒՐԲԱԹ, ԱՊՐԻԼ 22ԻՆ.—
ՀԱՆՐԱԺՈՂՈՎ
Հայ Դատի Յանձնախումբի կողմէ կը ներկայացուի

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԻ ՓԻԼՄԸ

կը խօսի.— Իվ Թերնոն

ՇԱԲԱԹ, Ապրիլ 23էն 24, հսկում Մարսէյլի յուշարձանին
ԿԻՐԱԿԻ, Ապրիլ 24, առաջնորդ Քանըպիէռի վրայ:
Օթոքառները կը մեկնին ժամը 9ին հետեւեալ վայրերէն.—

Սէն – ժերմմ (Յակոբ Էսկիճեան, Մ. Աւետեան), ՊՈՒՎ. ՕՏՏՕ (Հայկ Սարգիսեան, Յովհ. Յուսիկեան), ՍԷՆ–ԼՈՒ (Գէորգ Գերիքեան), ՍԷՆԹ–ՄԱՐ – ԿՐԻԹ (Վարդան Մուրատեան, Լ.Ա. ՓՈՆ (Դր. Փիլիկեան), ՊՕՄՈՆ (Աւետիս Եօթնեղբայրեան):

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վիէնի Հայ Ազգ. Մխիթեան եւ մանակցութեամբ երեք յարանուանական պետերուն:

Ապրիլ 24ին, կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, հոգեհանգստեան պատարագ կը մատուցանէ Գալուստ Քհնյ. Թեւեան Սէնթ–Անտրէ լը Օ եկեղեցին: Պատարագի աւարտէն յետոյ, ծաղկեպսակի զետեղում 1915 Ապրիլ 24 փողոցը:

Ժամը 15·30ին, «Թէաթրը Միւնիսիփալ»ի սրահը հրապարակային ոգեկոչում: Կը նախագահէ Պ. ԱՒԱԳ ԼՈՒՍԱՐԵԻԵԱՆ

Կը խօսին՝

Վեր. Յ. ՀԵԼՎԱՃԵԱՆ (Հայերէն եւ Պր. ԱՐԱ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ (Ֆրանսերէն)

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական բաժին

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Համազգային ոգեկոչում, կազմակերպութեամբ 1915ի Մեծ Եղեռնի Տէսինի Յուշարձանի Յանձնախումբին,

Կիրակի առաւօտ հոգեհանգստեան հանդիսաւոր պատարագ Տէսինի Հայոց եկեղեցւոյ մէջ: Ետք պատարագի ժամը ճիշդ 12ին մասնաւոր թափօրով մեկնում եկեղեցիէն եւ ծաղկեպսակի զետեղում Տէսինի Յուշարձանի վրայ:

Խօսք կ'առնէ Պ. ԱՐՍԷՆ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ, Տէսինի փոխ – քաղաքապետ
Յարգանքի խօսք Յուշարձանի Յանձնախումբին կողմէ:

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Լիոնի հայ երեք յարանուանութեանց եւ կազմակերպութեամբ Լիոնի Հայ Առաք. Եկեղեցւոյ Ազգ. Մխիթեան վարչութեան, կիրակի Ապրիլ 24:

Առաւօտեան ժամը 10ին պատարագ եւ հոգեհանգիստ՝ Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ: — ժամը 12·30ին ծաղկեպսակի զետեղում Վէյէօր տը Փիէր յուշարձանին վրայ, Փլաս Պելգուր: — Երեկոյեան ժամը ճիշդ 4ին ոգեկոչում՝ պատշաճ յայտագրով՝ Լիոնի 3րդ թաղապետարանի սրահին մէջ, 215 Ռիւ Տիւկէքէն, Լիոն 3

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ԿԻՐԱԿԻ, Ապրիլ 24 պետական թատրոնը
Օրուան յայտագիր.—

ԿԻՐԱԿԻ առաւօտեան պատարագ եւ հոգեհանգիստ Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին: — Կէսօրէ վերջ, ժամը 15·30ին առաջնորդ, Մեզոն տը Թուրիզմին առջեւէն, զետեղելով ծաղկեպսակը Մեռեալներու յուշարձանին:

Թափօրէն անմիջապէս յետոյ ոգեկոչման հանդիսութիւնը ժամը 17ին, պետական թատրոնին մէջ:

Օրուան բանախօս՝
ԲԻՒԶԱՆԴ ՎԱՂԻՆԱԿ (Մարսէյլէն)
Յայտագրին մաս կը կազմեն տեղւոյն լաւագոյն ուժերը:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» 83 rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

Notre-Dame de Paris

Այս կիրակի, Ապրիլ 24, ժամը 16ին պատարագ կը մատուցուի Ապրիլեան նահատակներու յիշատակին:

Կը պատարագէ
ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿ. ԿԱՊՐՈՑԵԱՆ

Կը քարոզէ
Փարիզի Արքեպիսկոպոս
ԿԱՐԴԻՆԱԼ Ֆ. ՄԱՐԹԻ

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ

Կիրակի, Ապրիլ 24, Մեծ եղեռնի 62րդ տարեդարձն է: Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ, առաւօտեան 10ին կը մատուցուի հանդիսաւոր բազմաձայն պատարագ, եւ յաւարտ պատարագի կը կատարուի հոգեհանգիստ մեր բիւրաւոր նահատակներու հոգիներուն համար:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ. ՆԱԳԱՇԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ս. ՍԱՀԱԿ–ՄԵՍՐՈՊ
ՄԱՑՈՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Ապրիլ 24, յիշատակ բիւրաւոր նահատակաց մերոց որք կատարեցան յընթացս համաշխարհային առաջին պատերազմի:

Մեծ Եղեռնի 62րդ տարեդարձին առ իթով կը կատարուի հանդիսաւոր պատարագ եւ յաւարտ պատարագի մանաւանդ հոգեհանգիստ մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներու հոգիներուն համար, որուն ընթացքին նահատակաց Ծուշարձանին առջեւ կը զետեղուին ծաղկեպսակներ:

ԶԱՏԿՈՒԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

ԷՔՍ – ԱՆ – ՓՐՈՎԱՆՍԻ մէջ Զատկուան առթիւ, տեղւոյն հոգեւոր հովիւ Գարեգին Վրդ. Պելճեան, Ապրիլ 24ին, ժամը 10ին, պատարագ կը մատուցանէ Էքս–Ան–Փրովանսի Սէնթ Քաթէրին տէ Սիէն Ֆրանսական եկեղեցւոյ մէջ, 20 Ռիւ Մինիէ:

ՊԱՏԱՐԱԳ ՍԻՆ ԹԻԹԻՆԻ ՄԷՋ

Երկուշաբթի առաւօտ ժամը 10ին, պատարագ կը մատուցուի ի յիշատակ Ապրիլեան նահատակներուն, Հայկ. մատրան մէջ (6, Ռիւ Ֆրանշ–Ամիթիէ):

Կը պատարագէ
ԴԱՒԻԹ ԵՊԻՍԿ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

UNION GENERALE ARMENIENNE
DE BIENFAISANCE

L'U. G. A. B. présente

CONFERENCE

« *Histoire de l'Arménie Contemporaine : le début du 20ème siècle* »
par Rouben SAHAKIAN
historien
Vendredi 22 Avril, à 21 heures
Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles Paris 17

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ
ԵԿԵՂԵՑԻ
ՄԱՐՍԷՅԷԼ

Մարսէյլի «Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ» Հայ Կաթողիկէ եկեղեցւոյն մէջ՝ 92, Ռիւ տ'Օպանեը, Ապրիլեան նահատակաց յիշատակին համար, հոգեհանգստեան ձայնաւոր պատարագ կը մատուցանէ ու կը քարոզէ տեղւոյն ժողովրդապետ՝
ՍՍԱՐԳԻՍ ՎՐԴ. ԴԱՒԻԹԵԱՆ
Կիրակի, Ապրիլ 24, առաւօտ ժամը 10·15ին:

LE COMITE DE DEFENSE
DE LA CAUSE ARMENIENNE
organise à Lyon le Samedi 23 Avril
de 10 h. 30 à 16 h. 30 un Stand d'Information. Le thème

LE GÉNOCIDE PHISYQUE ET CULTUREL DU PEUPLE ARMENIEN

à 16 h. 30 devant le stand rassemblement avec l'intervention du Dr. YVES TERNON et de ARA KRIKORIAN (membre CDCA) *sur le stand le Dr. TERNON signera son l ivre récemment paru aux éditions du Seuil*
« LES ARMENIENS,
HISTOIRE D'UN GENOCIDE »
Lieu : Place Bellecour à Lyon (Côté Est)
Départ des cars :
St. Etienne, Pl. Chabanelle, 14 heures
St. Chamond, devant le café *Le Continental*, 14 h. 15.
Valence, Bd. d'Alsace (face rue Belle Image) 14 h. 15
Grenoble, devant la gare S.N.C.F. 14 h.
Inscription : Tél. : 42-04-02

ՅԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Համահարբերդցիական Միութեան, Փրանսայի շրջանի կեդր. վարչութիւնը, իր մասնաճիւղերով, խորին ցաւակցութիւններ կը յայտնէ ընտանիքներուն, զաւակներուն եւ ազգականներուն, յաւէտ բաժուած հայրենակիցներ՝ Համբարձում Քէչէբեանի (Լանսէ), Հայկունի Խմիրզեանի (Վալանս), Գէորգ Կօշկարեանի (Վալանս):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Իզմիրի Հայր. Միութիւնը 100 ֆր. ուղարկած է այրի Տիկին Մաղազաճեանէ իր ամուսնոյն մահուան Բ. տարելիցին առթիւ:

A CEDER

Appartement mixte, près Place Voltaire, pour tricots, etc.

Tél. : 805-76-13

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՒԻ

Լիվռէզոնի (կառքով) կամ այլ աշխատանքներու համար, գործ կը փնտռէ մէջին տարիքի Լիբանահայ մը:
Դիմել՝ Յովհ. Նազարեան
4, Ռիւ տը Ռոբրուա, Փարիզ 9րդ
Հեռ. 878–62–18

HAIGANOUCH

ECHANGES CULTURELS FRANCO - ARMENIENS
poursuivant son but : faire connaître l'Histoire et la Culture Arméniennes
organise
le SAMEDI 23 AVRIL à la Salle des Fêtes du Raincy, 9, Bld. du Midi, Le Raincy
sous le patronage de la Municipalitté une réunion consacrée à
LA QUESTION ARMENIENNE
— à 14 heures : Inauguration de l'EXPOSITION
à 15 heures : projection, pour la première fois dans la région du film: « CRIME SANS CHATIMENT » prêté par le C.D.C.A. et débat.
— en permanence de 14 à 19 heures, exposition-vente de livres, disques, photographies, reproductions de miniatures, alimentation, tee-shirts, bijoux et tapis de fabrication artisanale.
Le Bureau de « Haïganouch » sera heureux de vous accueillir à cette occasion

ՈՒՐԲԱԹ
ԱՊՐԻԼ
22
VENDREDI
22 AVRIL
1977

LE NUMERO 1,30 F

ՀԱՐԱՉ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 170 Ֆ·	Վեցամսեայ	90 Ֆ·
Արտասահման	Տար· 200 Ֆ·	Հատը	1 Ֆ· 30

52ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·840

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

52e ANNÉE — N° 13.840

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ ՀԵԹԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Ապրիլ 10-18)

ՔԵՄԱԴԻՐ ԱՐԱ. ՎԱՀՈՒՆԻԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԵՐԿՈՑԹ

Երեւանի Արուեստի Աշխատողներու տան մէջ տեղի ունեցած է բեմադիր Արա Վահունիի գործերուն նուիրուած երեկոյթ մը, որու ընթացքին բեմադիրը Ստեփան Կէորկով եւ շարժանկարի քննադատ Սերգէյ Գալստեան խօսած են Ա. Վահունիի ժապաւէններու մասին: Բեմադիրը ցայժմ պատրաստած է «Աշխատանքի երգը», «Հրազդան», «Ճամբարաժանում», «Տոհմածառ» ժապաւէնները, որոնց մէջ ներկայացուած է ջրելեկտրակայաններու, գործատուներու եւ դաշտերու մէջ աշխատող մարդոց կեանքը: Ա. Վահունի պատրաստած է նաեւ մշակոյթի վար պետներու նուիրուած «կտակ» եւ «Թըռիչք» ժապաւէնները եւ վերջերս ալ «Կանչ» շարժանկարը՝ որ կը ներկայացնէ ժողովուրդի երաժշտական աւանդութիւններու պահպանման նուիրուած մարդոց կեանքը:

×

ԽՈՐՀ. – ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿ – ՅՈՒԹԵԱՆ ՆԻՍՏԸ ՎԵՐՋ ԳՏԱՒ Է ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Խորհ. Միութեան Նախարարաց Խորհուրդին գիտութեան եւ գիտարուեստի պետական կոմիտէի եւ ամերիկեան «Քոնթրոլ Տէյթա Քորփորէյշըն» գործատան պատուիրակութեան համագործակցութեան հինգերորդ նիստը վերջ գտած է Երեւանի մէջ: Նիստին ընթացքին քննարկուեցան ներկայացուած են հաշուիչ մեքենաներու մարզէն ներս գոյութիւն ունեցող հարցերը: Նիստի փակումէն առ ամերիկեան պատուիրակութեան նախագահը՝ Ռոպըրթ Ուեսլէյնա ըսած է. «Հայաստանի մէջ տեղի ունեցած հանդիպումի ընթացքին արդիւնաւէտ խօսակցութիւն ունեցանք եւ քննեցինք փոխադարձ հետաքրքրութիւն ներկայացնող կարեւոր հարցեր: Ընդհանուր առմամբ նիստը շատ յաջող անցաւ: Խորին չնորհակալութիւն կը յայտնենք այն պաշտօնական ներկայացուցիչներուն՝ որոնք իրենց նպաստը բերին համագործակցութեամբ խումբի աշխատանքներուն: Հայ ժողովուրդի ներկայացուցիչներու հետ ծանօթութիւնը իսկական հաճոյք պատճառեց մեզի եւ համոզուեցան որ Հայերը բարի, հիւրընկալ մարդիկ են եւ կրցան բարձր մակարդակով կազմակերպել հանդիպումը եւ հաճելի դարձնել Հայաստանի մէջ մեր գտնուիլը: Միացեալ Նահանգներու մէջ մեզմէ շատեր ունին հայ բարեկամներ: Այդ տեսակէտէն ալ հետաքրքրական էր ձեր երկիրը այցելելը: Պատուիրակութիւնս կը յուսայ, որ մօտ ապագային կրնայ կրկին կ'ըլլայ դարձեալ այցելել այս հիասքանչ երկիրը»:

Խորհրդային պատուիրակութեան նախագահը՝ Վլադիմիր Միխայիլով ըսած է՝ նիստի ընթացքին խօսուեցաւ խորհրդային հրատարակչութիւններու պետական կոմիտէի էլեկտրոնիք հաշուիչ մեքենաներու մատակարարման, նոր եղանակներու, ինչպէս նաեւ միասնաբար նոր մեքենաներ արտադրելու մասին: Որոշուած է սեմինար մը ունենալ Միացեալ Նահանգներու մէջ, արծարծելու համար առողջապահութեան եւ կրթութեան մարզերէ ներս էլեկտրոնիք հաշուիչ մեքենաներու կիրարկումի հարցերը: Վ. Միխայիլով նիստին մասնակցողներու կողմէ չնորհակալութիւն յայտնած է Հայաստանի կառավարութեան՝ Երեւանի մէջ համագործակցութեան խումբի հինգերորդ նիստի գումարման օժանդակած ըլլալուն համար:

×

ԿՈՄԻՏԱՍ ՏՈՒՆ – ԹԱՆԳԱՐԱՆԻ ՆՈՐ ՆԻՒԹԵՐԸ

Կոմիտաս տուն – թանգարանը ստացած է նոր նիւթեր՝ գիրք, սաղ, լուսանկար: Գիրքերու մէջ կը գտնուին՝ Թորոս Ա. պատեանի «Կոմիտաս վարդապետ, իր կեանքն ու գործունէութիւնը» (հատոր Ա. 1931 Պոլիս) գործը, Կոմիտասի «Քնարերգութիւններ»ու Ա. գիրքը (Կալկաթա — Իսթհամպուլ, 1939), «Հայ ժողովրդական երգեր» (մեներգներ) հատաքածոն (Երեւան, 1932), Կոմիտասեան խմբերգներու հատաքածոն, որ լոյս տեսած է 1912ին Լայպցիգի մէջ: Թանգարանը ստացած է նաեւ «Ձեռագ տետրակ հայ դեղջուկ հանրերգի, դեկավարութեամբ Կոմիտաս վարդապետի եւ սիրայօժար մասնակցութեամբ 300 երկսեռ երգիչների» յատկագիրը, որ տպագրուած է 1911ին՝ Պոլիս: «Իլնիոն Ֆրանսէզ»ի սրահին մէջ տրուած համերգի յայտագիրն է այդ, որու կողքին վրայ կայ Կոմիտասի ստորագրութիւնը: Թէ ինչու ստորագրուած է՝ կը պարզուի գիրքին մէջ տրուած ծանօթութենէն, «Արտասպել արգելեալ է: Կոմիտաս վարդապետի ստորագրութիւնը չկրող օրինակները անվաւեր են»: Թանգարանի ստացած սալերը, որոնք արտադրուած են Ալեքսանդրապոլի «Կրամաֆոն» ձեռնարկութեան կողմէ (թուականը չէ նշուած), կը պարունակեն կալի երգը, Սայլերգը, Գութանի երգը, Հով արէէ, Հաւիկ մի պայծառ, Սեւ-մութ ամպեր, Ես սարէն կուգայի, Տէր կեցո՛ դու զՀայս, Արօր եւ տատրակ, Ի ննջմանէդ արբայական երգերը՝ Կոմիտասի, Վահան Տէր-Առաքելեանի, Նիկոլ Պաւելեանի մեկնաբանութեամբ: Վերջիններուն դաշնակով ընկերացած է Կոմիտաս:

×

ՂԱՓԱՆԻ ՆՈՐ ԿԱՌՈՒՑՈՒՄՆԵՐՈՒ ԾՐԱԳԻՐԸ

Ղափանը պղինձի հարուստ հանքերով Խորհ. Միութեան արդիւնաբերութեան մեծագոյն կեդրոններէն մէկն է: Անցեալին Ֆրանսացիները չհագործած են Ղափանի պղինձի հանքերը: Ներկայիս քաղաքին մէջ զարգացած է արդիւնաբերութիւնը՝ մեքենաշինութեան, սնունդի, էլեկտրականութեան մարզերէ ներս: Քաղաքին բնակչութիւնը, որ աւելի քան կէս դար առաջ 2000 հոգի կը հաշուէր, ըստ նախատեսութեան՝ 2000 թուականին 100 հազար չունչ պիտի հաշուէ: Հետեւաբար, զարգացման այս ընթացքը նկատի ունենալով, երեւանցի ճարտարապետներու օգնութեամբ նախաձեռնուած է կառուցանել բազմայարկ չէնքեր, որոնց առաջին յարկերը կ'ունենան ճաշարաններ, սրճարաններ, չարժանկարի սրահներ, խանութներ, ակումբներ, իսկ մնացեալ յարկերը կը գործածուին իբրեւ բնակարաններ:

×

ԵԴ. ՄԻՐԶՈՅԵԱՆԻ ՀԱՄԱՆՈՒԱԳԸ ԲԵՄԱՊԱՐԻ ՎԵՐԱԾՈՒԱԾ Է

Եդուարդ Միրզոյեանի «Լաբայլին գործիքներու համար համանուագ»ի հիման վրայ ստեղծուած է «Լոյսի համանուագը» բեմապարը, որու առաջին ներկայացումը տեղի ունեցած է Երեւանի օփերային մէջ: Բեմադրութեան հեղինակը՝ Աշոտ Աւետեան, բնագրին համար օգտագործած է Պարոյր Սեւակի բանաստեղծութեան մոթիվները («Մարդը ափի մէջ», «Ողջոյնի քմայքները», «Կարօտի տարրալուծումը», «Լոյս զուարթ»), ձգտելով ցոյց տալ լոյսի եւ խաւարի միջեւ եղած հակամարտութիւնը, որ ի վերջոյ կը յանգի լոյսի յաղթանակին: «Լոյսի համանուագ»ի ղեկավարն է Արամ Քաթանեան, նկարչական եւ հագուստներու ձեւաւորումները կատարած են Հենրի եւ Ռոպէր Էլիբեկեան: Բեմապարին մէջ հանդէս եկած են Էմիլիա Մնացական-եան, Ցովհաննէս Դիւանեան, Է. Անան-եան:

×

ՀԱՑ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՆԵՐԸ Ի ՊԱՏՈՒԻ՝ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՀԱՄԱՄԻՈՒԹԵՆԱԿԱՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒՆ

Մոսկուայի մէջ տեղի ունեցած երիտասարդ ճարտարապետներու գործերու 7րդ համամիութենական մրցումները վերջ գտած են եւ Խորհ. Միութեան Ճարտարապետներու Միութեան վարչութեան քարտուղարութիւնը հրապարակած է արդիւնքները: Այս առթիւ, Հայաստանի Ճարտարապետներու Միութեան վարչութեան նախագահը՝ Արծրուն Գրիգորեան, ըսած է «Արմէնփրէս»ի թղթակցին, թէ աւարտական շրջանի 233 մասնակիցնե-րէն 18ը Հայաստանի ներկայացուցիչներ էին: Դատական կազմը Բ. մրցանակով եւ վկայականով պարգեւատրած է Ռ. Մարտիրոսեանը, գիւղական ակումբներու եւ կարգ մը նախագիծերու համար: Գ. մրցանակի եւ վկայականի արժանացած են Ռ. Հասրաթեան եւ Լ. Քրիստափորեան, որոնք պատրաստած են Լենինական-ի մէջ կառուցուող օդակայանի չէնքին նախագիծը եւ այլ աշխատանքներ: Խորհ. Միութեան Գիտութիւններու Ակադեմիա-յի յատուկ մրցանակը եւ վկայականը տրուած է Հայկազեանին, որ հեղինակն է գիտական – հետազօտական բնոյթի կարգ մը ճարտարապետական առաջադրանքներու: Ճարտարապետութեան ամբիոնի դասախօս Ա. Գրիգորեան, որ աշխատութիւնները գրած է ճարտարապետութեան յուշարձանները պահպանելու եւ ժամանակակից քաղաքաշինութեան մէջ զանոնք օգտագործելու մասին, պարգեւատրուած է յատուկ մրցանակով եւ վկայականով:1

ԼՈՒՅՍ ՏԵՍԱԻ
VIENT DE PARAITRE

LES ARMÉNIENS
HISTOIRE D'UN GÉNOCIDE
par
Yves TERNON

Ed. SEUIL, Paris, Avril 1977

ՔԱՐԹԸՐ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻԱ

ՄՈՍԿՈՒԱՑԻՆ ԵՏՔ՝ ՈՒԱՇԻՆԿԹՐԸՆ ԿՈՒԶԷ ԿԱՊԸ ԱՄՐԱՊՆԴԵԼ

—o—

Միացեալ Նահանգներու նորընծաիր նախագահը, իր կարգին, երեք ամիս ուշադրութիւնը եռաբեւեռեան Մէյերիք – թրանի քաղաքականութիւնը, հասած է իր նախորդին եզրակացութեան՝ պէտք է վաւերացնել տալ Թուրքիոյ հետ համաձայնութիւնը.— չորս տարուան վրայ Ամերիկայի օժանդակութիւնը (մէկ միլիառ տոլար) եւ ամերիկեան կայաններու հարցը: Ծանօթ է որ այս համաձայնագիրը ստորագրուած էր Ֆիսինկէրի օրով, բայց ցարդ վաւերացուած չէ Քոնկրէսին կողմէ եւ ապահով ալ չէ որ չուտով վաւերացուի, հակառակ Քարթըրի այս որոշումին: Կառավարութիւնը պիտի դիմէ սակայն Քոնկրէսին որպէսզի այս վէճը վերջնէ, գոնէ մասամբ, վինարգելքը եւ 175 միլիոն տոլարի ալ վարկ մը բանայ ընթացիկ տարուան համար: Ծանօթ է որ ամերիկեան Նորհրդարանը դադրեցուց զէնքի հայթայթումը Թուրքիոյ, կիպրոսի պատճառաւ եւ պայման դրաւ որ Անգարա եթէ զէնք կ'ուզէ, պէտք է նախ զիջումներ ընէ Կիպրոս:

Հաւանականութիւն չկայ որ Թուրքիա արեւ զիջում ընէ Կիպրոս (ե՞րբ ըրած է եւ ինչո՞ւ քանի ի վերջոյ մեծ Պետութիւնները տեղի կուտան, Լօզանէն ի վեր) եւ պարզ է որ Ամերիկան կ'ըլլայ ի վերջոյ տեղի տուողը, թէեւ Քոնկրէսի վաւերացումը կրնայ դժուարութեանց բախել: Ցուսախաբ ալ եղած են մեծ թիւով Ամերիկացիները, որոնք Քարթըրի քուէ տուած են զայն աւելի յունասէր նկատելով:

×

Պոլսոյ մէջ երկու ուսանողներ սպանուած են եւ ուրիշ մըն ալ վիրաւորուած է ծանրօրէն երբ հանրազգեր կը փակցնէին (քաղաքական բնոյթ ունեցող): Տարբեր ակիղէն ի վեր 43ի հասած է սպաննուած ուսանողներու թիւը:

Քանի մը տողով

ՀՌՈՄի մէջ է, Մայիս 25ին որ Լիվըրփուլ եւ Մէօնխընկլատպախ պիտի մրցին Եւրոպայի բաժակին համար քանի կէսաւարտականներուն, Լիվըրփուլ յաղթեց Յիւրիխի (3–0) եւ Մէօնխընկլատպախ ալ կիեւի Տինամոյին (2–0):

ՋԱՅԻՐի մէջ Քաթանակաչի երկու դէպքերը ներկայացուած են միջազգային մամուլին: Աւտոյմէ մէկը վատահեցուցած է որ իրենց կողքին Քուպացիները կային, մարզող եւ կռուող:

ՏԱՔԱՐի Ֆրանքափրիկեան վեհաժողովին ժիսքար տ'Էսթէյն ճշդեց թէ Ափրիկեցիներուն կ'իյնայ Ափրիկէով զբաղիլ եւ թէ ափրիկեան ամէն Պետութիւն ապահովութեան իրաւունք ունի: Ըսաւ նաեւ թէ կը սիրէ Ափրիկէն, որու, ներկայս, «կեանքը» կը տրուի դուրսէն:

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ մէջ կախազան հանուած են եգիպտացի երկու քաղաքացի – ներ որոնք ամբաստանուած էին իբրեւ ահաբեկչական գործակալ: Ռումբ դրած էին կառախոմբի մը մէջ եւ տասը հոգիի մահուան պատճառ եղած:

ՅՈՒՆԻՍԻ 28-ԻՆ ՆՎԻՐՎԱԾ

(Ծեմերաց 100-ամեակի
առթիվ ստեղծված պատմվածք)

Ջաքիկը մեզ կը նկատեր չէր ուզեր տա-
նել։ Ցել։ Ջաքիկ ինչ որ ուզեր կ՚ընէր։ Ան
ամէն ինչ կ՚ընէր։ Ան ամէն ինչ գիտէր։ Ան
ամէն ինչ կրնար։ Ան ամէն ինչ կրնար ընել
ինչ որ ուզեր

ՀԱՅԿԱԶՈՒՆԻ ՎԱԺՈՒՇՈՒՀԻՆ

Ռ. ՏԱՍ

ՆԻՄՈՑ ԵՒ ՊԱՀԱՆՋԱՏԱՐ ՏԱՂԱՆԴԱՎՈՐ

Նամակիս առաջին բանաձեւը տաղանդավոր մարդուն մասին էր, որուն հետ ես ծանօթացայ Ամերիկա, Նիւ Եորքի մէջ, 1919ին։ Ան ինձ ներկայացուց իր ընկերներուն, որոնք, ինչպէս ինքն էր, ռուս հրէաներ էին, ծագումով Ռուսիոյ տարբեր մասերէն։ Անոնք բոլորն ալ ինձ պէս գաղթական էին։ Ամէնքն ալ կը խօսէին ռուսերէն, եւ ես ռուսերէն գիտէի։ Ամէնքն ալ կը սիրէին գրականութիւն, արուեստ, քաղաքականութիւն եւ կեանքի ամէն տեսակ հարցեր։ Ամէնքն ալ կը սիրէին վիճիլ, եւ ես ալ կը սիրէի վիճիլ։ Ամէնքն ալ կը սիրէին ծիծաղիլ, եւ ես ալ կը սիրէի ծիծաղիլ։ Ամէնքն ալ կը սիրէին ընթերցել, եւ ես ալ կը սիրէի ընթերցել։ Ամէնքն ալ կը սիրէին գրել, եւ ես ալ կը սիրէի գրել։ Ամէնքն ալ կը սիրէին ապրիլ, եւ ես ալ կը սիրէի ապրիլ։

Ամէնքն ալ կը սիրէին ապրիլ, եւ ես ալ կը սիրէի ապրիլ։ Ամէնքն ալ կը սիրէին գրել, եւ ես ալ կը սիրէի գրել։ Ամէնքն ալ կը սիրէին ընթերցել, եւ ես ալ կը սիրէի ընթերցել։ Ամէնքն ալ կը սիրէին ծիծաղիլ, եւ ես ալ կը սիրէի ծիծաղիլ։ Ամէնքն ալ կը սիրէին վիճիլ, եւ ես ալ կը սիրէի վիճիլ։ Ամէնքն ալ կը սիրէին քաղաքականութիւն, արուեստ, քաղաքականութիւն եւ կեանքի ամէն տեսակ հարցեր։ Ամէնքն ալ կը սիրէին խօսիլ, եւ ես ալ կը սիրէի խօսիլ։ Ամէնքն ալ

URGENT — COMMUNIQUE

En raison de l'interdiction de la marche organisée par le C. D. C. A., prévue du Rond-Point des Champs-Elysée à l'Etoile le Dimanche 24 Avril à 17 h. 15,
UN CHANGEMENT INTERVIENT DANS LE CARACTERE DE LA MANIFESTATION :
UN RASSEMBLEMENT EST PREVU
dès 16 h. 45
SUR LE PARVIS DE NOTRE-DAME
à la sortie de la messe solennelle

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Օր. Զարուհի Թորոսեան իր խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնէ բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակով, անձամբ թէ դրաւոր մասնակից եղան իր սուգին, իր սիրելի քրոջ՝

ՀԱՑԿԱՆՈՑՇ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ

մահուան առթիւ։

Notre-Dame de Paris

Այս կիրակի, Ապրիլ 24, ժամը 16ին պատարագ կը մատուցուի Ապրիլեան նահատակներու յիշատակին։

կը պատարագէ
ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿ. ԿԱՊՐՈՑԵԱՆ

կը քարոզէ
Փարիզի Արքեպիսկոպոս
ԿԱՐԴԻՆԱԼ Ֆ. ՄԱՐԹԻ

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՑՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

Կիրակի, Ապրիլ 24, Մեծ եղեռնի 62րդ տարեդարձն է։ *Այս առթիւ Փարիզի Ս. Ցովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ, առաւօտեան 10ին կը մատուցուի հան – դիսաւոր բազմաճաշ պատարագ, եւ յա – ւարտ պատարագի կը կատարուի հոգե – հանգիստ մեր բիւրաւոր նահատակներու հոգիներուն համար։*

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ. ՆԱԳԱՇԵԱՆ

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ
ԵԿԵՂԵՑԻ
ՄԱՐՍԷՅԼ

Մարսէյլի «Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ» Հայ Կաթողիկէ եկեղեցւոյն մէջ՝ 92, Ռիւ ո'Օպանէը, Ապրիլեան նահատակաց յի – շատակին համար, հոգեհանգստեան ձայ – նաւոր պատարագ կը մատուցանէ ու կը քարոզէ տեղւոյն Ժողովրդապետ՝

ՍՍՐԳԻՍ ՎՐԴ. ԴԱՒԻԹԵԱՆ

կիրակի, Ապրիլ 24, առաւօտ ժամը 10·15ին։

LE COMITE DE DEFENSE DE LA CAUSE ARMENIENNE
organise à Lyon le Samedi 23 Avril de 10 h. 30 à 16 h. 30 un Stand d'Information. Le thème

LE GÉNOCIDE PHYSIQUE ET CULTUREL DU PEUPLE ARMENIEN

à 16 h. 30 devant le stand rassemblement avec l'intervention du Dr. YVES TERNON et de ARA KRIKORIAN (membre CDCA) *sur le stand le Dr. TERNON signera son l ivre récemment paru aux éditions du Seuil*
« LES ARMENIENS,
HISTOIRE D'UN GENOCIDE »

Lieu : Place Bellecour à Lyon (Côté Est)
Départ des cars :
St. Etienne, Pl. Chabanelle, 14 heures
St. Chamond, devant le café *Le Continental*, 14 h. 15.
Valence, Bd. d'Alsace (face rue Belle Image) 14 h. 15
Grenoble, devant la gare S.N.C.F. 14 h.
Inscription : Tél. : 42-04-02

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉ

Մայիս 14ին, Շրջ. վարչութեան ձեռ – նարկը՝ ժորժ Ե.ի մէջ։

— 62 ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁ ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ —

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ մեր մեկուկէս միլիոն նահատակներուն յիշատակը կ'ոգեկոչուի համահայկական ձեւով, հովանաւորութեամբ երեք համայնքներու հոգեւոր պե – տերուն, հետեւեալ յայտագրով։—

ԿԻՐԱԿԻ, ԱՊՐԻԼ 24
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Առաւօտեան ժամը 10ին՝ ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ՝ Փարիզի Ս. Ցովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ

կէսօրէ ետք ժամը 4ին՝ ՊԱՏԱՐԱԳ՝ Նոքրը Տամ տը Փարիի մէջ։
Երեկոյեան ժամը 6ին՝ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ ԶԵՏԵՂՈՒՄ ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻՆ՝ Շարլ տը Կոլ – էթուալի հրապարակ

կիրակի, Ապրիլ 24, ժամը 17·30ին հաւաքուիլ Թրամփլէն Շան գ'էլիզէ – Ավընիւ տը Ֆրիէտլանտ։

Շան գ'էլիզէ եւ էթուալ ըստ օրէնքի պանդրոլ եւ յուշատախտակ արգիլուած ոստիկանապետութեան կողմէ։

COMMEMORATION DU 24 AVRIL
à
L'ARC DE TRIOMPHE

Dimanche, 17 h. 30, Tremplin Champs-Elysées, Ave. de Friedland.
Banderoles et pancartes interdites par la Préfecture.

երեկոյեան ժամը 8·45ին՝ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ՝ պատշաճ յայտագրով՝ Սալ Կավոյի մէջ 45, *Ռիւ Լա Պօէսի, Փրիզ 8րդ (Մէթրօ Միրոմէնիլ) ժամը 20·45ին։*

Գեղարուեստական պատշաճ բաժին։ Բանախօսութիւններ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Դատի Յանձնախումբին։—
ՈՒՐԲԱԹ, ԱՊՐԻԼ 22ԻՆ։—
ՀԱՆՐԱԺՈՂՈՎ
Հայ Դատի Յանձնախումբի կողմէ կը ներկայացուի

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԻ ՖԻԼՄԸ

կը խօսի։— Իվ Թերնոն

ՇԱԲԱԹ, Ապրիլ 23էն 24, հսկում Մարսէյլի յուշարձանին
ԿԻՐԱԿԻ, Ապրիլ 24, առաջնորդ Քանըպիէռի վրայ։
Օթոբուսները կը մեկնին ժամը 9ին հետեւեալ վայրերէն։—

ՍԻՆ – ԺԵՐՄ (Յակոբ Էսկիճեան, Մ. Աւտոյեան), ՊՈՒԼՎ. ՕՏՏՕ (Հայկ Սարգիսեան, Ցովհ. Ցուսիկեան), ՍԻՆ–ԼՈՒ (Գէորգ Գերիքեան), ՍԻՆԹ–ՄԱՐ – ԿՐԻԹ (Վարդան Մուրատեան, ԼԱ. ՓՈՆ (Գր. Փելիկեան), ՊՕՄՈՆ (Աւետիս Եօթնեղբայրեան)։

pour vos vacances d'été 77

Varoujan SARKISSIAN
sevan voyages lyon

VOUS PROPOSE : ses voyages pour toutes destinations à des prix très étudiés

Week end Ascension en Tunisie
du 18 au 22 Mai 77
Hôtel première catégorie
pension complète
Excursions + transferts compris
Prix : LYON/LYON = 1.190 FR

Beyrouth Liban
Départs en groupes de Lyon
Juillet et Août
Prix intéressants
Nous consulter

Voyages aux Etats-Unis
Tous les mois
Pour deux, trois, quatre ou cinq semaines
A partir de 1.750 FR

Arménie
Départs chaque mois
Prix à partir de 2.980 FR
Groupe du 05 au 19 Août :
accompagné
par Varoujan SARKISSIAN

Catalogues à votre disposition sur demandes pour toutes destinations

RENSEIGNEMENTS ET INSCRIPTIONS :

sevan voyages
50, Cours de la Liberté — 69 Lyon — Tél. : 60-13-66
Licence Br 72 056 — Téléphone 60-13-66 — Téléx 900287
Licence organisatrice : A 529

Exposition de Tapis d'Orient
ARMÉNIENS ANCIENS
du 15 au 30 Avril 1977
Organisée par la Maison
König
25, RUE DU RHONE, EN PLEIN CENTRE DE GENEVE
Occasion unique pour amateurs et connaisseurs de se procurer des pièces rares à des prix très avantageux

RESTAURANT EREVAN
ՀԱՅԿԱԿԱՆ
ԵՐԵՒԱՆ
26, RUE BERGÈRE PARIS 9e Tél. 770 85 81

Հայկական մաքուր խոհանոց — Հայկական ջերմ մթնոլորտ
Մատչելի գիներ

երկուշաբթի՝ *կարսի տէօներ*
Չորեքշաբթի իրիկուն՝ *ձիթապտուր — մանր*
Հինգշաբթի իրիկուն՝ *պատուէրին վրայ լահմաճուն ու չի–ֆէօփթէ*
Ուրբաթ իրիկուն՝ *Սու–պէօրէկ*

Եւ ամէն կիրակի առաւօտ, պատուէրի վրայ՝ խաշ։

ՓԱԿ Է ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» 83 rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՇԱԲԱԹ-ԿԻՐԱԿԻ
ԱՊՐԻԼ
23-24
SAMEDI-DIMANCHE
23-24 AVRIL
1977

LE NUMERO 1,30 F

ՀԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 Ֆ.	Վեցամսեայ	90 Ֆ.
Արտասահման	Տար. 200 Ֆ.	Հատը	1 Ֆ. 30

ԵՐԿՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.841

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

52e ANNÉE — N° 13.841

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՊՐԻԼ 24

Այսօր դարձեալ մեր սրտերը խորան դարձուցած՝ ազգովին, ջերմեռանդ եր-կիւղածութեամբ կ'ոգեկոչենք խնկելի յիշատակը մեր մկկուկէս միլիոն անթաղ նահատակներուն, որոնք զոհուեցան ազա-տութեան ճանապարհին վրայ, յանուն ազգութեան ու հայրենիքի :

1915 Ապրիլ 24ը պատմական թուական մըն է, որ կը խորհրդանշէ Մեծ Եղեռնը :

Սակայն 1915ին չէ, որ սկսաւ ու վեր-ջացաւ ցեղասպանութիւնը : Առանց չատ հեռուները երթալու, յիշենք 1894–96ի համիտեան համատարած ջարդերը եւ 1909ի կիլիկեան ջարդը : Եթէ առաջինները արդիւնք էին օսմանեան բռնակալ վար-չակարգին, վերջինը սահմանադրական կա-ռավարութեան — ոճրագործ Իթթիհատ – ական – սարքած առաջին սպանդն էր :

«Մեծ Եղեռն»ը վերջ չգտաւ 1918ի Զի-նադադարով :

Ջինադադարին Հայութիւնը յաղթա-կան էր : Սահմանին միւս կողմը կեանքի կոչուած էր Հայաստանի անկախ Հան-րապետութիւնը : Դարերու սոսկութենէն եաք ստեղծուած էր « Հայաստան » պան-ծալի անունը կրող Պետութիւն մը, որ պաշտօնապէս ճանչցուած էր յաղթական դաշնակիցներուն կողմէ : Անկախ Հայաս-տան դաշնագիր կը կնքէր այս վերջին – ներուն եւ պարտուած Թուրքիոյ հետ : Իր հողային իրաւունքները հանդիսաւո-րապէս կը ճանչցուէին :

Աղէտն կիլիկեան կը դրաւուէր նախ Անգլիացիներու, յետոյ Ֆրանսացիներու կողմէ : Հայկական Լեգէոնի կամաւոր – ները կը հանդիսին իրենց երազներու իրա-կանացման : Ցաղթական մուտք կը գոր – ծէին «ցանկալին կիլիկիա» :

Մինչ Ադանա, Արաբիոյ, Սուրիոյ եւ Պաղեստինի անկիւններէն կ'ազատագրը – էին հրաշքով վերապրող բեկորները եւ կը տեղաւորուէին կիլիկիոյ մէջ :

Գոլիս կը դրաւուէր դաշնակիցներուն կողմէ : Վոսփորի մէջ կը խարսխէին անգ-լիական, ամերիկեան, Ֆրանսական, իտա-լական ու յունական մարտանաւեր : Ան-ողոք խանդավառութեան օրեր կ'ապ-րէին օսմանեան մայրաքաղաքի Հայերը : Նոքանոր թերթեր կը հրատարակուէին : Նոր դրքեր կը տպուէին : Նոր մխիթարեան – ներ կը կազմուէին : Գրական, թատերա-կան, մէկ խօսքով մշակութային կեանքը պարթևնքի ու վերելքի նոր շրջան մը կը ապրէր :

1918 Հոկտեմբեր 30ի Մուդրոսի Զի – նադադարի համաձայնագրով դաշնակից – ները ամէն մանրամասնութեամբ կ'ապա-հովէին իրենց շահերը : Սակայն կը մոռ-նային Հայերը :

Մինչ պատերազմի նեղ օրերուն անոնք լայն խոստումներով կ'օրօրէին Հայերը՝ աղատագրելու համար զանոնք Թրքական ոճրապետութենէն, Զինադադարի համա-ձայնագրին մէջ ո՛չ մէկ յօդուած կը դնէին ձնշաթափելու համար Անատոլուի Թըր-քական բանակները :

1919 Մայիս 15ին Պոլսոյ դրաւման բա-նակին կողմէ Փոքր Ասիա կը ղրկուէր Մուսթաֆա Քէմալ՝ իբրեւ թէ տեղւոյն անկարգութեան հակելու համար :

Այս կարգադրութիւնը վճռական, իս – կապէս ճակատագրական դեր խաղաց ո՛չ միայն Թրքահայաստանի, այլև հանրապե-տական անկախ Հայաստանի համար :

Քէմալի «մելլի» չարժումը արագօրէն վարդացաւ օրհնութեամբ յաղթական դաշ-նակիցներուն, որոնց թշնամի էին երէկ : Դաշնակիցներէն եաք չմնալու համար, Մոսկուան ալ փութաց դրամով, զէնքով ու զինուորով քաջալերել քէմալական չար-ժումը : Արդիւնքը պիտի ըլլար Հայաս –

ՍՐԲԱԶԱՆ ՅԱՃԱԽԱՆՔ...

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԾԱՌՈՒԿԵԱՆ

Մանկութիւնից աշխարհում ես մի կորած ֆոյր ունեմ,
Սեւազանգուր ու սիրուն ես մի կորած ֆոյր ունեմ :
Եաթաղանի բերանից, ահից, մահից հալածուած,
Գաղթի ճամբին ոլորուն ես մի կորած ֆոյր ունեմ :
Թէ լուր ունէք, ասացէք, բանի՛– բանի՛ տարի է
Իմ յոյսերն են օրօրում, ես մի կորած ֆոյր ունեմ :

ՍԱՐՄԷՆ

Կ'ըսուի, կ'ըսեն

— « Պէտք է աչքով տեսնել, հասկնալու համար կատարուածը, պէտք է կրել մոր-քին վրայ, ապրա՛ծ ըլլալ » :

Տեսանք աչքով, •կրեցինք մեր մորքին վրայ, ապրեցանք ողջ սերունդով : Բայց կը թուի թէ փիզիքական ցաւին դրոշմը նուազ ներգործօն է ժամանակի եւ մի-ջոցի տարածութեան մէջ, մարդ էակին վրայ, բան հոգեկան տառապանքը : Մար-մինը շուտ կ'ըննկնուի, բայց եթէ կրցաւ տակաւ՝ կը վերականգնի նոյնիսկ արագ :

Ցաւը, արիւնող վէրքը, երբ անցնին, միեւնոյնն է, օր մըն էր թէ տարի մը՝ տարբերութիւնը մեծ չէ : Խորունկ վէր-քերու սպիներ կան, որոնք ոչ մէկ սար-սուռ կը պատճառեն այլեւս, իբրեւ թէ ուրիշ մը կրած ըլլար անոնց ցաւը, ու մենք, ըլլայինք անտարբեր վկաները, հե-ռաւոր օր մը պատահած դէպքի մը :

Մեր ապրած դժոխքը հազուադէպօրէն սրտի նմլուս կը պատճառէ այլեւս, բիչ անգամ կը բանայ արցունքին ու վիշտին ճամբաները : Ուրիշներ չեմ գիտեր, բայց ինծի այդպէս է : Թերեւս անոր համար, որ մեր մարմինները դեռ շատ մատղաշ էին որպէսզի տառապանքին սեւ հունտը կարենար արմատ բռնել այնտեղ, եւ հոգիները դեռ մանուկ եւ անպատրաստ՝ ըմբռնելու համար իմաստը մեծ Ողբեր – գութեան, որուն զոհերն էինք, ու նաեւ լուռ ականատեսները :

×

Մտքի թաղուն վիճակ մը ունիմ ես : Սկիզբները՝ պատահական անդրադարձում մըն էր, բայց կրկնուելով – կրկնուելով՝

տանի անկախութեան կործանումը :

Կիլիկիոյ մէջ Ֆրանսացիները անջատ համաձայնագրով 1921ի վախճանին Թուր-քերուն յանձնեցին Կիլիկիան : Անապատ – ներէն ճողոպրած հարիւր հազար Հայեր անգամ մը եւս արմատախիլ եղած իբրեւ զաղթական ապաստանեցան Սուրիա եւ Լիբանան :

Բիւթանիոյ, Սեւ ծովու եզերքը եւ ներ-քին գաւառները վերադարձող տարա-գրուածները չուտով արմատախիլ պիտի ըլլային :

Իզմիրի աղէտը 1922 Սեպտեմբերին եւ Պոլսոյ ու շրջանի դաշնակիցներուն կողմէ պարպումը 1923ի գարնան կատարեալ պիտի դարձնէր ցեղասպանութիւնը :

Ապուիլ Համիտ, Իթթիհատ, Մելլի չարժում հեռուղողականօրէն չարունակած են Հայերու բնաջնջումը : Այսօրուան Հանրապետական Թուրքիան արժանաւոր ժառանգորդն է իր պապերուն ու հայ – րերուն :

Ի զուր է, որ Անգարա իրար անցած է զառնուկի վերածելու համար գայլը : « Ցեղասպան » մակդիրը խարանուած է Թուրքի ճակտին : Պատմութիւնը վկայ :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ԵՐԳԻ ՎԵՐԱԾՆՆԴ ՎԷՐՔԸ

Տարուէ տարի ոգեկոչելով Հայա-ջինջ Սարսափները, մենք պիտի ու-նենանք մէկ մտածում, — երգի վե-րածել վէրքը :

Երգ՝ հայ ժողովուրդի յաւիտենա-կանութեան :

Երգ՝ հայրենիքի ամբողջացման եւ անկախութեան :

Երգ՝ խաղաղութեան, չինարար ու յարատեւ աշխատանքի :

Երգ՝ մշակոյթի զարգացման եւ ստեղծագործութեան :

Երգ՝ ներքին կազմակերպութեանց զօրացման եւ ներդաշնակ համա – կեցութեան :

Այս բոլորը պիտի կազմեն արու քայլերգ մը ինքնապաշտպանու – թեան, ո՛ր ամէն ալ ինկած ըլլանք :

Ա՛յդ կը ներշնչեն աւելի քան մէկ միլիոն Ջարդուփշուր ոսկերներուն բեկորները :

Այդ ճիգն է որ ոչ միայն կանգնուն պիտի պահէ մեզ, այլեւ պիտի դառ-նայ Ջլատիչ մղձաւանջ մը՝ Հայու-թեան բոլոր թշնամիներուն համար :

Երէկ ալ երգ մըն էր մեր կեանքը, — աղօթք եւ կարօտ ազատութեան :

Տեղ-տեղ երգն ու մաղթանքը վե-րածուեցան դղրդադին մարտակոչի, սարսելով լեռ ու ձոր, կամ սուլթա-նախնամ եւ ցարանիստ ոստաններ :

Ձեռ ձեռքի տուին իսլամն ու քը-րիստոնեան, գերեզմանատան մը վե-րածելու համար Արեւմտեան Հա – յաստանը :

Եւ սակայն, հալածական եւ ա – րիւնլուայ ժողովուրդը այս փլու – զումին ալ դիմացաւ, ստեղծելով հայրենիքի մը կորիզը Արարատեան դաշտին վրայ, ինչպէս եւ չէն բոյ-ներ՝ օտարութեան մէջ :

Ինչպէս հայրենիքը, նոյնպէս այդ բոյները ծաղկեցան յարատեւ տըք-նութեամբ, վէրքը երգի վերածելու վճռակամութեամբ :

Շ.

հուն... այդ պահուն .. կը զգամ թէ ո-ճի՛ր գործելը մեղք չէ...

. . . . . .

Ապրուածը, մորքին վրայ կրուածը՝ կը փոխուի մորքին հետ, կը սպիանայ՝ տարիներուն հետ : Մարմնին վէրքը մար-մինը կը բուժէ : Անբուժելին՝ հոգիի վէրքն է, մնայուն մղձաւանջը, որ չի փա-րատիր, եւ ապրողներուն զուարթ դէմ – քին վրայ իսկ կը տարածէ յաճախանքին ստուերը մեռածներուն :

Սրբազան յաճախանք մըն է ատիկա, որ իւրաքանչիւր ապրող Հայ պիտի կրէ — պէ՛տք է կրէ — ընդմիշտ եւ յաւիտ-եան : Տասնամեակ մը ետք՝ ու արդէն ե-ղեռնը տեսնող սերունդը կ'անցնի, եւ գա-լիք սերունդները — աւելի բախտաւոր ու երջանիկ, կը հաւատա՛մ — պիտի յիշեն ու երբեք չմոռնան : Ու պատմութեան է-ջերուն մէջ թաղուելէ առաջ, լաւ է որ մտքի նիգով մը փորձեն պատկերացնել անցեալը, հին չարաշուք եղելութիւննե – րուն նո՛ր դերակատարներ սահմանեն ե-րեւակայութեամբ, ապրող ու շնչող սիրե-լիներ տեսնեն անդարձ ու անհետ կարա-ւանիներուն մէջ, եւ ա՛յն ատեն կրնանք վստահ ըլլալ, թէ իրապէս կը զգան ու կ'ապրին անցեալը :

Ապրողներ կրնան մոռնալ իրենց ապ-րածը :

Ներքին խորունկ վերապրո՛ւմն է որ պիտի արժեցնէ յիշատակը մեռածներուն, եւ իրաւունքը նոր ծնածներուն . . :

ԷՋԵՐ ՆԱՀԱՏԱԿ

ՁՕՀՐԱՊ

ՕՐԱԳԻՐԸ

Հինգշաբթի, Յունուար 12, 1915

Փառս փառաւի վրայ կը դիզէ Գերմանիա հառաւտելու համար բացայայտ սուտ մը· այն թէ՝ պատերազմի պատասխանա – տուութիւնը իր վրայ չի ծանրանար: Այս դուր ջանքը կը բացատրուի սըտով որ Գերմանիոյ համբաւը խպտառ խեղդուեցաւ այն արեան ծովին մէջ որ այս պատե – րազմը կազմեց:

Գերման ժողովուրդը աւելի խնայուած չէ այս աշխարհին մէջ, բայց ան էր որ պատերազմի մէքենոլորտը ստեղծեց եւ ա – մէն առթիւ հրաւէր կարդալու հոգեբա – նութեամբը զինք կառավարողներուն չափ պատասխանատուութեան բաժին ունի:

Ամէն անոնք որ ազգերու դլուխը կը դանուին իրենց կայսր ու թագաւոր, իշ – խան կամ զօրավար, առանց վհմակը մի – այն ղրկել պատերազմի, հին դարերու ասպետներու փառքը վերահաստատել եւ ժողովուրդը ազատել այն սակաւաթիւ վայելողներու ճանկէն որոնք վարիչներ կը կոչուին:

Շաբաթ իրիկուն, Յունուար 23, 1915

Այսօր Հարպիէ գացեր էի: Համայիլ փաշային քով դանուած միջոցիս, տեղի ունեցած խօսակցութենէ մը վերահասու եղայ որ Պր. Կեննատիէֆ պուլկար պե – տական մարդը, վեց միլիոն արժողու – թեամբ լուրիա թուրք պինուորական վար – չութեան յանձնելու պայմանագրութիւն մը կնքած է խիստ նպաստաւոր ձեւով մը:

Այս գործին վերաբերեալ օրինական մէկ կէտի մասին իմ կարծիքս հարցուեցաւ, եւ այս առթիւ բուն պայմանագրութիւնը տեսայ որ Հոկտ. 27ի թուականը կը կրէր:

Պր. Կեննատիէֆ երեք ամսուան մէջ վեց միլիոնի լուրիա պիտի յանձնէր փոխար – ժէքին կանխիկ վճարման դէմ: Ասիկա պուլկար պետական մարդոց մէջ կաշա – ռակերութեան յառաջդիմութիւնը կը ցուցնէ: Ահաւասիկ պուլկար «հայրենա – սէր» մը որ օտար պետութենէ մը, առեւ – տուրի ձեւին տակ, կաշառք առանալու կը նուաստանայ: Առանձին դարշանքներ չեմ կարծեր որ բացառութիւն ըլլան:

Այսպիսի աղտեղութեանց հեղինակները եւ պետական անձնաւորութիւն կոչուած մարդիկը մէկ կողմ նետելու եւ ժողո – վուրդներն ուղղակի իրենցմով կառավա – րելու ժամը հնչած է:

Հինգշաբթի, Ապրիլ 10, 1915

Ա.

Բաւական առեն է տող բան դրած չու – նեմ: Պատերազմական վիճակը որ առաջ այնքան կը վրդովէր զիս, տակաւ (վար – ժութեան հետեւանքով) իր տաթօրինա – կութիւնը կորնչցուց: Հարկաւ միշտ ա – մենամեծ հետաքրքրութեամբ կ'ուզենք դէպքերն իմանալ, բայց այնչափ միայն:

Վերջին օրերուն կարեւոր դէպքը, Դաշ – նակիցներուն կողմէ Տարտանէլի դէմ սկսուած նախապատրաստական գործո – ղութիւններէն եռաքը կատարուած յար – ձակումին ձախողանքն է: Այս յաջողու – թիւնը թուրք չովինութեան վերջին մխի – թարանքներէն է:

Երկու օր առաջ Սեւ ծովու նեղուցին դէմ ռուսական թնդանօթներ որոտացին, դիմադրութիւնը կրնայ երկար ըլլալ ըս – նորհիւ Գերմանացիներուն, բայց հիմա – կուց կ. Պոլսոյ ճակատագիրը ըստ իս վճռուած է· քանի մը ամիս չանցած կ. Պոլիս պիտի դադրի Թուրքիոյ մայրաքա – ղաքն ըլլալէ:

Բ.

Ուրիշ տեսարան մը որ ազգերու բարո – յականին մասին մեծ վաւերագիր մըն է· այն ալ վերջին պահուն Հելլէնաց դէմ – ժումն է Դաշնակիցներուն հետ քալելու համար տրուած որոշումին: Վենիզելոսի անկումը Հելլէնաց ցոյց կուտայ հելլէն ազգին նկարագիրը: Արդէն բոլոր արե –ւելքի ազգութիւնները միեւնոյն բարոյա – կան նկրտումի ապացոյցը տուին աշ – խարհի:

Բոլորն ալ Ռուսիոյ, Անգլիոյ եւ Ֆրան – սայի շնորհիւ ազատութիւննին, անկա – խութիւննին վերստացած՝ բոլորն ալ միացած են իրենց բարերար ազգութեանց դէմ ապերախտ դանուելու տխուր դերին մէջ: Սարկութենէ հալիւ դուրս եկած ազ – գութիւնները, եւ քանիերորդ դարու չա – հարերը իրականութիւնը, — ահաւասիկ ինչ արդիւնքներ կուտան:

Կիրակի, Ապրիլ 25, 1915

Պատահեցաւ ինչ որ պիտի պատահէր· երկկ դիշեր ռահվիրաներուն չատ մը ձերբակալութիւններ ըրաւ Հայերէն, բո – լոր դվխաւոր Դաշնակցականները: Նախ Ակնունի, Զարդարեան, Փաշայեան (Զար – դարեանի տղան առաւոն կանուխ տուն եկաւ հազորդելու այս լուրը): Ցետոյ չատ մը բժիշկներ եւ դեղագործներ, ով պիտի ինչ պատճառով, եւ յետոյ ամէն նշանակութենէ եւ կարեւորութենէ զուրկ կարգ մը մարդիկ, (այս կամ այն դրա – սենեակին չինած ցանկէն քաշուած հա – ւանաքար):

Ի՞նչ պատճառով: Դաւադրութի՞ւն — անհիմն:

Զգուշութե՞ն, կամ հակահարուա՞ծ, այլուր պատահած դէպքերու զոր կ'ան – դիտանանք այստեղ այս ժամուն: Փիչ առենէն պիտի իմանանք:

Եւ ահա, ես, ազատ· դիտեմ թէ, ի – րօք, այս ձերբակալուածներու գլուխը կը դտնուիմ, եւ դիտեմ թէ ինչ պատճա – ռով ինծի խնայուած է:

Հիմա Վարդգէսը եկաւ· ան միայն ա – զատ է· գացինք քաղաքական պետերու տունը: Ասոնցմանք, անօգուտ:

Դաշնակցութիւնը Իթթիհատին կողքին եւ օգտին աշխատելէ վերջը, ահաւասիկ անոր հարուածին տակ:

Կիրակի, Մայիս 1, 1915

Գաւառներէն դաղտնապէս հասած լու – րերը ամէն տեղ ձերբակալութիւններ կ'ի – մացնեն: Պատանդներու այս դործը վեր – ման պինուորական մատնութեան ար – դիւնք:

Ո՞ր օրին վերապահուած է Հայոց Ջար – դը:

Կիրակի, Մայիս, 8, 1915

Այսօր պատմ մը ըրի Տոքթ. Դաւիթ – եանի հետ: Ասոնցմանք՝ Միացեալ Նա – հանգներէն ուղղակի Գերմանիա դիմում կատարել տալու մասին:

Ամէն մարդ իր պարտականութեան դը – լուխը պէտք է դտնուի, վհատելու չէ:

Տոքթ·ը կրցեր էր համոզել Պատրիար – քը որ վերադառնայ իր աթոռը:

Իփրանոսեան վաճառատունը կարգա – խօսք մը դաեր է իր բազմաթիւ մատնա – հիւղերուն ղրկելու համար, որոնց գլուխը դտնուող պաշտօնեաները չարունակ ձեր – բակալուելու վրայ են: Բոլոր անտունե – րուն մէջ թուղթի մը վրայ խոշոր տառե – րով գրուած երկու բառեր — ՎՀԱՏԵԼՈՒ ՉԻ, ՎԱԽՆԱԼՈՒ ՉԻ:

Հասնեցայ այս երկու բառին· այս կըը – նամ ըսել, երբ դժուարութեան հանդի – պիմ:

ԹՈՒՒԿԻՆ ՋԱՐԴԱՐԵԱՆ

ԿԱՐԱՑԱԾՆԵՐԸ

(ՀԷՔԵԱԹ)

Սա ժայռերը որոնց վրայէն բազէները կը ճախրեն եւ օձերը կը սողան սուլելով, ուր մամուռներ փաթթուելով անոնց կո – ղերուն վրայ գորշ կանանչ մը կ'երան – դին, առեւօք, աւանդութիւն մը կ'ըսէ, այդ հսկայ ժայռերը մարդիկ էին մեզի պէս:

Անյիշատակ ժամանակի մը մէջ՝ այդ խոպան տեղէն հպարտ ամբոխ մը կ'անց – նէր, հեռու երկիրներէ եկող հարսնեւոր – ներու խումբ մը, ու թմբուկին, դափնի ձայնը, երդողներու, ծնծղաներու հընչիւնը, զվեստներուն չողիւնները՝ հե – ռուն, դաշտերուն մէջ կ'երկնայինն, ու հարսը քօղին մէջ ծածկուած՝ իր դեղեց – կութիւնը կը պահէր: Ցանկարծ անդուսպ փափաք մը կ'ուտեցնէ հարսին սիրտը՝ որ դէմքը բանայ ու վայրկ սիրով մը իր գե – ղեցկութիւնը անծանօթ տեղերուն ցոյց տայ· կը նետէ քօղը ու իր անմահ դէմ – քը արեւին կը ցուցնէ: Այն առեն, անոր դեղէն ու հպարտութենէն զայրացած, բնութիւնը անէծքով կը չանթահարէ բո – լորը հո՛դ, այդ տեղը· եւ անփոփոխելի այլակերպութեամբ, մարդիկը քար կը դառնան՝ անշարժ, ու համր:

Հիմա, մշտական ոպասումով՝ անոնք կը սպասեն հոն· անոնց մէջ կը նշմար – ուին խանգարուած, աւրուած դիմագծեր՝ մանուկի, պատուի եւ պարմաններու· վայրենի աչքեր կան ահռելի սեւեռում – ներով՝ մոլեդին արտայայտութեամբ մը բաց մնացած· կծկուած, խորշոմած երե – սոյթներ կ'երեւան որ կարծես լալու կը պատրաստուին, ու չեն լար· և ցաւ մը կը յայտնուի, ցաւ մը որ վիրենք տանջած է իրարու վրայ խռնուած սեղմ կամ անջատ՝ անծանօթ էակներ որոնք սակայն՝ առաս – պելի զրոյցէն դուրս, խուսափող նմա – նութեամբ գծուած իրական պատկերներ ցոյց կուտան: Առտուան արեւին տակ եւ իրիկուան մարող ցոլքերուն լոյսովը՝ անոնք յաւիտեան պիտի փայլին հոգ:

Աւանդութիւնը այդ դժբախտներու պատմութեան՝ քարերուն եւ ապառաժ – ներուն մէջ՝ յուսատու, մխիթարող հա – ւատք մըն ալ դրած է· հոն ուխտատեղի մը եղած է ուր հիւանդները, ցաւածները վերջին ապաւէնի մը յոյսով, կիները մա – նաւանդ, այդ ցուրտ քարերուն կը տա – նին իրենց տառապանքները, եւ միամիտ դիւրահաւանութեամբ մոմ մը կը վառեն ու ետ կը դառնան: Եւ ժայռերը միշտ յոխորտ ու խիզախ՝ իրենց գլուխները կ'երկարեն երկինքին մէջ, ուր երբեմն դարնան ճերմակ ամպի կտորներ կանգ կ'առնեն անոնց վրայ եւ մանր փրփուր – ներով կը ժանեկազարդեն զանոնք· վայ – րի թուղթեր եւ կանանչ թփիկներ կը բուս – նին վերերը անոնց ծերպերուն մէջ, կայ – ծակը կը զարնուի երբեմն ու կտորներ կը փրցնէ անոնցմէ· եւ մօտալ օրերուն, անձրեւներու առեն, ազատները սո՛ւր, սո՛ւր կը ճչեն, անձրեւը սողալով վար կ'իջնէ ու հովերն ալ չաչելով անոնց վը – րայէն կը վազեն:

Անցորդներու նայուածքները վեր կը դառնան մերթ ահաբեկ՝ հսկայ բարձրու – թիւնէն· եւ վրդովուած յուզումով կը հարցնեն անոնք ինքնին թէ իրա՞ւ այս քարերը մարդ եղած են առեներով, կեանքը իրա՞ւ անոնց մէջէն ալ անցած է, սա քա՛րերը որոնց վրայ անհամար թռչուն – ներու հազարաւոր փետուրներ ցրուած են:

ԹԼԿԱՏԻՆՅԻ

ԳԵՂԻ ՆԱՄԱԿՆԵՐ

Ա.

Աշունն եկեր ձմրան բարեւ կը բերէ, ամպերը դլխնուս վրայ ձիարշաւ կը խա – դան: Ամպերն ուզաի, մարգու, ամէն բանի ալ նմանութիւն կը ներկայացնեն, ա՛ղբար, ճիշդ ու ճիշդ կարաւան կը կազ – մեն, դինով հարսնաւորներու պէս իրար կը հալածեն, իրարու հատ հատ ձո – կանները կը նետեն, իրար կը մեռցնեն, ջախջախ դանկերէն ու ցրցխատած (*) ոչ – ներէն նոր անօրինակ կենդանիներ կը ծնին անմիջապէս, իրենց ծնողէն խոշոր ու տարիքոտ:

Երէկ առաւօտ ես միս պահ մը անոնց մէկուն վրայ երեւակայեցի· վիթխարի եղ մըն էր, ամէնէն ծերն ու ծանրաքա – շը· ապին Մայրամ լեռը կ'աւլէր, ցուկը թլանձկայ բլուրէն ալ խոշոր, եթէ մեր Մովակին մէջ կայնէր, վզին թալերը անկասկած չոր կը մնային:

Ըրի, չըրի, սեւ գառակին վրայ չնկըղ – քեցայ: Ի՜նչ բարձր, ի՜նչ այլայլիկ ու ե – րազային երեւոյթներ: Մաղերուս ակը – սիքը (**) փուշ փուշ կ'ըլլէ, գլուխս կը դառնայ, վար նետուելու փորձեր կ'ը – նեմ, չեմ յաջողիր: Կաքվան լեռը, Ս. Զաքար, ամէնէն բարձր զարմանակ կրող լեռները դաշտին լայն փորին վրայ պըզ – տիկ մզտիկ պորտեր կ'երեւին, տեղ տեղ մութիլոր պլպլումներու բացխուփ փայ – լով աչքի կուդան ու չեն դար Սև դետակի օձապտոյտները, Արտածանիի կաղձի ա – լիքները: Մովակն իր գոյնով վերի կա – պոյտէն լինկած չափիւղայ կ'ըմբռնես, ձեռով՝ նման ճիշդ փիղի կաշիի մը, որ գետնին վրայ բացուած ըլլի, յայտնի ոտքերուն տեղը, գլխուն կողմը, մէկըը որ Հազար – Պապային կոթնցուցած է: Մարդն անասունէն չի տարբերիր, նախ – րորդը նախիրին մէջ կը կորսուի, ան – նշմար կը մնայ· մրջիւններ չեն առոք, բայց անշուշտ մարդ ալ չեն, հոն լերան կողին վրայ, դաշտին երեսը բան կ'ըլլան: Այդի, ծառաստան՝ սարսրիչի խանութին նետուած կեղտոտ թմնճուկներու պէս կ'ե – րեւնան, մեր դիւղն ու միւսները իրարու մօտիկցած դրացի թաղեր եղած են: Ու կը մտածեմ, Ս. գիւղին Գամպրուկ Հաճի Աղան ո՞ւր կը մնայ, հիմա ո՞ր թոնիրի եզերքը կը հոհոայ, եթէ իր տունն է, ի՞նչ վայրապ բերան բացած է հիմա հարսին ու կնկան երեսին, չատ չուզեր, պղտիկ մը, արցունք մը դինի, կը դեն – կեղնայ (***), ու սակայն ո՛չ հարսը ո՛չ իր ազամօրդին մտիկ չեն ըներ, երէկուըն էլ արդէն ջուր հանած է նստած տեղը, կը քաշուի՞: Այս ալ ինչո՞ւ միտքս ին – կաւ:

Բայց երկնակատոյտին ալ դրացի ըլ –

(*) Ցրցխատած· գրուած, բաժնուած: (**) Ցկտիք· տակը: (***) Գենկեղնալ· պաղատիլ:

(*) Հմմտ. Աղետալի տեսիլ։

Ե.

Ցանո՛ւ, ակռանո՛ւ, լեռ հեռ, ձիւն հեռ։
Ձիւն, պապո՛ւ, ա՛լ չեմայեցար։
Ձիւնը մեր չէ՝ մեր ալ չէ, ձիւնը մեր ալ չէ, ձիւնը մեր չէ, ձիւնը մեր ալ չէ, ձիւնը մեր չէ, ձիւնը մեր ալ չէ, ձիւնը մեր

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Ի յիշատակ իրենց սիրելի եղբօր՝ Տոքթ. Յակոբ Խուպէսէրեանի, Տէր եւ Տիկին Շահան Վահանեան 1000 ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Հայկ Պայրամեանի կսկծալի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Գէորգ Դաւիթեան 100 ֆր. կը նուիրեն Դպրոցասէր Տիկ – նանց վարժարանին (ատանալ Յառաջէն):

×

Ոմն (Պանէօյէն) 100 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին, Հայկանոյշ Թորոսեանի մահուան ի յիշատակ:

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Լիոնի Հայ Առաք. Եկեղեցւոյ Ազգ. Մխitարեան վարչութիւնը, գլխաւորու – թեամբ Դաւիթ Եպս. Սահակեանի, խորա – զագոյն ցաւակցութիւններ կը յայտնէ վար – չութեան ատենապետ Պր. Ս. Սարեանի իր կնոջ՝ Էլիզապէթ Սարեանի մահուան առթիւ:

×

Մարսէյլէն ընկ. Ասատիկ Աչճեան կ'ողբայ իր վաղեմի սիրելի ընկերոջ՝ Սարգիս Սարգիսեանի մահը, ցաւակցութիւն կը յայտնէ որդւոյն Ասատուրի, ընտա – նեկան պարագաներուն եւ փոխան ծաղ – կեպսակի կը նուիրէ 100 ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղը շնոր – հակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նը – ւէրները.— Պ. Ազատ Սէրէնկիւլեանի թաղման առթիւ Տէր եւ Տիկին Գամէր Տէր–Վարդանեան 50 ֆր., Թապաքեան ընտանիք 100: Տիկ. Արշալոյս Աբգար – եանի հոգեհանգստեան առթիւ, Տէր եւ Տիկ. Ժորժ Եաուլեան 100, Պ. Ն. Հէլ – վաճեան, Տէր եւ Տիկ. Զամանդեան, Օր. Անահիտ Տօրումեան 50ական: Նուէր Տիկ. Վ.Հանոյշ Պատմաճեանէ ի յիշատակ Պ. Աբրահամ Թօնկուրեանի, 50 ֆր.:

×

Կապ. Խաչի Վիէնի մասնաճիւղը շնոր – հակալութեամբ ստացած է այրի Տիկին Թադէոսեանէ, իր ամուսնոյն՝ Ալեքս Թադէոսեանի մահուան տարելիցի հոգե – հանգստին առթիւ 250 ֆր.: Նոյն առթիւ Տէր եւ Տիկ. Թաչճեան (Տեսինէն) 30 ֆր., Տէր եւ Տիկ. Ա. Մաղաքեան 20 ֆր.:

URGENT — COMMUNIQUE

En raison de l'interdiction de la marche organisée par le C. D. C. A., prévue du Rond-Point des Champs-Elysée à l'Etoile le Dimanche 24 Avril à 17 h. 15,
UN CHANGEMENT INTERVIENT DANS LE CARACTERE
DE LA MANIFESTATION :
UN RASSEMBLEMENT EST PREVU
dès 16 h. 45
SUR LE PARVIS DE NOTRE-DAME
à la sortie de la messe solennelle

ՆՈՒԷՐ

Շաւիլէն այրի Տիկ. Լիւսաա Աբելեան եւ զաւակները Հ. Ց. Դ. «Արդութեան» խումբի յիսնամեակին առթիւ իրենց ա – մուսնոյն եւ հօր՝ ողբացեալ Յակոբ Ա – բելեանի յիշատակին 100 ֆր. կը նուիրեն Արդութեան խումբին:

ՎԱՐՁՈՒ ՍԵՆԵԱԿ ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Առանձին կին մը, վարձու կուտայ վա – վիլյոնի մը գեռնայարկը, երկու սենեակ խոհանոց պարտէզի վրայ զոյգի մը կամ առանձին կնոջ մը համար: Ամսական 450 ֆրանք:

Հեռաձայնել 522–34–47 ժամը 19էն ետք:

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉ

Մայիս 14ին, Շրջ. վարչութեան ժո – ղովը՝ ժորժ Ե.ի մէջ:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

DINER et BAL DE NUIT
de l'École Tebrotzassère

Samedi 7 Mai de 21 h. 30 à l'aube
dans les salons « CONCORDE - LA FAYETTE » PALAIS DES CONGRES
PORTE MAILLOT — PARIS
avec le grand orchestre HARRY HOUGASSIAN
ATTRACTIONS — CONCOURS D'ELEGANCE

Pour les billets, téléphoner après 20 heures :
Mme Kouyoudjian 757-57-64 — Mme Aghamian 893-15-65
Mme Tcherpachian 033-91-35
Tenue de Soirée

CELIGNY

a le plaisir de vous annoncer la création d'un très BEAU FOULARD ARMENIEN
C'est le cadeau à offrir à ceux que vous aimez, à ceux que vous voulez honorer, et faites-vous plaisir en l'achetant pour vous-même.

Prix promotionnel du foulard en tergal

"Alphabet Arménien"

80 cm×80 cm, en 4 couleurs sur fond naturel, Fr. 75. — ttc.

Quantité limitée

Ce foulard est en vente à la LIBRAIRIE PALOUYAN
9, Rue de Trévise
75009 PARIS

et envoi contre-remboursement Fr.75 + Fr 7 frais d'envoi.
Vous pouvez nous écrire pour tout renseignement à
CELIGNY, BOITE POSTALE 9, 94130 NOGENT-SUR-MARNE

Exposition de Tapis d'Orient
ARMÉNIENS ANCIENS
du 15 au 30 Avril 1977
Organisée par la Maison

König

25, RUE DU RHONE, EN PLEIN CENTRE DE GENEVE
Occasion unique pour amateurs et connaisseurs de se procurer des pièces rares à des prix très avantageux

ԷՍԱՅԵԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ԶԲՕՍԱՊՏՈՒԹԻՒՆ

Ղէպի Պանեօղ – տը Լ'Օռն Ջերմկային ղեղատեսիլ կայանը, Մայիս մէկ կիրակի ամբողջ օրը, օթոքառով:

Մեկնում՝ առաւօտեան ժամը 7ին կառ – տիւ Նոռի ղիմաց Քաֆէ Քուլվէօրի առ – ջեւէն: Վերադարձ ժամը չուրջ 22ին:
Մախքերու մասնակցութիւն 60 ֆր.
ուսանողաց 35 ֆր.

Արձանագրութեանց համար հեռաձայ – նել առաւօտ մինչեւ ժամը 10՝ 343–04–20 երեկոյեան ժամը 18էն սկսեալ՝ 842–08–57

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Շաւիլի Հ. Ց. Դ. Արդութեան խումբի յիսնամեակի (1927–1977) հանդէսը Ապ – րիլ 17, Նոր Կիրակիի օրը: Մանրամաս – նութիւնները յառաջիկային:

ARMENIE 77

DÉPARTS CHAQUE MOIS

du 7 Mai au 18 Mai
du 11 Juin au 25 Juin
du 13 Juillet au 25 Juillet
du 5 Août au 19 Août
du 1er Octobre au 15 Octobre
du 22 Octobre au 5 Novembre
du 23 Décembre au 6 Janvier 78

à partir de 2680 F

du 5 Août au 19 Août
(pour les jeunes de 16 à 35 ans)

Renseignements et inscriptions :

mondotours
2, Rue de Sèze — 75009 PARIS Tél. : 073-30-64, 073-32-64

sevan voyages
50 Cours de la Liberté - 69 LYON Tél. 60 13 66

Voyage aux Etats-Unis

DU 2 AU 9 MAI 1977
NEY-YORK — WASHINGTON
PRIX : PARIS/PARIS, Classe Touriste : 2.750 FRS
1ère Classe : 2.950 FRS
Renseignements et inscriptions : MONDOTOURS
POUR TOUS VOS VOYAGES TOUTES DESTINATIONS, BILLETERIES, NOUS CONSULTER

Les Productions et le Restaurant
LA CAPPADOCE
3, rue Marivaux (derrière l'Opéra-Comique, M° Richelieu-Drouot) tél 742-83-65

vous présentent le premier 33 tours « ARMENIA IMMORTAL »
de MARTEN YORGANTZ
avec Bernard DEDEDJIAN
en vente à :
— LA CAPPADOCE 3 rue Marivaux, Paris 2e 742-83-65
— LIBRAIRIE PALOUYAN 9 rue de Trévise, Paris 9e 523-24-97
— TELE-CONDORCET (KAPIKIAN) Clamart (92)
— SUPER-MARCHE BAHADOURIAN 20 rue Villeroy, Lyon 60-32-10
— DISCO-MATIC 11 rue Pasteur, 26000 Valence

LE RESTAURANT **LA CAPPADOCE**
EST OUVERT TOUS LES JOURS
MIDI et SOIR
SAUF LE LUNDI

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» 83 rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԱՊՐԻԼ
26
MARDI
26 AVRIL
1977

ՀԱՅԱԿ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 170 Ֆ·	Վեցամսեայ	90 Ֆ·
Արտասահման	Տար· 200 Ֆ·	Հատը	1 Ֆ· 30

LE NUMERO 1,30 F

52ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·842

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

52e ANNÉE — N° 13.842

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄԸ
– ՔԱՂԱՔԷ ՔԱՂԱՔ –

ՓԱՐԻԶ.-

ՊԱՏԱՐԱԳ՝ Ս· ՅՈՎՀ ՄԿՐՏԻՉ ԵՒ ՆՈՐ–ՏԱՄ

ՅՈՅՑ ԵՒ ՏՈՂԱՆՑՔ, ՄԻՋԱԴԷՊԵՐ ԵՒ ՎԻՐԱՒՈՐՆԵՐ

ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ ՍԱԼ ԿԱՎՕ

«ՓՈՓԻՏԻԷՆ», «ԼԻՊԵՐԱՍԻՈՆ» ԵՒ ՌՈՒԺ» Կ'ԱՆԴՐԱԴԱՐՆԱՆ ՄԻՋԱԴԷՊԵՐՈՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.-

ՕԱՍՏԱՆԿԱՐ, ԵԼՈՑԹՆԵՐ, ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ 6000 ՀՈԳԻԻ ՏՈՂԱՆՑՔ ՔԱՆԸՊԻԷՐԻ ՎՐԱՑ

ԼԻՈՆ.-

ՀԱՅԿ· ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՏԵՂԵԿԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ ՓԼԱՍ ՊԵԼՔՈՒՐ

ՕՐՈՒԱՆ ՆՇԱՆԱԽՕՍՔԸ՝

ՄԵՐ ՀՈՂԵՐԸ, ՄԵՐ ՀՈՂԵՐԸ

Կիրակի օր, օրաթերթ լոյս չի տեսներ Փարիզի մէջ, բացի Ժուրնալ տիւ Տիմանշին եւ թերթը, իբրեւ վափկանկատ զուգադիպութիւն, յօդուած մը հրատարակած էր «Հրաւէր ճամբորդութեան» ընդհանուր խորագրին տակ բացատրելու համար «Թուրքիոյ հրապոյրները»։ Կը հրամցուին զանազան ըրջապտոյտներ ու հատ մըն ալ՝ «Անձանօթ Թուրքիա» ենթախորագրով ձեզ կը հրաւիրէ Անի…։

×

Կիրակի, Ապրիլ 24, մինչ Երեւանի ժողովուրդը կը բարձրանար դէպի Մխիթեար Նահապետ, աշխարհի ամէն կողմը, Հայերը եւ մանաւանդ երիտասարդները ձայն կը բարձրացնէին, «խանգարելով» հիւրընկալ երկիրներու հանգիստը։

Փարիզի մէջ, օրը կը սկսէր Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցին, ուր Կիրակի առաւօտ նախքան հոգեհանգիստը, Գիւտ եպիսկ· Նազարեան իր քարոզին մէջ ոգեկոչելէ ետք նահատակներու յիշատակը, չէշտեց թէ հայ ժողովուրդը միշտ պահանջատէր կը մնայ։ Կէսօրէ ետք, ժամը 4ին, խուռներամ բազմութիւն մը լեցուցած էր Նոթր–Տամի մայր տաճարը, մինչ դուրսը Հայ Դատի յանձնախումբի ազգ սկսած էին հաւաքուիլ, պաստառներով, ցուցատախտակներով, եւ Արեւմտեան Հայաստանի մշակութային ու տարատեսակ հարստութիւնները պարզող նկարներով։

Անդին, հոյակապ եկեղեցւոյ մը կամարներուն տակ, կը բարձրանար հայաձէս պատարագը, ի զարմանք հարիւրաւոր օտար ըրօսաշրջիկներու, որոնք կի – րակնօրեայ այս ժամուն Փարիզի տեսարժան վայրերու չարքին կ'այցելէին Մայր եկեղեցին։ Տարեկան այս պատարագին, ղեկաւոր առաւելութիւնն է արդէն որ ամէն ազգի օտարներ, յանկարծ ծանօթանան ժողովուրդի մը պատմութեան, պայմանաւ անշուշտ որ քարոզողը չըլլայ կարդինալ Ֆրանսուա Մարթէն։

Պարզ է, ոչ ոք կ'ակնկալէր որ Փարիզի արքեպիսկոպոսը «յանձնառու» ըլլայ, դատապարտէ Թուրքիան բայց կարելի էր գոյէ յուսալ, որ Կարդինալ Մարթէի նման անձ մը, որ չի վարանիր յաճախ ղիւքորոշումներ ալ առնել Եկեղեցւոյ եւ իրեն հետ կապ չունեցող հարցերու մէջ, կրնար երկու «տաք» խօսք ընել քրիս – տոնեայ ժողովուրդի մը գողգոթային հանդէպ, Քրիստոսի խաչելութիւնը չզլատմելով միայն այլեւ յիշելով գոնէ Թուական մը, գոնէ թիւ մը, գոնէ նահատակութիւնը, նոյնիսկ եթէ չէր ուզեր յիշել դահիճին անունը։ Յարդ միայն Գերպ· Մարօլլօն է որ քաջութիւնն ունեցած է ճշմարտութիւնը ըսել նման առիթով մը։

×

Ժամը 17ին պատարագը վերջ գտած էր ու դուրսը հազարաւորներ հաւաքուած էին արդէն, մինչ Հայ Դատի Յանձնախումբի պատասխանատուները բարձրախօսով կը ձաղկէին Թուրք կառավարութիւնը մեծ Պետութեանց մեղսակցութիւնը, Մակի, Իւնէսքոյի անտարբերութիւնը։ Ցուցատախտակները, հայերէն, ֆրանսերէն եւ անգլերէն կը պահանջէին՝ մեր հողերը, ցեղասպանութեան ճանաչումը, Արեւմտեան Հայաստանի ճարտարապետական կոթողներու պահպանումը։ Մինչեւ հոս ամէն ինչ բաւ կ'ընթանար բայց քիչ ետք երբ ներկաները թափօր կազմած կը փորձէին դէպի Օթէլ–ու–Վիլ երթալ, ինչպէս նախատեսուած էր եւ արտօնուած, ոստիկանական երկու կառքեր ճամբան կը կտրէին։ Բանակցութեանց արդիւնքը կ'ըլլար՝ ծալել պաս – տառները, վերցնել ցուցատախտակները, ինչ որ կը կատարուէր կարգապահութեամբ։ Բայց երբ ոստիկանութիւնը թոյլ կուտար որ մասը հոգինոց խումբերով անցնին, դէպի Օթէլ – ու – Վիլ երթալու համար, կը պատահէր առաջին միջադէպը ու ոստիկանները կողոտօրէն կը սկսէին անխնայ հարուածել աղջիկ եւ տղայ։ Նման միջադէպեր կը պատահէին քիչ ետք Էթուալի հրապարակը եւ հոն ալ հարուածները կը տեղային ցուցարարնե – րուն վրայ, հակառակ անոր որ ոչ մէկ դրդռութիւն կար անոնց կողմէ։ Այս միջադէպերուն կ'անդրադառնան միայն վաթիկեան երեք օրաթերթեր՝ «Լիպե – րասիոն» «Քոթիտիէն տը Փարի» եւ «Ռուժ»։ Առաջինը իր առաջին էջին վրայ «ՀԱՅԵՐ ՆՈՆ–ԿՈՒԱԹԱ» խորագրով կը յիշէ Փարիզի եւ Մարսէյլի ցոյցերը եւ կը շեշտէ «Պետութեան բարոյականը նախապատուութիւնը կուտայ «բարեկամ» Թուրք կառավարութեան հանդէպ բարեացակամութեան քան յիշատակին արդի պատմութեան ամէնէն սարսափելի ցեղասպանութիւններէն մէկուն» ու ուրիշ էջէն վրայ աւելի մանրամասնութիւններ կուտայ, այս ամբողջը՝ «Հայկ· ազգայնականութեան վերազարթնումը» ընդհանուր խորագրին տակ։ Ռուժ աւելի կարճ, կը յիշէ միայն Մարսէյլի տողանցքն ու միջադէպերը ինչպէս նաեւ Քոթիտիէն։

Փարիզի այս միջադէպերուն առթիւ, Հայ Դատի Պաշտպան Ցանճնախումբէն ստացանք զեկոյց մը, որու գլխաւոր մասերը կուտանք ստորեւ.—

COMMUNIQUE

« En ce jour anniversaire qui voit les Arméniens du monde entier commémorer le génocide perpétré par le gouvernement turc en 1915, le Comité de Défense de la Cause Arménienne proteste vigoureusement contre les manœuvres insidieuses de la Police qui tendent à neutraliser, puis à disperser une manifestation de nature pacifique qui avait obtenu l'agrément du cabinet du Préfet, 48 heures auparavant.

« Pour la seconde année consécutive, une manifestation organisée par le C. D. C. A. et réunissant environ 5.000 personnes sur le parvis de Notre-Dame est brutalement réprimée par les forces de l'ordre sans qu'il y ait de notre part brutalité, provocation ou menace d'affrontement.

« A nouveau cette année, des dizaines de manifestants ont été appréhendés tant à l'Hôtel de Ville qu'à l'Arc de Triomphe. La répression fut d'ailleurs si violente que plusieurs manifestants ont été blessés.

« La preuve est une fois de plus faite, qu'en adoptant de telles pratiques, le gouvernement français cède aux pressions et aux exigences du gouvernement turc ».

Ցիշենք թէ Ռազմիկներու Միութիւնը հրաւիրուած էր, ժամը 17·30ին գրեթէ զաղտագողի զետեղելու ծաղկեպսակը Անծանօթ Զինուորի շիրիմին, այն պատճառաբանութեամբ որ Սուգի Ազգ· օր էր, նուիրուած արգելափակման կայանները տարուածներուն։

×

Կիրակի իրիկուն, Սալ Կավօն լեցուած էր եւ ինչպէս ամէն տարի երկիւղած բազմութիւն մը եկած էր յարգելու իր նահատակներու յիշատակը։

Կասկած չկայ որ ժամանակը եկած է այլեւս բան մը փոխելու ոգեկոչումներու այս ձեւին մէջ, տարուէ տարի աւելի չմխրճուելու համար, այլեւս առանդուածին զարձած տափակութեան մէջ։ Ցանճնախումբերը պէտք է քիչ մը միտք յղնեցնեն եւ նոր բան մը գտնեն, վասնզի ինչ որ ոգեկոչումի բնական ձեւ մըն էր տասնեակ տարիներ, այլեւս « չանցնիր »։ Այս հանդէսները իրենց դերը կատարեցին երկար տարիներ բայց այսօր դար – ձած են միապաղաղ արարողութիւններ, ուր հանդիսականն իսկ այն տպաւորու – թիւնը կը թողու որ դժկամակութեամբ եկած է պարտականութիւն մը կատարե – լու։

Հանդիսութիւնը բացաւ Գիւտ եպիսկ· Ծոտնկայս ունկնդրուած Շօփէնի մահերգէն ետք, ապա խօսք առին Դէորդ Պա – դըճեան, Ժիրայր Դատաւորեան (Ֆրանսերէն), Պ· Կէնճեան։ Իւրաքանչիւրը ուրիշ կերպով ծանրաբեռնուած զեղար – ուեստական յայտագիր մը կը յաջորդէր, մօտ երկու ժամ, այս քանախօսութեանց։ Հանդիսութիւնը կը փակէր Գրիգոր Եպիսկոպոս Կապրոյեան։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Քանի մը տողով

ԼԻԲԱՆԱՆԻ մէջ ծանր բախտներ ծայր տուած են խաղաղապահ (սուրիական) ուժերու եւ պաղեստինեան «Մերժումի ճակատի» ուժերուն միջեւ։ Ցիսուն մեռելի խօսք կայ։ Մթնոլորտը լարուած բնոյթ առած է մանաւանդ երբ առեւանդուած էր ՊԱԿի քաղաքական ճիւղի պատասխանատու Քաամուամիի փեսան եւ քիչ ետք կը սպաննուէին երկու անդամ խաղաղապահ ուժերէն։

ՀԻՒՍԻՍԱՑԻՆ ծովի մէջ նորվեկիական քարիւղային ուղիի մը պայթումը ահաւոր աղէտ մը պատճառած է եւ ժամէ ժամ տարածուող քարիւղը բազմաւեակ վերանքներու դուռ կը բանայ։ Օրական 4 հազար թոն քարիւղ կը հոսի եւ վախ կայ նաեւ որ եղանակային պայմանները պատճառ դառնան ծանր ապականման նոր – վեկիոյ ափը։

ՓԱՐԻԶի աղբահաւաքներու գործադուլը վերջ չէր գտած երկուշաբթի օր։

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ կուսակցութեան ծոցը տարակարծութիւնները բաւական լուրջ բնոյթ առած են Միթերանի եւ Սերէսի միջեւ։ Ծանօթ է որ այս վերջինը կուսակցութեան ծայրայեղ ձախ թեւն է որ երթալով կը նկատուի «կուսակցութիւն մը կուսակցութեան մէջ»։

ՓՈՒԻՏՏԱՆԻ մէջ կացութիւնը ծանր է եւ քաղաքացիական պատերազմի մթնոլորտ մը կը տիրէ։ Ընդդիմադիր 48 ղեկավարներ ձերբակալուած են։

ԻՏԱԼԻՈՑ մէջ բոլոր կուսակցութիւնները կը դատապարտեն ծայրայեղ ձախակաչ շարժումները։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ոգեկոչման հանդիսութիւնները կը սկսէին Ուրբաթ, Ապրիլ 22ին, նախաճեռնութեամբ Հայ Դատի Յանձնախումբին։ Աւելի քան 1500 հոգի լեցուցած էին Փալէ տէ Քոնկրէն ուր կը ցուցադրուէր Հայ Դատի Յանձնախումբին պատրաստած ֆիլմը ցեղասպանութեան մասին եւ 60–ամեակը՝ երկրէ երկիր։ Յաջող փաստանկար մը։ Խօսք կ'առնէին Իվ Թերնոն, Իվ Գասպարեան, Արա Գրիգորեան եւ Ժիւլ Մարտիրոսեան։ Շաբաթ Ապրիլ 23էն Կիրակի Ապրիլ 24 հսկում կը կատարուէր Մայր եկեղեցւոյ բակին մէջ բարձրացած յուշարձանին, ուր երկիւղած բազմութիւն մըն ալ կուգար ծաղկեպսակներով իր յարգանքը մատուցանելու։

Ցաջորդ օր, Կիրակի առտու, վեց հազար հոգիի հասնող բազմութիւն մը պատկառելի տողանցք մը կը կատարէր, որ պահանջի եւ բողոքի ցոյց մըն էր, պաստառներով եւ նշանախօսքերով։ Բոլոր հանդիսութեանց մանրամասնութիւնները կուտանք առանձին Թղթակցութեամբ ինչպէս նաեւ Տոքթ· Թերնոնի ելոյթը։

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Շաբաթ օր, Փլաս Պելքուրի վրայ, տեղեկատուութեան սթանտ մը պատրաստուած էր։ Ներկայ էր նաեւ Տոքթ· Թերնոն եւ հարիւրաւոր անցորդներ առիթն ունէին ծանօթանալու հայկ· ցեղասպանութեան։

× Փրոկրէ, Մերիտիոնալ եւ Փրովանսալ կ'անդրադառնանային Լիոնի եւ Մարսէյլի հատաքոյթներուն։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՎԱՀԱԳՆ ՀԱՅԿԱԶՆԱՆ

1915թ. Ցուրտ ձմեռ էր, շատ ուժգին էր ձյունը, երբ Տեր-Տեր գյուղի ծայրամասում գտնվող իր տան դռան առջև կանգնած Վահագնը լսեց ձիերի սմբակների ոտնաձայնը։ Ձիավորները, որոնք ոստիկաններ էին, շտապ քայլերով մոտեցան տան դռանը։ Վահագնը հասկացավ, որ իրեն են փնտրում։ Նա ներս մտավ տուն, վերցրեց հրացանը, որ միշտ պատրաստ էր կախված լինում պատից, և դուրս եկավ հակառակ կողմից։ Ոստիկանները, տեսնելով նրան, որ հրացանը ձեռքին փախչում է, կրակեցին նրա վրա։ Վահագնը ընկավ ձյան մեջ։ Ոստիկանները մոտեցան նրան, կապեցին ձեռքերը և տարան։

Ամբողջ գյուղը ցնցվեց այդ լուրից։ Վահագնը ամենքի սիրելին էր։ Նա ուրիշների համար ապրող մարդ էր։ Ամեն ինչ, որ ունենում էր, կիսում էր ուրիշների հետ։ Ամեն ինչ, որ ստանում էր, ուրիշներին էր տալիս։ Նա ոչ միայն իր գյուղի, այլև հարևան գյուղերի մարդկանց սիրելին էր։ Ամենքը գիտեին, որ Վահագնը ազնիվ մարդ է, ամենքին օգնում է, ամենքի հետ լավ է վարվում։

Ոստիկանները Վահագնին տարան Ղարաքիլիսա։ Այնտեղ նրան դատեցին և ուղարկեցին Սիբիր։ Վահագնը ուղարկեցին Սիբիրի ամենահեռավոր վայրերից մեկը՝ Յակուտիա։ Այնտեղ նրան ուղարկեցին Վերխոյանսկ։ Այդ քաղաքը գտնվում է Յակուտիայի հյուսիսային մասում, Սառուցյալ օվկիանոսի ափին։ Ամբողջ տարվա մեջ այնտեղ ընդամենը երեք ամիս ամառ է լինում, իսկ մնացած ժամանակ ձմեռ է։ Ձյունը չի հալչում, ցուրտը հասնում է մինչև 60 աստիճան։ Ամենուր սառույց է, ամենուր ձյուն։ Ամենքը ապրում են տաք տներում, որոնք շինված են փայտից։ Ամենքը հագնում են մորթյա հագուստներ։ Ամենքը ուտում են ձկան միս։ Ամենքը խմում են ձկան ճարպ։ Ամենքը ապրում են ձկան հոտի մեջ։

Վահագնը ուղարկեցին Վերխոյանսկ 1915թ. հոկտեմբերի վերջերին։ Ձմեռը սկսվել էր արդեն։ Ցուրտը հասել էր 50 աստիճանի։ Վահագնը ուղարկեցին ոչ թե գյուղ, այլ քաղաք, որովհետև գյուղերում ապրելու համար նրան ոչ մի միջոց չէին թողնում։ Քաղաքում նա կարող էր ինչ-որ գործով զբաղվել։ Նրան ուղարկեցին քաղաքում ապրելու, որովհետև քաղաքում ապրող մարդկանց հետ հեշտ էր հսկել։ Վահագնը ուղարկեցին Վերխոյանսկ, որովհետև այդ քաղաքում ապրում էին շատ քաղաքական աքսորյալներ, որոնց հետ Վահագնը կարող էր ընկերանալ։

ՀԱՅՈՑ ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ք. ՊԱՊ

ՆԻՒԹԵՐ ՀԱՒԱՔՈՒԱԾ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀՆԱԳՈՅՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Այս միջոցին մեր Պաշտօնական Լրատուական Գործակալութեան տնօրէն Պ. Գէորգ Ղազարեան հետեւեալ յայտարարութիւնը կատարեց մեզի համար.

— Ինչպէ՞ս, Պատրիկ, ... :

— Պատրիկո՛, Պատրիկո՛ ... :

Ան միշտ այդպէս էր Պատրիկը ինծի համար, ինչպէս եւ ուրիշներու համար, ինչպէս նաեւ ամբողջ Հայութիւնը իր տառապանքներուն մէջ, որոնց մէջ ան ինծի պէս կը տեսնէր ու կը զգար զայն

Օր. Գառզուհի Ջաքարեան, Պ. Ժան Ջաքարեան, Տէր եւ Տիկին Լոնկէ եւ զաւակը խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց եղբօր եւ զարմիկին՝

ԿԱՑԾԱԿ ՋԱՔԱՐԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Ապրիլ 22ին, 54 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, Երեքշաբթի, Ապրիլ 26, ժամը 10·30ին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Սէն – Կրասիէն գերեզմանատունը։

Որեւէ մահազդ զրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԳԵՐՄԱՆԻԱՑԻՆ Տիկին Զարդարեան 100 ֆր.։

ՍԷՆ–ԺԵՌՄԻ Թաղականութիւն Զատկուան առթիւ 100,

Տէր եւ Տիկին Կիւլեան 100 ֆր.։

Լ.Ա. ԿԱՎՈՒՏԻՆ Տիկ. Տինոյեան 100 ֆր.

ԺԱՆԹԻՑԻՆ Պ. Շաւարշ Հաղարապետեան 50 ֆր.։

ԿՐԸՆՈՊԼԻՆ Կարպիս Թորոսեան, ՌՈՄԱՆԻՆ Պ. Վարդանեան, ՓԱՐԻԶԻՆ Տիկին Անահիտ Բաստրմաճեան, ՊՈՒՐ–ԼԻ–ՎԱԼԱՆՍԻՆ Ցարուհի Պօյաճեան, ՎԱ–ԼԱՆՍԻՆ Ցարուհի Մաղաքեան 30ական, ՎԻՆՆԻՆ Պ. Խուկոյեան 25 ֆր.։

×

Գէորգ Զաքրեանի յիշատակին, Տիկին Ս. Զաքրեան 50 ֆր.։

ՎԱԼԱՆՍԻՆ՝ Տէր եւ Տիկին Գապայեան Գէորգ Քիրէճեանի ապաքինման համար 30 եւ Տիկին Աչխէն Գապայեանի արկա – ծէ մը ազատելուն առթիւ 20 ֆր.։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊԱՍԱԿԻ

Հայ Ուսանողաց Օգն. Մարմինը չնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Սէֆէրեանէ 100 ֆ. ձէնտեան ընտանիքէ 100 ֆր., Օր. Հայկանոյշ Թորոսեանի մահուան առթիւ։

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

THEATRE D'OMBRE

« SAMUEL », adapté de l'œuvre de RAFFI

Deuxième représentation

En l'an 364, convertis depuis peu à la religion chrétienne, les Arméniens sont tiraillés entre les influences persane et byzantine...

Vendredi 29 Avril, à 21 heures

Participation au frais : 15 F.

×

SOIREE AFGHANE

L'AFGHANISTAN : des nomades Pachtouns aux artisans Tadjiks, des déserts aux sommets de l'Hindoukouch.

Présentée par les « Globe-trotteurs » de l'UGAB (montages diapos, musique, commentaires... thé)

Samedi 30 Avril, à 21 heures

Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles Paris 17

ԷՍԱՅԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՁԲՕՍԱՊՏՈՒՕՑԸ

Դէպի Պանեօղ – տը լ'Օռն ջերմկային դեղատեսիլ կայանը, Մայիս մէկ կիրակի ամբողջ օրը, օթոքառով։

Մեկնում՝ առաւօտեան ժամը 7ին կառ. Նոռի դիմաց Քաֆէ Քիւրվէօրի առջեւէն։ Վերադարձ ժամը չուրջ 22ին։

Մասնակցութիւն 60 ֆր.
ուսանողաց 35 ֆր.

Արձանագրութեանց համար հեռաձայնել առաւօտ մինչեւ ժամը 10՝ 343–04–20 երեկոյեան ժամը 18էն սկսեալ՝ 842–08–57

AKHTAMAR

Cabaret Arménien
24, Rue Rodier — 75009 PARIS
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱՇ — ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՒԱԳ
Réservation. — Tél. : 236-91-10
Բաց է ամէն օր
Ouvert tous les jours

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉ

Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը արձանագրութիւնները սկսած է կայան դացող երախաներու համար, Մշակոյթի Տան մէջ, Ռիւ Սէն–Պազիլ 14, ամէն Հինգշաբթի ժամը 3–5։

Կը խնդրուի ծնողքներէն ճամապարել։ Մեկնողներու թիւը չատ սահմանափակ է եւ արձանագրութեան չըլլանը՝ կարճ։

SALLE GAVEAU
45, Rue La Boétie
(Métro Miromesnil)

Le Vendredi 6 Mai à 21 h.

CHOUCHANE

HATZAKORZIAN

BEETHOVEN (Sonate op. 110
RAVEL (Scarbo)
CHOPIN (4e Ballade - 24 Préludes)

Places de 15 à 40 francs
Réduction aux étudiants,
CROUS et J. M. F.

Location à la Salle,
chez Durand, 4 Pl. de la Madeleine
et dans toutes les Agences de théâtre

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ – Ս. ՄՕՐԻՍ.— Հ. Յ. Դ. Հրաչ Փափազեան Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի Վարդանեան եւ Ս. Մօրիսի Վրացեան կոմիտէներու ընկերները, այս Ուրբաթ (Ապրիլ 29) երեկոյեան ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ եւ պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՑԱՆ ՀԱՅՑ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

14, Սէնթ–Օնորիճ–տէ–Փէրք

Ծովեզերեայ կայանը կը բացուի Յուլ·2ին 6–14 տարեկան մանուկներու համար։

Արձանագրութիւններու համար դիմել Հայ Կարմիր Խաչի պրասենեակը, Պարոյր Սեւակ պրաշարան, 32, Ռիւ տը Թրեվիզ, 75009 Փարիզ կամ հեռաձայնել 935–36–53

Football

L'Association Sportive Arménienne organise un
GRAND MATCH DE FOOBALL
le Dimanche 1er Mai au profit du Collège Samuel - Moorat

15 h. 30 U.J.A. Alfortville contre A.S. Arménienne.
14 h. lever de rideau
Equipe Cadets Samuel-Moorat contre A. S. Arménienne

STADE VOISIN à ISSY

Buffet — Tombola
Venez nombreux

GRANDE SOIRÉE ANNUELLE
de l'U J A Alfortville

Le Samedi 7 Mai de 21 h. à l'aube

Salons HILTON ORLY

PARTIE ARTISTIQUE
Animée par les
Armenian's Sunshine

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

DINER et BAL DE NUIT
de l'École Tebrotzassère

Samedi 7 Mai de 21 h. 30 à l'aube
dans les salons « CONCORDE - LA FAYETTE » PALAIS DES CONGRES
PORTE MAILLOT — PARIS
avec le grand orchestre HARRY HOUGASSIAN
ATTRACTIONS — CONCOURS D'ELEGANCE

Pour les billets, téléphoner après 20 heures :
Mme Kouyoudjian 757-57-64 — Mme Aghamian 893-15-65
Mme Tcherpachian 033-91-35
Tenue de Soirée

INVITATION

LES VENDREDIS DE LA QUATRA

VENDREDI LE 29 AVRIL A 21 H.

RECITAL DE CHANT
Angèle GARABEDIAN
SCHUBERT — FAURE — DEBUSSY — KOMITAS
ALEMSHAH

RECITAL DE CANNONE
Elmira PEHLIVINIAN
SAYAT NOVA — KOMITAS — HOVHANNESSIAN

MUSÉE GUIMET 6 PLACE D'IÉNA PARIS 16
PLACES NON NUMÉROTÉES OUVERTURE DES PORTES A 20 H 30

Voyages en Arménie

DU 14 AU 28 MAI — DU 9 AU 23 JUILLET

Prévoyant : logement en 1ère classe — excursions quotidiennes
Garni/Keghart — Sevan — Sardarabad.

Pour les prix et renseignements s'adresser à :

OPTIMA Tours
Sonia Coumryantz

6, Rue des Halles (2ème étage) — 75001 Paris — Métro Châtelet
Tél. : 236-03-65 — 236-03-66 — 236-03-67 (licence A 946

A LYON
MAGUY KALOUSTIAN
OPERATOURS, 45 Rue Edouard Herriot, 69002 Lyon, Tél. : 42-10-24

Pour vos vacances d'été, n'hésitez pas à nous consulter.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» 83 rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԱՊՐԻԼ
27
MERCREDI
27 AVRIL
1977

LE NUMERO 1,30 F

ՀԱՅՐԱՏԻ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 Ֆ.	Վեցամսեայ	90 Ֆ.
Արտասահման	Տար. 200 Ֆ.	Հատը	1 Ֆ. 30

52րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.843

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

52e ANNÉE — N° 13.843

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱԽՕՍ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմենփրես, Ապրիլ 19–20)

ՀԱՅ ԸՄԲԻՇԻՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

Սոֆիայի մէջ տեղի ունեցած ըմբշամարտի մրցումներուն, Երեւանէն Հայ – պաղեա Մինասեան ոսկէ մետալ չահած է:

×

ԱՐՓԻ – ՍԵԻԱՆ ՋՐԱՏԱՐԻ ԹԻՒ 3 ՓԱՊՈՒՂԻԻ ԳՈՐԾԸ ՎԵՐՋԱՅԱԾ Է

Կարմրաշէնի աշխատաւորներու խումբը Արփի – Սեւան Ջրատարի հերոսներէն կը նշատուի: Անոնք՝ անցեալ տասնամեակին, աշխատած են 200 մեթր խորութեան տակ, բազմաթիւ դժուարութիւններ նէր կրած եւ մեթր առ մեթր ճամբայ բացած՝ Արփիի համար: Եւ այսօր, Թիւ 3 փապուղիի շինարարները ամբողջու – թեամբ աւարտած են իրենց բաժնի աշխատանքները: Ներկայիս Թիւ 2 փապուղիի մէջն է որ աշխատանքները մեծ թափով յառաջ կը տարուին չուտով հասցնելու համար աւարտին:

×

ԷՋՄԻԱԾՆԻ « ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՇԱԲԱԹ »Ը

Էջմիածնի մէջ տեղի ունեցած «Արուեստի Շաբաթ»ը վերջ գտած է: Բազմաթիւ եռաժշտասէրներու առջեւ հանդէս եկած են « Վաղարշապատ » նուագախումբը, մակոյթի տան ժողովրդական երգչա – խումբը եւ ժողովրդական սենեկային հա – մոյթը: Մեծ հետաքրքրութիւն առեղծած են նաեւ Էջմիածնի նկարչական դպրոցի աշակերտներու գործերը:

×

Դ. ԴԵՄԻՐՃԵԱՆԻ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Դ. Դեմիրճեանի գործերը «Հայ դասականների գրադարան» բազմահատոր մատենաշարով լոյս կ'ընծայուին: Անոնցմէ առաջինը, որ կ'ընդգրկէ աւելի քան 50 պատմուածք, լոյս տեսած է արդէն: Հատորին կցուած է Էդ. Թօփչեանի ուսումնասիրութիւնը՝ «Դեմիրճեանի դասերը» վերնագրով:

×

ԱՆԳԼԻՈՑ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԱԿԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՑԱՍՏԱՆ ԳԱՑԱԾ Է

Անգլիոյ խորհրդարանական պատուի – րակութիւնը, որ Խորհ. Միութեան Գե – րագոյն Խորհուրդի հրաւէրով Մոսկուա կը գտնուի, Ապրիլ 20ին Երեւան գացած է:

×

ԲԱԳՐԱՏ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆԻ ՆՈՐ ԺԱՊԱՒԸՆԸ

Բագրատ Յովհաննիսեան, բացի դրա – կանութենէ, կը զբաղի նաեւ չարժանկար – ներու պատրաստութեամբ: Ան աւարտած է «Աշնանային արեւ» չարժանկարը, Հը – րատ Մաթեւոսեանի «Մայրը գնում է որդին ամուսնացնելու» վիպակի հիման վրայ, ուր կը ներկայացուի ժամանակա – կից հայկական գիւղի կեանքը: Յ. Յով – հաննիսեան, քննադատներու կողմէ հա – մարուած է ազգային չարժանկարի լա – ւագոյն վարպետներէն մէկը: Իր բեմա – դրութեամբ պատրաստուած առաջին ժա – պաւէնն է «Աղջատի պատիւը»: 1972ին պատրաստած է նաեւ «Հնձան» ժապաւէ – նը: Բագրատ Յովհաննիսեան աւարտած է Երեւանի համալսարանի լեզուաբանու – թեան ճիւղը եւ բարձրագոյն ուսումնա – կան հաստատութիւններու մէջ անգլիա – կան գրականութիւն դասաւանդած: Այ – նուհետեւ ձգելով ուսուցչական ասպա – րէզը ան նուիրուած է չարժանկարին: Բագրատ Յովհաննիսեան սենարիոներ գր – ած է նաեւ չարժանկարներու համար: Պատրաստած է ժապաւէններ Ուիլեըմ Սարոյեանի, Ակսել Բակունցի եւ ժամա – նակակից գրողներու աշխատութիւններու հիման վրայ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՐ ՀՐԱԴԱԴԱՐ ՄԸ ԵՒ ԱԻԵԼԻ ՔԱՆ 100 ՄԵՌԵԱԼ

—o—

Կը թուի թէ արաբական (սուրիական) խաղաղապահ ուժերը իսկական մաքրա – գործումի մը ձեռնարկած են պաղեստին – եան թաղերու, իրրև պատրուակ ունենա – լով երկու խաղաղապահ զինուորներու սպանութիւնը: Սուրիական բանակին կ'օգնեն Սայքայի (Սուրիոյ հպատակ պա – ղեստինեան չարժում) ուժերը եւ այս ամբողջը կը ծառայէ առաւելաբար դէպի Շաթիլայի եւ Սապրայի կայանները քշե – լու պաղեստինեան տարրերը, որոնք Պէյրութի արեւմտեան մասին մէկ որոշ հրջանը (Էլ–Սեպիլ) տեղաւորուած են: Արդէն իսկ աւելի քան հարիւր մեռեալ կայ եւ կ'ըսուի թէ Նոյեմբերի հրադա – դարէն ի վեր ամէնէն ծանր կորուստներն են որ եղած են: Ընդհ. ձեւով եղածը հաշուէյարդարի մը տպաւորութիւնը կը թողու և արդէն Լիբանանցիները բնաւ չեն խառնուիր:

Նոր հրադադարի մը մասին խօսք կար Երեքշաբթի:

Քանի մը տողով

Վիէթնամի նախարարաեթը՝ Ֆամ Վան Տոնկ Փարիզ եկաւ առջի օր եւ ընդունուեցաւ Ր. Պառի կողմէ: Այս առթիւ կը խօսուի նաեւ Ֆրանսական նիւթական օ – ժանդակութեան մը մասին:

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԻ չարժումը որ ծայր պի – տի տայ Հինգշաբթի օր հանրային սպա – սարկութեանց մէջ կրնայ բաւական «կարծր» ըլլալ, ժամը 7էն 17 ելեկտրա – կանութիւն եւ կազ կրնան բազմաթիւ ընդհատումներ ունենալ, մեթրօն բաւա – կան անկանոն պիտի ըլլայ ինչպէս նաեւ երկաթուղին եւ թղթատարը: Այս ամ – բողջը ազդարարութիւն մըն է կառավա – րութեան «Պառ 2» ծրագրին առթիւ, որ Ազգ. Ժողովին կը ներկայացուէր Ե – րեքշաբթի: Աղբահաւաքներու գործադուլը չէ վերջացած եւ բանակը սկսած է փա – րիզի աղբերը ժողվել:

ՍՈՒՐՃԸ ԵՒ ԳԱՐԵԶՈՒՐԸ նոր յաւե – լում մը կրեցին առջի օր Ֆրանսայի մէջ:

ՄԱՀ
ՀԱՅՐԵՆԻ ՆԿԱՐԻՉ
ԽԱՉԻԿ ԵՍԱՅԵԱՆԻ

—o—

Երեւանէն կը հաղորդեն որ կիրակի օր, իր մահկանացուն կնքած է նկարիչ Խա – չիկ Եսայեան:

Ողբացեալը ծնած էր կարս 1909ին եւ 1926ին աւարտած էր Լենինականի գեղար – ուեստական վարժարանը: Ապա իր ու – սումը կատարելագործած էր Մոսկուա եւ 1940ին արդէն մասնակցած հանրապետա – կան թէ միութենական ցուցահանդէսնե – րու: Անհատական ցուցահանդէսներ ու – ած է Երեւան, Լենինական, Բաքու եւ Մոսկուա: Իր գործերէն կը յիշուին գըլ – խաւորաբար «Գառնիի կիրճը», «Սեպ – տեմբեր», «Երեւան», «Հայաստանի մայ – րաքաղաք Երեւան», «Աշտարակ»: Զբա – ղած է նաեւ թատերական նկարչութեամբ:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ
Լ'ՕՐԻԱՆ - ԼԸ ԺՈՒՌԸ
չորս էջ նուիրած է Լիբանանի Հայութեան

Ապրիլ 23ի Օրիան – Լը Ժուռը, Ապրիլ – եան Եղեռնի 62րդ տարեդարձի նախօր – եակին չորս էջ նուիրած է Հայերու բե – րած նպաստին Լիբանանի բարգաւաճման:

Ցօդուածներ ունին Մէթր Խաչիկ Պա – պիկեան, որ կը յիշէ ժամանակակից պատմութեան առաջին ցեղասպանութի – նը, Միշէլ Թումա որ կը չեշտէ «Եղակի օժանդակութիւնը Լիբանանի բարգաւաճ – ման», Տօքթ. Մելքոն Եպլիղեթեանի յայ – տարարութիւնները գաղած է Միշէլ Թու – մա: Լիբանանի Հայութեան կազմութեան, թիւին եւ աշխարհագրական բաշխումին նուիրած յօդուածէ մը գաս, կան նաեւ կուսակցական երեք պարագլուխներու (Ռամկավար, Հնչակ եւ Դաշնակցական) տեսակէտները վաղուան Լիբանանի նը – կատմամբ:

Ցօդուածներ նուիրուած են Կիւլպէնկ – եան եւ Գարակէօզեան հիմնարկութեանց եւ տեղական հայկական կազմակերպու – թեանց: Բազմաթիւ նկարներ կ'ամբող – ջացնեն այս չորս էջերը:

«ՄՈՆԱ» ԵՒ ԱՊՐԻԼ 24-Ի ՄԻՋԱԴԷՊԵՐԸ

—o—

Երկուշաբթի իրիկուն, Մոնթ արշա – գանդ կը հանդիսանար կիրակի օրուան միջադէպերուն էքթուալի հրապարակը, չեշտելով թէ «Շուրջ 30 հայ գաղթական – ներ հարցաքնդուած են Ապրիլ 24ին ցոյցի մը ընթացքին որ կը յաղորդէր 1915ի «Հայ ժողովուրդի ցեղասպանու – թեան» Թուրքիոյ մէջ: Այլ միջադէպեր տեղի ունեցած էին նախապէս Նոթր – Տամ, ուր շուրջ հարիւր ցուցարարներ ի պատասխան Հայ Դատի Պաշտպան Յանձնախումբի կոչին, կը պահանջէին համայն հայ ժողովուրդի վերահաստա – տումը իր պատմական իրաւունքներուն մէջ»:

Մոնթ կը յիշէ նաեւ Հ. Դ. Պ. Յանձ – նախումբի զեկոյցէն քանի մը տող (տե՛ս երէկուան «Յառաջ»ը) բայց ամէնէն շա – հեկանը անշուշտ այն չակերտներն են, զորս Մոնթ անհրաժեշտ գտած է դնել հայ ժողովուրդի ցեղասպանութեան շուրջ…:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ԱԶՆԻՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ինչպէս յայտարարած էինք փետրուար 22ի մեր թիւով, երբ կատարուեցաւ փա – րիզի օրաթերթերու գիներու յաւելումը, անփոփոխ կը պահէինք բաժանորդագրու – թեան սակը մինչեւ Մայիս 1, տրուած ըլլալով որ մեր բաժանորդներու մեծա – մասնութեան շրջանը կը լրանար Ապրիլ 8ին եւ ուզեցինք առիթ տալ իրենց որ օգ – ուտին հին պայմաններէն:

Ծանօթ է որ մեր բաժանորդագրութիւ – նը 1974 Օգոստոս 1էն ի վեր, նոյնը մնա – ցած է, հակառակ այն ծանր յաւելումներուն զոր վարչութիւնս կրեց երեք տա – րիներու երկայնքին բոլոր մարզերուն մէջ, որոնց թուումը աւելորդ է:

Մայիս մէկէն սկսեալ «Յառաջ»ի բաժ – նեգիները՝

ՓՐԱՆՍԱ.— Տարեկան 200 փր.
Վեցամսեայ 110 փ.

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ.— Տարեկան 230 փր.
Վեցամսեայ 125 փր.

Չենք ուզեր ծանրանալ այն դժուարու – թեանց վրայ, որոնք պայմաններն են հա – յերէն օրաթերթի մը դրու ելիք տե – սակները չեն տարբերիր փրանսական որ – եւէ օրաթերթի ելիէ, մինչ մուտքը կը մնայ « ազգային », մանաւանդ իր ծա – նուցումներու մարզին մէջ: Բծախնդիր իր նիւթական անկախութեան, որ կարեւորա – գոյն եւ անհրաժեշտ ապդակն է ազատ մա – մուլին, «Յառաջ» կը տակայ շնորհիւ այն խոր համակրանքին զոր կը վայելէ գաղու – թիս մէջ:

×

Այս առթիւ կ'ուզենք նաեւ մեր բաժա – նորդներու ուշադրութեան յանձնել հե – տեւեալը.— « Յառաջ » քղթատարական անտանելի եւ անհանդուրժելի անկանո – նութեան մը զոհն է, որու մէջ սակայն ոչ մէկ պատասխանատուութիւն ունի թեր – թիս տնօրէնութիւնը: Ասիկա կ'ըսենք, որովհետեւ ունինք բաժանորդներ որոնք կը խորհին թէ մենք թերքը կը զրկենք երբոր ուզենք… Ճշդենք ուրեմն.— «Յա – ռաջ» լոյս կը տեսնէ ամէն ցերեկ, առաւ – ման ընկերութեան կառքը կուգայ կ'առնէ ծալելու, պաճուերու մէջ դնելու, դասա – ւորելու (*ուշաժ* ըստ շրջաններու եւ թա – ղերու) աշխատանքները տանելէ ետք, կը յանձնէ Փարիզի Փարի – Պրիւն կեդրոնին, ամէնէն ուշը ժամը 17–17·30ին ուր մէկ «Յառաջ» չի մնար ժամը 19ին:

Անկէ ետք ամէն ինչ կախում ունի թեր – քը ստացող գրասենեակէն: Աւելցնենք որ թղթատարի այս անընդունելի թերա – ցումը միայն «Յառաջ»ին վերապահուած չէ եւ այդ իսկ պատճառով Ֆրանսական Մամուլի Դաշնակցութիւնը ծնունդ տը – ւաւ, ըանի մը շաբաթ առաջ, *փրէս–փէ – թէ–թէ* յատուկ յանձնախումբի մը, որու նախագահն է *Ֆիկարօ* ներկայացուցիչը: Վերջին շաբաթներուն այս յանձնախումբը հաւաքեց բոլոր թերթերու բողոքներու թղթածրարը ի շարս որոնց «Յառաջ»ի ՀԱՍՏ թղթածրարը եւ գայն ներկայացուց Թղթատարական նախարարութեան: Ցու – սա՞նք որ դրական արդիւնքի կարելի պի – սի ըլլայ յանգիլ:

Կ'ուզենք միայն որ մեր բաժանորդները համոզուին, որ ոչ միայն անտարբեր չենք եղածին նկատմամբ, այլեւ նոյնիսկ վըր – դոված ենք, ըանի երբ այսքան զոհողու – թեամբ եւ սակայն ժամը ժամուն լոյս կը տեսնէ ու կ'առաքուի օրաթերթ մը, ծանր յուսալքում է մեզի համար նման էմահան գրւում մը:

«ՅԱՌԱՋ»

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀԵՏ

"La Chute Finale" (*)

Տասը, քսան կամ երեսուն տարիէն աշխարհ զարմանքով ականատես պիտի ըլլայ համաչխարհական դրութիւններէն առաջինին ճարճատումին կամ փլուզումին, քանի Մոր. Մխուեթեան ներքին հակասութիւնները իրենց լրումին հասնելու վրայ են: Էմանուէլ Թոտի եզրակացութիւնը, որ դիրքին առաջին իսկ տողերուն մէջ արձանագրուած է, հիմնուած է խորհրդային աշխարհի պարզած այժմու ներքին պատկերին վրայ՝ պետականէն մինչեւ անտեսութիւն, ժողովրդագրութիւն եւայլն:

Երիտասարդ ուսումնասիրողին համար Մոր. Մխուեթիւնը ներկայ դարու ամէնէն փառատենչ եւ, միեւնոյն ժամանակ, ամէնէն ձախողած փորձն ու ձեռնարկն է: Առանցքը այս ձախողութեան կը բխի իր էութենէն.— Համաչխարհայնութիւնը չէ – զափրութիւն մըն է գալարուն դիմա – դիծով. կը սպաննէ իր իսկ զաւակած խոհակը, որն է՝ հաւասարութիւնը, իր տրամաբանութեան (իշխանութեան պահպանում) հետեւութենէ դրդուած: Ընկերային դեռնի վրայ, համաչխարհայնութեան դասի մը կեանքի կոչումով, այնքան բազմածախք եւ, միեւնոյն ժամանակ, արդիւնիչ երեւոյթ մըն է զարճած, որ բարեփոխութեան կամ հրաժարումի ո՛չ մէկ կարելիութիւն ցոյց կուտայ: Արդարեւ, հակառակ կարգ մը բարեփոխութեանց ճիգերու (Լիպերման եւ իր տեսութիւնները եւայլն) Մոր. Մխուեթիւնը երբէք չէ յաջողած թօթափել Ստալինի անխմաստ կարգադրութեան բեռը: Մեծ – նատէրը 1930ական թուականներուն ձըզտեցաւ կեդրոնացեալ դրութիւնով հակակշռի տակ առնել աշխարհի մէկ հինգերորդը ներկայացնող տարածութեան մը բովանդակ կեանքը: Արեան ճապա – դիքներով իրականացած երազատեսու – թիւն մը, որ տասնամեակներէ ի վեր կը չարունակուի մեծ թէ փոքր տեղատուութիւններով եւ մակընթացութիւններով:

Է. Թոտի համար խորհրդային դրու – թիւնը անտրամաբանական է, որովհետեւ իր ամբողջ պատմութեան ընթացքին ճըշդող դիմագիծ մը պարզած է՝ օրուան համապատասխան ելեւէջներով: Լենին – եան մենատիրութիւնը հիմնականին մէջ բանաւոր եղած է, քանի նպատակ ունեցած է պաշտպանել, պահպանել բոլշեւիկեան իշխանութիւնը: Անբնականը հաստատուած է Ստալինի օրով՝ կոյր եւ անողոք ճնշումներով: Բրեժնեւի ոսոխ – կանութիւնը, այժմ, կը չարձակի իրաւ ընդդիմադիրներու վրայ՝ քաղաքական եւ ընկերային յստակ մտահոգութիւններով: Ինչո՞ւ, հարց կուտայ Թոտ, խորհրդային դրութիւնը կը չարունակէ պահպանել իր ռահիւանական դիմագիծը 60 տարուան իշխանութենէ ետք: Պարզ անոր համար, որ խորհրդային ընկերութիւնը այսպէս ըսուած հասունութեան մակարդակի է հասած: Ներքին լարուածութիւններ կը տիրեն՝ անհաւասարութիւններ, դաղա – փարախօսական հակասութիւններ, անտեսական կառոյցի դիւրաբեկ վիճակ, ազդային ճգտումներ եւայլն:

Համաչխարհայնութիւնը կը վկայէ, թէ դասակարգերը չեն անհետանար, այլ պարզապէս տարբեր դիմագիծ մը կը ստանան: Ղեկավար տարրը յամենայն դէպս պրոլետարիատէ յառաջ եկած չէ եւ, ինչ որ յատկանշական է, արդէն առանձին, լարձր դաս մը կը ներկայացնէ դրեթէ տհմական նկարագրի – րով: Ճիշդ է, որ աշխատաւոր դասը ընդհանուր ձեւով կը փառաբանուի իբրեւ մղիչ ուժը 1917 Հոկտեմբերի, սակայն բանուորը իրականութեան մէջ քարի մը հակակշռին տակ է՝ զրկուած որեւէ պահանջ ներկայացնելու եւ զայն պաշտպանելու կարելիութենէ: Պաշտօնական աշխատավարձերը սկզբունքով բանուորը նպաստաւոր դիրքի մէջ կը դնեն բազդատմամբ պաշտօնեային, բայց ոչ քաղաքին: Դեռ կայ ապրուստի մակարդակի տարբերութիւնը քաղաքարնակի եւ գիւղարնակի միջեւ: Կան կաշառքի եւ սեւ չուկաներու աղբիւրները, որոնցմէ նպաստաւորուողը ընդհանրապէս բանուորը չէ: Կը հետեւի, ուրեմն, թէ խորհրդային պրոլետարիատը, որու անունով իշխանութիւնը ձեռք անցուեցաւ ռուսական կայսրութեան մէջ, փառաբանուած չհադրծեալն է պարզապէս:

Թոտ իր թեզը հաստատելու ճամբուն մէջ կարեւոր դեր վերապահած է Արեւելեան Եւրոպայի երկիրներուն: Այսոնք արագ թափով կը ճարտարարուեստականանան եւ հետեւողական ձեւով իրենց ինքնուրոյնութիւնը զգալի կը դարձնեն Մոր. Մխուեթեան նկատմամբ. աւելին, կ'արեւմտականանան յառաջընթաց քայլերով: Առաջին կարգի վրայ կուգայ Հունգարիա, իսկ համայնավար աշխարհի մէջ վերջինը կը մնայ Մոր. Միութիւն: Մոսկուա իր արբանեակներու, ինչպէս նաեւ ծայրամասերու Հանրապետութիւններու (Պալթեան, Անդրկովկասեան) ճընշումին կ'ենթարկուի. ասոնք մշակոյթով եւ մասնաւոր դեռնի վրայ առաւել յառաջդէմ ըլլալով, իրենք իրենց միջոցներով կը փորձեն դուրս դալ, առնուազն նուազագոյնի հասցնել Կրեմլինի կեդրոնացեալ դիւանակալութեան ճնշող թաթին ծանրութիւնը: Միւս կողմէ, Մոր. Մխուեթիւն գաղափարախօսական դեռնի վրայ ճնշման կ'ենթարկուի իր արբանեակներու կողմէ, որոնց միակ ձգտումը կը մնայ Արեւմտեան դիմագիծ առանալ: Իր առեն մը, կ'ըսէ Թոտ, որ Արեւմուտք կը վախնար Մոր. Միութենէ հեռանալ – ձակուած զաղափարներէ իսկ այս վերջինին ալ Արեւմուտքի դինուորական միջամտութենէ: Այժմ՝ կացութիւնը չըր – ջուած է: Ասով կը բացատրուի մենատիրական վարչակարդի պահպանումը եւ խորհրդային վարիչներու ջղագրգռութիւնը ազատախոհ տրամադրութիւններու, ձգտումներու, նոյնիսկ, այդ ուղղու – թեամբ կատարուած առաջարկներու հանդէպ:

Թոտ չէ անտեսած ազդութիւններու հարցը, որուն հիմնական դեր մըն է վերապահուած արձարձուած խնդիրին կա – պակցութեամբ: Տրամաբանական հետեւութեամբ մը նկատել կուտայ, թէ կարելի չէ մտածել ոչ–սլաւ ազգերու անջատման մասին, քանի ատոնք՝ Պալթեան Ժողովուրդներ, Մոլտաւներ, Անդրկով – կասեան Հանրապետութիւններու ազգեր եւ փոքր այլ հաւաքականութիւններ եւրոպական հատուածի բնակչութեան հա – դիւ տասը տոկոսը կը ներկայացնեն, իսկ կեդր. Ասիոյ ժողովուրդներն ալ միայն 8,5ը: Այնքան ատեն, կ'ըսէ ան, որ բնակչութեան 74 տոկոսը ներկայացնող Ռուսերու եւ Ուկրանիացիներու հատատարմութիւնը ապահովուած է՝ վարչակարգի պահպանումը երաշխաւորուած է: Թոտ, անշուշտ, չանդիտանար, Ուկրա – նիացիներու ազգային դիմագիծի պահպանման ձգտումն ու անկախութեան տենչը: Զանդիտանար նոյնպէս ռուս տարրին (նաեւ՝ սլաւ) թուական նուազումը բազդատմամբ ոչ–սլաւ ժողովուրդներու, սակայն, մեր կարծիքով, անհրաժեշտ ու – շադրութիւնը չի դարձներ՝ համապատասխան հետեւութիւններով այն իրողու – թեան վրայ, որ ռուսական կայսրութեան բովանդակ պատմութեան ընթացքին առաջին անդամ ըլլալով ռուս տարրին հակակշիռը տկարանալու վրայ է: Արդարեւ, 1970ի մարդահամարը ցոյց տուաւ, թէ եթէ Ռուսերը դեռ թուական տեսակէտով առաջին տեղը կը դրաւեն Մոր. Միութեան ժողովուրդներու մէջ, ապա անոնց, ինչպէս նաեւ սլաւ այլ ժողո – վուրդներու ազը 1970ի վերջ 11է 13 տոկոս եղած է, երբ անդին 38է (Ազրբէ – ջան), 46 (Տաճիկիստան), տոկոսի յաւելում արձանագրած են մահմետական ժողովուրդները: Գալով Հայաստանի՝ 41 տոկոս էր: Աւելին, այս երեւոյթը յատկանշական ձեւով կը չարունակուի:

Ի դէպ, Խրուշչեւ 1961ին երբ «դէպի կոմունիզմ անցնելու» ծրագիրը ներկայացուց, հիմ ունեցաւ այն թէ ռուս տարրը ամէնէն դերակշիռ դիրքը կը դրաւէ թուական եւ նաեւ քաղաքական տեսակէտով. միեւնոյն ատեն բարձր աճ կ'ապահովէ եւ Մոր. Միութեան բոլոր չրջանները կը հասնցուի՝ խառնուելով տեղացիներու հետ: Արդ, ինչպէս ըսինք, 1970ի եւ անոր յաջորդող տարիներու պարզած պատկերը այդ իրականութիւնը կը հերքէ: Այլ խօսքով՝ դիրքերը չըր – ջուած են:

Վերոյիշեալ եւ այլ կացութիւններու եւ հարցերու պատկերացումով եւ պարզա – բանումով կարելի՛ է արդեօք ապագայի

ԳՈՂՈՒԹԸ ԳՈՂՈՒԹ

ՍՈՖԻԱՅի «Երեւան» երգչախումբը՝ Ապրիլ 3ին, համերգ մը տուած է «Ուլկարիա» սրահին մէջ: Երգացանկը բաղկացած է 12 հայկական, 7 պուլկարական եւ երկու ռուսական երգերէ: Հայերէն երգերու շարքին մեկնաբանուած են «Ապր պատապանդ», «Հայրենիք», «Երդ բարեկամութեան», «Նազար եար», «Իմ փոքրոտան» երգերը: Մեծ յաջողութիւն ըլլած է Կանաչեանի «Իմ փոքրոտան»ը, որուն մեներգը կատարած է Զարմայր Նչանեան:

Հաչւոյն վերջնական ընդգրի վճիռներ արձակել: Այնքրէյ Ամալրիք վերջերս կը ճշդէր, թէ երկու հիմնական նախատեսութիւններու մէջ սխալած էր, երբ 1969ին հրապարակ կը հանէր իր ծանօթ աշխատութիւնը՝ «Արդեօք Մոր. Միութիւն պիտի դոյատեւէ՞ մինչեւ 1984»: Այժմ համոզուած է, թէ այո: Որոշեցաւ Զինապիք զանդուածային քանդումի արդիական դէնքերու զարգացման եւ արտադրութեան մէջ իր նախատեսածէն դանդաղ յառաջդիմած են, որով պատերազմ մը Ռուսիոյ դէմ անհաւանական կը դառնայ: Երկրորդ՝ խորհրդային դեկավարութիւնը ենթադրածէն աւելի ճկուն եղած է միջոցները դտնելով սանձելու առնուազն տհմանափակելու ներքին անհանդարտութիւններն ու բողոքները: Ամերիկայի հետ վարած դաղջ քաղաքականութեան միջոցաւ ներքին կեանքի մէջ դոհացում տուող դիմումներ կատարած է:

Կը հետեւի ուրեմն, թէ խորհրդային վարիչները աթոռներ ունին, ինչպէս նաեւ միջոցներ կիսով կամ արմատական ձեւով լուծելու բազմաթիւ հարցեր: Բայց չէ՞ որ կրեմլինի յարմար նկատած լուծումները չատ չատախս առաւել ընդդիմութեան դուռ կը բնան: Օրինակ ռուսացման քաղաքականութիւնը առաւել ազգայնական դարձուցած են Հանրապետութիւնները: Տարիներէ ի վեր պարբերաբար կը խօսուի այսպէս կոչուած Ռեգիոնի (ռեժիոն) մասին, չեչոը դնելով ազգային տհման – ներէ դուրս տնտեսական գօտիներու հաստատման վրայ: Ընդդիմութիւնը ակներեւ է: Մնաց որ կարեւոր հարցերու լուծումը դրութեան արմատական փոփոխում կը նախատեսէ:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(*) Հրատարակչական ՌՕՊԵՐ ԼԱՖՕՆ, Փարիզ: Հեղինակը ծնած է 1951ին, վկայեալ է Փարիզի Քաղաքական Ուսումնասիրութեանց հիմնարկէն, Սորպոնէի՝ պատմութեան մեծդրիզ եւ Քէմպրիճէի՝ պատմութեան *doctorat* ունի:

ԶՄՐՈՒԽՏԻ ԵՒ ԹՈՐԳՈՄԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Կ'ապաստանի Նորսկանց տուն, ուր, վերջին անգամ կը տեսնէ Տէր–Կարապետեան ընտանիքի հարազատները, որոնք, յետագային, բոլորն ալ կը խողխողուին, Անծառ գիւղին մէջ: Տարեց կիներ կ'օդնեն Զմրուխտին պահուըռտելու, երեսները մուր կը քսեն, զայն ազեղցնելու եւ անճանաչելի դարձնելու նպատակաւ: Զմրուխտ, ամբողջ հոգիով կ'ուզէ մնալ ու նահատակուիլ իր ազգակիցներուն հետ... Սակայն միւռիւրը, աչալուրջ կը հսկէ: Օր մը, անակնկալօրէն ներս կը մտնէ հոն, ուր անտէր հօտի մը նման, հաւաքուած էին մոլեռնուելու տարուող ոչխարները...: Իրար խառնուած են ծեր ու ջահել, հարս ու աղջիկ եւ մանկտիք: Զմրուխտ, երբեք զոցած, պահուըռտած է տարեց կնոջ մը տանին: Հոն են նաեւ Զմրուխտի երկու երախաները՝ Թորգոմն ու Զապէլը: Միւռիւրը կը ճանչնայ Եղիշէի տղայ Թորգոմը, կը մօտենայ անոր, կեղծ ժպիտը երեսին ու քաղցր ձայնով կը հարցնէ թէ՝ «ո՞ւր է մայրիկդ»: Երախան, անմեղօրէն, ցոյց կուտայ եռեւի չարքին պահուըռտած իր մայրը: Այլեւս անկարելի կ'ըլլայ ազատիլ միւռիւրին ձեռքէն:

Բայրամ էֆէնտի, բռնելով Զմրուխտը, խոստանալով ազատել երկու երախաները, կը տանի զանոնք նախ իր դիւղը Մեղոի, ուր կը մնան Չարդի օրերուն, ապա իրեւ իր օրինաւոր կինը զայն կը փոխադրէ Մուշի իր ապարանքը:

Բայրամ էֆէնտիի հայատեաց եւ ազդեցիկ մայրը կ'ընդունի Զմրուխտը իբրեւ հարճ, սակայն կը մերժէ պահել զաւակները եւ նոյնիսկ կ'ատելագրկէ զանոնք անհետացնել: Մշոյ թուրք երեւելիներէն Քեռզըմ էֆէնտի, որ ծանօթ էր հայրիկին եւ յաճախ այցելած Մշոյ տունը, կ'ուզէ որդեգրել փոքրիկ Զապէլը, որ չատ դեղեցիկ աղջնակ մըն էր...: Իսկ Թորգոմն ալ, զատելով իր մօրմէն, կը յանձնեն ուրիշ ծանօթ թուրքի մը խնամքին եւ խղճմտանքին...:

Այսպէս, Զմրուխտ բաժնուած իր զաւակներէն, կը մնայ չարդարար Բայրամ էֆէնտիի մօտ, մինչեւ Ռուսերուն յառաջանալը: Երբ կամաւորական խումբերն ու Ռուսերը կը մօտենան Մշոյ, սարսափահար Թուրքերը տուն – տեղ ձգած, նահանջի ճամբան կը բռնեն: Բայրամ էֆէնտին հետն առած Զմրուխտը եւ վեց տարեկան Թորգոմը որ այդ խառնակ օրերուն եկած ապաստանած էր իր մօրը քով, կը փախչին դէպի Տիգրանակերտ:

Գալով փոքրիկ Զապէլի, ընդմիշտ կորսուեցաւ: 1969ին, Բիւչիւք – Չէքմէճէի մէջ, երբ Զմրուխտ կը պատմէր իր կեանքին ողբերգութիւնը, աղի արցունքով կը խնդրէր ինձմէ փնտռել եւ գտնել իր աղջիկ՝ Զապէլը:

54 տարի անցած էր... Սակայն ծերունի մօր հոգին կը վկայէր թէ, իր զաւակը դեռ կ'ապրի...: Ցեասպային հիմնուելով քանի մը վկայութիւններու վրայ, փնտռտուքներ կատարուեցան, այս տողերը դրողին կողմէ, մինչեւ Հայաստանի որբանոցները, սակայն ցաւ ի սիրտ, բոլորը անցան ապարդիւն: Աստուած միայն պիտի թէ Զապէլը ո՞ղջ է թէ մեռած:

×

1930ական թուականներուն օր մը, հպիւ մուքը կոխած, Պոլսոյ Ս. Երրորդութիւն եկեղեցիին բակը կը ներկայանայ թրքական տասնապետի համազգեստով երիտասարդ պիհուրական մը, որ զգոյշ քայլերով, անհամարձակ, խորհրդաւոր նայուածքներ պատրացնելով իր չուրջը, կը յառաջանայ ու կը մտնէ եկեղեցւոյ Խորհրդարանը:

Այդ պահուն ոչ ոք կար հոն. Թաղականներն ու պաշտօնեաները մեկնած էին, սակայն դեռ հոն էին ժամկոչն ու տիրացուն:

Զինուորականը, նախ կը վարանի, ապա կամաձոռ նայուածքներ նետելով իր չուրջ, կը հարցնէ թուրքերէն լեզուով. «Մշոյ երեսփոխան Գեղամ էֆէնտիին կամ անոր ընտանիքին հասցէն կըրնա՞ք տալ ինծի»:

Ժամկոչն ու տիրացուն վախցած, իրարու կը նային: Տիրացուն, որ Մշեցի Սղոմոն Վարդապետեանն էր, ազգական Գեղամ Տէր–Կարապետեանի, կը յուզուի, կը սահմռկի, սակայն հաւաքելով իր ամբողջ քաջութիւնը, կը պատասխանէ զինուորականին. «Պէյ էֆէնտի, Գեղամ Տէր–Կարապետեան մեռած է, կինը հիւանդանոցն է, աղջիկը փարիզ է, իսկ տղան ալ հոս է... Արդեօք կրնա՞ք իմանալ թէ ինչ բանի համար կ'ուզէք իրենց հասցէն:

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆ

(Շար. – 2)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

—o—

Ակադ. Վ. Համբարձումեան, նախագահը Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի, բացումը կատարելով Ակադեմիայի տարեկան ժողովին, Ապրիլ 4, նշած է, թէ յատուկ ուշադրութեան արժանացած են գիտական հետազօտութիւններու արդիւնաւէտ եղանակ – ներն ու ուղիի բարձրացման հարցերը. մեծագոյն տեղն աշխատանք տարուած է, որպէսզի գիտութիւնն ու տնտեսութիւնը աւելի կապի մէջ դնուին, քանի գիտական նուաճումներու արմատացումը կամ կիրարկումը տնտեսութեան զանազան բնագաւառներու մէջ, նշանակալի արդիւնքներ կուտան: Ակադեմականը յատկապէս ընդգծած է կարգ մը ճիւղերու արձանագրած յաջողութիւնները. ասոնք են՝ բնագիտութիւնը, ուսումնագիտութիւնը, քիմիագիտութիւնը, երկրաբանութիւնը, կենսաբանութիւնը, կենսաքիմիան, եւայլն: Կարգ մը տարրաբաժանումներու եւ հիմնարկութիւններու մշակած սարքերն ու աշխատանքի եղանակները զործադրութեան դրուելով մեծ նպաստ բերած են սարքերու, կառոյց – ներու պատրաստութեան, բնութեան անաղարտ պահպանումին եւ, ընդհանրապէս, քեֆիզուժիի նոր եղանակներու կիրարկման ուղղութեամբ:

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի զործունէութեան հիմնական արդիւնքներու մասին զեկուցած է Գիտութիւններու Ակադեմիայի Թղթակից–ան – դամ Ս. Բակունց, որ Ակադեմիայի զլխաւոր քարտուղարն է:

Զեկուցաբերը դիտել տալէ ետք, թէ Ակադեմիայի զիտական եւ կազմակերպական աշխատանքները դասաւորուած են անտեսութեան ներկայ հնգամեակի առաջադրութիւնները իրականացնելու մտածութեամբ, ընդգծած է, թէ յատուկ աշխատանքի առարկայ դարձած են այն ճիւղերն ու խնդիրները, որոնք առաւել չափով կարեւոր կը նկատուին եւ օրուան ու ժամանակի հրատապ հարցերն են:

1976ին Ակադեմիայի հիմնարկութիւն – ներուն մէջ բնական եւ ընկերային գիտութիւններու զանազան ճիւղերու ուղղութեամբ մշակուած են 154 հարցեր: Ցատկապէս յաջողութիւն ձեռք ձգուած է ծրագրուած աշխատանքները, ըստ տարրութիւններու, զործադրութեան դրուելու մարզէ ներս:

Անդրադառնալով գիտա – հետազօտական աշխատանքներու համակարգման հարցերուն, զեկուցաբերը գիտել տուած է, թէ Հայաստանի մէջ դեռ այդ զործը իր անհրաժեշտ բարձրութեան վրայ չի դտնուիր: Գիտական հիմնարկութիւննե – րու կարեւոր մասին կապը Ակադեմիայի հետ թոյլ է, քանի աշխատանքները թէ՛ իրրեւ ծրագիր, թէ իրրեւ իրականացում, ինքնուրոյն ճամբով կը կատարուին, առանց Ակադեմիայի դիտութեան: Զեկուցաբերը այս կապակցութեամբ չեշտած է, թէ «Հանրապետութիւնում տարուող գիտական աշխատանքների կօօրդինացումը կարող է արդիւնաւէտ լինել միայն այն դէպքում, եթէ իրականացուի ամենա – բարձր մակարդակով, դառնայ գիտութեան օպտիմալ զարգացման գործուն միջոցներից մէկը: Կօօրդինացիայի ապագրէգում աշխատանքները պէտք է կեդրոնացուեն բնական եւ հասարակական գիտութիւնների, հիմնական պրոբլեմների ուղղութիւնների շուրջը, մասնաւորապէս այնպիսի ուղղութիւնների, որոնցից առաւելապէս կախուած են գիտատեխնիկական եւ սոցիալական առաջընթացը, ժողովրդական տնտեսութեան եւ գիտութեան յաջող զարգացումը»:

Հաշուետուութեան ենթակայ տարե – շրջանին կարեւոր տեղ դրաւած են գիտութեան եւ արտադրութեան կապը զարգացնելու, գիտութեան նուաճումները տնտեսութեան արմատներու եւ նման բնոյթի հարցերու քննութիւնն ու մշակումը: Այս նպատակով Գիտութիւններու Ակադեմիայի նախագահութեան կողքին կեանքի կոչուած է յատուկ գիտական խորհուրդ մը: Սակայն անհրաժեշտ է դիտել տալ, աւելցուցած է զեկուցաբերը, թէ գիտական նոր թեքնոլոժին կիրարկութեան դնելու խնդրին մէջ կարգ մը թերիներ նշմարելի են: Այսպէս, «գիտական հիմնարկները յաճախ ներկայացնում են տեխնիկա – տնտեսական հիմնաւորման տեսակէտից թերի: Ուստի պէտք է մտածել առաջարկութիւնների տնտեսագիտական հաշուարկումներն ու հիմնաւորում – ները մասնագիտացուած տնտեսագիտական հիմնարկներում կազմակերպելու մասին: Դեռեւս թոյլ է կապը գիտական հիմնարկների եւ խոշոր արտադրական կազմակերպութիւնների միջեւ: Ակադե – միայի որոշ հիմնարկներ լաւ չեն պատկերացնում արտադրութեան յուզող հարցերը, իսկ արտադրական ձեռնարկու – թիւնները յաճախ պասիվ, պահպանողական վերաբերմունք են ցուցաբերում գիտական մշակումների հանդէպ»:

Խօսելով միջազգային գիտական կապերու մասին, զեկուցաբերը նշած է, թէ 1976ին օտար երկիրներու գիտահետազոտական կեդրոնները այցելած, որոշ ժամանակով աշխատած են աւելի քան 80 գիտնականներ, իսկ արտասահմանէ Հայաստան ժամանած են 90 մասնագէտներ: Շարունակուած է Հայաստանի եւ Հունգարիոյ Գիտութիւններու Ակադեմիանե – րու արդիւնաւէտ համագործակցութիւնը՝ համաձայն պայմանագրով նախատեսուած ծրագրին: Անցեալ տարի Ակադեմիան կարգ մը մեծ ժողովներ կազմակերպած է գիտական ճիւղերու վերաբերեալ:

ՀԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՆ

Վասպուրականի հերոսամարտի տարեդարձը

—o—

ՄԱՐՍԻԼԻ.— Տերեւաթափը տարուէ տարի կը նօսրացնէ նաեւ շարքերը Վասպուրականի զաւակներուն. այսուհան – դերձ, ալեւոր թէ նորահաս, միակամ կը չարունակեն վառ եւ կենդանի պահել յիշատակը պատմութեամբ, մշակոյթով եւ խրախճանքներով այլապէս հարուստ բը – նաշխարհին: Այսպէս է, որ ամէն տարի, Ապրիլեան այս օրերուն, Վասպուրականի Հայրենակցական Միութեան կազմակերպած հերոսամարտի տօնակատարու – թիւնները առիթ կուտան բոլորիս ի մտի ունենալու, թէ մեր ժողովուրդը հոն ուր հնարաւորութիւնն ունեցաւ, զէնքով պաշտպանեց իր մարդկային եւ աղգային իրաւունքները: Եւ յաղթանակներ ալ ապահովեց:

Կիրակի, Ապրիլ 17, Հայ Մշակոյթի Տան «Վասպուրական» սրահը խռնուած էր հանդիսականներով, նոյնիսկ Վիէննէ եւ Տէտրոյթէ ժամանած պատուիրակներով: Ժամը 17ին Ֆրանսական վաճառքի եւ Բամ Փորտանի յատնկայա ունկնդրութենէն ետք (դաշնակ՝ Մելինէ Տէմիրճեան) երեկոյթին բացումը կատարեց օրուան նախագահը՝ Ալ. Պապայեան յիշեցնելով, թէ 62 տարիներ առաջ մեր ժողովուրդին արեւմտեան հատուածին վիճակուեցաւ ցեղասպանութեան արհաւիրքները տես – նելու եւ կրելու ճակատագիրը. այլ սակայն, հերոսամարտներու չնորհիւ մեր ժողովուրդը ապրեցաւ, Վասպուրականին յաջորդեցին Արարատեան դաշտի յաղթանակները, որոնց չնորհիւ մոխիրներէ յարութիւն առաւ ազատ եւ անկախ Հանրապետութիւնը Հայոց: Այսօր ունինք բարգաւաճ եւ ծաղկեալ Հայաստան մը՝ կորիզը, անկասկած, վազուան ամբողջական Հայաստանի: Այնուհետեւ ընդդծեց, թէ հոս կամ այլուր Վասպուրականցին աշխատեցաւ, որպէսզի կենդանի մնան մայրենի լեզուն, ծննդավայրի աւանդութիւնները ու բարքերը՝ զանոնք օր մը վերստին հաստատելու եւ տարածելու համար Վասպուրական: Հայրենի օճախները վերստին պիտի վառին անպայման:

Ներկաները յոտնկայս յարդեցին յիշատակը անճնուրաց հերոսներու:

Օրուան բանախօս Կ. Փօլատեան այն միտքն արտայայտեց, թէ ճառերը անօգուտ են եւ պատմութիւնը միշտ չօչա – փելի իրազարձութիւններն է որ արձանագրած է, զոյատեւման ի խնդիր մըղուած պայքարները, փաստ՝ Վասպուրականի յաղթական հերոսամարտը: Մէկ օրէնք կայ՝ գործադրելի բոլոր ժողովուրդներուն համար, այն է՝ զէնքով պաշտպանել հայրենիքը վտանգի պարագային, ապա՝ ծաղկեցնել զայն: Այս ճշմարտութիւնն է, որ արձանագրուեցաւ 1915էն 1918: Ասոր արդասիքն է մեր ներկան՝ Հայաստանէ արտասահման:

Բանախօսը ապա զանց առնելով հերոսամարտի պատմական իրազարձութեանց բաժինը՝ այնքան ծանօթ բոլորին, կարգ մը խորհրդածութիւններ կատարեց՝ հիմնակէտ ունենալով անցեալի դէպքերը: Վասպուրականը յաղթեց, որովհետեւ նախ եւ առաջ յաջողեցաւ միացեալ ճակատով դէմ դնել սպառնացող վտանգին: Ասիկա մեծագոյն դասն է, այսինքն՝ միացեալ ճակատ յարդարել արտաքին թշնամիներու դէմ:

Պարզ դիպուածներ չկան պատմութեան մէջ, այլ՝ տրամաբանական չարունակութիւն մը: Արդարեւ, Վասպուրականին յաջորդեց Սարդարապատը, զեկավար միտքը եւ հրահրող ոգին՝ Արամ 1915ին Այգեստան, իսկ 1918ին Երեւան էր: Ասոնց Վասպուրականի տարակուսելի է, թէ Հայը յաղթելու վճռակամութեամբ ներկայանար Սարդարապատ:

Կ. Փօլատեան եզրակացնելով իր խօսքը յիշեց Ներսէսեան Հայրիկի ծանօթ երկաթեայ չերեփը հետեւցնելու համար, թէ հայ ժողովուրդը իր ներկան եւ ապագան ապահովեց ոչ թէ միջազգային քաղաքական հոլովոյթներով, այլ, բացառաբար, զէնքով: Աչխատինք, բաւ ան, որ մեր դասը, մեր մշակոյթը ճանչցուի աչխարհի կողմէ, միեւնոյն ատեն յիշենք, թէ արդարութիւնը կ'ապահովուի ոչ թէ խօսքով, այլ՝ յամառ պայքարով:

Մէջ ընդ մէջ զործադրուած դեղարուեստական յայտագիրը իր այլազանութեամբ եւ ճաշակով զոհունակութիւն պատճառեց ներկաներուն:

Երիտասարդ Աւագ Պապայեան դաշնակի վրայ լաւ կերպով նուագեց Ա. Մանդակունիի «Ողբ Վասպուրականին» եւ ապա՝ «Զարթաղը»՝ Տիկին Տէր–Պօղոսեան, դաշնակի ընկերակցութեամբ Օր. Մ. Տէմիրճեանի թովիչ ձայնով ներկայացուցին հրամցուց Ա. Ցարութիւնեանի «Երգիր լինճ համար», «Կարաւան», «Կռունկ» եւ այլ քանի մը սրտամօտ երգեր: Օր. Ալին Շաքարեան, օրուան խօսնակը, յատուկ առոգանութեամբ արտասանեց «Փառք Վասպուրականի» քերթուածը: Տիկին Տասմաճեան դաշնակով ժողովրդական երգերու եւ պարերգներու դեղեցիկ փունջ մը հրամցուց: Ջութակահար Գ. Պուզաքլեան, ընկերակցութեամբ դաշնակի Կ. Թերզեանի, «Երեւան – Էրեբունի», «Կռունկ» եւ այլ կտորներով երիտասարդ ուժերու վկայութիւնը բերին: Ապա «Փունջ» պարը պարեց չնորհալի նազանքով Օր. Ցակոբեան, որուն յաջորդեց «Զոյգ պարը» Ս. Ցովհաննէս – եանի հետ:

Օփերայի ծանօթ երգչուհի Օր. Ժոզէ Վէմեան գեղարուեստական յայտագիրին փայլը աւելցուց յղկուած եւ նուրբ ձայնով Փուչինիի օփերաներէ երկու հատուածներ, ինչպէս նաեւ «Ես ծարաւի էի», «Կռունկ», «Երեւանի գիշերները» եւ քանի մը այլ երգեր հրամցնելով ներկաներուն:

«Ուրարտու» նուագախումբ – պարախումբը, կրտսերներէ կազմուած, խանդավառ մթնոլորտ մը ստեղծեց նուագով եւ պարով: Լուսապատկերներով ցուցադրուեցան Վասպուրականի փառքը կազմող դէմքեր եւ բնաչխարհի գեղեցկութիւնը պարզող տեսարաններ:

Կարճ ընդմիջումէ ետք ներկաները բոլորուեցան ճոխ սեղաններու չուրջ եւ խրախճանքը տեւեց մինչեւ ուշ գիշեր երգերով, ժողովրդական խմբապարերով եւ սրամտութիւններով: Սեդանապետու – թիւնը վարեց Անդրանիկ Ալոյեան:

Ճաշի ընթացքին խօսք տրուեցան Միութեանատենապետ Վարդան Պանոսիկեանի եւ Ժ. Մխիճեանի: Ատենապետը յիշեցնելէ ետք, թէ պատերազմէ առաջ 31 հայրենակցականներ կը գործէին Մարսէյլ, իսկ այսօր մնացած է Վասպուրականը, զոհունակութեամբ աւելցուց, թէ երեցներուն կը յաջորդեն նորերը եւ հերոսամարտի տնտեսական նպատակները կը չարունակուին կանոնաւոր կերպով: Հայրենի չունչը հիներէն կ'անցնի նորերուն. ասիկա խրախուսելի երեւոյթ է: Ժ. Մխիճեան Արծիւ Վասպուրականի մասին խօսեցաւ՝ զայն նկատելով խորհրդանշան ազատութեան պայքարի:

ԹՂԹԱԿԻՑ

«ՔԱՒԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (328)

ՀԱՌԱՋԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Բ. ՄԱՍ

ԴԷՊԻ ՀՌՈՄ

Ռոլան Օլիվոլօ կղզիի տան մէջ Սքալապրինօյի կը սպասէր:

Երբ հսկան խիստ կորած եւ յուզումէն դողդողալով պարտէզէն ներս խոյացած տանիը Ռոլանի դէմը ելաւ, բերնէն թռող առաջին բառը սա եղաւ.

— Աղջիկս ի՞նչ եղաւ, տէր իմ:

— Որեւէ լուր չկայ իրմէ, պատասխանեց Ռոլան: Պեմպոյի պալատը տակնուվրայ ըրինք, բայց որեւէ հետք չգտանք:

Սքալապրինօ յուսահատական եղանակով մը գլուխը թօթուեց:

— Մի յուսահատիր, ըսաւ Ռոլան անոր ձեռքը սեղմելով: Պիանքան կորովի աղջիկ մըն է, հարիւրին հարիւր վստահ եմ որ տեղի չէ տուած, դէմ դրած է: Կ'երդնում որ զայն անպիղծ, ողջ եւ առողջ պիտի գտնենք:

Սքալապրինօ կրակարանին մօտենալով ձեռքերը տաքցնել սկսաւ:

— Սանտրիկոյէն ի՞նչ լուր, հարցուց Ռոլան:

— Դաշնահարեցի, պատասխանեց Սքալապրինօ:

— Հապա Էմիլերիա՞ն:

— Ծով նետելով խեղդեցի:

Ռոլան, նայուածքը ուղղած ընկերոջը որ այնքան հանդարտութեամբ այսպիսի ե– ղերական արարք մը կը խոստովանէր, սկսաւ մտածել:

. . . . . .

Բայց Սքալապրինօ կը սխալէր:

Էմիլերիա չէր խեղդուած:

Ճուանայի փոքրիկ նաւակը ալիքներէն քշուելով առաուան դէմ քարափ հասաւ:

Էմիլերիա կէս մը խելագարած, երբ գլուխը վեր վերցուց, տեսաւ որ քարափին վրայ բազմութիւն մը հաւաքուած հետաքրքրութեամբ գինքը կը դիտէր:

— Տիկին, ծո՞վ ինկած էիք, հարցուց կին մը երեն մօտենալով:

— Այո, պատասխանեց Էմիլերիա ջանալով իր պաղարիւնութիւնը գտնել եւ ակռաները ցուրտէն կափկափելով: Ձեր մէջ նաւավար մը չկա՞յ որ զիս իմ տունս առաջնորդէ:

— Նաւավար չեմ, բայց թէ չատ թիավարել եւ լողալ գիտեմ, պատասխանեց ձկնորս մը փոքրիկ նաւակէն ներս ցատքելով: Ո՞ւր պիտի երթաք, տիկին:

— Էմիլերիայի պալատը, պատասխանեց Էմիլերիա ճիգով մը:

Եւ չկարենալով տոկալ, կէս մը մարած վիճակի մէջ նաւարանին վրայ երկնցաւ:

Հոն գտնուողները Էմիլերիայի անունը լսելուն պէս հետաքրքրութեամբ գինքը դիտել սկսան: Բայց տափանաւը դէպի Մեծ Ջրանցքին կողմը ուղղուեցաւ:

Ճամբան Էմիլերիա վերջապէս ինքզինքը գտաւ:

Փոքրիկ նաւակը հոյակապ պալատնե – րուն առջեւէն կ'անցնէր:

— Քիչ մը աւելի չուտ թիավարեցէք, պարոն, քիչ մը աւելի չուտ, կայսերա – կան վարձատրութիւն մը պիտի տանաք մօտաց պերճապիճը:

ՄԻՇԵԼ ԶԵՎԱԿՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՊՕՄՈՆ.— Այբի Տիկին Վիքթորիա Մկրեան, զաւակներն եւ թոռները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս կիրակի Մայիս մէկ, Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ-հօր՝

ՑԱԿՈԲ ՄԿՐԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ:

Ի պիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

Մալաքոֆֆէն Տէր եւ Տիկին Տէր-Սա – հակեան դժբախտութիւնն ունեցած են կորսնցնելու իրենց եղբայրն ու աներ – ձագը՝

ՍԱՐԳԻՍ ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ

որու յանկարծական մահը պատահած է Ապրիլ 13ին, Մոնմորանսիի հանգստեան տունը եւ թաղումն ալ կատարուած Ապրիլ 20ին:

Այս առթիւ կը նուիրեն 50 ֆր. Փարիզի Ս. Ցովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ, 50 կարմիր Խաչին (ստանալ «Ծառաջ»էն) եւ 50 ֆր. «Ծառաջ»ին:

ՑԻՇԱՏԱԿԻ ԵՒ ԱՌ ԱՍՏՈՒԱԾ

ԵՐԱԽՏԱԳԻՏԱԿԱՆ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ

Փարիզի Հայ Աւետարանական Եկեղեցին եւ Վերապատուելի Ռ. Գայտեանի զաւակները կը ծանուցանեն թէ յիշատակի եւ առ Աստուած երախտագիտական պաշտամունք կը կատարուի Կիրակի, Մայիս 5ին, ժամը 10·45ին Հայ Աւետ. Եկեղեցին,

8 bis, Rue des Ternes — Paris 17e
Métro Porte Maillot

ՎԵՐԱՊԱՏՈՒԵԼԻ Ռ. ԳԱՅԱԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

Փոխան ծաղիկի նուէրներ ընել Փարիզի Հայ Աւետ. եկեղեցիին:

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

THEATRE D'OMBRE

« SAMUEL », adapté de l'œuvre de RAFFI

Deuxième représentation

En l'an 364, convertis depuis peu à la religion chrétienne, les Arméniens sont tiraillés entre les influences persane et byzantine...

Vendredi 29 Avril, à 21 heures
Participation au frais : 15 F.

×

SOIREE AFGHANE

L'AFGHANISTAN : des nomades Pachtouns aux artisans Tadjiks, des déserts aux sommets de l'Hindoukouch.
Présentée par les « Globe-trotteurs » de l'UGAB (montages diapos, musique, commentaires... thé)

Samedi 30 Avril, à 21 heures

Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles Paris 17

Football

L'Association Sportive Arménienne organise un
GRAND MATCH DE FOOBALL
le Dimanche 1er Mai au profit du Collège Samuel - Moorat

15 h. 30 U.J.A. Alfortville contre A.S. Arménienne.
14 h. lever de rideau
Equipe Cadets Samuel-Moorat contre A. S. Arménienne

STADE VOISIN à ISSY

Buffet — Tombola
Venez nombreux

SALLE CHOPIN - PLEYEL

Jeudi 12 Mai à 21 h.

Huguette AGEDERIAN

BEETHOVEN, Sonate Pathétique — CHOPIN, Sonate opus 58
LISZT, Sonate en si mineur
Piano STEINWAY

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Ս. Թարգմանչաց Մայր եկեղեցւոյ կրօն. Ընկ. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ առացած է սրահի չինութեան եւ եկեղեցւոյ պայծառութեան համար հետեւեալ նուէրները.—

Տէր եւ Տիկ. Օննիկ Գապագեան, Տէր եւ Տիկ. Ժ. Աբիկեան Լիբանանի աղէտեալներուն 100ական ֆր, Պայծառ Նազարեանի հոգեհանգիստին առթիւ Տէր եւ Տիկ. Պ. Նազարեան 100 եկեղեցւոյ պայծառութեան,, 100ական աղքատներուն, 100 «Ծառաջ»ին, 100 Լիբանանի աղէտեալներուն: Գէորգ Տէրտէրեանի թաղման առթիւ Ալպէր Բրոֆէթա 50: Մելքոն Մելիտոսեանի հոգեհանգստին այրի Տիկ. Զ. Մելիտոսեան, Տէր եւ Տիկ. Պ. Սեմէրճեան 20ական: Արկածամահ Խոմոն Ջաքմաքճեանի թաղման առթիւ Պ. կարպիս Պէրպէրեան 100, Զուլֆայեան ընտանիք 50, Ս. Փափազեան 30: Պէնթրիս Հայթայեանի թաղման առթիւ Պ. Ամման Վահէ 50, Տէր եւ Տիկին Ա. Սէմէրճեան, Եդ. Փափազեան 30ական, Տիկ. Մալեէ – մէղեան 20: Տիկ. Արշալոյս Աբգարեանի թաղման առթիւ Տէր եւ Տիկ. Յակոբ Չիլճեան սրահի չինութեան 100 ֆր.:

ՃԱՇ

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան տարեկան ճաշը Մայիս 8, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 1·30ին ճաշարան Օփերա – Լաֆայէթի մէջ, 80 Ռիւ Լաֆայէթ, Փարիզ 9րդ:

Ճաշագին 30 ֆր.

ԼԻՈՆԻ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Լիոնի նորակազմ եկեղեցասէր Տիկնանց Միութեան անդամուհիներէն խումբ մը, եկեղեցւոյ դրասենեակը կը գտնուի, Հինգշաբթի օրերը ժամը 14·30էն մինչեւ ժամը 17, օգտակար ըլլալու համար անոնց, որոնք ֆրանսերէն լեզուով թուղթ մը կարդալու եւ կամ գրելու դժուարութիւնը ունին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Լիոնի եկեղեցասէր Տիկնանց Միութեան կազմակերպած Մայրերու Օրը Յունիս 4ին Ապ. Տան սրահը:

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ԲԱՑՕՒՄ ՏԷՍԻՆԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՕՅԹԻ ՏԱՆ

Կազմակերպութեամբ Տան Ցանձնախմբի:

Տունը ամբողջովին վերանորոգուած ըլլալով, բացումը կը կատարուի Մայիս 8ին կիրակի կէսօրէ եաք ժամը 4ին:

Բացման խօսք, նուագ, անակնկալներ:

Սիրով կը հրաւիրուի կեդրոն. Ֆրան – սայի եւ Լիոնի ու շրջանի հայ հասարակութիւնը անխտիր, իր ներկայութեամբ քաջալերելու այս կարեւոր ձեռնարկը:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ.Յ.Դ. Քրիստափոր խումբի ժողովը այս Շաբաթ, Ապրիլ 30, ժամը 16ին Փարիզի Մշակոյթի Տունը:

×

ԼԻՈՆ – Ս. ՄՕՐԻՍ.— Հ.Յ.Դ. Հրաչ Փափազեան Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի Վարդանեան եւ Ս. Մօրիսի Վրացեան կոմիտէներու ընկերները, այս Ուրբաթ (Ապրիլ 29) երեկոյեան ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ եւ պարտաւորիչ ներկայութիւն:

CELIGNY

a le plaisir de vous annoncer la création d'un très BEAU FOULARD ARMENIEN
C'est le cadeau à offrir à ceux que vous aimez, à ceux que vous voulez honorer, et faites-vous plaisir en l'achetant pour vous-même.

Prix promotionnel du foulard en tergal

"Alphabet Arménien"

80 cm×80 cm, en 4 couleurs sur fond naturel, Fr. 75. — ttc.

Quantité limitée

Ce foulard est en vente à la LIBRAIRIE PALOUYAN
9, Rue de Trévise
75009 PARIS

et envoi contre-remboursement Fr.75 + Fr 7 frais d'envoi.
Vous pouvez nous écrire pour tout renseignement à
CELIGNY, BOITE POSTALE 9, 94130 NOGENT-SUR-MARNE

ՄԵԾ ՊԱՐՄԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Շրջ. Վարչութեան կողմէ մասնակցութեամբ Փարիզի շրջանի մասնաճիւղերուն ի նպաստ կայանի նոր շէնքին

GRANDE SOIRÉE DANSANTE organisée par le comité central de la Croix Bleue des Arméniens de France

Samedi 14 Mai 1977 de 20 h. à l'aube
dans les Salons de l'Hotel GEORGE V

MARTEN YORGANTZ
ORCHESTRE BERNARD DÉDÉDJIAN — AMBIANCE

Սեղանները ապահովել հեռաձայնելով՝
848-68-01 660-13-26 878-27-35

JACQUES CHELELEKIAN vous propose des

VOYAGES EN ARMENIE

Au départ de MARSEILLE

DU 10 AU 23 JUIN
DU 1er AU 14 JUILLET

Renseignements et Inscriptions

Jacques CHELELEKIAN VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière 13001 MARSEILLE tél (91) 508912
et TOUTES AGENCES HAVAS VOYAGES Org Lic 97

Imprimé sur les Presses du Journal «HAR ATCH» 83 rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ԱՊՐԻԼ
28
JEUDI
28 AVRIL
1977

LE NUMERO 1,30 F

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻԻՆ
Ֆրանսա Տար· 170 Ֆ· Վեցամսեայ 90 Ֆ·
Արտասահման Տար· 200 Ֆ· Հատը 1 Ֆ·30

52րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·844

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

52e ANNÉE — N° 13.844

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

«ՊԱՌ 2 ԾՐԱԳԻՐԸ»
ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԽԱՆԴԱՎԱՌՈՒԹԻՒՆ
ՉՍՏԵՂԾԵՑ
ՈՉ ԻՍԿ ՄԵԾԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆ ՄՕՏ

———o———

Նախարարապետը պարզեց իր նոր ծրագիրը Ազգ· ժողովին առջեւ ինչ որ ըստ ինքեան կը կոչուի «Պառ ծրագիր Բ», «Պառ ծրագիր պիս», եւայլն։

Այս անգամ աւելի խնդրոյ առարկայ են անշուշտ ընտրական մտահոգութիւնները (թաղապետարանի դասէն եառք) եւ ուրեմն Պառ տեսակ մը կարկատան կ'ափսիւնէ իր նախորդ ծրագրին։

Ջեռք առնուած միջոցներն են, նախ աշխատանքի մարզին մէջ.— Ան գործատէրը որ երիտասարդի մը հայթայթէ առաջին աշխատանքը, գործատիրական ընկերային տուրքերէ վերծ պիտի ըլլայ մինչեւ 1978 Յուլիս մէկ։

10 հազար ֆրանք պիտի տրուի զոյգ մը աշխատաւորին, որ տրամադիր է իր երկիրը վերադառնալու։ 4850 Ֆր·ի պարգեւը որ կը տրուի ազգ· հողմասի վրայ, պիտի տարածուի արտասահման գացող երիտասարդներուն։

Ընտանիքներու է նպաստ ձեռք առնուած միջոցները կը նախատեսեն ընտանեկան նպաստներու վերարժեւորում մը (10,20 առ հարիւր) Յուլիս մէկէն։ Մի – ջոցներ կ'առնուին նաեւ ընտանիքներու եւ մայրերու է նպաստ։

Տարեցներուն եւ հանգստեան կոչուածներուն համար որոշուած է ծերութեան նուազագոյնը 10 հազարի բարձրացնել Յուլիս մէկին եւ 11 հազարի Դեկտ· 1ին։

Այս ծրագրի իրագործման համար, Պառ որոշած է վեց սանթիմ աւելցնել սիւ – փերը, հինգ հասարակ էսանսը եւ չորս՝ կազօյլը։ Կառավարութիւնը նաեւ փոխառութիւն մը պիտի ընէ երկար պայմա – նաժամի վրայ, վեց միլիառի (ներկ տուրքէ տարեկան, մարդ գլուխ 1000 ֆրանքի սահմանին մէջ)։

Ընդդիմութիւնը անբաւարար կամ ոչ ղորմելի կը գտնէ եղածը մինչ կօլիստները թէեւ բնաւ չեն հաւնիր բայց նուազագոյն չարիք կը նկատեն, զայն քուէարկել Հինգշաբթի օր։ Այս ձեւով կ'ուզեն ըսել թէ կը մերժեն վստահութիւն յայտնել կառավարութեան բայց ծրագիրը չեն մերժեր։

Ընդհանուր ձեւով պարզ է որ օրէ օր Պառի ալ դիմագիծը կը ժժգունի, նախ իբրեւ նախարարապետ (թաղապետական ընտրութիւնները բաւեցին) բայց նաեւ իբրեւ մտեսապէտ (լաւագոյնը ներողացի, լսած էր ժիսքար···)։

Մոսկուա կ'աղաչէ, կը պաղատի բայց Աւգարա «ւսազ» կ'ըսէ

Ինքերնէշընըլ Հերըլտ Թրիպիւնը (Ապրիլ 27) կը գրէ թէ «Թուրքիա – Մխացեալ Նահանգներ պղտոր ջուրերուն մէջ ձուկ որսալով, կրեմլինը ճնշում կը բանեցնէ Թուրքիոյ վրայ որ նոր փաստաթուղթ մը ստորագրէ»։ Այս նոր փաստաթուղթով երկու երկիրները իրարու հանդէպ յանձնառու կ'ըլլան զինուորական որեւէ դրծողութեան մասին նախապէս հաղորդելու բայց կը թուի թէ Թուրքիա այն դիրքորոշումն ունի որ նման յանձնառութիւն մը խոտոր կը համեմատի Աթլանտեան Ուխտի իր պարտաւորութեանց հետ։ Արեւմտեան դիւանագէտները չեն դիտեր թէ մինչեւ ո՞ր հասած է Թուրքեւիրոը – հրդային խորհրդակցութիւնը քանի Թուրքերը կը մերժեն այդ մասին խօսիլ։ Բայց այն նախազգացումն ունին թէ «փաստաթուղթը» յաջողութիւն չէ գտած Անթլաթուղթը» յաջողութիւն չէ գտած Անթլաթուրքիոյ վարչական մօտ։ Գալով Մոսկուայի, կը ջանայ օգտագործել մանաւանդ Թուրքիոյ նկատմամբ Աթլանտեան խախուտ վիճակը, աւելի օժանդակելու համար։

Միւս կողմէ, Քարթըր յայտնած է Քոնկրէսին որ սկզբունքով նպաստաւոր է Թուրքեւամերիկեան զինուորական համաձայնագրի վաւերացման։ Կ'ուզէ նաեւ որ ամերիկեան Խորհրդարանը արտօնէ որ զինարդելը մասամբ վերնայ։

Նորութիւն չէ անշուշտ երկու «մեծերուն» այս դիրքը Անգարայի նկատմամբ։ Ամերիկայի « սիրաբանութիւնը » հինէն կուգայ բայց աւելի ցաւալի է, մեզի համար, տեսնել Մոսկուայի ճիգը, աղաչանքը, պաղատանքը եւ Թուրքիոյ «նազը»։ Ապրիլեան այս օրերուն, կարելի էր զուցէ անկալել որ Հայաստանը քիչ մը աւելի կշռէ Մոսկուայի աչքին, բայց այդ ակնկալութիւնն իսկ ունենալը նոր վնաս մը պիտի ըլլար, եթէ պէտք է, որ 60 տարիէ բան չենք սորված աշխարհի քաղաքականութենէն, ոչ մէկ դաս օգտակար եղած է եւ կը մնանք զգացական ու բարեմիտ ժողովուրդ մը, որ կը կարծէ թէ իր բաւունքը պիտի տան, որովհետեւ դասը ··· արդար է։

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՑՏԻՊ

(Արմէնփրէս, Ապրիլ 22–25)

ԱՆԳԼԻՈՑ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԱԿԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՄՕՏ

Անգլիոյ խորհրդարանական պատուիրակութիւնը, որ Խորհ· Միութեան Գերագոյն Խորհուրդի հրաւէրով Մոսկուա գացած եւ անկէ Հայաստան այցելած էր, ընդունուած է նախագահ Բարկէն Սարգսեանի կողմէ։ Հայաստանի նախագահը ծանօթացուցած է հիւրերուն մեր հայ – րենիքի տնտեսական նուաճումները եւ դիտութեան ու մշակոյթի մարզերէ ներարձանագրած յաջողութիւնները։ Ընդունելութեան ներկայ եղած են Հայաստանի փոխ – նախագահ Յովհ· Բաղդասարեան, Աբրահին նախարար Զոն Կիրակոսեան եւ պաշտօնական այլ անձեր։

×

ՈՏՆԱԳՆԴԱԿ՝ «ԱՐԱՐԱՏ» – «ԿԱՁՐԱԹ» ՀԱՒԱՍԱՐ

«Սովեթսկի սպորտ» մարզական թերթը մրցաշարք մը կազմակերպած է Խորհ· Միութեան ոտնագնդակի բարձրագոյն 16 խումբերու միջեւ, որոնց յաղթականին կը տրուի թերթին յատուկ մրցանակը։ Ապրիլ 21ին, Ալմա-Աթայի մէջ «Ակրա – րատ» իր առաջին հանդիպումը ունեցած է տեղւոյն «Կայրաթ»ին հետ եւ խաղը վերջ գտած է հաւասար արդիւնքով (0–0)։ Նոյն մրցաշարքին «Ակրարատ» հանդի – պումները կ'ունենայ Բաքուի « Նեֆթչի » եւ Թիֆլիսի « Դինամօ »ի հետ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՃԱՄԲԱՆԵՐՈՒ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՆԱԽԱՐԱՐԸ՝ Գ. Ա. ՄԵԼՔՈՒՄԵԱՆ

———o———

Ապրիլ 23 Թուականը «Սովետական Հայաստան» օրաթերթը լոյս ընծայած է Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի Ապրիլ 22 Թուականը հրամանագիրը, որ «Ատոմոթիլային ճանապարհներուն շինարարու – թեան եւ շահագործման» նախարար կը նշանակէ Գէորգ Աբչակի Մելքումեանը։

× Նախապէս այս պաշտօնը կը վարէր Հրանտ Հայրապետեան։

ՀԱՅԿ· ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ՇԱԲԱԹ »Ը ՉԵԽՈՍԼՈՎԱԿԻՈՑ ՄԷՋ

Քրակա զացած է Հայաստանի երաժիշտներու պատուիրակութիւնը, էդուարդ Միրզոյեանի գլխաւորութեամբ, հայկական երաժշտութեան շաբաթի կազմակերպութեան առթիւ։ Պատուիրակութեան մաս կազմած են Ալ· Ցարուքիւնեան, Գրիգոր Եղիազարեան, Էմին Արիստակէսեան, Դաւիթ Խանջեան, Ռաֆայէլ Մանդասարեան, Օլգա Գաբայեան։ «Շաբաթ»ի յայտագրին մաս կը կազմեն սենֆոնիք եւ սենեկային նուագահանդէսները, որոնց ընթացքին կը մեկնաբանուին հայ երաժիշտներու գործերը։

×

ԼՈՒՍԻՆԷ ԶԱՔԱՐԵԱՆԻ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Հայաստանի ժողովրդական արուեստագիտուհի Լուսինէ Զաքարեան Երեւանի հայֆիլհարմոնիայի մեծ դահլիճին մէջ երգահանդէս մը տուած է, որու ընթացքին առաջին անգամ ըլլալով մեկնաբանած է Ներսէս Շնորհալիի «Ցոյս իմ» եւ միքայէլեան «Ո՞ւր ես, մայր իմ» երգերը։ Երգահանդէսի առաջին բաժինը յատկացուած է սփիւռքի հայ երաժիշտներու գործերուն։ Երգչուհին մեծ յաջողութեամբ մեկնաբանած է Գուրգէն Մ Ալէմշահի, Համբարձում Պէրպէրեանի, Բարսեղ Կանաչեանի, Արա Պարթեւեանի, Նիկոլ Գալանտէրեանի եւ Վարդան Սարգսեանի երգերը։ Երկրորդ բաժինն Լուսինէ Զաքարեան մեկնաբանած է Խաչատուր Տարօնացիի, Ներսէս Շնորհալիի, Կոմիտասի եւ Եկմալեանի երգերը։ Երգահանդէսի երկրորդ բաժինն ներկայ եղած է Ամրամ Խաչատրեան, որ հիւրացած է նաեւ Ս· Խաչատրեանն իսկ բարձրանալով շնորհաւորած է երգչուհին եւ ըսած· «Շատոնց չէի լսած իմ հոգիին հարազատ այսքան երաժշտութիւն, ձեր արուեստով այսօր զեղափառական մեծ հաճոյք պատճառեցիք ինծի»։ Երգչուհին մեկնաբանութիւններուն դաշնակով ընկերացած է Մարիաննա Ցարութիւնեան եւ երգչոնով՝ Վահագն Ստամբոլցեան։

ԱՊՐԻԼ 24-Ը
ԹՐՔԱԿԱՆ ԱԿՆՈՑՈՎ

———o———

Ստորեւ բանի մը բաղուածքներ թրքական մամուլէն Ապրիլեան տարեդարձին եւ հայկ· ցոյցերուն առթիւ։—

Հիւրրիյէթի կը հաղորդեն (Ապրիլ 20)։—

Աթէնք։— Ցունաստանի մէջ Հայերը պնդեցին թէ Թրք· Վան, Մուշ, Կարս, Արտահան, Էրզրում եւ Պիթլիս նահանգները ու Խորհ· Միութեան մաս կազմող ամբողջ Հայաստանը, Ատրպէյճանի Ղարաբաղն ու Վրաստանի Ախալց – քալաք շրջանները իրենց կը պատկանին։

«Հայկ· հարցի Ազգ· կեդր· Կոմիտէի Ցունաստանի ճիւղի ներկայացուցիչը, Գ· Եաղճեան, Աթէնքի մէջ մամլոյ ասուլիս մը սարքելով յայտնեց որ կոմիտէն որոշած է իրենց այդ պահանջները լմացնել ամբողջ աշխարհի եւ արդէն իսկ անհրաժեշտ ձեռնարկներն ու կարգադրութիւնները կատարած են այդ ծրագիրը իրագործելու համար»։

«ՀԱՅԵՐԸ ԵՒՐՈՊԱՑԻ ՄԷՋ ՅՈՑՑԵՐ ԸՐԻՆ» խորագրին տակ, Ապրիլ 25 թուակիր Հիւրրիյէթի մէջ, թերթին փարիզի թղթակիցը հետեւեալ լուրերը կուտայ։—

«Հայկական Դատի Պաշտպան Կոմիտէն» երէկ առաւ, Մարսէյլի մէջ ցոյցեր կազմակերպեց, բայց տեղւոյն Փըրանսական ոստիկանութիւնը ցուցարարներէն պահանջեց որ այսօրուան թուրք կառավարութիւնը պարսաւող ցուցատախտակները վերցնեն։ Այն առեն կռիւ ծագեցաւ հայ ցուցարարներու եւ ոստիկանութեան մէջեւ։

«Ըստ Հայերու վեց հազար, ըստ Փըրանսական ոստիկանութեան երկու հազար հոգի մասնակցեցան այս ցոյցերուն։ Ոստիկանութիւնը միջոց մը պէտք տեսաւ զինեալ ուժեր բերելու, ցուցարարներուն դիմադրելու համար։

«Հայերը բռնած էին վերտառութիւններ, որոնց վրայ գրուած էր·— Մեր հողերը կ'ուզենք, Թուրքիա դեռ կը չարունակէ ցեղասպանութիւնը, կը պահանջենք որ ՄԱԿը պարսաւէ Հայոց Ջարդը, եղան վայրկեաններ, ուր Մարսէյլի ոստիկանութիւնը եւ ցուցարարները գլուխ-ընդ-լուսն կռիւ մը մղեցին, աւելի վերջ հայ ցուցարարները ցրուեցան եւ դէպքը վերջ գտաւ քաղաքին հին նահանգիստի թաղամասին մէջ։

ՓԱՐԻԶԻ ԴԷՊՔԵՐԸ

«Երէկ իրիկուն, Հայերը փարիզի մէջ ալ ուզեցին ցոյցեր ընել, ապահովութեան ուժերը ուզեցին արգելք ըլլալ եւ կռիւ ծագեցաւ։ Փարիզի կրօնապետ Գերպ· Մարթի, Նոթրը Տամի մէջ երբ լրացուց արարողութիւնը, հազարի չափ Հայեր ուզեցին զրգռել եկեղեցիէն ելլողները եւ մէկ վայրկեանի մէջ հակաթուրք վերտառութիւններ մէջտեղ հանեցին եւ ուզեցին ցոյց ընել։ Ոստիկանութիւնը թոյլ չտարեց եւ ցրուեց զանոնք։

«Աւելի վերջ տարբեր խումբ մը հաւաքուեցաւ Էթուալի հրապարակը եւ սկսաւ ցոյցեր ընել Անծանօթ Զինուորին յիշատակարանին առջեւ։ Ոստիկանութիւնը դարձեալ թոյլ չտուաւ եւ արգելք եղաւ»։

- ԴԵԳԵՐՈՒՄՆԵՐ -

ՍՓԻՒՌՔԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱԾՈՒՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ՕՆՆԻԿ ՓԶԸՃԵԱՆ (1931 – 1975)

— «Գրական գրեթէ ամէն սեռ փորձած եմ, սակայն ամէնէն ալ փորձի սահմանին մէջ մնացած եմ», *կ'ըսէր Փէրճեան 1968ին, Հիմնադիր եօթը տարի առաջ, Մխիթարեանցի գրողներու կեանքին ու գործին յատկացուած հրատարակութեան մը մէջ։*

Արժէքի գիտակցութեան եւ որակի բծախնդրութեան տեսանկիւնէն դիտած՝ համեստութեան վկայութիւն մըն էր անշուշտ այս հաստատումը։ Սակայն, ատկէ անդին, տարբե՛ր արամութեան մը անդրադարձը կար յաջորդական տողերու մէջ՝ որոնք տեղ կը գտնէին իրերու ինքնակենսագրական նոթեր։

Արտագրենք սա պարբերութիւնն ալ, որ կուգայ ամբողջացնելու ինքնադատումի իր փորձը։

— «Քերթուած յօրինեցի, պատմուածք գրեցի, մանկավարժական յօդուածներ գրի առի, մանկական գրականութիւն մշակեցի, թատերգութիւն ու վէպ թարգմանեցի, հրոնիկագրութիւն ըրի, երգիծաբանութիւն փորձեցի, ճամբորդական նօթեր շարադրեցի, յոբելենական գրքոյկներ պատրաստեցի, «Սան»ի խմբագիր եղայ, դասագիրք կազմեցի, բայց գրական այս կալուածներէն որեւէ մէկուն մարդը չեղայ։ Չյարատեւեցի։ Մէկէն միւսը ցատքեցի։ Այսօր ի՛րր թէ «գրող» եմ...

«Ի՞նչ կը գրեմ։ Վերջերս ա՛յն միայն՝ «ըրուն պէտք կը զգացուի»։ Ներշնչումս կարաւանին ետեւը մնացած է։ Անշուշտ, օր մը առաջ պիտի անցնի»։ (*Տե՛ս «Սան», պաշտօնաթերթ Գորոյ Վիէննայի Մխիթարեան Լիկէոնի սանուց միութեան, 1968 Հոկտեմբեր, էջ 51–52*)։

Վաղամեռիկ գրողը առաջին դէմքով կը խօսի։ *Սակայն չէ՞ք տեսներ՝ ընչատ սա տողերուն մէջ, պատկերազարդ պատմութիւնը հին ու նոր օրերու զրկի եւ զրկի մեր մարդոց...։*

Կ'ուզէը, ապահովաբար, ուրիշներէն առաջ ի՛նք պատմած ըլլալ իրեն եւ առհասարակ բոլոր հայ երիտասարդ տղաներուն վերապահուած ողբերգութիւնը, — առօրեայ մեր կեանքէն, չըրջապատէն ու պայմաններէն բխող ստիպողութիւններու տակ ստեղծագործական ընձայումի տրամադիր նորերու կքումը՝

= « Վաճառո՛ղ,
Ատելութիւն
Սուտ ու կեղծիք ու ենթգութիւն
Կ'ուզեմ ես »։

— « Դժբախտաբար չկայ, տիկի՛ն,
Ձմրնաց »։

«Խեղճի խօսք»երու չարքին մէջ, որ տասնամեակ խտացած տեսիլքներ կ'ամփոփէ, Փէրճեան գեղեցկութեան որոնումի տենդովը կ'ապրեցնէ իր ամէնէն ընչատ էջերուն մէջ իսկ։

Գեղեցիկ է քնութիւնը
կանաչիչ խոտով, ցից ժայռով
երբ իմ ոտիս
արգասաբեր
դեղին հողին կը դպչի։

Գեղեցիկ են իմ օրերը
երբ ճամբուն վրայ կը խալեմ
ու դիմացէն
եկող մարդուն
իմ մարմինըս կը դպչի։

Գեղեցիկ են աչքերը
սա խարտեաշ աղջկան
երբ իր խորունկ նայուածքը
իմ նայուածքիս
կը դպչի։

Գեղեցիկ են ձեռքերը
բոլոր մարդոց անծանօթ
երբ այդ ձեռքը
եղբայրաբար
իմ ձեռքերուս կը դպչի։

Այսօր որոնելի տիեզերական Բարին — յաւերժականը — քիչ ժողովուրդներու մօտ այնքան հին ու խորունկ է եղած՝ որքան Հայուն հոգեխառնութեան մէջ, որովհետեւ զրկանքի, անիրաւութեան ու տառապանքի մեր տարեգրութիւնները կուգան Մէյնադարն իսկ կանխող չրջաններէ։ Ընկերվարութիւնը մարդոց դարակուտակ վիշտէն, ուզեց սնունդ առնել, անով կոփելու համար նոր էակը եւ ընկերութիւնները վերածելու համար իրարմով ամբողջացող միութեան մը։ Այդ երազուած մէկութեան մէջ պիտի չորնար առեղծութիւնը, մարդը մարդուն դայլ ընող ժահրը, — եսասիրութիւնը, թշնամանքը, փոխադարձ անհանդուրժողութիւնն ու այլամերժութիւնը։ Սա — կային տեսութիւններէն, սկզբունքներէն եւ կարգախօսներէն անդին չատ քիչ ճամբայ կտրեց։ Յեղափոխութիւնները իսկ արմատական լուծում չբերին։ Եկաւ հաստատուն հիմերու վրայ հաստատուած՝ ընկերվարութեան այդ ծիածանը առած է ուսերուն՝ չատ աւելի չողչողուն նշանաբաններով. սակայն աշխարհ խռովքը նոյնքան ու առաւել սաստկութեամբ կ'արձագանգէ ժողովուրդներու հոգիին մէջ ու մարդկէ անդհանքով մը կը զալարուին։ — Զուգահեռի բերէք մեր փոքր ածուին մէջ ծլարձակ խաղաղութեան, բարութեան եւ եղբայրութեան տենչերը՝ օտար լայնածիլ գաչտերու մէջ ծաղկող սիրոյ եւ մարդկայնութեան երազներուն հետ, ու պիտի հաստատէք որ ասպետութեան եւ ազնուականութեան զարկը ամէնէն աւելի հարազատ է հայ հոգիին։ Զահրատ, Իսկունի եւ Փէրճեան՝ քանի մը անուններ են միայն մեր այս հաստատումը վաւերացնող, ու Օննիկը անոնց մէջ ամէնէն մեղմաձայն, ամէնէն վաստիկ երկիչն է ապահովաբար։ Այսուհանդերձ, իր կարգին վճռական է Հայուն ինքնաբուխ բարութեան, մարդկիկը իրարու հաղորդական զարճնող անկեղծութեան եւ հոգեկան մշակոյթին։

Իրմէ մէջբերուած սա երկու պատառիկներուն մէջ կառոյցի նախնականութիւն մը կայ թերեւս, ներքին կշռոյթի զգալի բացակայութիւն մը՝ որ անոնց թելադրականութիւնը նուազ ներգործօն կ'ընծայէ։ Շունչի անբաւականութիւն մը՝ որ մտածական տարրը խորացումի եւ ծաւալումի չի կրնար հասցնել։ Սակայն քերթողը ներկայ է անոնց մէջ, լինելութեան ապահով հաւաստիքով մը։

Կենսագրական իր գիծերուն մէջ, Օննիկ Փէրճեան յատկանշական հաստատում մը կ'ընէ։ «Դպրոցական եղայ — կ'ըսէ — 1935ին, եւ Լուսաւորչեան Մանկապարտեզի աշակերտութենէն մինչեւ այսօր սակաւիւ դպրոցական եմ։ Ամէն մարդ, երբ վկայական առնէ՝ կը հեռանայ դպրոցէն։ մինչդեռ ես վկայական առի, որպէսզի դպրոցին մէջ մնամ։ Մխիթարեան լիսէն աւարտելէ յետոյ՝ 1951ին ուսուցիչ եղայ։ Պոլսոյ մանկավարժական համալսարանէն շրջանաւարտ ըլլալէ վերջ ալ կը շարունակեմ ուսուցչութիւնը, այսինքն՝ 17 տարիէ ի վեր ուսուցչութեամբ կը տառապիմ »...

Ի՞նչ կ'ակնկալէք տաղանդէ մը, որ ուսուցչութեան մինչեւ իր քառասունըչորս տարիները դրեթէ քառասունը կը սպառէ հետապնդելու պրկումով, հարկին տակ ընելու առաւելապէս՝ « ըրուն պէտք կը զգացուի », — քերթուած, պատմուածք, մանկական ըրականութիւն, քրոնիկագրութիւն, խմբագրութիւն, երկիծանք...

Անգիր ողբերգութի՛ւնը եւ սեւ ճակատագիրը հայ գրողին, որ ստեղծագործական իր ամէնէն ուժգին ու անզուսպ թափին մէջ անգամ սարկութեան պարտք մը ունի հանդէպ առօրեային, եւ անզօրութիւնը փշրելու՝ պինք չգիտցող անտես բոլոր կապանքները։

Իրմէ տրուած քիչն ալ, պինք կը բերէ պոլսահայ նորագոյններու յառաջապահ պիծերուն վրայ՝ ոգի եւ չունչ ունեցող արժանաւորներու կողքին։ — Վերջին վկայութիւն մըն ալ, որակի իր հաստոցենէն, «Քեմմէ» խորագրուած սա տաղով։

Սիրտ մը ունիմ խռովայոյզ
— փոքրոքիկին բուրը ճեզմէ
Խօլ ջրվէժ մը կը տանի զիս
— ալիքներուն վագքը ճեզմէ
Փետուր մըն եմ շուար, շփոթ
— զիս թռցնող հովը ճեզմէ
Փունջ մը ունիմ կուրծքիս վրայ
—ծաղիկներուն բոյրը ճեզմէ։

Լոյս մը աչքըս կը մթագնէ
— այդ նայուածքին շողը ճեզմէ
Երգ կը կանչեմ անճար, անտէր
— մեղեդիին լացը ճեզմէ
վէրք է բացուեր սրտիս վրայ
— սրտիս խրած սուրը ճեզմէ
Կաթիլ մը ջուր զիս կը խեղդէ
— այդ կաթիլին ծովը ճեզմէ։

Սէրը սակայն աչքս կը ճթթէ
— անոր անմար բոցը ճեզմէ...։

Փէրճեան մէկն էր անոնցմէ, որոնք կէս ճամբան մնացին։ Մահը պատուհասեց զիրենք։

ՄԻՆԱՍ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

(31)

ՋՄՐՈՒԽՏԻ ԵՒ ԹՈՐԳՈՄԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ձինուորականը կ'այլայլի, ակներեւ յուզումի մէջ է...

Ի զուր կը ջանայ զսպել իր արցունքները։ «Գեղամ էֆէնտին մեռա՞ծ է ըսիք, իրա՞ւ է... Ա՛խ, Աստուած իմ, ի՛նչ անբախտ եմ... Խնդրեմ, չուտով պիտ տարէք իր կնոջ մօտ»։

Տեսնելով զինուորականին անկեղծ յուզումը եւ լսելով անոր խօսքերը, Սողոմոն կասկածելով, հետաքրքրութեամբ կը հարցնէ։ «Դուք ո՞վ էք էֆէնտի, խընդրեմ, ըսէք մեզի»։

Այլեւս չկարենալով ինքզինքը զսպել, երիտասարդ զինուորականը կ'ըսէ։ «Ես Գեղամ էֆէնտիի եղբօր, Եղիշէի զաւակն եմ, Մուչէն նոր եկած եմ Պոլիս»։

Հապիւ լսած Եղիշէի անունը, Սողոմոն կը փաթթուի երիտասարդի վզին։ «Թորգոմ, զաւրդան քու աբեւուն, դու պիտ չճանչցա՞ր... ես Ապիոնք փիւղէն, ձեր ապզական Սողոմոնն եմ»։ Երիտասարդը արտակարգ յուզումի մատնուած, կը փղձկայ, կ'իյնայ աթոռի մը վրայ եւ կուլայ իր սեւ բախտը։

Թրքական եաթաղանէն ազատած, թրքական լուծի ներքեւ տարիներով տանջուած տղան, *իր՛նչ մեծ յոյսերով սպասած է այս փրկարար ժամուն... ըլլալ պինուոր, երթալ Պոլիս, դանել իր սիրելի, արժէքաւոր հօրեղբայրը, անոր միջոցաւ ազատել Մշոյ Թուրքերուն ձեռքը մնացած իր մայրը...։*

Այս ողբերգութեան առաջին արարքն յետոյ, Թորգոմ կը խնդրէ Սողոմոնէն որ պինք անմիջապէս առաջնորդէ իր հանդուցեալ հօրեղբօր տունը։

Գիչերը յառաջացած է։ Սողոմոն եւ Թուրք տառնապետը, « Ապտիւլ – Պաքի Թուրքէր »... անցնելով Պոլսոյ Բերայի փողոցներէն, կը զարնեն մեր տան դուռը։ Եղբայրս Ապրամը, իմանալով Սողոմոնի ձայնը, կ'ելլէ անկողնէն եւ կը բանայ դուռը։ Սակայն, իր սարսափը մեծ կ'ըլլայ տեսնելով այդ ժամուն, ղրան առջեւ, իր դէմ կեցած Թուրք պինուորականը։ Բարեբախտաբար Սողոմոն կը միջամտէ։ Կը մտնեն ներս, հոդ կը սկսի ողբերգութեան երկրորդ արարը... Թորգոմ, տեսնելով պատէն կախ իր ողբացեալ հօրեղբօր Գեղամի նկարը, կը յիշէ անցեալը, *իր եղբայրական անկուածքիւնը եւ իր հարազատները, կը մատնուի յուզումի եւ ծայրայեղ յուսահատութեան։* Այլեւս ոչ ոք կը մտածէ քնանալու մասին. այսպէս, նստած դէմ դիմաց, այս երեք Ցաբօնցի ազգական բեկորները մինչեւ լոյս կը պատմեն իրենց կեանքէն ու կուլան...։

Իսկ ողբերգութեան երրորդ արարը, սեղի կ'ունենայ Ս. Փրկիչ Աղբ. Հիւանդանոցին մէջ, երբ Թրքացած հօրեղբօրս տղան, յաջորդ առաւօտ այցելութեան կ'երթայ հիւանդ մայրիկիս։ Տեսնելով հօրեղբօր կինը դրեթէ կուրացած, հիւանդանոցին մէկ անկիւնը, ոսկիտակ չափիկը կռնակին, կ'իյնայ անոր անկողնին վրայ, կը համբուրէ ձեռքերը, երախայի նման կը հեկեկայ, յուզելով խեղճ մայրս եւ պլխուն հաւաքուած հիւանդասպասուհիները... կը զոչէ Թուրքերէն, սրտաբեկ։ «Հայրիկը մեռեր է... մայրիկ, քեզի ալ ա՛յս վիճակի մէջ պիտի տեսնէի...»։

1931ին, Պոլսոյ Ազգ. Հիւանդանոցէն, ուր կը խնամուէր, մայրս կը գրէր ինծի։ «Սիրելի Ամենուհի, լուր մը պիտի տամ քեզի, որ դիտեմ, պիտի ուրախացնէ բայց նաեւ ափսոսցնէ հոգիդ... Այս առաւօտ հիւանդանոցը տակնուվրայ եղաւ, հայկական ողբերգութեան սրտաճմլիկ տեսարան մը տեղի ունեցաւ իմ պառկած սրահին մէջ։ Այս առաւօտ գիտե՞ս ով եկաւ ինծի տեսութեան. քու այնքան սիրած նահատակ հօրեղբօրդ, Եղիշէի տղայ Թորգոմը, որ ազատած է Ջարդէն եւ Մուչէն իրր պինուոր եկած է Պոլիս...»։

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆ

(Շար. – 3)

— Տիկին, իսկապես դնդկի կծիկներ ես ծախում։ Ինչպե՞ս կարելի է ձեզ հետ գործ անել։ Ես ձեզ ասում եմ՝ մեկ, դուք ինձ՝ հինգ վերադարձնում։ Ես ձեզ ասում եմ՝ երկու, դուք ինձ՝ տասը։ Ես ձեզ ասում եմ՝ երեք, դուք ինձ՝ քսանհինգ։ Ես ձեզ ասում եմ՝ չորս, դուք ինձ՝ հիսուն։ Ես ձեզ ասում եմ՝ հինգ, դուք ինձ՝ հարյուր։ Ես ձեզ ասում եմ՝ վեց, դուք ինձ՝ երկու հարյուր։ Ես ձեզ ասում եմ՝ յոթ, դուք ինձ՝ հինգ հարյուր։ Ես ձեզ ասում եմ՝ ութ, դուք ինձ՝ հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ ինը, դուք ինձ՝ երկու հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ տասը, դուք ինձ՝ հինգ հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ տասնմեկ, դուք ինձ՝ տասը հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ տասներկու, դուք ինձ՝ քսան հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ տասներեք, դուք ինձ՝ հիսուն հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ տասնչորս, դուք ինձ՝ հարյուր հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ տասնհինգ, դուք ինձ՝ երկու հարյուր հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ տասնվեց, դուք ինձ՝ հինգ հարյուր հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ տասնյոթ, դուք ինձ՝ հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ տասնութ, դուք ինձ՝ երկու հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ տասնինը, դուք ինձ՝ հինգ հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ քսան, դուք ինձ՝ տասը հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ քսանմեկ, դուք ինձ՝ քսան հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ քսաներկու, դուք ինձ՝ հիսուն հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ քսաներեք, դուք ինձ՝ հարյուր հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ քսանչորս, դուք ինձ՝ երկու հարյուր հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ քսանհինգ, դուք ինձ՝ հինգ հարյուր հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ քսանվեց, դուք ինձ՝ հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ քսանյոթ, դուք ինձ՝ երկու հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ քսանութ, դուք ինձ՝ հինգ հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ քսանինը, դուք ինձ՝ տասը հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ երեսուն, դուք ինձ՝ քսան հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ երեսունմեկ, դուք ինձ՝ հիսուն հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ երեսունկու, դուք ինձ՝ հարյուր հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ երեսուներ, դուք ինձ՝ հինգ հարյուր հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ երեսունչորս, դուք ինձ՝ հազար հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ երեսունհինգ, դուք ինձ՝ երկու հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ երեսունվեց, դուք ինձ՝ հինգ հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ երեսունյոթ, դուք ինձ՝ տասը հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ երեսունութ, դուք ինձ՝ քսան հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ երեսունինը, դուք ինձ՝ հիսուն հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ քառասուն, դուք ինձ՝ հարյուր հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ քառասունմեկ, դուք ինձ՝ հինգ հարյուր հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ քառասունկու, դուք ինձ՝ հազար հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ քառասուներ, դուք ինձ՝ երկու հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ քառասունչորս, դուք ինձ՝ հինգ հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ քառասունհինգ, դուք ինձ՝ տասը հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ քառասունվեց, դուք ինձ՝ քսան հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ քառասունյոթ, դուք ինձ՝ հիսուն հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ քառասունութ, դուք ինձ՝ հարյուր հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ քառասունինը, դուք ինձ՝ հինգ հարյուր հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ հիսուն, դուք ինձ՝ հազար հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ հիսունմեկ, դուք ինձ՝ երկու հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ հիսունկու, դուք ինձ՝ հինգ հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ հիսուներ, դուք ինձ՝ տասը հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ հիսունչորս, դուք ինձ՝ քսան հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ հիսունհինգ, դուք ինձ՝ հիսուն հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ հիսունվեց, դուք ինձ՝ հարյուր հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ հիսունյոթ, դուք ինձ՝ հինգ հարյուր հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ հիսունութ, դուք ինձ՝ հազար հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ հիսունինը, դուք ինձ՝ երկու հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ վաթսուն, դուք ինձ՝ հինգ հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ վաթսունմեկ, դուք ինձ՝ տասը հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ վաթսունկու, դուք ինձ՝ քսան հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ վաթսուներ, դուք ինձ՝ հիսուն հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ վաթսունչորս, դուք ինձ՝ հարյուր հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ վաթսունհինգ, դուք ինձ՝ հինգ հարյուր հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ վաթսունվեց, դուք ինձ՝ հազար հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ վաթսունյոթ, դուք ինձ՝ երկու հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ վաթսունութ, դուք ինձ՝ հինգ հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ վաթսունինը, դուք ինձ՝ տասը հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ յոթանասուն, դուք ինձ՝ քսան հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ յոթանասունմեկ, դուք ինձ՝ հիսուն հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ յոթանասունկու, դուք ինձ՝ հարյուր հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ յոթանասուներ, դուք ինձ՝ հինգ հարյուր հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ յոթանասունչորս, դուք ինձ՝ հազար հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ յոթանասունհինգ, դուք ինձ՝ երկու հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ յոթանասունվեց, դուք ինձ՝ հինգ հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ յոթանասունյոթ, դուք ինձ՝ տասը հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ յոթանասունութ, դուք ինձ՝ քսան հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ յոթանասունինը, դուք ինձ՝ հիսուն հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ ութսուն, դուք ինձ՝ հարյուր հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ ութսունմեկ, դուք ինձ՝ հինգ հարյուր հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ ութսունկու, դուք ինձ՝ հազար հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ ութսուներ, դուք ինձ՝ երկու հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ ութսունչորս, դուք ինձ՝ հինգ հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ ութսունհինգ, դուք ինձ՝ տասը հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ ութսունվեց, դուք ինձ՝ քսան հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ ութսունյոթ, դուք ինձ՝ հիսուն հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ ութսունութ, դուք ինձ՝ հարյուր հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ ութսունինը, դուք ինձ՝ հինգ հարյուր հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ իննսուն, դուք ինձ՝ հազար հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ իննսունմեկ, դուք ինձ՝ երկու հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ իննսունկու, դուք ինձ՝ հինգ հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ իննսուներ, դուք ինձ՝ տասը հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ իննսունչորս, դուք ինձ՝ քսան հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ իննսունհինգ, դուք ինձ՝ հիսուն հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ իննսունվեց, դուք ինձ՝ հարյուր հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ իննսունյոթ, դուք ինձ՝ հինգ հարյուր հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ իննսունութ, դուք ինձ՝ հազար հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ իննսունինը, դուք ինձ՝ երկու հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ հարյուր, դուք ինձ՝ հինգ հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ հարյուրմեկ, դուք ինձ՝ տասը հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ հարյուրկու, դուք ինձ՝ քսան հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ հարյուրեր, դուք ինձ՝ հիսուն հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ հարյուրչորս, դուք ինձ՝ հարյուր հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ հարյուրհինգ, դուք ինձ՝ հինգ հարյուր հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ հարյուրվեց, դուք ինձ՝ հազար հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ հարյուրյոթ, դուք ինձ՝ երկու հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ հարյուրութ, դուք ինձ՝ հինգ հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ հարյուրինը, դուք ինձ՝ տասը հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ երկու հարյուր, դուք ինձ՝ քսան հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ երկու հարյուրմեկ, դուք ինձ՝ հիսուն հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ երկու հարյուրկու, դուք ինձ՝ հարյուր հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ երկու հարյուրեր, դուք ինձ՝ հինգ հարյուր հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ երկու հարյուրչորս, դուք ինձ՝ հազար հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ երկու հարյուրհինգ, դուք ինձ՝ երկու հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ երկու հարյուրվեց, դուք ինձ՝ հինգ հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ երկու հարյուրյոթ, դուք ինձ՝ տասը հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ երկու հարյուրութ, դուք ինձ՝ քսան հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ երկու հարյուրինը, դուք ինձ՝ հիսուն հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ երեք հարյուր, դուք ինձ՝ հարյուր հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ երեք հարյուրմեկ, դուք ինձ՝ հինգ հարյուր հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ երեք հարյուրկու, դուք ինձ՝ հազար հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ երեք հարյուրեր, դուք ինձ՝ երկու հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ երեք հարյուրչորս, դուք ինձ՝ հինգ հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ երեք հարյուրհինգ, դուք ինձ՝ տասը հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ երեք հարյուրվեց, դուք ինձ՝ քսան հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ երեք հարյուրյոթ, դուք ինձ՝ հիսուն հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ երեք հարյուրութ, դուք ինձ՝ հարյուր հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ երեք հարյուրինը, դուք ինձ՝ հինգ հարյուր հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ չորս հարյուր, դուք ինձ՝ հազար հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ չորս հարյուրմեկ, դուք ինձ՝ երկու հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ չորս հարյուրկու, դուք ինձ՝ հինգ հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ չորս հարյուրեր, դուք ինձ՝ տասը հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ չորս հարյուրչորս, դուք ինձ՝ քսան հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ չորս հարյուրհինգ, դուք ինձ՝ հիսուն հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ չորս հարյուրվեց, դուք ինձ՝ հարյուր հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ չորս հարյուրյոթ, դուք ինձ՝ հինգ հարյուր հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ չորս հարյուրութ, դուք ինձ՝ հազար հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ չորս հարյուրինը, դուք ինձ՝ երկու հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ հինգ հարյուր, դուք ինձ՝ հինգ հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ հինգ հարյուրմեկ, դուք ինձ՝ տասը հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ հինգ հարյուրկու, դուք ինձ՝ քսան հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ հինգ հարյուրեր, դուք ինձ՝ հիսուն հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ հինգ հարյուրչորս, դուք ինձ՝ հարյուր հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ հինգ հարյուրհինգ, դուք ինձ՝ հինգ հարյուր հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ հինգ հարյուրվեց, դուք ինձ՝ հազար հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ հինգ հարյուրյոթ, դուք ինձ՝ երկու հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ հինգ հարյուրութ, դուք ինձ՝ հինգ հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ հինգ հարյուրինը, դուք ինձ՝ տասը հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ վեց հարյուր, դուք ինձ՝ քսան հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ վեց հարյուրմեկ, դուք ինձ՝ հիսուն հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ վեց հարյուրկու, դուք ինձ՝ հարյուր հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ վեց հարյուրեր, դուք ինձ՝ հինգ հարյուր հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ վեց հարյուրչորս, դուք ինձ՝ հազար հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ վեց հարյուրհինգ, դուք ինձ՝ երկու հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ վեց հարյուրվեց, դուք ինձ՝ հինգ հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ վեց հարյուրյոթ, դուք ինձ՝ տասը հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ վեց հարյուրութ, դուք ինձ՝ քսան հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ վեց հարյուրինը, դուք ինձ՝ հիսուն հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ յոթ հարյուր, դուք ինձ՝ հարյուր հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ յոթ հարյուրմեկ, դուք ինձ՝ հինգ հարյուր հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ յոթ հարյուրկու, դուք ինձ՝ հազար հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ յոթ հարյուրեր, դուք ինձ՝ երկու հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ յոթ հարյուրչորս, դուք ինձ՝ հինգ հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ յոթ հարյուրհինգ, դուք ինձ՝ տասը հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ յոթ հարյուրվեց, դուք ինձ՝ քսան հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ յոթ հարյուրյոթ, դուք ինձ՝ հիսուն հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ յոթ հարյուրութ, դուք ինձ՝ հարյուր հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ յոթ հարյուրինը, դուք ինձ՝ հինգ հարյուր հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ ութ հարյուր, դուք ինձ՝ հազար հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ ութ հարյուրմեկ, դուք ինձ՝ երկու հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ ութ հարյուրկու, դուք ինձ՝ հինգ հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ ութ հարյուրեր, դուք ինձ՝ տասը հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ ութ հարյուրչորս, դուք ինձ՝ քսան հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ ութ հարյուրհինգ, դուք ինձ՝ հիսուն հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ ութ հարյուրվեց, դուք ինձ՝ հարյուր հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ ութ հարյուրյոթ, դուք ինձ՝ հինգ հարյուր հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ ութ հարյուրութ, դուք ինձ՝ հազար հազար հազար հազար։ Ես ձեզ ասում եմ՝ ութ

Տէր եւ Տիկին Մինաս Տէր-Պօղոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սիմոն Ալեանաքեան զաւակներն ու թոռները, Տէր եւ Տիկին Նուպար Ալեանաքեան զաւակներն ու թոռները, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Ալեանաքեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Եարըճեան եւ աղջիկը, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Ալեանաքեան եւ զաւակները եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ-մօր եւ նանիին՝

ԱՃԻՒ ՏԻԿԻՆ ՍԵԴՐԱԿ ԱԼԵԱՆԱՔԵԱՆԻ

(ծնեալ Արուսեակ Ոսկանեան)

մահը, որ պատահեցաւ Ապրիլ 26ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ Ապրիլ 29, ժամը 10·30ին Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Ալֆորվիլի գերեզմանատունը ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

Պ. Յովհաննէս Թաշլեան, Տէր եւ Տիկին Փօլ Թաշլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Միւրա Թաշլեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ժան-Քլօտ Թաշլեան եւ զաւակը ինչպէս նաեւ Արութեան, Թաշլեան, Ժոնեան եւ Թաշճեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ-մօր՝

ՏԻԿԻՆ ՅՈՎՀ. ԹԱՇԼԵԱՆԻ

(ծնեալ Հռիփսիմէ Մարգարեան)

մահը, որ պատահեցաւ Ապրիլ 25ին, 71 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս երկուշաբթի, Մայիս 2, ժամը 16ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին եւ մարմինը կ'ամփոփուի Պուա - Քոլոմպի գերեզմանատունը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

30, Ռիւ Կալիէնի, Պուա - Քոլոմպ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Պետրոս Գոչգոչեան, Տէր եւ Տիկին Անդրէ Մանիսեան, Տէր եւ Տիկին Գաս - պար Մանիսեան եւ բոլոր ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի կիրակի, Մայիս մէկին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցին իրենց կնոջ, մօր եւ խնամիին՝

ԹԱԳՈՒՀԻ ԳՈՇԳՈՇԵԱՆԻ

մահուան Ա. տարելիցին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

«Ան որ ինծի կը հաւատայ թէեւ մեռնի պիտի ապրի»։ Յ. Ք.

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՎԻԼԻՕՐՊԱՆ.— Այրի Տիկին Ովսաննա Զօլաքեան, Տիկին Շանթալ Զօլաքեան եւ զաւակը, Օր. Ժընըվիեվ Զօլաքեան (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Ստեփան Գարագէօզեան, այրի Տիկին Հայկանոյշ Մանուկեան (Հայաստան), Պ. Յովհաննէս Պօստանեան, Տէր եւ Տիկին Զարեհ Հանճեան եւ զաւակները (Տէսին), Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Աղէկեան (Տէսին), Տէր եւ Տիկին Գէորգ Սարգիսեան եւ զաւակները (Պորտօ), այրի Տիկին Հռիփսիմէ Պաղտասարեան եւ զաւակները (Մարսէյլ), եւ ընտանեկան պարագաները չնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որ անձամբ, հեռագրով, նամակով եւ ծաղկեպսակով մասնակից եղան իրենց սուգին՝

ՀԱՅՐԱՊԵՏ ԶՕԼԱՔԵԱՆԻ

(եռգլխատցի)

մահուան ախուր առթիւ, որ պատահեցաւ Ապրիլ 11ին, յետ երկարատեւ հիւանդութեան։ Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Ապրիլ 14ին Տէսինի Հայոց եկեղեցին։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Հայկ Պայրամեան, Տէր եւ Տիկին Ժաք Պայրամեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Նշան Մարկոսեան եւ զաւակները, Սիմոն Պայրամեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս կիրակի, Մայիս մէկ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն եւ հօր եւ մեծ-հօր՝

ՀԱՃԿ ՊԱՃՐԱՄԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի գիտութիւն, ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

Ի ԾԻՇԱՏԱԿ

Մարի Նալպանտեան ուխտի մը առթիւ կը նուիրէ 35 ֆր. կապ. Պաչին, 35 Ազքառախնամին (ստանալ «Ծառաջ»էն) եւ 30 «Ծառաջ»ին, ի յիշատակ Տաւուտեան եւ Նալպանտեան ննջեցելոց եւ Ովսաննա Նալպանտեանի։

ՑԻՇԱՏԱԿԻ ԵՒ ԱՌ ԱՍՏՈՒԱԾ

ԵՐԱԽՏԱԳԻՏԱԿԱՆ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ

Փարիզի Հայ Աւետարանական եկեղեցին եւ Վերապատուելի Ռ. Գայեանի զաւակները կը ծանուցանեն թէ յիշատակի եւ առ Աստուած երախտագիտական պաշտամունք կը կատարուի կիրակի, Մայիս Մէկ, ժամը 10·45ին Հայ Աւետ. եկեղեցին,

8 bis, Rue des Ternes — Paris 17e
Métro Porte Maillot

ՎԵՐԱՊԱՏՈՒԵԼԻ Ռ. ԳԱՅԱԵԱՆԻ

մահուան առթիւ։

Փոխան ծաղիկի նուէրները ընել Փարիզի Հայ Աւետ. եկեղեցիին։

UNION GENERALE ARMENIENNE
DE BIENFAISANCE

THEATRE D'OMBRE

« SAMUEL », adapté de l'œuvre de RAFFI

Deuxième représentation

En l'an 364, convertis depuis peu à la religion chrétienne, les Arméniens sont tiraillés entre les influences persane et byzantine...

Vendredi 29 Avril, à 21 heures
Participation au frais : 15 F.

×

SOIREE AFGHANE

L'AFGHANISTAN : des nomades Pachtouns aux artisans Tadjiks, des déserts aux sommets de l'Hindoukouch.

Présentée par les « Globe-trotteurs » de l'UGAB (montages diapos, musique, commentaires... thé)

Samedi 30 Avril, à 21 heures

Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles Paris 17

Football

L'Association Sportive Arménienne organise un
GRAND MATCH DE FOOBALL
le Dimanche 1er Mai au profit du Collège Samuel - Moorat

15 h. 30 U.J.A. Alfortville contre A.S. Arménienne.
14 h. lever de rideau
Equipe Cadets Samuel-Moorat contre A. S. Arménienne

STADE VOISIN à ISSY
Buffet — Tombola
Venez nombreux

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ.Ց.Դ. Քրիստափոր խումբի ժողովը այս Շաբաթ, Ապրիլ 30, ժամը 16ին Փարիզի Մշակոյթի Տունը։

×

ԼԻՈՆ - Ս. ՄՕՐԻՍ.— Հ. Ց. Դ. Հրաչ Փափազեան Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի Վարդանդեան եւ Ս. Մօրիսի Վրացեան կոմիտէներու ընկերները, այս Ուրբաթ (Ապրիլ 29) երեկոյեան ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ եւ պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ԲԱԶՈՒՄ
ՏԷՍԻՆԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Կազմակերպութեամբ Տան Ցանճնախումբի։

Տունը ամբողջովին վերանորոգուած ընդլայնով, բացումը կը կատարուի Մայիս 8ին կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 4ին։

Բացման խօսք, նուագ, անակնկալներ։

Սիրով կը հրաւիրուի կեդրոն. Ֆրանսայի եւ Լիոնի ու շրջանի հայ հասարակութիւնը անխտիր, իր ներկայութեամբ քաջալերելու այս կարեւոր ձեռնարկը։

ՃԱՇ

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան տարեկան ճաշը Մայիս 8, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 1·30ին ճաշարան Օփերա - Լաֆայէթի մէջ, 80 Ռիւ Լաֆայէթ, Փարիզ 9րդ։

Ճաշագին 30 ֆր.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կեդրոն. Ֆրանսայի Նոր Սերունդի դաշտահանդէսը՝ Յունիս 19ին, Մէն-Մօրիսը Պէնօ։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

DINER et BAL DE NUIT
de l'École Tebrotzassère

Samedi 7 Mai de 21 h. 30 à l'aube
dans les salons « CONCORDE - LA FAYETTE » PALAIS DES CONGRES
PORTE MAILLOT — PARIS
avec le grand orchestre HARRY HOUGASSIAN
ATTRACTIONS — CONCOURS D'ELEGANCE

Pour les billets, téléphoner après 20 heures :
Mme Kouyoudjian 757-57-64 — Mme Aghamian 893-15-65
Mme Tcherpachian 033-91-35

Tenue de Soirée

TRANSTOURS organise plusieurs voyages à EREVAN

ԳԱՐՆԱՆ, ԱՄՐԱՆ ԹԷ ԱՇՆԱՆ
ՁԵՐ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴՆԵՐԸ
ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

ՅՈՒՆԻՍ 5ԷՆ 18

ԱՁԺՄԷՆ ԻՍԿ ԱՊԱՀՈՎԵՑԷՔ ՁԵՐ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԹՐԱՆՍՓՈՒՐԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԱՆ ԽՈՒՄԲԵՐՈՒՆ

ՅՈՒԼԻՍ, ՕԳՈՍՏՈՍ, ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ ԵՒ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

Մարսէյլէն՝ ՕԳՈՍՏՈՍԻՆ ԵՒ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻՆ

երթ ու դարձ օդանաւով։ «Ամենիա»յի կամ «Ալնի»ի մէջ, առաջին կարգի սպասարկութեամբ։ Կը գործադրուի հայրենի տեսարժան վայրերու այցելութեան լրիւ յայտագիրը

Ամրանագրութեանց համար դիմել՝

TRANSTOURS, 22 Rue du 4 Septembre — PARIS, Tél. 742-77-40

ուր կարելի է ներկայանալ ամէն երեքշաբթի և Ուրբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18

Մարսէյլ՝ *դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ*

11, Rue du Bassin — SAINT-JULIEN, Tél. 93-04-90 et 08-31-55

Վալանս՝ *դիմել Ն. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ*, Ալֆորվիլ՝ *դիմել Ց. ՊՕՑԱՃԵԱՆԻ։*

ՀԱՅ ԱՐՎԵՍՏ ՁԱՐԳԱՑՄԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅ ԱՐՎԵՍՏԻ Կ ՀԱՅ ԱՐՎԵՍՏԻ ՁԱՐԳԱՑՄԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅ ԱՐՎԵՍՏԻ Կ ՀԱՅ ԱՐՎԵՍՏ

INVITATION

LES VENDREDIS DE LA QUATRA

VENDREDI LE 29 AVRIL A 21 H.

RECITAL DE CHANT
Angèle GARABEDIAN
SCHUBERT — FAURE — DEBUSSY — KOMITAS
ALEMSHAH

RECITAL DE CANNONE
Elmira PEHLIVINIAN
SAYAT NOVA — KOMITAS — HOVHANNESSIAN

MUSÉE GUIMET 6 PLACE D'IÉNA PARIS 16
PLACES NON NUMÉROTÉES OUVERTURE DES PORTES A 20 H 30

ՀԱՅ ԱՐՎԵՍՏԻ ՁԱՐԳԱՑՄԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅ ԱՐՎԵՍՏԻ Կ ՀԱՅ ԱՐՎԵՍՏԻ ՁԱՐԳԱՑՄԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅ ԱՐՎԵՍՏԻ Կ ՀԱՅ ԱՐՎԵՍՏ

ՈՒՐԲԱԹ
ԱՊՐԻԼ
29
VENDREDI
29 AVRIL
1977

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 Ֆ.	Վեցամսեայ	90 Ֆ.
Արտասահման	Տար. 200 Ֆ.	Հատը	1 Ֆ. 30

LE NUMERO 1,30 F

52ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·845

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

52e ANNÉE — N° 13.845

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ ՀԵԹԱՏԻՊ

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՊԱՇՏՊԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻ ՃՇԴՈՒՄԸ ՄՈՆՏԻ ՄԷՋ

—o—

Զորեքշաբթի իրիկուան (Ապրիլ 28) Մոնտը իր վերջին էջին վրայ տեղ տուած է Հայ Դատի Պաշտպան յանձնախումբի ճշդումին, որու մէջ վերոյիշեալ յանձնախումբը կ'ըսէ թէ նախորդ օրը, Մոնտ կարգ մը սխալ տեղեկութիւններ տուած է փարիզի կիրակի օրուան ցոյցերուն եւ միլիտանտներուն մասին։ Այսպէս Հ. Դ. Ց.ը 5000 կը հաշուէ Նոթր-Տամի ցոյցին մասնակցողները եւ 1000 անոնք որ ի-թուալ զացած են։ Կ'առարկէ նաեւ որ 30 «զաղթական»ները կոչուած են հարցա-պնդուածները ճշդեով որ խնդրոյ առար-կաները մեծամասնութեամբ ծագումով հայ Ֆրանսացիները էին եւ օտար զբօսա-շրջիկներ։ Հայ Դատի յանձնախումբը ցաւ կը յայտնէ նաեւ թէ Մոնտ չարդ բառը գործածած ըլլայ իր խորագրին մէջ, փո-խանակ ցեղասպանութեան։

ՄԱՑԻՍ ՄԵԿԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

—o—

Ինչպէս յայտարարեցինք, Մայիս 1էն սկսեալ «Յառաջ»ի բաժանորդագրութեան նոր սակերն են.—

ՖՐԱՆՍԱ	Տարեկան 200 ֆր. Վեցամսեայ 110 ֆր.
ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ	Տարեկան 230 ֆր. Վեցամսեայ 125 ֆ.ր

ՏԼՓՐԷ ԽԻՍՏ Է ԵԻ ԲԱՒԵՐԸ ՉԻ ԾԱՄԾԱՄԵՐ

—o—

Նախկին Նախարարապետը չէնայեց ոչ կառավարութիւնը ոչ իսկ Հանրապետու-թեան Նախագահը թէեւ անունը չտուաւ բայց ոչ մէկ կասկած թողուց։ Բուռն էր իր ելոյթը Ազգ. Ժողովին առջեւ եւ պիտի ծափահարեցին ոչ միայն կօլիստ իր ընկերները, այլեւ երբեմն Անկախ Հանրապետականները։ Այլեւս ընդդիմու-թիւնը խօսք առնելու իսկ պէտք չունէր։ Տլզրէ հինգ դլխաւոր պատճառ կը տես-նէ ներկայ տագնապին մէջ.— Ա) Ֆրան-սական տնտեսութեան սակերու կացու-թիւնը, Բ) Համաշխարհային մրցակցու-թեան բացառիկ զժուարութիւնը, Գ) Մի-ացեալ Նահանգներու վերադարձը կա-տարի « պաշտպանապաշտութեան » մը, Դ) Եւրոպական յանձնախումբին անկա-րողութիւնը զէմ դնելու տագնապին եւ վերջապէս ե) միջազգային դրամական կարգաւորման անհետացումը։ Ֆրանսա-յի մէջ, Տլզրէ կը դանէ որ կառավա-րութիւնը զեկ չունի եւ կ'ըսէ. «Մեծա-մասնութիւնը պատրաստ է ձեզի հետե-ւելու այն վարչականին, երբ այլեւս չկաս-կածի հրամանատարութենէն»։ Ու Միշէլ Տլզրէ քննադատելէ ետք ցարդ ձեռք առ-նուած միջոցները, կ'աւելցնէ. «Ֆրան-սայի եւ մեծամասնութեան շահերը իրա-րու կապուած են ցորչափ ուշ չէ։ Շատ ուշ, բառը որ բոլոր խօսակցութիւննե-րուն մէջ է, բայց շատ ուշ չէ Ֆրանսա-յիներուն խօսելու համար, ըսելու համար անոնց, որ ժամանակակից պատմութեան ամէնէն մեծ տագնապին մէջ մտած ենք։ Ներկայ տագնապին կարելի չէ դէմ դնել ոչ պատահականութեամբ մը, որ հրաժա-րած կը յանձնարարէ ոչ ալ հասարակաց ծրագրով մը որ պատրանք եւ խաբէու-թիւն կը բերէ։ Շատ ուշ չէ բացատրե-լու համար, որ ազատականութիւնը մի-այն հրաժարած է եւ թէ հասարակաց ծրագիրը պատրանք մըն է խաբէութեան հիման մը վրայ։ Բայց պէտք է քաղաք-կանութիւն ընել»։ Այս վերջին նախա-պատութիւնն է ամէնէն յատկանշականը եւ որ առիթ կուտայ կօլիստներուն իրենց քաղքերը դտնելու։

Համայնավար երեսփոխանէն ետք ընկեր-վարական Տիալըտու կը յիշէ որ նա-խորդ օրը Մէթերան ըսած էր թէ Նա-խարարապետ մը կայ որ պայմանաժամով գործի դլուխ է եւ Միշէլ Տլզրէի ե-լոյթէն ետք հարց կը ծագի թէ արդեօ՞ք այդ պայմանաժամը չէ լրացած։ Ի վեր-ջոյ ընդդ. տպաւորութիւնն այն է թէ կօլիստները պիտի քուէարկեն «Պատ ծրա-ձեր Բ.»ը եթէ նոյնիսկ վստահութիւն չունին կառավարութեան նկատմամբ, զուցէ Տլզրէ եւ քանի մը ուրիշներ ձեռն-պահ մնային։

Քանի մը տողով

Հինգշաբթի օրուան գործադուլները բաւական լայն ծաւալ ստացան մանա-ւանդ էլեկտրականութեան ընդհատում-ներու հետեւանքով։ Աւրպարեւ, մեթրոյի ինքնավար Սենոլքան չէր մասնակցեր գործադուլին, բայց էլեկտրականութեան կտրուիլը պատճառ եղաւ որ չկարենայ բանիլ կամ չատ անկանոն ըլլայ։ Օթո-պուսներն ալ կէս առ կէս կը բանէին եւ մինչ աղբերը դիզուած կը մնան փարիզի փողոցներուն մէջ, ոչ թղթատար կար, ոչ հեռատեսիլ – ձայնասփիւռ (նուա-զադոյն յայտագիրը ապահովուած է մի-այն)։

ՊԼԵՑՐՈՒԹի մէջ կռիւները կը շարու-նակուին Պաղեստինցիներու միջեւ։

ԹԱՍ գործակալութիւնը կը հաղորդէ որ պատուոյ լրագրողի քարթ մը տրուած է Բրեժնեւի։ Այս քարթը թիւ 2ը կը կրէ, 1918ին հաստատուած ատենդութեան մը համաձայն թիւ մէկը Լենինին վերապահ-ուած է։

(Ամմէնփրէս, Ապրիլ 22–25)

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Երեւանի մէջ տեղի ունեցած է «Սովե-տական կամերային երաժշտութիւնը» փառատօնը, կազմակերպութեամբ Հայ – Համերգի եւ Խորհ. Միութեան Երաժիշտ-ներու Միութեան։ Փառատօնի վերջին ե-րեկոյթին մեկնաբանուած են Շչեդրինի, Պրոկոֆիեւի, Շոստակովիչի, Նասիձէի, Է. Խաչատուրեանի, Տ. Մանսուրեանի գործերը։ Փառատօնին ինը երեկոյթնե-րուն մասնակցած են Մոսկուայի, Լենին-գրադի, Թիֆլիսի, Երեւանի, Բաքուի եւ այլ քաղաքներու երաժիշտներ, մեկնա-բաններ եւ համոյթներ։

×

ԽՈՐՀ.–ՀՆԴԿԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՀԱՒԱՔՈՑՔ– ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Երեւանի Արուեստի Աչխատողներու տան մէջ տեղի ունեցած է հաւաքոյթ մը, նուիրուած՝ Խորհ. Միութեան եւ Հնդ – կաստանի միջեւ դիւանագիտական յարա-բերութիւններուն։ Բացումը ըրած է ար-տասահմանի երկիրներու հետ Բարեկա-մութեան ու Մշակութային Կապի Հայկ. Ընկերութեան նախագահ Ռաֆայէլ Սամ-սոնեան։ Ասիոյ եւ Ափրիկէի երկիրներու հետ համերաշխութեան Հայկական Կո-միտէի նախագահ Յովհ. Ինճիկեան իր զեկուցման մէջ անդրադարձած է խոր – հրդային – հնդկական դիւանագիտական յարաբերութիւններուն եւ տնտեսական, առեւտրական եւ արուեստագիտական կա-պերուն։ Խօսք առած է նաեւ Լեւոն Հախ-վերդեան եւ Ս. Արեւշատեան։

×

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ Գ. ՀԱՏՈՐ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադե-միայի պատմութեան հիմնարկութեան նախաձեռնութեամբ լոյս տեսած է Հայ ժողովուրդի Պատմութիւն բազմահատոր աշխատութեան երրորդ հատորը, որ

ՍԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆԻ « ԳԱՅԵԱՆԷ »Ն ՆՈՐ ՍԱԼԻ ՎԵՐԱԾՈՒՄ

Աւելի քան երեք տասնամեակ է, որ Սարամ Խաչատրեանի «Գայեանէ»ն կը չրջի աչխարհի մեծ օպերաներու բեմերուն վը-րայ։ Բեմադարը ներկայացուած է՝ բա-ցի Խորհ. Միութենէն, Նիւ Եորքի, Պեր-լինի, Փարիզի օպերաներուն մէջ։ Գե-րազանցօրէն հայկականութեամբ տրո-փուն այս ստեղծագործութիւնը ոչ մի-այն ներկայացուած է իբրեւ բեմադար, այլեւ մեկնաբանուած է սէնֆոնիք նուա-գախումբերու կողմէ։ Վերջերս, իրանա-հայ երաժիշտ Լորիս Ճգնաւորեան Երե-ւանի ձայնասփիւռի կայանին ղրկած է «Գայեանէ»ի նոր սալերը, զորս պատ-րաստած է Լոնտոնի մէջ, տեղւոյն Ֆիլ-հարմոնիայի սէնֆոնիք նուագախումբի մեկնաբանութեամբ եւ իր ղեկավարու-թեամբ։ Լ. Ճգնաւորեան Երեւան ղրկած է նաեւ իր հեղինակած «Հայկական ռե-քուիէմ»ի սալը։ Ձայնագրութեան որակը եւ մեկնաբանութեան մակարդակը բարձր է։ Նուագախումբին կատարեալ ներդաշ-նակութիւնը, ազգային գոյներու արտա-յայտութեան դրեթէ անթերի մեկնաբա-նութիւնը ակներեւ են։

×

ՎԱՐԴԱՆ ԱՃԷՄԵԱՆԻ « ԺՊԻՏՆԵՐ »Ը ՎԵՐՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒՄ ԵՆ

Երեւանի «Սովետական գրող» հրատա-րակչութիւնը լոյս ընծայած է Վարդան Աճէմեանի «Ժպիտները» գործը՝ նոր հրա-տարակութեամբ։ Հատորը կ'ընդգրկէ 150 դէմքեր՝ որոնք հեղինակին մտերիմները եղած են՝ դերասաններ, գրադէտներ, երաժիշտներ, արուեստագէտներ, ինչպէս նաեւ զինք շրջապատող մարդիկ։

×

Գ. ԳԻՒՐՋԵԱՆԻ 60ԱՄԵԱՑ ՎԱՍՏԱԿԸ

Գեղանկարիչ Գաբրիէլ Գիւրջեան բազ-մաթիւ նկարներ պատրաստած է ի մա-տոյ բացուելիք անհատական ցուցահան-դէսի մը համար եւ աւարտած է ռուս

ՄՈՆՏԻ ՄԷՋ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅՈՒԹԻՒՆ

Նկարիչներու մասին իր գրած դիրքը։ Այս պոյգ իրողութիւններով նչուած կ'ըլլայ արուեստագէտին 60ամեայ վաստակը։ 85-ամեայ նկարիչը վերջերս աւարտած է նաեւ հայկական հիւլէական ելեկտրա-կայանի եւ 10րդ հնգամեակի միւս մեծ կառոյցներու չինարարներու նուիրուած կտաւներու չարքը։

×

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՊԱՇՄԱՆՆԵՐՈՒ ԲԱՐԵԼԱՒՈՒՄԸ

Հայաստանի գունաւոր մետաղագոր – ծութեան գիտական – հետազօտական եւ նախագիծի հիմնարկութեան մասնագէտ – ները յատուկ սարքաւորում մը հնա – րած են հանքահորերու մէջ գործածելու համար։ Հինգ քիլօ կչռող այդ կազմածը՝ նոյն ատեն երեք կէտերու մէջ, կը կըր-ճատէ նմոյշներ առնելու տեւողութիւնը։ Արդէն սկսած է օգտագործուիլ Ղափանի (Զանգեզուր) պղնձահանքի գործատան մէջ, ուր բանուորներու աչխատանքի պայմանները կը բարելաւուին չնորհիւ նոր սարքաւորման ընծայած հնարաւորու-թեան։ Հայաստանի գիտական եւ նախա-գիծի հիմնարկութիւնները հետազօտու – թիւններ կը կատարեն արդիւնաբերական արտադրութեան որակի բարձրացման եւ թեքնոլոժիի կատարելագործման ուղղու-թեամբ։

ՀՈԳԵՀԱՐԱՉԱՏ ԵՂԲԱՅՐՈՒԹԻԻՆ

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐՈՒ՝ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐԻՆ ԳՐԱԾ ՆԱՄԱԿՆԵՐԻՑ

Պատահական նամակագրական կապեր, առաւել եւս տեւական, չեն լինում: Գուրգէն Մահարու եւ Շահան Շահնուրի նամակագրական կապը, որը նրանք մեծ սիրով ու նախանձախնդրութեամբ պահպանեցին 1962 թուականից մինչեւ 1969ը, նախանշուած էր դեռ 30ական թուականների սկզբին, երբ Եղիշէ Չարենցը Մահարուն յանձնարարեց «Նահանջը առանց երգի» վէպը՝ գնահատելով այն որպէս «ամենի գործ»: Այդ օրերից անցան աւելի քան երեք տասնեակ տարիներ, սակայն հաւատարիմ իր տպաւորութիւններին Մահարին ի վերջոյ «գտաւ» Շահնուրին:

«Զգիտեմ, կը հասնի՞ քեզ իմ այս նամակը, որքա՞ն ատոյդ է հասցէդ... Մեկնելով «փորձը փորձանք չէ» ասոյթից, որոշեցի գրել այս «փորձնականը», որը մի նպատակ ունի, — հաստատել նամակագրութիւն քեզ հետ, մի գրողի, որի անունը առաջին անգամ լսեցի Եղիշէ Չարենցից... Այնուհետեւ դու դարձար, թանկագին Շահնուր, իմ փնտռած եւ սիրած հեղինակը:

Գրի՛ր, եթէ կը տառնաս նամակ, շատ պիտի ուրախանամ եւ պիտի գրեմ աւելի մանրամասնօրէն: Մի՛ զլանա •վերջին լուսանկարդ: Ուշ դիւեր է, գարնանային դիւեր Երեւանի վրայ, ուսոի բարի գիւեր:

Ներիր, որ նամակս գրեցի հազար տարուայ ծանօթի մտերմութեամբ, ուրիշ կերպ չէի կարող գրել ես մեծաքանքար եւ սիրելի Շահան Շահնուրին...» (6–3–1962):

Որքան մարդիկ մօտենում են կեանքի մայրամուտին, այնքան աւելի բծախնդիր են դառնում նոր ծանօթութիւնների հարցում եւ աւելի զժուարութեամբ հաստատում մտերմական նոր կապեր: Մահարու եւ Շահնուրի միջեւ ստեղծուեց հայ գրականութեան մէջ աննախընթաց մի զարմանալի եւ յուզիչ կապ:

«Կիրակի օրով ստացայ նամակդ եւ կիրակին դարձաւ կրկնակի կիրակի եւ տօնական: Այսպէս զգացեր եմ ջահել օրերուս, երբ Մելին մը, Ամալիա մը, մէկ խօսքով Նուարդ մը պատասխաներ է նամակիս: Այսպէս զգացեր եմ... չէ՛, ուրիշ անգամ այսպէս չեմ զգացեր» (9–04–1962):

«Ծովէն քանի քայլի վրայ եմ, ծովի աղմուկը կ'օրօրէ ցերեկներս եւ գիշեր – ներս: Երբեմն կը թափառիմ ծովափին ու կը խորհիմ, որ եթէ՛ այսպէս ծովափով քալեմ ու քալեմ, վերջը քեզի կը գտնեմ... պիտի գտնե՞մ: Ուրիշ քան մըն ալ կը մտածեմ, ըսե՞մ... Ի՞նչպէս եմ տպրեր մինչեւ այս տարիքը առանց քեզի հետ նամակագրութիւն ունենալու...» (9–06–1962):

60ին մօտեցած Մահարին պատանեկան յափշտակութեամբ տարուեց հեռակայ ու հոգեհարազատ այս նոր ծանօթութեամբ:

«Զէ՛, շատ եմ կարօտել քեզ» (28–06–1962), — բացականչում է նա նամակներից մէկում, իսկ մէկ ուրիշում հիմնաւորում:

«Շատ կը կարօտեմ քեզ. առանց ծանօթ լինելու կարելի՞ է կարօտել: Այո՛, կարելի է: Զտեսած աղջկան, ի հարկէ, չի կարելի կարօտել, բայց չտեսած Շահնուրին... կարելի է: Մի՛շտ» (27 – 28–07–1962):

Մահարուս համար Շահնուրը լեգենդ էր, մարդ, որը երկար տարիներ բարեկամական կապեր է ունեցել արեւմտահայ ու սփիւռքահայ ականաւոր գործիչների հետ:

«Նամակդ կարդալուց յետոյ, մտքով, Թէքէեանի եւ քեզ հետ Մոնփառնասի սըրճարաններէն մէկուն մէջ նստեցի եւ դեռ պիտի նստե՛մ... Ի՞նչ երջանիկ ես, Շահնուր, որ Թէքէեանի հետ Փարիզ ես վայելեր...» (27–28, 07–1962):

«Ցուզուեցայ չա՛տ քո նկարագրութենից, կապուած անհման կոմիտասի հետ: Տաս տարի յետոյ քեզ լրատուենք կուտամ նստելու եւ գրելու քո դրական յիշողութիւններդ: Ի՛նչ հարուստ եւ փառաւոր գործ» (31–12–63):

Մահարին բարձր էր գնահատում Շահնուրին նաեւ որպէս արձակագիր: Տասնամեակներ անց նա հնարաւորութիւն է տանում այս մասին յայտնելու իր կարծիքը եւ ո՛չ միայն իր.

«Քանի որ դուն խօսք բացիր «Նահանջին մասին, ապա պիտի ասեմ, որ տեղի ունեցաւ ճակատագրական, ողբերգական անհասկացողութիւն. Եղիշէ Չարենցը հասկացաւ քո՛, չհնուրեա՛ն ողբերգութիւնը, իսկ ուրիշներ չհասկացան կամ չհասկացող ձեւացան: Նրանք, որոնք կարծեցին, որ դուն «Սրարատ չունես» քո հոգում, պատառոտեցին իրե՛նց անունը: Զուրման վտանգի դէմ մենք չունենք այնպիսի զօրեղ, բարձրարուեստ ահազանգ եւ ամբարտակ, ինչպիսին է քո «Նահանջը»:

Ցետոյ կը մտածեմ, թէ ո՞ր իսկական արուեստագէտի ճանապարհը վարդերով է փարդարուած: Չեմ գտներ: Չկայ: Զա – վալու Տէրեանը մի բան գիտէր, որ կը գրէր.

Դու մարգարէ պիտի լինես,
Նահատակ ու մարտիրոս,
Խարոյկ ու խա՛չ պիտի ելնես,
Ո՛չ իրր ստրուկ, այլ հերոս...»:

Շահնուրը նոյնպէս ունէր իր բարձր կարծիքը Մահարու գրաբուեսաի մասին: Այդ կարծիքների մէջ եղել են այնպիսիները, որոնք Մահարու մօտ արդարացի բողոք են յարուցել.

«Վանի տոհիկ կատուի պէս չոյուած կը զգամ գիս, որ գոյնզգոյն ծանօթներ – րուդ եւ բարեկամներուդ հետ խօսելիս ինձ բարի եք յիշեր: Շնորհակալութիւն տաք խօսքերու եւ գնահատութիւններու համար, սակը զէմ չեմ բողոքեր: Բայց ... Բայց ով որ ինձ Չարենցէն բարձր է դասեր, մեղանչեր է խղճի եւ նամանա – ւանդ ճշմարտութեան դէմ: Ափսոս, որ այդպէս, ըսողի անունը չէիր գրեր, որ ելնէի եւ ազուոր բողոքագիր մը ուղարկէի երեն...» (11–07–1965):

Շահնուրը բարձր էր գնահատում իր գրչեղբօր ոչ միայն արձակը, այլ եւ չափածոն եւ գտնում, որ այն պէտք է ուսնեայ «մէկէ աւելի արժանաւոր մեկնաբաններ»: Այստեղ էլ Մահարին համամիտ չէ նրան.

«Կը կարծեմ, որ կը սխալիս: Եթէ ես արձակ չունենայի, այո՛, իմ չափածոն պիտի գնահատուէր ըստ արժանւոյն. բայց իմ արձակը... խիստ լեզուով ասած՝ իմ արձակը եղաւ բանաստեղծու – թեանս գերեզմանափորը» (27–05–1966):

Մահարին ստեղծագործեց գրական համարեա բոլոր ժանրերով: Նա գրաեւորեց իրեն ամէնուր որպէս նուրբ զգացում – ների արտայայտիչ: Այդպիսին է նա նաեւ իր նամակներում: Հայ նամակագրական ժանրում ոչ մի գործչի նամակներ այնպէս յագեցած չեն քնարականութեամբ, որքան Մահարունը.

«Անձրեւոտ օր մը բացուեց Բալթիկի եւ գլուխս վրայ: Սպասում ինչ – որ բանի, անձկութիւն եւ չգիտեմ էլի ինչ: Ճաշարան լինանք նախաճաշելու, սեղանիս վրայ նամակներ եւ ծրարներ երեւանից: Մի նամակ թողի էն վերջը: Երբ նախաճաշը կերպով մը վերջացուցի, բացի նամակը եւ... ով ուրախութիւն, նամակի մէջ՝ քո փակ ծրարը: Ու երբ կարգացի նամակդ ու դուրս եկանք ճաշարանէն, Մեծարենցի պէս գոնատա, բայց Ջերմիկ արեւ մը իր չողերը կը փռէր Բալթիկի եւ գլխուս վրայ... ծովի ձայնն ալ փոխուեր էր, — սը–չը՛–թը–չը՛, թըչ–չը՛... այսինքն՝ սիրելի Շահա՛ն, թանկագին Շահնո՛ւր... Ինչպէս կը տեսնես՝ ֆրանսերէն չեմ գիտեր, բայց ծովու լեզուն աղէկ կը հասկանամ» (28–06–1962):

Մահարու նամակները նրա քնարական արձակի դրսեւորումներից մէկն է: Համարեա իւրաքանչիւր նամակ աւարտում է բնապատկերների եւ եղանակների մասին հարիւրական նուրբ նկարագրութիւններով:

«Ամառնակ գարուն մը ունեցանք. հովտում, անձրեւոտ, սակայն, քնութիւնն իրն ըրաւ. այսօր կանաչ էր, արեւ. հասկցայ թէ ինչու տասս կ'ըսէր «կանաչ արեւ»...

Կանաչ արեւ, կանաչ արեւ...» (4–05–1962):

«Գրեցի՞ր որ անձմեռ ձմեռ ունեցանք: Մեր բաժին ցուրտը ինչպէս կ'երեւի ճամբան մոլորել է եւ ձեր կողմերն է եկեր: Ինչ էլ որ լինի, պիտի բացուին դռներն յուսոյ եւ ձեր երկրէն ալ փախ պիտի տայ ձմեռ...» (13–02–1963):

«Երեւանի ոսկէ աշունն է, որը սակայն զգալիօրէն կողոպտուեցաւ տեւական անձրեւներէ, անգամ կարկուտէ: Կը բաւեւեն քեզի Երեւանի վեհատանամեայ սքուն աղջիկները, մրգաբոյր սա արեւը եւ մանաւանդ՝ ես» (9–09–1963):

«Արեւոտ, այնուհանդերձ աշնանային օրեր: Երեւանի ամենագեղեցիկ ժամանակը» (19–11–1963):

«Ուշ դիւեր է, ինչպէս ռադիօն կը հաստատէ՝ «Սեւանի ատազանում 15 աստիճան ցրտութիւն: Թոյլից չափաւոր քամիներ...»:

«Երեւանի ոսկէ աշունն է, որը սակայն զգալիօրէն կողոպտուեցաւ տեւական անձրեւներէ, անգամ կարկուտէ: Կը բաւեւեն քեզի Երեւանի վեհատանամեայ սքուն աղջիկները, մրգաբոյր սա արեւը եւ մանաւանդ՝ ես» (9–09–1963):

«Արեւոտ, այնուհանդերձ աշնանային օրեր: Երեւանի ամենագեղեցիկ ժամանակը» (19–11–1963):

«Ուշ դիւեր է, ինչպէս ռադիօն կը հաստատէ՝ «Սեւանի ատազանում 15 աստիճան ցրտութիւն: Թոյլից չափաւոր քամիներ...»:

Մի՞ երկրագունդի միմոզաններուն մէջէն վրաս կը խնդա՞ս:

Բարի՛ գիւեր...» (19–02–1964):

«Երկարատեւ եւ արեւոտ աշուն մը ունենք: Երեւանն ու Արարատեան դաշտը կը ծփան աշնան արեւով ու գոյներով» (23–10–1964):

«Երեւանի գեղեցիկ աշունն իր ուժի մէջ է: Այսօր՝ Նոյեմբեր 20՝ արեւոտ օր է» (1964):

«Մերկ էր Երեւանն ու Արարատեան դաշտը. ամսի 30–31 (Դեկտ.) մեծ ձիւն մը դրաւ, գեղեցկացուց նոր տարին եւ փոքրիկներու կեանքը» (1–01–1965):

«Նամակս անկապ դուրս եկաւ, ներիր, այդ երեւի նրանից է, որ դուրսը մշուշ է ու անձրեւ, նամակ գրելու էն վատ ժամանակը...» (18–05–1965):

«Եղանակները այս տարի կամակոր կնոջ կը նմանին: Մէկ օրուայ մէջ տասմէկ փոփոխութիւն: Պիտի տանենք, ինչպէս կը տանենք գեղեցիկ կնոջ քմահաճոյքները» (11–07–1965, Պալանկա):

«Ձիւն – ձմեռ չունեցանք այս տարի: Գրուեց, որ նման ձմեռ եղել է 80 տարի առաջ: Ծառերը միմոզաբար սկսեր են կակռնել, շատ եմ վախենում յանկարծ փչեն պաղ – պաղ քամիները եւ փչացնեն ծաղիկ ու կոկոն: Այդ պաղ քամիները մեղմացուցիչ դէպք յանցանաց չեն պիտեր...» (29–01–1966):

«Անձրե՛ւ է: Կ'անձրեւէ՛, Շահնուր, գրունը թաց է...» (27–05–1966):

«Ծանր եւ ձիւնառատ ձմեռը կամաց – կամաց քաշուեցաւ եւ 1968ի գարունը բացաւ իր դռները: Գարնան լոյսն ու չողը վրադ, սիրելի Շահնուր» (8–03–1968):

Մահարին եւ Շահնուրը շատ հարցերում ունէին ընդհանուր հայեացքներ, յաճախ էին նրանք կիսում իրենց մըտքերը.

«Վահան Թէքէեան, — Թէոդիկի մօտ

ԶՄՐՈՒԽՏԻ ԵՒ ԹՈՐԳՈՄԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Այս անակնկալ լուրը զոր ստացայ Փարիզի մէջ, յուզեց ու ցնցեց զիս, մինչեւ հոգւոյս խորերը: Առաջին մտածումս եղաւ «Ա՛խ, եթէ հայրիկս ողջ ըլլար...»: Ամբողջ Տէր–Կարապետեան գերդաստանը, Տարօնի ողջակէզէն, միակ վերապրող մեր տան ճրագը, իսլամացած կը ծառայէ Թրքական բանակին... Այս զա – զափարը միայն ալեկոծեց հոգիս... Գիշերները քունը վախցուց աչքերէս... Սկսայ ճար ու ճարակ փնտռել զայն փըրկելու եւ անցընելու արտասահման: Սկսայ նամակներ տեղացնել Պոլիս, մայրիկիս եւ հայրենակից Տոքթ. Պաղտասար Մանուէլեանին, խնդրելով, աղաչելով որ ջանք չխնայեն ազատելու Հօրեղբօրս որդան, մեր գերդաստանի միակ չառաւիղը: Գրեցի իրենց որպէսզի ամէն գնով արգիլեն անոր վերադարձը դէպի Մուշ...: Ճնեղային, ազգականական եւ հոգեկան կապը հաստատելու եւ ամրապնդելու համար, սկսայ Թղթակցիլ Թորգոմի հետ, քըքզել անցեալը... յիշեցնել իրեն եր – ջանիկ մանկութիւնը, պաշտելի հայրը, Եղիշէն, կորսուած ու խողխողուած հարազատները: Ի զուր անցան բոլոր ջանքերս:

Ա՜ղ, խիստ հակոզութեան ներքեւ, իր պինուորական ծառայութիւնը լրացնելէ յետոյ, հօրեղբօրս տղան ստիպուեցաւ վերադառնալ Մուշ: Մեծ յոյս ունէր արիւնաքամ միւտիւրէին ձեռքէն ազատելու եւ Պոլիս փոխադրելու իր մայրը... Քաջութիւն չունեցաւ քաժնուելու մօրմէն եւ մնաց անոր քովՄուշ...:

Տարիները թռաւնեցան, կապը կտրեցաւ եւ անոնք լինկան մոռացութեան մշուշին մէջ...: Տեղի ունեցաւ երկրորդ աշխարհամարտը. յետոյ վինագաղար, եւ օր մըն ալ, յանկարծ, նամակ մը կը ստանամ «Սպահիւ – Պաքի – Քիւրքէր »ստորագրութեամբ... նամակ մը եւ ընտանեկան լուսանկար մը... կրկին յուզում, կրկին փոթորիկ հոգիիս մէջ...: Սրտիս արուն կ'երթայ, դիտելով նկարը, կարդալով նամակը, որմէ կ'իմանամ թէ, Թորգոմ ամուսնացեր է Թրքուհիի մը հետ եւ ունեցեր զաւակներ...:

Կինը, վեցերորդ զաւակին ծննդաբերութեան մեռեր է, նորածին երախայրին հետ: Հինգ անչափահաս որբերը կը մնան Թորգոմի եւ իր մօրը Զմրուխտի վզին...: Նամակէն կը տեղեկանամ նաեւ թէ, սատկեր է Զիարաթայ միւտիւր Բայրամ է – ֆէնտին: Իսկ Թորգոմի 14 տարեկան զեղանի աղջիկը, առեւանգուեր է Մշեցի Թուրք վաճառականի մը կողմէ...: Իր մայրը եւ որբերը առած, Թորգոմ կը փախչի Տիարպաքիր ...: Ծայրա – հեղ թշուառութեան մատնուած, հօրեղբօրս տղան օգնութիւն կը խնդրէր ինծմէ, ընտանեօք փոխադրուելու արտասահման:

Ժամանակին, կարողութեանս չափով օգնեցի երեն...: Դժբախտաբար, քաղաքական եւ այլ պատճառներով կարելի չեղաւ փրկել զանոնք:

×

Նոր թախիծով կը գրեմ թէ Զմրուխտ մեռաւ, ասկէ երեք տարի առաջ, Տիարպաքրի չօլերը... ու զայն թաղեցին Թրքական գերեզմանատան մէջ... Թորգոմ մեռաւ քանի մը ամիս առաջ... ու զայն թաղեր են Իսթանպուլի քաղաքապետարան... Քիւչիւք – Զէքմէճէի ճահիճներուն մէջ...:

Անոնց անչնչացած մարմինները յանձնուեցան անօթներու սեւ հողերուն, մօլլաներու օրհնութեամբ...: Սակայն կը հաւատամ թէ անոնց տատապանքէն սքըրացած հոգիները, այժմ կը տատանին ազատ, իրենց ծննդավայրի՝ Տարօն Աշխարհի սարերուն ու սրբավայրերուն վրայ, կարօտով կը փնտռեն հայրենի օճախն ու հարազատները...:

Լոյսերու մէջ հանգչին անոնց քաղցր հոգիները...:

Դարերու ընթացքին, Հայոց պատմութեան լուսաւոր էջերը արձանագրած են նաեւ կրօնափոխութեան մղին ղրկուածները: Պատահած է նոյնիսկ որ այդ ուազներ: հաւատուրացներու սերունդէն լուսաշող տղայ մը, յանկարծ, փայլատակած է հայկական երկնակամարէն...:

Կը յուսամ եւ կը մաղթեմ որ Թորգոմի թոռնմաթիւ ժառանգորդներէն մէկը, օր մը յիշէ՛ անցեալը. եւ ցեղին ձայնը լսելով զօրընդեղ, հնչէ ամէնի եւ իրրեւ Սասունցի Դաւիթ՝ Թուր կեծակը ձեռին, չանթահարէ Հայոց բռնակալները...

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆ

(4 եւ վերջ)

ՀԱՅԿԱԶՈՒՆՔ

Ա. ՊԱՐՈՆ

ՎԱՀԱՆ ՀԱՅԿԱԶՈՒՆԻ

(Խմբագրությունից)

ՀԱՅԿԱԶՆԻ ՍԱՀՄԱՆԸ

«Ինչպե՞ս է ծագել հայկազունների ցեղը, ինչպե՞ս է ստեղծվել հայ ազգը, ինչպե՞ս է ձևավորվել հայոց լեզուն, ինչպե՞ս է ստեղծվել հայոց գրերը, ինչպե՞ս է ստեղծվել հայոց պետականությունը, ինչպե՞ս է ստեղծվել հայոց մշակույթը, ինչպե՞ս է ստեղծվել հայոց եկեղեցին, ինչպե՞ս է ստեղծվել հայոց ազգային ոգին, ինչպե՞ս է ստեղծվել հայոց ազգային հոգեբանությունը, ինչպե՞ս է ստեղծվել հայոց ազգային բնավորությունը, ինչպե՞ս է ստեղծվել հայոց ազգային ինքնությունը, ինչպե՞ս է ստեղծվել հայոց ազգային գաղափարախոսությունը, ինչպե՞ս է ստեղծվել հայոց ազգային գաղափարը, ինչպե՞ս է ստեղծվել հայոց ազգային միտքը

Այրի Տիկին Արամ Սողոմոնեանց, Վիպէն եւ Քրիսթին Սողոմոնեանց, Տէր եւ Տիկին Վաքիէ եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ֆամէ, այրի Տիկին Հայկ Զրուանդեան, Ցուվհ. Խնունց, Իվան Կալամեան, Միր-Զոյեանց, ինչպէս նաեւ Ցակոբեան, Սապունճեան եւ Դաւուտեան ընտանիքները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, մօրեղբօր, փեսային, զարմիկին եւ ազգականին՝

ԱՐԱՄ ՍՈՂՈՄՈՆԵԱՆՑԻ
(Ղարաբաղցի)

մահը, որ պատահեցաւ Ապրիլ 26ին։

Ցուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երկուշաբթի, Մայիս 2, ժամը 14ին Փարիզի Ս. Ցովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պանեէօ-Փարիզիէն զերեզմանատունը, ամփոփումէ ետք ընտանեկան դամբարանը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՑԱՌԱՋ. — Մեր ցաւակցութիւնները Տիկին Աշխէն Սողոմոնեանցի, զաւակներուն եւ Տիկին Հ. Զրուանդեանի։

ՄԱՐՍԷՑԼ.— Պ. Մխաք Աւտոյեան, Տէր եւ Տիկ. Սիմոն Աւտոյեան, Տէր եւ Տիկ. Ցակոբ Աւտոյեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Աւետիս (Նոյէլ) Թիֆթիկեան, Պ. Վահրամ Սաղրեան, Պ. Գարեգին Պագրճեան, Պ. Պետրոս Սապահեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վարդգէս Հիւսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Երուանդ Թորոսեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, եղբօր կնոջ, հարսին, քրոջ, ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ԶԱՊԻԼ ԱՒՏՈՑԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Ապրիլ 17ին։

Թաղումը կատարուեցաւ Ապրիլ 19ին, եւ մարմինը ամփոփուեցաւ Սէն-Ժեռմի զերեզմանատան ընտանեկան դամբարանին մէջ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Ս. Թարգմանչաց Մայր եկեղեցւոյ կրօն. Ընկ. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է սրահի չինութեան եւ եկեղեցւոյ պայծառութեան համար հետեւեալ նուէրները.—

Ժաքլին Սիմոնեանի ամուսնութեան ուրախ առիթիւ Տէր եւ Տիկ. Տիրան Սիմոնեան 100 ֆր։ Օր. Էավիժ Կիւրճեանի ամուսնութեան ուրախ առիթիւ կնքահայր Վրէժ Կիւրճեան 100։ Դաւիթ Մանուչակեանի եւ Էօժէնի Նորոյեանի հոգեհանգստեան առիթիւ Տէր եւ Տիկ. Միքայէլ Եավէր 100 Մանուչակեան ընտանիք 100։ Վարդուհի Սիսակեանի հոգեհանգիստին Տիկ. Ս. Սարգիսեան 50, Տիկին մը 100։ Պուքպէյէրէն Տէր եւ Տիկին Վարդավառ Գամպէրեան սրահի չինութեան 100, Զաքէոս Զամանդեան, Աղամեանի թաղման առիթիւ Տէր եւ Տիկ. Անդրանիկ Զամանդեան 100, «Ցառաջ»ին 50, Աշխարհին 30, Ամենիա Թերթին 50, Տէր եւ Տիկ. Հայկազ Մարտիրոսեան սրահի չինութեան 250, Պ. Հայրապետ Սարգիսեան սրահին 200, Ղ. Կիւլեան, Հ. Կիւլեան սրահին 100ական, Տէր եւ Տիկ. Ժաք Գասապալեան, Տէր եւ Տիկ. Վոլֆ, Տէր եւ Տիկ. Ֆաժէ, Տիկ. Լուիզ Էլմասեան 100ական եկեղեցիին։

Football

L'Association Sportive Arménienne
organise un
GRAND MATCH DE FOOBALL
le Dimanche 1er Mai au profit du
Collège Samuel - Moorat

15 h. 30 U.J.A. Alfortville contre
A.S. Arménienne.
14 h. lever de rideau
Equipe Cadets Samuel-Moorat
contre A. S. Arménienne

STADE VOISIN à ISSY
Buffet — Tombola
Venez nombreux

ՀՈԳԵՇՆՉԱՆԳԻՍՏ

Պ. Պետրոս Գոչգոչեան, Տէր եւ Տիկին Անդրէ Մանիսեան, Տէր եւ Տիկին Գասպար Մանիսեան եւ բոլոր ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Մայիս մէկին, Պետրոս եկեղեցին իրենց կնոջ, մօր եւ խնամիին՝

ԹԱԳՈՒՀԻ ԳՈՇԳՈՇԵԱՆԻ

մահուան Ա. տարելիցին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

«Ան որ ինծի կը հաւատայ թէեւ մեռնի պիտի ապրի»։ Ց. Ք.

×

Այրի Տիկին Հայկ Պայրամեան, Տէր եւ Տիկին Ժաք Պայրամեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Նշան Մարկոսեան եւ զաւակները, Սիմոն Պայրամեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի, Մայիս մէկ, Փարիզի Ս. Ցովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն եւ հօր եւ մեծ-հօր՝

ՀԱՑԿ ՊԱՅՐԱՄԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի գիտութիւն, ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ.Ց.Դ. Քրիստափոր խումբի ժողովը այս Շաբաթ, Ապրիլ 30, ժամը 16ին Փարիզի Մշակոյթի Տունը։

×

ԼԻՈՆ – Ս. ՄՕՐԻՍ.— Հ. Ց. Դ. Հրաչ Փափազեան Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի Վարուժան եւ Ս. Մօրիսի Վրացեան կոմիտէներու ընկերները, այս Ուրբաթ (Ապրիլ 29) երեկոյեան ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ եւ պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՖՐԱՆՍԱ–ՀԱՑԱՍՏԱՆ ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԻՒՆ
ԴԱՄԱՍԿՈՍԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՑԹ

Ամէն ամսու Ա. եւ Գ. երկուշաբթի օրերը ժամը 20·45ին Պարոյր Սեւակ գրադարան, 32 իս տը Թրեվիզ, Փարիզ 9րդ։

Ցաջորդ դասախոսութիւնը Մայիս 2ին, Հայկական Հարցին ծագումը եւ զարգացումը, Բ. մաս 1895–1915։

Խօսք կը տրուի ներկաներուն։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՑԼ.— Վաստուրականի Հայր. Միութիւնը Վիէնի եւ Տէսինի իր մասնաճիւղերով ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Դանիէլ Աղաւնեանի եւ զաւկին ու ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, իրենց եղբօր, հօրեղբօր, ազգականին, նաեւ Ամերիկայի Վասպուրականի Հայր. Միութեան, իր տաճնեակ տարիներու կեդր. վարչութեան քարտուղար Սմբատ Աղաւնեանի մահուան առթիւ (Ամերիկա)։

×

Նայիրի պարախումբը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տիկին Հ. Թորոսեանի, Տէր եւ Տիկին Հրայր Թորոսեանի, Տիկին Ժանին Թորոսեանի իրենց քրոջ եւ մօրաքրոջ՝ Սոֆիա Ուճաճեանի մահուան առթիւ։

ԿՈՒԶՈՒԻ

Կապոյտ Խաչի Պելֆոնթէյնի կայանին համար բժշկական ուսանող մը 4րդ կարգի, Ցուլիս ամսուան համար։

Հեռախօսել Տիկ. Թորոսեանի 660-13-26

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
DINER et BAL DE NUIT
de l'École Tebrotzassère

Samedi 7 Mai de 21 h. 30 à l'aube
dans les salons « CONCORDE - LA FAYETTE » PALAIS DES CONGRES
PORTE MAILLOT — PARIS
avec le grand orchestre HARRY HOUGASSIAN
ATTRACTIONS — CONCOURS D'ELEGANCE

Pour les billets, téléphoner après 20 heures :
Mme Kouyoudjian 757-57-64 — Mme Aghamian 893-15-65
Mme Tcherpachian 033-91-35
Tenue de Soirée

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէսինի եկեղեցւոյ վարչութիւնը ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Տէր եւ Տիկ. Գասպար Պաղտասարեան 400 ֆր., ընդհանուր նահատակներու յիշատակին։ Տէր եւ Տիկ. Զարեհ Խանճեան, այրի Տիկին Արփինէ Փափազեան (Փարիզ), այրի Տիկին Վարդանոյշ Ադամեան 100ական, այրի Տիկ. Աղդանոյշ Տէյիրմէնճեան, Տէր եւ Տիկ. Կիրակոս Միրաքեան 50ական իրենց հարազատներու յիշատակին։ Տէր եւ Տիկին Ցակոբ Տէր-Թորոսեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Պապիկեան իրենց հարազատներու առողջութեան համար, Տէր եւ Տիկին Ցակոբ Արապեան 50ական։

×

Կապ. Խաչի Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 200 ֆր. Տէր եւ Տիկ. Հաքիմեանէ իրենց մեծ մօրեղբօր Գասպար Ցարութիւնեանի մահուան առթիւ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբի ճաշապարահանդէսը, որ տեղի պիտի ունենայ Շաբաթ Յունիս 4 երեկոյեան ժամը 20ին։ Մանրամասնութիւնները յետագային։

×

Լիոնի եկեղեցասէր Տիկնանց Միութեան կազմակերպած Մայրերու Օրը Յունիս 4ին Սպգ. Տան սրահը։

×

Լիոնի Նարեկեան վարժարանի տարեկան ոտնավաճառը (ֆեթմէս) որու ընթացքին լուսարձակութիւններ ալ կը տրուին կրթարանին գործունէութեան մասին, Մայիս 7ին։

×

Կեդրոն. Ֆրանսայի Նոր Սերունդի դաշտահանդէսը՝ Յունիս 19ին, Սէն-Մօրիս տը Պէնօ։

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

Ա Ղ Թ Ա Մ Ա Ր
AKHTAMAR
Cabaret Arménien
24, Rue Rodier — 75009 PARIS
ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՃԱՇ —
ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՆՈՒԱԳ
Réservation. — Tél. : 236-91-10
Բաց է ամէն օր
Ouvert tous les jours

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ԲԱՑՕՒՄ
ՏԷՍԻՆԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Կազմակերպութեամբ Տան Յանձնախումբի։

Տունը ամբողջովին վերանորոգուած ընկալով, բացումը կը կատարուի Մայիս 8ին Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 4ին։

Բացման խօսք, նուագ, անակնկալներ։

Սիրով կը հրաւիրուի կեդրոն. Ֆրանսայի եւ Լիոնի ու շրջանի հայ հասարակութիւնը անխտիր, իր ներկայութեամբ քաջալերելու այս կարեւոր ձեռնարկը։

Ճ Ա Շ

Փարիզի Համազոյ Հայր. Միութեան տարեկան ճաշը Մայիս 8, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 1·30ին ճաշարան Օփերա-Լաֆայէթի մէջ, 80 Ռիւ Լաֆայէթ, Փարիզ 9րդ։

Ճաշատին 30 ֆր.

EXPOSITION
ՄԱՍԻՍ ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ
կը ցուցադրէ
իր առաջին գծանկարները
GALERIE « LA GALERE »
97, rue Monge — 75005 PARIS
Massis ALEXANIAN
DESSINS
Ouvert tous les jours de 14 à 20 h.

JACQUES CHELELEKIAN vous propose des
VOYAGES EN ARMENIE
Au départ de MARSEILLE
DU 10 AU 23 JUIN
DU 1er AU 14 JUILLET
Renseignements et Inscriptions
Jacques CHELELEKIAN VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière 13001 MARSEILLE tél (91) 508912
et TOUTES AGENCES HAVAS VOYAGES Org Lic 97